

LIBRO
CIÓN

SEB. G...
SI BL...
de x... 1720

E O L O B I A

3

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF TORONTO

UNIVERSITY OF TORONTO
BX1751
B6
1850
V.3
C.1

flour semi-dou...
IX, M, SE, ad

José Angel Benavides.

IER

C#2 - C#42

24

INSTITUTIONES

THEOLOGICÆ

AD USUM SEMINARIORUM.

TOMUS III.

UANL

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

1080042001

INSTITUTIONES THEOLOGICÆ

AD USUM SEMINARIORUM,

AUCTORE J.-B. BOUVIER,

EPISCOPO GENOMANENSI.

SEPTIMA EDITIO, ACCURATE EMENDATA.

ACCEDIT RERUM INDEX GENERALIS ALPHABETICUS.

TOMUS TERTIUS.

DE EUCHARISTIA. — DE POENITENTIA. —
DE EXTREMA-UNCTIONE.

PARISIIS, Spilla Alfonso
Bibliopola
APUD MÉQUIGNON JUNIOREM,

J. LEROUX, JOUBY ET SOCIOS, SUCCESSORES,

FACULTATIS THEOLOGICÆ BIBLIOPOLAS,

Via Majorum Augustinianorum, 9.

M DCCC L.

DE L'IMPRIMERIE DE BEAU, A SAINT-GERMAIN-EN-LAYE.

37785
53525

INSTITUTIONES THEOLOGICÆ

AD USUM SEMINARIORUM.

TRACTATUS DE SANCTISSIMA EUCHARISTIA.

EUCHARISTIA, a verbo græco idem significante ac *gratiarum actio*, sic dicta, est ineffabile mysterium in quo Salyator noster Dominus divitias divini sui erga homines amoris effundit. Dicitur autem *Eucharistia* seu *gratiarum actio*, quia ad gratias Deo agendas destinata est. Appellatur etiam tum in Scriptura sacra, tum apud sanctos Patres, tum in liturgiis et in canonibus Ecclesiae, *Panis vite*, *Panis dominicus*, *Panis Angelorum*, *Cæna Domini*, ex circumstantia in qua fuit instituta; *Communio*, quia illius ope fideles Christo, Ecclesiae et sibi invicem uniuntur; *sacra Synaxis*, id est sacer cœtus, quia fideles in suis cœtibus divinam Eucharistiam accipere solebant. Vocabatur olim AGAPE, latine *dilectio*, quia est summum divini amoris erga nos argumentum. Dicitur etiam *Mysterium fidei*, *Mysteria tremenda*, *sacrosanctum Mysterium*, *Sancta sanctorum*, *Sacramentum altaris*, et frequentius *sanctissimum Sacramentum*, etc.

Eucharistia duplici modo spectari potest, scilicet, ut sacramentum et ut sacrificium. Itaque hujusce Tractatus duæ erunt partes.

PARS PRIMA.

DE EUCHARISTIA QUATENUS EST SACRAMENTUM, SEU
DE SANCTISSIMO EUCHARISTIE SACRAMENTO.

Eucharistia sic spectata, recte defini potest, ut in Catechismo: *Sacramentum quod vere et realiter continet corpus, sanguinem, animam atque divinitatem Domini nostri Jesu Christi, sub speciebus vel apparentiis panis et vini.* Veritas hujus definitionis patebit ex dicendis.

Septem hujus partis Tractatus nostri erunt capita: primum, de illius sacramenti existentia et natura; secundum de illius materia; tertium, de illius forma; quartum, de illius ministro; quintum, de illius subjecto; sextum, de illius necessitate; septimum, de illius effectibus.

CAPUT PRIMUM.

DE SACRAMENTI EUCHARISTIE EXISTENTIA ET NATURA.

Si excipiantur Sociniani et hodierni rationalistae, qui proprie Christiani dici nequeunt et in Tractatibus *de Religione et de Ecclesia* confutantur, omnes catholici, schismatici et haeretici unanimiter docent Eucharistiam esse sacramentum. Haec veritas nititur definitionibus Ecclesiae, constanti traditione, testimoniis omnium Patrum ac doctorum, persuasione fidelium et ratione theologica: in Eucharistia enim reperiuntur conditiones sacramentum novae Legis constituentes, videlicet signum sensibile a Christo modo permanenti institutum et promissio gratiae. At circa naturam illius sacramenti non ita sibi consentiunt; quidam illud habentes ut signum realitate vacuum, alii ut praesentiam realem continens simul cum pane et vino, et alii praesentiam cum solis materiae apparentiis. Itaque, seposita sacramenti hujus existentia ab adversariis admissa, in duplici articulo tractabimus 1º de praesentia reali, et 2º de modo illius praesentiae seu de transsubstantiatione.

ARTICULUS PRIMUS.

DE PRÆSENTIA REALI CHRISTI IN EUCHARISTIA.

Phantasiastæ, Valentiniani alique primorum sæculorum haeretici qui negabant Christum habere verum corpus humanum, vel animam, ut initio Tractatus *de Incarnatione* retulimus, eo ipso indirecte praesentiam realem negabant.

Alii directe eam negaverunt, videlicet, 1º Joannes Scott vel Scot, cognomento *Erigena*, a patria quae erat Hibernia olim vocata *Erim* vel *Erin*. Venit in Galliam in nono sæculo, et a Carolo Calvo bene fuit acceptus, quia pro tempore videbatur doctus. Composuit librum de Eucharistia, nunc non exstantem, in quo totus erat ut persuaderet *hoc quod in altari consecratur, neque vere corpus, neque vere Christi sanguinem esse, sed omnia hic speciei, non veritate*: sunt verba Ascelini monachi, in Epistola ad Berengarium, *Labbe*, t. 9. Fertur hunc auctorem obiisse circa annum 884, quidam dicunt in Gallia, et alii in Anglia. Liber ejus damnatus fuit in concilio Vercellensi, anno 1031, et Parisiensi, eodem tempore. Scott nullos discipulos reliquisse videtur.

2º Sub initio undecimi sæculi Berengarius, Turonensis, e parentibus divitiis et nobilitate conspicuis oriundus, celebris Fulberti Carnutensis fuit discipulus et magnos obtinuit progressus. Anno 1030 in patriam reversus, Scholasticus S. Martini Turonensis creatus, multos habuit discipulos, et, licet dignitate archidiaconi in ecclesia Audegavensi donatus, nihilominus apud S. Martinum docere perrexit. Postea agre ferens non paucos e discipulis suis ad Lanfrancum, famosam tunc tenentem scholam in monasterio Becensi prope Rothomagum, migrare, singulares cepit defendere opiniones quibus audientium attentionem ad se converteret; et scriptis Erigenæ Scott utens, mysterium praesentiae realis in Eucharistia negavit. Damnatus fuit et excommunicatus, anno 1050. a Leone IX, in concilio Romano, et eodem anno in con-

ciliis Vercellensi et Parisiensi. Anno 1055, errores suos ejuravit in concilio Turonensi; sed relapsus, rursus damnatus fuit a Nicolao II in concilio Romæ habito anno 1059: damnationi suæ subscripsit, scripta sua combussit, et tamen in Gallia reversus clamavit se non fuisse liberum et de novo eosdem sparsit errores. Tandem in alio concilio, anno 1078 Romæ, jubente Gregorio VII, celebrato, bona fide hæresim deseruit, in Galliam rediit, et octo ultimos vitæ suæ annos in parva insula S. Cosmi, prope Turones, pœnitentiam agens duxit.

3° Petrus de Bruis, cujus sectatores dicti sunt Petro-brusiani, versus annum 1126 cœpit docere, in provincia Arelatensi, Christum dedisse quidem corpus suum et sanguinem in ultima cœna, sed nihil tale in Ecclesia fieri. Hæc refert Petrus Cluniacensis, Biblioth. Patrum, t. 22.

Quidam Henricus, præcipuus Petri de Bruis sectator, eandem hæresim docuit Tolosis, anno 1146, cui S. Bernardus sermonibus, scriptis et miraculis fortiter obstitit; discipuli ejus vocati sunt Henriciani.

4° Quidam Valdenses et Wicelistas inter adversarios præsentia realis computaverunt; sed illustrissimus Bossuet probat eos errasse tantum circa ministrum, asserentes malum sacerdotem consecrare non posse, et circa mysterium transsubstantiationis.

5° In decimo sexto sæculo Carlstad, discipulus Lutheri, deinde ipsius adversarius, Zuingle, OEcolumpade aliique Sacramentarii et Calvinistæ præsentiam realem aperte negaverunt, contententes verba Christi, *Hoc est corpus meum*, sensu metaphorico intelligenda esse, pro figura corporis. Cum objiceretur hæc verba esse absoluta et nihil indicare in contextu ea ad metaphoram esse convertenda, Zuingle refert sibi responsum ad hanc objectionem quærenti, quadam nocte, *nescit quem, astitisse, ater, an albus fuerit, nihil meminit, qui moneret verbum est*, in propositione Christi, eodem sensu accipiendum esse ac in textu Exodi, XII, 11, *Est enim phase (id est transitus) Domini*.

Calvinus autem vim Scripturæ et traditionis triplici

effugio præsertim conatus est eludere: 1° dicendo cum Zuingle verbum *est* idem sonare ac *significat* aut *figurat*; 2° corpus Christi licet tantum distet ab Eucharistia quantum cœlum a terra, manducari per fidem, quia fidelis credendo illud attrahit et reddit præsens; 3° corpus Christi aliquam virtutem e cœlo diffundere in animam communicantis.

Contra hos omnes stabiliendum est dogma catholicum,

PROPOSITIO.

Sanctissimum Eucharistiæ sacramentum continet vere, realiter et substantialiter corpus et sanguinem, una cum anima et divinitate Domini nostri Jesu Christi, ac proinde totum Christum.

Hæc verba expressam continent definitionem concilii Tridentini quæ de verbo ad verbum sic habetur, sess. 13, can. 1: « Si quis negaverit in sanctissimæ Eucharistiæ » sacramento contineri vere, realiter et substantialiter » corpus et sanguinem, una cum anima et divinitate Do- » mini nostri Jesu Christi, ac proinde totum Christum, » sed dixerit tantummodo esse in eo ut in signo, vel figu- » ra, aut virtute; anathema sit. »

Patet sanctam synodum triplex Calvinii effugium hæc definitione præcludere voluisse. Nostra igitur propositio est de fide catholica; insuper, probatur Scriptura sacra, traditione et præscriptione. Inter verba Scripturæ, alia promissionem Eucharistiæ respiciunt, alia ejus institutionem, et alia usum. Juvat illud dogma venerandum et maximi momenti fusius probare per argumenta petita 1° ex promissione, 2° ex institutione, 3° ex usu Eucharistiæ; 4° ex traditione; 5° ex præscriptione.

ARGUMENTUM PRIMUM. — *Ex verbis Christi promissionem Eucharistiæ respicientibus petitur.*

Hæc promissio reperitur in ultima parte capituli VI Evangelii secundum Joannem, a v. 52; omnes quippe fatentur in initio capituli, usque ad v. 25, sermonem esse de ingenti miraculo multiplicationis panum, quibus quinque millia

hominum saturati sunt; qua occasione Christus hortatur Judæos ut præstantiorem appetant cibum qui non perit, *sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius dabit vobis.* Postea, in secunda parte, commendat fidem ut conditionem ad obtinendum hunc cibum; tunc seipsum designat ut panem vitæ, ut panem cœlestem, ad quem suscipiendum fides requiritur. Cum is solus qui Deus est, possit talem cibum, videlicet cibum Eucharisticum promittere et præbere, fides in ejus divinitatem necessaria est. Ideo eam firmiter inculcare nititur et simul qualitates mirabilis cibi sic promissi exponit. Deinde, *ÿ. 52, addit:*

Si quis manducaverit ex hoc pane, caro mea est pro mundi vita. Liti- gabant ergo Judæi ad invicem, dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? Dixit ergo eis Jesus: Amen, amen dico vobis: nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, et ego resuscitabo eum in novissimo die. Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus.... Multi ergo audientes ex discipulis ejus, dixerunt: Durus est hic sermo, et quis potest eum audire? Sciens autem Jesus apud semetipsum quia murmurarent de hoc discipuli ejus, dixit eis: Hoc vos scandalizat? Si ergo videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius?... Ex hoc multi discipulorum ejus abierunt retro, et jam non cum illo ambulabant. Dixit ergo Jesus ad duodecim: Numquid et vos vultis abire? Respondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes.

Ut ex illo textu solidum deducatur argumentum in gratiam propositionis nostræ, duo sufficiunt, scilicet 1º quod in illo de Eucharistia agatur, et 2º quod in Eucharistia caro et sanguis Christi vere, realiter et substantialiter tradantur: atqui hæc duo certa sunt.

1º In illo textu agitur de Eucharistia. Nam 1º series contextus ad hunc sensum naturaliter deducit: Christus siquidem ex pane corporeo, vitam perituram sustentante, animas Judæorum ad vitam æternam erigit; de cibo eam

vitam præstante loquitur, et fidem ad hunc cibum percipiendum valde commendat: deinde ineffabilem promittit corporis sui manducationem. 2º Fatentibus adversariis, tres alii Evangelistæ institutionem Eucharistiæ referunt: incredibile esset S. Joannem de tanto mysterio nihil dixisse: attamen nihil de illo dixisset si præcedentia verba de sacramento Eucharistiæ non intelligerentur. 3º Christus præcipua vitæ suæ facta aut mysteria prænuntiare solebat, ut discipulos ad ea credenda præpararet: sic prænuntiavit sua opprobria, mortem, resurrectionem, ascensionem, Spiritus sancti effusionem, Baptismi institutionem, infalibilem Ecclesiæ auctoritatem: præsumendum est ergo illum augustissimi Eucharistiæ sacramenti institutionem annuntiasset, et S. Joannem, ultimo scribentem, de hujusce mysterii institutione apud tres alios Evangelistas relata siluisse, ejus vero promissionem retulisse. 4º Inter sermonem Evangelistarum Eucharistiæ institutionem describentium et sermonem apud S. Joannem relatam magna est similitudo; utrinque eadem est cibi et potus, corporis et sanguinis distinctio, eadem dicendi forma. 5º Verba quibus utitur Christus aliquid futurum et magni momenti indicant: *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita:* at si fidem in seipsum tantum exprimere voluisset, aliquid futurum non indicasset, nec verbis realitatem sic exprimentibus usus fuisset. 6º Omnes SS. Patres Græci et Latini, Ecclesiæ doctores, Scripturæ interpretes et theologi prædicta verba intellexerunt de Eucharistia. « Nemini » enim fere auctori, bono malove, ante Lutherum, venit » in mentem ut diceret in hoc loco de Eucharistia non » agere, » inquit *Mallonat;* deinde plus quam triginta citat Patres vel antiquos doctores. 7º Item concilia Ephesinum, *Labbe, t. 3, Nicænum II, ibid. t. 7, Trid., sess. 13, cap. 2,* et multa concilia particularia quædam verba ex dicto S. Joannis capite deprompta Eucharistiæ applicant. 8º Plures auctores protestantes, sola textus evidentia ducti, confessi sunt prædicta S. Joannis verba intelligenda esse de Eucharistia: sic *Sherlock, Jérémie, Taylor, Tittman, Tholuck.* Ergo 1º.

2° Hæc verba, de Eucharistia intellecta, veram, realem et substantialem carnis et sanguinis Christi manducationem expriment; sic enim 1° Patres et concilia citata ea accipiunt, eaque alio sensu accipi posse nunquam aestimaverunt. 2° Verba Christi sensu obvio accepta manducationem realem significant; quod adeo verum est, ut Judæi et ipsi discipuli ea sic acceperint, scandalizati fuerint et multi abierint. 3° Si Christus manducationem realem exprimere nolisset, videns Judæos et discipulos propter duritiam sermonis scandalizatos, errorem eorum corrigere debuisset, dicendo sua verba sensu metaphorico, de manducatione per fidem, intelligenda esse: sic in aliis circumstantiis agere consuevit, quando vidit sua verba metaphorica in sensu litterali accipi; hic, e contra, nedum auditores ab errore reducat, eos in persuasione accepta magis ac magis confirmat, dicens: *Hoc vos scandalizat?* id est, ut interpretatur *Maldonat*, hoc credere non potestis dum me videtis, quomodo ergo credetis cum rediero ad Patrem et amplius me non videbitis? et ad Apostolos: *Numquid et vos vultis abire?* 4° Advertunt auctores, et præsertim DD. *Wiseman* (*Conférences sur le Protestantisme*), verba manducare *carnes*, figurative accepta, semper usurpata fuisse apud Hebræos in sensu odioso: ea igitur Christus non adhibuisset, nisi sensum realem exprimere voluisset. 5° S. Joannes Evangelium suum scripsit ad probandum, contra *Phantasticos*, Christum verum habuisse corpus: scopum intentum optime attingit loquendo de manducatione reali, minime vero si de manducatione in figura locutus fuisset. Ergo 5°. Aliunde, etc. Ergo, etc.

Notandum tamen, præter Calvinistas, nonnullos catholicos, ut *Gabrielem*, *Cajetanum*, *Trapper*, *Jansenium Gandensem*, tertiam partem interpretatos esse de fide, ut facilius refellerent Hussitas et Lutheranos, communionem sub utraque specie jure divino necessariam esse probare nitentes, ex his Christi verbis: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Licet hi erraverint, concilium tamen Tridentinum decretum contra communionem

sub utraque specie ita composuit, ut ees non attingeret. Vide *Pallav.*, l. 17, cap. 11.

ARGUMENTUM SECUNDUM. — *Ex verbis institutionis Eucharisticæ petitur.*

Institutionem divini illius sacramenti sic refert S. *Matthæus*, xxxvi, 26: *Cenantibus eis, accepit Jesus panem et benedixit ac fregit, deditque discipulis suis, et ait: Accipite et comedite: Hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit, et dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus Novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. Illa institutio iisdem ferme verbis refertur a S. *Marco*, xiv, 22; a S. *Luca*, xxii, 19, et a S. *Paulo*, I *Cor.* xi, 24. Verba consecrationis panis sunt apud omnes: *Hoc est corpus meum*. S. *Lucas* addit: *Quod pro vobis datur*; et *Apostolus*: *Quod pro vobis tradetur*, in textu græco *frangitur*. Verba consecrationis calicis sunt apud *Matth.* et *Marc.*: *Hic est sanguis meus Novi Testamenti, qui pro multis, etc.*; apud *Lucam*: *Hic est calix Novum Testamentum in meo sanguine qui pro vobis fundetur*, et apud B. *Paulum*: *Hic calix Novum Testamentum est in meo sanguine: hoc facite, etc.*

Unde sic: Præcedentia verba sensu naturali accepta præsentiam realem exprimunt, ut ipsi Sacramentarii fatentur: atqui sensu naturali accipienda sunt. Nam 1° verba Scripturæ semper intelligenda sunt sensu obvio et naturali, nisi aliquid ostendat ea sensu metaphorico esse accipienda, alioquin nihil esset certum: porro in contextu prædictorum verborum nihil ostendit ea sensu metaphorico accipienda esse. 2° Quando adhibentur figura, necesse est ut signum rem exprimendam significet, vel ex natura sua, ut statua ad effigiem alienius sculpta; vel ex usu recepto, v. g., sicut agnus significat Christum, vel ex loquendi modo aut ex contextu, exempli gratia: *Est enim phase, id est transitus Domini*, *Exod.* xii, 11; vel ex præmonitione loquentis, quia unusquisque sensum metaphoriceum vocis quæ pro arbitrio utitur annexere potest, modo audientes de hac significatione admoneant, secus insipient-

ter loqueretur. Atqui panis et vinum neque ex natura sua, neque ex usu recepto, neque ex loquendi modo aut contextu, sunt figura corporis et sanguinis Christi, et Christus his utendo vocibus discipulos non monuit eas sensu metaphorico accipiendas esse: ergo dicendum esset Christum, cujus verba tantam simplicitatem et claritatem semper redolent, hic modo ambiguo et inintelligibili locutum fuisse. 3° Metaphoræ ideo adhibentur ut qualitates alicujus rei clarius aut fortius exprimantur; v. g., dicitur de viro forti quod sit leo, id est habeat talem fortitudinem qualem habent leones: in metaphoris igitur necesse est ut terminus figurativus sit generalis, hinc Christus recte dixit generaliter: *Ego sum panis vitæ*, id est habeo relative ad vitam æternam eas qualitates quas panis materialis habet relative ad vitam corporalem; sed dicere non potuisset, aliquem ostendendo panem, *Ego sum hic panis*, quia tunc non designasset qualitatem, sed ipsam panis substantiam. Pariter dixit: *Ego sum vitis vera; Pater meus agricola est.... vos palmites*, Joan. xv, 1 et 5; non autem: *Hæc vitis, hic agricola, hi palmites*. Attamen dixit, ostendendo panem et vinum: *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*. Ergo non adhibuit metaphoram. 4° Christus, dicta proferens verba, sacramentum instituebat, juxta ipsos novatores, dogma fidei proponebat, legem condebat, testamentum conficiebat et ultimum vale discipulis suis dicebat: hujusmodi circumstantiæ exigebant ut aperte et simpliciter loqueretur. Equidem sic admirabiliter locutus est, si præsentiam realem expresserit; contra vero obscure et absurde, si quamquam præsentiam figurativam significare voluerit. 5° Apostoli verba Christi de præsentia reali intellexerunt, ut patet relatione B. Pauli, I Cor. ii, 23 et seq., qui certe sensum figurativum indicare debuisset, si eum admittendum esse credidisset. 6° Tota omnium ecclesiarum traditio, saltem usque ad Sacramentarios, præfata Christi verba in sensu naturali accepit, ut *infra ostendemus*.

Ipse Lutherus in Epist. ad Argentineuses, t. 7 operum ejus, aiebat: « Vellem quod posset aliquis mihi persuadere

» nihil esse in Eucharistia præter panem et vinum: magno
 » ille me beneficio devinciret. Jam sæpe gravibus curis in
 » hac materia desudavi, et videbam me hoc modo posse
 » Papatui incommodo esse. Verum ego me captum video,
 » nulla elabendi via relicta est, textus Evangelii nimis est
 » apertus. » Ergo.

Protestantes pauca hæc verba, *Hoc est corpus meum*, sensu figurativo explicare, aut in sensum a sensu catholico alienum detorquere volentes, in innumeras abierunt sententias diversas. Auctor quidam Lutheranus 80 numerat. Bellarminus, de Euch., l. 1, c. viii, refert anno 1577 prodiisse libellum in quo 200 jam numerabantur. Ex illo tempore quot aliæ prodierunt!

Inter recentiores quidam dicunt panem significare corpus Christi, quia cadaver est siccum; et vinum sanguinem, quia utrumque est rubri coloris; alii volunt corpus Christi vocatum esse panem pro nobis traditum, quia Christus in corpore suo pro nobis satisfecit sicque animas nostras sustentavit; alii vocem *corpus* intelligendam esse de Agno paschali de quo edidit Christus in signum novi fœderis; alii Christum illis verbis significasse quamdam susceptionem universæ doctrinæ morte sua confirmatæ; alii negant quidquam symbolis eucharisticis significari, etc. Hampden, Kuinoël, Wenstein, Rosenmüller, etc. Vide P. Perr.

Nihil proficiunt Sacramentarii varios allegando Scripturæ textus, in quibus verbum *esse* ponitur pro significare, v. g., *Septem boves pulchræ et septem spicæ, plenæ septem ubertatis anni sunt*, Gen. xli, 26; *Petra autem erat Christus*, I Cor. x, 4, etc., nam sensus metaphoricus ex contextu evidenter determinatur. Idem dicendum de textu jam citato: *Est enim phase Domini*; de quo insuper animadvertit Rosenmüller ipse in Hebræo legendum: *Est enim phase Domino*, quod omnem difficultatem aufert: intelligendum enim esset eo sensu, quasi *Hoc est pascha seu festum paschalis sacrum Domino*.

ARGUMENTUM TERTIUM. — *Ex usu Eucharistiæ desumptum.*

Modum divina Eucharistia utendi sic describit Aposto-

lus, I Cor. XI, 27, postquam institutionem hujus sacramenti retulit: *Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini. Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat et calice bibat. Qui enim manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini.* Supposita reali præsentia, ad sensum catholicorum, hæc verba sunt clara, gravia, sensu plena, ad ædificationem animæ conducentia: si vero corpus et sanguis Christi non accipiuntur in Eucharistia nisi in figura et per fidem, rationabilem non habent sensum. Quid enim significant verba manducare corpus vel bibere sanguinem indigne, reum esse corporis et sanguinis Domini, corpus Domini non discernere, id est, illud sicut cibos communes sumere, si tantummodo ibi adsit figura? Aliunde, cum, juxta Calvinistas, sola fides peccata remittat, vel sumens Eucharistiam habet fidem, vel non: si habet fidem, justitiam obtinet et indigne non manducat; si non habet fidem, corpus Christi nullo modo accipit, sed ad summum figuram ejus non sufficienter honorat: ergo proprie dici non potest eum corpus Christi indigne manducare, illius reum esse, etc. Ergo.

Firmum aliud deduci posset argumentum ex sequentibus ejusdem B. Pauli verbis, I Cor. x, 16, 17: *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? et panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus.* Optimum habent sensum hæc verba de præsentia reali intellecta, et ad fovendam pietatis affectionem valde idonea sunt; in sensum vero figurativum detorsa, sunt obscura et absurda. Ergo.

ARGUMENTUM QUARTUM. — *Ex traditione petatum.*

Quamvis Protestantes soli Scripturæ standum esse profiteantur, et traditionem sibi adversam contemnere soleant, conati sunt tamen Patres primorum sæculorum ad se trahere, ut probarent catholicos, præsentiam realem admittentes, a doctrina veterum recessisse. « Constat ve-

» tustos omnes scriptores qui totis quinque sæculis post » Apostolos vixerunt, uno ore nobis patrocinari, » inquit Calvinus in ultima admonitione ad Wesphalum. Hæc audax assertio impudens est mendacium. Si cuncta Patrum testimonia quæ præsentiam realem adstruunt referre vellemus, multo longiores essemus. Cum dogma præsentiæ realis ex natura sua sit popolare, supponi non potest aliquem ex SS. Patribus ignorasse quid Ecclesia suo tempore doceret, aut contra fidem ejus, nullis reclamantibus, scripsisse. Sufficit ergo unum aut alterum ex singulis sæculis in testimonium proferre.

Primo sæculo, S. Ignatius martyr, S. Petri discipulus, ab eo, post Evodium, Antiochensis ordinatus episcopus, et anno 116 circiter mortuus, Epist. ad Smyrnæos, n. 8, de quibusdam errantibus dicit: « Ab Eucharistia et oratione abstinent, eo quod non confiteantur Eucharistiam » carnem esse servatoris nostri Jesu Christi, qui pro peccatis nostris passus est, quem Pater sua benignitate suscitavit: » Cotel., t. 2, pag. 37.

Secundo sæculo, S. Justinus, in Apologia I ad imperatorem Antonium directa, anno 650, n. 66: « Neque enim » ut communem panem, neque ut communem potum, » ista sumimus; sed quemadmodum per verbum Dei caro » factus Jesus Christus Salvator noster, et carnem et sanguinem habuit nostræ salutis causa: sic etiam illam, in » qua per precem ipsius verba continentem gratiæ actæ » sunt, alimoniam, ex qua sanguis et carnes nostræ per » mutationem aluntur, incarnati illius Jesu et carnem et sanguinem esse edocti sumus. Nam Apostoli in commentariis suis quæ vocantur Evangelia, ita sibi mandasse Jesum tradiderunt, eum scilicet accepto pane, cum gratias » egisset, dixisse: *Hoc facite in meam commemorationem: » hoc est corpus meum;* et poculo similiter accepto, actis » que gratias, dixisse: *Hic est sanguis meus,* ipsisque solis » tradidisse. » Panis et vinum eo modo, per verba a Christo determinata fiunt corpus et sanguis Christi, quo per verbum Dei caro factus est Salvator noster: atqui Salvator noster non factus est caro metaphorice: ergo.

Libro de Resurrectione carnis, cap. 8, idem Tertull. sic habet : « Caro abluitur, ut anima emaculetur; caro ungitur, ut anima consecratur; caro signatur, ut et anima muniatur.... caro corpore et sanguine Christi vescitur, » ut anima de Deo saginetur. » Si Christus figurate tantum esset in Eucharistia, certe dici non posset carnem corpore et sanguine Christi vesci. Præterea caro realiter abluitur, ungitur, signatur, etc. Ergo in cogitatione Tertulliani, et realiter corpus et sanguinem Christi suscipit.

Eodem sæculo, S. Cypr., Epist. x, aliquos reprehendens presbyteros qui, ad preces martyrum et confessorum, veniam facilius lapsis concedebant, ait : « Illi contra Evangelium legem, contra vestram quoque honorificam petitionem, » ante actam penitentiam, ante exomologesim.... offerre » pro illis et Eucharistiam dare, id est, sanctum Domini » corpus profanare audeant, cum scriptum sit : *Qui ede- » rit panem aut biberit calicem Domini indigne, reus erit » corporis et sanguinis Domini.* »

Quarto sæculo habentur testimonia concilii Nicæni I, prohibentis, can. 64, diaconis ne corpus Christi presbyteris porrigant. S. Greg. Nyssenus, Catechetica oratione, cap. 37, ait, post comparisonem inter corpus Verbi Incarnati, et corpus Christi in Eucharistia : « Et hic similiter » panis, sicut dicit Apostolus, sanctificatur per verbum » Dei et orationem, non eo quidem quod cibo mediante in » Verbi corpus evadat, sed quod statim per verbum in » corpus transmutetur, sicut dictum est a Verbo, *Hoc est » corpus meum.* »

S. Cyrillus Hierosol., anno 386 defunctus, Catechesi 4 mystagogica : « Cum igitur ipse Christus pronuntiaverit » et dixerit de pane, *Hoc est corpus meum*, quis audebit » deinceps ambigere? et cum ipse asseveraverit et dixerit, » *Hic est sanguis meus*, quis unquam dubitaverit, aiens » non esse ejus sanguinem? Aquam olim in vinum, quod » sanguini affine est, in Cana Galilææ transmutavit, et » eum parum dignum existimabimus cui credamus, cum » vinum in sanguinem transmutavit? Ad nuptias corpora- » les vocatus, stupendum hoc miraculum effecit; et non

» eum multo magis filiis thalami nuptialis corpus suum et » sanguinem fruenda donasse confitebimur? Quare cum » omni persuasione tanquam corpus et sanguinem Christi » sumamus. Nam sub specie vini datur tibi corpus, et sub » specie vini datur tibi sanguis; ut cum sumpseris corpus » et sanguinem Christi concorporeus et consanguis ipsi efficiaris : sic etenim Christiferi efficiamur, distributo in » membra nostra corpore ejus et sanguine. » Adeo clarus est ille textus, ut nulla explicatione indigeat : idcirco illum in aliqua extensione referendum censuimus. Melius adhuc tota Catechesis legeretur.

Quinto sæculo, S. Ambros., lib. de Mysteriis, cap. 9, n. 54 : « Ipse clamat Dominus Jesus : *Hoc est corpus meum.* » Ante benedictionem verborum cœlestium, alia species » nominatur, post consecrationem corpus significatur. Ipse » dicit sanguinem suum. Ante consecrationem, aliud dicitur; post consecrationem, sanguis nuncupatur. Et tu » dicis : Amen, hoc est, verum est. Quod os loquitur, » mens interna fateatur; quod sermo sonat, affectus sentiat. »

S. Chrysost., Homilia 83 in Matth., n. 4 : « Quoniam ille » dixit (Christus) *Hoc est corpus meum*, obtemperemus, » credamus.... Quot sunt qui modo dicunt : Vellem ejus » formam, typum, vestimenta, calceamenta videre? Ecce » ipsum vides (in Eucharistia), ipsum tangis, ipsum comedis. Et paulo post : Cogita quantum adeptus sis honorem, qua frueris mensa. Quod angeli tremunt videntes... eo nos alimur, huic commissemur factique sumus » Christi unum corpus et una caro. »

S. Aug., Sermone 132 de Verbis Evang. Joan., dicit : « Qui jam manducant carnem Domini et bibunt sanguinem » ejus, cogitent quid manducant et bibant; ne, sicut dicit » Apostolus, *judicium sibi manducant et bibant.* »

Sexto sæculo, S. Casarius Arelatensis, anno 542 vita functus, Homilia 7 de Paschate 5, ait loquens de sacramento corporis et sanguinis Christi : « Quando benedicendæ verbis cœlestibus creaturæ sacris altaribus impo- » nuntur, antequam invocatione sancti nominis consecren-

» tur, substantia illic est panis et vini : post verba autem
 » Christi, corpus est et sanguis Christi. Quid autem mirum
 » est si ea quæ verbo potuit creare, possit verbo creata
 » convertere ? »

Sexto et septimo sæculo, S. Gregorius Magnus, anno 604 mortuus, Homilia 14 in Evangelia : « Bonus pastor pro
 » ovibus suis animam posuit, ut in sacramento nostro cor-
 » pus suum et sanguinem verteret et oves, quas redemerat,
 » carnis suæ alimento satiaret. » In hypothese adversario-
 rum, non carnis alimento, sed carnis simulacro Christus fideles satiaret.

Præterea, idem S. Greg., Dialog. l. 3, cap. 3, refert claudum et mutum oblatum fuisse S. Agapito, pontifici Romano, qui « orationi incubuit, et missarum solemniam
 » exorsus, sacrificium in conspectu Dei omnipotentis im-
 » molavit; quo peracto, ab altari exiens, claudi manum
 » tenuit, atque assistente et aspiciente populo, mox a terra
 » in propriis gressibus erexit, cumque ei dominicum cor-
 » pus in os mitteret, illa diu muta ad loquendum lingua
 » soluta est. Mirati omnes flere præ gaudio cœperunt. »

Insigne aliud miraculum in Vita S. Greg. a duobus diversis auctoribus scripta, refertur : Quædam mulier a dicto S. Greg. interrogata cur jam communicatura risisset, respondit, quia de pane a se confecto eum audiisset dicentem : « Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat
 » animam tuam. Tunc S. Greg. hæc audiens, pro incredulitate mulieris, cum tota plebe se in orationem prostravit, et post paululum surgens, particulam panis quam
 » super altare posuerat, carnem factam reperit. » *Inter opera S. Greg.*, t. 4.

Hæc facta saltem evidenter probant dogma presentie realis et transsubstantiationis tunc universim creditum fuisse.

Octavo sæculo, S. Joannes Damascenus, anno 760 circiter defunctus, de Fide orthodoxa, l. 4, cap. 13 : « Nec
 » vero panis et vinum Christi corporis et sanguinis figura
 » sunt (absit), sed ipsum Domini corpus deitate donatum;
 » cum ipse Dominus dixerit, *hoc est*, non figura corporis,

» sed corpus meum; neque figura sanguinis, sed sanguis
 » meus. Et antea Judæis dixerat : *Nisi manducaveritis, etc.*
 » Et paulo post : Quod si nonnulli panem vinumque cor-
 » poris et sanguinis Domini antitypo, seu imagines figuras-
 » ve vocaverunt, velut divinus Basilius, non hoc post
 » consecrationem dixerunt, sed antequam oblatio ipsa
 » consecraretur vocem hanc usurparunt, consecrationem
 » dixerunt, sed antequam sanctificaretur ipsa oblatio, sic
 » appellantes. »

Nono sæculo, Nicephorus patriarcha Constantinopol. apud Allatum, de Perpetua consensione utriusque ecclesie, l. 3, cap. 15 : « Nos catholici neque imaginem, ne-
 » que figuram hæc, corpus et sanguinem dicimus, licet
 » symbolice conficiantur, sed ipsum Christi corpus deifi-
 » catum. »

Anno 831, juxta P. Mabillon, Annal. Bened., t. 4, prodit liber Paschasii Radberti, monachi et deinde abbatis Corbeiensis, de Corpore et Sanguine Domini, in quo presentia realis tam aperte docetur, ut quidam scriptores calvinistæ affirmare non erubuerint Paschasium certe primum fuisse novatorem qui doceret Eucharistiam simul esse figuram corporis Christi et ejusdem corporis veritatem. Ipsius tamen doctrina circa hoc punctum consentanea est testimoniis jam relatis, et nisi consensisset fidei Ecclesie, adversus illam undique reclamatum fuisset. Liber ejus reperitur in Bibliotheca Patrum, t. 14.

Versus finem ejusdem sæculi, apparuit liber Erigenæ, qui supposebat presentiam realem ab omnibus admitti : statim Nicolaus I ad Carolum Calvum scripsit, postulans ut talem novatorem expelleret, *Labbe*, t. 8.

Postea ipsi Sacramentarii non negant fidem totius Ecclesie Romanæ tunc fuisse Christum realiter esse presentem in Eucharistia, et ideo eam in absurditatem idololatricæ lapsam esse fidenter pronuntiant. Ergo.

Omnes norunt in primis Ecclesie sæculis, paganos mysterium sacræ Eucharistie confuse intelligentes, christianis exprobrasse quod in cœtibus suis nocturnis infantem immolarent, carnem ejus ederent ac sanguinem potarent,

sicque eos valde odiosos populo reddidisse. Constat Christianos, ex pastorum præscriptione, verum prædicti sacri mysterii sensum revelare noluisse ob incredulorum blasphemias. Porro utrumque factum in historia Ecclesiastica certissime consignatum nonne evidenter probat tunc creditum fuisse Christum aliter quam sensu figurativo in Eucharistia præsentem esse?

ARGUMENTUM QUINTUM. — *Ex præscriptione petitur.*

Qui positiva traditionis monumenta colligere, lustrare et ab objectis adversariorum vindicare non possent, præscriptionis argumento de præsentia reali Christi in Eucharistia sic facile convinceretur. Nunc, solis Sacramentariis exceptis, omnes ecclesiæ et sectæ Christianæ, in orbe universo dispersæ, catholicæ, hæreticæ, schismaticæ, Latinæ, Græcæ, Moscovitæ, Armenicæ aliæque Orientales dogma præsentiae realis admittunt; illud admittebant in decimo sexto sæculo, quando Lutherus et Calvinus prædicare cœperunt: id fatentur Sacramentarii. Imo conveniunt hanc persuasionem in nono vel decimo sæculo invasisse et tempore Berengarii fuisse universalem, ut patet ex tot sententiis quibus ille fuit percussus, donec errorem suum abjuraret et resipisceret. Tota igitur difficultas est, an fides hujus dogmatis decursu temporum inceperit, an vero ab Apostolis descendat. Atqui ab Apostolis descendit; ab Apostolis enim descendit, si ipsius introductio fuerit prorsus impossibilis: atqui introductio præsentiae realis fuit omnino impossibilis. Nam 1° hic recurrunt omnes rationes quibus ostendimus suppositionem alicujus sacramenti fuisse impossibilem. 2° In ea hypothese, omnes fideles per octo vel novem sæcula persuasum habuissent Eucharistiam esse duntaxat figuram corporis Christi, et postea omnes præsentiam realem credidissent: at evidenter repugnat omnes fideles ab una persuasionem ad fidem oppositam in materia tanti momenti sic transiisse, ut nullum talis innovationis reperiatur vestigium. 3° Supponendum est innumeros episcopos, presbyteros et monachos, qui hactenus credebant et docebant Christum non esse in

Eucharistia nisi modo figurato, doctrinam oppositam amplexos esse sine disceptatione, eamque velut a Christo descendentem, unanimi ore tradidisse: quis autem, serio reflectens, talem suppositionem admittere potest? 4° Volunt adversarii suppositionem quam fingunt in nono vel decimo sæculo contigisse, eamque Paschasio, obscuro monacho, tribuunt: sed eo tempore, Græci a Latinis jam incipiebant separari: Copticæ, Jacobitæ, Maronitæ aliæque sectæ Orientales a plurimis sæculis erant separatæ: quomodo fieri potuit ut omnes dogma rationi impervium, antiquæ fidei contrarium et gravissimi momenti, adeo facile et universaliter admiserint, ut ne unus quidem, aut episcopus, aut doctor, imposturam detexerit vel suspicatus fuerit? Eadem recurrit ratio pro aliis retro sæculis: si una ecclesia talem produxisset innovationem, aliæ reclamassent: semper existerent sectæ hæreticæ aut schismaticæ quæ hujus naturæ mutationem Ecclesiæ Romanæ exprobrassent. Dicendum est ergo cum Tertull., lib. de Præscriptione, cap. 28: « Ecquid verisimile est ut » tot et tantæ in unam fidem erraverint *ecclesiæ*? Nullus » inter multos eventus unus est exitus; variasse debuerat error doctrinæ ecclesiarum. Cæterum, quod apud » multos unum invenitur, non est erratum, sed traditum: audeat ergo aliquis dicere illos errasse qui tradiderunt. » Vide hoc argumentum fusius expositum in exquisito opere dicto: *Perpétuité de la foi... défendue...* præsertim, l. 9, cap. 11. Vide etiam aliud opus Gallice scriptum: *Discussion amicale, lettre VIII et suiv.*

COROLLARIUM.

Si unum ex præcedentibus argumentis seorsim sump- tum sit invictum, quantam animi convictionem omnia simul spectata producere debent! Quam inania sunt systemata et vana objecta quibus novatores veritatem tam firmiter stabilitam lacessere conantur! Præcipuæ tamen rationes quibus eis responderi potest exponendæ sunt.

Solvuntur objectiones contra argumenta ex Scriptura sacra petita.

Obj. 1º contra argumentum ex promissione Eucharistiæ petitum. In ultima parte capituli VI Evangelii secundum Joannem agitur de cibo qui dat vitam æternam, et sine quo vita æterna obtineri non potest: *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum: Nisi manducaveritis carnem Filii hominis... non habebitis vitam in vobis.* At omnes qui panem eucharisticum manducant vitam æternam non habent, et multi qui illum non manducant, vitam æternam consequuntur: ergo ibi, sicut in parte præcedenti, de manducatione spirituali agitur.

R. Dist. maj. Agitur de cibo qui dat vitam æternam, etc., positis conditionibus requisitis, *concedo*; *secus, nego maj.* Etenim in divinis promissionibus, libertatem hominis supponentibus, quædam ordinariæ subaudiuntur conditiones omnino necessariæ; sic apud Lucam, XI, 10: *Omnis qui petit, accipit*; id est, si bene petat; apud Marc. XVI, 16: *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit*; supposito quod, Baptismo suscepto, fidem non amittat, aut alterius gravis peccati reus non fiat, aut penitentia remedio veniam obtineat, etc. Ita qui panem eucharisticum, per se gratiam producentem, cum dispositionibus requisitis manducat, *vivet in æternum*, modo in gratia per illum suscepta usque ad mortem perseveret.

Item verba, *nisi manducaveritis*, etc., expriment mandatum affirmativum: at de natura est mandati affirmativi ut non obliget pro semper, sed tantum in debitis circumstantiis: ergo nihil exigit ut de manducatione spirituali intelligantur. Imo in ea hypothesi eadem esset difficultas, siquidem infantes valide baptizati salvantur, et tamen spiritualis manducationis sunt incapaces. Ergo.

Inst. Christus ait, *ÿ. 64* ejusdem capituli, Capharnaitis respondens: *Spiritus est qui vivificat; caro non prodest quidquam. Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus et vita sunt.* Ergo volebat ut ipsius verba præcedentia, non de manducatione reali, sed de manducatione spirituali, seu per fidem, intelligerentur.

Nego conseq. Nam 1º si Christus de manducatione spirituali tantum loqui voluisset, uno verbo scandalum Capharnaitarum sustulisset, dicendo verba quæ illis videbantur dura, sensu metaphorico esse accipienda; quod tamen non fecit, et passus est ut *multi discipulorum ejus abirent retro.* 2º Verba nobis objecta, *Spiritus est qui vivificat, caro non prodest quidquam*, non ipsam carnem Christi indicant, sed sensum quo accipienda essent præcedentia verba quibus audientes fuerant scandalizati, id est, ea secundum fidem et affectum coelestem intelligenda esse, non vero carnali ingenio, more Judæorum, vel de sanguinolenta manducatione cadaveris a spiritu separati, ut sibi fingebant Capharnaitæ, qui, audientes Christum dicentem, *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*, dixerunt: *Quomodo potest hic carnem suam dare ad manducandam?* « Acceperunt illud stulte, inquit S. Aug. » in Ps. cxviii, carnaliter illud cogitaverunt et putaverunt quod præcisurus esset Dominus particulas quasdam de corpore suo et daturus illis, et dixerunt: *Durus est hic sermo*: ipsi erant duri, non sermo. » Ergo.

Obj. 2º contra argumentum ex verbis institutionis. Christus, ostendendo panem, dixit: *Hoc est corpus meum*: atqui panis ipsius corpus esse non poterat, sed figura ejus: ergo.

R. Dist. min. Panis, remanens panis, ipsius corpus esse non poterat, *concedo*; in corpus ejus mutari non poterat, *nego min.* Itaque verba Christi efficiunt propositionem practicam quæ, vi supremæ potestatis, producit quod enuntiat. Si Christus, quando aquam vertit in vinum, ostendendo hydrias aqua plenas, practice dixisset, *Hoc est vinum*, certe non sensu metaphorico locutus fuisset: at eodem sensu protulit verba, *Hoc est corpus meum*. Ergo.

Eodem sensu intelligenda sunt verba quibus affirmatur Christum accepisse panem, benedixisse, fregisse, ac disse discipulis, etc.

Notandum est Christum, porrigendo panem consecratum, non dixisse: *Hic panis est corpus meum*, sed *hoc est corpus meum*. Pronomen autem *hoc*, græce τὸντο, et non

2294, panem designare non potest, cum ejusdem non sit generis, sed vel corpussi adjective sumatur, vel rem presentem et ostensam si substantive accipiatur, ut videtur accipiendum. Similiter, pro altera specie, Christus, ostendendo vinum, non dicit hoc, ne intelligeretur vinum, sed *hic est sanguis meus*. Quia græce *οἶνος* vinum, masculini est generis. Evangelista pronomen *τοῦτο* adhibet: ideo cum vinum neutri sit generis, interpret latinus dicere debuit *hic est*. Unde in utroque textu, græco scilicet et latino, pronomen optime eligitur, ut præsentia realis exprimatur et sensus figuratus excludatur.

Inst. 1°. Christus, apud Lucam, XXII, 20, dixit: *Hic est calix Novum Testamentum in meo sanguine*. Unde sic: vox *calix* sumitur metaphorice pro re in calice contenta: ergo a pari, et vox *panis* metaphorice accipienda est.

R. Nego conseq. et paritatem. Nam 1° ex usu recepto et communi, vox *calix* pro liquore contento usurpatur, sicut apud nos dicitur *emporter une bouteille de vin, boire un verre de vin*, etc. Nusquam vero *panis* ad figurandum corpus Christi ex usu communi destinatus est. 2° Et si vox *calix*, pro more, metaphorice accipiatur, substantia sic expressa in sensu naturali intelligenda est, ut ostendimus, id est, de vino converso in sanguinem qui pro multis effundendus erat: ergo similiter et panis, etc.

Inst. 2°. Christus, apud Matth. XXVI, 29, post consecrationem subjunxit: *Dico autem vobis: Non bibam amodo de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei*: ergo non sanguis Christi, sed vinum adhuc erat in calice post consecrationem.

R. Nego conseq. Sanguis enim Christi vinum appellatur 1° quia ex vino conversus est, et a hibi in Scripturis res in aliam conversa primum nomen retinet; v. g., Exod. VII, 12, de virga Aaron in draconem versa legitur: *Sed devoravit virga Aaron virgas eorum*, etiam in serpentes versas; et apud Joan. II, 9: *Ut autem gustavit architriclinus aquam vinum factam*. 2° Quia sanguis Christi in sacramento Eucharistiæ speciem seu apparentiam habet vini, et in Scrip-

turis res sæpe designantur per eam quam habent vel habuerunt apparentiam: sic Deus, quia sub forma ignis apparuerat, *ignis consumens* vocatur, Deut. IV, 24: Abraham, angelos appellat homines, quia formam humanitatis induerant. 3° Plurimi, textum S. Matthæi cum simili textu S. Lucæ, XXII, 18, consecrationem panis et vini immediate antecedenti, conferentes, arbitrantur ibi non agi de calice consecrato; sed de altera calicis non consecrati distributione quæ in cœna ante institutionem Eucharistiæ locum habuit. Vide super hunc locum Maldonat in Matth., Jansenium, etc.

Calvinistæ multos alios obijciunt textus qui evidenter ipsorum systemati non favent et meras subministrant cavillationes, quibus solvendis non immorabimur.

Solvuntur objectiones contra argumenta ex Patribus et præscriptione petita.

Obj. 1°. Rarissima et obscura sunt veterum Patrum testimonia in quibus fit mentio Eucharistiæ: ergo certitudo præsentia realis ex illis deduci non potest.

R. 1°. Nego ant. Quædam enim retulimus testimonia in quibus præsentia realis non obscure docetur. Alia plura legi possunt apud *du Perron, Bellarmin, Witsasse*, in opere dicto, *la Perpétuité de la foi*, etc.

R. 2°. Nego conseq. Etenim 1° si non multa ex primis temporibus referantur testimonia in gratiam præsentia realis, ratio est quia pauca supersunt horum sæculorum scripta, et nulla de illo dogmate movebatur controversia. 2° Mos erat in Ecclesia sacramentorum mysteria, præsertim ea quæ missæ Sacrificium et Eucharistiam respiciebant infidelibus et ipsis catechumenis non revelare, sed solis baptizatis, ne sacra hæc objecta in contemptum devenirent. Existentia hujus disciplina, traditione apostolica innixæ, ex pluribus constat monumentis, v. g., ex S. Ambros., lib. de Mysteriis, cap. 9: ex Julio I, Epist. 1, apud *Constant*; ex Innocentio I, Epist. 25, ibidem; et ex multis aliis testimoniis, ut videre est in opere dicto, *Discussion amicale*, t. 1.

Ex facto in Historia ecclesiastica relato, *Fleury*, l. 37, n. 17, videtur sacram Eucharistiam in septimo sæculo ab episcopo Londinensi, in Anglia, publice distributam fuisse populo, et principes paganos illius participes instar cæterorum fieri voluisse.

Sæpe igitur Patres de sanctissimo illo mysterio obscure loquebantur, ne illud intempestive manifestarent. Sic Origenes, contra Celsum, lib. 8, sacram Eucharistiam vocat *corpus quoddam sanctum*; et S. Aug., Epist. 140 ad Honoratum, cap. 19, ait: « Hinc gratias agimus Domino Deo » nostro, quod est magnum sacramentum in sacrificio » novi testamenti; quod ubi, et quando, et quomodo offeratur, cum fueris baptizatus, invenes. »

Hæc autem sollicitudo tantum mysterium infidelibus occultandi fidem præsentiae realis probat; si enim pastores Ecclesiae hanc præsentiam non credidissent, nonne palam dicere debuissent Christianos verum Christi corpus non manducare et sanguinem ejus non bibere? Sic enim præcidissent in radice calumniam qua infideles eos incusabant occidere scilicet in cœtibus suis infantem, ut corpus ejus manducarent et sanguinem hiberent: id nunquam tentarunt; nec unum verbum contra præsentiam realem dixerunt; sed duntaxat, etiam inter acerrimos cruciatus, professi sunt tantum scelus falso sibi imputari, et in ritibus suis nihil reperiri quod sanctitate et pietate plenum non esset. « Quotidie obsidemur, inquit Tertull., Apolog. » cap. 7, quotidie prodimur: in ipsis plurimum cœtibus » et congregationibus nostris opprimimur; quis unquam » taliter vagienti infanti supervenit? » Ergo.

Inst. Sæpe sancti Patres vocaverunt Eucharistiam simpliciter panem, panem sacrum, typum, figuram, imaginem, sacramentum corporis Christi: ergo ex eorum testimoniis præsentia realis concludi non potest.

R. Nego conseq. Omnes enim citatæ locutiones aliaque similes cum præsentia reali optime conciliari possunt. Eucharistia, etiam post consecrationem, dici potest 1º panis, quia ex pane conficitur et speciem retinet panis; 2º figura, imago, signum, representatio corporis Christi, quia sub

sacramenti specie latet corpus Christi, quasi sub involucro. Unde duplicis generis distinguendæ sunt figuræ, alia nempe vacuæ, ut panis et vinum quæ obtulit Melchisedech, manna in deserto, panes propositionis in antiqua Lege quibus figurabatur Eucharistia, et alia plenæ, quæ continent rem quam repræsentant: hujus generis sunt species eucharisticae. Non mirum ergo si Patres eas sæpe vocaverint figuram, typum, signum, etc., præsertim cum prævidere non potuerint Sacramentarios in decursu sæculorum eis abusuros, ut cavillationes adversus præsentiam realem congererent.

Item sancti Patres hæc affirmare potuerunt, absque læsione catholici dogmatis:

1º Corpus Christi idem non esse in Eucharistia ac fuit in sinu B. Virginis, in vita, in cruce, hoc de solo statu ejus intelligendo;

2º Illud spiritualiter manducandum esse, id est realem ejus susceptionem absque dispositionibus internis non prodesse, sed e contra graviter obesse;

3º Panem benedictum non esse corpus Christi, illud intelligendo de pane oblato, sed nondum consecrato, vel de eulogio seu pane benedicto qui omnibus in signum unionis distribuitur, et olim solis non communicantibus dabatur: lato sensu dicitur sacramentum vel sacramentale;

4º Si quandoque dicant corpora nostra corpore Christi nutriri, vesci, augeri, etc., id eo accipiendum est sensu quo corpus Christi suscipitur, manducatur, tangitur, frangitur, portatur, etc., id est ratione specierum quibus involvitur.

His præmissis, textus SS. Patrum a Calvinianis nobis objecti facile explicantur; v. g., sequentes:

1º Tertull. adversus Marcionem, l. 1, cap. 14: « Ille » quidem (Christus) usque nunc nec aquam reprobavit » Creatoris qua suos abluit; nec oleum quo suos ungit, » nec mellis et lactis societatem qua suos infantat; nec » panem quo corpus suum repræsentat; etiam in sacra- » mentis propriis egens mendicitatibus Creatoris. » Item, *ibid.*, l. 3, cap. 19: « Sic Deus in Evangelio quoque vestro

» revelavit, panem corpus suum appellans, ut et hinc jam
 » eum intelligas corporis sui figuram pani dedisse, cujus
 » retro corpus in panem Prophetas figuravit, ipso Domino
 » hoc sacramentum postea interpretaturo. » Propheta hic
 indicatus est Jeremias, qui, XI, 19, de Christo prophetans,
 dixit: *Mittamus lignum in panem ejus*, videlicet in corpus.

2° S. Ambros. de Officiis, l. 1, cap. 48: « Imago est in
 » Evangelio, veritas in celestibus... hic in imagine (*offer-*
 » *tur Christus*), ibi in veritate, ubi apud Patrem pro nobis
 » quasi advocatus intervenit. » Et de Sacramentis, lib. 4,
 cap. 4: « Similitudinem pretiosi sanguinis bibis, ut nullus
 » horror cruoris sit, et pretium tamen operatur redemp-
 » tionis. » Conveniens quippe erat ut corpus et sanguis
 Christi in imagine et sub aliqua similitudine nobis daren-
 tur, et non in naturali statu qui horrorem excitasset.

3° S. Aug. Serm. 272, ad infantes baptizatos loquens,
 ait: « Quod videtis, panis est et calix; quod vobis etiam
 » oculi vestri renuntiant: quod autem fides vestra postu-
 » lat instruenda, panis est corpus Christi, et calix sanguis
 » Christi. Quare... ergo in pane? Nihil hic de nostro offe-
 » ramus, ipsum Apostolum identidem audiamus, qui, cum
 » de isto sacramento loqueretur, ait: *unus panis, unum*
 » *corpus, multi sumus*; intelligite et gaudete; unitas, veri-
 » tas, pietas, charitas. » Probat S. Doctor symbola eucha-
 ristica sapienter in pane et vino constituta fuisse: ipsius
 autem verba a Sacramentariis allegata magis nobis prosunt
 quam obsunt.

Obj. 2°. Nonum et decimum sæculum densissimis tene-
 bris erant involuta: ergo non repugnat fidem Ecclesie
 circa naturam Eucharistie eo tempore mutatam fuisse.

R. Nego conseq. Nam 1° multa existunt Patrum et Doc-
 torum testimonia antecedentia, quæ presentiam realem
 clare expriment. 2° Licet non immerito dicatur illa sæcula
 ignorantie tenebris fuisse obsita, plurimi tamen tunc flo-
 ruerunt summi pontifices, episcopi et abbates sanctitate
 et scientia conspicui, inter quos S. Odo, S. Mayeulus et
 S. Odilo, abbates Cluniacenses, S. Dunstanus et S. Odo,
 archiepiscopi Cantuarienses, Hincmarus, archiepiscopus

Rhemensis, Fulbertus, episcopus Carnutensis, Paschasius
 Radbertus jam citatus, Rabbanus, archiepiscopus Mogun-
 tius, Ratramnus, monachus Corbeiensis, etc. Tres poste-
 riores de sacra Eucharistia scripserunt, et presentiam
 realem agnoverunt, saltem Paschasius et Rabbanus; de
 Ratramno magis dubitatur; plerique tamen affirmant
 obscuriora ipsius verba cum fide presentie realis conci-
 liari posse. Vide P. Mabillon, *Annal. Bened.*, t. 3. 3° Du-
 rantibus his sæculis, multa celebrata sunt concilia inter
 quæ octavum generale; error Prædestinationorum pluries
 damnatus est: ergo similiter error circa Eucharistiam
 proscriptus fuisset. 4° Eo tempore celebres floruerunt
 scholæ, v. g., Turonibus, Carnuti, Fuldæ, in monasterio
 Beccensi, etc. Si præfata mutatio locum habuisset, num-
 quid magistri et discipuli eam non advertissent. 5° Plures
 existebant sectæ in Oriente, ab Ecclesia Romana separatæ,
 quæ hujus generis innovationem certe non admisissent:
 attamen omnes presentiam realem agnoscunt: ergo.

Inst. Usus communicandi sub utraque specie, praxis
 utendi pane fermentato ad consecrationem, mos jejunium
 ante vespas non solvendi, insensibilem et tamen gravem
 subierunt mutationem, ut ex hodierno usu patet: ergo a
 pari et fides circa Eucharistiam mutari potuit.

R. Nego conseq. et paritatem. Rationes disparitatis sunt
 1° quod in exemplis allatis ageretur tantum de disciplina
 quæ, juxta omnes, varias subire potest mutationes, non
 ita fides circa dogma catholicum; 2° vestigia istiusmodi
 mutationum sunt manifesta; assignatur tempus quo vetus
 disciplina adhuc vigeat, loca in quibus etiam nunc exstat,
 nempe apud Græcos qui in pane fermentato consecrant,
 sub utraque specie communicant, et jejunium ante ves-
 peras non solvunt. Nihil horum existit relative ad dogma
 presentie realis: ergo nulla est paritas.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Presentia realis evidenter repugnat: ergo ad-
 mitti non potest.

R. Nego ant. 1° Enim quod est evidens, cunctis homi-

nibus ratione præditis et in materia versatis, tale videtur : at innumeri homines doctissimi et in scientia theologica versatissimi non judicarunt præsentiam realem evidenter repugnare, siquidem eam firmiter crediderunt. 2º Ideo affirmatur præsentiam realem repugnare, quia modus ejus existentia non percipitur : sed multa sunt in mundo quorum certissima est existentia, licet modus existendi nos prorsus lateat, ut in Tractatu de Vera Religione ostendimus : ergo *a pari*, etc. 3º Quod Deus certo revelavit, repugnare non potest : atqui præsentiam realem Deus certo revelavit, ut *invicte probavimus*, licet modum divinæ illius præsentia non manifestaverit : ergo qualibet rationis repugnantia statim repelli debent tanquam meræ argutiæ.

Inst. 1º. Deus revelare non potest absurda : atqui dogma præsentia realis multa complectitur absurda, v. g., idem corpus esse simul in cælo et in terra, in omnibus hostiis consecratis et in singulis hostiarum partibus, corpus extensum fieri simplex vel adeo parvum ut sensibus sit impervium. Ergo.

R. Nego min. Demonstrandum enim foret dogma præsentia realis absurda continere : porro adversarii id nunquam demonstrabunt. Ad hoc quippe necesse esset ut accurate determinarent quid sit materia, quid sint loca, quid Deus possit circa præsentiam corporum in locis. Fieri quidem non potest ut corpus naturale reducat, servatis legibus physicis, ad minimum punctum, vel in pluribus simul adsit locis : sed quis negabit hoc omnipotenti Deo possibile esse ? Cunctis igitur impossibilitatibus quas fingunt hæretici et increduli semper *invicte* respondemus, dicentes : Nescitis quid sit corpus in ordine supernaturali, corpus glorificatum, corpus in statu sacramentali ; locorum naturam, materiae essentiam ignoratis : qua ergo fiducia affirmare audetis præsentiam realem potentia Dei repugnare ?

Certum est Deum omnibus locis et totum singulis locorum partibus simul præsentem esse, animam nostram cunctis corporis nostri partibus integram præesse, vocem coram multitudine prolatam in auribus omnium audien-

tium eodem instanti totam esse : quomodo hæc fiant, non percipimus, et tamen ea negari posse, propter obscuritatem qua involvuntur, non arbitramur : ergo similiter præsentiam realem negare non debemus, ex eo quod ratio nostra ipsius modum non percipiat.

Quædam ad eam explicandum prodierunt systemata.

1º *D. de Lignac*, qui successive fuit apud Patres societatis Jesu et apud presbyteros Oratorii quos etiam deseruit, in opere dicto : *La présence corporelle de l'homme prouvée possible en plusieurs lieux à la fois par les principes de la saine philosophie*, fingit hypothesim in qua corpus Christi ex Maria natum et crucifixum, idem in multis locis simul esse possit.

Supponit 1º eandem animam multis corporibus individuis simul uniri posse, sicut multis partibus ejusdem corporis præest. Supponit 2º ex omnibus partibus quibus corpus Christi conflatur, quasdam partes omnipotentia Dei extrahi, non per sectionem, sed per accuratam *deduplicationem* : tunc habebitur corpus organicum, animæ et divinitati Christi unitum, ex Maria natum, etc. Porro hæc *deduplicatio* ope divina iterari potest usque ad infinitum, et sic præsentia corporis Christi multiplicari ratione locorum.

2º *D. de Pressy*, Bononiensis episcopus, alteram refert hypothesim quæ compendiose sic se habet : Supponitur in corpore Christi innumera existere corpuscula invisibilia, organis instructa, animæ Christi et divinitati æqualiter unita, licet singula sint completa. Supponitur iterum hujusmodi corpuscula, per singulas hostias et singulas hostiarum partes ad exhibendum corpus Christi idoneas, in ipso consecrationis momento distribui. In hac suppositione, dici potest de singulis hostiis consecratis et singulis earum partibus sensibilibus : Hoc est verum Christi corpus, ex Maria natum, una cum anima Christi et divinitate Verbi.

3º *P. Maignan*, ordinis S. Francisci a Paula, contendens corpus Christi in Eucharistia existere modo insensibili, facile inde concludebat illud in multiplicibus locis si-

mul existere posse (*Philosophia sacra*). Vid. quæ infra de eo systemate dicentur, p. 41.

4° *Leibnitz* notat quidem quod si invictis argumentis demonstrari posset corporis essentiam in extensione consistere, fatendum esset unum corpus in pluribus locis simul existere non posse, neque etiam per omnipotentiam Dei. At contendit contrarium solide ostendi posse. Si autem per omnipotentiam Dei corpus sine extensione ac proinde *sine spatii determinati implemento* existere possit, nihil obstat quominus pluribus locis simul respondeat per eam actionem vel relationem quæ apud ipsum distantiam constituit. (*Système théologique*, p. 222 et suiv.)

Minime tamen illi auctores naturam mysterii explicare sibi proponunt, sed tantum ostendere illud rationi non evidenter repugnare: si enim humanum ingenium monstrare valeat idem corpus in multis locis a se longe dissitis simul existere posse, *a fortiori*, infinita Dei sapientia innumeros excogitare potest modos hoc ineffabile adimplendi mysterium.

Supremæ igitur auctoritati Dei præsentiam realem certo revelantis plenissime fidentes, hoc venerandum et sanctissimum dogma immobili fide teneamus, de modo possibilitatis ejus nihil curantes, neque de variis incredulorum dictariis. In mente habeamus sequentia S. Aug. verba ad philosophos æterna damnatorum supplicia negantes directa, quæ præsentia realis adversariis pariter conveniunt, de Civitate Dei, l. 21, cap. 3: «Quod si responderetur, ... » nullam esse carnem quæ dolere possit morique non possit, quid aliud dicitur, nisi quod sensu corporis homines et experientia collegerunt! Nullam namque carnem nisi mortalem sciunt, et hæc est eorum tota ratio, » ut quod experti non sunt, nequaquam esse posse arbitrentur.»

Quando igitur Calvinistæ et increduli nobis objiciunt in nostra doctrina corpus Christi manducari, conculcari, corrumpi, simul quiescere et moveri, seipsum portasse et manducasse in cœna institutionis, etc., hæc omnia et alia quæcumque ejusdem generis sola rei expositione, prout

fecimus, evanescent. Corpus Christi in statu sacramentali idem est quidem numerice ac fuit in statu naturali, sed non ejusdem est conditionis, ac proinde ab uno statu ad alterum non valet conclusio: attamen omnia adversariorum objecta ex ratione petita, hoc vitio fundamentali laborant. Ea ipse solvit *Leibnitz*, licet Protestans, in libro cui titulus: *Exposition de la doctrine de Leibnitz*. Ergo nullius sunt roboris.

Gratias igitur Deo super inenarrabili dono ejus, II Cor. IX, 15; *Jesus... cum dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos*, Joan. XIII, 1; *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors et miserator Dominus; escam dedit timentibus se*, Psal. cx, 4, et concil. Trid., sess. 13, cap. 2. Non solum gratia sua animas nostras reficere, sed et carnem nostram sua sanctissima carne mirabiliter nutriri voluit, sicque futuræ resurrectionis pignus et semen immortalitatis nobis præstitit.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE MODO PRÆSENTIÆ REALIS.

Dogmate catholico adversus Calvinistas stabilito, omnes fatentur quamdam per consecrationem fieri mutationem, et Christum cum materia vel sub speciebus materiæ fieri præsentem: sed qua mutatione id contingat, quo modo Christus sit sub speciebus, quanto tempore et quo cultu sit prosequendus inquirendum est. Itaque in quintuplici paragrapho dicemus, 1° de transsubstantiatione; 2° de natura specierum post consecrationem; 3° de modo quo Christus est sub speciebus; 4° de duratione ejus præsentia sub iisdem speciebus, et 5° de cultu ei debito in eo statu.

§ I. — De transsubstantiatione.

Calvinistæ et increduli transsubstantiationem a præsentia reali non sejungunt, et fatentur, una admissa, alteram esse admittendam.

Lutherani, e contra, qui vere sunt Lutherani, non vero qui, sub nomine Lutheranorum, sunt Rationalistæ, præ-

sentiam realem semper retinuerunt; sed mysterium transsubstantiationis pertinaciter negant, voluntque Christum esse in Eucharistia vel per *impanationem*, vel per *consubstantiationem*.

Impanatio, si existeret, esset unio hypostatica Christi cum pane, sicut unio Verbi divini cum homine; ita ut, quemadmodum recte dicitur de Christo, *Hic homo est Deus*, sic pariter recte diceretur de pane consecrato, *Hic panis est Deus*. Quosdam Berengarii discipulos hanc sententiam habuisse creditur, et inter Lutheranos solus Oziander eam docuit.

Vide, circa *impanationem*, Bossuet, *Hist. Variat.*, l. II, n. 33 (t. XIX, p. 81).

Alii vero Lutherani post antesignanum suum admittunt consubstantiationem, quæ in eo sita est, ut corpus Christi, vi consecrationis, simul cum pane, vel sub pane, vel in pane existat. Zuingliani autem objicientibus corpus Christi in cælo simul et in Eucharistia existere non posse, respondit Lutherus illud hypostatice unitum Verbo, ubique præsentem, etiam ubique existere. Qui hanc amplexi sunt sententiam, ut Brentius, Illyricus et alii in decimo sexto sæculo, dicti sunt *Ubiquistæ*. Post Lutheri mortem, discipulicæ jus et præsertim Melancthon hanc doctrinam generaliter improbaverunt.

Anglicani, circa præsentiam realem valde anxii, negant transsubstantiationem.

Omnes Catholici velut dogma fidei tenent Christum esse in Eucharistia per transsubstantiationem, id est, per substantiarum panis et vini conversionem in corpus et sanguinem ejus.

PROPOSITIO.

Christus est in Eucharistia per transsubstantiationem.

Prob. Illa propositio est de fide, probatur Scriptura sacra et traditio. 1° *Est de fide*. In synodo Romæ, anno 1079, contra Berengarium sub Gregorio VII celebrata, definitum est *panem et vinum substantialiter converti in corpus et sanguinem Christi*; apud Labbe.

Concilium Lateranense IV, anno 1215 celebratum, ait, canone 1, Labbe, t. 11, part. 1: « De Christo cujus corpus et sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis » et vini veraciter continentur, transsubstantiatis pane in » corpus et vino in sanguinem potestate divina. »

Concilium Constantiense, præscribens ut quilibet de erroribus Wiclefistarum suspectus interrogetur, inter proponendos articulos sequentem exprimit: « Utrum credat » quod, post consecrationem sacerdotis, in sacramento Altaris, sub velamento panis et vini, non sit panis materialis et vinum materiale, sed idem per omnia Christus qui » fuit in cruce passus, et sedet ad dexteram Patris. »

Concil. Florent. in Decreto ad Armenos: « Ipsorum verborum virtute substantia panis in corpus Christi et substantia vini in sanguinem convertuntur. »

Tandem concil. Trid., sess. 13, can. 2: « Si quis dixerit » in sacrosancto Eucharistiæ sacramento remanere substantiam panis et vini una cum corpore et sanguine Domini nostri Jesu Christi, negaveritque mirabilem illam » et singularem conversionem totius substantiæ panis in » corpus et totius substantiæ vini in sanguinem, manentibus duntaxat speciebus panis et vini, quam quidem » conversionem catholica Ecclesia aptissime transsubstantiationem appellat: anathema sit. » Ergo 1°.

2° *Prob. Scriptura sacra*, nempe verbis institutionis: *Hoc est corpus meum; Hic est sanguis meus*. Hæc enim verba, ex dictis in primo articulo, non figuratam, sed realem significant præsentiam: unde intelligenda sunt, vel de *impanatione*, vel de *consubstantiatione*, vel de *transsubstantiatione*: atqui duo priora dici nequeunt.

1° Intelligi non possunt de *impanatione*. Posita enim absurda *impanationis* hypothesi, panis et corpus, vinum et sanguis Christi hypostatice unirentur, sicut divinitas et humanitas in Christo: utraque igitur substantia simul existeret sicut utraque natura, divina et humana, in Christo: atqui verba Christi, *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus* utramque substantiam non exprimunt, ut patet. Absurde dictum fuisset, humanitatem Christi os-

tendendo, *Hoc est divinitas* : ergo *a pari* de pane et vino, naturam suam retinentibus, absurde diceretur : *Hoc est corpus Christi* ; *Hic est sanguis Christi*. Ergo 1°.

2° Non de *consubstantiatione*. Nam similiter et *a fortiori* utraque simul existeret substantia : verba igitur Christi significarent, *hic*, id est, *in hoc* vel *sub hoc pane est corpus meum*, *in hoc* vel *sub hoc vino est sanguis meus* : atqui talis sensus evidenter est contortus, usui communi contrarius et sermonis subversio. Si quis enim aurum in frustulo panis occultasset, et panem ostendendo diceret *hoc est aurum*, a nemine intelligeretur : ergo *a pari* Christus insulse locutus fuisset, quod est impium. Unde ipsi Calvinistæ fatentur prædicta verba de præsentia reali intelligi non posse, quin simul de transsubstantiatione intelligantur. Nullius sunt ponderis exempla a Lutheranis allegata, v. g., dici posse, ostendendo dolia vel lagenas, *Hoc est vinum* : *Hoc est cerevisia*, etc., quia, ex usu recepto, vas pro liquore contento nominari solet : nihil simile est autem in pane et vino relative ad corpus et sanguinem Christi ; ergo 2°, etc. Aliunde, etc. Ergo, etc. Ergo 2°.

3° *Traditione*. Testimonia enim S. Gregorii Nysseni, S. Cyrilli Hierosolymit., S. Ambrosii, S. Cæsarii Arelat., S. Joannis Damasceni superius relata, transsubstantiationem evidenter exprimunt vel supponunt, et in sensu Lutheranorum intelligi non possunt, *ut unicuique* attendenti *patet*. Omnes liturgiæ orientales et occidentales, ut testatur P. Le Brun, habent orationem qua sacerdos postulat ut oblata fiant corpus et sanguis Domini nostri Jesu Christi : statim atque errores adversus præsentiam realem prodierunt, concilia eos profligantia mysterium transsubstantiationis docuerunt, *ut ostendimus* : ergo non minus constans fuit traditio circa transsubstantiationem quam circa præsentiam realem.

Leibnitz, licet Protestans, hæc habet (*Syst. th. 1, p. 224*) :
 « Pia antiquitas aperte satis déclaravit panem mu-
 » tari in corpus Christi, vinum in sanguinem, passimque
 » hic veteres agnoscunt *Metastoicheiosin*, quam Latini
 » transsubstantiationem recte verterunt, et definitum est

» totam substantiam panis et vini transire in totam substantiam corporis et sanguinis Christi ; et quemadmodum
 » igitur alias, ita hic quoque explicanda est Scriptura ex
 » traditione quam custos Ecclesia ad nos usque transmissit. » Ergo 3°, etc. Aliunde, etc. Ergo.

Qui hanc quæstionem fusius tractatam videre cupierit, adeat opera jam citata, *La perpétuité de la foi, Discussion amicale, Lettre du P. Scheffmacher, Witasse, Tournely, de Pressy*, etc.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. In materia fidei omnis fugienda est novitas : atqui vox transsubstantiatio nova est : ergo non adhibenda est.

R. Distinguo min. Vox transsubstantiatio nova est quoad syllabas, *concedo* ; quoad rem significandam, *nego min.* Etenim vox ipsa in primis traditionis monumentis non reperitur ; sed res per hanc vocem designata semper credita est ; sæpe enim Patres utuntur verbis, *convertere, transmutare, corpus et sanguinem efficere* : porro illæ locutiones mutationem naturæ exprimunt. Merito igitur vox transsubstantiatio usurpata est, ut effectus consecrationis clarius et brevius exprimeretur ; sicut in concilio Nicæno I vox *consubstantiatio*, inventa est, ut natura Verbi divini accuratius redderetur. Ergo.

Inst. SS. Patres pluribus in locis dicunt *naturam panis, substantiam panis*, post consecrationem remanere. Ergo.

R. Dist. ant. Et per naturam aut substantiam naturales qualitates intelligunt, *concedo* ; seus, *nego*. Revera plures sancti Patres species eucharisticas, etiam post consecrationem, vocaverunt naturam vel substantiam panis aut vini. Verum ex contextu vel ex aliis eorundem auctorum textibus, constat eos per hujusmodi voces Eucharistiæ applicatas, qualitates naturales panis et vini intelligere, scilicet colorem, saporem, figuram, etc. ; v. g., obijciuntur hæc verba Gelasii papæ, Bibliotheca Patrum :
 « Certe sacramenta quæ sumimus corporis et sanguinis
 » Domini, divina res est... Et tamen esse non desinit sub-

stantia vel natura panis et vini. » Sed 1°, Melchior Causus, Bellarminus, Baronius aliique doctissimi viri contra Sirmondum, Petavium et alios scriptores, contendunt librum de Duabus naturis, ex quo citata extracta sunt verba, non esse Gelasii. 2° Auctor hujus libri, de sacris symbolis ibidem loquens, ait : « In divinam transeunt, sancto Spiritu perficiente, substantiam, permanente tamen in sua proprietate natura, et per eadem (*symbola*) divinæ efficimur consortes naturæ. » Ergo per naturam sensibiles panis et vini qualitates intelligit. Alii textus qui objici solent eadem facilitate explicari possunt. Ergo.

Obj. 2°. Testimonium sensuum universale, constans et invincibile, certum est veritatis argumentum : atqui sensus nostri universaliter, constanter et invincibiliter, testantur panis et vini materiam post consecrationem remanere : ergo.

R. Nego minorem. Testimonium enim sensuum circa materiæ et vini existentiam, post consecrationem, non est invincibile, siquidem datur revelatio qua reformatur : unde merito cum Ecclesia dicimus : *Si sensus deficit, ad firmandum cor sincerum sola fides sufficit.*

Inst. 1°. Naturali propensione ferimur ad judicandum non solum panis et vini sensibiles qualitates, sed et substantiam post consecrationem existere ; ergo Deus, qui est auctor naturæ, nos decipit.

R. 1°. Nego ant. Naturali enim propensione non ferimur ad judicandum de intrinseca corporum natura, aut saltem in ferendo hujusmodi iudicio, testimonio sensuum imprudenter niteremur, cum sensus essentiam materiæ attingere non valeant.

R. 2°. Nego conseq. Deus quippe ingens dilectionis suæ erga homines prodigium operari volens, revelavit naturam panis et vini per consecrationem transmutari : ergo reipsa non decipit. Si contingat hostiam consecratam reperiri coram homine consecrationem ignorante vel eam non credente, qui iudicet panem ibi adesse, est error accidentalis, non magis in Deum refundendus quam error eorum qui videntes Christum, et divinitatem ejus nescientes, iudicabant esse purum hominem. Ergo.

Inst. 2° Qualitates sensibiles per se subsistere non possunt, sed indigent subjecto cui inhæreant : ergo substantia panis et vini, etc.

R. Dist. ant. Qualitates sensibiles per se subsistere non possunt, naturaliter, *concedo* ; supernaturaliter et ex omnipotentia Dei, *nego ant.* Apud omnes enim constat qualitates sensibiles per se naturaliter subsistere non posse ; eas nobis representare non possumus sine subjecto cui inhæreant. Sed quid in alio ordine et ex omnipotentia Dei fieri possit, ignoramus. Ergo.

SCHOLIUM.

Catholici, dogma transsubstantiationis admittentes, non sibi consentiunt circa divinæ illius operationis naturam. Scotistæ volunt panem et vinum in instanti consecrationis annihilari, et corpus ac sanguinem Christi e nihilo educi seu produci ; ideo hanc conversionem vocant productivam. Thomistæ vero contendunt corpus et sanguinem Christi e nihilo non educi, sed loco panis et vini substitui seu adduci ; sicque transsubstantiationem appellant *productionem adductivam*.

Sententia Scotistarum, licet fidei non adversa, doctrinæ catholicæ minus tamen congruere videtur. Nam 1° in eorum systemate, duplex esset divina operatio : una ad panis et vini annihilationem, et altera ad corporis et sanguinis Christi e nihilo productionem : verba autem consecrationis unam indicant operationem. 2° ex SS. PP. et conciliis, panis debet converti in corpus et vinum in sanguinem Christi : at, in opinione Scotistarum, vera non existeret substantiarum conversio quam transsubstantiationem vocamus. 3° Corpus in Eucharistia existens idem est numerice ac illud quod ex Maria natum, fuit flagellatum, crucifixum, mortuum, sepultum, suscitatum, etc. Verum quomodo corpus e nihilo productum sic recte diceretur ? Probabilior est igitur sententia Thomistarum.

Vasquez ait transsubstantiationem esse relationem ordinis inter substantiam quæ cessat et substantiam quæ vi

verborum Christi incipit, eamque sic definit: Transsubstantiatio est cessatio panis in ordine ad realem Christi presentiam. Hanc sententiam adoptat P. Véron. (*Regul. fidei*, § 12, n. 5.)

Quidquid sit, fidem divina auctoritate stabilitam firmiter teneamus, et difficultates vel argutias per humanam philosophiam procreatas parum curemus, sequentium Magistri sententiarum verborum memores, l. 4, dist. 11: « Si quis modum quo id fieri possit quærit, breviter respondeo: Mysterium fidei salubriter credi potest; investigari salubriter non potest. »

Moeller (*Symbolique*, t. 1, p. 361), occasione dogmatis transsubstantiationis, ait: « Qui ne pense aussitôt au changement moral qui transforme tout notre être? Qui ne se rappelle que l'homme terrestre finit et l'homme céleste commence, tellement que ce n'est plus nous qui vivons, mais c'est le Christ qui vit en nous? »

« Cette même croyance est l'expression la plus naturelle de l'objectivité de la nourriture divine; car elle nous montre la substance matérielle anéantie devant l'aliment supérieur. »

§ II.— De natura specierum panis et vini post consecrationem.

Ecclesia, definiendo totam substantiam panis in corpus et totam substantiam vini in sanguinem Christi converti, remanentibus duntaxat speciebus panis et vini, quid sint illæ species non dixit. Philosophi vero Christiani et theologo eas explicare conati sunt et in varias abierunt sententias: præcipuas tantum breviter referemus.

I^a est eorum qui dicunt accidentia panis et vini in corpus Christi transire, et in eo subsistere. Sic corpus Christi qualitates suas naturales et gloriosas, juxta quas nec frangi nec pati potest, retinens, qualitates panis et vini induit, et sub eo respectu est album, rotundum, frangibile, etc. Quando autem hostia consecrata dividitur, Christus juxta ens suum naturale non frangitur, sed totus a seipso separatur et totus est sub singulis specie-

rum partibus. Reipsa tangitur, manducatur et nobis incorporatur, juxta ens suum sacramentale. Hanc sententiam docuerunt, 1° Anastasius Sinaita in septimo sæculo, in opere dicto græce Οδηγος; latine *Conductor*, adversus Eutychianos; 2° Guitmundus, Aversanus episcopus, celeber Berengarii adversarius; 3° plures alii viri doctrina et sanctitate conspicui eidem sententiæ subscripserunt, tum Berengarii tempore, tum in posterioribus sæculis. Collet arbitratu eam plus imaginationem quam rationem lædere, et ideo commendandam esse; quia 1° a multis sanctis admissa esset; 2° tempore Berengarii recepta fuisse videtur; 3° antiquorum Ecclesiæ doctorum verbis magis congruit; 4° recentiori doctrina accidentium absolutorum, de quibus infra, est clarior.

II^a est Petri Abeilard, qui tenebat Eucharistiæ accidentia in aere corpus Christi circumdanti residere. Hanc opinionem inter errores Abeilard computat S. Bernardus, et S. Th., 3 parte, q. 77, art. 1, concl., ait quosdam dicere accidentia in aere circumstante tanquam in subjecto residere, eosque refellit; 1° quia aer hujusmodi accidentium non est susceptivus; 2° quia, cum movetur aer, accidentia moverentur, quod tamen falsum est; 3° quia accidentia de subjecto in subjectum non transeunt; *accidens enim numerum et individuitatem accepit a subjecto*. 4° « Quia cum aer non spoliatur accidentibus propriis, simul haberet accidentia propria et aliena. Nec potest dici quod hoc fiat miraculose virtute consecrationis, quia verba consecrantis hoc non significant, quæ tamen non efficiunt nisi suum significatum. » Ibid.

III^a est Guillelmi, abbatis S. Theodorici, S. Bernardi amici, qui profitebatur se nescire in quo præfata Eucharistiæ accidentia residerent; ex hypothesi quod sint, ad opinandum inclinatur ea esse in corpore Christi, quamvis hæc opinio ipsi videatur contra omnem sæcularis philosophiæ rationem et intellectum; Monito in opusculum 11 S. Bernardi, n. 6. Tenebat igitur ipse naturam accidentium prorsus ignorari. Plures sententiæ, quam dubitanter et hypothetice, ut vidimus, proponebat, adhæserunt.

IV^a est Durandi a S. Porciano, episcopo Aniciensi et postea Meldensi, in initio decimi quarti sæculi, qui contendebat nullam substantiam in aliam converti posse nisi aliquid prioris substantiæ in posteriori remaneat, alioquin non esset conversio, sed unius annihilatio et alterius creatio: panem autem et vinum in Eucharistia non penitus destrui per consecrationem, sed aliquid remanere animæ Christi et divinitati intime unitum, in quo eadem utriusque substantiæ qualitates sensibiles perseverabant.

Petrus Cailly, parochus Cadomi, et in universitate illius urbis philosophiæ professor, Durandi opinionem adoptavit et late extendit, in opusculo cui titulus: *Durand commenté, ou l'Accord de la Philosophie avec la Théologie, touchant la transsubstantiation de l'Eucharistie*. Multum laborabat ut protestantes ad fidem catholicam reduceret, et sibi persuasit Durandi systema, explicatum et extensum, ad delenda eorum præjudicia circa dogma transsubstantiationis idoneum esse; verum D. de Nesmond, episcopus Bajocensis, non ita iudicavit: per instructionem pastorem, diei 3 martii 1701, septemdecim propositiones ex opusculo excerptas proscripsit tanquam « falsas, » temerarias, erroneas, scandalosas, concilio Tridentino » injurias, destructivas præsentis realis corporis Christi » in Eucharistia, in hæresim circa transsubstantiationem » inducentes. » Cailly huic censuræ humiliter acquievit eamque ipse coram parochianis suis promulgavit.

V^a est Cartesii, qui supponit 1° inter panis et vini particulas aliqua reperiri spatiola, aere vel alia materia plena; 2° hanc materiam ad substantiam panis et vini non pertinere; 3° vi consecrationis substantiam panis et vini in corpus et sanguinem Christi converti, et materiam in poris earum contentam non desinere; 4° accidentia panis et vini in ea materia perseverare, et eadem nobis apparere.

Sed auctor non explicat quid sit illa materia a substantia panis et vini distincta, per se subsistens, quæ, sensibiles panis et vini qualitates habens, non tamen est panis nec vinum. Pluribus aliis vitiis laborat illud systema, et ideo ab omnibus rejicitur.

VI^a est Petri Varignon, celebris professoris matheseos in collegio Mazarinæo, nominati anno 1687. In opere inscripto: *Démonstration de la possibilité de la présence réelle de Jésus-Christ dans l'Eucharistie*, supponit 1° Deum ad verba consecrationis singulas hostiæ particulas etiam insensibiles in corpus organum instructum formare; 2° animam Christi singulis hujus modi corpusculis unire, sicque sub singulis hostiæ particulis integrum Christum delitescere; 3° moleculas materiæ insensibiles mutationem subeuntes, a situ respectivo quo panem constituiebant non excidere, ac consequenter eisdem sensationibus occasionem præbere.

At, in ea hypothesis, corpus Christi non esset unicum, nec idem in Eucharistia quod fuit in Maria, in cruce, in tumulo; nec videtur in quo accidentia panis et vini residerent.

VII^a est P. Maignan, qui vult post consecrationem nihil esse in Eucharistia præter corpus Christi insensibile, id est, per seipsum sensus non afficiens; sed Deum, nullo mediante corpore, easdem in nobis producere sensationes quæ per panem et vinum immittebantur. Unde species sacramentales nihil sunt a parte rei.

Illam autem hypothesis pluribus obnoxia videtur difficultatibus. 1° Eucharistia non esset realiter, sed tantum apparenter signum sensibile. 2° Non videtur quomodo esset signum permanens; nam, pyxide oclusa vel in tabernaculo deposita, nullæ essent apparentiæ, ergo nec sacramentum; aperta tamen eadem sacra pyxide, rediret sacramentum, cum species de novo apparerent. 3° Tunc falsa esse viderentur verba concilii Trid. *manentibus dumtaxat speciebus panis et vini*. 4° Species Eucharisticæ mutari, adulterari et corrumpi non possent, quod experientiæ et sensui Catholicorum communi adversatur.

Hæc autem solvi posse plures nunc præsertim asserunt, prædictamque sententiam amplectuntur.

VIII^a est S. Th. qui, in 3 p., q. 77, art. 2, concl., ait expresse accidentia eucharistica esse sicut in subjecto in quantitate dimensiva panis et vini remanente, et quantita-

tem sine subjecto existere, idque Deum sua omnipotentia facere posse. Multi theologi, maxime inter antiquiores, huic adhærent sententiæ quæ dicitur accidentium absolutorum, eamque admittendam esse sequentibus momentis probare conantur: 1º auctoritate concilii Constant., in quo, sess. 8, damnata est hæc propositio Wiclefi: *Accidentia panis non manent sine subjecto*: 2º ex verbis concilii Trid. jam citatis, *Manentibus duntaxat speciebus panis et vini*; 3º auctoritate S. Thomæ et consensu omnium fere theologorum, a quo recedere periculosum est; 4º praxi Ecclesiæ, quæ ubique terrarum cantat: *Sub diversis speciebus, signis tantum et non rebus, latent res eximia*; 5º ratione. De natura substantiæ non est ut per se subsistat, siquidem humanitas Christi absque divinitate eam perficiente nunquam fuit: ergo a pari de essentia accidentis non est ut in subjecto resideat.

§ III.— De modo que Christus est sub speciebus panis et vini.

Quæstio est an Christus sit totus sub utraque specie et sub singulis uniuscujusque speciei partibus.

PROPOSITIO.

Christus est totus sub utraque specie et sub singulis uniuscujusque speciei partibus sensibilibus, saltem separatione facta.

Prob. Hæc propositio est de fide, probatur Scriptura sacra, praxi Ecclesiæ et ratione.

1º *Est de fide.* Traditur in Decreto ad Armenos, his verbis: « Totus Christus continetur sub specie panis, et » totus sub specie vini; sub qualibet quoque parte hostiæ » consecratæ et vini consecrati, separatione facta, totus » est Christus. » Et in concil. Trid., sess. 13, can. 3, sic definitur: « Si quis negaverit, in venerabili sacramento » Eucharistiæ, sub unaquaque specie et sub singulis cujus- » que speciei partibus, separatione facta, totum Christum » contineri; anathema sit. » Ergo 1º.

2º *Probatur Scriptura sacra.* I Cor. XI, 27: *Quicumque*

manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini. Apostolus non dicit, *Quicumque manducaverit et biberit, sed manducaverit, vel biberit*: sensus est disjunctivus, et tamen pronuntiat absolute indigne manducantem vel bibentem, fieri reum corporis et sanguinis Domini. Ergo 2º.

3º *Praxi Ecclesiæ*, quæ Christum semper venerata est sub utraque specie et sub singulis partibus separatis, fragmenta hostiæ divisa fidelibus præbens et calicem consecratum dividens, totum Christum tradere judicabat. Ergo 3º.

4º *Ratione.* Christus resurgens ex mortuis jam non moritur: igitur dividi non potest. Unde ubi est corpus, ibi est sanguis et anima. Divinitas autem humanitati hypostatice unita, ab illa nunquam separatur: ergo 4º. Aliunde, etc. Ergo.

Dixi 1º *partibus sensibilibus*: nihil enim demonstrat Christum esse præsentem sub partibus specierum adeo tenuibus ut sensus nostros omnino fugiant; partes nullo modo sensibiles jam panis et vini apparentiam non haberent. *Saltem separatione facta*, et hoc fides docet, *ut ostendimus.* De fide vero non est totum Christum esse sub singulis specierum partibus ante divisionem, sed omnino certum videtur. Nam 1º concil. Trid., sess. 13, cap. 3, ait in fine: « Totus et integer Christus sub panis specie et sub » quavis ipsius speciei parte, totus idem sub vini specie et » sub ejus partibus existit. » Ibi nullam facit mentionem separationis; eam vero in canone 3 expressit, ne liberis scholasticorum sententias anathemate percuteret, ut narrat Palavic., l. 12, cap. 1, n. 4. 2º Totus Christus est sub singulis partibus, divisione facta: ergo et ante divisionem; repugnat enim solam divisionem corpus Christi in parte in qua non erat producere; alioquin laicus vel femina corpus ejusdem Christi producere et multiplicare posset, divisiones multiplicando. Ergo.

Non ideo multiplicia admittenda sunt corpora Christi sub unaquaque specie; Christus enim non est in specie modo naturali seu circumscriptive, ut aiunt theologi, sed

modo sacramentali et definitive; non eo modo quo corpora naturalia sunt in locis, bene vero eo modo quo anima est in corpore: tota singulis corporis partibus unita est, et, si Deus vellet, tota uniretur partibus a se divisis et se junctis, sine sui ipsius multiplicatione. Sic et corpus Christi et totus Christus sub singulis specierum partibus existit, sive post divisionem, sive etiam ante divisionem.

Notandum est solum corpus esse sub specie panis, vi verborum, et solum sanguinem sub specie vini: nam, ut ait S. Th., verba id tantum per consecrationem producent quod significant. Sed quia Christus non dividitur, ubi est corpus ejus, ibi est sanguis, anima et divinitas per concomitantiam.

Quoniam Christus non est in Eucharistia sicut in loco, sequitur illum non moveri secundum se, sed tantum ratione specierum, sicut anima nostra ratione corporis: actiones ab organis sensuum pendentes exercere non potest, nisi consuetis hujus sacramenti regulis derogetur; verum nihil obstat quominus alias actiones libere exerceat, v. g., intelligat, visione beatifica gaudeat, etc.

§ IV. — De duratione presentiae Christi sub speciebus panis et vini.

Primum tenuit Lutherus, cum tota Ecclesia, prolatis verbis consecrationis statim praesens esse corpus Christi, et permanere quamdiu species manent integrae. Verum anno 1536, cum de pace inter varias Reformatorem sectas ageretur, Bucer, celebris Lutheri discipulus, Sacramentarios sibi conciliare volens, dixit Christum non diu permanere in Eucharistia, sed in usu tantum adesse. Hoc concessit Lutherus, et pace verbis inita, non fide, Lutherani et Zuingliani communem celebraverunt cenam in signum communis fidei circa hoc sacramentum, quod evidenter falsum erat, ut experientia monstravit. Postea docuerunt Lutherani auctore Chemnitio, corpus Christi in sacramento manere durante cenae actione, dum scilicet panis benedicitur, frangitur, distribuitur, manducatur et ad absentes immediate defertur, non vero ubi in pyxide asservatur.

PROPOSITIO.

Christus est sub speciebus panis et vini modo permanente.

Prob. Propositio est de fide, probatur Scriptura sacra, praxi Ecclesiae et ratione.

1° *Est de fide*; definita enim fuit in concil. Trident., sess. 13, can. 4, his verbis: « Si quis dixerit, peracta » consecratione, in admirabili Eucharistiae sacramento non » esse corpus et sanguinem Domini nostri Jesu Christi, sed » tantum in usu, dum sumitur, non autem ante vel post, » et in hostiis seu particulis consecratis quae post commu- » nionem reservantur vel supersunt, non remanere verum » corpus Domini; anathema sit. » Ergo 1°.

2° *Prob. Scriptura sacra.* Christus enim dixit, ostendendo panem consecratum: *Accipite et comedite; hoc est corpus meum*; et ostendendo vinum benedictum: *Bibite ex hoc omnes; hic est enim sanguis meus Novi Testamenti.*

Haec verba *hoc est, hic est enim*, indicant corpus et sanguinem Christi sub speciebus panis et vini jam existere, ac proinde ante usum. Unde concil. Trid., sess. 13, cap. 3: « Reliqua sacramenta tunc primum sanctificandi vim habent cum quis illis utitur: at in Eucharistia ipse sanctitatis auctor ante usum est; nondum enim Eucharistiam de manu Domini Apostoli susceperant, cum vere tamen ipse affirmaret corpus suum esse quod praebat. » Ergo 2°.

3° *Praxi Ecclesiae.* 1° In primis Ecclesiae saeculis fideles sacram servabant Eucharistiam in domibus suis, ut ea privatim vescerentur, ut constat ex Tertull. ad Uxorem, l. 2, cap. 5: « Non sciet maritus (infidelis) quid secreto ante » omnem cibum gustes; et si sciverit panem, non illum » credet esse quid dicitur. » Ex S. Basilio qui, Epist. 93, alias 289, de frequenti corporis et sanguinis Domini susceptione tractans, testatur ex antiquo more fideles consuevisse, tempore persecutionis, defectu sacerdotis vel diaconi, communionem propriis manibus sibi praebere; omnes monachos in desertis habitantes, ubi non habent presby-

teros, Eucharistiam conservare, ut eam sibi administrarent; et sæculares idem fecisse Alexandriae ac in Ægypto. 2º Illud sacramentum per presbyteros vel diaconos antiquitus deferebatur ad ægrotos sub nomine viatici, ut patet exemplo venerabilis Serapionis, a Dionysio Alexandrino apud Eusebium, Hist. l. 6, cap. 44, relato. 3º Juxta Græcorum liturgiam quæ S. Basilio attribuitur, et saltem est antiquissima, cunctis diebus jejunii in quadragesima, excepto sabbato, dicitur missa præsanctificatorum, sicut fit apud nos die veneris Majoris hebdomadæ, id est, non consecratur, sed offertur et distribuitur hostia prius consecrata et reservata. Ergo 3º.

4º *Ratione.* Vi consecrationis corpus Christi realiter fit præsens sub specie panis, et sanguis sub specie vini: igitur sacramentum istud non consistit, sicut alia sacramenta, in actione transitoria; sed per se subsistit: si autem aliquo instanti realiter subsistat, nulla est ratio cur non subsisteret quamdiu species manent integræ; ergo 4º. Aliunde, etc. Ergo.

Hanc veritatem ut pote Scriptura et traditione fundatam clare admisit *Leibnitz, Syst. theol.*, p. 230.

Hinc 1º etiamsi hostia consecrata vel species vini a bestia sorberetur, in immunda loca caderet, etc., nihilominus Christus præsens esset, et tamen immunditiam non contraheret, nec aliquem experiretur dolorem; quia incorruptibilis et impassibilis est.

Hinc 2º Christus desinit esse in Eucharistia statim atque species ita corrumpuntur ut, juxta consuetum loquendi modum, non videantur panis et vinum: tunc eo instanti, ex lege a Deo in institutione hujus sacramenti statuta, eadem speciebus substituitur materia quæ pani et vino corruptis naturaliter succederet. Hæc tamen substitutio, generaliter contingens, non magis est miraculosa quam animarum creatio quæ fit quando nova formantur corpora.

Hinc 3º quoniam vinum cum alio vino saltem ejusdem speciei mixtum non corrumpitur, nisi tota massa corrumpatur, gutta pretiosi sanguinis in dolium vini immissa, suam retineret qualitatem, et totum vinum in dolio con-

tentum aliquatenus redderet sacrum, ita ut usibus sanctis adhibendum foret, videlicet ad celebrandam missam et ad ablutiones in fine missæ, aut infantibus usum rationis non habentibus, vel adultis in gratia sanctificante constitutis et jejunis propinandum esset.

Si autem vinum consecratum cadat in liquorem specie diversum et ita ei misceatur ut substantia vini non remaneat, ibi desinit esse Christus; secus vero si vinum consecratum liquorem specie diversum sibi ita assimilet ut idem semper appareat vinum, licet particulæ adjunctæ realiter non sint consecratæ.

Hinc 4º qui sacras species retinet in ore donec dissolvantur, sacramentum non suscipit, nec proinde gratiam sacramentalem obtinet, quia Christus non manducatur, nisi species in stomachum trajiciantur. Ita, cum pluribus aliis, S. Ligorius, l. 6, n. 226. Unde qui moritur dum hostia est in ore ejus, gratiam non percipit.

Notandum species per communionem susceptas non diu manere integras. Refert Card. *de Lugo* plures medicos a se Romæ consultos, putasse formulas laicis destinatas, intra minutum corrumpi, et magnam formulam, cum specie vini intra medium quadrantem: hoc utrumque approbat, et censet in laico intra quinque *Pater et Ave* consummari, et in sacerdote postquam vestibus est exutus. Saltem post quadrantem, etiam in sacerdote, utraque species omnino corrumpitur, nisi forsan stomachus propter pituitam, senium, etc., sit debilis. Sic. S. Ligorius, l. 6, n. 225.

Requirit tamen Continuator *Tournely*, «propter sacramenti reverentiam, ne laici ante quadrantem, sacerdotes vero ante mediæ horæ tempus ad vomitum se pro» vocent.»

Cum sputa ex capite vel ex pectore communiter proveniant, multo minus in his timenda est profanatio quam in vomitu: cavendum nihilominus ad cautelam, ne statim emittantur, aut si necessitas incumbat, in linteo vel loco mundo deponantur. Post aliqua momenta nihil est timendum.

Hinc 5° particulae vel minima, modo sensibiles, sedulo colligendae et custodiendae sunt, cum Christum realiter contineant: non tamen summa et inquieta adhibenda est vigilantia, quia Christus sacramentum Eucharistiae instituendo quaedam illius fragmenta deperdenda praevidit et solummodo curam prudentem a nobis exigit; quod rubrica missalis Romani supponit dicens: « Sacerdos inspicit » corporale, colligit fragmenta cum patena, si quae sint » in eo.»

§ V. — De cultu Christo in divina Eucharistia debito.

Lutherani, nolentes Christum esse in Eucharistia extra usum, et Calvinistae praesentiam ejus realem negantes, contendunt nullum cultum huic sacramento exhibendum esse, vocantque Catholicos *artolatræ*, seu panis adoratores.

PROPOSITIO.

Cultus patriæ Christo debetur in Eucharistia.

1° Ista propositio est de fide. Concil. Tridentin. habet, sess. 13, can. 6: « Si quis dixerit in sancto Eucharistiae » sacramento Christum unigenitum Dei Filium non esse » cultu patriæ, etiam externo, adorandum, atque ideo nec » festiva peculiari celebritate venerandum, neque in processionibus, secundum laudabilem et universalem Ecclesiae sanctae ritum et consuetudinem, solemniter circumgestandum, vel non publice, ut adoretur, populo proponendum, et ejus adoratores esse idololatræ; anathema sit.» Ergo 1°.

2° *Prob. traditione.* Citari possent S. Greg. Naz. in oratione funebri suae sororis Gregoriae; S. Chrysost. in Homil. 24, in I Epist. ad Cor., etc. Caeterorum teneat locum S. Aug. in Ps. 98, n. 9: « Et quia in ipsa carne » hic ambulavit, et ipsam carnem nobis manducandam » ad salutem dedit, nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adoraverit: inventum est quemadmodum » adoretur tale scabellum Domini, et non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando.» Ergo.

Unde *Leibnitz, Syst. Theol.* p. 260: Adorasse (Eucharistiam) et veteres constat; et sane *Ambrosius* atque » *Augustinus* illud psalmi, *Adorate scabellum pedum ejus,* » de adoratione carnis Christi in mysteriis interpretantur.»

3° *Praxi Ecclesiae.* In cunctis liturgiis, etiam antiquissimis, Christus in Eucharistia adoratur, ut fuse et clare ostendit *P. Le Brun.*

4° *Ratione.* Constat, ex dictis, totum Christum sub speciebus consecratis modo permanenti residere: atqui Christus, cum Deus sit, cultu patriæ est adorandus, ubicumque existit: ergo.

Cultus igitur quem exhibemus Christo in Eucharistia non terminatur ad species quae suo genere tamen honorari possunt, sed ipsi personae Christi redditur, et ideo est absolutus.

Dicamus cum synodo Trid., sess. 13, cap. 5: « Pie et » religiose admodum in Dei Ecclesiam inductum fuisse » hunc morem, ut singulis annis peculiari quodam et » festo die praecelsum hoc et venerabile sacramentum singulari veneratione ac solemnitate celebraretur, atque in » processionibus reverentur et honorifice illud per vias et » loca publica circumferretur.»

CAPUT SECUNDUM.

DE MATERIA SACRAMENTI EUCHARISTIAE.

Nomine materiae hujus sacramenti, intelliguntur elementa quae ad illud conficiendum adhibentur: in omnibus ecclesiis, catholicis, schismaticis et haereticis, adhiberi solent panis, vinum et aqua. Itaque dicemus 1° de pane; 2° de vino; 3° de aqua; 4° de modo quo materia debeat esse praesens et determinata; 5° de unione utriusque speciei in consecratione.

Hinc 5° particulae vel minima, modo sensibiles, sedulo colligendae et custodiendae sunt, cum Christum realiter contineant: non tamen summa et inquieta adhibenda est vigilantia, quia Christus sacramentum Eucharistiae instituendo quaedam illius fragmenta deperdenda praevидit et solummodo curam prudentem a nobis exigit; quod rubrica missalis Romani supponit dicens: « Sacerdos inspicit » corporale, colligit fragmenta cum patena, si quae sint » in eo.»

§ V. — De cultu Christo in divina Eucharistia debito.

Lutherani, nolentes Christum esse in Eucharistia extra usum, et Calvinistae praesentiam ejus realem negantes, contendunt nullum cultum huic sacramento exhibendum esse, vocantque Catholicos *artolatræ*, seu panis adoratores.

PROPOSITIO.

Cultus patriæ Christo debetur in Eucharistia.

1° Ista propositio est de fide. Concil. Tridentin. habet, sess. 13, can. 6: « Si quis dixerit in sancto Eucharistiae » sacramento Christum unigenitum Dei Filium non esse » cultu patriæ, etiam externo, adorandum, atque ideo nec » festiva peculiari celebritate venerandum, neque in processionibus, secundum laudabilem et universalem Ecclesiae sanctae ritum et consuetudinem, solemniter circumgestandum, vel non publice, ut adoretur, populo proponendum, et ejus adoratores esse idololatræ; anathema sit.» Ergo 1°.

2° *Prob. traditione.* Citari possent S. Greg. Naz. in oratione funebri suae sororis Gregoriae; S. Chrysost. in Homil. 24, in I Epist. ad Cor., etc. Caeterorum teneat locum S. Aug. in Ps. 98, n. 9: « Et quia in ipsa carne » hic ambulavit, et ipsam carnem nobis manducandam » ad salutem dedit, nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adoraverit: inventum est quemadmodum » adoretur tale scabellum Domini, et non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando.» Ergo.

Unde *Leibnitz, Syst. Theol.* p. 260: Adorasse (Eucharistiam) et veteres constat; et sane *Ambrosius* atque » *Augustinus* illud psalmi, *Adorate scabellum pedum ejus,* » de adoratione carnis Christi in mysteriis interpretantur.»

3° *Praxi Ecclesiae.* In cunctis liturgiis, etiam antiquissimis, Christus in Eucharistia adoratur, ut fuse et clare ostendit *P. Le Brun.*

4° *Ratione.* Constat, ex dictis, totum Christum sub speciebus consecratis modo permanenti residere: atqui Christus, cum Deus sit, cultu patriæ est adorandus, ubicunque existit: ergo.

Cultus igitur quem exhibemus Christo in Eucharistia non terminatur ad species quae suo genere tamen honorari possunt, sed ipsi personae Christi redditur, et ideo est absolutus.

Dicamus cum synodo Trid., sess. 13, cap. 5: « Pie et » religiose admodum in Dei Ecclesiam inductum fuisse » hunc morem, ut singulis annis peculiari quodam et » festo die praecelsum hoc et venerabile sacramentum singulari veneratione ac solemnitate celebraretur, atque in » processionibus reverentur et honorifice illud per vias et » loca publica circumferretur.»

CAPUT SECUNDUM.

DE MATERIA SACRAMENTI EUCHARISTIAE.

Nomine materiae hujus sacramenti, intelliguntur elementa quae ad illud conficiendum adhibentur: in omnibus ecclesiis, catholicis, schismaticis et haereticis, adhiberi solent panis, vinum et aqua. Itaque dicemus 1° de pane; 2° de vino; 3° de aqua; 4° de modo quo materia debeat esse praesens et determinata; 5° de unione utriusque speciei in consecratione.

ARTICULUS PRIMUS.

DE PANE EUCHARISTICO.

Errarunt olim circa hoc punctum, 1° impuri Gnostici, de quibus S. Epiphanius, Hæresi 26, qui, inter alia abominanda, fetum ex utero extractum, in mortario contusum, offerebant in sacrificium et velut perfectum pascha habebant. « Nonnulli eos etiam Borboritas vocant, quasi » cœnosos, propter nimiam turpitudinem quam in suis » mysteriis exercere dicuntur, » inquit S. Aug., Hæresi 6. 2° Montaniste seu Cataphryges, qui de sanguine infantis annui, ope punctionum in toto corpore factarum extracto et farinæ immixto, panem suum eucharisticum conficiebant. Si « puer mortuus fuerit, habetur apud eos pro » martyre; si autem vixerit, pro magno sacerdote; » S. Aug., Hæresi 26. » 3° Artotyritæ, a verbis græcis ἀρτος panis, et τυρε: caseus, offerebant in Eucharistiam panem et caseum, ut refert ibidem S. Aug.

PROPOSITIO.

Solus panis triticeus adhibendus est ad consecrationem Corporis Domini.

Prob. 1° verbis institutionis. Christus enim accepit panem, benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, et ait, etc. At panis simpliciter dictus est panis triticeus. 2° Concilio Florentino, in quo Græci et Latini erant coadunati, ubi in sess. ultima habetur: « De pane, sive azymus, sive » fermentatus fuerit, non curant Græci, dummodo ex » tritico constet; » et Decreto ad Armenos, in quo Eugenius IV, de Eucharistia loquens, ait: *Cujus materia est panis triticeus.* 3° Constanti utriusque ecclesiæ Latine et Græcæ atque diversarum sectarum praxi.

Hinc 1° panis ex millio, oryza, fabis, castaneis, nucibus, amygdalis, vel ex radicibus, ut manioc, pomme-terre, vel etiam ex farre vel hordeo, épeautre, orge, etc., confectus, non est materia valida; quia evidenter non est

triticeus, et non nisi cum addito dicitur panis, v. g., hordeaceus, fabeus, oryzeus, etc.

Hinc 2° panis de siligine, seigle, est materia dubia, quia nonnulli auctores, inter quos S. Th., 8 part., q. 74, art. 3, ad 2um, Estius, Tournely, etc., arbitrantur illud granum ex vero tritico in malis terris seminato nasci, et speciem a frumento distinctam non constituere: alii vero contendunt illud a frumento specie differre, et panem ex illo provenientem non simpliciter dici panem. Nunquam igitur talis adhibendus est panis, neque ut plebs audiat missam, neque ut moribundus suscipiat viaticum; quia extra casum extremæ necessitatis, materia dubia uti non licet: unde Rubrica Missalis, tit. de Defectibus, habet: « Si panis non sit triticeus, vel si triticeus admixtus sit » granis alterius generis in tanta quantitate ut non ma- » neat panis triticeus, vel sit alioquin corruptus, non con- » ficitur sacramentum. »

Contra vero, si granorum alterius generis commixtio sit in parva quantitate validitati materiæ non nocet, nec communiter reddit illicitam, quanquam valde optandum ut triticum sit purum, panisque pia sollicitudine confectus et albedine nivi similis. Optimum religiosæ hujus sollicitudinis exemplum præbuerunt in undecimo sæculo Cluniacenses monachi, qui, ut scribit Ulricus in Tractatu de Consuetudinibus celebris istius monasterii, grana frumenti, quantumvis puri, singulatim seligebant, lavabant, in sacco mundo ad hunc usum destinato deponabant; vir bonus et commendabilis saccum ad moletrinam deferebat, molas lavabat alba et amictu indutus, cribrum abluabat, farinam pluries incernebat; deinde tres monachi, sacerdotes vel diaconi, cum uno fratre converso, albis et amictis induti, summa cum cura conficiebant hostias, Horas canonicas vel Officium B. Mariæ interea continuo cantantes.

Hinc 3° massa triticea cruda, frixa aut elixa, frite ou cuite dans l'eau bouillante, non vero cocta per modum panis, ut sunt placenta, laganum, des gâteaux, des tourtes, des gaufres, etc., ad validitatem sacramenti

probabilius non sufficeret, quia panis usualis non reputatur. Siccata vel torrida ad summum etiam esset materia dubia, quæ igitur nunquam adhiberi posset. An autem fuerit cocta in clibano, sub cinere, vel ope ferri calidi, ut fieri solet, parvi refert, dummodo panis simpliciter dici possit.

Hinc 4° panis lacte, melle, butyro aliove liquore subactus, loco naturalis aquæ, non est verus panis usualis, nec proinde materia valida: si modica esset alterius liquoris quantitas aquæ commixta, valida, sed illicita esset materia.

Hinc 5° panis mucidus, dummodo non sit putridus vel omnino corruptus, est validus, sed graviter illicitus.

Hinc 6° hostiæ rubræ, quibus sigillantur litteræ, non reputantur ad consecrationem validæ, quia non sunt panis usualis, nisi admodum parva cinnabaris quantitate intinctæ fuerint, et in eo casu eis uti graviter illicitum esset. Sic S. Ligorius, l. 6, n° 199.

Hinc 7° forma panis consecrandi ad validitatem sacramenti non pertinet; sed, ex Ecclesiæ præcepto, debet esse apud nos figuræ orbicularis et integræ. Major est formula pro sacerdote celebrante, et minor pro populo. Cum minore, si alia haberi non possit, privatim celebrare licet, modo absit scandalum; imo et publice die festo vel dominica, monendo populum ut præcaveatur scandalum: item ut viaticum moribundo administraretur.

Hostiam fractam vel enormiter maculatam sine causa consecrare, esset peccatum mortale; si leviter sit fracta aut maculata, peccatum est duntaxat veniale; et nullum erit peccatum si adsit causa, puta si macula vel fractura post oblationem tantum advertatur. Ita S. Ligorius, l. 6, n. 204, et plures apud ipsum.

De pane azymo vel fermentato.

Michael Cerularius, patriarcha Constantinop. creatus an. 1043, primus in Latinos pane azymo utentes insurrexit, contenditque eos valide non consecrare, et odioso nomine appellavit *Azymitas*. Photius autem primus schis-

matis Græci auctor, in nono sæculo, Latinos odio et calumniis prosequens, eis non exprobravit quod pane azymo uterentur. Unde P. *Sirmond* concludit usum azymorum in Ecclesia Occidentali intra nonum et undecimum sæculum incoepisse. Plerique eruditi, e contra, contendunt usum fermentati nunquam in ea Ecclesia fuisse receptum. Card. Bona, de Rebus liturgicis, l. 1, cap. 23, docet Græcos usum fermentati semper retinuisse, et Latinos in primis sæculis azymum vel fermentatum pro libitu adhibuisse, usque ad initium decimi sæculi, quo usus azymorum lege generali fuit præscriptus.

PROPOSITIO.

Valet consecratio, tum in azymo, tum in fermentato, et disciplina utriusque Ecclesiæ retinenda est.

Prob. 1^a pars. Valet consecratio tum in azymo, tum in fermentato; nam 1° uterque est simpliciter panis, et qualitas fermenti naturam ejus non mutat. 2° S. Pontifex Leo IX, Michaellem Cerularium redarguens, non illi exprobravit quod cum Orientalibus fermentato uteretur, sed quod Latinos haberet ut hæreticos. 3° Concil. Florent., Decreto unionis, sess. ultima, apud *Labbe* dicitur in » azymo sive fermentato pane triticeo corpus veraciter » confici; sacerdotes quoque in alterutro ipsum Domini » corpus conficere debere, juxta suæ Latinae vel Orientalis » Ecclesiæ consuetudinem. »

Prob. 2^a pars 1° ex decreto concilii Florentini modo citato; 2° ex Constitutione Bened. XIV, *Etsi pastoralis*, anni 1742, § 6, n. 10, in qua, sub pœnis perpetuæ suspensionis a divinis, confirmat prohibitionem ne Latinus aut Græcus præter proprium ritum celebret. Ergo.

At, si Latinus in locis Græcorum, vel Græcus in locis Latinorum inveniatur, petitur in quo pane consecrare debeat: si existant ecclesiæ ipsius ritus, pane sibi præscripto uti decet. Est sententia communis, ut asserit S. Ligorius, l. 6, n. 203. Si vero ecclesiæ sui ipsius ritus non existant, ut si Græcus per Galliam trauscat, pane in Ecclesia in qua versatur usitato licite uti potest, et probabilius etiam pane

sibi proprio, ut docent Natalis Alexander, P. *Antoine, Suarez, Tournely*, S. Ligorius et communiter alii, juxta regulam de lege locali. Contendit tamen *Billuart* sacerdotem peregrinum teneri, ex constitutione S. Pii V, *Providentia Romani pontificis*, anni 1566, et ex altera *Benedicti XIV, Etsi pastoralis*, § 6, proprium servare ritum, nisi vel notabile timeat scandalum, vel fixum in ea regione acquirat domicilium et clero incorporetur. Hæc sententia sola videtur sequenda.

Dices: Christus consecravit in azymo, et dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*: ergo consecrandum est in azymis.

Notandum moveri controversiam inter theologos et Scripturæ sacræ interpretes, an Christus sacram instituendo Eucharistiam, pane azymo vel fermentato usus fuerit. Quæstio hæc pendet ab altera, scilicet quandonam Christus instituerit hoc sacramentum. Latini communiter docent Christum ultimam Agni paschalis cœnam celebrasse feria quinta ad vesperam, tempore quo non licebat apud Judæos uti pane fermentato; Græci vero dicunt, ut usum panis fermentati deferant, Christum uno die cœnam Agni paschalis participasse, et ideo adhibuisse panem tunc usitatum, videlicet fermentatum.

A solvenda hæc quæstione controversa abstinemus.

R. Nego conseq. Nam præceptum Christi dicentis, *Hoc facite*, etc., in substantiam ipsius actionis cadit, non vero in circumstantias, alioquin eadem hora, post cœnam, cum iisdem vestibus, etc., consecrandum esset: porro fermentum in pane ad substantiam sacramenti non pertinet, ut diximus. Ergo.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE VINO EUCHARISTICO.

Ebionitæ, quamdam sobrietatis laudem quærentes, panes quidem azymos ad conficiendam Eucharistiam adhibebant, sed loco vini aquam substituebant, ut refert S. Epiph., Hæresi 50.

Tatianus, in secundo sæculo, *aquam solam*, inquit idem Epiph., Hæresi 46, *in mysteriis usurpavit*.

Ex Tatiano orti sunt Encratitæ, a verbo græco *εγκρατος* idem significante ac continens vel abstinens. Hi, juxta eundem S. doctorem, Hæresi 47, dicebant vinum esse diabolicum; id est, a diabolo creatum, et ideo in Eucharistia illo abstinebant. Idem faciebant Manichæi, propter eandem rationem.

Quidam episcopi et sacerdotes Africæ, tempore persecutionis, a vino in sacrificiis matutinis abstinebant, ne ex odore vini agnoscerentur. Non præcise contra fidem errabant, sed institutioni et præcepto Christi adversabantur, ut ostendit S. Cyp., Epist. 63.

Illi omnes dicti sunt Aquarii, ut notat S. Aug., Hæresi 64.

PROPOSITIO.

Solum vinum ex vite est materia consecrationis calicis.

Prob. 1º verbis institutionis. Christus enim in cœna ait discipulis: *Non bibam de hoc genimine vitis, usque in diem illum*, etc. Pronomen *hoc* indicat materiam in calice contentam ante consecrationem fuisse jus de vite, id est, vinum; 2º decreto ad Armenos, in quo de Eucharistia dicitur, *cujus materia est panis triticeus et vinum de vite*; 3º perpetua traditione, ut ex testimoniis Patrum supra citatis constat; 4º praxi omnium ecclesiarum et sectarum. Ergo.

Hinc 1º jus ex pomis, piris, cerasis, moris, malognatis, etc., expressum, aliusve quilibet liquor, non ex vite proveniens, ad consecrationem calicis non esset materia valida.

Hinc 2º non magis valeret jus in uvis adhuc contentum vel in pane imbibitum, quia non habet formam vini; nec omphacium, gallice *verjus*, quia nondum est vinum simpliciter dictum, nec acetum, quia est vinum substantia-liter corruptum; nec sapa, seu vinum ad mediam aut tertiam partem coctum, quia non est amplius simpliciter

vinum; nec lora, id est aqua expressis acinis superfusa, gallice *piquette*.

S. Cong. S. Officii, julio 1706, declaravit liquorem ex uvis pressis ope cujusdam fermentationis expressum, in Æthiopia, ubi aliud vinum deficit, usitatum, esse materiam divini sacrificii validam ac licitam (*Ferraris, v. Euch. art. 2. n. 34.*)

Hinc 3º vinum aescens est materia valida, siquidem substantia vini existit, sed illicita, propter honorem sacramento debitum. Si post consecrationem sacerdos graviter dubitet an vinum sit omnino acetum, vinum certo validum consecrandum est sub conditione: consecrandum est, ne sacrificium maneat incompletum; sed conditionate, ne si prior consecratio calicis fuerit valida, aliud incipiatur sacrificium quod maneret imperfectum. Ita S. Ligorius, l. 6, n. 206. Vinum graviter dubium super quod verba consecrationis fuerunt prolata, in vas mundum erit fundendum, et, post communionem, ante primam ablutionem sumendum.

Sacerdos autem vinum aescens aut etiam aliquantum acre, extra necessitatem consecrans, mortaliter peccat, ut expresse dicit Rubrica Romana de Defectibus, § 4, n. 2. Dicimus, *extra necessitatem*, quia plurimi, apud S. Ligorium, n. 207, *Queritur 1*, probabiliter docent quod, deficiente alio vino, adhibere liceat vinum parum aescens, prout facere solent viri probi: imo licitum fore, urgente gravi necessitate, uti vino notabiliter aescente, modo constet adhuc esse vinum; non vero si dubium foret, ut de pane dubio diximus.

Hinc 4º valida est consecratio in musto, quia mustum substantialiter est vinum, et ita nuncupatur: sed, extra casum necessitatis modo exposita, graviter illicita esset, tum propter dispositionem rubricæ superius citatæ, tum propter naturalem indecentiam et erga sacramentum irreverentiam. Quidam existimant devotionem populi esse causam sufficientem ut primitiæ uvarum exprimantur in calice, v. g., die Transfigurationis, juxta Rubricam Missalis nostri: sed curandum ut in parva quantitate exprimatursus.

Hinc 5º vinum aliis liquoribus vel aromatibus in modica quantitate immixtum, est materia valida, sed illicita, propter rationes in numero precedenti expositas. Si commixtio in notabili sit quantitate, materia erit dubia ac proinde nunquam adhibenda.

Hinc 6º plures dubitant an vinum congelatum valide consecrari possit; quia 1º non est potabile; 2º quia aqua congelata ad Baptismum non valeret. Alii vero communius docent illud valide consecrari posse; quia 1º substantiam vini retinet; 2º vinum nihilominus appellatur; 3º si species vini post consecrationem congeletur, sanguis Christi sub illa remanet; siquidem ex Rubrica, de Defect. § 10, n. 11, habetur: « Si in hieme sanguis congeletur in calice, involvatur calix pannis calefactis, donec liqueat. » Nec valent rationes oppositæ. Non 1ª, quia si vinum congelatum non sit potabile, hoc fit per accidens, quod facile tollitur; panis nimis obduratus non est comestibilis, et tamen est materia valida: ergo *a pari*, etc. Non 2ª, quia Baptismus non est sacramentum permanens sicut Eucharistia, nec conferri potest, nisi per modum ablutionis, ut fert ipsius nomen, et ablutio non fit, nisi aqua hic et nunc fluat.

Quidquid sit, certum est non licere vinum congelatum consecrare, propter reverentiam sacramento debitam: at si per inadvertentiam vel aliter hujusmodi vinum fuerit consecratum, valet sacrificium; et S. Ligorius affirmat aliud vinum non esse consecrandum, quia prima sententia nulla pollet ratione solida.

Hinc 7º valet et licita est consecratio in quolibet vino naturali, gallico, hispano, italo, albo, rubro, generoso, insipido, etc., quia unumquodque simpliciter est vinum. Reverentia erga sanctissimum sacramentum postulat ut, quantum fieri potest, non adhibeatur vinum odoratu vel gustu ingratum: ex alia parte, vino extraneo et delectabili v. g., quibusdam vinis hispanicis, saepe imprudenter uteretur, quia non raro hujusmodi vina vel omnino fuerunt fabricata, vel alienis substantiis commixta.

ARTICULUS TERTIUS.

DE AQUA IN CALICE CUM VINO MISCENDA.

Olim tenebant Armeni aquam cum vino non miscendam esse, et hujus erroris accusati sunt in concilio Trullano, anno 692, et in illo perseverasse videntur, siquidem Eugenius IV, in Decreto ad Armenos, *Labbe*, t. 13, sic habet: « Decernimus ut etiam ipsi Armeni cum universo orbe Christiano se conforment, eorumque sacerdotes in calicis oblatione paululum aquæ, prout dictum est, admisceant vino. »

PROPOSITIO.

Aqua commiscenda est vino in Eucharistia.

Propositio ista 1° est certa, ut pote clare expressa in concil. Trid., sess. 12, can. 9: « Si quis dixerit... aquam non miscendam esse vino in calice offerendo, eo quod sit contra Christi institutionem: anathema sit. » 2° Probatum ex perpetua traditione: eam expresse docet S. Just., *Apol.* 1: « Diaconi panem, vinum et aquam, in quibus gratiæ actæ sunt, unicuique presentium distribuunt et ad absentes perferunt. » S. Cypr., in *Epist.* 63 jam citata, ubi citans hæc Sapientiæ verba: *Venite... et bibite vinum quod miscui vobis*, ait: « Vinum mixtum declarat (Spiritus sanctus), id est, calicem Domini aqua et vino mixtum; » 3° testimonio omnium liturgiarum Latinarum, Græcarum aliarumque Orientalium. Ergo, etc.

Nunc quædam notanda et explicanda sunt.

1° Hæc commixtio aquæ est quidem de præcepto ecclesiastico sub mortali: generaliter enim creditur Christum aquam cum vino commiscuisse, et Ecclesia voluit ut ejus ministri idem facerent in memoriam actionis Christi, ad representandam aquam ex latere ejus cum sanguine fluentem et ad significandum populum ipsi adunari, ut ait S. Cypr. in *Epistola* modo citata, et post eum concil. Florent. in Decreto ad Armenos, loco superius indicato. Sed non est de necessitate sacramenti: id omnes fatentur,

quidquid in contrarium de Catholicis dicant Protestantes; nec etiam probabilius de præcepto divino, licet plures affirmant.

2° Commiscenda est aqua naturalis in modica quantitate juxta verba Eugenii IV, *paululum aquæ*, scilicet, una vel altera gutta, modo tamen sit sensibilis: tertiam partem non excedat, alioquin consecrationem redderet nullam vel saltem dubiam. *Ita communiter theologi.*

Qui misceret aquam rosaceam vel aliam artificialem, etiam in casu necessitatis, mortaliter peccaret, quia in re gravi contra consuetudinem et præceptum Ecclesiæ ageret.

Nonnulli dicunt infundere aquam calidam esse peccatum mortale; alii vero hoc nimis durum æstimant. S. Ligorius videtur approbare ut in regionibus frigidissimis aqua calida adhibeatur, si ita sinat consuetudo, ne vinum congelascat.

Græci solent, sicut et nos, aquam frigidam vino ante oblationem immiscere, ut ex antiquissimis eorum liturgiis, videlicet S. Jacobi, S. Basilii, S. Joannis Chrys. constat; sed insuper quasdam aquæ ferventis guttulas in calicem ante communionem infundunt, ad significandum sancti Spiritus fervorem et conditionem aquæ ex latere Christi adhuc calido fluentis. Vide P. *Goar* et P. *Le Brun*.

3° Quoniam in pluribus locis mos invaluerat ut nimia quantitas aquæ in calicem infunderetur, concil. Tiburicense, anno 895 celebratum, statuit, can. 19, *duas saltem in calice debere esse vini partes, tertiam aquæ*: *Labbe*. Non exigit ut tertia pars aquæ infundatur; sed prohibet ne excedatur.

Si plus aquæ quam vini fuerit in calice, putat Drouin valituram tamen consecrationem, quia natura vini remanet et præsumitur Christum non paucissimam miscuisse aquam; cæteri vero negant, et merito; materia enim calicis est vinum simpliciter: porro commixtio vini et aquæ, in pari quantitate, simpliciter dici non potest vinum, sed vinum cum aqua vel aqua cum vino. Neque valent rationes allegatæ. Non 1°, alioquin modica vini quantitas cum aqua immixta valide etiam consecrari posset, siquidem naturam

suam physice retinet. Non 2^a; nam, ex traditione et agendi ratione Ecclesiae, praesumitur Christum non multam adhibuisse aquam ad consecrandum calicem; quia non propter temperantiam sic in illa circumstantia agebat, sed ad representandam aquam ex latere suo cum sanguine fluentem et ad significandum populum sibi adunari.

In eo casu igitur iterum consecrandum esset, saltem sub conditione, *ut supra diximus*.

4° Commixtio aquae cum vino non facienda est in dolio neque in urceolo, non domi, nec in sacristia, sed in calice ante oblationem; a celebrante in missa privata, a subdiacono in missa solemniori.

5° Si celebrans ante consecrationem adverteret se commixtionem omisisse, aquam benedicere et infundere deberet; si post consecrationem, nihil faciendum esset.

6° De fide non est aquam converti in sanguinem Christi: Innocentius III, Decretal. l. 3, tit. 41, cap. 6, dicit probabiliorum esse opinionem quae *asserit aquam cum vino in sanguinem transmutari*. Haec sententia facta est communis inter theologos, qui tamen circa modum hujus conversionis sibi non consentiunt: quidam dicunt aquam converti in aquam quae ex latere Christi cum sanguine fluxit; sed haec opinio generaliter rejicitur ut irrationabilis, quia tunc aqua seorsim a vino consecraretur, sicut vinum a pane. Alii communissime tenent aquam immediate converti in vinum et mediate in sanguinem Christi. Ratio eorum est, quia sola materia consecrabilis convertitur in sanguinem Christi: atqui solum vinum de vite est materia calicis: ergo. Haec ratio supponit quod probandum foret, scilicet, aquam cum vino mixtam non esse consecrabilem. Plures sancti Patres contrarium sensisse videntur; v. g., S. Hieronymus et S. Ambros. a S. Ligorio citati, l. 6, Innocentius III, modo relatus. Unde *Layman*, Card. *de Lugo*, *Tournely*, *Collet*, et plures alii docent vinum et aquam in sanguinem Christi simul et immediate converti.

Ceterum, cum illa controversia nullius sit momenti, eam definire non intendimus.

ARTICULUS QUARTUS.

DE MODO QUO MATERIA DEBEAT ESSE PRÆSENS ET DETERMINATA.

Apud omnes constat 1° materiam Eucharistiae sacerdoti celebranti moraliter et sensibiliter praesentem esse debere idque eruitur 1° ex verbis Christi, *Hoc est, Hic est*, quae rem praesentem indicant; 2° ex perpetua Ecclesiae praxi, quae materiam absentem nunquam consecravit, nec consecrari posse dixit; 3° ex natura sacrificii hostiam praesentem supponentis.

Hinc 1° valide consecrantur vinum in calice cooperto, in vase, vel cantharo clauso, hostiae in ciborio inclusae, sub cumulo latentes. Si vero sub corporali, sub mappa, in Missali laterent, non ita constaret validam fore consecrationem: plurimi affirmant; alii dubitant: ideo pars tutior, casu adveniente, eligenda foret; id est, si hostiae sic dubio consecratae necessariae essent ad communionem dandam fidelibus, vel ad benedictionem impertiendam, iterum verba consecrationis sub conditione pronuntianda essent; secus illae hostiae sumendae forent a celebrante post sanguinis sumptionem, ante primam ablutionem. Item valide consecrat caecus, vel alius sacerdos in tenebris celebrans; quia non requiritur ut materia videatur aut tangatur; sufficit ut in se vel in continente videri, tangi, vel monstrari possit. Unde auctores non probant eorum praxim qui os ita proxime admovent, ut halitum in calicem vel in panem inspicient.

Hinc 2° invalide certo consecraretur materia in tabernaculo inclusa, post altare posita, vel longe distans, etsi videri posset, quia reipsa moraliter praesens non esset, quamvis stricte determinari non possit quanta esse oporteat distantia ut consecratio sit nulla. Card. *de Lugo* et plures cum illo docent eam ad viginti passus certo validitatem; saltem illicita esset ac proinde nunquam sic facienda. Similiter materia tam modica ut sensu percipi non possit, invalide consecraretur.

Apud omnes constat 2° ad validitatem consecrationis requiri ut materia in intentione consecrantis sit determinata; hoc enim 1° postulant pronomina demonstrativa *hoc et hic*; 2° actiones circa objecta indeterminata exerceri non possunt, sed tantum circa singularia et certa.

Hinc 1° invalide consecraret qui dimidiam vel tertiam partem hostiarum, juxta se positarum, consecrare vellet, eas in intentione aliter non determinando.

Hinc 2° invalide consecrarentur hostiæ, inscio sacerdote, etiam in corporali positæ, a cumulo sejunctæ; quia sacerdos eas penitus ignorans, veram non habuit intentionem illas consecrandi. Similiter non consecrantur guttæ calici exterius adherentes, nec probabilius quæ interius adherent, quia non sunt per modum continui, nec ideo includuntur in intentione celebrantis qui, dicens *Hic est*, etc., vinum in calice coadunatum, non vero guttas ab illo separatas, consecrare naturaliter intendit. Hic tamen sibi non consentiunt theologi: idcirco hujusmodi guttæ, nisi formaliter consecrans eas ab intentione sua excluderet, habendæ forent ut dubie consecratæ, et saltem cum prima ablutione sumendæ. Sedulo igitur, non tamen scrupulose, abstergendæ sunt, ante oblationem, particula vini et aquæ calici interius adherentes, et melius videtur formalem habere intentionem eas quæ forte remanerent, non consecrandi. Idem dicendum est de micis in patena vel corporali separatis: non autem de iis quæ adhærent hostiis consecrandis vel in ciborio sunt; simul cum hostiis consecrari debent. Vide S. Ligorium, l. 6, n. 215.

Hinc 3° sacerdos qui positivam habuit intentionem materiam præsentem consecrandi, etsi plures sint hostiæ a se vel ab alio positæ quam putat, omnes valide consecrat, quia omnes in intentione ejus realiter includuntur. Item si ante consecrationem, de hostiis consecrandis monitus fuerit et consenserit, valide consecrat, licet actu de illis non cogitet, quia habuit intentionem virtualement ad validitatem sacramenti sufficientem.

Similiter, quamvis ciborium in corporali positum discooperire, ut fert Rubrica, oblitus fuerit, sive pro oblatio-

ne, sive pro consecratione, valet nihilominus consecratio, modo de illa facienda prius cogitaverit. *Est sententia communis*. Non valeret vero probabilissime si ex oblivione ciborium extra corporale relictum fuisset; quia, cum ibi consecrari non possit absque peccato, sacerdos non censetur habuisse intentionem illud sic consecrandi. Quoniam tamen nonnulli arbitrantur hostias in eo casu esse consecratas, sumi debent ante primam ablutionem. Ita communiter theologi, contradicente tamen S. Ligorio, l. 6, n. 217.

Si parvæ hostiæ pro communicandis fidelibus offerantur sacerdoti consecrandæ, oblatione jam facta, sed ante præfationem, imo et ante canonem, licite eas consecrat, oblationem mentaliter supplendo. Sic Gavantus et communiter theologi, quibus consentit Bened. XIV, de Missæ sacrificio, l. 3, cap. 18, n. 5, si alias plures sine communionem manerent; si vero unus tantum mansurus esset, potius ei danda foret pars magnæ hostiæ, v. g., ne diu expectaret. Sic multi apud S. Ligorium, *ibid.*

Illicite consecrat, 1° qui nimiam panis aut vini quantitatem adhibet, propter periculum ne aliquid depereat aut corrumpatur; 2° qui vas in quo positæ sunt hostiæ consecrandæ non aperit; 3° qui hostias extra corporale positas consecrare sibi proponit; 4° qui guttas calici exterius adherentes vult consecrare: adesset enim profanationis periculum.

ARTICULUS QUINTUS.

DE UNIONE UTRIVSQUE SPECIEI IN CONSECRATIONE. ®

Certum est unam speciem sine altera, saltem seclusa intentione alteram non consecrandi, valide consecrari posse: nam, prolatis verbis, *Hoc est corpus meum*, statim corpus Christi sub specie panis existit; et similiter sanguis sub specie vini, dictis verbis, *Hic est sanguis meus*. Ergo. Quid si celebrans positivam haberet intentionem alteram speciem non consecrandi? Dicemus infra.

PROPOSITIO.

Jure divino prohibetur ne una species sine altera consecratur.

Prob. 1° Scripturâ sacra. Christus enim, postquam panem et vinum in corpus et sanguinem suum consecravit, dixit discipulis, et cunctis sacerdotibus eorum in eo successoribus: *Hoc facite in meam commemorationem*: ergo præcepit ut similiter panem et vinum consecrarent. Sic universalis et constans traditio prædicta Domini verba intellexit et catholica Ecclesia docuit, ut ait concil. Trident., sess. 22, cap. 1.

2° Concilio Trid., sess. 22, cap. 1, ubi dicitur Christum qui corpus suum et sanguinem sub speciebus panis et vini Deo Patri obtulit, Apostolis præcepisse ut idem facerent, et canone 2° ejusdem sess. ait: « Si quis dixerit illis verbis, » *Hoc facite, etc.*, Christum non instituisse Apostolos sacerdotes, aut non ordinasse ut ipsi aliique sacerdotes offerrent corpus et sanguinem suum: anathema sit. » Ergo, juxta mentem concilii, unam speciem ab altera separare non licet.

3° Ratione. Eucharistia per modum convivii spiritualis, in quo est cibus et potus, instituta est: ergo. *Neque dicitur* totum sacramentum sub una specie sumi; nam essentia sacramenti, prout Christus illud instituit et fieri præcepit, non in sumptione consistit, sed in consecratione. Ergo.

Quidam arbitrati sunt præceptum istud esse tantum ecclesiasticum, et summum Pontificem ab illo dispensare posse; sed alii communissime docent illud esse divinum, propter rationes modo expositas, ac consequenter Pontificem maximum ab illo dispensare non posse, nequidem ut viaticum moribundo ministraretur.

Petitur an valida esset consecratio si sacerdos positivam haberet intentionem alteram speciem non consecrandi. Negat Card. *de Lugo*, et ratio ejus est, quia essentia sacrificii in consecratione utriusque speciei consistit et dividi non potest. Alii vero communiter affirmant, quia forma uni-

cuique speciei applicata, facit totum morale: ergo effectus producitur.

Quidquid sit, certum est gravissime peccaturum sacerdotem qui unam speciem sine altera consecrare intenderet, « quia divisio unius ejusdem mysterii sine grandi sacrilegio non potest provenire: » Decreti Gratiani 3^a parte, dist. 2, can. 12.

Hinc 1° sacerdos unam speciem sine altera consecrare non posset, etiam ad vitandam mortem ab alio ob hunc finem minatam, quia contra præceptum divinum directe ageret.

Hinc 2° si advertat se protulisse verba consecrationis in aquam vel alium liquorem a vino diversum, vinum aqua immixtum et mente oblatum consecret, ut fert Rubrica, ne sacramentum maneat imperfectum. De cætero videatur rubrica missalis romani, *de defectibus*, ubi varii casus solvuntur.

Hinc 3° si, hostia consecrata, celebrans subito moriatur, vel loquelam perdat, vel in amentiam incidat, alius, si fieri potest, accersatur sacerdos, etiam non jejunus, qui sacrificium perficiat; et si sacerdos deficiens communicare possit, fragmentum hostiæ ab illo consecratæ ei tribuatur, ut perfectius sit sacrificium. Ita S. Ligorius, l. 6, n. 197, et plures apud ipsum.

Attamen obligatio alteram speciem consecrandi cessat: 1° si sacerdos non advertat se alium liquorem pro vino consecrasset, nisi postquam altare deseruit; 2° si vinum non habeat; 3° si illo, absque gravi scandalo, aut vitæ periculo, aut magno simili incommodo uti non possit; 4° si, post hostiam consecratam, subitum mortis periculum imminet, ab hostibus, ab incendio, a fulmine, etc., secluso tamen scandalo et fidei contemptu; 5° si, celebrante deficiente, alius non inveniatur sacerdos qui sacrificium continuare possit, antequam moralis interruptio existat: moralis autem interruptio censetur existere si spatium duarum hōrarum efluxerit, inquit *Collet*. Pro diversis his exceptionibus, vide Rubricam, *de Defectu vini*, n. 8, et S. Ligorium, l. 6, n. 197.

CAPUT TERTIUM.

DE FORMA EUCHARISTIE.

Cum in Eucharistiæ sacramento duplex sit materia, duplex similiter debet esse forma. Sed in ea determinanda et in genuino sensu ejus assignando quidam varie errarunt.

Bucer contendebat nulla verba esse proferenda; Calvinus formam apud nos usitatum magicam incantationem appellat, vultque verba institutionis per modum concionis, ad excitandam fidem, pronuntiari. Chemnitius cum aliis Lutheranis dicit hæc verba esse simul concionatoria et consecratoria. Hodierni Protestantes, quidquid supernaturale est rejicientes, nullam vim tribuunt verbis quibus Eucharistia consecratur.

Græci, post verba consecrationis apud nos usitata, quandam pronuntiant orationem qua petunt ut panis fiat corpus et vinum sanguis Domini: quidam inter theologos eorum dicunt hanc orationem ad formam essentialem pertinere, ut videre est apud Arcudium, l. 3, cap. 27 et seq. Eiusdem sententiæ est P. Lebrun, t. 5, et contendit invocationem quæ apud Latinos verba institutionis præcedit ac in omnibus liturgiis invenitur, ad validitatem consecrationis necessarium esse.

Innocentius III, Tractatu *de Sacramentis*, l. 4, de sacro altaris mysterio, cap. 6, docet sane dici posse Christum divina virtute confecisse sacramentum, et postea expressisse formam sub qua posteri consecrarent. Alii dicunt illum quædam pronuntiasse verba nobis incognita; alii denique bis dixisse, *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*, una vice ad consecrandum, et altera ad porrigendum corpus et sanguinem suum.

1º Certum est verba consecrationis non esse tantum concionatoria: patet tum ex modo quo Christus Eucharistiam instituit et ex sensu Ecclesiæ, tum ex iis quæ in Tractatu *de Sacramentis in genere* diximus.

2º Sepositis variis opinionibus de verbis ad essentiam sacramenti requisitis, apud omnes constat valere consecrationem, dummodo verba institutionis et invocatio quæ ea apud nos antecedit et apud Græcos sequitur, debite pronuntietur. Nulla igitur est ratio cur ex diversis theologorum opinionibus aliquod suboriatur dubium.

3º Sive Christus sola benedictione, nihil dicens, consecraverit, sive verba nobis incognita pronuntiaverit, sive verbis, *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*, usus fuerit, ad nos parvi refert: sufficit ut sciamus quam adhibere debeamus formam.

4º Communiter docetur Christum corpus et sanguinem suum effecisse, dicendo, *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*; plurima enim citantur Patrum testimonia quæ alium non patiuntur sensum, v. g., Tertull. contra Marc., l. 4, cap. 40: « Acceptum panem.... corpus illum suum » fecit, *Hoc est corpus meum* dicendo. » S. Ambros. vel alius auctor, de Sacramentis, l. 4, cap. 4, de Eucharistia loquens, ait: « Consecratio autem cujus verbis est, et cujus sermonibus? Domini Jesu. » Et eo sensu loquitur concil. Trid., sess. 13, cap. 1. Hæc tamen assertio non est de fide, ut omnes fatentur.

5º Certum est preces liturgicæ consecrationem antecedentes vel immediate sequentes, ut apud Græcos, ad essentiam sacramenti non pertinere, sed sola hæc Christi verba, *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*; idque constat 1º ex numero præcedenti: si enim Christus his solis verbis consecraverit, alia non sunt adhibenda ut essentialia, nisi in Scriptura, vel in traditione inveniuntur præscripta: atqui talia verba non inveniuntur præscripta: ergo. 2º Vi verborum corpus Christi est sub specie panis et sanguis sub specie vini: duplex ergo debet esse forma sicut duplex materia: atqui preces liturgicæ utrique materiæ sunt communes: ergo. 3º Apud Græcos sicut apud Latinos statim post verba, *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*, sacramentum adoratur: ergo creditur Christum esse præsentem ante Spiritus sancti invocationem. Itaque, si petatur quod panis corpus et vinum sanguis

Christi fiant, id ita intelligendum est, scilicet, « ut fiant » nobis in purgationem animæ, in remissionem peccatorum, et non fiant in iudicium et condemnationem nostram. » Sic Papæ eos interroganti responderunt ipsi Græci in concilio Florentino: *Labbe*, t. 13. Unde Latini consuetudinem eorum non redarguerunt. Ergo.

6° Si ob aliquem defectum iteraretur consecratio, a verbis *Qui pridie quam pateretur* incipiendum esset pro pane, et a *Simili modo*, pro vino, ut habet expresse Rubrica.

7° Ad validitatem consecrationis requiritur et sufficit ut sensus verborum non mutetur substantialiter, juxta quod diximus in *Tractatu de Sacramentis in genere*. Unde 1° nulla vel dubia est consecratio si dicatur adverbialiter: *Hic est corpus meum, hic est sanguis meus*; vel: *Hoc corpus est meum, Hic sanguis est meus*; vel: *Hoc est substantia mea, Hoc est corpus Christi*; vel: *Hoc fit, hoc sit corpus meum*, etc., quia in his omnibus casibus sensus non est idem. 2° Si, e contra dicatur: *Hic cibus, hic potus, hæc res est corpus meum; est sanguis meus; hic calix est novum Testamentum in sanguine meo; Hic est sanguis meus infiniti valoris*, etc., valeret, sed graviter illicita esset consecratio. 3° Plures et quidem graves theologi arbitrantur, pro consecratione sanguinis, præter verba, *Hic est calix sanguinis mei, sequentia novi et æterni Testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum*, essentialia esse; quia sola virtutem sacramenti exprimunt et pleraque ab ipso Christo prolata sunt: quamvis sententia opposita communior et probabilior videatur, certum est consecrationem sine his verbis factam habendam esse ut dubiam et sub conditione iterandam. Ita S. Ligorius, l. 6, n. 224.

Pronuntiatio vitiosa aut imperfecta judicanda est ex iis quæ diximus in *Tractatu de Sacramentis*.

8° Curare debet celebrans ne aliquid omittat vel imperfecte pronuntiet, et tamen ab omni repetitione sedulo abstinere; quia talis sanctissimorum verborum prolatio vera est erga Christum irreverentia: stet Rubricæ sic se habenti, titulo 5, n. 2: « Si celebrans non recordetur se

» dixisse ea quæ in consecratione communiter dicuntur, » non debet propterea turbari. Si tamen certo ei constet » se omisisse aliquid eorum quæ sunt de necessitate sacramenti, resumat formam. Si vero valde probabiliter dubitat se aliquid essentialia omisisse, iteret formam saltem » sub tacita conditione. »

CAPUT QUARTUM.

DE EUCHARISTIÆ MINISTRO.

Duplex distinguitur minister Eucharistiæ, unus consecrationis et alter distributionis.

ARTICULUS PRIMUS.

DE MINISTRO CONFECTIONIS SACRAMENTI EUCHARISTIÆ.

Quidam veteres hæretici de quibus S. Irenæus, contra Hæres. cap. 13, n. 2, S. Aug., Hæresi 27, munia sacerdotalia laicis et ipsis etiam mulieribus tribuebant. Valdenses efficaciam sacramentorum ex sanctitate ministri repetentes, dicebant sacerdotem, peccati mortalis reum, valide consecrare non posse, bene vero id posse laicum probatum. Lutherus variis in locis asserit quoslibet Christianos, vi Baptismatis, potestatem consecrandi habere; eam tamen, ad vitandam confusionem, exercere non posse, nisi vel legitime fuerint vocati, vel urgens necessitas ad id eos compellat, v. g., ut ait Grotius, si desit pastor et urgeat sacramenti necessitas.

PROPOSITIO.

Soli sacerdotes Eucharistiam valide consecrare possunt.

Prob. Scriptura sacra, traditione, concilio Trid. et ratione.

1° *Scriptura sacra.* Christus enim sacramentum Eucharistiæ instituens, solis Apostolis hic recumbentibus, ac proinde solis sacerdotibus eorum in eo, ut ex tota tradi-

tione constat, successoribus dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*: ergo soli sacerdotes hanc habent potestatem. Ergo 1°.

2° *Traditione*. S. Epiph., Hæresi 79, ait: « Neque diaconis ecclesiastica regula conceditum est peragere sacrificii mysteria, sed ministrare tantum dum perficiuntur. » S. Hieron., Dialogo adversus Lucif, 2 part. de Hilario diacono et Luciferiano dicit: « Neque Eucharistiam conficere potest, episcopos et presbyteros non habens: » Concil. Nicæn. 1, can. 18, *Labbe*, prohibet ne diaconi communionem presbyteris distribuunt, eo quod

« nec canon, nec consuetudo tradidit, ut qui offerendi potestatem non habent iis qui offerunt dent corpus Christi. » Ergo.

3° Concilio Trid., sess. 22, can. 2: « Si quis dixerit illis verbis, *Hoc facite*, etc., Christum non instituisse Apostolos sacerdotes, aut non ordinasse ut ipsi alique sacerdotes offerrent corpus et sanguinem suum; anathema sit. » Propositionem nostram strictis verbis non definit, sed eam evidenter supponit. Ergo 3°.

4° *Ratione*. Si laici radicalem habuissent potestatem consecrandi, nonne Ecclesia permisisset saltem anachoretas, vitam angelicam in desertis agentes, vel confessores fidei in carceribus detentos, ea uti potestate, ne sacramento adeo sibi necessario privarentur? atqui tamen id nunquam permisit: in primis Ecclesiæ sæculis hi sancti viri et etiam simplices fideles divinam Eucharistiam asportare et sibi administrare poterant, consecrare vero nunquam. Ergo.

Si autem fideles dicantur a B. Petro, I Epist. II, 9, *regale sacerdotium*, et in Apocal. I, 6, *regnum et sacerdotes Deo*, id intelligendum est lato sensu, quatenus sacrificium laudis, orationum et honorum operum Deo offerunt. *Sacerdotium sanctum*, inquit ibidem S. Petrus, ibid. n. 5, *offerre spirituales hostias*.

Quidam obijciuntur canones concilii Arelatensis, anni 314, Ancyranum, ejusdem anni, etc., ex quibus inferre volunt adversarii diaconos sacram Eucharistiam confecisse.

Verum 1° non de consecratione divina Eucharistiæ intelligendi sunt, sed de illius administratione aut de participatione ad illius consecrationem, quatenus diaconi episcopis et presbyteris celebrantibus assistebant; 2° ad summum probarent aliquos diaconos potestatem consecrandi ex ignorantia vel ex malitia usurpasse, sed nihil inde sequeretur.

Quæritur an plures ministri eandem hostiam et idem vinum simul consecrare possint.

R. affirmative, modo oblata sint omnibus moraliter præsentia, et omnes verba consecrationis eodem instanti pronuntiant; prolatis quippe verbis formæ, species certo sunt consecratæ: at consecratio uni potius quam aliis tribui non potest: ergo omnibus attribuenda est.

Disputatur an novi presbyteri cum episcopo in ordinatione celebrantes reipsa consecrent: quidam negant; quia 1° materia non sufficienter est præsens; 2° formam non nisi post episcopum pronuntiant; 3° sub specie vini non communicant. Alii vero probabilius affirmant, nitunturque 1° textu Pontificalis episcopum monentis « ut bene advertat quod secretas morose dicat et aliquantulum alte, ita ut ordinati sacerdotes possint secum omnia dicere, et præsertim verba consecrationis, quæ dici debent eodem momento per ordinatos quo dicuntur per pontificem; » 2° Rubrica qua in eodem Pontificali statuitur absolutionem ante communionem novis presbyteris non dandam esse, *quia concelebrant pontifici*. 3° In consecratione episcopi, apud Latinos consecrandus et consecrator simul consecrant eandem hostiam et idem vinum. 4° Juxta ritum ecclesiæ Genomanensis, feria V in cœna Domini, ad consecrationem sanctorum oleorum, duo parochi simul cum episcopo celebrant et consecrant. 5° Apud Græcos, in locis in quibus unicum est templum, presbyteri episcopum circumstantes cum illo consecrant. Ergo. *Ad rationes sententiæ oppositæ respondent* 1° materiam esse moraliter præsentem et hanc præsentiam sufficere; 2° verba formæ eodem momento, ex Pontificali, pronuntianda esse a novis presbyteris et ab episcopo, et insuper episcopum non ha-

here intentionem consecrandi independenter a novis presbyteris, ac proinde sensum verborum ab ipso prolatorum manere suspensum donec accedant verba aliorum concelebrantium; 3° novos presbyteros sub unica specie communicare, quia non sunt principales celebrantes, et ad perfectionem sacrificii sufficere ut principalis celebrans utramque sumat speciem. Ergo, etc.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE MINISTRO DISTRIBUTIONIS EUCHARISTIE.

Duplex est distributionis Eucharistiæ minister, unus ordinarius et alter extraordinarius. Id intelligendum est de ministratioe licita: nam, cum sacramentum istud per se subsistat, ab omni persona valide administrari posset.

PROPOSITIO PRIMA.

Soli episcopi et presbyteri sunt ministri ordinarii distributionis Eucharistiæ.

Prob. 1° Scriptura sacra. Soli episcopi et presbyteri sunt ministri confectionis Eucharistiæ, ex his verbis, *Hoc facite in meam commemorationem*; at qui sacramentum istud conficiunt, eo ipso illud administrare possunt; 2° concilio Trid., sess. 13, cap. 8, ubi legitur: « Semper » in Ecclesia Dei mos fuit ut laici a sacerdotibus communionem acciperent, sacerdotes autem celebrantes se ipsos communicarent; 3° auctoritate S. Thomæ, 3 part., q. 82, art. 3, et omnium theologorum.

Attamen aliqua requiritur jurisdictio in sacerdote ut Eucharistiam licite administret. Nam 1° conditio est sacramentorum ut non nisi ab habentibus jurisditionem licite administrentur. 2° Pastorum est oves suas pascere: at inter actus pascendi gregem computanda est Eucharistiæ administratio. 3° « Religiosi qui clericis aut laicis » sacramentum Extremæ-Uctionis vel Eucharistiæ ministrare... præsumperint, excommunicationis incurrant sententiam ipso facto, per Sedem apostolicam dun-

» taxat absolvendi; » Clement. l. 5, tit. 12, cap. 1. Quare autem hæc censura, si nulla requireretur jurisdictio? Ergo qui absque ulla jurisdictione Eucharistiam administraret, mortaliter peccaret; insuper inferior sacerdote id faciens, irregularitatem incurreret. Vide S. Ligorium, l. 6, n. 234.

Sufficientem autem habet jurisdictionem 1° qui ad celebrandum in aliqua admittitur ecclesia, nisi rector ecclesiæ positive contradicat; 2° qui missam celebrat in oratorio privato, ubi, ex concessione episcopi, Eucharistia asservatur et fidelibus petentibus distribui solet; seclusa vero speciali concessione, consecrare non posset in sacello privato, ut communionem petenti ministraret; licentia quippe celebrandi missam in hujusmodi oratoriis non importat facultatem Eucharistiam asservandi, nec sacramentum aliquod ibi administrandi; 3° regulares, privilegiis Julii II, Pauli III et Pauli IV, bulla Clementina modo citata posterioribus, facultatem obtinuerunt ut « omni tempore, præterquam in die Resurrectionis Dominicæ, sacramentum Eucharistiæ... quibusvis personis licite ministrare possint. »

Notandum ab hujusmodi privilegiis semper excipi 1° vicarium quod, absque licentia parochi vel episcopi, aut vicarii generalis, administrari non potest: attamen in casu summæ necessitatis hæc licentia præsumi potest; 2° primam et multis in locis secundam, imo quandoque tertiam communionem puerorum, qui sub hoc respectu proprio parochio specialiter subjiciuntur.

PROPOSITIO SECUNDA.

Diaconi sunt ministri extraordinarii distributionis Eucharistiæ.

Prob. ex traditione. S. Just., Apol. I, n. 65, de Eucharistia agens, dicit: « Qui apud nos dicuntur diaconi, panem, et vinum, et aquam in quibus gratiæ actæ sunt, unicuique presentium participanda distribuunt, et ad absentes perferunt. » Concil. Nicæn. I, can. 14: « Quod

» si non fuerit in presenti vel episcopus vel presbyter, » tunc ipsi (diaconi) proferant et edant. » Concil. Aquisgran. anno 816 celebratum, cap. 7, *Labbe*, t. 7 : « Sicut » in sacerdote consecratio, ita in ministro dispensatio est : » ille oblata sanctificat, is sanctificata dispensat. » Multa alia citari possent testimonia. Ergo.

Diximus eos esse ministros extraordinarios; qui enim ministrare non debent nisi defectu episcopi et presbyteri, et ex commissione, sunt ministri extraordinarii : atqui tales erant diaconi respectu sacramenti Eucharistiae, *ut patet* ex concilio Nicæno modo citato, ex concilio Carthaginens. IV, can. 38, sic se habente : « Diaconus, præ- » sente presbytero, Eucharistiam corporis Christi populo, » si necessitas cogat, jussus eroget; » *Labbe*. Ergo.

Usus in primis sæculis invaluerat ut diaconi universe ministrarent Eucharistiam, ex commissione generali episcopi. Nunc eam ministrare non possunt nisi specialem habeant delegationem, saltem parochi. In nostra diocesi requiritur delegatio episcopi aut vicarii ejus generalis, qui de sufficientia causæ allegatæ judicat.

Plures apud S. Ligorium, l. 6, n. 237, dicunt communem esse sententiam quod, in extrema necessitate, diaconus adhuc posset et teneretur viaticum sine commissione moribundo administrare, et superpelliceo cum stola transversa indui deberet. Tale factum apud nos est omnino inauditum.

Nullus clericus diacono inferior fuit in Ecclesia minister etiam extraordinarius dispensationis Eucharistiae : at tamen olim quandoque sanctissimum illud sacramentum committebatur minoribus clericis vel etiam laicis qui illud ad alios deferrent, *ut patet* exemplo S. Tharsicii, acolythi et martyris, qui, sacramenta Domini deferens, a paganis mactatus est fustibus, ut legitur in Martyrologio, et pueri qui, a sacerdote infirmo missus, *Eucharistiam propria manu Serapionis ori admovit*; Theodreti Hist. l. 6, c. 44.

Hæc autem consuetudo a multis sæculis inolevit, et nullus, sive clericus inferior, sive laicus, sacram Eucharistiam, sicut olim, accipere, deferre, in domo sua habe-

re, sibi vel aliis ministrare posset [sine expressa summi Pontificis dispensatione. Ita communiter theologi cum S. Th. contra plures qui tenent veterem consuetudinem non esse abrogatam pro casu extremæ necessitatis, præsertim si licentia episcopi accedat, v. g., tempore pestis. Vide S. Ligorium, l. 6, n. 237, quæritur 2 et 3.

Quæritur an, urgente necessitate, aliquis sanctam Eucharistiam sibi administrare possit.

R. 1°. Habita sacerdotis copia, nullus, ne sacerdos quidem extra missam, communionem sibi licite ministrare potest, quia contra generalem Ecclesiæ disciplinam sine causa sufficienti ageret. *Sic generaliter theologi*.

R. 2°. Supposito quod sacerdos, in gravissimo mortis periculo constitutus, cui alius præsto non est sacerdos, divinam Eucharistiam e sacratio, vel de manu diaconi sacram pyxidem] deferentis, sumere possit, se ita communicare potest et tenetur. Sic Durandus, *Suarez*, *Herbert*, *Collet* aliique communiter theologi qui, ultra progredientes, dicunt [sacerdotem, alterius sacerdotis adjutorio privatum, sola] devotionis causa, v. g., in solemnibus festo et secluso] scandalo, seipsum communicare posse; quia nulla est irreverentia erga sacramentum nec aliqua Ecclesiæ prohibitio.

R. 3°. Quod de sacerdote dicitur, multi ad diaconum ministerio sacerdotis destitutum extendendum esse volunt; quia, ex concilio Nicæno] I, can. 14, diaconus, in absentia episcopi et sacerdotis, Eucharistiam olim ministrare poterat : id autem pro casu necessitatis nulla lege prohibetur. Porro si aliis sacramentum istud ministrare possit, cur non sibi in pari necessitate constituto? Ergo. Sic *Suarez*, *Vasquez*, *Quarti*, *Collet*, *Billuart*, S. Ligorius, etc.

R. 4°. Quoad clericos diacono inferiores et laicos, communis sententia est eos non magis sibi quam aliis Eucharistiam ministrare posse, ut jam diximus, et hæc opinio sola nobis videtur tenenda.

Notanda circa tempus, locum et modum sacram Eucharistiam administrandi, asservandi et ad absentes deferendi.

1° *Tempus communionis.* 1° Decretum S. Cong. Rituum

diei 10 feb. 1622, prohibet ne sacra communio distribuatur fidelibus feria sexta in Parasceve: datur tantum ægrotis periclitantibus. Bened. XIV, de Missæ sacrif., l. 3, cap. 18, n. 14, docet nullis, sabbato sancto, nisi infirmis, ministrandam esse Eucharistiam, et idcirco, in sola missa, quam celebrare licet hac die, quæ est missa noctis Paschæ anticipata, non cantari antiphona quæ appellatur communio, quia communio non est distribuenda. Sic S. Cong. Rit. die 22 martii 1806, apud Gardel, t. 5, p. 82. Cæteris diebus eam dispensare licet. 2° Qualibet hora diei, per se loquendo, communio distribui potest, inquit S. Liguorius cum multis aliis, quia hac de re nulla existit prohibitio. Attamen, ex hodierna disciplina, consuetudine firmata, dari non debet nocte, nec sub vesperis; sed licite datur valde mane, quando missa celebratur, et etiam post meridiem. 3° Dari non deberet in missa Nativitatis Domini quæ dicitur de media nocte, ut definiit sacra Cong. Rit. per decretum supra citatum et per alia plura, ut docent expresse Bened. XIV, de Missæ sacrificio, l. 3, cap. 18; *Ferraris*, v° *Euch.*, n. 29; S. Liguorius, l. 6, n. 252, etc. Quidam, attestante *Ferraris*, ibid., a sacra Cong. petierunt ut « liceat in nocte Nativitatis Domini, post cantatam primam missam, alias duas » immediate celebrare et communicare fideles. Sacra » Cong. respondit nullo modo licere, sed omnino prohiberi. » Contrarius usus apud nos ubique viget. 4° Convenit ut communio intra missam, statim post communionem sacerdotis, fidelibus distribuatur: talis fuit usus per duodecim priora sæcula. Id supponit concil. Trid., sess. 22, cap. 6, dicens: « Optaret quidem sacrosancta synodus ut in singulis missis fideles adstantes, » non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam » Eucharistiæ perceptione communicarent. » Rituale Romanum ait: Communio autem populi intra missam statim post communionem sacerdotis celebrantis fieri debet, nisi quandoque ex rationabili causa post missam sit facienda. » Regula igitur est ut communio fidelibus statim post sanguinis pretiosi sumpcionem distribuatur; sed rationabilis causa, puta magna vis communicantium,

nimia ecclesiæ angustia, a servanda hac regula excusat. Ita Bened. XIV, de sacrif. Mis., l. 3, cap. 18, n. 9 et Const. 64, *Certiores effecti*, 4 et 5. 5° Idem pontifex docebat, ibid., sacram communionem in missis defunctorum cum paramentis nigris administrari posse, atque sententiam oppositam nullo modo admittendam esse. S. Rit. Cong. pluries hanc sacre communionis distributionem omnino prohibuit fieri cum paramentis nigris: verum, die 2 septembris 1741, statuit eam dandam esse ex particulis in ipsomet sacrificio consecratis, non vero ex particulis reservatis. Non percipimus cur Bened. XIV, cujus opus citatum typis mandatum est, anno 1748, de respons. S. Cong. diei 2 sept. 1741, non loquatur. Ead. Cong. de novo consulta per decisionem diei 12 aprilis 1823, respondit: *Dilata* (*Gardellini*, t. 7, p. 135 et 140): Unusquisque ergo usum suæ ecclesiæ sequi potest, donec aliter clare fuerit statutum. 6° Extra missam defunctorum, communio nunquam in paramentis nigris danda est: hinc, juxta *Merati* et S. Liguorium, sacerdos in nigris celebraturus, communionem immediate ante missam dare non debet, nec dare posset immediate post missam, nisi prius exuerit vestes nigras et stolam coloris requisiti acceperit.

2° *Locus communionis*. 1° Sacra communio dari potest in cunctis ecclesiis parochialibus, 2° in aliis ecclesiis vel oratoriis publicis in quibus asservatur Eucharistia, vel etiam non asservatur, si missa ibi celebretur, v. g., in capellis seminariorum, xenodochiorum, monialium. 3° In privatis autem oratoriis dari non potest, etiam ex particulis in missa consecratis, sine expressa ordinarii licentia: ita Benedict. XIV, de Missæ sacrificio, l. 3, cap. 18, ac *Epist. encycl. ad episcopos Poloniae*, diei 2 junii 1751, § 23, et statuta diocesis Cenomanensis, anni 1788.

3° *Modus dandi communionem*. 1° Intra missam, dicto *Confiteor* a ministro, sacerdos extrahit pyxidem e tabernaculo, si formulas distribuendas in ea missa non consecraverit, et, post genuflexionem, vertit se ad communicaturos, dicit *Misereatur et Indulgentiam* in plurali numero,

etiamsi unica esset persona; sequitur ea quæ præscripta sunt in Missali; ac in Rituali; omnibus communicatis, revertitur ad altare nihil dicens, nec dat benedictionem, etiam in missa defunctorum, ut asserit *Merati*, part. 2, tit. 10, n. 31. 2° Si communio immediate ante vel post missam petatur et justa ratio suadeat eam dandam esse, idem observatur ritus, excepto quod semper detur benedictio et dicatur antiphona *O sacrum convivium*, cum versiculo et oratione, quæ tamen non sunt de præcepto, sed de rubrica directoria. 3° Ubi communio non immediate ante vel post missam distribuenda est, duæ accendendæ sunt candelæ, juxta *Merati*; sacerdos, lotis manibus, superpelliceo et stola coloris officio illius diei vel sanctissimo sacramento convenientis indutus, dicto *Confiteor*, eam dat ut supra, et ad altare rediens, dicit antiphonam *O sacrum convivium*, versiculum et orationem ut in Rituali, et interea sacram pyxidem cooperit, in tabernaculo recondit, digitos abluit in vasculo super altare posito, et, manu dextra signum crucis faciens, dat benedictionem, quam cum pyxide nunquam dare debet, nisi super infirmos, ut dicemus infra. 4° Si minister non adesset, unus e communicatis vel ipse sacerdos diceret *Confiteor* et responderet *amen*, ubi dicendum est: mulier autem hæc dicere non debet, nisi sit monialis inter claustrum. 5° In communionem monialium habentium fenestellam ex parte evangelii, sacerdos descendere debet et revertere per gradus anteriores altaris, non vero per laterales; sic *S. Cong. Rit.* diei 25 septembris 1736, et *Ferraris*, v° *Benedictio*, art. 5, n. 38. Sic descendendum et ascendendum est cum sacra pyxide quacumque ex parte sita sit mensa communionis: sic *Romsée*. 6° Sacerdos qui pollice et indice vel illorum usu privaretur, sacram communionem distribuere non posset; quia etsi tota manus sit consecrata, pollex tamen et index ad hoc ministerium, ex ritu Ecclesiæ, deputantur. Unde dispensatione summi Pontificis ipsi opus esset, similiter et ut manu sinistra uteretur. Probabile tamen videtur *S. Ligorio*, l. 6, n. 244, et l. 7, n. 408, eum sacram Eucharistiam in casu extremæ vel gravissimæ ne-

cessitatis, absque dispensatione, administrare posse: in eo casu iudicio episcopi standum esset. 7° Manu semper danda est communio, et nunquam mediante instrumento, ne pestis quidem alteriusve contagionis causa, quidquid nonnulli in contrarium dicant; neque probare audeamus sententiam eorum qui permittunt ut ægroto hostiam trajicere non valenti, præbeatur particula hostiæ in cochleari cum vino imposita: talis quippe praxis consuetudini Ecclesiæ opposita est et apud nos prorsus inaudita. 8° Sacerdos podagra laborans deferri potest ad altare, ut ibi sacram Eucharistiam administret, modo in reliquis Ecclesiæ ritum servare possit, et aliunde non prohibeatur. Ita *S. Ligorius* cum aliis, l. 6, n. 244.

4° *Modus sacram Eucharistiam asservandi*. 1° in primis sæculis sanctissima Eucharistia in nulla servabatur ecclesia, propter infidelium persecutiones; sed permittebatur Christianis particulas sacras ad proprias domos deferre, ibi reverenter asservare et singulis diebus, prout moris tunc erat, se illis reficere: sed tepescente pristina fidelium pietate, sanctissimum hoc Sacramentum cum debita reverentia non fuit susceptum nec asservatum. In sexto sæculo, concil. Cæsaraugustanum II prohibuit, sub anathematis pœna, ne quis Eucharistiam in ecclesia acceptam reservaret. Vetus disciplina circa hoc punctum jam cessaverat, et penitus fuit abrogata. 2° Statutum fuit ut sacra Eucharistia in cunctis ecclesiis sub fideli custodia, clavibus adhibitis, servaretur, ne quis manum temerariam ad illam extendere posset. 3° Nunc in qualibet ecclesia parochiali servanda est, ut opportune petentibus semper dari possit; servatur etiam in ecclesiis conventualibus Regularium, imo, ex usu apud nos recepto, in omnibus capellis religionum communitatum. Sed in oratoriis privatis assidue retineri non potest, sine speciali concessionem episcopi ordinarii, juxta nos, et summi Pontificis, ex pluribus sacram Congregationum episc. et concil. decisionibus, apud *Ferraris*, v° *Euch.*, art. 1, n. 46 relatis. 4° Nullibi conservanda est sine lumine perpetuo ardente. « Si ob graviter » culpabilem negligentiam parochi vel ejus cui cura ista

» commissa est, integro die vel aliquot integris noctibus
 » lumen non ardeat ante venerabile Sacramentum, pec-
 » care eum mortaliter; secus, si per horam tantum, »
 docent plures apud S. Ligorium, l. 6, n. 248, qui et ipse
 hanc decisionem approbare videtur. Omnes fatentur hanc
 legem per se sub peccato mortali obligare. Si Ecclesia vel
 societas sanctissimum Sacramentum habere cupiens, ni-
 mis sit pauper, congregationes episcoporum et concilii
 volunt ut *instituatur quæstor vel eleemosynarum collector;*
Ferraris, v^o Euch., art. 1, n. 45. Quod si lampas continuo
 ardere non possit, sanctissimum non asservetur Sacramen-
 tum, aut recurratur ad episcopum qui dispensationem
 pro ecclesia parochiali nimis paupere concedere poterit.
 5° Sacræ species renovandæ sunt *singulis octo diebus aut*
saltem quindecim, inquit Bened. XIV, de Missæ sacrif.,
 App. 3, § 6, n. 4, et prima dominica uniuscujusque
 mensis, juxta Rituale nostrum: frequentius renovandæ
 essent si propter humiditatem pramatura timeretur cor-
 ruptio, et cavendum ne formulæ consecrandæ jam sint
 veteres, aut particulæ consecratæ in pyxide remaneant,
 aut magna formula in ostensorio ad expositionem collo-
 cata ultra mensem existat. 6° Cautè invigilandum est,
 absque ridiculis tamen sollicitudinibus, ut contingit
 scrupulosis, ne fragmenta hostiarum quantumvis parva
 pereant, vel irreverenter tractentur: sciendæ igitur et
 observandæ sunt regulæ hæc de re in Rituali statutæ.
 7° Tabernaculum in quo asservandum est sanctissimum
 Sacramentum, in majori altari singularum ecclesiarum
 collocari debet, exceptis cathedralibus, propter functiones
 pontificales quæ fiunt versis rebus ad altare: sic definiit
 Congr. episc. die 10 feb. 1579 et 29 nov. 1590. Exterior
 deaurari debet ex toto, vel ex parte, et interius panno se-
 rico villosa, vel serico simplici vestiri. 8° Sanctissima
 Eucharistia in uno tantum altari ab episcopo designando
 asservanda est, sic decrevit S. Rit. Cong. die 21 julii 1696,
 (*Gardel., t. 3, p. 242*), cujus decretum non stricte apud
 nos servatur. 9° Venerandum Eucharistiæ sacramentum,
 in singulis ecclesiis ubi asservatur, publice exponi potest

saltem apud nos, in festo *Corporis Christi* et per octavam:
 in aliis temporibus nullibi publice exponendum est sine
 licentia episcopi diœcesani; et ubi exponitur, semper ali-
 qui saltem ante illud orare debent clerici vel fideles.
 10° Bened. XIV, Inst. 30, n. 17, *Cavaliere*, t. 4, p. 63,
 statuunt vel docent coram sanctissimo Sacramento publice
 exposito saltem duodecim jugiter ardentia existere debere
 lumina. Item apud *Gardel.* Instruct. Clem. XI, p. 37.

5° *Modus sacram Eucharistiam ad absentes deferendi.*

1° Non deferenda est sine indumentis congruentibus,
 scilicet veste talari, superpelliceo et stola coloris sanctis-
 simo Sacramento convenientis, ac præcedente saltem uno
 lumine et omnibus caput discoopertum habentibus. Atta-
 men in locis hæreticis, licet eam in parva pyxide inclusam
 vel in corporali involutam cum vestibus consuetis et sine
 lumine deferre; item ubi, propter infideles vel incredulos,
 timetur persecutio vel scandalum. Quidam arbitrantur id
 pariter licitum esse propter tempestatem aut itineris lon-
 gitudinem. Rituale Cenomanense permittit ut sacerdos, in
 eo casu, bursam in qua parva pyxis continetur, vitta se-
 rica collo suo suspendat, pallio et etiam pileo se cooperiat,
 in equo vel in curru sedens iter faciat; sed a superpelliceo,
 stola, lumine et tintinnabulo non dispensat. Huic dispo-
 sitioni standum est. 2° Communius docent auctores sacram
 Eucharistiam sine lumine deferre aut administrare, aut
Confiteor omittere, peccatum esse veniale; ministrare au-
 tem sine stola et superpelliceo, esse mortale. 3° An in ne-
 cessitate viaticum sine vestibus et lumine ministrare liceat,
 inter se disputant theologi: *plurimi negant*, dicentes reve-
 rentiam tanto sacramento debitam potius servandam quam
 infirmum communicare; *alii communius affirmant*, quia
 præsumitur Ecclesiam quæ vestes et lumen in honorem
 sanctissimi Sacramenti præscripsit, in tali casu obligare
 noluisse. 4° Sacerdos sacram Eucharistiam cum vestibus
 sacris deferens, valde festinare debet si periculum immi-
 neat, non vero per viam publicam currere propter reve-
 rentiam Sacramento debitam: quidam tamen a S. Ligorio
 citati, l. 6, n. 242, et approbati, habent ut probabile quod

in necessitate sine irreverentia curri posset. 5° Sacra Eucharistia nunquam deferenda est nocte, nisi urgeat necessitas et probabile non existat profanationis periculum; quo in casu non neganda est infirmo periclitanti. 6° Nullus devotionis causa Eucharistiam secum deferre vel apud se habere potest: solus Pontifex maximus habet privilegium ut ante se deferatur. 7° Eam olim presentare licebat in criminis dubii purgationem, sicut nunc juramentum in nonnullis casibus defertur: at, juxta disciplinam actualem, id vetatur. Bened. XIV, de Missæ sacrif., l. 3, cap. 20, n. 2 et 8.

CAPUT QUINTUM.

DE SACRÆ EUCHARISTIÆ SUBJECTO.

Duplex hic exurgit quæstio: 1° quinam ad sacram Eucharistiam admitti possint, et 2° quas dispositiones habere debeant.

ARTICULUS PRIMUS.

DE IIS QUI AD SACRAM EUCHARISTIAM ADMITTI POSSUNT.

Certum est 1° quoscumque infideles, id est, non valide baptizatos, ad divinum illud sacramentum admitti non posse, quia Baptismus est janua aliorum sacramentorum.

Certum est 2° hæreticos, schismaticos, apostatas et incredulos ad idem sanctissimum sacramentum non admittendos esse. *Ratio patet*, et talis semper fuit praxis Ecclesiæ: « Hoc alimentum apud nos vocatur Eucharistia, cujus » nemini alii licet esse participi nisi qui credat vera esse » quæ docemus. » S. Just., Apolog. I, n. 66.

Quædam nobis dicenda sunt 1° de infantibus et pueris; 2° de amentibus; 3° de surdis et mutis; 4° de peccatoribus et capite damnatis.

1° De infantibus et pueris.

1° Infantes baptizati et usum rationis nondum adepti,

Eucharistiam sumentes, gratiæ augmentum suscipiunt, quia status gratiæ sufficit ad fructum hujus sacramenti percipiendum.

2° Olim apud Latinos mos erat dare infantibus baptizatis et confirmatis sacram Eucharistiam, ut omnes faterentur. S. Cypr., l. de Lapsis, refert, seipso teste, puellam lactentem, in cujus ore immissum fuerat vinum idolis consecratum, postea, sacra vini specie accepta, nunc ploratu concuti, nunc mentis æstu cœpisse luctu abundantam jactari, donec totum evomisset: *In corpore atque ore violato Eucharistia permanere non potuit.* Hæc disciplina, cujus S. Aug., S. Greg. Magnus mentionem faciunt, diu perseveravit: sed tempore S. Th. anno 1274 defuncti, penitus desierat; sanctus Doctor enim ait, 3 part., q. 80, art. 9 ad 3um, sacra mysteria pueris recenter natis danda non esse, *quomodo quidam Græci contrarium faciunt.* Merito usus ille pristinus fuit abrogatus; 1° quia Eucharistia non nisi sub specie vini dari poterat hujusmodi parvulis, et periculum erat effusionis; 2° quia parvuli Eucharistiam acceptam sæpe evomebant aut spuebant; 3° quia sanctissimo Sacramento assuefacti ab infantia, illud postea minus verebantur, etc.

3° Græci veterem servant consuetudinem dandi Eucharistiam infantibus, post Baptismum et Confirmationem, ut videre est apud Arcudium, l. 3, cap. 40, et *Renaudot*.

4° Pueris qui usum rationis nondum habent non danda est communicatio apud nos, etiam in articulo mortis, propter rationes superius expositas, et præsertim quia talis est usus Ecclesiæ Romanæ ubique receptus.

2° De amentibus.

Perpetuo amentibus omnino neganda est Eucharistia, etiam in articulo mortis: sic S. Th., 3 part., q. 80, art. 9, cum illo omnes theologi et Rituale Romanum sequentibus verbis: « Amentibus seu phreneticis communicare non licet: licebit tamen, si quando habeant lucida intervalla » et devotionem ostendant, dum in eo statu manent, si » nullum indignitatis periculum adsit. »

in necessitate sine irreverentia curri posset. 5° Sacra Eucharistia nunquam deferenda est nocte, nisi urgeat necessitas et probabile non existat profanationis periculum; quo in casu non neganda est infirmo periclitanti. 6° Nullus devotionis causa Eucharistiam secum deferre vel apud se habere potest: solus Pontifex maximus habet privilegium ut ante se deferatur. 7° Eam olim presentare licebat in criminis dubii purgationem, sicut nunc juramentum in nonnullis casibus defertur: at, juxta disciplinam actualem, id vetatur. Bened. XIV, de Missæ sacrif., l. 3, cap. 20, n. 2 et 8.

CAPUT QUINTUM.

DE SACRÆ EUCHARISTIÆ SUBJECTO.

Duplex hic exurgit quæstio: 1° quinam ad sacram Eucharistiam admitti possint, et 2° quas dispositiones habere debeant.

ARTICULUS PRIMUS.

DE IIS QUI AD SACRAM EUCHARISTIAM ADMITTI POSSUNT.

Certum est 1° quoscumque infideles, id est, non valide baptizatos, ad divinum illud sacramentum admitti non posse, quia Baptismus est janua aliorum sacramentorum.

Certum est 2° hæreticos, schismaticos, apostatas et incredulos ad idem sanctissimum sacramentum non admittendos esse. *Ratio patet*, et talis semper fuit praxis Ecclesiæ: « Hoc alimentum apud nos vocatur Eucharistia, cujus » nemini alii licet esse participi nisi qui credat vera esse » quæ docemus. » S. Just., Apolog. I, n. 66.

Quædam nobis dicenda sunt 1° de infantibus et pueris; 2° de amentibus; 3° de surdis et mutis; 4° de peccatoribus et capite damnatis.

1° De infantibus et pueris.

1° Infantes baptizati et usum rationis nondum adepti,

Eucharistiam sumentes, gratiæ augmentum suscipiunt, quia status gratiæ sufficit ad fructum hujus sacramenti percipiendum.

2° Olim apud Latinos mos erat dare infantibus baptizatis et confirmatis sacram Eucharistiam, ut omnes faterentur. S. Cypr., l. de Lapsis, refert, seipso teste, puellam lactentem, in cujus ore immissum fuerat vinum idolis consecratum, postea, sacra vini specie accepta, nunc ploratu concuti, nunc mentis æstu cœpisse luctu abundantam jactari, donec totum evomisset: *In corpore atque ore violato Eucharistia permanere non potuit.* Hæc disciplina, cujus S. Aug., S. Greg. Magnus mentionem faciunt, diu perseveravit: sed tempore S. Th. anno 1274 defuncti, penitus desierat; sanctus Doctor enim ait, 3 part., q. 80, art. 9 ad 3um, sacra mysteria pueris recenter natis danda non esse, *quomodo quidam Græci contrarium faciunt.* Merito usus ille pristinus fuit abrogatus; 1° quia Eucharistia non nisi sub specie vini dari poterat hujusmodi parvulis, et periculum erat effusionis; 2° quia parvuli Eucharistiam acceptam sæpe evomebant aut spuebant; 3° quia sanctissimo Sacramento assuefacti ab infantia, illud postea minus verebantur, etc.

3° Græci veterem servant consuetudinem dandi Eucharistiam infantibus, post Baptismum et Confirmationem, ut videre est apud Arcudium, l. 3, cap. 40, et *Renaudot*.

4° Pueris qui usum rationis nondum habent non danda est communicatio apud nos, etiam in articulo mortis, propter rationes superius expositas, et præsertim quia talis est usus Ecclesiæ Romanæ ubique receptus.

2° De amentibus.

Perpetuo amentibus omnino neganda est Eucharistia, etiam in articulo mortis: sic S. Th., 3 part., q. 80, art. 9, cum illo omnes theologi et Rituale Romanum sequentibus verbis: « Amentibus seu phreneticis communicare non licet: licebit tamen, si quando habeant lucida intervalla » et devotionem ostendant, dum in eo statu manent, si » nullum indignitatis periculum adsit. »

Qui ergo quædam lucida habent intervalla, interea disponi et ad communionem admitti possunt; non vero durante amentia, nisi adsit periculum mortis; quo in casu si usum rationis aliquando habuerint et pie vixerint, S. Th. loco citato, Catechismus concilii Trid., S. Ligorius et alii communiter volunt Eucharistiam eis administrandam esse, si nullum sit irreverentiæ periculum; quia illius fructum percipere possunt et forte illo indigent, si nempe ante amentiam in peccato extiterint et de illo tantum attritionem habeant. Usus tamen apud nos receptus est ut communio hujusmodi amentibus etiam periclitantibus non tribuatur, nisi aliqua rationis exhibeant signa: hanc praxim suadet Rituale nostrum et eam tradit D. de la Luzerne, *Inst. sur le Rituel*.

Semifatus danda est in articulo mortis et in Paschate, modo aliqualem possit habere notitiam mysteriorum et ad aliquos pietatis sensus excitari; item et a fortiori eis qui sub quibusdam respectibus delirant, non sub aliis, vulgo *les monomanes*: non autem omnino delirantibus aut phreneticis, epilepticis et energumenis, tempore paroxysmi aut convulsionis, propter irreverentiæ periculum: sic S. Ligorius, l. 6, n. 302, plures apud ipsum et ferme Rituale nostrum.

3° De surdis et mutis.

De solis surdis-mutis seu surdis a nativitate hic agitur; alii namque surdi hujus sacramenti non sunt incapaces. Nec surdi a nativitate per se incapaces reputari debent; frequenti enim experientia constat eos accuratas mysteriorum religionis Christianæ notiones acquirere posse. Sollicitudinis est ergo digni pastoris et aliorum sacerdotum curare ut hi omnes pro sua capacitate erudiantur, et ad sacramenta admittantur, tum in vita, tum præsertim in articulo mortis. Ita Rituale nostrum. Si vero defectu eruditionis aut capacitatis nihil intelligant, aut nulla vel omnino insufficientia religionis signa exhibeant, Eucharistia eis deneganda est; S. Ligorius, l. 6, n. 303: non item Extrema-Unctio, si peccare potuisse præsumantur.

4° De peccatoribus et capite damnatis.

Divina Eucharistia modo concedenda, modo neganda est peccatoribus, prout sunt occulti vel notorii, occulte vel publice petunt. Vide quæ hac de re diximus in Tractatu de Sacramentis in genere, cap. 6, art. 3.

In Gallia, in Hispania et in Sabaudia non administratur Eucharistia capite damnatis, propter reverentiam tanto sacramento debitam: in Italia vero, in Germania et fere in omnibus aliis provinciis ex indulgentia eis conceditur, non ipso die quo plectendi sunt, sed diebus præcedentibus si bene sint dispositi. Unusquisque disciplinam suæ Ecclesiæ sequatur. Pietati tamen et saluti plectendorum magis consentaneum est divinam Eucharistiam eis vere poenitentibus non denegare. Ita Bened. XIV, de Missæ sacrif., l. 3, cap. 20, n. 6, et de Synodo diocæs., l. 7, cap. 11, n. 4. Prudentia autem suadet eam non concedere accusatis de crimine et nondum judicatis; quia 1° eo ipso suspecti sunt; 2° periculum esset ne communionem appeterent ex hypocrisis; 3° timendum foret scandalum.

Non ita judicandum est de iis qui propter fidem aut justitiam persecutionem patientes in carceribus detinentur; communio illis procul dubio laudabiliter datur, etiam die supplicii, ac in viaticum, si jam non sint jejuni et mors immineat.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE DISPOSITIONIBUS AD SUSCIPIENDAM EUCHARISTIAM REQUISITIS.

Aliæ requiruntur dispositiones ex parte animæ, et aliæ ex parte corporis.

§ I.— De dispositionibus ex parte animæ.

1° Cum divina Eucharistia sit sacramentum vivorum, nullum est dubium quin ad eam cum peccati mortalis conscientia accedere non liceat: nihil aliud esset quam iudicium sibi manducare et bibere, et enorme sacrilegii scelus

admittere. *Probet autem seipsum homo et sic de pane illo edat et de calice bibat, I Cor. XI, 28.*

2° Qui, communicaturus vel celebraturus, alicujus peccati mortalis est conscius, sacramentalem præmittere tenetur confessionem si possit, idque ex strictissimo Ecclesiæ præcepto; sic enim habet concil. Trid., sess. 13, cap. 7, postquam verba Apostoli retulit: • Ecclesiastica autem
 » consuetudo declarat eam probationem necessariam esse,
 » ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis
 » contritus sibi videatur, absque præmissa sacramentali
 » confessione, ad sacram Eucharistiam accedere debeat,
 » quod a Christianis omnibus, etiam ab iis sacerdotibus
 » quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc sancta synodus
 » perpetuo servandum esse decrevit, modo non desit illis
 » copia confessarii; quod si, necessitate urgente, sacerdos
 » absque prævia confessione celebraverit, quamprimum
 » confiteatur. » Idem repetit in canone 11 et addit: « Si
 » quis autem contrarium docere, prædicare vel pertinaci-
 » ter asserere, seu etiam publice disputando defendere
 » præsumperit, eo ipso excommunicatus existat. »

Ut probabilius docent auctores præceptum istud non esse tantum ecclesiasticum, sed divinum, verbis Apostoli, *Probet autem, etc.*, promulgatum, et consuetudine ecclesiastica transmissum.

Hinc 1° qui vi contritionis perfectæ gratiam sanctificantem jam recuperasset, nihilominus, ad Eucharistiam accessurus vel celebraturus, teneretur sub peccato mortali, habita copia confessarii, confessionem sacramentalem emittere, quia expressum est Ecclesiæ præceptum et in materia gravi.

Hinc 2° qui dubitat an mortaliter peccaverit, confiteri enetur; quia dici non potest illum peccati mortalis non esse conscius, et in dubio pars tutior est eligenda. Est sententia communis et praxis fidelium.

Hinc 3° qui ante communionem recordatur se in bona fide peccatum mortale omisisse, tenetur, juxta communissimam sententiam, illud confiteri si possit; quia 1° peccati mortalis vere est conscius; ac proinde legi Tridentinæ

obnoxius; 2° talis est persuasio fidelium peccatum sic omissum ante communionem ordinariæ declarantium.

Alii tamen plurimi recentiores theologi, inter quos *Pontas, Collet, S. Ligorius*, arbitrantur hanc sententiam, licet communem, non esse fundatam; qui enim bona fide confessus est, inquiunt, vi sacramenti penitentiæ justificatus est; sufficienter se probavit: ergo legem implevit. Tenebitur quidem peccatum istud clavibus Ecclesiæ tempore opportuno subijcere, ut præcepto divino de integritate confessionis satisfaciat; sed illud declarare non tenetur ante communionem, nec positivum contritionis actum de illo elicere, quia cum sit justificatus vi confessionis, præcepto Ecclesiæ satisfecit. Praxis fidelium quæ opponitur non habenda est ut regula certa obligationis, sed ut laudabilis usus.

Posterior hæc sententia fundata videtur, semper nobis arrisit et eam libenter sequimur respectu animarum scrupulis vel anxietatibus laborantium: altera vero, quæ est communior et tutior, non est arguenda nec improbanda. Imo laudabile nobis videtur absolvere de novo penitentem peccatum mortale sic confitentem, tum ne ommissio non fuerit inculpabilis, tum ad augendam gratiam sanctificantem. Hæc pro scrupulosis non sunt dicta.

Hinc 4° ex verbis concilii Trid. citatis constat licere communionem suscipere, vel missam celebrare absque præmissa confessione, si necessitas urgeat et desit copia confessarii. Sed tres hic occurrunt difficultates, 1° quid per necessitatem urgentem intelligendum sit; 2° quando nam copia confessarii deesse censeatur; 3° quæ sit latitudo clausulæ *Quamprimum*.

1° *De necessitate urgente*. Per eam non intelligitur qualiscumque necessitas, sed gravis. Unde, juxta omnes, non sufficeret festi celebritas, magna devotio, indulgentia lucranda, paupertas sacerdotis qui retributione indiget, etc. Contra vero gravis et urgens reputatur necessitas, 1° si quis absque viatico moriturus sit, nisi missa celebretur; 2° si communio vel celebratio omitti non possit sine scandalo aut infamiæ nota, puta, si communicaturus jam ad sacram men-

sam accesserit, si sacerdos sit ad altare, si missam hac die celebrandam annuntiaverit vel promiserit, et eam sub aliquo pretextu in aliam diem remittere non possit; 3° si populus jam convocatus vel convocandus in die festo missam non habiturus sit, nisi parochus aut vices ejus gerens, aut probabiliter alius quilibet sacerdos ad hanc missam celebrandam designatus, in peccato constitutus, eam celebret. Si præceptum audiendi missam non subministret rationem sufficientem, ut multi dicunt contra alios, semper in his casibus adest locus timendi scandalum vel infamiae notam. 4° Si sacerdos inter celebrandum mortaliter peccet vel peccati mortalis antea commissi recordetur, uni e suis ministris sacerdoti confiteri debet ante consecrationem, si possit; si non possit, vel si post consecrationem tantum id contingat, perfecte conteratur.

2° *De defectu confessarii.* Copia confessarii deesse non censetur quia confessarius ordinarius est absens, vel quia sacerdos præsens est junior, levior, notior, etc., et alius gravior, doctior, sanctior, minus notus, ætate magis proventus desideraretur. Sic omnes, et ex verbis concilii sequitur. Deesse vero censetur, 1° si nullus adsit sacerdos, vel si adiri non possit absque magna difficultate, habita ratione itineris, valetudinis, ætatis, aeris, brevitatis temporis, negotiorum quibus vacandum est, etc.; 2° si adsit sacerdos, sed non approbatus, vel non approbatus in hoc loco, vel surdus aut mutus, aut idiomatis ignarus, aut qui confessionem audire recuset; 3° si celebraturus habeat peccatum reservatum et tantummodo confessarium pro reservatis non approbatum: probabilis ei tamen confiteri debet peccata non reservata, sive reservatum declaret, ut plures volunt, sive illud reticeat, quod multi fieri posse contendunt, ut vi absolutionis justificationem obtineat, directam super peccatis non reservatis, et indirectam super reservatis. Vide S. Ligorium, l. 6, n. 265.

3° *De clausula Quamprimum.* 1° Hæc clausula ad solos spectat sacerdotes celebrantes: *si... sacerdos absque prævia confessione celebraverit...* 2° Non solum exprimit consilium, sed verum præceptum; nam Alexander VII sequen-

tem damnavit propositionem: « Mandatum Tridentini » factum sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato » mortali confitendi quamprimum, est consilium, non » præceptum. » 3° Certum est hoc præceptum diu protrahi non posse; Alexander enim VII hanc alteram damnavit propositionem: « Illa particula, *quamprimum,* » intelligitur cum sacerdos suo tempore confitebitur. » 4° Communius docent auctores illud implendum esse intra triduum, et prius si qua ratio id suadeat, v. g., quia occurrit confessarius, et, occasione transacta, non cito inveniretur; vel quia cras eadem urgeret celebrandi necessitas, etc.

In omni casu, qui cum peccato absque prævia confessione celebrat, perfecte conteri tenetur, alioquin sacrilegii reus fiet.

Nota 1°. Requiritur insuper cognitio mysterii sacrae Eucharistiae sufficiens, ut eam suscepturus censeatur discretus relative ad hoc sacramentum, juxta concilii Lateranensis IV infra citanda.

Nota 2°. Præter dispositiones huc usque requisitas ut sacra Eucharistia non indigne suscipiatur, aliæ præmittendæ sunt ut divinissimum illud sacramentum debite colatur et cum abundantiori fructu percipiatur, nempe actus fidei, spei, charitatis, contritionis, desiderii, etc., ut indicatur in catechismo et in libris asceticis.

§ II. — De dispositionibus ex parte corporis.

Duplex ex parte corporis requiritur dispositio, jejunium scilicet et mundities.

De jejunio.

Duplex distinguitur jejunium: nempe ecclesiasticum de quo hic non agitur, et naturale. Jejunium naturale in eo consistit ut a media nocte nihil sumptum fuerit per modum cibi, potus vel medicinae. *Ita omnes.*

Hujusmodi jejunium ad Eucharistiam ex præcepto Ecclesiae sub peccato mortali requiritur, ut constat 1° ex

Patribus : Tertull. ad Uxorem, l. 2, cap. 5 : *Non sciet maritus quid secreto ante omnem cibum gastes* ; S. Cypr., Epist. 65, refert Christum Eucharistiam post cœnam instituisse, et addit : « Nos autem resurrectionem Domini » mane celebramus ; » S. Aug., Epist., l. 1, Epist. 54, postquam retulit discipulos corpus et sanguinem Christi non jejunos accepisse, ait : « Numquid tamen propterea » calumniandum est universæ Ecclesiæ, quod a jejunis » semper accipitur ? Ex hoc enim placuit Spiritui sancto » ut, in honorem tanti sacramenti, in os Christiani prius » corpus dominicum intraret quam cæteri cibi : nam ideo » per universum orbem mos iste servatur. » 2º Ex variis conciliis, v. g., Carthag. VII, can. 29, Toletan. I, can. 1 ; Constantiensi, sess. 13, dicente : « Generale concilium » declarat, decernit et definit.... quod, licet Christus post » cœnam instituerit, et suis discipulis administraverit sub » utraque specie panis et vini hoc venerabile sacramen- » tum, tamen, hoc non obstante, sacrorum canonum » auctoritas et approbata consuetudo Ecclesiæ servavit et » servat quod hujusmodi sacramentum nec conficiatur » post cœnam, nec sumatur a non jejunis, nisi in casu » infirmitatis aut alterius necessitatis a jure vel Ecclesiæ » concesso vel admissio, etc. » Ergo.

Olim in aliquibus ecclesiis Africanis sacerdotes post cœnam celebrabant et fideles communicabant feria quinta Majoris hebdomadæ, in memoriam sanctissimi illius sacramenti quod Christus, propter rationes sibi notas et probabiliter ut vetus pascha novo incipiente desineret, in ipsa cena instituerat. Ille autem usus, quem S. Aug. commemorat in Epist. superius citata, diu permansit. Concil. Bracarense I, in medio sexti sæculi, can. 16, prohibet ne eo die missæ, soluto jejunio, celebrentur.

Agapæ, id est, pia convivium quæ tempore Apostolorum fieri solebant, probabiliter locum habebant post sanctorum mysteriorum sumptionem : propter abusus non diu substituerunt.

Notanda circa jejunium.

1º Incipiendum est a media nocte, id est, ab initio diei naturalis. Unde qui immediate post mediam noctem, vel etiam inter primum et ultimum horologii ictum, aliquid deglutiret, jam ea die communicare non posset. Si diversa existant horologia discordantia, licet stare ei quod reputatur aliorum regula, et si nulla sit ratio unum aliis præferendi, pars tutior videtur eligenda. Item in dubio negativo, quando quis nescit an post mediam noctem aliquid sumpserit necne, quidquid contrarium plurimi dicant probabilistæ, asserentes in tali dubio existere libertatem, a communionem et celebrationem abstinendum esse putamus, nisi notabilis adsit ratio communicandi aut celebrandi : si talis existeret ratio, alteram opinionem sequi liceret.

2º Illud præceptum levitatem materiæ non patitur ; non minus enim jejunium naturale per parum quam per multum solvitur, cum in eo præcise situm sit ut, reverentiæ causa, nihil ante corpus Christi sumptum fuerit. Hinc qui micam panis, guttulam vini, aquæ vel alterius liquoris, deliberate vel indeliberate sumpsit, mortaliter peccaret communicando.

3º Sed necesse est ut quod sumitur habeat rationem comestionis vel potationis vel medicinæ, quia juxta communem hominum sensum, eo modo tantum frangitur jejunium naturale. Unde qui decumbendo saccharum oris suo imponit, et dormiens illud post mediam noctem deglutit, non remanet jejunos. Contra vero quod per modum respirationis aut salivæ hauritur, non frangit jejunium. Hinc 1º qui causaliter deglutiret cum saliva vel per respirationem pulverem, fumum, culicem vel parvam muscam, guttulam aquæ, os lavando, vini, jusculi, gustando vinum aut jusculum, et statim expuit, lacrymas vel sudores faciem irrigantes, maneret jejunos : non item si hæc ex industria sumeret, quia tunc adesset ratio comestionis vel potationis.

4º Requiritur ut sit ab extra, quod enim ab intrinseco

provenit, etsi voluntarie deglutias, non reputatur trajici per modum cibi aut potus. Ita communiter theologi cum S. Th. Unde dicunt sanguinem ex capite descendentem, ex gingivis manantem, saniem ex pustula oris provenientem, sputa non ejecta, jejunium eucharisticum non frangere. Hinc multi docent reliquias ciborum dentibus adhærentes, absque læsione jejunii transluti posse; quia 1° non veniunt ab extrinseco; 2° per modum salivæ sumuntur; 3° ad præcedentem refectionem pertinent et improprie novam constituunt comestionem. Attamen S. Th., 3^a part., quæst. 80, art. 8, ad 4um, ait: « Reliquiæ cibi remanentes in ore, si causaliter translutiantur, non impediunt communionem. » Si ergo ex industria translutirentur, communionem impedirent. Ita communis et probabilis theologi, ut Cabassut, Layman, Syleus, Vasquez, P. Antoine, Collet, S. Ligorius, etc. Ad cavendos autem vel tollendos scrupulos, dicendum est cum S. Ligorio, l. 6, n. 279, reliquias a dentibus avulsas et sensibiles expuendas esse, ut docet Bened. XIV, l. 3, cap. 12; sed nullam esse obligationem adhibendi diligentiam ad eas extrahendas, etiamsi prævideantur cum saliva deglutiendæ.

« Eadem ratio est, inquit S. Th. ibid. et cum eo generaliter doctores, de reliquiis aquæ vel vini, quibus os abluitur, dummodo non trajiciantur in magna quantitate, sed permixtæ salivæ, quod vitari non potest. »

Rubrica autem Missalis sic se habet (*de defec. disp. corporis*, n. 3): « Si reliquiæ cibi remanentes in ore translutiantur, non impediunt communionem, cum non translutiantur per modum cibi, sed per modum salivæ. Idem dicendum, si lavando os deglutiatur stilla aquæ præter intentionem. »

5° Requiritur ut quod sumitur habeat rationem cibi vel potus, seu alterabile sit in stomacho; alioquin, juxta communem concipiendi modum, non esset comestio, nec potatio. Unde 1° qui res omnino indigestibiles edunt, v. g., capillos, ungues, metallum, vitrum, fragmenta ligni, lapillos, et alia hujusmodi, jejunium probabiliter non solvunt. Quia tamen multi contrarium sentiunt, pars tutior

esset eligenda. 2° Qui e contra res in stomacho alterabiles, sive nutriant, sive non, deglutirent, ut chartam, paleam, filum ex lino, ceram, medicinam, etc., jam non essent jejuni.

Queritur 1° an usus tabaci, sive in pulvere, sive in fumigatione, sive in masticatione, jejunium Eucharisticum solvat.

R. 1°. Concilium Mexicanum, anni 1585, usum tabaci ante missæ celebrationem et communionem strictè prohibuit. Per edictum cardinalis Borgia, archiepiscopi Hispalensis, anni 1642, jussi sunt omnes sacerdotes, sub pena excommunicationis latæ sententiæ, ab usu tabaci abstinere una hora ante et post celebrationem. Innocentius X et Innocentius XI sub eadem pena veterunt ne quis intra Vaticanam basilicam tabacum sumere auderet, quod jam eodem modo prohibuerat Urbanus VIII fieri intra ecclesiæ diocesis Hispalensis. Notat autem Bened. XIV, de Synodo diocesis, l. 11, cap. 13, n. 3, hunc usum, olim turpem et indecentem, communi consuetudine fuisse cohonestatum, Benedictum XIII illum in basilica Vaticana permisisse, ac proinde nimium profecto severum fore eum ante Eucharistiæ perceptionem vel missæ celebrationem interdicere.

R. 2°. Communis tenent auctores, contra P. Antoine aliosque nonnullos rigidiores, 1° tabacum in pulvere, sumptum per nasum, etsi quandoque usque in stomachum trajiciatur, jejunium non solvere, quia per modum comestionis non sumitur, sed per modum attractionis; 2° nec fumum tabaci, quia non est cibus aut potus, nec per modum comestionis trajicitur; 3° nec etiam probabilis humorem in masticatione, quia humor tabaci non deglutitur, aut si quædam particulæ deglutiantur, id fit per modum salivæ, non vero per modum comestionis aut potationis.

Cæterum omnes conveniunt talem masticationem ante communionem esse indecentem, et S. Ligorius putat eam a culpa veniali non excusari, nisi aliqua subsit causa: usus tabaci in fumo parum decens etiam videtur, et ab eo omnino abstinendum vult Dens, t. 5.

Quæritur 2º an aliqua saltem temporis mora ante vel post Eucharistiæ susceptionem a cibo potuve abstinendum sit.

R. 1º. Non refert an post cibum potumve quis dormierit vel digestus fuerit ut ad sacram Eucharistiam licite accedat, modo mens ob indigestionem vel insomnietatem non sit turbata. 2º Olim præcipiebatur jejunium, post sumptionem sacramenti Domini, usque ad sextam vel etiam usque ad vesperam, Decreti 3ª part., dist. 2, can. 23. At præceptum istud jam diu abrogatum erat tempore S. Th., ut ipse ait, 3ª parte, q. 80, art. 8, ad 6ºm, addens tamen: « Debet esse aliqua mora inter sumptionem hujus sacramenti et reliquos cibos. Unde et in missa oratio gratiarum actionis post communionem dicitur et communiantes etiam suas privatas orationes dicunt. »

Casus in quibus jejunium ad sumptionem Eucharistiæ non requiritur.

Primus est periculum mortis. Sive enim periculum istud proveniat ex infirmitate, sive ex causa extrinseca, modo sit reale, præceptum jejunii non obligat, nec sacerdos tenetur S. viaticum statim post mediam noctem deferre, ut moribundus illud accipiat jejunus. Si periculum non instaret, communicio in sequentem diem differenda esset, ut ad illam servaretur jejunium, supposito quod facile servari posset. Verum si morbus sit periculosus, communicio non est scrupulose differenda, nec etiam anticipanda ut ægrotus eam, antequam aliquid sumpserit, suscipiat, si qua ratio suadeat eam differre; v. g., ut convenientius deferatur, ut fideles comitentur.

Ubi infirmitas protrahitur et periculum mortis perseverat, sacra Eucharistia iterum moribundo etiam non jejunus post decem dies, ex Rituali nostro, dari potest non per modum viatici quod semel tantum in eadem infirmitate administratur, sed modo consueto, ad satisfaciendum devotioni. Ægroto bene disposito et jejunium servanti multo crebrius divinum illud sacramentum tribui posset. Si ægrotus qui saniores habuerit statum, in novum incidat

periculum, sacramentum ei etiam non jejunus dandum erit, licet decem dies ab ultima communione in viatico non effluerint. Sic habet expresse Rituale nostrum.

Ægrotus vel infirmus in periculo mortis non constitutus in viatico sacram Eucharistiam suscipere non potest, ne tempore quidem paschali: unde si manere non possit jejunus et divina Eucharistia ei convenienter deferri non possit immediate saltem post mediam noctem, a præcepto communionis paschalis excusatur, quamdiu durat infirmitas.

Secundus casus est necessitas perficiendi sacrificium, si nempe 1º sacerdos post consecrationem moriatur aut deficiat, et alius non sit sacerdos jejunus qui missam continuare possit; 2º si celebrans in sumptione calicis tantum advertat fuisse aquam pro vino; 3º si post consecrationem recordetur se non esse jejunum, quia præceptum divinum perficiendi sacrificium præcepto servandi jejunium præstat. Si ante consecrationem adverteret se aliquid sumpsisse, secluso scandalo et infamia nota, ab altari recedere deberet, inquit S. Th., q. 83, art. 6, ad 2, et generaliter theologi cum illo. At, nisi privatim celebraret, fere semper in eo casu esset locus scandalum vel infamiam timendi. Non item si missa non esset incæpta, quia dicere posset se ex inadvertentia aliquid comedissee vel bibisse.

Tertius casus est periculum profanationis, ubi videlicet timetur ne sacra Eucharistia ab hæreticis vel incredulis conculcetur, comburatur, ab animali devoretur, etc., a sacerdote vel etiam a laico non jejunus consumenda est, si desit jejunus; quia lex jejunii in honorem sacramenti constituta in tali hypothesis cessat.

Quartus casus est si sacerdos, post ablutionem, reperiat particulas a se in eadem missa consecratas, et adhuc vestibus sacris sit indutus, eas consumere debet, quia sunt velut complementum sacrificii quod jejunus inchoavit; etiamsi in sacristia jam esset, sed nondum vestibus sacris exutus, idem facere posset, quia eadem actio censetur perseverare. Ratione contraria, reliquias alterius sacrificii, sive a se, sive ab alio consecrati, sic absumere non posset,

nec particulas ultimi sacrificii, si jam exutus esset. Ita Bened. XIV, de Missæ sacrif., l. 3, cap. 17, n. 5. Eas igitur reverenter deponeret in tabernaculo, vel in corporali reservaret, in proximo sacrificio ante ablutionem sumendas. Si vero periculum irreverentiæ esset, quia non est tabernaculum ubi missa celebrata est nec alius sacerdos celebraturus, sacerdos etiam vestibus exutus particulas sumere posset et deberet (*Bened. XIV ibid.*, n. 6).

5º Valde controvertitur an sacerdos non jejunus celebrare debeat aut possit, ne moribundus viatico careat. *Multi affirmant*, dicentes 1º præceptum divinum communicandi in articulo mortis præcepto ecclesiastico jejunii præstare; 2º Ecclesiam, quæ ægrotum a lege jejunii exemptum declaravit, sacerdotem in casu supposito illa lege obligatum velle non censi. 3º Præceptum præmittendæ confessionis, quando sacerdos peccati mortalis reus est, in quibusdam casibus non obligare. *A pari*, ubi de præcepto jejunii agitur. *Alii tamen communius et probabilius negant*, et contendunt 1º præceptum divinum communicandi in articulo mortis non obligare, quando Eucharistia non habetur; 2º Ecclesiam formaliter exemptæ moribundum a lege jejunii, non vero sacerdotem; 3º eum in statu peccati mortalis, non habita copia confessarii, absque confessione celebrare posse ad dandum viaticum, quia per contritionem perfectam supplet confessioni; sed jejunii defectum supplere non potest. Excipiunt casum quo ipse sacerdos non jejunus in periculo proximo constitueretur; omnes enim fatentur eum celebrare posse, ne sancto viatico privatus decedat, quia lex jejunii non obligat eum qui in periculo mortis constituitur.

De munditie corporis.

Quæ ad actus castitati oppositos spectant, in supplemento ad Tractatum de Matrimonio sufficienter exposuimus; nonnulla tamen ad munditiam corporis attinentia hic notanda sunt:

1º Qui externam habet maculam delebilem, eam reverentiæ causa abstergere debet. Nulla vero est obligatio

abstinendi a communione propter maculam occultam aut publicam, sed indelebilem. *Ita omnes.*

2º Sacerdos infectus lepra vel alia difformitate horrorem excitante, in secreto celebrare potest, sed non in publico, ut in Decretal., l. 3, tit. 7, cap. 4, expresse statuitur.

3º Mulieres in ornatu sancto, modestiam redolente, pectore cooperto, ad sacram communionem accedere debent: si quæ valde indecentes se præsentarent, communicatio eis neganda esset, cum debitis tamen cautionibus ad præcavenda scandala.

4º Nulla lege vetatur ne vir armatus ad sacram synaxim accedat, sed ex decencia et humilitatis causa, milites arma sua deponere solent, nisi ex professione religiosa ea deferant, ut olim equites S. Joannis Hierosolymitani.

5º Sacerdos non celebrans et ad sacram communionem accessurus, superpelliceo et stola induendus est. Ita olim statuerat Concil. Bracarense III, can. 3; sic statuerunt etiam Rituale Romanum: *Sacerdotes vero cum stola communicent*, et Rituale nostrum. Certum est tamen ex omnium confesso, hanc circumstantiam esse duntaxat sub veniali, et nullum esse peccatum eam omittre, si rationalis causa id fieri suadeat, ut major communicantium numerus.

CAPUT SEXTUM.

DE NECESSITATE EUCHARISTIE.

Quoniam sanctissimum illud sacramentum olim parvulis statim post Baptismum administrabatur, et in Ecclesia Orientali adhuc administratur, quidam arbitrati sunt Græci illud necessarium esse necessitate mediæ, sicut Baptismum: hoc antiquos Patres persuasum habuisse docent Calvinistæ, et in primis *Aubertin* et *Daillé*, quod evidenter falsum est; antiqui Patres enim Eucharistiam tribuebant parvulis tanquam utilem, non vero ut ad salutem necessariam, et ideo vetus ille usus abrogatus est sine

nec particulas ultimi sacrificii, si jam exutus esset. Ita Bened. XIV, de Missæ sacrif., l. 3, cap. 17, n. 5. Eas igitur reverenter deponeret in tabernaculo, vel in corporali reservaret, in proximo sacrificio ante ablutionem sumendas. Si vero periculum irreverentiæ esset, quia non est tabernaculum ubi missa celebrata est nec alius sacerdos celebraturus, sacerdos etiam vestibus exutus particulas sumere posset et deberet (*Bened. XIV ibid.*, n. 6).

5º Valde controvertitur an sacerdos non jejunus celebrare debeat aut possit, ne moribundus viatico careat. *Multi affirmant*, dicentes 1º præceptum divinum communicandi in articulo mortis præcepto ecclesiastico jejunii præstare; 2º Ecclesiam, quæ ægrotum a lege jejunii exemptum declaravit, sacerdotem in casu supposito illa lege obligatum velle non censi. 3º Præceptum præmittendæ confessionis, quando sacerdos peccati mortalis reus est, in quibusdam casibus non obligare. *A pari*, ubi de præcepto jejunii agitur. *Alii tamen communius et probabilius negant*, et contendunt 1º præceptum divinum communicandi in articulo mortis non obligare, quando Eucharistia non habetur; 2º Ecclesiam formaliter exemptæ moribundum a lege jejunii, non vero sacerdotem; 3º eum in statu peccati mortalis, non habita copia confessarii, absque confessione celebrare posse ad dandum viaticum, quia per contritionem perfectam supplet confessioni; sed jejunii defectum supplere non potest. Excipiunt casum quo ipse sacerdos non jejunus in periculo proximo constitueretur; omnes enim fatentur eum celebrare posse, ne sancto viatico privatus decedat, quia lex jejunii non obligat eum qui in periculo mortis constituitur.

De munditie corporis.

Quæ ad actus castitati oppositos spectant, in supplemento ad Tractatum de Matrimonio sufficienter exposuimus; nonnulla tamen ad munditiam corporis attinentia hic notanda sunt:

1º Qui externam habet maculam delebilem, eam reverentiæ causa abstergere debet. Nulla vero est obligatio

abstinendi a communione propter maculam occultam aut publicam, sed indelebilem. *Ita omnes.*

2º Sacerdos infectus lepra vel alia difformitate horrorem excitante, in secreto celebrare potest, sed non in publico, ut in Decretal., l. 3, tit. 7, cap. 4, expresse statuitur.

3º Mulieres in ornatu sancto, modestiam redolente, pectore cooperto, ad sacram communionem accedere debent: si quæ valde indecentes se præsentarent, communicatio eis neganda esset, cum debitis tamen cautionibus ad præcavenda scandala.

4º Nulla lege vetatur ne vir armatus ad sacram synaxim accedat, sed ex decencia et humilitatis causa, milites arma sua deponere solent, nisi ex professione religiosa ea deferant, ut olim equites S. Joannis Hierosolymitani.

5º Sacerdos non celebrans et ad sacram communionem accessurus, superpelliceo et stola induendus est. Ita olim statuerat Concil. Bracarense III, can. 3; sic statuerunt etiam Rituale Romanum: *Sacerdotes vero cum stola communicent*, et Rituale nostrum. Certum est tamen ex omnium confesso, hanc circumstantiam esse duntaxat sub veniali, et nullum esse peccatum eam omittere, si rationalis causa id fieri suadeat, ut major communicantium numerus.

CAPUT SEXTUM.

DE NECESSITATE EUCHARISTIE.

Quoniam sanctissimum illud sacramentum olim parvulis statim post Baptismum administrabatur, et in Ecclesia Orientali adhuc administratur, quidam arbitrati sunt Græci illud necessarium esse necessitate mediæ, sicut Baptismum: hoc antiquos Patres persuasum habuisse docent Calvinistæ, et in primis *Aubertin* et *Daillé*, quod evidenter falsum est; antiqui Patres enim Eucharistiam tribuebant parvulis tanquam utilem, non vero ut ad salutem necessariam, et ideo vetus ille usus abrogatus est sine

ulla reclamatione. Unde concil. Trid., sess. 21, cap. 4, docet « parvulos, usu rationis carentes, nulla obligari » necessitate ad sacramentalem Eucharistiæ communio-
nem; » et can. 4, addit: « Si quis dixerit parvulis, ante-
quam ad annos discretionis pervenerint, necessariam
» esse Eucharistiæ communionem; anathema sit. » Sem-
per creditum est parvulos in Baptismo regenerari, ac pro-
inde ante usum rationis decedentes, salvandos esse sine
Eucharistia.

Constat igitur et de fide est Eucharistiam non esse ne-
cessariam necessitate mediæ ad salutem. Itaque nobis in-
quirendum est an sit necessaria, 1° ex præcepto divino;
2° ex præcepto ecclesiastico; 3° sub utraque specie; 4° fre-
quenter.

ARTICULUS PRIMUS.

AN SACRA EUCHARISTIA SIT AD SALUTEM NECESSARIA EX
PRÆCEPTO DIVINO.

Tria hic nobis occurrunt examinanda, nempe 1° an præ-
ceptum existat; 2° quinam eo teneantur; 3° quandonam
obliget.

1° Certum est dari præceptum divinum sacram susci-
piendi Eucharistiam, ut constat 1° ex verbis Christi, Joannis
vi, 54: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis
ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Et Luc. xxii,
19: *Hoc facite in meam commemorationem.* Quæ verba
veram exprimunt necessitatem, non mediæ, ut notavimus,
sed præcepti. 2° Ex concil. Trid., sess. 13, cap. 2, dicente:
*In illius (sacramenti) sumptione colere nos sui memoriam
præcepit.* 3° Ex ratione: Christus divinum Eucharistiæ
sacramentum per modum cibi et refectionis spiritualis in-
stituit: noluit autem illud fore inutile: ergo illius usum
præcepit. Ergo.

2° Eo præcepto omnes tenentur adulti usum rationis
habentes; verba enim Christi, *Nisi manducaveritis,* etc.,
generalia sunt et nullos excipiunt; immediate afficiunt
fideles, et mediate ipsos infideles qui religionem Christia-

nam amplecti et ad sacram Eucharistiam se accingere te-
nentur.

3° Illud præceptum obligat saltem in articulo vel in
proximo mortis periculo; de natura est enim præcepti af-
firmativi ut saltem aliquando obliget: at, si præceptum
divinum sacram suscipiendi Eucharistiam, non obligaret
saltem in articulo vel in proximo mortis periculo, dicen-
dum esset illud nunquam stricte obligaturum. Unde
1° concil. Nicæn. I, can. 12, statuit *antiquæ legis regulam*
servandam esse, ut si forte quis recedat ex corpore, neces-
sario viæ suæ viatico non defraudetur. 2° Semper sollicita
est Ecclesia ut sanctum viaticum moribundis tribueretur,
nisi tanto beneficio judicarentur indigni. 3° Sanctum istud
sacramentum infirmo petenti et sufficienter disposito de-
negari non posset sine gravi fidelium scandalo. Ergo.

Obligat insuper pluries in vita, præcise quia per modum
refectionis spiritualis fuit institutum: tempus autem a
Christo non fuit assignatum, sed Ecclesia illud determina-
vit, ut *infra dicemus.*

Hinc mulieres prægnantes ante primum partum, vel si
partus difficiles jam habuerunt, periculose navigaturi aut
preliaturi, operationem periculosam experturi, etc., Eu-
charistiam suscipere debent, si moraliter possint.

Notanda circa viaticum.

1° Quamvis existat præceptum divinum sacram Eucha-
ristiam in periculo mortis suscipiendi, non repugnat eam
aliquando prohiberi, si nempe reverentia erga sanctissi-
mum sacramentum id postulare videatur: nam præcep-
tum divinum directioni Ecclesiæ committitur, et ubi de-
center impleri nequit, non obligat.

2° Pueris doli capacibus, qui sufficientem habent noti-
tiam tum divinæ Eucharistiæ ejusque effectuum, tum alia-
rum veritatum, quarum cognitio ad justificationem requi-
ritur, dandum est viaticum in periculo mortis, etsi non
habeant ætatem ad primam communionem requisitam:
ita Bened. XIV, de Synodo diocæs., l. 7, cap. 12, n. 1; S. Li-

gorius, l. 6, n. 293, et Rituale nostrum. In dubio de capacitate pueri æstimamus, contra nonnullos, viaticum non esse concedendum; quia, juxta præsentem disciplinam, dari non debet certo incapacibus: ergo nec in dubio. Pueri autem qui, sacro viatico muniti, supersunt, non eximuntur ab obligatione catechesibus assistendi et primam communionem more solito faciendi.

3º Disputant theologi an qui heri vel hodie communionem accepit aut missam celebravit, et ante finem diei in grave periculum mortis incidit, sacrum viaticum suscipere possit aut debeat. Si heri communicatio suscepta fuerit, datur obligatio viaticum hodie suscipiendi; si hodie, res manet dubia. Probabilius videtur viaticum administrari posse, et strictum non existere præceptum illud dandi aut suscipiendi, quia communicatio eadem die accepta rationem viatici habere censetur. « In tanta opinionum varietate doctorum » que discrepantia, integrum erit parochi eam sententiam » amplecti quæ sibi magis arriserit, » inquit Bened. XIV, de Synodo diocæ., l. 7, cap. 11, n. 2.

4º Si in ægroto adsit periculum ejectionis hostiæ, propter vomitum, tussim, sputa quasi perpetua, non danda est Eucharistia ob reverentiam ei debitam; si periculum videatur dubium, danda est particula non consecrata, quam si rejiciat, a communione abstinendum est; si eam retineat administrari debet communicatio. S. Ligorius, l. 6, n. 292.

5º Si contingat ut ægrotus post sumptionem viatici evomat, et sacræ species appareant, reverenter erunt colligendæ, in vase mundo deponendæ, ad ecclesiam deferendæ ibique custodiendæ donec fuerint corruptæ, et tunc in piscinam sacram projicientur. Si vero non appareant, tota materia vomita erit stupis extergenda, comburenda et cineres in piscinam projiciendi.

6º Sacrum viaticum tempore noctis non deferretur, nisi urgeat necessitas et absit periculum profanationis, quo in casu moribundus sine sacramento non esset relinquendus.

7º Non desunt sacerdotes qui sanctum viaticum magnis peccatoribus facile denegant, sub prætextu quod illud non sit absolute necessarium; advertant præceptum divinum

tunc urgere, sub peccato mortali obligare, et seipsos strictissime teneri tales moribundos pro posse suo ad Eucharistiam preparare. Statuitur quidem, in Rituali nostro, eos sacrum viaticum suscipere non posse, quin scandalum a se datum reparaverint. Verum illud sufficienter reparant peccata confitendo, et declarando coram testibus se de anteactis dolere, atque firmum habere propositum rectius in posterum vivendi, nisi aliqua specialis ipsis incumbat obligatio publica, v. g., restituendi, reconciliandi, concubinam ejiciendi, etc., cui prius satisfaciendum est.

Item qui per scripta publica contra fidem aut mores scandalum dedit vel famam alicujus injuste læsit, per scriptum, si possit, aut saltem per declarationem coram testibus malum, quantum fieri potest, reparare debet.

8º Sacrum viaticum deferri non potest ad meretricem pœnitentem, in domo publice meretricia adhuc exstantem: exigendum est ut prius exeat et in honesta domo collocetur, ob reverentiam sanctissimo Sacramento debitam.

9º A suscipiendo sacro viatico excusat impotentia physica et moralis, sive ex parte infirmi, sive ex parte ministri, sive ex parte circumstantiarum, v. g., ex impietate astantium, etc.

10º Qui non communicavit in periculo mortis, transacto periculo, supplere non tenetur, quia obligatio viatici est duntaxat pro periculo.

11º Qui post viaticum susceptum mortaliter peccavit, iterum communicare probabiliter non tenetur, quia hæc obligatio nullibi præscribitur, sed sufficit confessio. Sic plures cum S. Ligorio. Item qui sacrum viaticum sacrilege suscepisset, illud denuo suscipere non posset ante decem dies elapsos, et cæremoniæ externæ non iterarentur in nova susceptione; quia, cum indignitas sit occulta, prohibito Ecclesiæ valet pro foro externo. Verum decem diebus transactis et periculo remanente, moribundus convenienter dispositus, de novo, absque viatici cæremoniis, communicare deberet, quia per communionem sacrilegam reipsa non satisfecit.

12° Sancti viatici sicut Extremæ-Uctionis administratio ad solum pertinet pastorem : extraneus igitur sacerdos sive regularis, sive sæcularis, illud administrare non potest sine legitimi ægrotantis parochi licentia expresse data, excepto casu urgentis necessitatis, in quo licentia parochi aut ordinarii rationabiliter præsumitur.

13° Parochi hoc munus committere non possunt nisi sacerdoti approbato, ne ægrotus ministerio confessarii ante communionem indigeat.

ARTICULUS SECUNDUS.

AN EUCHARISTIA EX PRÆCEPTO ECCLESIASTICO SIT NECESSARIA.

Per multa sæcula tam frequenter accedere solebant fideles ad sanctum Eucharistiæ sacramentum, ut præcepto divino abunde satisfacerent : cum vero adverterit Ecclesia eos, pietate decrescente, a sacro illo convivio vel omnino recedere, vel diutius abstinere, determinavit tempus quo ad illud accedere sub peccato mortali tenerentur. Hanc legem tulit primo in concilio Lateranensi IV, anno 1215, celebrato, can. 21, his verbis : « Omnis utriusque sexus » fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia » peccata sua..... confiteatur..... suscipiens reverenter » ad minus in pascha Eucharistiæ sacramentum : nisi » forte de consilio proprii sacerdotis, ob aliquam rationa- » bilem causam, ad tempus ab ejus participatione duxerit » abstinendum; alioquin vivens ab ingressu ecclesiæ ar- » ceatur, et moriens Christiana careat sepultura. » Eam renovavit in concilio Trid., sess. 13, can. 9 : « Si quis » negaverit omnes et singulos fideles utriusque sexus, » cum ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis » annis, saltem in paschate, ad communicandum, juxta » præceptum sanctæ matris Ecclesiæ; anathema sit. »

Observanda circa communionem paschalem.

1° Præceptum ecclesiasticum in præfatis concil. Lateran. et Trident. decretis contentum obligat sub peccato mortali,

ut omnes fatentur : imo, juxta fere omnes theologos, duplicem imponit obligationem, unam communicandi singulis annis, et alteram communicandi in paschate. Annus autem, pro communione annuali, incipit a prima die januarii juxta quosdam, ab ultima communione juxta alios, a quindena paschali ad aliam quindenam, secundum probabiliorem et communem sententiam.

Qui tamen per plures annos non communicavit, tenetur tantum communicare pro anno nuper elapso, deinde tenebitur pro anno mox incepturo, et sic deinceps.

2° Soli baptizati præcepto ecclesiastico communicandi subjiciuntur : patet ex canonibus citatis ubi dicitur, *utriusque sexus fidelis*; et ratio est, quia Ecclesia nullam habet auctoritatem in eos qui foris sunt. In hoc præceptum istud differt a præcepto divino ipsos infideles mediate obligante.

3° Anni discretionis ex variis circumstantiis prudenter judicandi sunt : non iidem communiter æstimantur pro confessione et pro communione. Unde pueri doli capaces ad annuam tenentur confessionem, non vero statim obligantur ad communionem; quia 1° communis usus Ecclesiæ obligationem hujus sacramenti sic interpretata est; 2° Eucharistia majoris est excellentiæ et non tantæ necessitatis : majorem igitur requirit præparationem, præsertim in pueris prima vice communicaturis, ut deinceps cum debita reverentia ad tantum sacramentum accedant.

4° S. Th., 3 part., q. 80, art. 9, ad 3um, dicit quod, si puer usum rationis habere incipiant, et devotionem erga Eucharistiam concipere possint, sanctum illud sacramentum eis conferri possit; non dicit conferendum. Unde S. Liguorius et plures cum illo docent pueros in ea ætate celestem Eucharistiæ cibum a profano discernere scientes, ad sacram synaxim admitti posse, sed præcepto non teneri ante annum circiter nonum vel decimum, et communionem eis non differendam regulariter ultra duodecimum. Caute igitur cavere debent parentes et parochi ne sua culpa pueri ætate jam provecti ad sacram communionem non sufficienter disponantur.

Notandum pueros alios aliis perspicaciores esse, ac proinde non omnes eadem ætate præcepto communionis subjectos: quidam in nono vel in decimo anno admitti debent; alii ante duodecimum vel etiam decimum quartum admitti nequeunt. Hæc prudens discretio sedula digna est sollicitudine pastoris, qui totus esse debet ut pueros etiam in teneris annis sana doctrina imbuat, moribus Christianis informet, ad primam communionem diligenter disponat, et perseverantiam eorum omni cura assecurare intendat.

In plerisque diocesisibus, ad præcavenda diversa incommoda, determinata est ætas ante quam non liceat pueros ad primam communionem admittere. Tunc ab illa regula recedere non debent parochi.

5º Omnes adulti baptizati memorato Ecclesiæ præcepto tenentur sub peccato mortali; neque ab illo eximuntur increduli et publici peccatores, quia per fidem et virtutes Christianas ad sacram communionem digne suscipiendam se disponere debent.

6º Non in quolibet anni tempore, sed in paschate, juxta concil. Lateran. et Trid. verba, implendum est communionis præceptum; et idcirco hæc communicatio dicitur paschalis. Nomine autem paschatis, vulgo intelligitur tempus a dominica Palmarum usque ad dominicam in albis inclusive. Sæpe, ex concessione episcopi, tempus illud anticipatur vel protrahitur, propter confessoriorum paucitatem, pastoris infirmitatem, aliasve rationes quæ iudicio episcopi subjiciendæ sunt.

7º Præterea, unusquisque fidelis potest, ob rationabilem causam, ex iudicio proprii sacerdotis id est episcopi, parochi vel alterius sacerdotis approbati, communionem paschalem ad aliud tempus differre, puta, ut convenientius sit dispositus: sed interea facere debet quod in se est ut requisitas dispositiones quamprimum habeat, et contra Ecclesiæ præceptum mortaliter peccaret si, culpa sua, tempore per confessarium statuto nondum esset paratus.

8º Qui in quindena paschali vel tempore a proprio sacerdote designato communionem omisit, ad eam semper tenetur, et eo magis peccat quo magis differt; quia tem-

pus paschale non fuit determinatum ad finiendum præceptum, sed ne ultra illius impletio differatur. Concilium enim Trid., canone citato, definit esse obligationem communicandi *singulis annis, saltem in paschate*: qui ergo culpabiliter vel inculpabiliter non communicavit in paschate, præcepto communionis annuæ adhuc tenetur usque ad pascha proxime sequens. Qui e contra communicavit ex devotione vel in viatico, sine intentione præcepto satisfaciendi, nihilominus satisfacit, quia sola communicatio præcipitur, non vero intentio.

9º Qui, quindena paschali jam inchoata, prævidet se in ultimis diebus a communionem impeditum fore, statim communicare debet, quia tempus obligationis instat: si vero tempus paschale nondum sit inchoatum, et prævideat se, eo durante, facultatem communicandi non habiturum, ad communionem anticipandam non tenetur, quia præceptum communionis non magis obligat ante tempus præfixum quam præceptum audiendi missam die dominica obstringit sabbato, si prævideatur impedimentum pro die dominica. Porro, ut supra diximus, tempus, pro communionem præscripta *singulis annis*, ex communiore doctorum sententia, computandum est a paschate ad sequens pascha.

10º Qui paulo ante tempus paschale communionem accepit, sive ex devotione, sive in viatico, sive ea intentione ut præcepto communionis paschalis per anticipationem satisfaceret, nihilominus, quindena paschali decurrente, communicare debet si possit; quia datur præceptum eo tempore communicandi, nisi legitimum adsit impedimentum. Unde Rituale Romanum, de communionem paschali, in fine, ait: « Egrotis quoque parochialibus, etiamsi communionem extra præscriptos paschatis dies sumpserint, in paschalibus diebus illam deferret ac ministrabit (parochus). » Idem habetur in Rituali nostro.

Parochus igitur qui prævidet sufficiens sibi defuturum tempus ut in quindena paschali communionem ad ægrotos parochiæ suæ deferat, licentiam eam differendi ab episcopo obtinere debet.

11° Per communionem sacrilegam præcepto communionis annuæ non satisfit, ut contra probabilistas declaravit Innocentius XI, anno 1679, sequentem damnando propositionem: *Præcepto communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem.*

12° Unusquisque communionem paschalem in ecclesia parochiæ suæ a proprio paroco, vel a sacerdote ab eo delegato suscipere debet, nisi, ex illius vel episcopi aut vicarii generalis licentia, privilegio aut consuetudine, in alia ecclesia communicare possit. Sic generaliter theologi in eo sensu canones concilii Lateran. et concilii Trid. intelligentes.

Consuetudine eximuntur 1° sacerdos in aliena ecclesia celebrans; si vero non celebraret, in sua parochia communicare teneretur; 2° peregrini et vagi, nullam parochiam habentes, vel ab illa ita absentes, ut ad eam commode redire nequeant; præcepto communionis paschalis satisfaciunt, communicando in ea parochia in qua hoc tempore inveniuntur; 3° qui bona fide sacram communionem extra propriam parochiam, absque licentia requisita, excepisset; ad novam non teneretur communionem; 4° famuli vel famulæ in monasteriis regularium degentes et continui commensales, quia ad familiam monachorum vel monialium pertinere censetur. Non item ii qui, licet monasterii famulati annexi, extra illud manent, nec continui sunt commensales, sed extra habitantes, cum extraneis vivunt, quia non sunt de familia. Hinc apud moniales sorores conversæ, novitiæ, postulantes, et famulæ intra claustra manentes, præcepto communionis paschalis satisfaciunt in monasterio: non vero aliæ puellæ extra claustra habitantes.

13° Ex consuetis episcoporum statutis, vel ex speciali licentia singulis domibus concessa, alumni seminariorum vel collegiorum, pueri et senes in hospitiiis manentes atque sorores charitatis eis servientes, juniores puellæ in scholis detentæ, in sacellis suis respectivis communionem paschalem recipere solent; item magistri et magistræ in his institutionibus commorantes, non vero famuli in eis servientes. Talis est consuetudo apud nos recepta.

14° Qui, sine licentia pastoris, extra propriam ecclesiam parochialem tempore paschali communicavit, præcepto non satisfecit, nisi forsitan bona fide sic egerit: iterum ergo in parochia sua communicare debet. Quidam excipiunt, nisi in ecclesia cathedrali suæ diœcesis communicaverit; sed probabilius nec in eo casu satisfecisset, nisi episcopus declarasset omnes diœcesanos præcepto communionis paschalis in cathedrali satisfacere posse, aut Eucharistiam suscepisset de manu ipsius Episcopi, qui est primus totius diœcesis pastor. Vide S. Ligorium, l. 6, n. 300.

15° Licentia pastoris, id est parochi, episcopi aut vicarii generalis, pro communionem paschali extra parochiam faciendâ, potest esse expressa, vel rationabiliter præsumpta, quando ex adjunctis certo judicatur eum coassensurum esse. Ita S. Ligorius et plures apud ipsum; hæc sententia nobis videtur certa.

16° Ex consensu pastorum præsumpto et ex variis recentiorum Cenomanensium episcoporum decisionibus, non exigitur in hac diœcesi ut qui communionem paschalem omiserunt, se hoc anno in propria ecclesia sistant ad communicandum, ne talis obligatio eos a conversione removeat; sed tantum persuasione inducuntur, et finaliter eis permittitur ut pro hac vice in aliena ecclesia sacramentum suscipiant.

17° Nunc non exigitur schedula confessionis ut tribuatur communicatio tempore paschali, nec extraneis ad sacram mensam accedentibus denegatur; quia præsumitur eos licentiam a pastore suo obtinuisse, vel in parochia sua jam communicasse, aut ante finem paschatis communicaturos esse; nec, juxta Ritualis præscriptionem, describuntur nomina eorum qui præcepto non satisfaciunt, ut ad episcopum deferantur.

ARTICULUS TERTIUS.

AN COMMUNIO SUB UTRAQUE SPECIE SIT NECESSARIA.

Certum est 1° eam esse necessariam respectu sacerdotis missam celebrantis, ut in secunda parte hujus Tractatus ostendemus.

Certum est 2° eam jure divino permissam esse laicis; frequenter enim laici, per decem et tria priora Ecclesiae saecula, sacram Eucharistiam sub utraque specie suscipiebant, ut omnes fatentur, et Graeci eam sic adhuc recipiunt: frequenter etiam illud sacramentum sub unica specie conferebatur, v. g., 1° aegrotis, ut patet exemplo Serapionis supra memorati, et S. Ambrosii qui, referente S. Paulino, in Vita ejus, t. 2, Appendice, corpore Domini ab episcopo Vercellensi *accepto, ubi glutivit, emisit spiritum*; 2° infantibus, qui sub sola specie vini communicari poterant, et nunc apud Graecos eo modo communicantur: « Sacerdos summum digitum indicem tinget sanguine » pretioso; mox imponet corpori, deinde digitum immittet » in os infantis, cui statim aqua bibenda praebetur; » *Renaudot*, t. 1. 3° Fideles qui, in primis saeculis, sacram Eucharistiam apud se reservatam singulatim sumebant, sub unica specie communicabant, et tamen integrum sacramentum suscipere credebant. 4° In missis praesantificatorum celebrans sub unica specie communicat. Ergo.

Usus communionem sub unica specie administrandi fidelibus paulatim invaluit, ob duplicem praesertim rationem: 1° quia species panis facilius conservabatur quam species vini; 2° quia in administratione illius sacramenti, sub specie panis, non tam frequentia occurrebant profanationis pericula quam sub specie vini. Insensibilis illa calicis desuetudo respectu laicorum nullam excitavit reclamationem: quia jam frequenter communio sub una specie accipiebatur, et omnibus persuasum erat utramque speciem ad validitatem sacramenti non esse necessariam.

Versus initium decimi quinti saeculi Jacobus Misnensis, cognominatus *Jacobel*, parochus in civitate Praga, suadente Petro Dresdensi, praedicavit usum calicis fidelibus esse jure divino necessarium. Joannes Huss hunc errorem adoptavit; Lutherus et Calvinus postea illum, in odium Ecclesiae Romanae, fortiter propugnaverunt; item Anglicani. Contra quos sit.

PROPOSITIO.

Nullum est praecipuum divinum de sacra Eucharistia sub utraque specie sumenda.

Prob. Haec propositio est de fide; probatur Scriptura sacra, traditione et ratione theologica.

1° *Est de fide.* Definita enim fuit in concilio Const., sess. 13, contra Hussitas; et in concilio Trid., sess. 21, can. 1, contra Protestantes, his verbis: « Si quis dixerit, » ex Dei praecipuo vel necessitate salutis, omnes et singulos Christi fideles utramque speciem sanctissimi Eucharistiae sacramenti sumere debere; anathema sit. » Ergo 1°.

2° *Prob. Scriptura sacra.* Joan. VI, 52: *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum*; et x. 59: *Qui manducat hunc panem vivet in aeternum.* Unde sic: Christus eundem promittit effectum communioni sub una specie ac communioni sub utraque. Ergo. B. Paulus, I Cor. XI, 27: *Quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit, etc.*, supponit, utendo particula disjunctiva *vel*, alterutram speciem eorundem accipi posse. Ergo 2°.

3° *Traditione*, nempe factis supra relatis, quibus constat communionem sub unica specie saepe datam et sumptam fuisse, ut patet exemplo infirmorum, infantium, fidelium domibus suis communicantium, et sacerdotum cum praesantificatis celebrantium. Ergo 3°.

4° *Ratione theologica.* De fide est totum et integrum Christum esse sub utraque specie: qui ergo unam suscipit speciem totum suscipit Christum, carnem ejus manducat; et, propter concomitantiam, sanguinem ejus bibit. Ergo praecipuo carnem ejus manducandi et sanguinem ejus bibendi satisfacit, nisi ex Scriptura vel ex traditione ostendatur utramque speciem sumendam esse: porro neque ex Scriptura neque ex traditione ostendi potest utramque speciem sumendam esse, sed potius contrarium monstratur: ergo 4°, etc. Aliunde, etc. Ergo.

Dices 1° : Joan. VI, 63 : *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*; ergo Christus communionem sub utraque specie præcepit.

R. Nego conseq. Nam 1° genuinus præcepti Christi sensus ex traditione repetendus est : at traditio, *ut ostendimus*, nos docet Christi fideles sæpe sub unica specie communionem accepisse. 2° Ipsi Calvinistæ vinum in cœna non tribuunt iis quibus grave est post alios sumere, nec iis qui vinum bibere nequeunt : ergo non arbitrantur communionem sub utraque specie jure divino esse præscriptam. 3° Concilium Trid., sess. 21, cap. 1, præfatum textum nobis objectum sic interpretatur : « Qui dixit : *Nisi manducaveritis*, etc., dixit quoque : *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum*. Et qui dixit : *Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*, dixit etiam : *Panem quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*. Et denique qui dixit : *Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo*, dixit nihilominus : *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*. » Ergo Christus, in prædicto textu, non modum sumendi Eucharistiam, sed rem ipsam præcipit. Ergo.

Dices 2° : Christus, sacram instituens Eucharistiam, dixit : *Hoc facite in meam commemorationem*; at communionem sub utraque specie dedit : ergo.

R. Dist. maj. Dixit : *Hoc facite*, etc., et hæc verba ad solos spectabant Apostolos eorumque successores celebrantes, *concedo*; et ad ipsos spectabant laicos, *nego maj.* Non omnia enim quæ fecit Christus instituendo Eucharistiam præcepta sunt laicis, alioquin omnes consecrare tenerentur, quod absurdum est. Standum est ergo traditioni quæ hæc verba ad presbyteros celebrantes restringit. Ergo.

Dices 3° : Sacra Eucharistia per modum convivii fuit instituta : at in omni convivio debet esse cibus et potus : ergo.

R. Dist. maj. Per modum convivii fuit instituta, quoad aliqua, *concedo*; quoad omnia, *nego maj.* Eucharistia

assimilatur quidem convivio, quia ad refectionem animæ destinatur, sicut convivium materiale ad refectionem corporis : verum non necesse est ut convivio materiali sub omni respectu æquiparetur; comparationes enim non premeandæ sunt ultra punctum similitudinis. Ergo.

Quæritur an tanta conferatur gratia in communionem sub una quanta in communionem sub utraque specie.

R. 1°. Certum est « sub una tantum specie totum atque integrum Christum, verumque sacramentum sumi, ac propterea quod ad fructum attinet, nulla gratia necessaria ad salutem eos defraudari, qui unam speciem solum accipiunt; » Concil. Trid., sess. 21, cap. 3.

R. 2°. Non major producitur gratia substantialiter in communionem sub utraque specie quam in communionem sub una : gratia enim non producitur ratione specierum, quæ sunt mera symbola, sed ratione rei sub speciebus contentæ : atqui res contenta eadem est sub una ac sub utraque specie : ergo.

Fieri tamen potest ut, ratione majoris fervoris, vel repetitionis actuum fidei, amoris, etc., augmentum gratiæ obtineatur, sed per accidens, et non præcise quia aliquid majus suscipitur.

Hic quære solent theologi quo instanti gratia sacramentalis producat, an in sumptione prioris, vel in sumptione posterioris speciei. Si una species sine ordine ad alteram numeretur, duplex esset sacramentum, ac proinde duplex gratia sacramentalis : ubi vero utraque species per modum unius refectionis spiritualis sumitur, unicum est sacramentum et unica gratia sacramentalis, quæ, juxta quosdam, in sumptione panis producitur, tum virtute corporis Christi sub hac specie sumpti, tum virtute sanguinis ejus sumendi ; sed alii melius dicunt, ut nobis videtur, eam non produci nisi in fine sumptionis duplicis speciei.

COROLLARIUM.

Ergo Ecclesia usum calicis merito subtraxit laicis. Merito enim fecit quod potuit facere et graves habuit

rationes faciendi: atqui 1° Ecclesia usum calicis respectu laicorum suppressere potuit, siquidem, ex concilio Trid., sess. 21, cap. 2, hanc semper habuit potestatem, « ut in » sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, » ea statueret vel mutaret quæ suscipientium utilitati, seu » ipsorum sacramentorum venerationi, pro rerum, tempo- » rum et locorum varietate, magis expedire judicaret. » Usus autem calicis ad substantiam sacramenti Eucharistia non pertinet, ut constat ex superius dictis. Ergo 1°.

2° Graves habuit rationes sic agendi, nempe: 1° periculum irreverentiæ erga sanctissimum illud sacramentum; in magno enim fidelium concursu pertimescendum erat ne quid pretiosi sanguinis e calice efflueret; 2° difficultas speciem vini diu conservandi, quia facile acescit et corrumpitur aut periculum est effusionis; 3° impossibilitas hanc speciem ad ægrotos convenienter deferendi; 4° repugnantia multorum utendi vino vel hauriendi ex calice qui jam plurimis oblatus fuerat; 5° tanta vini raritas in quibusdam regionibus, ut vix obtineri possit quantitas sacerdotibus pro sacrificio necessaria. Ergo 2°.

Vide opus *Bossuet* inscriptum: *Traité de la Communion sous les deux espèces*, et Bened. XIV, de Missæ sacrificio, l. 2, cap. 22, n. 18 et seq.

Attamen hæc mutatio disciplinæ apud Græcos non fuit acceptata; hi enim, sub sola specie panis communicant in periculo mortis et in diebus in quibus missæ præsanctificatorum celebrantur: in aliis vero diebus communio publica fit in templis sub utraque specie, hoc est « in fermentato sanguine intincto, ad quam rem perficiendam » sacerdos utitur parvo cochleari quod inserit in os suscipientis Eucharistiam. » Bened. XIV, Const. *Allatæ sunt*, diei 26 martii 1755, § 25.

Nullum est dubium quin Ecclesia usum calicis permittere possit, sed id non expedit, quia rationes ob quas suam mutavit disciplinam eadem remanent. Laici tamen speciem vini sumere possunt, 1° in periculo profanationis, puta si pretiosum sanguinem effusum sacerdos lambere nollet, vel si post consecrationem sacerdos moriatur aut

deficiat, et alius non inveniatur qui missam perficere aut sacras species colligere et in sacrarium recondere possit. 2° Si facultatem sic communicandi privilegio immemoriali vel speciali summi Pontificis concessione habeant. Sic reges Galliæ, ex privilegio Clementis VI anno 1351 concessio, sub utraque specie communicandi habent potestatem in die suæ inaugurationis et in viatico mortis. Item sub utraque specie ex privilegio communicant diaconus et subdiaconus in solemnibus pontificis Romani missa. Idem olim existebat privilegium in Ecclesia S. Dionysii, prope Lutetiam, et in monasterio Cluniacensi, pro certis diebus: Bened. XIV, de Missæ sacrif., l. 2, cap. 22, n. 32. 3° Si Latini communicent apud Græcos in locis in quibus nullum existit templum ritus Latini.

Communiter autem docetur speciem vini homini periclitanti et speciem panis sumere non valenti administrari non posse, his casibus exceptis; quia præceptum divinum communicandi, in periculo mortis, non obligat quando ritus pro reverentia sacramenti ab Ecclesia strictè præscripti servari nequeunt.

ARTICULUS QUARTUS.

DE FREQUENTI COMMUNIONE.

Jam ostendimus primos fideles sacram Eucharistiam frequenter accepisse vel apud se custoditam sumpsisse; recentioribus sæculis quidam frequentem et quotidianam communionem adeo commendaverunt, ut in excessum impeerint, dispositiones ad tantum sacramentum congruenter necessarias non requirentes: talis fuit P. *Pichon*, in opere inscripto: *L'Esprit de J.-C. et de l'Eglise sur la fréquente communion*, anno 1745 impresso, a multis episcopis Gallicanis damnato, et a suo auctore retractato. Alii, e contra, post Antonium *Arnauld* qui anno 1643 in lucem ediderat librum *De la fréquente Communion*, qui melius inscriptus fuisset *Contre la fréquente Communion*, tot et tam perfectas requirebant dispositiones ad sacram communionem, ut plerosque ab ea repellerent. In justo autem

medio stat veritas, ut ex sequentibus propositionibus patebit.

PROPOSITIO PRIMA.

Laudabilis et utilis est per se frequens communio.

Prob. concilio Trid., decisione Cong. concil., testimoniis Patrum, et ratione.

1° *Concilio Trid.*, sess. 13, cap. 8: « Paterno affectu ad-
monet sancta synodus, hortatur, rogat et obsecrat per
viscera misericordiae Dei nostri, ut omnes et singuli qui
Christiano nomine censentur, in hoc unitatis signo, in
hoc vinculo charitatis, in hoc concordiae symbolo jam
tandem aliquando conveniant et concordent, memores
tantae majestatis... ut panem illum supersubstantialem
frequenter suscipere possint... » Et sess. 22, cap. 6:
« Optaret quidem sacrosancta synodus, ut in singulis mis-
sis fideles adstantes, non solum spirituali affectu, sed
sacramentali etiam Eucharistiae perceptione communi-
carent, quo ad eos sanctissimi sacrificii fructus uberior
proveniret. » Ergo 1°.

2° *Decisione Cong. concil.* diei 12 feb. 1679, doctrinam concilii Trid. modo expositam tradentis, cujus decretum ab Innocentio XI expresse fuit approbatum, et in quo habetur: « Cum fideles ad sanctissimi Sacramenti frequentiam, quod facere debent, accesserint, statim ad illud sumendum de magna praeparatione orationem habeant, generatimque ostendant eos qui ad frequentiam rem aut quotidianam salutiferi cibi sumptionem devoto studio excitantur, debere... suam agnoscere infirmitatem; aut dignitate sacramenti ac divini iudicii formidine discant caelestem mensam, in qua Christus est, revereri; et si quando se minus paratos senserint, ab ea abstinere, seque ad majorem praeparationem accingere. » Ergo 2°.

3° *Testimoniis Patrum.* Citavimus S. Justinum, dicentem sacram Eucharistiam in fidelium coetibus unicuique praesentium distribui et ad absentes deferri. S. Cyp. de oratione Dominica, ait: *Eucharistiam quotidie ad cibum*

salutis accipimus, et cunctos ad quotidianam communionem hortatur. S. Hieron., Epist. 30, 2 part.: « Scio Romanae hanc esse consuetudinem ut fideles semper Christi corpus accipiant, quod non reprehendo nec probo. » S. Aug., Epist. 54: « Dixit aliquis non quotidie accipiendam Eucharistiam; quaesieris, quare? Quoniam, inquit, eligendi sunt dies quibus purius homo continentiusque vivit, quo ad tantum sacramentum dignus accedat... Ille honorando non audet quotidie sumere, et ille honorando non audet ullo die praetermittere. » Ergo 3°.

4° *Ratione.* Posita enim fide in praesentiam realem et in divinam sanctissimi illius sacramenti virtutem, evidenter constat frequentem illius usum, cum dispositionibus sanctis, laudabilem et utilissimum esse, sicque doctissimi viri et animae piaes semper judicaverunt: ergo 4°, etc. Aliunde, etc. Ergo.

Nulli tamen quotidiana communio necessaria est ad salutem, ut pluribus in locis asserere visus est P. Pichon: hoc sequitur ex testimoniis relatis, ex praxi Ecclesiae et sensu fidelium.

PROPOSITIO SECUNDA.

Ad frequentem communionem non solum necessaria est immunitas a peccato mortali, sed requiritur ut nullus sit affectus ad peccatum veniale, et ardens existat desiderium communicandi.

Prob. auctoritate S. Thomae, S. Francisci Salesii, Bened. XIV, multorum episcoporum et ratione.

1° *Auctoritate S. Thomae*, qui in 3 parte, q. 80, art. 10, de quotidiana communionem agens, dicit: « In sumente requiritur ut cum magna devotione et reverentia ad hoc sacramentum accedat, et ideo si aliquis se quotidie ad hoc paratum inveniat, laudabile est quod quotidie sumat. » Ibi citat verba S. Aug. attributa: « Accipe quotidie quod quotidie tibi prosit: sic vive, ut quotidie merearis accipere. » Ergo 1°.

2° *Auctoritate S. Francisci Salesii, Introduction à la vie dévote*, chap. 20 : « Il serait imprudent de conseiller indifféremment à tous la communion de tous les jours, la disposition requise pour une communion si fréquente devant être fort exquise : parce que cette disposition, quoique exquise, peut se trouver en plusieurs bonnes âmes, il n'est pas bon d'en détourner généralement; il faut en user suivant l'état intérieur de chacun en particulier..... il faut, pour être admis à cette communion, avoir surmonté la plupart des mauvaises inclinations, c'est-à-dire, non-seulement l'affection aux choses inutiles et dangereuses, comme sont les jeux, les festins, les parures, et autres choses semblables, mais encore ces inclinations naturelles qui, n'ayant point pris l'origine de nos péchés particuliers, ne sont pas proprement vices ni péchés, mais imperfections; comme sont la légèreté, l'inclination à la colère, la mélancolie, et autres défauts qui viennent du tempérament et du naturel, et sont souvent contre le gré de la volonté.... Pour communier tous les huit jours, il est requis de n'avoir aucun péché mortel, ni aucune affection au péché véniel, d'avoir un grand désir de communier; mais pour communier tous les jours, il faut, outre cela, avoir surmonté la plupart des mauvaises inclinations. » Ergo 2°.

3° *Auctoritate Bened. XIV*, de Synodo diocesis., l. 7, cap. 12, n. 9 : « Præcipue monendi sunt confessarii, ne frequentem ad Eucharistiam accessum iis aut suadeant aut permittant, qui in gravia peccata sæpe labuntur, nec de pœnitentia agenda suaque vita emendanda sunt solliciti; sicut nec illis qui, etsi gravia evitent crimina, voluntatem tamen habent venialibus adhærentem. » Postea commendat ut legantur S. Franciscus Salesius et Joannes Thaulerus. Ergo 3°.

4° *Auctoritate multorum episcoporum*, qui nempe librum P. Pichon censuris affecerunt : iis addi possunt omnes in vita ascetica magistri. Ergo 4°.

5° *Ratione*. Frequens communio maxima est familiaritas inter animam fidelem et Christum : si hæc familiaritas

sit sancta et cum reverentia debita, erit laudabilis et utilis; si vero reverentia debita careat, Christo displicebit, et magis noxia quam utilis erit. Porro communio facta cum affectu voluntario ad venialia, non exhibet reverentiam Christo debitam : ergo 5°. Aliunde, etc. Ergo.

Quædam notanda circa frequentem communionem.

1° Fideles prudentem et pium habeant directorem, inter mille electum, ut vult S. Franciscus Salesius; animam suam ei patefaciant, et simplici docilitate obsequantur.

2° Caveant directores ne indiscretis sermonibus a frequenti communione retrahant, ut pluries accidit, sed, e contra, pias animas sibi commissas sollicite excolant, amore divino imbuant, et ad frequentiores communionem prudenter disponant ac inducant.

3° Non raro inveniuntur personæ devotæ quæ, ex communionum frequentia, fere omnem amiserunt reverentiam erga sanctissimum Eucharistiæ sacramentum, et sine præparatione ac gratiarum actione ad illud fidenter accedunt : aliæ vero timore excessivo percussæ, nunquam se sufficienter præparatas arbitrantur. Prudens confessarius has et illas perfecte noscere et congruentibus monitis excitare debet ad salutarem tremorem, vel ad majorem fiduciam.

4° Quandoque inveniuntur animæ, e cœno peccati vix emergentes, quæ, in primis conversionis suæ diebus, statim frequenter communicare vellent : prudens confessarius præmaturo huic desiderio non acquiescet, eas libenter in confessione audiet, ad dolendum magis ac magis de præteritis, ad agendum gratias Deo, ad colendas virtutes Christianas, ad perseverandum in proposito hortabitur; ad sacram synaxim in magnis solemnitatibus admittet, deinde in festis minus solemnibus, et postea frequentius, juxta illarum progressus in pietate.

5° Ut communionem personarum quas dirigit prudenter determinet confessarius, sedulo attendere debet ad earum conditionem actualem et futuram : mulier conjugata, curis domesticis implicata, eodem modo ad sacram men-

sam admitti non potest ac pia vidua, nulla sollicitudine pressa; nec puella matrimonio destinata, eodem modo ac altera quæ mundo renuntiavit, virgo permansura est, aut Deo consecranda, sive in congregatione sæculari, sive in monasterio regulari, etc., nec juvenis negotia sæcularia expleturus, eodem modo ac alius statum clericalem amplexus vel amplexurus, etc.

Expedire nobis videtur ut ad frequentem communionem ii non admittantur qui certo postea, ratione status aut functionum, raro communicare poterunt. Hinc probare non possumus agendi rationem confessariorum qui juniores pueros et puellas ad frequentissimas communionem inducunt: sufficit ut recte viventes, identidem admittantur, v. g., in præcipuis solemnitatibus, donec futura eorum destinatio cognoscatur, et præsumi possit quid in hoc genere prudenter eis consulendum sit.

Non improbandi tamen confessarii qui pueros ad primam communionem admissos, scientia, pietate, modestia, mansuetudine, obedientia, aliisque virtutibus christianis conspicuos, et communionem desiderantes, ad participationem divini illius sacramenti semel aut iterum inter primam et secundam, vel secundam et tertiam communionem solemnem admittunt; sed raro inveniuntur pueri qui, absque ullo incommodo vel periculo, sic admitti possint.

6° Animæ piæ et devotæ, in virtutibus Christianis probatæ, a peccato mortali abhorrentes, ad venialia nullum affectum retinentes, pravas inclinationes suas superare nitentes, ab illecebris creaturarum alienæ, seipsas contemnentes, ad perfectionem tendentes, magnum communicandi desiderium habentes, et præ conditione sua piis exercitiis vacare valentes, ad quotidianam communionem admittendæ sunt, aut saltem admitti possunt; alioquin fere nullus sacerdos quotidie celebrare posset. Sic communicare solebant SS. Gertrudis, Catharina Sinensis, Theresia, Joanna de Chantal, etc. Communiter tamen prudentes confessarii unum excipiunt diem singulis hebdomadis, in quo facienda est confessio.

7° Aliæ personæ in sanctitate minus eminentes, quæ nihilominus sibi invigilant, peccatum fugiunt, ad perfectionem tendunt et communionem desiderant, omnibus diebus dominicis et festivis, et insuper duabus vel tribus vicibus per unamquamque hebdomadem admitti possunt. Talis est praxis piorum confessariorum.

8° Nulla conditio per se frequenti communionem excludit, ut fert decretum Cong. supra citatum: « Frequens accessus (ad Eucharistiam) confessariorum judicio est relinquendus, qui ex conscientiarum puritate et frequentia fructu, et ad pietatem processu, laicis negotiatoribus et conjugatis, quod prospiciunt eorum saluti profuturum, id illis præscribere debebunt.

9° Qui ex mera fragilitate in aliqua passim incidunt peccata venialia, sed cito gemunt, dolent, emendationem sibi proponunt, et communionem velut robur ad perseverandum desiderant, ea non privandi sunt. Si e contra, non obstante frequenti communionem, in via perfectionis non proficiant, in culpas veniales deliberatas incidant, neque se emendent; v. g., voluptatibus sensuum in videndo, audiendo, edendo, libenter indulgeant, cum aliqua vanitate se vestiant, etc., usus communionis restringi et quandoque suspendi debet, donec de sua emendatione serio cogitent. Ita S. Ligorius, Praxi conf., n. 155.

10° *Advertendum*, cum eodem S. Ligorio, devotionem quæ ad frequentem communionem requiritur, non necessario debere esse summam et sensibilem: sufficit ut director in corde pœnitentis quamdam detegat alacritatem ad faciendâ quæque Deo placita sunt, cum dispositionibus supra expositis. Prudens confessarius aliquando animam ad communionem nimis inclinatam probat et mortificat, quasdam communionem ei subtrahendo, præsertim si ex tali subtractione tristetur, quia *hujusmodi tristatio*, inquit S. Ligorius loco citato, *est argumentum superbiæ quæ eam vere reddit indignam*. Aliquando vero animam siccam, aridam, tedium sentientem, et ex illo statu gementem, ad frequentem Eucharistiæ susceptionem impellit, ut ex sacramento vires acquirat.

11° Curet confessarius ut sui poenitentes ad sacram communionem imparati non accedant, et post communionem in gratiarum actione convenienti tempore immorentur. « Paucissimi sunt directores qui sedulo id faciant, » ait S. Ligorius, n. 156, quia paucissimi sunt sacerdotes » qui, post missæ sacrificium, cum Jesu Christo in gratiarum actione subsistant; et ideo pudet eos aliis insinuare » quod ipsi non faciunt. Gratiarum actio ordinarie per » horam integram durare deberet; fiat saltem per dimidiam, in qua anima in amando et petendo se exercent. » Nos petimus ut fiat gratiarum actio saltem per unum quadrantem, in summa recollectione, cum plena fide, ardenti amore, etc.

CAPUT SEPTIMUM.

DE EFFECTIBUS EUCHARISTIE.

Varios hujus sacramenti effectus recenset et evolvit S. Th. in tota questione 79, 3 part. De illis quædam breviter dicemus.

1° Eucharistia producit ex opere operato gratiam sanctificantem, et hoc habet commune cum cæteris sacramentis, sed excellentius est, quia ipsum gratiæ auctorem continet. Gratia autem hujus sacramenti per modum spiritualis nutritionis producit: *Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus*, Joan. vi, 56. Supponit ergo animam vivere, quia prius est esse quam nutriri: ideo dicitur sacramentum vivorum, et gratia ejus est per se augmentum gratiæ sanctificantis, cum jure ad gratias actuales suo tempore obtinendas, si obex eis non apponatur. Unde Eug. VI, in Decreto ad Armenos, ait: « Hujus » sacramenti effectus, quem in anima operatur digne » mentis, est adunatio hominis ad Christum. Sequitur » quod per hoc sacramentum in sumentibus digne gratia » augeatur; omnemque effectum quem materialis cibus » et potus quoad vitam agunt corporalem, hoc idem » quoad vitam spiritualem et hoc sacramentum operatur. »

2° Dat jus ad æternam gloriam, juxta hæc ipsius Christi verba, Joan. vi, 55: *Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, et ego resuscitabo eum in novissimo die.* Hinc ab Ecclesia dicitur *pignus gloriæ.*

3° Quicumque conscientiam peccati mortalis habens, ad sanctissimum illud sacramentum accederet, ex omnium confesso enormis sacrilegii reus fieret, judicium sibi manducaret et biberet: sed communius et probabilius docent theologi cum S. Th., q. 79, art. 3, illud sacramentum ab eo susceptum qui est in peccato mortali, cujus conscientiam et affectum non habet, nihilominus conferre gratiam sanctificantem, quæ per accidens fit gratia prima, sicut poenitiæ sacramentum homini jam justificato collatum, producit gratiam ex se primam, quæ per accidens fit secundaria. Vide quæ in Tractatu *de Sacramentis* diximus. Hæc sententia recte intellecta nullum habet periculum, cum peccati mortalis conscientiam et omnem ad illud affectum excludat.

4° Peccata venialia remittit, vel directe, vires animi reficiendo, sicut cibus materialis vires corporis restaurat; vel indirecte, charitatis fervorem peccato veniali oppositum augendo. Unde concilium Trid., sess. 13, cap. 2, ait Christum illud dedisse *tanquam antidotum quo liberemur a culpis quotidianis.* Hinc in oratione pro ablutione secunda in fine missæ, congruenter dicimus: *Præsta ut in me non remaneat scelerum macula, quem pura et sancta refecerunt sacramenta,* ut deleantur tum peccata venialia, tum per accidens peccata mortalia ignota.

5° Eo sensu etiam intelligi possunt præcedentia verba quo Eucharistia, ut sacramentum, poenam peccatis debitam indirecte remittat, fervorem excitando; si vero ut sacrificium spectetur, hujusmodi poenam directe potest remittere, *ut in secunda parte ostendemus.*

6° Divina Eucharistia præservat a peccatis, ut in concilio Trident., sess. 13, cap. 2, habetur: « Quo liberemur » a culpis quotidianis, et a peccatis mortalibus præserve- » mur. » Et hoc fit dupliciter, ut ait S. Th., art. 6: « Uno

11° Curet confessarius ut sui poenitentes ad sacram communionem imparati non accedant, et post communionem in gratiarum actione convenienti tempore immorentur. « Paucissimi sunt directores qui sedulo id faciant, » ait S. Ligorius, n. 156, quia paucissimi sunt sacerdotes » qui, post missæ sacrificium, cum Jesu Christo in gratiarum actione subsistant; et ideo pudet eos aliis insinuare » quod ipsi non faciunt. Gratiarum actio ordinarie per » horam integram durare deberet; fiat saltem per dimidiam, in qua anima in amando et petendo se exercent. » Nos petimus ut fiat gratiarum actio saltem per unum quadrantem, in summa recollectione, cum plena fide, ardenti amore, etc.

CAPUT SEPTIMUM.

DE EFFECTIBUS EUCHARISTIE.

Varios hujus sacramenti effectus recenset et evolvit S. Th. in tota questione 79, 3 part. De illis quædam breviter dicemus.

1° Eucharistia producit ex opere operato gratiam sanctificantem, et hoc habet commune cum cæteris sacramentis, sed excellentius est, quia ipsum gratiæ auctorem continet. Gratia autem hujus sacramenti per modum spiritualis nutritionis producit: *Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus*, Joan. vi, 56. Supponit ergo animam vivere, quia prius est esse quam nutriri: ideo dicitur sacramentum vivorum, et gratia ejus est per se augmentum gratiæ sanctificantis, cum jure ad gratias actuales suo tempore obtinendas, si obex eis non apponatur. Unde Eug. VI, in Decreto ad Armenos, ait: « Hujus » sacramenti effectus, quem in anima operatur digne » mentis, est adunatio hominis ad Christum. Sequitur » quod per hoc sacramentum in sumentibus digne gratia » augeatur; omnemque effectum quem materialis cibus » et potus quoad vitam agunt corporalem, hoc idem » quoad vitam spiritualem et hoc sacramentum operatur. »

2° Dat jus ad æternam gloriam, juxta hæc ipsius Christi verba, Joan. vi, 55: *Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, et ego resuscitabo eum in novissimo die.* Hinc ab Ecclesia dicitur *pignus gloriæ.*

3° Quicumque conscientiam peccati mortalis habens, ad sanctissimum illud sacramentum accederet, ex omnium confesso enormis sacrilegii reus fieret, judicium sibi manducaret et biberet: sed communius et probabilius docent theologi cum S. Th., q. 79, art. 3, illud sacramentum ab eo susceptum qui est in peccato mortali, cujus conscientiam et affectum non habet, nihilominus conferre gratiam sanctificantem, quæ per accidens fit gratia prima, sicut poenitiæ sacramentum homini jam justificato collatum, producit gratiam ex se primam, quæ per accidens fit secundaria. Vide quæ in Tractatu *de Sacramentis* diximus. Hæc sententia recte intellecta nullum habet periculum, cum peccati mortalis conscientiam et omnem ad illud affectum excludat.

4° Peccata venialia remittit, vel directe, vires animi reficiendo, sicut cibus materialis vires corporis restaurat; vel indirecte, charitatis fervorem peccato veniali oppositum augendo. Unde concilium Trid., sess. 13, cap. 2, ait Christum illud dedisse *tanquam antidotum quo liberemur a culpis quotidianis.* Hinc in oratione pro ablutione secunda in fine missæ, congruenter dicimus: *Præsta ut in me non remaneat scelerum macula, quem pura et sancta refecerunt sacramenta,* ut deleantur tum peccata venialia, tum per accidens peccata mortalia ignota.

5° Eo sensu etiam intelligi possunt præcedentia verba quo Eucharistia, ut sacramentum, poenam peccatis debitam indirecte remittat, fervorem excitando; si vero ut sacrificium spectetur, hujusmodi poenam directe potest remittere, *ut in secunda parte ostendemus.*

6° Divina Eucharistia præservat a peccatis, ut in concilio Trident., sess. 13, cap. 2, habetur: « Quo liberemur » a culpis quotidianis, et a peccatis mortalibus præserve- » mur. » Et hoc fit dupliciter, ut ait S. Th., art. 6: « Uno

» modo in quantum natura hominis interius roboratur
 » contra interiora corruptiva... alio modo, per hoc quod
 » munitur contra exteriores impugnationes. »

7° Gratia hujus sacramenti ex opere operato produ-
 citur, in ipso instanti quo sacræ species in stomachum
 trajiciuntur; quia tunc proprie fit manducatio vel potus
 sumptio.

8° Eucharistiæ sacramentum aliis quam realiter sumen-
 tibus prodesse potest: quia 1° ut opus religionis præstan-
 tissimum, pro aliis tam vivis quam defunctis offerri potest.
 2° Qui hoc sacramentum digne suscipiunt, strictiorem cum
 Christo acquirunt unionem, et efficacius pro aliis orare
 possunt. 3° Anima quæ divinam alimoniæ hanc realiter
 suscipere non potest, eam ardentè desiderando, gratiam
 aliquam ex opere operantis consequitur, et est communio
 spiritalis. Ergo.

9° Peccata venialia actu complacentia, vel in ipsamet
 communionem admissa, ut vana gloria, voluntaria distrac-
 tio, etc., substantiam gratiæ sanctificantis non impediunt;
 sed illius mensuram minuant, quia charitatem ex parte
 lædunt. *Sic omnes post S. Th., q. 79, art. 8.*

PARS SECUNDA.

DE EUCHARISTIA QUATENUS EST SACRIFICIUM.

Vox *sacrificium*, a sacro faciendo derivata, significat,
 latiori sensu, id omne quod Deo in ipsius honorem et cul-
 tum offertur, videlicet orationes, laudes, adorationes, cæte-
 rosque actus virtutum, præsertim virtutis religionis. Eo
 sensu dicitur in Scripturis: 1° *Sacrificate sacrificium jus-
 titiæ, et sperate in Domino, Ps. VI, 6*; 2° *Inmola Deo
 sacrificium laudis, et redde Altissimo vota tua, Ps. XLIX,
 14, et ibid. v. 23*: *Sacrificium laudis honorificabit me*;
 3° *Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum
 et humiliatum Deus non despiciet, Ps. L, 19*; 4° *Sacri-*

*ficiam salutare est attendere mandatis, et discedere ab
 omni iniquitate, Eccli. XXXV, 2, et ibid. v. 4*: *Qui facit
 misericordiam offert sacrificium*; 5° *Obsecro vos, fratres,
 per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hos-
 tiam viventem, sanctam, Deo placentem, Rom. XII, 1.*

Nullum est dubium quin sacrificium, sic generaliter
 sumptum, semper, pro cunctis hominibus et in omni
 statu, fuerit necessarium, etiam jure naturali; quia
 omnes homines libere agentes Deum amare, laudare,
 benedicere et cultu saltem interno honorare tenentur.
 Ergo.

Sacrificium vero, strictè sumptum, specialis est virtutis
 religionis actus, quo supremum Dei dominium in omnes
 creaturas per alicujus rei sensibilis oblationem et destruc-
 tionem agnoscitur, et a multis definitur: *Oblatio externa
 rei sensibilis, divinitus instituta, soli Deo per ministrum
 legitimum facta, cum destructione rei oblate, vel aliqua ejus
 immutatione, ad recognoscendum supremum Dei dominium
 in omnes creaturas.*

Dicitur 1° *oblatio*: quæ vox tenet locum generis: omnis
 quippe oblatio non est sacrificium, sed omne sacrificium
 est oblatio.

Dicitur 2° *externa*; quia, juxta omnes, sacrificium pro-
 prie dictum ad cultum Dei externum pertinet: non suffi-
 ceret ergo oblatio interna.

Dicitur 3° *rei sensibilis*, ut scilicet oblatio aliis homi-
 nibus pateat et vinculum sit religionis: sic etiam omnes
 apprehendunt.

Dicitur 4° *divinitus instituta*; quia exterior cultus non
 est certe Deo gratus, nisi ab ipso immediate vel mediate
 fuerit determinatus: sacrificium autem præcipuus est cul-
 tus externi actus. Ergo.

Dicitur 5° *soli Deo facta*; quia sacrificium strictè sump-
 tum eminentior est actus supremæ religionis. Ergo soli Deo
 competere potest, et ideo additur in definitione: *ad reco-
 gnoscendum, etc.*

Dicitur 6° *per ministrum legitimum*; quia, cum ille
 actus propter Deum et nomine religiosæ societatis offera-

» modo in quantum natura hominis interius roboratur
 » contra interiora corruptiva... alio modo, per hoc quod
 » munitur contra exteriores impugnationes. »

7° Gratia hujus sacramenti ex opere operato produ-
 citur, in ipso instanti quo sacræ species in stomachum
 trajiciuntur; quia tunc proprie fit manducatio vel potus
 sumptio.

8° Eucharistiæ sacramentum aliis quam realiter sumen-
 tibus prodesse potest: quia 1° ut opus religionis præstan-
 tissimum, pro aliis tam vivis quam defunctis offerri potest.
 2° Qui hoc sacramentum digne suscipiunt, strictiorem cum
 Christo acquirunt unionem, et efficacius pro aliis orare
 possunt. 3° Anima quæ divinam alimoniæ hanc realiter
 suscipere non potest, eam ardentè desiderando, gratiam
 aliquam ex opere operantis consequitur, et est communio
 spiritalis. Ergo.

9° Peccata venialia actu complacentia, vel in ipsamet
 communionem admissa, ut vana gloria, voluntaria distrac-
 tio, etc., substantiam gratiæ sanctificantis non impediunt;
 sed illius mensuram minuant, quia charitatem ex parte
 lædunt. *Sic omnes post S. Th., q. 79, art. 8.*

PARS SECUNDA.

DE EUCHARISTIA QUATENUS EST SACRIFICIUM.

Vox *sacrificium*, a sacro faciendo derivata, significat,
 latiori sensu, id omne quod Deo in ipsius honorem et cul-
 tum offertur, videlicet orationes, laudes, adorationes, cæte-
 rosque actus virtutum, præsertim virtutis religionis. Eo
 sensu dicitur in Scripturis: 1° *Sacrificate sacrificium jus-
 titiæ, et sperate in Domino, Ps. VI, 6*; 2° *Inmola Deo
 sacrificium laudis, et redde Altissimo vota tua, Ps. XLIX,
 14, et ibid. v. 23*: *Sacrificium laudis honorificabit me*;
 3° *Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum
 et humiliatum Deus non despiciet, Ps. L, 19*; 4° *Sacri-*

*ficiam salutare est attendere mandatis, et discedere ab
 omni iniquitate, Eccli. XXXV, 2, et ibid. v. 4*: *Qui facit
 misericordiam offert sacrificium*; 5° *Obsecro vos, fratres,
 per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hos-
 tiam viventem, sanctam, Deo placentem, Rom. XII, 1.*

Nullum est dubium quin sacrificium, sic generaliter
 sumptum, semper, pro cunctis hominibus et in omni
 statu, fuerit necessarium, etiam jure naturali; quia
 omnes homines libere agentes Deum amare, laudare,
 benedicere et cultu saltem interno honorare tenentur.
 Ergo.

Sacrificium vero, strictè sumptum, specialis est virtutis
 religionis actus, quo supremum Dei dominium in omnes
 creaturas per alicujus rei sensibilis oblationem et destruc-
 tionem agnoscitur, et a multis definitur: *Oblatio externa
 rei sensibilis, divinitus instituta, soli Deo per ministrum
 legitimum facta, cum destructione rei oblate, vel aliqua ejus
 immutatione, ad recognoscendum supremum Dei dominium
 in omnes creaturas.*

Dicitur 1° *oblatio*: quæ vox tenet locum generis: omnis
 quippe oblatio non est sacrificium, sed omne sacrificium
 est oblatio.

Dicitur 2° *externa*; quia, juxta omnes, sacrificium pro-
 prie dictum ad cultum Dei externum pertinet: non suffi-
 ceret ergo oblatio interna.

Dicitur 3° *rei sensibilis*, ut scilicet oblatio aliis homi-
 nibus pateat et vinculum sit religionis: sic etiam omnes
 apprehendunt.

Dicitur 4° *divinitus instituta*; quia exterior cultus non
 est certe Deo gratus, nisi ab ipso immediate vel mediate
 fuerit determinatus: sacrificium autem præcipuus est cul-
 tus externi actus. Ergo.

Dicitur 5° *soli Deo facta*; quia sacrificium strictè sump-
 tum eminentior est actus supremæ religionis. Ergo soli Deo
 competere potest, et ideo additur in definitione: *ad reco-
 gnoscendum, etc.*

Dicitur 6° *per ministrum legitimum*; quia, cum ille
 actus propter Deum et nomine religiosæ societatis offera-

tur, non a quocumque homine, sed a solo legitime deputato convenienter exerceri potest.

Dicitur 7° cum destructione rei oblatae, vel aliqua ejus immutatione; ad rationem quippe sacrificii proprie dicti requiritur vel rei destructio, ad supremum Dei dominium perfecte significandum, vel saltem aliqua immutatio, cujus naturam et necessitatem hic non expendimus.

Hæc autem definitio, si applicetur propriis terminis sacrificio missæ, non caret difficultatibus quæ tamen multis theologis graves non videntur.

Vasquez alteram tradidit, quam plures laudaverunt ut magis accuratam.

Sic se habet: *Nota in re qua profitemur Deum auctorem vitæ et mortis.*

Duplex distinguendum est sacrificium, unum absolutum et alterum relativum. Sacrificium absolutum est illud quod absque relatione ad aliud perficitur, ut mactatio pendens: tale fuit sacrificium Christi in cruce.

Sacrificium relativum, seu commemorativum, illud est quod non est sacrificium, nisi virtute alterius ad quod refertur et cujus est commemoratio seu representatio: requiritur tamen præsentia victimæ ut sit ratio sacrificii: tale est sacrificium missæ.

De his longius infra dicemus; sed ea distinctio diligenter notanda est: non nisi ex confusione utriusque sacrificii ortæ sunt difficultates.

Si quod enim apud nos existat sacrificium proprie dictum, est missa, et aliud assignari non potest: itaque, postquam de sacrificiis in genere quædam dixerimus in prævio capite, hanc secundam Tractatus de sanctissima Eucharistia partem in sex capita dividemus. Primum erit de existentia sacrificii missæ; secundum, de ejus essentia; tertium, de illius effectibus; quartum, de iis pro quibus offerri potest; quintum, de ejus ministro; sextum, de conditionibus ad legitime celebrandum requisitis.

CAPUT PRÆVIUM.

DE SACRIFICIIS IN GENERE.

De solis sacrificiis strictè sumptis vel proprie dictis hic nobis agendum est, ut ex jam notatis patet.

Sacrificium autem proprie dictum sub triplici respectu considerari potest, ratione materiæ scilicet, ratione formæ et ratione finis.

Ratione materiæ, dividitur in victimam seu hostiam; immolationem et libamen: hæc nomina et sequentia ex Veteri Lege deducuntur. *Victima* seu *hostia* dicebatur sacrificium quo offerebantur Deo animalia, sive quadrupedia, ut boves, vituli, oves et capræ; sive volatilia, ut columbæ, turtures et passeret: *immolatio* erat sacrificium quo offerebantur Deo res inanimæ, sed solidæ, ut fruges terræ, panes, thura et alia hujusmodi: *libamen* erat sacrificium quo offerebantur liquida, v. g., vinum, olèum, sanguis, etc.

Ratione formæ seu modi quo fiebat sacrificium, dividebatur in holocaustum, hostiam pacificam et hostiam pro peccato. *Holocaustum* erat sacrificium, in quo tota res oblata comburebatur, et in fumum resoluta, sursum ascendebat, ut per totalem destructionem ejus supremum dominium Dei clarius significaretur. *Hostia pacifica* dicebatur sacrificium in quo una pars rei oblata comburebatur in honorem Dei, altera in usum sacerdotum cedebat, et tertia in usum ipsorum offerentium: sic quædam perficiebatur communio inter Deum, sacerdotes et populum. *Hostia pro peccato* erat sacrificium in quo una pars in honorem Dei comburebatur, et altera cedebat in usum eorum tantum sacerdotum qui in atrio templi vescebantur, et ideo *peccata populi comedere* dicebantur.

Ratione finis, dividebatur in latreuticum, eucharisticum, impetratorium et propitiatorium. Dicebatur *latreuticum*, si per se totum in honorem Dei exhibebatur, ut

holocaustum; *eucharisticum*, si ad gratias Deo agendas pro beneficiis acceptis offerebatur; *impetratorium*, si ad nova obtinenda beneficia destinabatur; et *propitiatorium*, si ad satisfaciendum Deo pro peccatis admissis fiebat.

His notatis, quædam statuenda sunt.

1° Certum est varia hæc sacrificia in lege Mosaica fuisse jure divino necessaria; ab ipso enim Deo fuerant determinata et præscripta.

2° Non minus certum est a Deo præscripta fuisse sacrificia in ipsa origine mundi; ea quippe videmus in usu a primis temporibus usque ad Moysen: Cain et Abel, Noe, Melchisedech, Abraham, Jacob, Job, etc., varia obtulerunt sacrificia: *Cain de fructibus terræ, Abel de primogenitis gregis sui et de adipibus eorum*, Gen. IV, 3, 4; *Noe tollens de cunctis pecoribus et volucribus mundi, obtulit holocausta super altare*, ibid. VII, 20; *Melchisedech protulit panem et vinum, erat enim sacerdos Dei altissimi*, Gen. XIV, 18; *Abraham arietem inter vepres hærentem cornibus assumens, obtulit holocaustum pro filio*, Gen. XXII, 13; *Jacob lapidem erexit in titulum, fundens oleum desuper*, Gen. XXVIII, 18, etc. Hæc autem mandatum Dei positivum supponunt, alicui non fuissent tam uniformia et tam constantia.

3° Si status innocentiae diu perstitisset, quædam etiam necessaria fuissent sacrificia; quia, ut ait S. Th., 2 2, q. 35, art. 1, conclus. « Est modus conveniens homini ut sensibilibus signis utatur ad aliqua exprimenda, quia ex sensibilibus cognitionem accipit; et ideo ex naturali ratione procedit, quod homo quibusdam sensibilibus rebus utatur, offerens eas Deo in modum debitæ subjectionis et honoris, secundum similitudinem eorum qui dominis suis aliqua offerunt in recognitionem domini: hoc autem pertinet ad rationem sacrificii, et ideo ratio sacrificii pertinet ad jus naturale. » De natura igitur est veræ religionis ut quoddam sacrificiorum genus Deo offeratur: at modus lege positiva determinatur.

4° Sacrificia cruenta post lapsum hominis a Deo præ-

scripta, in quibus sanguis victimarum effunditur, profunda indicant mysteria videlicet: 1° hominem peccatore redemptio indigere; 2° sanguine redimendum et a peccatis abluendum esse, quia carni et sanguini acquiescendo, peccaverat; 3° Deum condignam non exigere satisfactionem ab ipsis peccatoribus, sed meritorum et satisfactionum substitutionem misericorditer accipere; 4° non omnes victimas pari modo ipsi gratas esse: unde animalia fera, nociva, horrorem excitantia, ut lupi, tigres, aquilæ, serpentes, etc., Deo non offerebantur in sacrificium: bene vero animalia mansueta, pura, ad usum humanum apta: hinc mundorum et immundorum distinctio, tempore Noe jam existens, et per Moysen renovata ac firmata.

Hæc penetrationem intelligentiæ nostræ longe superant, et nihilominus velut certa admittenda sunt, propter summam Dei auctoritatem.

5° Ex divina sacrificiorum cruentorum institutione, in ipso mundi exordio facta, varii orti sunt ritus, apud diversas gentes usitati, victimas immolandi: omnes populi persuasum habuerunt, et innumeræ gentes ethnicae nunc exstantes adhuc persuasum habent, divinitatem sacrificiis placari et propitiâ erga homines reddi. Hinc ubique præcipuus religionis actus, in honorem Dei veri aut ficti exercitus, fuit effusio sanguinis, sive animalium purorum, raro immundorum, sive hominum; fere ubique enim, in falsis religionibus, immolatae sunt victimæ humanæ, saltem in extraordinariis periculis, quia credebatur hostias minoris pretii pro tanta obtinenda gratia sufficientes non fore.

6° In crudelibus istis consuetudinibus et in monstruosis hujusmodi erroribus quædam supersunt traditionis vestigia, communem originem attestantia, nempe lapsum hominis, redemptionis necessitatem, Redemptoris promissionem, sacrificiorum cruentorum præscriptionem, in figuram cruenti et pretiosissimi sacrificii quo redimendus esset mundus. In ea quippe hypothese, diversæ populorum consuetudines, circa sacrificia Deo offerenda, facile explicantur, et, sepositis his fundamentalibus fidei nostræ dogmatibus, nulla illarum assignari potest ratio.

7° Soli Deo offerri potest sacrificium proprie dictum : sic omnes apprehendunt, juxta hæc S. Aug., de Civitate Dei, l. 10, cap. 4, verba : « Quis sacrificandum censuit, nisi ei quem Deum aut scivit, aut putavit, aut finxit? » Fuerunt enim homines qui se deos haberi voluerant. « Rarissimi autem commemorantur, qui sibi ut sacrificaretur, cum regia potestate possent, ausi fuerint impetrare, » inquit S. Aug. contra adversarium Legis et Proph., l. 1, cap. 18. Sacrificia igitur falsis numinibus apud gentes oblata, a demonibus veri Dei æmulatoribus inducta fuerunt, et in ipsorum honorem cedunt : in eo namque positum est gravissimum idololatriæ crimen, quod honores soli Deo debiti ad creaturas maxima impietate transferantur. Unde Apostolus, I Cor. x, 20 : *Quæ immolant gentes, demoniis immolant, et non Deo.*

8° Cuncta Veteris Legis sacrificia ingens sacrificium a Christo pro salute mundi in cruce offerendum adumbrabant : *Finis enim Legis Christus, ad justitiam omni credenti*, Rom. x, 4. Est agnus, qui occisus est ab origine mundi, Apoc. xiii, 8, nempe in victimis eum representantibus, quæ multiplices erant et diverso ritu offerebantur, ut varias magni sacrificii circumstantias significarent, et efficerent ut res una tanquam verbis multis diceretur atque sine fastidio commendaretur. Facile autem monstrari potest vetera sacrificia eorumque cæremonias cum Christo ejusque sacrificio optime quadrare : v. g., mactantur victimæ, Christus immolatus est; sacrificium pro peccato simpliciter dicebatur peccatum; Deus *Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso*, II Cor. v, 21; præscribebantur victimæ mundæ, Christus autem erat sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus et excelior cælis factus, Hebr. vii, 26 : corpora victimarum extra castra cremabantur, Christus extra portam Jerusalem passus est, etc.

9° De fide est Christum figuras sacrificiorum Veteris Legis adimplevisse, et cruci affixum, seipsum Patri pro peccatis totius mundi offerendo, verum consummasse sa-

crificium : *Tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam, in odorem suavitatis*, Eph. v, 2; *Christus semel oblatus est, ad multorum exhaurienda peccata*, Hebr. xxviii, 9; *Cum clamore valido et lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia*, Hebr. v, 7; *Una enim oblatione consummavit in sempiternam sanctificatos*, ibid. x, 14.

Dogma istud est fundamentum totius religionis Christianæ et ab hæreticis adhuc credentibus non negatur, bene vero a rationalistis qui vix nomine sunt Christiani, et in Tractatu de vera Religione consultantur.

CAPUT PRIMUM.

DE EXISTENTIA SACRIFICII MISSE.

Jam monuimus Eucharistiam non consistere in actione transitoria, sicut alia sacramenta, sed in ea distingui confectionem et statum permanentem : actio qua divinum illud sacramentum conficitur, variis nominibus appellatur, scilicet, apud Græcos, *μυσταγωγία*, id est *introductio ad mysteria*; *συναχὴ*, seu *conventus* aut *cætus*; *εὐχαριστία*, *opus sacrum*; *εὐλογία*, *benedictio*; *λατρεία*, *adorationis cultus*; *θυσία*, *sacrificium*, et præsertim *λεειτουργία*, idem significans ac *opus sacrum* publicum, quia confectio divinæ Eucharistiæ præcellentissimum est opus sacrum : apud Latinos vero præcipue dicitur *collecta* vel *collectæ*, quia illius occasione populus in unum colligitur; *dominicum*, quia sacratissima est actio, ex institutione Domini facta; *oblatio*, quia divinæ majestati offertur; et communius *missa*, quæ vox neque Hebraica neque Græca est, ut quidam voluerunt, sed evidenter Latina, apud solos auctores Latinos usitata, a verbo *mittere* derivata; quia, re consummata, populus dimittebatur, publice dicendo, *Ite, missa est*. Missa pro missione ponitur, sicut *collecta* pro collectione, et sensus est : *Missio seu dimissio vobis datur, ite.*

Duplex olim fiebat populi dimissio, inter ritus pro confectione sacra Eucharistia constitutos : una post evange-

7° Soli Deo offerri potest sacrificium proprie dictum : sic omnes apprehendunt, juxta hæc S. Aug., de Civitate Dei, l. 10, cap. 4, verba : « Quis sacrificandum censuit, nisi ei quem Deum aut scivit, aut putavit, aut finxit? » Fuerunt enim homines qui se deos haberi voluerant. « Rarissimi autem commemorantur, qui sibi ut sacrificaretur, cum regia potestate possent, ausi fuerint impetrare, » inquit S. Aug. contra adversarium Legis et Proph., l. 1, cap. 18. Sacrificia igitur falsis numinibus apud gentes oblata, a demonibus veri Dei æmulatoribus inducta fuerunt, et in ipsorum honorem cedunt : in eo namque positum est gravissimum idololatriæ crimen, quod honores soli Deo debiti ad creaturas maxima impietate transferantur. Unde Apostolus, I Cor. x, 20 : *Quæ immolant gentes, demoniis immolant, et non Deo.*

8° Cuncta Veteris Legis sacrificia ingens sacrificium a Christo pro salute mundi in cruce offerendum adumbrabant : *Finis enim Legis Christus, ad justitiam omni credenti*, Rom. x, 4. Est agnus, qui occisus est ab origine mundi, Apoc. xiii, 8, nempe in victimis eum representantibus, quæ multiplices erant et diverso ritu offerebantur, ut varias magni sacrificii circumstantias significarent, et efficerent ut res una tanquam verbis multis diceretur atque sine fastidio commendaretur. Facile autem monstrari potest vetera sacrificia eorumque cæremonias cum Christo ejusque sacrificio optime quadrare : v. g., mactantur victimæ, Christus immolatus est; sacrificium pro peccato simpliciter dicebatur peccatum; Deus *Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitiam Dei in ipso*, II Cor. v, 21; præscribebantur victimæ mundæ, Christus autem erat sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus et excelso caelis factus, Hebr. vii, 26 : corpora victimarum extra castra cremabantur, Christus extra portam Jerusalem passus est, etc.

9° De fide est Christum figuras sacrificiorum Veteris Legis adimplevisse, et cruci affixum, seipsum Patri pro peccatis totius mundi offerendo, verum consummasse sa-

crificium : *Tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam, in odorem suavitatis*, Eph. v, 2; *Christus semel oblatus est, ad multorum exhaurienda peccata*, Hebr. xxviii, 9; *Cum clamore valido et lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia*, Hebr. v, 7; *Una enim oblatione consummavit in sempiternam sanctificatos*, ibid. x, 14.

Dogma istud est fundamentum totius religionis Christianæ et ab hæreticis adhuc credentibus non negatur, bene vero a rationalistis qui vix nomine sunt Christiani, et in Tractatu de vera Religione consultantur.

CAPUT PRIMUM.

DE EXISTENTIA SACRIFICII MISSE.

Jam monuimus Eucharistiam non consistere in actione transitoria, sicut alia sacramenta, sed in ea distingui confectionem et statum permanentem : actio qua divinum illud sacramentum conficitur, variis nominibus appellatur, scilicet, apud Græcos, *μυσταγωγία*, id est *introductio ad mysteria*; *συναχὴ*, seu *conventus* aut *cætus*; *εὐχαριστία*, *opus sacrum*; *εὐλογία*, *benedictio*; *λατρεία*, *adorationis cultus*; *θυσία*, *sacrificium*, et præsertim *λεειτουργία*, idem significans ac *opus sacrum* publicum, quia confectio divinæ Eucharistiæ præcellentissimum est opus sacrum : apud Latinos vero præcipue dicitur *collecta* vel *collectæ*, quia illius occasione populus in unum colligitur; *dominicum*, quia sacratissima est actio, ex institutione Domini facta; *oblatio*, quia divinæ majestati offertur; et communius *missa*, quæ vox neque Hebraica neque Græca est, ut quidam voluerunt, sed evidenter Latina, apud solos auctores Latinos usitata, a verbo *mittere* derivata; quia, re consummata, populus dimittebatur, publice dicendo, *Ite, missa est*. Missa pro missione ponitur, sicut *collecta* pro collectione, et sensus est : *Missio seu dimissio vobis datur, ite.*

Duplex olim fiebat populi dimissio, inter ritus pro confectione sacra Eucharistia constitutos : una post evange-

lium, quando dimittebantur pœnitentes et catechumeni, et altera in fine operis sancti, clamante diacono, *Ite, missa est*. Pars prior vocata est *missa catechumenorum*, et posterior *missa fidelium*. Hinc S. Aug., Sermone 49: « Ecce » post sermonem fit missa catechumenorum; manebunt » fideles. »

Hinc mos invaluit totam liturgiam, sive publice, sive privatim celebratam, vocandi *missam*. S. Avitus, episcopus Viennensis, anno 524 vita functus, in Epist. 1 Gundobaldo regi, dicit: « In Ecclesiis palatiisque, sive prætoriiis, missa fieri prænuntiatur, cum populus ab » observatione dimittitur; » Biblioth. Patrum, t. 9. Hanc esse vocis *missæ* etymologiam plerique docent auctores, ut card. Bona, l. 1, cap. 1; P. Le Brun, t. 1; Bossuet, *Explication de la messe* (t. 24), etc.

Quæstio est igitur an sanctissima illa divinæ Eucharistiæ confectio proprie dictum sit sacrificium: negant quicumque dogma præsentis realis rejiciunt, et in hoc sibi consentiunt. Lutherani, præsentiam realem retinentes, nihilominus rationem sacrificii proprie dicti abjiciunt: patriarcha eorum totam retinuit liturgiam usque ad finem Symboli; reliquam vero vocat abominationem. Dicit in libro de Missa privata, anni 1534, *sibi a dæmone suggestum et persuasum fuisse missæ sacrificium abrogandum esse*; in confessione sua declarat se missam super omnes abominationes habere, et maxime dolere eam per quindecim annos more catholicorum celebrasse.

Henricus VIII totam conservavit liturgiam, expunctis tantum nominibus summi Pontificis, S. Thomæ Cantuariensis et nonnullis aliis: verum sub Eduardo VI, vetus abrogata, vel universim mutata est liturgia, et deinde generalia regni comitia declaraverunt, anno 1549, Eucharistiam esse quidem sacramentum, non vero sacrificium. Et hoc confirmatum est anno 1562, sub regina Elizabeth a synodo Londini coadunata, quæ actum edidit dictum *uniformitatis*, quo substantia doctrinæ Ecclesiæ Anglicanæ fuit determinata in 39 famosissimis articulis: *Fleury Cont.*, l. 162, n. 62.

Diversæ igitur Protestantium sectæ, sicut Mahumetani, non nisi sacrificia improprie dicta, videlicet laudum, precum, etc., in cultu suo habent.

Cæteri Christiani catholici, schismatici et hæretici in missa proprie dictum agnoscunt sacrificium, non quidem absolutum, sed relativum et sacrificii crucis commemorativum.

PROPOSITIO.

In Eucharistiæ confectioe, quæ dicitur Missa, verum Deo offertur sacrificium.

Prob. Propositio est de fide; probatur ex prophetiis, ex verbis Christi, ex Apostolorum praxi, ex testimoniis Patrum, ex præscriptione et ex rationibus theologis.

1° *Est de fide.* Traditur enim in concilio Nicæno I, can. 14, ubi prohibetur ne qui offerendi sacrificii potestatem non habent, *his qui offerunt corpus Christi porrigant*. In Ephesino, generali III, dicitur, *Labbe*, t. 3: « Sanctum » ac vivificum incrementumque in ecclesiis sacrificium peragimus; corpus quod proponitur, similiter et pretiosum » sanguinem. » In Chalcedonensi, t. 4, Eucharistia vocatur, nemine reclamante, *Terribile et incrementum sacrificium*. Tandem in concilio Trid., sess. 22, can. 1, expresse definitur his verbis: « Si quis dixerit in missa non offerri » Deo verum et proprium sacrificium....; anathema sit. » Ergo 1°.

2° *Prob. ex prophetiis.* Ps. CIX, 4: *Juravit Dominus, et non pœnitebit eum: Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech*. Dubitari non potest quin hæc verba de Christo sint intelligenda, cum Apostolus, Hebr. v, 5 et 6, dicat: *Christus non semetipsum clarificavit ut pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum.... Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech*. Unde missa proprium est sacrificium, si 1° Melchisedech verum obtulerit sacrificium; si 2° Christus simile offerre debuerit sacrificium, et si 3° tale sacrificium non nisi in missa reperiri possit: atqui hæc tria constant.

1° Melchisedech verum obtulit sacrificium; legitur enim

in Gen. XIV, 18 : *Melchisedech, rex Salem, proferens panem et vinum, erat enim sacerdos Altissimi, benedixit ei.* Ex hoc textu, sic argumentari licet : Ratio cur Melchisedech panem et vinum obtulit, est, juxta Scripturam, quia erat sacerdos : *erat enim sacerdos Altissimi.* Verum oblatio seu prolatio panis et vini ab aliquo facta ex eo quod sit sacerdos Altissimi, designat oblationem seu sacrificium Deo factum. Ergo.

Aliunde dici non potest, ut volunt Protestantes, Melchisedech obtulisse, per panem et vinum, alimenta Abraham et militibus ejus : nam 1° Abraham et milites ejus magnam referebant substantiam ; 2° Abraham *dedit ei decimas ex omnibus* ; 3° ideo panem et vinum obtulit, quia erat sacerdos Altissimi. Ergo 1°, etc.

2° Christus debuit offerre sacrificium cujus sacrificium Melchisedech fuit typus seu figura ; est enim sacerdos, juxta Prophetæ et Apostoli verba : sacerdos autem dicitur, quia sacrum facit, seu sacrificat. Porro non esset sacerdos secundum ordinem Melchisedech, si ipsius sacrificium quamdam non haberet similitudinem cum sacrificio Melchisedech, et excellentius esse debet, quia ante Christum *omnia in figura continebant illis*, I Cor. x, 11. Si autem B. Paulus, Christum cum Melchisedech conferens, circumstantiam sacrificii non meminerit, id contingit quia illa ad scopum a se intentum non attinebat. Ergo 2°.

3° Hujusmodi sacrificium in sola missa inveniri potest, nempe sacrificium panis et vini, sicut Melchisedech obtulerat, sed modo longe perfectiori, quod generaliter adverterunt et docuerunt SS. Patres ; v. g., S. Cyp., Epist. 63 : « Ut ergo in Genesi, per Melchisedech sacerdotem benedictio circa Abraham posset rite celebrari, præcedit ante » imago sacrificii Christi, in pane et vino scilicet constituta : quam rem perficiens et adimplens Dominus, panem et calicem mixtum vino obtulit, et qui est plenitudo » veritatis, veritatem præfiguratæ imaginis adimplevit. » Tota legatur Epistola S. Aug. de Civitate Dei, l. 16, cap. 22 : « Sed plane tunc benedictus est (Abraham) a » Melchisedech, qui erat sacerdos Excelsi... Ibi quippe

» primum apparuit sacrificium quod nunc a Christianis » offertur Deo, toto orbe terrarum. » Ergo 3°.

Malach. I, 10 : *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, et munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, et in omni loco sacrificatur et offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum.* Sacrificium hic prænuntiatum est vel sacrificium Aaronicum, vel sacrificium crucis, vel sacrificium bonorum operum, vel sacrificium missæ ; alia hypothesis excogitari non potest : atqui tria priora dici nequeunt. 1° Non sacrificium Aaronicum, siquidem Deus expresse dicit Judæis se munus de manu eorum non suscepturum, et aliquid magnum futurum ac novum prænuntiat. 2° Non sacrificium crucis, quod semel et in uno loco tantum oblatum est. 3° Non sacrificium imperfectum seu bonorum operum ; quia 1° bona opera non simpliciter dicuntur sacrificia, sed cum addito, v. g., sacrificium laudis, sacrificium justitiæ, etc. ; 2° quia prænuntiarum non poterant, ut novum constituentia sacrificium, cum semper a Judæis offerri potuerint ; 3° quia in Protestantium principiis, hæc opera dici non possint *oblatio munda*, siquidem omnes actiones nostras, quantumvis ex se laudabiles, ut totidem habent peccata. Unde S. Just., Dial. cum Tryph., n. 31, integrum Malachiæ citat textum et addit : « De iis autem quæ in omni loco a » nobis gentibus offeruntur ei sacrificiis, hoc est, de pane » Eucharistiæ et de calice similiter Eucharistiæ, jam tum » prædicat. » Ergo 2°.

3° *Ex verbis Christi.* In institutione enim Eucharistiæ, Christus dixit : *Hoc est corpus meum quod pro vobis datur ; Hic est calix, novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur*, vel *funditur*, ut habet textus Græcus. Unde sic : Eo instanti corpus Christi erat sub specie panis, et sanguis sub specie vini, vi sacramenti, ac proinde tunc Christus aderat sacramentaliter in statu mortis, corpus et sanguis ejus in remissionem peccatorum Deo Patri offerebantur, cum precibus, benedictionibus et gratiarum

actionibus : in ea igitur actione sacra omnes reperiuntur characteres sacrificii proprie dicti. Porro Christus dixit Apostolis eorumque successoribus : *Hoc facite in meam commemorationem*, Luc. xxii, 19. Ergo 3°.

4° *Ex Apostolorum praxi.* Exemplo Christi et ex mandato ejus, Apostoli sacram confecerunt Eucharistiam, eamque velut sacrificium obtulerunt : *Erant perseverantes in communicatione fractionis panis*, Act. ii, 42. *Una sabbati cum convenissemus ad frangendum panem*, ibid. xx, 7, etc. B. Paulus enim, I Cor. x, 16, ait : *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Et panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?* Deinde, fideles a cultu idolorum deterere volens, addit, 20 : *Sed quæ immolant Gentes, dæmonis immolant, et non Deo. Nolo autem vos socios fieri dæmoniorum. Non potestis calicem Domini bibere et calicem dæmoniorum. Non potestis mensæ Domini participes esse et mensæ dæmoniorum.* Et Heb. xiii, 10 : *Habemus altare de quo edere non habent potestatem qui tabernaculo deserviunt.* Ex his testimoniis constat Apostolum sacræ Eucharistiæ confectionem sacrificiis apud paganos usitatis comparare : at vera apud paganos fiebant sacrificia. Ergo 4°.

5° *Ex testimoniis SS. Patrum.* Jam citavimus testimonia non dubia S. Justini, S. Cypriani et S. Aug. Tertul. de Corona, cap. 3 : « Oblationes pro defunctis, pro natalitiis, annua die facimus... calicis aut panis nostri aliquid » decuti in terram anxie patimur. » S. Ambros., de Officiis, l. 1, cap. 41, n. 214, verba S. Laurentii ad S. Sixtum, ad martyrium properantem, sic refert : « Quo, sacerdos sancte, sine diacono properas tuo? Nunquam sine » ministro sacrificium offerre consueveras. »

S. Hieron. in cap. 46 Ezech. loquens de Eucharistia, dicit eam esse *legitimum Dei sacrificium, jure atque perpetuum.*

S. Aug. multis in locis de sacrificio Eucharistiæ loquitur, et præsertim in Conf., l. 9, cap. 11, refert matrem suam prope morituram sibi et fratri suo dixisse : « Ponite » hoc corpus ubicumque, nihil vos ejus cura conturbet,

» tantum illud vos rogo, ut ad Domini altare memineritis » mei ubi fueritis. » Postea circumstantias funeris ejus describens, dicit, n. 32 : *Sacrificium pretii nostri pro ea oblatum fuisse, sicut illic fieri solet.* Certe nihil clarius considerari potest. Ergo 5°.

6° *Ex præscriptione.* Omnes ecclesiæ, per orbem dispersæ, Latinæ, Græcæ, omnesque sectæ Orientales antiquissimæ, solis Protestantibus exceptis, habent et semper habuerunt altaria in quibus immolarent, sacerdotes qui sacrificarent, liturgias quæ ritum immolandi et offerendi continerent, et omnes, saltem quoad substantiam, perfecte sibi consentiunt, ut videre est apud Card. Bona, Rerum liturgic. lib. 1, c. 6; P. Martène; P. Scheffmacher, lettre 1; P. Le Brun. Impossibile est autem ritum tam sanctum, tam antiquum, tam veneratum, tam diffusum et uniformem in re, decursu temporum fuisse introductum. Ergo 6°.

7° *Ex rationibus theologicis.* 1° In Ecclesia verum existit sacerdotium, ut ait B. Paulus, Hebr. vii, 12 : *Translato sacerdotio, necesse est ut et legis translatio fiat*, et universa testatur traditio : at præcipuum munus sacerdotis est offerre sacrificium : *Omnis namque pontifex, ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis*, Hebr. v, 1. Ergo. 2° Semper in Ecclesia exstiterunt altaria, ut constat ex verbis Apostoli supra citatis, *habemus altare*, etc., ex antiquissimis Patribus et ex toto historiae ecclesiasticæ decursu : porro altaria non dicuntur nisi propter sacrificia in illis offerenda ; quod adeo verum est, ut Calvinus sacrificium Eucharistiæ tollens, nomen altaris mutaverit in mensam, Inst. lib. 4, cap. 18, n. 2. 3° In confectione sacræ Eucharistiæ omnes reperiuntur conditiones ad constituendum sacrificium proprie dictum, nempe victima divine instituta, minister rite deputatus, sensibilis oblatio soli Deo facta, et mystica victimæ vere immolatæ representatio, cum vi verborum corpus sit sub specie panis et sanguis sub specie vini. Ergo 7°. Aliunde, etc. Ergo.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Christus in ultima cœna recubuit cum discipulis, panem accepit, benedixit ac fregit deditque illis, sed non legitur eum sacrificium obtulisse : ergo sacra Eucharistiæ confectionem non instituit velut sacrificium.

R. Nego conseq. Nam 1° omnia quæ Christus in ultima cœna dixit, non fuerunt scripta. 2° Legitur eum oculos ad Patrem levasse et gratias egisse : hæc autem evidenter significant oblationem, ac proinde sacrificium. 3° Res per se denotat sacrificium, Ergo.

Inst. 1°. Christus sacrificium crucis prænuntiare voluit, et ideo de sanguine suo dixit, *qui pro vobis fundetur* : ergo verum non obtulit sacrificium.

R. Nego ant. 1° Enim si Christus solummodo sacrificium crucis representare aut significare voluisset, nudum adhibuisset signum, non vero præsentiam realem. Atamen de fide est illum convertisse panem in corpus et vinum in sanguinem suum. Ergo. 2° In textu Græco non habetur futurum, sed præsens, *funditur*. 3° Et si legendum esset, *fundetur*, ad exprimendam realem sanguinis effusionem, nihilominus actualis mystica effusio exstitisset, cum de præsentia reali constet. Ergo.

Inst. 2°. Si Christus verum obtulisset sacrificium valoris infiniti in ultima cœna, jam sacrificium crucis fuisset inutile. Ergo.

R. Nego ant. Singulæ actiones Christi infiniti fuerunt pretii, et tamen mundum independentem a sacrificio crucis non redemerunt, quia, ex decretis Dei, Christus moriturus et superabundanter satisfactorus erat : sic *a pari* sacrificium ultimæ cœnæ, licet verum et valoris infiniti, sacrificium crucis non evacuavit. Præterea, suum habebat valorem ex futuro crucis sacrificio, cujus realis erat representatio. Ergo.

Inst. 3°. Plures theologi in concilio Trid. dubitabant an Christus in ultima cœna verum obtulisset sacrificium, ut narrat Palavic., l. 18, cap. 1, n. 10, et cap. 2. Ergo.

R. 1°. *Negari potest ant.* Non præcise enim quidam in concilio Trid. dubitabant an Christus in ultima cœna verum obtulisset sacrificium, sed an ipsius sacrificium fuisset propitiatorium, sicut est sacrificium missæ, ut videre est apud Palav.

R. 2°. *Nego conseq.* Nam 1° omnes Patres qui circa naturam potius quam existentiam sacrificii Christi dubium movebant, de veritate sacrificii missæ non dubitabant. Unde ad summum sibi contradixissent. 2° Etiamsi concederetur eos de existentia sacrificii Christi, vel de ipso sacrificio missæ dubitasse, quid inde? Nonnullorum opinio, ante positivam Ecclesiæ definitionem, fidei dogma non concutit. Ergo.

Obj. 2°. Apud B. Paulum, Hebr. ix, 12, legitur Christum semel introisse in sancta, *æterna redemptione inventa*; et 26 : *Semel in consummatione sæculorum, ad destinationem peccati per hostiam suam apparuisse*; et cap. x, 14 : *Una oblatione consummasse in sempiternum sanctificatos*. Ergo aliud, præter sacrificium crucis, non requirendum est sacrificium.

R. Nego conseq. Christus equidem seipsum Deo Patri in cruce offerens, abunde pro peccatis totius mundi satisfecit quoad pretium : sed Deus, ex rationibus sibi cognitis, statuit ut pretium istud valoris infiniti specialibus modis applicaretur individuis : hinc sacramenta a Christo instituta, aliaque media apud ipsos Protestantibus usitata, ut actus fidei, spei, charitatis, religionis, orationes, elemosynæ, etc., quæ plus minusve directe gratiam producant, suam efficaciam ex sacrificio crucis hauriunt : ergo similiter missa potest esse sacrificium proprie dictum, sed relativum ad crucis sacrificium, ejus commemorativum, et ex eo vim suam ac virtutem ducens. Ideo virtus sacrificii crucis per missæ sacrificium non evacuatur nec minuitur.

Juxta enim fidem Ecclesiæ, sacrificium missæ non differt substantialiter a sacrificio crucis, sed tantum in modo illud offerendi : eadem quippe est hostia et idem sacerdos principalis, nempe Christus, qui, *eo quod maneat in æternum*,

sempiternum habet sacerdotium: unde et salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum, semper vivens ad interpellandum pro nobis, Hebr. vii, 23.

Quædam proferuntur difficultates ex ratione petite, scilicet, ex eo quod immutatio victimæ ad constituendum sacrificium requisita, in missa reperiri nequeat.

Sed eas multiplici modo solvunt theologi.

Priori definitioni sacrificii a nobis allatæ inhaerentes alii dicunt non esse quidem cruentam mactationem sicut in sacrificiis Judæorum, sed hanc necessariam non esse ad rationem sacrificii commemorativi; in missa Christum, per verba consecrationis, in statu inferiori constitui, et hic in statu victimæ et cibi effici præsentem, sub speciebus utrumque exprimentibus, quod sufficit.

Alii in sacrificio Christi partes illas varias distinguentes, quæ in sacrificiis Hebræorum reperiebantur, scilicet, sanctificationem, oblationem, immolationem, consummationem et communionem, eas non disjungendas esse dicunt, sed omnes coalescere unicuique sacrificium efformare contendunt. Nunc et in æternum Christus stat coram Patre in statu consummationis, et in eo statu per verba consecrationis super altare sit præsens et offertur, et cum sit a sacerdote fidelibusque sumendus, in statu quoque communionis adest. Hæc autem, cum separari nequeant a sanctificatione et oblatione jam effectis, neque ab immolatione cruenta, nunc mystice representata unum cum ipsis sacrificium constituunt. Sic P. de Condron, Præp. Gen. Cong. Orat.

Nec ab iis dissentire videntur qui dicunt quotidianas oblationes cum immolatione crucis in mente Christi essentiali a principio ordinem habuisse, et ideo separari non posse ab ea immolatione, aliunde speciebus panis et vini expressa. Sic apparet mira unitas inter omnia sacrificia relativa sacrificiumque absolutum crucis.

Juxta posteriorem quam tradidimus definitionem, quæ veram sacrificii rationem magis exhibere videtur, evanescit difficultas.

Adest enim nota in rebus qua exprimitur potestas Dei

vite et mortis auctoris. Hæc autem mystica immolatio essentialiter refertur ad veram victimæ mactationem. Aliunde (quod summopere notandum est) Christus realiter adest et offertur. Hinc habetur quidquid *sacrificium commemorativum* constituit.

Sic missa dici potest sacrificium spirituale, licet verum et sensibile, per oppositionem ad vetera sacrificia ipsius typica, et ad sacrificium crucis, cujus est mystica renovatio. Sic ubique verificantur sequentia verba Christi, Joan. iv, 23: *Venit hora et nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate.* Frustra igitur hæc verba a Calvinistis nobis obijciuntur, quasi sacrificium missæ excludentia.

Hæc præclare scribit *Moelher* (Symbolique, l. 1, § 34):
 » Le sacrifice de la messe est un véritable sacrifice; mais
 » on ne peut toutefois le séparer de la vie du Sauveur,
 » comme on le voit clairement par le but de son institution.
 » Dans cette dernière partie de son sacrifice, Jésus-Christ
 » nous donne tout ce qu'il a fait pour nous; son immolation d'objective qu'elle était devient subjective, propre à chacun de nous en particulier. Le Rédempteur s'immolant sur la croix nous est encore étranger; dans ce culte, il est notre bien propre, notre victime. Là il se donna pour tous les hommes, ici il se donne à chacun de nous. Là il ne fut que victime, ici il est reconnu et adoré comme tel. »

Vide *Vasquez, de Lugo, de Pressy, etc.*

CAPUT SECUNDUM. ®

DE ESSENTIA SACRIFICII MISSÆ.

Apud omnes constat duo ad rationem sacrificii omnino necessaria esse: rem offerendam seu victimam, et actionem offerentis. Quærendum est igitur 1º quænam res in sacrificio missæ Deo sit offerenda, et 2º quænam actio ad essentiam illius sacrificii pertineat.

ARTICULUS PRIMUS.

DE RE IN SACRIFICIO MISSÆ ESSENTIALITER OFFERENDA.

Plerique Protestantes, saltem Lutherani et Anglicani, nomen sacrificii retinent, et sanctæ cœnæ, ut aiunt, illud applicant. Sed Melanchthon, in Apologia confessionis Augustanæ, contendit illud esse tantum eucharisticum seu gratiarum actionem, a fidelibus Deo reconciliatis factam, pro remissione peccatorum et aliis beneficiis acceptis; non vero propitiatorium dici posse, sine grandi in sacrificium crucis contumelia.

P. Le Courayer, canonicus regularis S. Genovefæ Parisiensis, in opere dicto: *Dissertation sur la validité des ordinations Anglicanes*, anni 1723, et in altero: *Défense de la Dissertation*, etc., anni 1726, contendit Anglos, præsentiam realem negantes, omnia ad essentiam sacrificii necessaria nihilominus retinere, et controversiam hoc in puncto inter eos atque catholicos esse duntaxat nominis; vult autem naturam sacrificii in sola mortis Christi repræsentatione consistere, etiam absque reali præsentia, et solummodo esse sacrificii crucis commemorationem.

Catholici vero libenter concedunt illud revera sacrificii crucis esse commemorationem, sed veram, realem, et non nudam. Cum quibus sit sequens propositio

PROPOSITIO.

Nuda sacrificii crucis repræsentatio ad essentiam sacrificii missæ, prout a Christo fuit instituta, non sufficit, sed præsentia realis est omnino necessaria.

Prob. Concilio Trid., testimoniis Patrum et rationibus theologis.

1° *Concilio Trid.*, sess. 23, cap. 1, ubi sic habetur: « Dominus noster.... ut dilectæ sponsæ suæ Ecclesiæ visibile, sicut hominum natura exigit, relinqueret sacrificium, quo cruentum illud semel in cruce peragendum repræsentaretur, ejusque memoria in finem usque sæculi

» permaneret; atque illius salutaris virtus in remissionem
» eorum, quæ a nobis quotidie committuntur peccatorum,
» applicaretur... corpus et sanguinem suum sub speciebus
» panis et vini Deo Patri obtulit: ac sub earumdem rerum
» symbolis, Apostolis, quos tunc Novi Testamenti sacer-
» dotes constituebat, ut sumerent tradidit; et eisdem co-
» rumque in sacerdotio successoribus ut offerrent præcepit
» per hæc verba: *Hoc facite*, etc. »

In capite 2: « In diviuo hoc sacrificio quod in missa
» peragitur, idem ille Christus continetur et incruente
» immolatur, qui in ara crucis semel seipsum cruento ob-
» tulit. » Et in canone 3 ejusdem sess., anathemate percutit eum qui dixerit *missæ sacrificium tantum esse laudis et gratiarum actionis, aut nudam commemorationem sacrificii in cruce peracti*. Concilium non præcise propositionem nostram definit, quia necessitatem præsentiam realem non directe exprimit, sed eam in his textibus evidenter supponit. Ergo 1°.

2° *Testimoniis Patrum*. Relegantur testimonia superius ad probandam sacrificii missæ existentiam citata, et comparietur Patres non aliter dictum intellexisse sacrificium nisi de vera corporis et sanguinis Christi oblatione: ergo semper arbitrati sunt præsentiam realem ad illius essentiam pertinere. Ergo 2°.

3° *Rationibus theologis*. 1° Sacrificium missæ longe præstantius esse debet veteribus sacrificiis quibus adumbrabatur: at, in adversariorum sententia, præstantius non esset, siquidem vetera etiam crucis sacrificii erant repræsentationes seu figuræ. 2° In sacrificio proprie dicto res aliqua sensibilis cum notabili immutatione offerenda est; at si missa nuda esset sacrificii crucis repræsentatio, nulla res sensibilis cum notabili immutatione Deo offerretur: ergo. 3° Apud omnes Catholicos certum est sacrificium missæ a sacrificio crucis non differre, nisi in modo illud offerendi: si autem essentia ejus in sola repræsentatione vel commemoratione sacrificii crucis consisteret, manifestum est quod utrumque essentialiter differret. Ergo 3°.

Sæpe tamen Patres et alii doctores missæ sacrificium

vocant similitudinem, memoriam, commemorationem, figuram, imaginem, symbolum, etc., sacrificii crucis, et quidem rectissime; sed dicendum est illud esse simul figuram, imaginem, etc., et realitatem; quod *ex dictis* optime intelligitur.

Unde theologus apud *de Pressy*, t. 1, col. mihi 1420 :
 « Dès le moment de son incarnation, il a exercé son sacerdoce; il a continué de l'exercer à chaque instant jusqu'à sa mort; il a continué depuis lors à chaque moment et il continuera ainsi durant tous les siècles l'exercice de ce même sacerdoce. »

ARTICULUS SECUNDUS.

DE ACTIONE IN QUA ESSENTIA SACRIFICII CONSISTIT.

Sex præscriptæ sunt vel distinguuntur actiones in celebratione missæ, nempe 1° offertorium quod est oblatio panis et vini; 2° consecratio; 3° oblatio corporis et sanguinis Christi, post consecrationem, per hæc verba : *Unde et memores nos servi tui... offerimus præclaræ Majestati tuæ, de tuis donis ac datis, hostiam puram*; 4° fractio hostiæ; 5° communicatio seu sacramenti consumptio; 6° sacramenti distributio.

Certum est 1° nullam ex his actionibus voluntarie omitti posse sine peccato mortali, quia esset mutatio in re gravi; et aliunde, his omnibus peractis, sacrificium missæ esse completum : nihil quippe aliud exhiberi potest ut essenziale.

2° Essentia sacrificii missæ non consistit in offertorio : siquidem panis et vinum duntaxat offeruntur, dum oblatio corporis et sanguinis Christi de essentia est hujus sacrificii, *ex supra dictis*.

3° Non consistit in oblatione quæ fit post consecrationem. Nam 1° illa oblatio non fit nomine Christi, sed nomine Ecclesiæ. 2° In ea nulla fit victimæ immutatio. 3° Christus in ultima cœna fecit quidquid pertinebat ad essentiam sacrificii quod instituebat : atqui nihil probat eum hanc secundam oblationem fecisse : ergo.

4° Non consistit in fractione hostiæ; hæc enim fractio

rem ipsam offerendam nullo modo afficit, ac consequenter sacrificii essentiam constituere non potest. Unde *S. Th.*, 3 p., q. 85, art. 6, ad 6um, et omnes theologi cum illo : « Dicendum quod fractio fiat hostiæ consecratiæ, et quod una sola pars mittatur in calicem, respicit corpus mysticum, sicut admixtio aquæ significat populum; et ideo horum præmissio non facit imperfectionem sacrificii, ut propter hoc sit necesse aliquid reiterare circa ejusdem celebrationem. » Ergo.

5° Non in distributione quæ fit populo; alioquin 1° missa non esset sacrificium respectu eorum qui non communicant. 2° Distributio ex hostiis in ea missa consecratis necessario facienda esset. 3° Missa in qua solus communicaret sacerdos celebrans, vera non esset missa. 4° Solus sacerdos celebrans communionem distribuere posset : atqui hæc omnia falsa sunt : ergo 5°.

6° Contra vero nullum est dubium quin consecratio ad essentiam sacrificii missæ pertineat; per eam enim actionem Christus in ente sacramenti realiter constituitur, mystice mactatur, et seipsum Deo Patri per sacerdotem offert. Ergo.

7° Quamvis consecratio unius speciei seorsim sumpta sit valida, *ut in prima parte ostendimus*, consecratio utriusque speciei ad essentiam sacrificii necessaria est; quia secus sacrificium crucis non realiter representaretur, Christus in statu mortis Deo non offerretur, sacrificium in ultima cœna institutum non renovaretur, nec proinde hæc implerentur verba, *Hoc facite in meam commemorationem*. Ergo.

8° Bellarminus, Melchior Canus, *Tournely*, et plures alii crediderunt communionem sacerdotis ad essentiam sacrificii missæ pertinere; quia illud sacrificium per modum convivii fuit institutum, nec concipitur sine sumptione. Alii vero generaliter theologi fatentur communionem sacerdotis esse integram hujus sacrificii partem, jure divino strictissime præscriptam : et inde natam esse rubricam, ut si sacerdos post consecrationem et ante communionem deficiat, alius substituatur sacerdos,

etiam non jejunus, qui missam perficiat : sed negant eam ad naturam illius sacrificii pertinere : quia 1° sacrificium perfectum existere potest sine sumptione, ut olim holocausta. 2° Communio seu sumptio est participatio victimæ, et ideo supponit eam esse mactatam atque oblatam. 3° Certum est Christum in ultima cœna verum obtulisse sacrificium, et incertum an proprium corpus et sanguinem sumpserit, licet hoc habeatur ut valde probabile : ergo saltem concipitur essentiam sacrificii communionem non absolute supponere. Ergo.

Recenseantur quæ supra breviter diximus.

CAPUT TERTIUM.

DE EFFECTIBUS SACRIFICII MISSÆ.

Tria hic inquiri possunt, scilicet, 1° quos effectus sacrificium missæ producat, 2° quomodo eos producat, et 3° quis sit ejus valor.

ARTICULUS PRIMUS.

QUOS EFFECTUS SACRIFICIUM MISSÆ PRODUCIT.

Ratione finis seu effectus, quadruplex olim distinguebatur sacrificium, videlicet latreuticum, eucharisticum, propitiatorium et impetratorium.

At libenter concedunt Protestantes sacræ Eucharistiæ confectionem esse sacrificium *latreuticum*, ad Deum supremo cultu adorandum, et *eucharisticum*, ad gratias ei persolvendas. Sed pertinaciter negant illud esse *propitiatorium* et *impetratorium*, sub prætextu quod tunc sacrificio crucis illuderet; contra quos sit

PROPOSITIO PRIMA.

Sacrificium missæ est propitiatorium.

Prob. Propositio est de fide; probatur testimoniis Patrum, liturgiis et ratione.

1° *Est de fide*, ut pote in concilio Trid. definita, sess. 22, can. 3 : « Si quis dixerit missæ sacrificium tantum esse » laudis... non autem propitiatorium...; anathema sit. » Ergo 1°.

2° *Probatur testimoniis Patrum.* S. Cyrillus Hierosol., Catech. mystag. 5, n. 10 : « Christum mactatum pro nostris peccatis offerimus, clementem Deum pro nobis de » mereri et propitiare satagentes. »

S. Ambros., de Officiis, l. 1, cap. 48, de Eucharistiæ sacrificio agens, ait : « Offert sese quasi sacerdos (Christus), ut peccata nostra dimittat. »

S. Hieron. in cap. 1 Epist. ad Tit. : « Quid de episcopo » sentiendum est, qui quotidie pro suis populique peccatis illibatas Deo oblaturus est victimas? » Ergo 2°.

3° *Liturgiis.* In cunctis enim liturgiis, etiam antiquissimis, Orientalibus et Occidentalibus, hæreticorum et schismaticorum, sicut Catholicorum, sacrificium missæ pro remissione peccatorum offertur. Ergo 3°.

4° *Ratione.* Christus est propitiatio pro peccatis nostris : atqui ipse Christus in sacrificio missæ Deo exhibetur, realiter præsens, et tanquam pro peccatis nostris immolatus : ergo sacrificium istud debet esse propitiatorium, nec ullo modo sacrificio crucis ad sensum Protestantium derogat : quod sic exponit Bossuet, *Exposition de la doctrine de l'Église catholique* : « C'est la doctrine expresse de l'Église » catholique dans le concile de Trente, qui enseigne, » sess. 22, cap. 1, que ce sacrifice n'est institué qu'afin de » représenter celui qui a été une fois accompli en la croix, » d'en faire durer la mémoire jusqu'à la fin des siècles, et » de nous en appliquer la vertu salutaire pour la rémission » des péchés que nous commettons tous les jours. Ainsi, » loin de croire qu'il manque quelque chose au sacrifice » de la croix, l'Église, au contraire, le croit si parfait et » si pleinement suffisant, que tout ce qui se fait ensuite » n'est plus établi que pour en célébrer la mémoire et » pour en appliquer la vertu. » Ergo 4°.

etiam non jejunus, qui missam perficiat : sed negant eam ad naturam illius sacrificii pertinere : quia 1° sacrificium perfectum existere potest sine sumptione, ut olim holocausta. 2° Communio seu sumptio est participatio victimæ, et ideo supponit eam esse mactatam atque oblatam. 3° Certum est Christum in ultima cœna verum obtulisse sacrificium, et incertum an proprium corpus et sanguinem sumpserit, licet hoc habeatur ut valde probabile : ergo saltem concipitur essentiam sacrificii communionem non absolute supponere. Ergo.

Recenseantur quæ supra breviter diximus.

CAPUT TERTIUM.

DE EFFECTIBUS SACRIFICII MISSÆ.

Tria hic inquiri possunt, scilicet, 1° quos effectus sacrificium missæ producat, 2° quomodo eos producat, et 3° quis sit ejus valor.

ARTICULUS PRIMUS.

QUOS EFFECTUS SACRIFICIUM MISSÆ PRODUCIT.

Ratione finis seu effectus, quadruplex olim distinguebatur sacrificium, videlicet latreuticum, eucharisticum, propitiatorium et impetratorium.

At libenter concedunt Protestantes sacræ Eucharistiæ confectionem esse sacrificium *latreuticum*, ad Deum supremo cultu adorandum, et *eucharisticum*, ad gratias ei persolvendas. Sed pertinaciter negant illud esse *propitiatorium* et *impetratorium*, sub prætextu quod tunc sacrificio crucis illuderet; contra quos sit

PROPOSITIO PRIMA.

Sacrificium missæ est propitiatorium.

Prob. Propositio est de fide; probatur testimoniis Patrum, liturgiis et ratione.

1° *Est de fide*, ut pote in concilio Trid. definita, sess. 22, can. 3 : « Si quis dixerit missæ sacrificium tantum esse » laudis... non autem propitiatorium...; anathema sit. » Ergo 1°.

2° *Probatur testimoniis Patrum.* S. Cyrillus Hierosol., Catech. mystag. 5, n. 10 : « Christum mactatum pro nostris peccatis offerimus, clementem Deum pro nobis de » mereri et propitiare satagentes. »

S. Ambros., de Officiis, l. 1, cap. 48, de Eucharistiæ sacrificio agens, ait : « Offert sese quasi sacerdos (Christus), ut peccata nostra dimittat. »

S. Hieron. in cap. 1 Epist. ad Tit. : « Quid de episcopo » sentiendum est, qui quotidie pro suis populique peccatis illibatas Deo oblaturus est victimas? » Ergo 2°.

3° *Liturgiis.* In cunctis enim liturgiis, etiam antiquissimis, Orientalibus et Occidentalibus, hæreticorum et schismaticorum, sicut Catholicorum, sacrificium missæ pro remissione peccatorum offertur. Ergo 3°.

4° *Ratione.* Christus est propitiatio pro peccatis nostris : atqui ipse Christus in sacrificio missæ Deo exhibetur, realiter præsens, et tanquam pro peccatis nostris immolatus : ergo sacrificium istud debet esse propitiatorium, nec ullo modo sacrificio crucis ad sensum Protestantium derogat : quod sic exponit Bossuet, *Exposition de la doctrine de l'Église catholique* : « C'est la doctrine expresse de l'Église » catholique dans le concile de Trente, qui enseigne, » sess. 22, cap. 1, que ce sacrifice n'est institué qu'afin de » représenter celui qui a été une fois accompli en la croix, » d'en faire durer la mémoire jusqu'à la fin des siècles, et » de nous en appliquer la vertu salutaire pour la rémission » des péchés que nous commettons tous les jours. Ainsi, » loin de croire qu'il manque quelque chose au sacrifice » de la croix, l'Église, au contraire, le croit si parfait et » si pleinement suffisant, que tout ce qui se fait ensuite » n'est plus établi que pour en célébrer la mémoire et » pour en appliquer la vertu. » Ergo 4°.

PROPOSITIO SECUNDA.

Sacrificium missæ est impetratorium.

Prob. Est de fide; probatur usu Ecclesiæ et ratione.

1° *Est de fide.* Concilium Trid., sess. 22, can. 3, post verba superius citata, dicit anathema eis qui contenderent sacrificium missæ offerri non debere *pro pœnis, satisfactionibus et aliis necessitatibus.* Ergo 1°.

2° *Probatur usu Ecclesiæ.* In omnibus quippe liturgiis sacrificium missæ offertur ad obtinenda bona spiritualia, *pro nostra et totius mundi salute*, et etiam ad sollicitanda bona temporalia: sic olim offerebatur *pro salute imperatoris*, teste Tertull., lib. ad Scapulam, cap. 2. » Pro » communi Ecclesiarum pace, pro recta mundi compositione, pro imperatoribus, pro militibus et sociis, pro » iis qui infirmitatibus laborant, pro his qui afflictionibus premuntur, et universim pro omnibus qui opis » indigent, » inquit S. Cyril. Hierosol., Catech. mystag. 5, n. 8. Similiter et nunc celebrans commendat Deo totam Ecclesiam catholicam, papam, episcopum, etc. Ergo 2°.

3° *Ratione.* 1° In sacrificio missæ Christus realiter præsens Deo offertur: atqui talis oblatio idonea est ad impetranda bona, sive spiritualia, sive etiam temporalia, quatenus ad salutem conducere possunt. 2° Sacrificium istud est propitiatorium, *ex dictis*: obtinet igitur gratiam peccatorum et pœnarum peccatis debitarum remissivam: cur ergo alia dona ad salutem conducentia obtinere non posset? 3° Vetera sacrificia, novum sacrificium obumbrantia, erant propitiatoria et impetratoria: ergo et sacrificium missæ.

ARTICULUS SECUNDUS.

QUOMODO SACRIFICIUM MISSÆ EFFECTUS SUOS PRODUCAT.

Constat ex dictis sacrificium missæ, veteribus sacrificiis æquivalens, esse simul laurenticum, eucharisticum, propitiatorium et impetratorium. Verum petitur an hu-

jusmodi effectus producat immediate vel mediate, ex opere operato, vel ex opere operantis.

1° Quatenus est laurenticum et eucharisticum, immediate et ex opere operato effectus producit; per seipsum enim, et independenter a dispositionibus celebrantis vel assistentium, Deum cultu patriæ honorat, et gratiarum actionem pro collatis beneficiis solvit.

2° Quatenus impetratorium, bona tam spiritualia quam temporalia et pœnarum peccatis debitarum condonationem immediate sollicitat, absque merito sacerdotis, ac proinde ex opere operato. Verum, ex decretis Dei, per modum suffragii operatur, et ideo non semper obtinet effectum ad quem destinatur.

3° Ut propitiatorium, remissionem peccatorum, sive mortalium sive venialium, non producit immediate, sed mediate, obtinendo gratias eliciendi actus pœnitentiæ, congruentes dispositiones ad sacramenta quibus gratia sanctificans, prima vel secunda, annexa est, etc. Sic expresse habet concil. Trid., sess. 22, cap. 2: » Hujus » oblatione placatus Dominus, gratiam et donum pœnitentiæ concedens, crimina et peccata etiam ingentia dimittit. » Unde ingens datur discrimen inter sacramenta et missæ sacrificium, quoad modum operandi; ritus enim sacramentalis sic a Christo fuit institutus, ut, eoposito, effectus in obicem non ponentibus infallibiliter producat: missæ vero sacrificium, licet pretiosissimum, infallibiles hujusmodi effectus non producit, idque ex sapienti divina institutione quam venerari et non scrutari debemus: ideo sapissime pro eodem fine iterari potest.

4° Nihilominus divinissimum illud sacrificium suum habet effectum, etiam quatenus est propitiatorium, ex opere operato. Ipse enim Christus, qui in cruce mactatus est, super altare immolatur, et Deo in remissionem peccatorum offertur: atqui talis oblatio peccatorum remissionem sollicitat, independenter a dispositionibus sacerdotis: ergo. Sed valoris hujus sacrificii applicatio a variis pendet circumstantiis nobis ignotis: propterea ejus efficaciam nunquam certo noscimus.

5° Quamvis missæ sacrificium ex opere operato prosit, et principalem suum effectum independentem a dispositionibus ministri habeat, certum est tamen sanctitatem celebrantis, fervorem assistentium et dispositiones eorum pro quibus offertur ad ejus efficaciam seu applicationem non parum inservire: est sententiâ communis doctorum et fidelium.

ARTICULUS TERTIUS.

QUIS SIT VALOR SACRIFICII MISSÆ.

1° *Certum est sanctissimum illud sacrificium in se spectatum, esse valoris infiniti, cum ipse Christus simpliciter infinitus offeratur: infinitos igitur producere potest fructus.*

2° *Certum est illud, ut latreuticum et eucharisticum, esse pretii infiniti, id est, Deum infinite honorare et laudare, quia omnes actiones Christi sunt valoris infiniti; a fortiori, præstantissima illa actio qua sacrificium crucis incremente renovatur.*

3° *Certum est fructum hujus sacrificii homini communicatum seu applicatum, non esse simpliciter infinitum; nam 1° efficacius esse non debet quam sacrificium crucis: atqui sacrificium crucis non fuit infinitum quoad applicationem, alioquin omnes homines de facto ab omnibus peccatis fuissent justificati. 2° Missa pluries offerri non deberet pro eodem fine, quod praxi Ecclesiæ adversatur. 3° Creatura applicationis simpliciter infinitæ non est capax. Ergo.*

4° *Cum valor sacrificii missæ sit in se infinitus, et unicuique finito modo tantum applicetur, certum est eum multis simul, æqualiter vel inæqualiter, juxta Dei beneplacitum, applicari posse. Unde qui audit missam coram multitudine celebratam, tantum percipere potest fructum, sine aliorum præjudicio, quantum perciperet si solus assisteret: talis est communis fidelium et totius Ecclesiæ sensus. Secus enim melius esset missam parochialem deserere, et quærere missam privatam; satius esset habitare in parochia exigua quam in numerosa, etc.*

Notandum triplicem in sacrificio missæ distingui fructum: unum generalem omnibus assistentibus communem; alium specialem, qui, vi intentionis ministri, alicui potest applicari, et tertium specialissimum, qui ad celebrantem essentialiter pertinet, quatenus rem bonam facit.

5° *Certum est missam pro aliquo specialiter oblatam, ipsi specialius prodesse, quamvis ignoremus quomodo id fiat. Theologi rem illustrent exemplis: sol, v. g., coram multitudine lucens, non ideo minus illuminat singulos; vox a multitudine audita, non minus a singulis auditur; et nihilominus, sine aliorum præjudicio, intensitas luminis vel calor aut soni vocis ope artificiali augeri potest respectu privatorum. Ergo.*

6° *Disputatur inter theologos an missæ sacrificium pro multis specialiter oblatum, tantum unicuique proficiat quantum proficeret si pro eo solo offerretur. Multi negant, ea præsertim innixi ratione, quod, ex institutione Christi, valor missæ in se infinitus, finito modo tantum applicetur. Vide Ferraris, v^o Missa, art. 1, n. 14. Alii vero multo plures, ut Suarez, Concina, Habert, Juénin, Tourneley, et S. Liguori, affirmant, contententes effectum missæ limitari, non ex institutione Christi, ut volunt patroni primæ sententiæ, sed ex finita capacitate hominum pro quibus offertur: unde concludunt æque singulis pluribus prodesse ac si uni tantum applicaretur.*

7° *Omnes tamen fatentur sacerdotem qui plura accipit stipendia vel plures promisit missas, tot singulatum celebrare ex justitia teneri, sub peccato mortali, 1° quia prior sententiâ, a multis defensa, non est improbabilis; 2° quia per susceptionem stipendiorum vel promissionem missarum factus est contractus, cui ex justitia standum est; 3° quia Alexander VII hanc damnavit propositionem: « Non est contra justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, et sacrificium unum offerre. » Ergo.*

CAPUT QUINTUM.

DE HIS PRO QUIBUS MISSÆ SACRIFICIUM OFFERRI
POTEST.

Duplicis generis sunt personæ pro quibus divinum illud sacrificium offerri potest, nimirum viventes et mortui.

De viventibus.

1º Nullus est dubitandi locus quin missæ sacrificium offerri possit pro omnibus Ecclesiæ membris adhuc viventibus, sive justi sint, sive peccatores modo non excommunicati; est enim propitiatorium et impetratorium, *ex dictis*: igitur offerri potest ad obtinendam remissionem peccatorum, et ad impetranda bona ad salutem conducentia. Porro si quidam homines tales obtinere possint effectus, maxime qui sunt membra Ecclesiæ viventia. Ergo. Unde in canone missæ, oratione *Te igitur*, dicimus: *Quæ tibi offerimus pro Ecclesia tua sancta catholica... pro omnibus orthodoxis, atque catholicæ et apostolicæ fidei cultoribus.*

2º Pro catechumenis et ipsis infidelibus in genere offerri potest per modum deprecationis, ut convertantur, pœniteant et gratiam justificationis obtineant; pro iis quippe omnibus deprecari licet, juxta hæc B. Pauli verba, I Tim. II, 1: *Obsecro primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus et omnibus qui in sublimitate sunt.* Porro sacrificium missæ, quatenus impetratorium, per modum deprecationis offerri potest. Ergo.

3º An offerri possit pro excommunicatis, major est difficultas. Communius tamen docent auctores missam licite offerri pro excommunicatis toleratis, et eis prodesse quatenus offertur in persona Christi; quia, vi Constitutionis Martini V, *Ad evitanda scandala*, cum eis communicare licet in divinis. Imo probabiliter valide et quandoque licite

offerri potest nomine Ecclesiæ, præcise quia hujusmodi excommunicati non sunt vitandi. Non tamen publice nominari possent si essent notorii, licet tolerati, propter fidelium offensionem.

4º Pro excommunicatis non toleratis missæ sacrificium offerri potest indirecte, si semper offeratur pro omnibus peccatoribus, pro conversione hæreticorum et impiorum: sed directe offerri non potest nomine Ecclesiæ pro iis etiam generaliter spectatis, nullum in particulari nominando; et communiter docent auctores eum qui sic ageret, mortaliter peccaturum, quia contra gravem Ecclesiæ prohibitionem iret.

5º Quoad hæreticos et schismaticos non videtur, in hac quæstione, ratio discriminis inter eos et alios excommunicatos. Pro iis ergo missæ sacrificium offerri potest vel non potest, prout, ex circumstantiis, annumerandi sunt excommunicatis toleratis vel non toleratis.

Diximus nomine Ecclesiæ, quia sacerdos potest, ut privatus, pro excommunicatis non toleratis orare etiam in precibus publicis ac in ipso missæ sacrificio: imo actionem sacrificandi, prout est opus personale, offerre potest. Intentio enim Ecclesiæ fuit tantum excommunicatos denuntiatos iis privandos esse bonis quæ Deus in gratiam ipsius Ecclesiæ concessurus fuisset. Talem excommunicatum in precibus publicis nominare, fidelibus commendare non posset, nec, ut arbitramur, stipendium ab Ecclesia determinatum exigere, cum divinum sacrificium more consueto et nomine Ecclesiæ offerre nequeat.

Hæc melius intelligentur ex dicendis in Tractatu de Censuris.

De mortuis.

1º De fide est missæ sacrificium offerri posse pro defunctis in purgatorio existentibus; sic enim habet concil. Trid., sess. 22, can. 3: « Si quis dixerit missæ sacrificium » esse tantum laudis.... neque pro vivis et defunctis, pro » peccatis, pœnis, satisfactionibus et aliis necessitatibus » offerri debere; anathema sit; » et sess. 25, decreto de

Purg. definit « animas ibi detentas fidelium suffragiis, » potissimum vero acceptabili altaris sacrificio, adjuvari. » Addi possent testimonia Patrum et praxis totius Ecclesiæ. Ergo.

2° Ignoramus autem qua ratione sacrificium salutare, eleemosynæ aliaque bona opera mortuis prosint. « Non » omnino ambigendum est ista prodesse defunctis, sed ta- » libus qui ita vixerint ante mortem, ut possint eis hæc » utilia esse post mortem; » S. Aug. Serm. 112. Fructus igitur sacrificii applicatur defunctis modo finito, in quan- » titate dispositionibus quas habebant moriendo proportio- » nata, et nobis prorsus ignota. Ideo, multis pro eadem » anima iteratis missis, non constat eam a pœnis purgatorii esse liberatam.

3° Attamen missæ sacrificium prodest defunctis ex opere operato; quia principalis fructus ejus a dispositionibus ce- » lebrantis non pendet. Parvi refert ergo, sub hoc respectu, » an missa a bono vel a malo celebretur ministro, aut dica- » tur missa defunctorum, vel occurrentis sancti aut feriæ; » idem quippe est valor substantialis sacrificii: sed, ex parte » orationum, magis prodest illa in qua sunt orationes ad hoc » determinatæ: verum hic defectus compensari potest per » majorem devotionem, vel ejus qui dicit missam, vel ejus » qui jubet dici, vel iterum per intercessionem sancti cujus » fit officium.

4° Pro infidelibus defunctis missa offerri non potest no- » mine Ecclesiæ, quia ad Ecclesiam non pertinent. Offerri » igitur non potest, ad satisfaciendum voto matris desolatæ, » pro infante sine Baptismate decesso, ne privatim quidem, » quia hujusmodi infantes constituuntur in statu fixo.

5° Pro excommunicatis vitandis, ante absolutionem » defunctis, missa nomine Ecclesiæ offerri non potest, nec » orationes Domino porrigendæ, nisi viventes evidentia pe- » nitentiæ signa dederint, et etiam defunctis beneficium » absolutionis impendatur, ut docet Innocentius III, De- » cretal. l. 5, tit. 39, cap. 38.

6° Pro excommunicatis toleratis probabiliter licet pu- » blice orare et missæ sacrificium nomine Ecclesiæ offerre,

ob rationem supra expositam, et eadem conditione si » fidelium offensio timenda esset.

7° Attamen Ecclesia non orat pro hæreticis et schisma- » ticis publicis, etsi non denunciatis, nec pro impiis noto- » riis, « nec pro illis quos constat decessisse in mortali, ut » cum quis suspendit se, vel præcipitat, aut alio modo se » interficit. » Sunt verba Glossæ in decretum, 2 p. c. 10, » q. 2, can. 21.

Nunquam igitur missa saltem publice offerri potest pro » iis quibus denegata est sepultura ecclesiastica, quia tunc » vera existeret contradictio.

8° Privatim vero orare et ipsam sacrificandi actionem, » prout pendet a merito privato, per modum suffragii offerre » possumus pro omnibus christianis, quorum reprobatio » non est certa, ut apud Deum adjuventur, si reipsa adju- » vari possint; quia *melius supererunt ista eis quibus nec ob- » sunt, nec prosunt, quam eis deerunt quibus prosunt*, inquit » S. Aug., lib. de Cura gerenda pro mortuis, cap. 18.

9° *Certum est missæ sacrificium offerri non posse sanctis, » sed soli Deo qui illos coronavit*, ut docet concil. Trident., » sess. 22, cap. 3. Ex canone 5 sequenti, de fide est missas » celebrari posse *in honorem sanctorum, et pro illorum inter- » cessione apud Deum obtinenda, sicut Ecclesia intendit*, et » quotidie facit.

10° Quidam opinati sunt animas damnatorum aliquan- » tulum a pœnis sublevari per eleemosynas et sacrificia ad » eorum intentionem oblata, ut videre est apud P. *Peteau*, » t. 3, dogm. l. 3, cap. 8, n. 15; verum hæc singularis » opinio nullo innixa fundamento, explodenda est velut » absurda. Imo, cum quidam concionator hanc emisisset » sententiam, ex resolutione S. Cong. Inquisitionis, ab In- » nocentio X approbata, coactus est se retractare: *Ferraris*, » v° Missæ sacrif., art. 7, n. 20.

11° Ad sacram Cong. concil. delata est quæstio quam » non resolvit, an scilicet ante mortem celebrare vel cele- » brari facere liceat missas de *Requiem*, pro suffragio ani- » mæ suæ, per anticipationem. Congregatio autem Rit. » declaravit, die 28 martii anni 1775, missam de *Requiem*

pro persona adhuc vivente, per anticipationem celebrari non posse.

CAPUT SEXTUM.

DE MINISTRO SACRIFICII MISSÆ.

Christus principalis est offerens in sacrificio missæ. *Idem nunc offerens sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit*, ait concil. Trid., sess. 22, cap. 2. *Per hoc et sacerdos est, ipse offerens, ipse et oblatio*, inquit S. Aug. de Civitate Dei, l. 10, cap. 20.

Probavimus in prima parte solum sacerdotem esse ministrum Eucharistiæ sacramenti quoad confectionem: inde sequitur eum solum missæ sacrificium valide offerre posse. Circa hoc punctum nullum moveri potest, nec de facto movetur dubium.

Simplices tamen fideles aliquo sensu dici possunt missæ sacrificium offerre, quatenus videlicet oblationem a sacerdote factam approbant, ei consentiunt, et Christo victimæ cordis affectu conjunguntur. Unde in canone legitur: *Memento, Domine, famulorum famularumque tuarum..... pro quibus tibi offerimus vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis, pro se suisque, etc.*

Dispositiones in sacerdote requisitas ad licite celebrandum, supra descripsimus, agendo de dispositionibus ad suscipiendam Eucharistiam necessariis. Nunc specialiter nobis agendum est 1º de obligatione quam habent sacerdotes missam celebrandi; 2º de frequenti celebratione; 3º de obligatione fructus missæ applicandi; 4º de stipendio et obligationibus ex stipendio nascentibus.

ARTICULUS PRIMUS.

DE OBLIGATIONE QUAM HABENT SACERDOTES MISSAM CELEBRANDI.

1º Longe communius docent theologî, v. g., S. Th., Suarez, Layman, Bonacina, Concina, Hubert, Juénin, Col-

let, contra Card. de Lugo et nonnullos alios, omnes sacerdotes, non legitime impeditos, teneri sub peccato mortali saltem aliquando celebrare; idque concludunt 1º ex verbis B. Pauli, Hebr. v, 1: *Omnis namque pontifex, ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis*; 2º ex verbis Christi, *hoc facite in meam commemorationem*: quæ verba, ex concilio Trid., sess. 22, cap. 1, verum continent præceptum. 3º Ex Decretal. l. 3, tit. 41, cap. 9, ubi Innocentius III fortiter arguit sacerdotes qui missarum solemnia vix celebrant quater in anno; 4º auctoritate S. Pii V, qui contradictoriam opinionem ex operibus Cajetani eam defendentis expungi jussit, referente S. Ligorio, l. 6, n. 313, dub. 1.

2º Non sibi consentiunt theologî quoties in anno celebrare teneatur sacerdos, ut non peccet mortaliter. « Saltem videtur quod celebrare teneatur in præcipuis festis, et maxime in illis diebus in quibus fideles communicare consueverunt, » inquit S. Th. 3 part., q. 82, art. 10, conclus. Præcipua autem festa in quibus fideles communicare consueverunt, sunt Nativitas Domini, Pascha et Pentecostes, ut explicatur apud Bened. XIV, l. 3, cap. 1, n. 5 et 6.

Concilium Trid., sess. 23, de Refor. cap. 14, sic habet: « Curet episcopus ut ii saltem diebus dominicis et festis » solemnibus; si autem curam habuerint animarum, » tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant, missas celebrent. » S. Car. Bor., concilio Mediol. I, tit de Freq. divini Sacrificii Oblatione, auctoritate concilii Trid. innixus, omnibus sacerdotibus, cujuscumque gradus, dignitatis et conditionis, præcipit ut his diebus celebrare non omittant. Hinc Bened. XIV, l. 3, cap. 1, n. 5, concludit dari obligationem sub peccato, pro sacerdote non impedito, singulis diebus dominicis et festivis celebrandi: sed definire non vult an illa obligatio sit sub veniali tantum, an sub mortali.

Longe probabilius videtur aliquas hujus generis omissiones, sine causa excusante, esse duntaxat peccata venia-

pro persona adhuc vivente, per anticipationem celebrari non posse.

CAPUT SEXTUM.

DE MINISTRO SACRIFICII MISSÆ.

Christus principalis est offerens in sacrificio missæ. *Idem nunc offerens sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit*, ait concil. Trid., sess. 22, cap. 2. *Per hoc et sacerdos est, ipse offerens, ipse et oblatio*, inquit S. Aug. de Civitate Dei, l. 10, cap. 20.

Probavimus in prima parte solum sacerdotem esse ministrum Eucharistiæ sacramenti quoad confectionem: inde sequitur eum solum missæ sacrificium valide offerre posse. Circa hoc punctum nullum moveri potest, nec de facto movetur dubium.

Simplices tamen fideles aliquo sensu dici possunt missæ sacrificium offerre, quatenus videlicet oblationem a sacerdote factam approbant, ei consentiunt, et Christo victimæ cordis affectu conjunguntur. Unde in canone legitur: *Memento, Domine, famulorum famularumque tuarum..... pro quibus tibi offerimus vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis, pro se suisque, etc.*

Dispositiones in sacerdote requisitas ad licite celebrandum, supra descripsimus, agendo de dispositionibus ad suscipiendam Eucharistiam necessariis. Nunc specialiter nobis agendum est 1º de obligatione quam habent sacerdotes missam celebrandi; 2º de frequenti celebratione; 3º de obligatione fructus missæ applicandi; 4º de stipendio et obligationibus ex stipendio nascentibus.

ARTICULUS PRIMUS.

DE OBLIGATIONE QUAM HABENT SACERDOTES MISSAM CELEBRANDI.

1º Longe communius docent theologî, v. g., S. Th., Suarez, Layman, Bonacina, Concina, Hubert, Juénin, Col-

let, contra Card. de Lugo et nonnullos alios, omnes sacerdotes, non legitime impeditos, teneri sub peccato mortali saltem aliquando celebrare; idque concludunt 1º ex verbis B. Pauli, Hebr. v, 1: *Omnis namque pontifex, ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis*; 2º ex verbis Christi, *hoc facite in meam commemorationem*: quæ verba, ex concilio Trid., sess. 22, cap. 1, verum continent præceptum. 3º Ex Decretal. l. 3, tit. 41, cap. 9, ubi Innocentius III fortiter arguit sacerdotes qui missarum solemnità vix celebrant quater in anno; 4º auctoritate S. Pii V, qui contradictoriam opinionem ex operibus Cajetani eam defendentis expungi jussit, referente S. Ligorio, l. 6, n. 313, dub. 1.

2º Non sibi consentiunt theologî quoties in anno celebrare teneatur sacerdos, ut non peccet mortaliter. « Saltem videtur quod celebrare teneatur in præcipuis festis, et maxime in illis diebus in quibus fideles communicare consueverunt, » inquit S. Th. 3 part., q. 82, art. 10, conclus. Præcipua autem festa in quibus fideles communicare consueverunt, sunt Nativitas Domini, Pascha et Pentecostes, ut explicatur apud Bened. XIV, l. 3, cap. 1, n. 5 et 6.

Concilium Trid., sess. 23, de Refor. cap. 14, sic habet: « Curet episcopus ut ii saltem diebus dominicis et festis » solemnibus; si autem curam habuerint animarum, » tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant, missas celebrent. » S. Car. Bor., concilio Mediol. I, tit de Freq. divini Sacrificii Oblatione, auctoritate concilii Trid. innixus, omnibus sacerdotibus, cujuscumque gradus, dignitatis et conditionis, præcipit ut his diebus celebrare non omittant. Hinc Bened. XIV, l. 3, cap. 1, n. 5, concludit dari obligationem sub peccato, pro sacerdote non impedito, singulis diebus dominicis et festivis celebrandi: sed definire non vult an illa obligatio sit sub veniali tantum, an sub mortali.

Longe probabilius videtur aliquas hujus generis omissiones, sine causa excusante, esse duntaxat peccata venia-

lia, modo audiatur missa, et extrinsecæ rationes frequentiore non expetant celebrationem : imo S. Liguorius ut multo probabiliorem habet sententiam quæ docet sacerdotem non teneri, sub peccato mortali, celebrare pluries quam ter aut quater, in solemnioribus festis. Pius sacerdos periculo mortaliter in hoc genere peccandi nunquam se committet.

3° Qui curam habent animarum, missam celebrare tenentur singulis diebus dominicis et festis de præcepto : his quippe diebus fideles missam audire tenentur : et, quantum *commode fieri potest*, in propria parochia, juxta concil. Trid., sess. 24, cap. 4, de Refor. Verum obligatio missam audiendi, supponit in pastore strictam obligationem eam celebrandi per se vel per alium. Unde qui celebrare non vult, vel si est impeditus, curare debet, juxta communem opinionem, ut alius pro se missam parochialem celebret; sic Bened. XIV, l. 3, cap. 3, n. 6. Excusari igitur non potest parochus qui, legitime non impeditus, missam die dominica omittit celebrare, vel, absque licentia episcopi, propriam deserit ecclesiam, et causa est cur fideles præcepto audiendi missam satisfacere nequeant.

4° Vicarii, eo ipso quod ab ordinario in una collocati sunt parochia ut parochi sint coadjutores, obligationem habent missam saltem diebus dominicis et festivis celebrandi, ut fideles facilius sacro assistant.

Insuper parochi et vicarii celebrare tenentur, quando exercere debent functiones missam requirentes, v. g., sponsalia celebrare, mortuos sepelire, officia mortuorum peragere, etc.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE FREQUENTI CELEBRATIONE MISSE.

1° S. Bonaventura, de Præparatione ad missam, cap. 5, ait : « Sacerdos qui non celebrat, quantum in ipso est, » privat Trinitatem laude et gloria, Angelos lætitia, peccatores venia, justos subsidio et gratia, in purgatorio

» existentes refrigerio, Ecclesiam Christi speciali beneficio, et seipsum medicina et remedio contra quotidiana » peccata et infirmitates. » Idem ferme habet auctor exquisiti operis de Imitatione Christi, l. 4, cap. 5, in fine. Suarez et multi theologi cum illo statuunt *ad Spiritum Ecclesiæ propius accedere et convenientius esse singulis diebus sacrificium facere, idque sacerdotibus inculcandum*; Bened. XIV, l. 3, cap. 2, n. 1.

2° Plurimi tamen allegant frequentiam generare indifferentiam; quod raro fit, pretiosius fieri; in primordiis Ecclesiæ non ita sæpe, sed majori cum devotione missam celebrari consuevisse; sacerdotes qui rarius celebrant, sensibiliore compunctione cordis et multis cum lacrymis sacrificium offerre, et denique pios animarum rectores consilium sacerdotibus dare ut aliquoties missam omitant, nec quotidie celebrent.

3° His rationibus Bened. XIV respondet 1° melius quidem esse quotidie vel frequentissime celebrare, sed bene semper et cum dispositionibus requisitis celebrandum esse; 2° Apostolos eosque qui Apostolis proxime successerunt frequenter vel etiam quotidie celebrasse; et id probari posse, tum ex Act. 11, 46 : *Quotidie perdurantes unanimiter in templo, et frangentes circa domos panem*; tum ex S. Cyp., Epist. 54 : « Episcopatus nostri honor grandis » et gloria est pacem dedisse martyribus, ut sacerdotes » qui sacrificia Dei quotidie celebramus, hostias Deo et » victimas præparemus; » tum ex pluribus aliis testimoniis quæ hic referre longius esset. 3° Quoad sensibilem devotionem et lacrymas, negat eas esse donum quo necessario careant qui frequentius celebrant, vel dispositionem ad digne celebrandum requisitam; citat testimonium Joannis Gerson, qui docet satis esse, ad missam digne celebrandam, si sacerdos, post discussam diligenti examine suam ipsius conscientiam, moraliter certus sit se esse in statu gratiæ, nec omnem fervoris aut attentionis defectum obstare quominus missa digne celebretur.

4° Sacra Cong. Rituum, per decretum diei 11 februarii 1690, ab Alexandro VII die 11 martii approbatum, sic

statuit : « In sabbato sancto, etiamsi occurrat festum » Annuntiationis B. Mariæ Virginis, celebratio missarum » privatarum omnino prohibetur, in quibuscumque ec- » clesiis et oratoriis tam publicis quam privatis, non » obstante quacumque consuetudine, sed unica tantum » missa conventualis una cum officio hujus diei celebre- » tur. » Alia citantur decreta ejusdem Cong. in eodem sensu, et Bened. XIV, l. 4, cap. 3, n. 10, contendit nul- lam esse causam cur eis non pareatur.

Ex variis S. Cong. Rit. decisionibus, citatis vel relatis apud *Merati* in *Gav.*, t. 2, part. 14, p. 110, et *Gardel.*, n. 1843, prohibitum est ne celebrentur missæ private, feria V in Cœna Domini, in quacumque ecclesia vel oratorio. Missa solemniter permittitur in solis ecclesiis in quibus asservanda est sacra Eucharistia.

Communiter tamen apud nos, ex usu recepto et ex Missalium nostrorum rubricis, missæ private celebrantur feria V in Cœna Domini, nunquam feria VI in Parasceve; in pluribus diœcesibus, v. g., in Genomanensi et Parisiensi, permittuntur, sed non suadentur, in Sabbato sancto.

Ubi autem feria V in Cœna Domini missæ private non celebrantur, omnes sacerdotes missæ majori assistunt et de manu celebrantis sacram suscipiunt communionem, in memoriam institutionis sanctissimi hujus sacramenti, et hoc Ritui Romano consonum valde congruit, ac rectissime ab episcopis instituitur vel renovatur.

Alius non est dies in anno in quo celebrare non liceat.

5° Juxta veterem disciplinam, usque nunc per orbem catholicum vigentem, singuli sacerdotes tres celebrare possunt missas in festo Nativitatis Domini. Mos ille ad Telesphorum papam, versus medium secundi sæculi existentem, juxta plures, ascendit, quod alii judicant improbable : quidquid sit, certum est illum existisse tempore S. Gregorii, qui, l. 1, Homil. 8 in *Evang.*, aiebat : « Quia, lar- » gente Domino, missarum solemniter ter hodie celebra- » turi sumus, loqui diu de Evangelica lectione non possu- » mus. »

Celebrari solebant una in media nocte, altera ad auro- ram, et tertia in die; sic in missalibus inscribuntur, et ita celebrari debent in cathedralibus, collegiatis et parochia- libus ecclesiis, ut populus eis alternatim assistere possit.

Ex multis sacræ Rit. Cong. decisionibus, una tantum dici potest missa nocte in singulis ecclesiis. Aliæ celebra- ri non debent ante auroram. Vide *Merati*, part. 4, tit. 3; *Caval.*, t. 4, p. 35; *Gardel.*, t. 5, p. 108. S. Cong., sub die 18 sept. 1781, declarat *contrariam consuetudinem esse abusum* ab episcopo reformandum. Hæc tamen consuetudo apud nos generaliter subsistit.

6° Olim plures missas aliis diebus celebrare licebat; sic S. Albertus, monachus, factus presbyter, duas in die celebrabat missas, unam pro vivis et alteram pro defunctis. Leo III, summus Pontifex in fine octavi sæculi, septem in eodem die, et aliquando novem celebrare consueverat mis- sas; *Fleury*, l. 46, n. 20, et Bened. XIV, l. 3, cap. 4, n. 12. Concilium Selingstadense, prope Moguntiacum, anno 1022, can. 6, prohibuit ne sacerdos plus quam tres celebra- ret missas in eodem die. Alexander II, in Decreto, 3 part., dist. 1, can. 53 relatus, declaravit sufficere sacer- doti unam missam una die celebrare. Innocentius III, Decretal. l. 3, tit. 41, cap. 3, consulenti respondet : « Quod, excepto die Nativitatis dominicæ, nisi causa ne- » cessitatis suadeat, sufficit sacerdoti semel in una die » missam solummodo celebrare. »

7° Parochi qui duas simul habent parochias, si populus in alterutram convenire non possit, et alius desit sacerdos qui missam celebret, duas missas singulis dominicis et festivis diebus celebrare possunt, ex licentia episcopi, juxta plurimos, vel ex jure communi, ut alii multi dicunt. Omnes fatentur rem fieri non posse incio episcopo, qui perspiciet an necessitas sic agendi revera existat.

Episcopus autem duplici hujusmodi celebrationi con- sentire non potest, ex pluribus conciliis provincialibus et ex resolutione Congr. Episc. et Regul., a Bened. XIV, l. 3, cap. 5, n. 4, citata, nisi sub sequentibus conditioni- bus : 1° ut ipsius judicio vera existat necessitas, locorum

natura, vel sacerdotum paucitate, vel infidelium persecutione fundata; 2° ut in prima missa, post sumptionem corporis et sanguinis Domini ablutiones non sumantur, sed post secundam missam sumendæ reserventur; 3° ad breve tempus et personæ tantum alicujus sacerdotis concedatur, non vero tanquam privilegium alicui parochiæ adnectatur; 4° pro solis diebus dominicis et festivis tribuatur; 5° in diversis tantum ecclesiis duæ missæ celebrentur.

Qui tali potiuntur facultate, officium diei veneris in Parasceve his celebrare non possunt, quia post missam præsanctificationum jam non sunt jejuni.

8° Bened. XIV testatur nullum in Ecclesia Orientali reperiri monumentum quo appareat sacerdotem uno eodemque die plures missas celebrasse; imo, in ea ecclesia prohiberi ne quis sacerdos eodem die missam celebret ad altare in quo alius celebravit, nisi gravis necessitas aliter fieri postulet. Sed plura esse possunt altaria in eadem ecclesia, vel plures sacerdotes in eodem altari simul celebrare possunt.

9° Ex veteri consuetudine, quilibet sacerdos sæcularis binas, et regularis ternas missas celebrare solebant, in die Commemorationis fidelium defunctorum, per totum Aragoniæ regnum; ad preces Ferdinandi VI et Joannis V, Hispaniarum et Portugaliæ regum, Bened. XIV, ut ipse narrat l. 3, cap. 4, n. 11, omnibus presbyteris, tam sæcularibus quam regularibus, in utriusque regis dominiis existentibus, concessit facultatem, ante se pluries negatam, ut, die Commemorationis omnium fidelium defunctorum, tres missas celebrare possent, etiam duabus horis post meridiem, ea conditione ut omnibus fidelibus defunctis, sine quacumque eleemosyna, applicarentur.

ARTICULUS TERTIUS.

DE OBLIGATIONE APPLICANDI FRUCTUM MISSÆ.

1° Omnes qui curam habent animarum tenentur jure divino missam, saltem aliquando, pro ovibus suis offerre,

ut docet concil. Trid., sess. 23, cap. 1, de Reform. « Cum » præcepto divino mandatum sit omnibus quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his » sacrificium offerre, etc. » Non dicit ante eos celebrare, ut sacro assistant, sed pro eis offerre, id est, fructum sacrificii eis applicare. Cum autem non exprimat quoties hæc applicatio fieri debeat, sacra ejusdem concilii Congr. definit, per decretum 10 maii 1681, ab Innocentio XII die 24 aprilis 1699 approbatum, eos qui pingues habent redditus, singulis diebus, et qui tenues, saltem diebus festivis missam pro ovibus applicare teneri.

2° Verum Bened. XIV, ut difficultatibus ex distinctione inter pingues et tenues redditus nascentibus occurreret, per Constit. *Cum semper*, diei 19 augusti 1744, Bullar. t. 1, statuit 1° omnes curam animarum habentes, quo nomine intelliguntur parochi et vicarii, sive perpetui, sive ad tempus, missam pro populo sibi commisso applicare teneri singulis diebus dominicis et festivis, in quibus missa ex præcepto audienda est, etiamsi congruentes non haberent redditus; 2° parochos pauperes dispensationem ab ordinario obtinere posse, ut ipsi liceat etiam diebus festis missam applicare pro eleemosynam offerentibus, modo intra eandem hebdomadam missas omissas populo applicent. 3° patriarchales, metropolitanas, cathedrales et collegiatas ecclesias missam conventualem quotidie pro benefactoribus in genere applicare teneri et per missam pro aliquo benefactore, vel pro benefactoribus in genere oblatam, seu impositam, obligationi missæ conventualis non satisfieri; 4° canonicum parochum, vel alias onere missarum gravatum, si missam conventualem celebret, eam pro benefactoribus applicare teneri, et per alium supplere missas quibus specialiter manet adstrictus.

3° S. Cong. concil. Trid. interpres pluries respondit, notanter die 14 junii 1841 nobis et die 22 nov. ejusdem anni archiepiscopo Turonensi, curam animarum habentes fructum missæ populo sibi commisso applicare teneri diebus festis per indultum apostolicum diei 9 aprilis 1802 reductis.

Eodem sensu jam responderat dicta sacra Cong. die 28 martii 1801 relative ad festa iisdem ferme vocibus reducta a Pio VI in statibus ecclesiasticis. Intentio igitur summi Pontificis fuit exonerandi fideles ab obligatione missam certis diebus audiendi, non vero pastores ab obligatione eam applicandi. Verba equidem indulti diei 9 aprilis 1802 solos dispensant fideles. Obligatio igitur pastorum eadem ab eo tempore fuit quæ erat antea; id est, se extendit ad festa vi indulti supradicti suppressa et quorum solemnitas ad dominicam proxime occurrentem transferatur, non vero ad festa anteriori tempore suppressa.

4° Eadem obligatione tenentur papa respectu totius Ecclesiæ, et episcopi respectu suæ diocesis; curam enim in eminentiori gradu habent animarum: frequentius missam pro populo offerre non videntur teneri, propter Constitutionis Bened. XIV auctoritatem, quamvis plures docuerint eos ad quotidianam applicationem teneri. Sic *Ferraris*, v^o Missæ sacrif. art. 3, n. 13; *S. Ligorius*, l. 6, n. 327, etc.

5° Prælati et superiores monasteriorum regularium quotidie, sicut canonici, missam conventualem pro fratribus sibi subditis, et simul pro benefactoribus in genere, celebrare debent. Habent enim curam animarum, et, sub hoc respectu, vi Constitutionis Bened. XIV ad applicationem in diebus dominicis et festis reducuntur: sub alio respectu, capitulis et collegiatis assimilari debent. Itaque missa conventualis quotidie videtur applicanda benefactoribus in genere, nisi, ob nimiam paupertatem, obtenta fuerit dispensatio a Congr. concil. juxta quod dicit Bened. XIV, Const. citata, n. 19.

Nullibi invenire potuimus capellanos monialium, confraternitatum, sæcularium congregationum, militum, collegiorum et seminariorum præpositos missam diebus dominicis et festis applicare teneri. De facto illam apud nos non applicant, nisi id speciali conventione fuerit sancitum, et recte judicatur eos ad talem applicationem non teneri.

6° *S. Ligorius*, l. 6, n. 327, cum pluribus aliis doctori-

bus quos se consuluisse affirmat, docet parochos et episcopos infirmos, vel aliter a celebratione impeditos, obligationem habere missam diebus dominicis et festis per alium pro populo offerendi; quia onus illud non est tantum personale, sed reale ut onus prædicandi et sacramenta ministrandi, ac consequenter per alium impleri potest et debet. Hinc parochus, cui datur vicarius ob ipsius infirmitates, retributiones consuetas pro missis parochialibus a vicario applicandis, solvere debet, seclusa speciali alia conventione.

7° *Sequitur ex dictis* 1° episcopos, parochos aliosque curam animarum habentes, teneri ex justitia supplere missas diebus dominicis et festis correspondentes, quæ, a tempore suæ institutionis vel commissionis, omissæ fuissent, quacumque ex causa; 2° tenuitatem redituum ab illa obligatione non liberare, nec totam redituum suppressionem, dum titulus cui annexa est cura animarum, retinetur: unde Pius VI, hac de re consultus a sacerdotibus Gallicanis in Hispania exsulis, respondit eos ad applicationem missæ diebus dominicis et festis adhuc teneri; sed, facultate dispensandi utens, onus illud ad aliquot missas reduxit; 3° ipsam parochialem missam, cui scilicet convocantur parochiani, applicandam esse, et non aliam, sine dispensatione episcopi ob gravem causam concessa: qui ergo alium pro se substituit sacerdotem, quod apud nos fieri potest, saltem ex consuetudine, et ab ipsa Sac. Rit. Cong. admissum videtur, ex responsionibus diei 27 febr. 1847 et 22 julii 1848 (*Gardel.*, t. 8, p. 468 et 494), curare debet ut missa pro subditis offeratur; et qui talem accipit delegationem, eo ipso censetur promittere se applicaturum missam parochianis: hæc regula tenenda est etiam in festis reductis et translatis, cum, ex decisionibus iteratis summi Pontificis, missa in his diebus sit applicanda. In cathedralibus, quando episcopus pontificaliter celebrat, nihilominus tenetur hebdomadariis missam applicare. Ita *S. Rit. Cong.* die 12 nov. 1831. *Gardel.*, t. 8, 116; 4° vicarium qui, ex commissione episcopi, moriente parochus, directioni parochiæ ad tempus

præponitur, jura parochialia percipere; sed missam parochianis applicare teneri videtur ex encyclica Bened. XIV, diei 19 aug. 1744, § 4 (*Bul.*, t. 1, p. 163). Res tamen non est certa, et judicio episcopi relinquenda est; 5º eum qui ecclesiæ annexæ vel capellæ vicariali deservit, et cuncta parochi munia respectu fidelium sibi commissorum implet, eo ipso missam parochialem applicare debere: non item eum qui affixus est capellæ vulgo dictæ *auxiliaire*, in qua nonnullas tantum functiones sacras dependenter a paroco exercere potest, nisi aliter expresse fuerit conventum; 6º eos qui duas habent parochias, et duas missas singulis diebus dominicis et festivis celebrant, utramque pro respectivis parochianis offerre teneri: sic responsum fuit a S. Congr. concil. re ad ipsam delata, et recenter ea decisio ab ipsa confirmata est in responsione altera ad DD. archiepiscopum Auxitanum directæ, die 8 julii 1843. Non tenentur vero illi qui unam habent parochiam et annexam sibi subjectam, quia parochia et annexa non faciunt duas parochias; nec illi qui, ut in diœcesi nostra, vacanti parochiæ vicinæ invigilare, et quosdam actus, nempe hannonum publicationes, matrimonia et sepulturas exercere jubentur; cura enim illius parochiæ, stricte loquendo, ipsis non committitur.

E Roma nobis responsum est, licet non in forma authentica, parochos ad pia spiritualis secessus exercitia vocatos ab episcopo, eo ipso exemptos esse ab obligatione applicandi missam parochianis dominica intra dies pro secessu assignatos occurrente.

8º Parochi et vicarii ecclesiis præpositi tres missas in die Nativitatis Domini ad utilitatem populi celebrare probabiliter tenentur: id docet Bened. XIV, l. 3, cap. 9 in fine; sed definire non audeat an tres missas vel unam tantum applicare teneantur; idem moriet et non solvit dubium de obligatione canonicorum in cathedralibus et collegiatis, non solum pro festo Nativitatis, sed pro aliis diebus in quibus, ex rubricis, plures celebrandæ sunt missæ. Auctor dissertationis insertæ in Ephemeride Romæ publicata sub titulo *Correspondance*, diei 14 decemb.

1848, expresse docet unam tantum applicandam esse missam die Nativitatis, sicut unam ex præcepto esse audiendam.

ARTICULUS QUARTUS.

DE STIPENDIO ET OBLIGATIONIBUS EX ILLO NASCENTIBUS.

Dicemus 1º de ejus origine et legitimitate; 2º de ejus quantitate et ad alios transmissione; 3º de modo satisfaciendi pro illo; de missis fundatis et earum reductione.

§ I. — De origine et legitimitate stipendii pro missa.

1º Sicut in veteri Lege magna pars hostiarum cedebat in usum sacerdotum et levitarum, sic in primis Ecclesiæ sæculis mos fuit ut quotquot ad missarum solemnia convenirent, suam sacrificii partem, id est panem et vinum consecrandum, offerrent: subdiaconi oblationes fidelium colligebant vel suscipiebant, et tantum de illis super altare ponebant quantum populo communicaturo sufficere posset; et quoniam unusquisque, pro sua facultate, plures sæpe offerebat panes, cum larga vini amphora, ut ait Bened. XIV, l. 3, cap. 21, exigua pars consecrabatur, et reliqua massa sacerdotibus ac clericis cedebat.

Qui non offerebant, graviter increpabantur. « Locuples » et dives es, et dominicum te celebrare credis, quæ in dominicum sine sacrificio venis, quæ partem de sacrificio quod pauper obtulit, sumis: » sunt verba S. Cypr. feminam divitem alloquentis, lib. de Opere et Eleem. Sic omnes fideles aliquo sensu recte dicebantur sacerdotes; quia panem et vinum offerentes, ad sacrificium altaris concurrebant.

2º Canon 3 Apostolorum prohibuerat ne aliud præter panem et vinum, ad altare offerretur: excepta tamen fuerunt novæ spicæ, uvæ, oleum ad luminaria et thymiana. Cæteri fructus, quos fideles offerre volebant, mittebantur ad episcopum et presbyteros, per quos diaconis et aliis clericis distribuebantur.

In die Paschatis, suscipere licebat mel et lac, de quibus sacro fonte egressis aliquid dandi mos erat.

3° Postea statutum fuit ut ad offertorium missæ nihil præter panem et vinum offerretur, et soli jus communionis habentes ad oblationem præstandam admitterentur, videlicet clerici, laici, viri ac mulieres, principes et plebei; non vero excommunicati, catechumeni, energumeni, pœnitentes et alii quibus sacra communio denegabatur. Ea autem quæ clericorum usibus destinabantur, ante missam vel saltem ante evangelium aut immediate post evangelium erant offerenda: vide P. Martène, de Antiquis Eccl. rit. l. 1, cap. 4, art. 6, modum suscipiendi oblationes describentem; et Card. Bonam, Rerum Liturg. l. 2, cap. 9.

4° An in primis sæculis pecunia, sicut res aliæ, ad altare oblata fuerit non constat. Bened. XIV dicit hoc nobis ignotum esse, sed ab ipsis Ecclesiæ incunabulis in singulis Christianorum ecclesiis expositam fuisse arcam, quam Baronius, ad an. 44, n. 63, gazophylacium appellat, in quam pecuniæ a fidelibus inferebantur. Illius aræ meminerunt Tertul., Apol. cap. 39, S. Just., Apol. 1, n. 67; S. Aug., S. Paulinus, etc.

5° Duodecimo sæculo, teste Honorio Augustodunensi, in Gemma animæ, de antiquo Ritu missæ, l. 1, cap. 66, Bibl. Patr., t. 20, vetus jam existebat consuetudo, ut populus pro oblatione farinæ denarios offerret. Antea sacerdotes e singulis domibus vel familiis accipiebant farinam, ex qua fiebat panis consecrandus. Ignoramus autem quo præcise tempore hæc consuetudo incepit. Chrodegangus, episcopus Metensis, in medio octavi sæculi canonicorum institutor, in sua regula, cap. 32, unicuique canonico sacerdoti permittit ut eleemosynam pro missa oblatam accipiat, et exinde quod voluerit faciat; in undecimo sæculo Joannes, auctor Vitæ S. Petri Damiani, narrat, cap. 2, eum adhuc puerulum, cum invenisset nummum, et mente revolveret quid eo mercari posset, divinitus inspiratum dixisse: « Melius est ut tradam presbytero, qui Deo sacrificium offerat pro patre meo defuncto. »

6° Quamdiu voluntariæ populi oblationes sufficientes fuerunt et ad sacrificium, et ad honestam clericorum sustentationem, missæ omnibus in communi applicatæ fuerunt nisi ageretur de mortuis Deo commendandis, ut patet exemplo matris S. Aug.

Sed pietate fidelium decrescente, raræ fuerunt communiones, et adeo exiguæ factæ sunt oblationes, ut nec clericorum sustentationi, nec sæpe ipsi sacrificio sufficerent: hinc nata est consuetudo primo tolerata, deinde positive approbata, ut fideles missam pro seipsis, vel pro alia persona vivente aut mortua a se designata, peculiariter offerri postularent, aliqua elemosyna ante vel post missam præstita.

7° Hæc autem elemosyna, quæ vulgo et quidem melius dicitur stipendium vel honorarium missæ, recta intentione dari et accipi debet: si haberetur quippe ut divini sacrificii pretium, grande foret simoniæ scelus, in eo præcise consistens, quod res spiritualis re temporali aestimetur. Solo igitur sustentationis titulo dari et accipi potest. Unde S. Th., 2 2, q. 100, art. 2, ad 2um, ait: « Sacerdos » non accipit pecuniam quasi pretium consecrationis Eucharistiæ, aut missæ decantandæ, hoc enim esset simoniacum; sed quasi stipendium suæ sustentationis. »

8° Negari non potest stipendium sic spectatum esse licitum. Nam 1° Christus dixit, apud Matth. x, 10: *Dignus est operarius cibo suo*; et B. Paulus, I Cor. ix, 13: *Qui altari deserviunt, eum altari participant*. Unde concluditur sacerdotem ex altari vivere posse, id est habere jus ut fideles, occasione sacri ministerii, ea præstent quæ ad ejus sustentationem necessaria sunt. 2° Totius Ecclesiæ praxis erronea esse non potest: at in tota Ecclesia, saltem a duodecimo sæculo, dantur et accipiuntur stipendia pro missis. Ergo.

Cum Ecclesia inter sacerdotes divites et pauperes non distinguat, omnes stipendia consueta accipere possunt, quia omnes æquale jus habent ex altare vivendi. Stipendia pro aliis sacramentis similiter accipere liceret, si Ecclesia permitteret: secus, simonia esset.

§ II. — De quantitate stipendii et ejus ad alios transmissione.

1° Non dissimulandum est rem in se bonam, ex abusu mox factam esse scandalorum fomitem: multi namque sacerdotes, turpis lucri gratia ducti, eleemosynas pro missis colligere cœperunt, et modo plures missas eodem die celebrabant, modo tres aut quatuor incipiebant missas usque ad offertorium; deinde, unico facto offertorio, tres aut quatuor dicebant collectas, postea unum canonem, unam consecrationem, unam communionem, et tres aut quatuor communiones et postcommuniones; alii tot offerebant et consecrabant hostias quot acceperant eleemosynas, vel quot erant missæ promissæ; alii credebant se pro multis stipendiis per unicam missæ celebrationem satisfacere posse, quia pretium sacrificii est infinitum; alii denique de stipendiis pro missis turpiter paciscebantur, quasi de vilissimæ rei pretio actum esset.

Ut gravissima hæc mala de medio tollerentur, concilium Toletanum, anno 1324 celebratum, strictissime prohibuit, cap. 6, ne ullus sacerdos quidquam vel minimum pro missa exigeret, sed eleemosyna sponte oblata contentus esset. Malo adhuc perseverante, concilium Trid., sess. 22, decreto de Observ. et Evit. in celebratione missæ, injunxit episcopis ut illud omnino tollerent, addens: « Ut multa paucis comprehendantur, in primis, quod ad » avaritiam pertinet, cujusvis generis mercedum condi- » tiones, pacta et quidquid pro missis novis celebrandis » datur, nec non importunas, atque illiberales eleemosy- » narum exactiones potius quam postulationes, aliaque » hujusmodi quæ a simoniaca labe vel certe a turpi » quæstu non longe absunt, omnino prohibeant. »

2° Episcopi autem scandala hujus generis auferre non potuerunt in radice, nisi taxando in sua respectiva diocesi stipendium ultra quod nemo quidquam exigere posset. Wilhelmus, archiepiscopus Eboracensis, hujusmodi taxam ante concilium Trident. jam præfixerat; post concilium Trid. omnes episcopi similiter egerunt, et nunc nulla est diocesis in qua specialis non existat index elee-

mosynarum pro functionibus sacris, et maxime pro missis celebrandis, solvendarum.

3° Quantitas taxationis omnino relinquatur arbitrio episcopi, qui eam, vel in synodo, vel extra synodum, juxta prudentiam suam, determinat, habita ratione circumstantiarum, loci, temporis, antiquarum consuetudinum, etc.

Illam taxatio vim non habet in foro civili apud nos, nisi approbatione regia muniatur.

4° Nullus sacerdos, sive sæcularis, sive regularis, aliquid supra taxationem, sub quocumque prætextu, exigere potest, et exigendo, non solum contra mandatum Ecclesiæ, sed contra justitiam peccaret, et ad restitutionem obligaretur: hoc quippe augmentum evidenter absque titulo proprietatis transmissivo possideret.

5° Non prohibentur tamen regulares aut sæculares uberiores stipem a sponte offerentibus accipere, modo absit dolus et quodecumque pactum etiam implicitum. Sic Suarez, Card. de Lugo, Bened. XIV, l. 3, cap. 21, n. 13, et ita censuit S. Cong. concil. die 6 januarii 1649.

6° At qui pinguiorem accepit stipem pro una missa celebranda, eam alteri celebrandam minori stipendio committere non potest, sed totam eleemosynam acceptam tradere debet: sic ab Urbano VIII statutum fuerat, et Alexander VII, die 25 septembris 1675, hanc damnavit propositionem: « Post decretum Urbani VIII, potest » sacerdos cui missæ celebrandæ traduntur, per alium » satisfacere, collato illi minore stipendio, alia parte sti- » pendii sibi retenta. » In ea damnatione comprehendi non videtur sacerdos qui, pingua habens stipendia, a parcho, v. g., rogatus, missam parochialem parochianis applicat, ea conditione ut parochus unam e missis a se promissis dicat; aut, pro quacumque causa, intentionem cum alio mutat. Item sacerdos omnino voluntarie stipendium majus relinquens non videtur dammandus, nec qui illud sic oblatum retinet.

7° Quilibet sacerdos potest aut nullum aut minus stipendium pro missa a se postulata exigere, quia juri suo

cedere potest: at se præbere non posset tanquam minori stipendio celebrantem, ut numerosiora obtineret stipendia; tunc enim quædam videretur fieri mercatura divino sacrificio prorsus indigna. Unde Congr. concil., die 16 Julii 1689, respondit talem praxim ab episcopo sub aliqua pœna imponenda prohiberi posse. Non expedit ut sacerdotes regulariter stipendium taxa inferius accipiat, sub prætextu quod illo non indigeat, ob gravia pro aliis sacerdotibus inde nascitura incommoda; et episcopus id strictè prohibere potest, ut docet S. Ligorius, l. 6, n. 320, dub. 3.

8º Urbanus VIII decrevit nihil de consuetis elemosynis detrahendum esse in commodum ecclesiæ sacra indumenta et utensilia sacerdoti subministrantis, sed tantum ex missis fundatis in ea ecclesia celebrandis.

9º Quoniam plurimi sacerdotes, avaritia ducti, alias invenerant vias stipendia multiplicandi et missas promissas imminuendi, Urbanus VIII, Innocentius X, Congr. concil. et Alexander VII statuerunt 1º eum qui stipendia pro missis accepisset, licet stipendiis in diocesi taxatis inferiora, tot missas celebrare teneri; 2º item qui plura exigua stipendia a diversis personis conguessisset; 3º qui majus percepisset, totum tradere teneri sacerdoti quem sibi vult substituere; 4º duplex stipendium accipi non posse, unum pro fructu satisfactorio, et alterum pro fructu impetratorio ejusdem sacrificii; 5º duplex accipi non posse stipendium, unum pro applicatione fructus specialis, et alterum pro applicatione fructus specialissimi ad celebrantem pertinentis; 6º pluribus missarum intentionibus promissis per unicam celebrationem satisfieri non posse.

10º An sacerdoti ad celebrandum unice addicto duplex stipendium percipere liceat, unum pro celebratione, et alterum pro applicatione? Bened. XIV, l. 3, cap. 22, n. 6 et 7, quæstionem perpendit nec dirimit. Duplex stipendium communiter apud nos sine scrupulis percipitur: v. g., sacerdos conducitur ad celebrandum die dominico vel festivo in ecclesia vel in sacello, retributio ipsi pro celebratione datur, et applicatio missæ relinquitur libera. Sic expresse *Dens*.

11º Ut omnes avaritiæ causæ vel suspensiones efficacius tollerentur, statuit S. Ignatius, societatis Jesu fundator, nulli e suis sacerdotibus licitum fore stipendium pro missæ sacrificio percipere.

Notandum quemlibet sacerdotem, intuitu stipendii principaliter celebrantem, peccato simoniæ inquinari, Christum pro argento iterum tradere, et mortaliter peccare. Unde valde suspectus est ille qui non celebrat nisi stipendia habeat.

§ III. — De modo satisfaciendi pro stipendiis acceptis.

P. I. *De intentione.*

1º Qui promisit se missam pro fine aliquo particulari applicaturum, sive stipendium acceperit, sive non, ad id tenetur ex justitia, quia verus adest contractus, et probabilius tenetur, sub peccato mortali, ut volunt *Collet* et plures alii, dicentes omissionem unius missæ grave damnum spirituale inducere; contra *Billuart*, putantem hoc damnum in genere spiritualium non esse grave, cum levi stipendio redimi possit. Res saltem videtur dubia, et talis omissio sedulo cavenda est.

2º Specialis divini sacrificii applicatio a sola voluntate celebrantis pendet; ipsius igitur intentio debet esse formaliter determinata: non sufficeret interpretativa, quam non habuit, sed habuisset si cogitasset; nec indeterminata, quia fructus sacrificii manere non potest suspensus; nec conditionata, nisi conditio sit impleta. Valeret vero applicatio a superiore graviter prohibita, quia actus voluntatis, etsi prohibitus et peccaminosus, est tamen validus.

3º Ad validam sacramentorum administrationem aut confectionem, virtualis saltem necessaria est intentio in ministro; ad validam vero sacrificii missæ applicationem, habitualis sufficit intentio, quæ scilicet habita est et non fuit retractata. Talis est sententia vulgatiór, juxta Bened. XIV, lib. 3, cap. 16, n. 8, addens: « Applicatio enim est quasi quædam donatio seu translatio fructus

» qui e missa percipiendus est; quæ donatio seu fructus
 » translatio valida est, etsi multo tempore ante facta sit
 » et multis actibus interrupta, dummodo revocata non
 » fuerit. » Hinc valida est applicatio pridie facta, etsi
 » ipso die celebrans de illa non cogitet, modo aliam non
 » habuerit in mente.

4° In qua autem parte missæ faciendæ si applicatio ut
 sit valida, non conveniunt theologi. Quidam, arbitantes
 communionem ad essentialiam sacrificii pertinere, dicunt
 applicationem fructus valide fieri posse etiam post conse-
 crationem; alii vero, longè communius docentes totam
 sacrificii essentialiam in consecratione sitam esse, absolute
 requirunt ut applicatio fiat ante consecrationem. Audia-
 mus Bened. XIV, *ibid.*, n. 9, dicentem: « Verum sacer-
 » dos, se ut omnibus expediat difficultatibus, in præ-
 » paratione ad missam, antequam sacris se vestibus
 » induat, ne omittat sacrificii fructum applicare. » De-
 » inde consultit ut habeatur Tractatus asceticus Cardinalis
 » Bonæ, de sacrificio Missæ.

5° Docet etiam idem Pontifex • ad arcendos scrupulos,
 » primo debere sacerdotem fructum ei applicare pro quo
 » tenetur celebrare, vel beneficii, vel eleemosynæ, vel
 » promissionis, vel alicujus præcipuæ obligationis ra-
 » tione; deinde, sine illius præjudicio, fructum sacrificii
 » applicare in charitate sibi conjunctis, seu quovis no-
 » mine sibi commendatis, suam ipsius intentionem Chris-
 » ti summi sacerdotis intentioni subjiciens. •

6° Quæstio est inter theologos an applicatio sacrificii
 poni possit in voluntate Dei, qui ejus fructum ut sibi li-
 buerit applicet: alii affirmant, et alii negant. « Sed tutis-
 » sima regula est, inquit iterum Bened. XIV, ut sacerdos,
 » antequam ad altare accedat, eas personas determinet
 » pro quibus intendit orare, ut illis missæ sacrificium
 » applicetur. »

7° Valde probabile est sacerdotes qui cum episcopo vel
 cum alio sacerdote concelebrant, ut in die ordinationis,
 feria V in cœna Domini apud nos, in die consecrationis
 episcopi, et frequenter apud Græcos, eleemosynas pro

hujusmodi missis diversis personis applicandis accipere
 posse; unusquisque enim vere celebrat. Ita Bened. XIV,
 post Card. *de Lugo*, *Suarez* et alios. Semper tamen re-
 center ordinatis consulimus ut intentioni episcopi se con-
 formet et pro sua perseverantia maxime orent.

8° Plures, sine stipendio celebrare nolentes, sibi per-
 suaserant se, quando stipendium deerat, pro illo qui
 primus stipendia conferret, valide missam celebrare posse:
 sacra Cong. concil. ex mandato Clementis VIII, rem
 examinavit et singularem hanc opinionem proscripsit per
 Decretum diei 15 nov. 1605, quod Paulus V approbavit.
 Hinc si parochus missam anticipate dicat juxta præsump-
 tam intentionem sacerdotis missam parochialem pro se
 celebraturi, invalide eam applicat, nisi dictus sacerdos
 suam intentionem de facto prius determinaverit.

Qui tamen prævideret missas pro tali defuncto postu-
 landas fore, eas ante postulationem valide applicaret, et
 stipendium percipere posset, quia persona vere est deter-
 minata. S. Ligorius, l. 6, n. 337.

9° Ad validam applicationem non necesse est ut inten-
 tio exterius prodeat, voce aut scripto, aliove signo, modo
 interius formaliter sit determinata, quod variis modis
 recte fieri potest, v. g., dicendo intra se: Volo celebrare
 pro tali persona, vel pro ea quæ tale stipendium mihi de-
 dit, vel pro ea quæ prima, secunda, tertia, etc., missam
 a me postulavit, vel pro ea cui a me primum promissa
 fuisset, vel pro eo in purgatorio existente et magis dere-
 licto, aut magis mihi conjuncto, aut qui se orationibus
 meis magis se commendavit, etc.

10° Si fructus specialis missæ applicetur incapaci, do-
 cent theologi illum in thesauro Ecclesiæ remanere, vel
 sacerdoti aut illis pro quibus specialiter tenetur offerre,
 cedere, quia celebrans talem censetur habere intentionem
 implicitam. Sic *Layman*, *de Lugo*, S. Ligorius, etc. Quid-
 quid sit, consultum est in missis gratuitis eas secundario
 applicare vel nobis vel aliis personis, ex hypothesi quod
 persona principalis sit incapax: in missis ex stipendio de-
 bitis, præsumendum est stipendium offerentem velle ut

fructus sacrificii, defectu personæ a se commendatæ, in beneficium propinquorum suorum vergat: non nisi ergo post hanc præsumptam intentionem, alias secundarias intentiones habere possumus. Ita S. Ligorius, l. 6, n. 336.

11° Qui decem accepisset stipendia pro missis decem personis diversis applicandis, earum nomina et ordinem ignorans, non satisfaceret singula sacrificia pro singulis indeterminate applicando, quia nullus esset finis reipsa determinatus; sed unamquamque missam omnibus simul applicando satisfaceret, quia, cum, nemine dubitante, fructus sacrificii sit divisibilis, unusquisque decimam partem in singulis sacrificiis accipiendo, quod sibi debetur obtineret.

P. II. De altari privilegiato.

1° Altare privilegiatum illud est cui plenaria annexa est indulgentia, his applicanda defunctis pro quibus missa celebratur, vel quotidie, vel quibusdam diebus in singulis hebdomadis. Aliquando privilegium inheret personæ sacerdotis, qui, ubicumque celebret, indulgentiam privilegii applicare potest.

Antiqua citantur exempla hujusmodi privilegiorum, et unum tribuitur Paschali I, anno 817.

2° Ex consueta forma Brevium apostolicorum, privilegium altaris concedentium, indulgentia ab applicatione missæ separari non potest. Unde missa principaliter offerri non potest pro vivente aut pro alio mortuo, ab eo cui applicanda est indulgentia diverso.

3° Supponitur etiam missam debere esse defunctorum seu *de Requiem*, et S. Congr. Rituum sic definiisse perhibetur: sed Alexander VII, anno 1667, Clemens IX, anno 1669, et Innocentius XI, anno 1688, ab ea regula exceperunt festa duplicia, dies dominicas, dies intra octavas Paschatis, Ascensionis, Pentecostes, Corporis Domini, et generatim dies in quibus rubrica colorem nigrum non permittit.

Cum in multis diœcesibus speciales existant rubricæ, quæsitum est an ad validitatem privilegii missa celebranda

esset juxta rubricam Romanam, vel juxta rubricam propriæ diœcesis; theologi Romani ad nos responderunt, anno 1828, sequendam esse rubricam propriæ diœcesis. Hæc aliunde responsio in gravibus fundatur motivis. 1° S. Rit. Cong. respondit, die 31 aug. 1743, missam celebratam juxta rubricas missalis Ambrosiani, gaudere privilegio: quare non valeret cum celebratur secundum rubricas ritus canonice præscripti? 2° Summi Pontifices non ignorant in multis Galliarum diœcesibus speciales existere ritus, et tamen privilegia concedendo, nullam exprimunt conditionem. 3° Regulares particulares etiam habent ritus, et nunquam dubitaverunt se valide uti privilegio altaris eos sequendo.

4° Si privilegium, sive reale sive personale, non sit quotidianum, sed, ut frequenter, pro tribus diebus in singulis hebdomadis, videtur quod sacerdos, aliunde non impeditus, eligere deberet dies in quibus missam *de Requiem* dicere posset, siquidem per quamdam dispensationem tantum indulgentia privilegii cum missa de die applicari potest. Si tamen missa celebranda esset die determinato, missam votivam non permittente, ex fundatione, ex voto missam petentis, ex propria celebrantis devotione, privilegium applicari posset cum missa de die. *Cavaleri*, t. 3, cap. 14, decreto 5, p. 50.

5° Si SS. Sacramentum in altari privilegiato exponeretur, cum, ex rubricis, missæ *de Requiem* ante illud dici nequeant, qualibet aliæ missæ sive diel, sive votivæ, ad applicationem indulgentiæ sufficerent, ut expresse decrevit S. R. Cong. die 21 julii 1751.

6° Qui in suo breviario habet officium duplex et celebraturus est in ecclesia ubi fit de semiduplex vel infra, dicere debet missam *de Requiem*, secundum *Merati*, part. 1, tit. 5, si privilegio altaris uti velit, quia nullum est impedimentum: missa enim secundum ritum ecclesiæ in qua celebratur ordinari potest, imo et debet, quando ibi fit de duplici; *Romsée*, t. 1, p. 65. A fortiori si habet officium semiduplex vel infra, et celebrat in ecclesia ubi fit simile officium, cum missam votivam celebrare possit, dicere

debet de *Requiem* ad applicandam privilegii indulgentiam.

7° Ex decreto Congr. Indulg. a Clemente XIII, die 19 maii 1761 approbato, quilibet sacerdos, sive regularis, sive sæcularis, gaudet privilegio personali pro die Commemorationis omnium fidelium defunctorum. An hæc indulgentia applicanda sit omnibus in genere definire non audemus.

8° Majus exigere aut petere non licet stipendium ob indulgentiam altaris privilegiati applicandam: tunc enim quoddam esset mercimonium rei sacræ, ac proinde grave simoniæ piaculum.

9° Nihilominus stricta existit obligatio tot celebrandi missas ad altare privilegiatum quot fuerunt promissæ, et quisquis aliter ageret, contra justitiam peccaret. Unde qui ex culpa vel sine culpa plures accepisset missas ad altare privilegiatum celebrandas quas celebrare non potest, tenetur curare eas ad aliud altare certo privilegiatum celebrandas, vel obtinere a summo Pontifice privilegium personale his missis correspondens. Pro celebratis ad aliud altare debet, juxta plures, eas repetere. Alii tamen dicunt satisfactum esse substantiæ obligationis et sufficere applicare defuncto vel defunctis parem numerum indulgentiarum plenariorum defunctis applicandarum. *Cavallieri*, t. 4, cap. 14, decret. 11, n. 4.

10° Confessio sacramentalis et aliqua oratio, secundum intentiones summi Pontificis, ad lucrandas indulgentias plenarias ordinariè requisitæ, pro applicatione indulgentiæ altaris privilegiati non præcipiuntur. Nec status gratiæ in ministro ad validitatem indulgentiæ necessarius est, quia indulgentia in eo non suscipitur, nec a dispositionibus ejus pendet, sed ipsi sacrificio missæ annexa est.

11° Quando dicitur missa diei non necesse est ut inse-ratur oratio pro defuncto cui applicanda est indulgentia; nullibi enim eam invenimus præscriptam, et nobis responsum est Romæ eam non requiri.

12° *Notandum* brevia altaris privilegiati ordinariè ad septennium a die expeditionis numerandum concedi, et ideo cavendum est ne tempus ultra limitem concessionis protrahatur.

S. Congr. Indulg. respondit anno 1841, ignoramus diem, licet responsio sit authentica, quod si a Sancta Sede indultum locale altaris privilegiati concedatur, nulla mentione facta de qualitate altaris, solum altare fixum est privilegiatum, non vero altare portatile.

Quædam alia minus necessaria circa altare privilegiatum videri possunt in nostro Tractatu gallico, *des Indulgences*.

P. III. De qualitate missarum.

1° *Generatim loquendo*, eæ celebrandæ sunt missæ quæ fuerunt promissæ, id est, de *Requiem*, de Spiritu sancto, de B. Virgine Maria, de aliquo sancto, etc.; sunt enim fideles qui majorem habent devotionem pro tali quam pro tali missa, et eam quæ sibi magis arridet licite postulare possunt: ergo qui precibus eorum acquiescit, promissum tenere debet.

Diximus *generatim loquendo*; quia si missa postulata fuerit pro die in qua rubrica missas votivas non permittit, per missam diei in honorem sancti, aut sanctæ, aut mysterii, aut pro defunctis oblatam, satisfiet petitioni.

2° Qui tamen missam de *Requiem*, vel aliam votivam promisit, et missam diei celebrat, graviter non peccat; imo nullum est peccatum si id ob aliquam rationabilem causam fiat, quia grave non videtur inferri nocumentum, cum substantia sacrificii semper sit eadem. Ita plures apud S. Ligorium, qui eos, l. 6, n. 328, probat.

3° Qui missam promisit in tali ecclesia vel capella, pro tali die, ad tale altare, eam sic tenetur celebrare, saltem sub peccato veniali, quia verus existit contractus, et sub peccato mortali, si rationabilis non existat causa promissionem non servandi, et contrahens ex illa infractione graviter sit offensus.

4° Si postuletur missa hora intempestiva vel in loco remoto celebranda, majus exigere licet stipendium arbitrio episcopi taxandum, si jam consuetudine non sit determinatum, quia incommoda horæ, temporis vel itineris sunt onera pretio æstimabilia. Ita *Collet*.

Sic episcopi majora statuerunt stipendia pro missis in quibusdam locis piarum peregrinationum celebrandis, vel pro missa et assistentia officio defunctorum in vicinis parochiis.

5° *Petitur an presbyteri recenter ordinati tres missas ab episcopo sibi impositas, unam de Spiritu sancto, aliam de B. Virgine, et tertiam pro defunctis, sub peccato dicere teneantur, qua intentione, quo tempore et quales missas. Suarez, Lessius, Layman, et alii putant eas persolvendas esse sub mortali. At communius et probabilius docetur 1° hanc obligationem non esse sub gravi, quia nullibi sic exprimitur; 2° intentionem illarum missarum non determinari ab episcopo, qui tantummodo dicit, et etiam Deum pro me orate: unde concluditur non esse obligationem eas applicandi juxta intentionem episcopi; 3° dicendas esse missas votivas de Spiritu sancto, nisi intra octavam Pentecostes celebranda sit; de B. Virgine, nisi festum ejus aut officium in sabbato occurrat, et de Requiem; 4° has missas non prius dicendas esse quam occurrant dies non impediti, et interea alias celebrari posse missas rubricis præscriptas. S. Ligorius, l. 6, n. 829.*

P. IV. De dilatione missarum.

1° S. Cong. concil decretis diei 21 junii 1625, ex auctoritate Urbani VII latis et ab Innocentio XII confirmatis, declaravit sacerdotes eleemosynas manuales pro missis celebrandis accipere non posse, nisi infra modicum tempus omnibus sibi impositis oneribus satisfacere valeant. Hinc S. Ligorius, l. 6, n. 317, quærit. 2, aperte dicit sacerdotem qui missas ex æcepto stipendio celebrandas diu differt, mortaliter peccare.

2° Quanta autem esse debeat dilatio ut censeatur longa, vel ut *modicum tempus* a Congregatione assignatum excedatur, res a diversis pendet circumstantiis. 1° Si missa pro aliqua urgente necessitate petatur, v. g., pro agonizante, pro muliere parturiente, pro terminanda lite hodie judicanda, etc., dilatio in crastinam diem mortalis esset

quia circumstantia temporis ad substantiam petitionis pertinet: imo, elapso tempore, restituendum est stipendium, et monenda persona quæ missam postulaverat, quia intentio ejus non fuit impleta, nec jam impleri potest. Ita plures apud S. Ligorium. 2° Idem S. Ligorius docet eum peccare sacerdotem qui, accepta eleemosyna ut tali die festo celebret, non ipso die, sed crastino celebrat: quod quidem nobis videtur certum, etsi peccatum non semper futurum sit mortale. 3° Si eleemosynam præstans, ab accipiente rogatus, in dilationem consentiat, nulla est difficultas; celebrationem missarum per totum tempus concessum differre licet.

3° Præcisè vero his casibus, quid intelligendum sit per modicum tempus, non sibi consentiunt auctores: plures tamen illud ad duos menses extendunt ad summum, et alii non rigidiores, ut Salmanticenses, Paludanus, Escobar, Sporer, Roncaglius et La Croix, apud S. Ligorium qui eis consentit, dilationem unius mensis, in missis pro defunctis, reputant gravem. Tutius est igitur consensum a præstantibus eleemosynam petere, ut missæ tempore magis opportuno celebrari vel aliis celebrandæ committi possint.

4° Ubi magna missarum quantitas eidem sacerdoti simul traditur, vel ubi stipendia offerens scit eum sacerdotem multis oneratum esse missis, aut missas sibi commissas aliis sacerdotibus stipendio carentibus distribuere, data occasione, consuevisse, tunc legitime præsumitur consensus in longiorem et rationabilem dilationem.

5° Si magna missarum quantitas tribuatur communitati in qua multi sunt sacerdotes, præsumendum est non tantam concedi dilationem; eleemosynam enim tribuens rationabiliter sperare potest fore ut missæ inter plures sacerdotes distribuendæ sint, non tamen inter omnes nisi id expresse sibi promissum fuerit, quia judicare debet communitatem alia habere onera quibus satisfaciendum est.

§ IV. — De missis fundatis et earum reductione.

1° Ultima testatoris voluntas, quoad pia onera, reputatur sacra; et qui, sine justa causa, ei non satisfacit quoad locum, tempus, intentionem et qualitatem missæ, evidenter peccat, et quidem graviter si ita sæpe faciat, etiamsi hæredes consentirent, inquit Sylvius, Navarrus, *Azor*, etc., quia neque sacerdos neque hæredes voluntati testatoris derogare possunt. Episcopi, justa de causa, a conditionibus appositis dispensare possunt, quia « tanquam Sedis » Apostolicæ delegati, in casibus a jure concessis omnium » piarum dispositionum, tam in ultima voluntate quam » inter vivos, sunt executores: » sunt verba concilii Trid., sess. 22, cap. 8, de Reform. Arbitrantur in Gallia se hanc habere facultatem vi suæ dignitatis, et illa quotidie utuntur.

2° Plures a peccato mortali excusant eum qui, uno alterove die singulis mensibus, in alio loco quam a testatore determinato, celebrat, nisi in altari privilegiato celebrare teneretur; et nullo modo peccare, si ex necessitate sic agat, v. g., quia locus designatus fuit destructus, aut factus est indecens; sed in eo casu, quamprimum recurrendum est ad episcopum, qui statuet quid faciendum erit, nisi res per se pateat et non sit duratura, ut si altare cui celebrandum est exsecretur, aut si tunc impediat.

3° Rationes ob quas episcopi a conditionibus per testatorem appositis dispensare valeant, sunt utilitas ecclesiæ in qua celebrandæ sunt missæ, infirmitas capellani, ejus applicatio ad studium aut alia pretiosiora officia, nimia adeundi ecclesiam difficultas, et alia similia: quæritur quid rationabiliter voluisset defunctus in tali circumstantia, si eam prævidisset; et, cum suam voluntatem manifestare nequeat, episcopus eam interpretatur.

4° Sæpe contingit ut onera a fundatoribus imposita census annuos ab eis relictos excedant sive a principio, sive quia illi census decursu temporum imminuti sunt, sive quia pars illorum periit. Concilium Trid., sess. 25,

cap. 4, de Reform., dedit facultatem « episcopis, ut in synodo diœcesana, abbatibus et generalibus ordinum, ut » in suis capitulis generalibus, re diligenter perspecta... » possent statuere circa hæc quidquid magis ad Dei honorem et cultum atque ecclesiarum utilitatem viderent » expedire.»

Verum S. Congr. concilii, per decretum diei 21 junii 1625 jussu Urbani VIII editum, et ab Innocentio XII, die 23 decembris 1697 confirmatum, districte prohibuit ne episcopi in synodo diœcesana, aut generales in capitulis generalibus, missarum onera post concilium Trid. imposita aut in limine foundationis, reducerent vel commutarent, sed pro his reducendis, moderandis aut commutandis, ad Sedem Apostolicam recurrendum esse. Decretum igitur concilii Trid. de solis missis antea fundatis intelligendum est. In ipsomet tamen decreto Congregationis declaratum est episcopos facultate missas recenter fundatas reducendi uti posse, si testator eam expresse ipsis concesserit.

5° Causæ vero ob quas Sedes Apostolica missas reducere consuevit, sunt: paucitas sacerdotum, stipendii tenuitas, augmentum stipendii currentis, reddituum monasterii extenuatio, majores expensæ ad victum, necessitas communitatis vel ecclesiæ in qua est fundatio.

6° Si redditus in principio sufficientes, facti fuerint oneribus impares, *Fagnani*, S. Ligorius alique Ultramontani opinantur non sublata fuisse episcopis facultatem, quam de jure communi habent, missas moderandi vel commutandi. Nituntur Decretal. l. 3, tit. 25, cap. 3, et concil. Trid., sess. 25, cap. 8 de Reform., et dicunt hanc suppressionem in præfato Congregationis decreto non contineri.

7° In Gallia autem semper viguit consuetudo ut episcopi extra synodum diœcesanam et absque canonicorum assistentia, missas foundationis, sine ulla exceptione, pro arbitrio reducerent, moderarentur ac commutarent, ea ratione quæ magis expedire ipsis videretur ad Dei honorem et cultum, atque ecclesiarum utilitatem, » ita tamen ut

* eorum semper defunctorum commemoratio fiat, qui,
 » pro suarum animarum salute, legata ea ad pios usus re-
 » liquerunt. » Concil. Trid., sess. 25, cap. 4, de Reform.
 Idem *a fortiori* faciunt pro officiis, anniversariis et qui-
 buscumque precibus fundatis.

8° In foundationibus, sive creandis, sive reducendis, ali-
 qua redituum portio, et ordinarie tertia pars circiter assi-
 gnatur fabricæ ecclesiæ quæ onus habere debet invigi-
 landi ut reditus annui percipiantur, missæ celebrentur,
 officia pia expleantur et titulus non pereat: hæc quippe
 sunt onerosa; et nulla ecclesiæ gratis ea ferre teneri po-
 test. Unde si casu, calamitatibus temporum, aliove modo,
 justo vel injusto, census pereat, obligatio ei annexa ex-
 stinguitur: secus, semper remanet, nec adversus illam,
 censu remanente, præscribi potest, ut probat S. Ligorius,
 l. 6, n. 324, contra non paucos, qui contendunt adversus
 hujusmodi obligationem, sicut contra quamlibet servitu-
 tem, præscribi posse, datis conditionibus requisitis. Vide
 DD. *Affre*, 4° edit.; pag. 546.

Si census foundationibus oneratus negligentia adminis-
 tratorum (*marguilliers*) perierit, non videtur ecclesiam ad
 implenda onera adhuc teneri, nisi in quantum ditior in-
 de facta esset. *Ferraris*, v° *Miss. Sacrif.* art. 2, n. 34.

Si autem administratores graviter peccaverint theolo-
 gice, ad restituendos census sua culpa præscriptos tenebun-
 tur, etiam ante sententiam iudicis; si iudice tantum
 peccaverint, ad restitutionem non tenebuntur ante iudi-
 cis sententiam.

9° Bened. XIV, de Synod. diœces. l. 13, cap. ultimo,
 n. 15, docet missarum reductionem cum missarum non
 celebratarum condonatione non confundendam esse. Re-
 ductio futurum tempus et condonatio præteritum respicit.
 Expresse affirmat dictus Pontifex maximus in condonatio-
 nibus episcopum nunquam se immiscere posse, sed solum
 Romanum pontificem, qui examinatis prius omissionum
 causis, opportune providet, supplendo omissionibus ex
 thesauro ecclesiæ. Non admittitur hujusmodi condonatio
 si petentes malitiose egerint.

Eodem principio innixus summus Pontifex condonare
 potest, et reipsa pluries condonavit parochis et canonicis
 applicationes missarum omissas.

Episcopi etiam in Gallia tales impertiri nequeunt con-
 donationes in favorem sacerdotum qui emolumenta perce-
 perunt vel missas alio titulo personali debitas omiserunt,
 quia ex spirituali ecclesiæ thesauro sic plenissime supplere
 non possunt.

At statuere solent in Gallia quid facere teneantur eccle-
 siæ pro reductibus perceptis et oneribus eis corresponden-
 tibus non expletis, non quidem condonando, sed authen-
 tice declarando quænam obligatio, attentis omnibus
 circumstantiis, exstiterit et adhuc implenda remaneat.?

CAPUT SEPTIMUM.

DE CONDITIONIBUS AD LEGITIME CELEBRANDUM REQUISITIS.

Multa in eo capite dici possent: præcipua et in praxi
 frequentiora colligentes, dicemus 1° de diversis liturgiis;
 2° de singulis liturgiæ nostræ partibus; 3° de variis missa-
 rum speciebus; 4° de loco ubi missa celebranda sit; 5° de
 altari et ejus ornamentis; 6° de vestibus sacris; 7° de va-
 sis sacris; 8° de rubricis servandis; 9° de defectibus in
 missa occurrentibus; 10° de hora qua celebrare liceat;
 11° de preparatione et gratiarum actione celebrantis;
 12° de interruptione missæ.

ARTICULUS PRIMUS.

DE DIVERSIS LITURGIIS.

1° Liturgiæ nomine intelligitur ordo lectionum, præ-
 cum et caremoniarum quæ in offerendo missæ sacrifi-
 cio adhiberi solent: tot igitur sunt liturgiæ diversæ quot
 existunt hujusmodi ordines in celebrando missæ sacrificio
 usitati.

2° Christus divinum illud sacrificium instituens, partes

* eorum semper defunctorum commemoratio fiat, qui,
 » pro suarum animarum salute, legata ea ad pios usus re-
 » liquerunt. » Concil. Trid., sess. 25, cap. 4, de Reform.
 Idem *a fortiori* faciunt pro officiis, anniversariis et qui-
 buscumque precibus fundatis.

8° In foundationibus, sive creandis, sive reducendis, ali-
 qua redituum portio, et ordinarie tertia pars circiter assi-
 gnatur fabricæ ecclesiæ quæ onus habere debet invigi-
 landi ut reditus annui percipiantur, missæ celebrentur,
 officia pia expleantur et titulus non pereat: hæc quippe
 sunt onerosa; et nulla ecclesiæ gratis ea ferre teneri po-
 test. Unde si casu, calamitatibus temporum, aliove modo,
 justo vel injusto, census pereat, obligatio ei annexa ex-
 stinguitur: secus, semper remanet, nec adversus illam,
 censu remanente, præscribi potest, ut probat S. Ligorius,
 l. 6, n. 324, contra non paucos, qui contendunt adversus
 hujusmodi obligationem, sicut contra quamlibet servitu-
 tem, præscribi posse, datis conditionibus requisitis. Vide
 DD. *Affre*, 4° edit.; pag. 546.

Si census foundationibus oneratus negligentia adminis-
 tratorum (*marguilliers*) perierit, non videtur ecclesiam ad
 implenda onera adhuc teneri, nisi in quantum ditior inde
 facta esset. *Ferraris*, v° *Miss. Sacrif.* art. 2, n. 34.

Si autem administratores graviter peccaverint theolo-
 gice, ad restituendos census sua culpa præscriptos tenebun-
 tur, etiam ante sententiam judicis; si juridice tantum
 peccaverint, ad restitutionem non tenebuntur ante judi-
 cis sententiam.

9° Bened. XIV, de Synod. diœces. l. 13, cap. ultimo,
 n. 15, docet missarum reductionem cum missarum non
 celebratarum condonatione non confundendam esse. Re-
 ductio futurum tempus et condonatio præteritum respicit.
 Expresse affirmat dictus Pontifex maximus in condonatio-
 nibus episcopum nunquam se immiscere posse, sed solum
 Romanum pontificem, qui examinatis prius omissionum
 causis, opportune providet, supplendo omissionibus ex
 thesauro ecclesiæ. Non admittitur hujusmodi condonatio
 si petentes malitiose egerint.

Eodem principio innixus summus Pontifex condonare
 potest, et reipsa pluries condonavit parochis et canonicis
 applicationes missarum omissas.

Episcopi etiam in Gallia tales impertiri nequeunt con-
 donationes in favorem sacerdotum qui emolumenta perce-
 perunt vel missas alio titulo personali debitas omiserunt,
 quia ex spirituali ecclesiæ thesauro sic plenissime supplere
 non possunt.

At statuere solent in Gallia quid facere teneantur eccle-
 siæ pro redditibus perceptis et oneribus eis corresponden-
 tibus non expletis, non quidem condonando, sed authen-
 tice declarando quænam obligatio, attentis omnibus
 circumstantiis, exstiterit et adhuc implenda remaneat.?

CAPUT SEPTIMUM.

DE CONDITIONIBUS AD LEGITIME CELEBRANDUM REQUISITIS.

Multa in eo capite dici possent: præcipua et in praxi
 frequentiora colligentes, dicemus 1° de diversis liturgiis;
 2° de singulis liturgiæ nostræ partibus; 3° de variis missa-
 rum speciebus; 4° de loco ubi missa celebranda sit; 5° de
 altari et ejus ornamentis; 6° de vestibus sacris; 7° de va-
 sis sacris; 8° de rubricis servandis; 9° de defectibus in
 missa occurrentibus; 10° de hora qua celebrare liceat;
 11° de preparatione et gratiarum actione celebrantis;
 12° de interruptione missæ.

ARTICULUS PRIMUS.

DE DIVERSIS LITURGIIS.

1° Liturgiæ nomine intelligitur ordo lectionum, præ-
 cum et caremoniarum quæ in offerendo missæ sacrifi-
 cio adhiberi solent: tot igitur sunt liturgiæ diversæ quot
 existunt hujusmodi ordines in celebrando missæ sacrificio
 usitati.

2° Christus divinum illud sacrificium instituens, partes

ejus essentialia determinavit, nempe panem, vinum aquæ mixtum, oblationem, orationem, consecrationem, sump-tionem, et assistentibus communicare volentibus distri-butionem: hæc semper facienda esse jussit dicendo: *Hoc facite in meam commemorationem*. Cætera vero minus essentialia Apostolis eorumque successoribus reliquit de-terminanda, prout ipsis viderentur magis expedire. Hinc missa in omnibus Ecclesiis catholicis eadem esse debet quoad partes essentialia a Christo determinatas, sed innu-meris modis variari potest relative ad partes quæ dicuntur accidentales.

3° Valde probabile est, ut docet Card. Bona, Apostolos prima vice missam celebrasse solummodo post Pentecos-ten, quando, per effusionem Spiritus sancti, induti sunt virtute ex alto, et ideo legitur in Act. II, 42: *Erant perseverantes in doctrina Apostolorum, et communicatione fractionis panis, et orationibus*.

4° Circumstantiæ orationum ac caeremoniarum quas adhibuerunt Apostoli, non reperiuntur descriptæ, nec in Actibus Apost., nec in aliis libris Novi Testamenti, nec in antiquioribus Patrum operibus. Imo P. *Le Brun* variis testimoniis ac rationibus probat per quatuor priora Eccle-siæ sæcula, nullam existisse liturgiam scriptam, sed ritus in celebranda missa solitos memoria tantum fuisse reten-tos et transmissos, ne profanis innotescerent sanctissima mysteria et contemnerentur.

5° Apostoli per orbem dispersi alii alias addiderunt vel subtraxerunt orationes, lectiones et caeremonias; eorum successores eandem habebant facultatem idemque pluries fecerunt: inde variæ ortæ sunt liturgiæ, tum in Orientali, tum in Occidentali Ecclesia, et in quinto sæculo cœperunt colligi et scribi, ut ex pluribus monumentis ostendit P. *Le Brun*, t. 3.

Tres præcipue numerantur in Ecclesia Græca, quæ tri-buuntur, prima S. Jacobo, secunda S. Basilio, et tertia S. Chrysostomo; et quatuor in Ecclesia Latina, videlicet Romana, Ambrosiana, Gallicana, et Hispanica, seu Moz-arabica.

P. I. *Liturgia S. Jacobi.*

Protestantes generatim hanc volunt rejiciendam esse liturgiam tanquam apocrypham; multi catholici, inter quos Car. Bona, t. 1, contendunt eam ab ipso S. Jacobo fuisse scriptam, et ad ejus normam cæteras fuisse insti-tutas; sic etiam eruditissimus Allatus, in speciali hac de re Dissertatione inter opuscula ejus relata. P. *Le Brun*, t. 4, demonstrat mediam tenendam esse viam; hanc quidem liturgiam revera esse B. Jacobi, qui eam instituit Jerusalem, et ad successores suos transmisit; sed illam in quinto sæculo tantum scripto fuisse exaratam, et sancto Apostolo merito attributam, licet quædam in ea factæ fuerint mutationes: v. g., post concilium Nicæn. I, addita est vox *consubstantialis* nomini Filii Dei, et vox *Deiparæ* nomini B. Mariæ; post concil. Eph. quædam suppressæ vel additæ sunt orationes, quædam caeremoniæ commutatæ. Sed nihilominus eadem substantialiter re-mansit liturgia quæ fuit tempore S. Jacobi et cæterorum Apostolorum qui primum celebraverunt Jerusalem. Unde hæc liturgia recte judicatur prima, cæterarum norma, et merito vocatur Hierosolymitana simul et sancti Jacobi. Constans Græcorum et Syriorum traditio eam tribuit B. Jacobo; Patres concilii Constantin. III in Trullo, eam velut opus hujus Apostoli citaverunt, ut ex illa probarent adversus Armenos aquam cum vino miscendam esse in calice.

P. II. *Liturgia S. Basilii.*

Testatur ipse S. Basilius, in Epistola ad clerum Neoca-sariensem, se præparasse orationes in celebranda missa recitandas, ad usum sui monasterii; cæteræ Orientis ec-clesiæ eas laudaverunt, adoptarunt suisque consuetudini-bus respectivis accommodarunt. Hinc per plures prodierunt liturgiæ, non solum Græcæ, sed Syriacæ et Armenicæ, quæ, licet in pluribus a se discrepantes, nomine S. Basilii decoratæ sunt. Ea quam Constantinopolitani ritibus suis accommodarunt et sequuntur, proprie dicitur liturgia

S. Basilii: est in usu apud Græcos nonnullis tantum diebus, nempe in dominicis Quadragesimæ, dempta dominica Palmarum, in feria V in Cœna Domini, in Sabbato sancto, in vigiliis Nativitatis et Epiphaniæ Domini, et in festo S. Basilii; P. *Goar*. Duplicem liturgiam S. Doctor composuit, unam prolixiorē qua diutius Deo vacaret; et alteram breviorē, ne tadium populo ipsisque ministris sacris pareret, et quæ certe adhuc longa est, ut videri potest apud P. *Goar*, ubi refertur in extenso, græcè et latine.

P. III. Liturgia S. Chrysostomi.

S. Joannes cognomento Chrysostomus, eadem ratione pulsus qua S. Basilius, liturgiæ in sua ecclesia usitatæ, quæ dicebatur apostolica, manum admoventes, eam concisiorē et pressiorē reddidit, ut imbecillitati humanæ magis esset accommodata. Ita B. Proclus, ejus discipulus et successor, in opusculo de Liturgia, Leo Allatius et Richardus *Simon* de authenticitate illius opusculi dubitant; P. *Le Brun* contendit illud non esse B. Procli, et liturgiam Constantinopolitanam S. Joanni non fuisse attributam, nec cognomen Chrysostomi, in illa pluries inscriptum, ei impositum nisi 300 circiter post mortem ejus annis. Concilium in Trullo, anno 692 celebratum, hunc S. doctorem semper vocat Chrysostomum, et præbuit locum liturgiæ Constantinopolitanam ei attribuendi, dicendo, adversus Armenos, illum Ecclesiæ tradidisse aquam vino miscendam esse, quando incruentum peragitur sacrificium.

Quidquid sit, hæc liturgia, quam P. *Goar* refert integram in græco et in latino sermone, est antiquissima et communiter usitata, exceptis diebus supra memoratis, in quibus juxta liturgiam S. Basilii celebratur, et diebus Quadragesimæ, in quibus missa præsanctificatorum dicitur, apud omnes Græcos schismaticos et catholicos; in tota Russia, in Bulgaria, in Georgia et Mingrelia, ubi tamen adhibetur lingua Sclavona vel Georgiana, etc.

P. IV. Liturgia Romana.

Liturgia Romana, a B. Petro instituta, ab eodem et a successoribus aucta et emendata, atque per quatuor priora sæcula sola memoria fuit tradita. Sic generaliter auctores catholici qui hac de re scripserunt, ut Bona, *Martène*, *Merati*, *Le Brun*, etc. Innocentius I, Romanus pontifex, ad Decentium, Eugubinum episcopum, anno 416 scribens, ait (*Constant*): « Quis nesciat aut non advertat id quod a principe Apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ traditum est, ac nunc usque custoditur, ab omnibus debere servari; nec superinduci aut introduci aliquid quod aut auctoritatem non habeat, aut aliunde accipere videatur exemplum: præsertim cum sit manifestum in omnem Italiam, Gallias et Hispanias, et Africam atque Siciliam, nullum instituisse ecclesias, nisi eos quos venerabilis Apostolus Petrus aut ejus successores constituerint sacerdotes? » Hinc videtur 1º tunc liturgiam nondum fuisse scriptam; 2º omnes Occidentis ecclesias ab ecclesia Romana ortum habuisse; 3º omnes in prima origine eandem in substantia habere debuisse liturgiam. S. Gelasius I, summus Pontifex anno 492 electus, primus instituit Sacramentarium in quo vetus Ecclesiæ Romanæ liturgia continebatur. Vigilius, anno 538 creatus papa, in Epistola ad Eutherium seu Profuturum, in Hispania episcopum, loquitur de canone scripto, ex apostolica traditione suscepto, qui eodem tenore semper dicitur, cum nonnullis tamen mutationibus in memoriam sanctæ solemnitatis, quemadmodum nunc fit in orationibus *Communicantes* et *Hanc igitur*.

S. Greg. Magnus, multas orationes e Sacramentario Gelasii detrahens, quasdam addens et alium instituens ordinem, novum composuit Sacramentarium, in quo Romana invenitur liturgia fere de verbo ad verbum ut est hodie, quoad ordinarium missæ: sed ex hoc tempore multæ additæ sunt novæ missæ, aliæque mutationes non paucae factæ sunt.

P. V. *Liturgia Ambrosiana.*

Vicecomes, doctor Mediolanensis, in l. 2 de Ritibus missæ, anno 1620 edito, contendit ritus ecclesiæ Mediolanensis a S. Barnaba Apostolo fuisse institutos, a S. Miroclete auctos, a S. Ambrosio illustratos et inde nomine ejus decoratos. Walfridus Strabo, abbas in nono sæculo scribens, ait, de Rebus eccles., cap. 22, Biblioth. Patr. t. 15, 2 part. : « Ambrosius, Mediolanensis episcopus, » tam missæ quam cæterorum dispositionem officiorum » suæ ecclesiæ et aliis Liguribus ordinavit. Quæ et usque » hodie in Mediolanensi tenentur ecclesia. » Huic gravissimi momenti testimonio suffragatur ecclesiæ Mediolanensis et totius Italiæ traditio, a qua sine evidenti ratione, inquit Card. Bona, l. 1, cap. 10, *recedendum non est.*

Quando Carolus Magnus et papa Adrianus I exigere vulerunt ut omnes ecclesiæ Occidentales ritum Romanum adoptarent, Mediolanenses fortiter obstiterunt : plures auctores referunt miracula in gratiam ritus sui patrata. Sive hæc prodigia sint vera, sive non, certum est neque Adrianum I, neque Nicolaum II, neque alios Pontifices obtinere potuisse ut ritus Romanus Ambrosiano substitueretur, et etiam nunc missa Romana vel privatim dici non potest in cathedrali Mediolanensi, nisi in capella subterranea S. Caroli.

Attamen plurimæ diversis temporibus factæ sunt mutationes in ritu Ambrosiano, auctoritate archiepiscoporum, ut ex collatione variarum Missalis editionum aperte videtur.

Ordo missæ juxta hunc ritum reperitur apud *Martène* et apud P. *Le Brun*.

P. VI. *Liturgia gallicana.*

Liturgia Gallicana ea est quæ in Galliis ante Pepinum et Carolum Magnum erat usitata. Non erat una sub omni respectu, sed idem servabatur ordo precum, licet orationes essent diversæ : unde communius judicatur illam plu-

res habuisse auctores, qui adhuc sunt ignoti. Probabile tamen videtur eam, maxima ex parte, tribuendam esse S. Hilario Pictaviensi, versus annum 367 mortuo.

Certum est hanc liturgiam a Romana fuisse diversam, et plurimæ sunt rationes judicandi eam ex liturgiis Orientalibus magna ex parte ortum habuisse per primos Galliarum episcopos, qui fere omnes, ut S. Pothinus, S. Irenæus, S. Trophimus, S. Saturninus, ab Oriente venerant, licet missionem suam, juxta veterem traditionem, a Romano pontifice obtinuissent.

Pepinus, deinde Carolus Magnus, tantam rituum diversitatem in celebratione sanctissimorum mysteriorum ægre ferentes, jusserunt ut Sacramentarium S. Gregorii ab Ecclesia Romana acceptum, ritibus Gallicanis ubique substitueretur; et Carolus Calvus, in Epistola ad clerum Ravennatem, ait : « Usque ad tempora atavi nostri Pip- » piini, Gallicanæ ecclesiæ aliter quam Romana vel Medio- » lanensis ecclesia divina celebrabant officia, sicut vi- » dimus et audivimus ab eis qui ex partibus Toletanæ » ecclesiæ ad nos venientes, secundum morem illius ec- » clesiæ coram nobis sacra officia celebrarunt. Celebrata » sunt etiam coram nobis missarum officia more Hieroso- » lymitano, auctore Jacobo Apostolo, et more Constanti- » nopolitano, auctore Basilio : sed nos sequendam dici- » mus Romanam Ecclesiam in missarum celebratione. »

Ex eo tempore, antiqua liturgia Gallicana fuit derelicta et in Romanam mutata : in plerisque tamen ecclesiis retenti, vel, decursu temporis, adjecti sunt ritus unicuique peculiare, qui huc usque perseveraverunt, v. g., in ecclesia Lugdunensi, in Rothomagensi, in Parisiensi, in Genomanensi, etc. Sed in omnibus eadem est ordinatio missæ, videlicet introitus, *Kyrie eleison*, *Gloria in excelsis*, collecta, epistola, evangelium, Symbolum certis diebus, offertorium, etc.; idem canon ex Sacramentario S. Gregorii excerptus, etc. Ergo revera eadem est substantialiter liturgia, licet eadem non sint verba in cunctis partibus, nec eadem cæremoniæ.

Quatuor exstant Missalia veterem liturgiam Gallicanam

continentia; Card. Bona duo indicat; Card. *Tommasi* hæc duo cum alio tertio recentius reperto collegit et typis Romæ mandavit anno 1580. Doctissimus *Mabillon* quartum invenit in monasterio Bobiensi, et in suum *Musæum Italicum* inseruit. Tria alia etiam edidit et illustravit in opere inscripto: *De Liturgia Gallicana, anno 1685.*

Matthias Flaccus Illyricus, Lutheranus, missam latinam ex veteri codice vulgavit Argentinæ, anno 1557, ut catholicis oppositam; sed, re maturius perpensa, ipsi Lutherani agnoverunt eam sibi non favere. Plurimi volunt illam, in Gallia et Germania, ante Ordinis Romani introductionem, fuisse usitatam, pro antiqua Gallicana habendam et ad S. Greg. tempora referendam esse. Sic ipse Illyricus. Alii vero ut P. *Menard*, notis in Sacrament. S. Greg., Card. Bona, l. 1, cap. 12, P. *Martène*, id negant: fatentur tamen eam esse saltem decimi sæculi, et probabiliter noni.

In pluribus ecclesiis quædam existunt consuetudines, plus minusve antiquæ, v. g., dandi benedictionem episcopalem ante communionem, preces publicas pro diversis personis et necessitatibus fundendi, denuntiationes festorum et jejuniorum faciendi intra missam solemnem, etc.

P. VII. Liturgia Hispanica et Mozarabica.

P. *Le Brun*, t. 3, docet et probat fidem catholicam in Hispaniam fuisse importatam per viros a Sede Apostolica missos, ac proinde liturgiam Romanam ibi primum fuisse usitatam; sed in quinto sæculo innumeri populi barbari hanc regionem invaserunt, omnia turbaverunt, novos ritus passim induxerunt, præsertim Gothi ex Oriente venientes, et variæ jam cœperunt existere liturgiæ. Anno 538, Vigilius, summus Pontifex, ordinationem missæ Romanæ misit ad Eutherium seu Profuturum, in Hispania episcopum, et concilium Bracarense jussit, anno 563, ut omnes sacerdotes juxta illam deinceps celebrarent, quod supponit liturgiam tunc vigentem a liturgia Romana discrepare.

Non obstante hoc statuto, variæ consuetudines a litur-

gia Romana aliënæ, vel perseveraverunt, vel ab aliis regionibus, v. g., a Gallia et præsertim a Constantinopoli introductæ fuerunt, et inde aucta est confusio. Versus finem sexti sæculi, et in initio septimi, S. Leander, Hispanensis episcopus, et S. Isidorus, ejus frater ac successor, conati sunt novam ordinare liturgiam, quæ in concilio Toletano IV, anno 633 celebrato, adoptata, facta est communis omnibus ecclesiis Hispaniæ et Galliæ Narbonensis, Gothi Hispaniarum tunc subjectæ.

Hæc liturgia vocata est Gothica, a nomine gentis tunc regnantis: deinde in octavo sæculo, dicta est Mozaraba vel Mozarabica, quia cum Arabes pene omnem Hispaniam occuparent, Christiani inter eos degentes appellati fuere *Mixtarabes*, et per corruptionem *Mozarabes*, id est, mixti Arabibus. Sic communiter auctores, aliis tamen aliam originem assignantibus, ut videri potest apud *Labbe*.

Quidam errores in hanc liturgiam, ex inadvertentia, ignorantia aut negligentia irrepserant, vel saltem quibusdam illius verbis abusi sunt Felix Urgelitanus et Elipandus, Toletanus episcopus, in octavo sæculo, ut suam tuerentur sententiam, qua volebant Christum ratione humanitatis dici posse filium Dei adoptivum.

In undecimo sæculo, Alexander II, Gregorius VII et Urbanus II nihil omiserunt per triginta annos ut officium Romanum per totam Hispaniam reciperetur: cooperantibus Constantia regina, ex Galliis oriunda, et regibus Remiro, Sanctio, ac præsertim Alphonso, tandem abolitus fuit ordo Mozarabicus, et ordo Romanus Gallicus ei substitutus.

Illustris Card. *Ximénès*, anno 1500, Missale Mozarabicum novis characteribus excudi mandavit, totum ritum veterem, nonnullis mutationibus adjectis, propria auctoritate instauravit, collegium instituit sacerdotum qui juxta hunc ritum, in sacello quod ipse in majori Ecclesia Toletana fundavit, et in quinque parœciis quotidie celebrarent. Sic ritus Mozorabicus fuit restitutus et usque nunc perseveravit: ejus ordo reperitur apud *Bona*, *Martène* et *Le Brun*.

P. VIII. *Aliæ liturgiæ.*

Præcipuas memoravimus liturgias, tum Orientalis, tum Occidentalis Ecclesiæ: sed insuper aliæ sunt plures non parvi momenti.

1° *Liturgia S. Marci*, quæ etiam dicitur S. Cyrilli Alexandrini, quia ab eo, S. Marci successore, primum scripta et perfecta fuit in quinto sæculo. Non est dubium quin scripta fuerit in lingua græca tunc communi, sicut duæ aliæ liturgiæ in ecclesia Alexandrina atque in toto Ægypto simul usitata, nempe liturgia S. Basilii, et altera S. Gregorii Nazianzeni, cognomento Theologi. Verum Dioscorus, patriarcha Alexandrinus, factus Eutichianus, in concilio Chalcedonensi damnatus, et suæ damnationi subscribere nolens, magni schismatis fuit pater. Catholici definitionibus concilii Chalcedonensis adhaerentes, vocati sunt Melchitæ, a verbo arabico idem significante ac regii, gallice *royalistes*; quia mandato imperatoris Marcii, qui Concilium Chalcedonense recipiendum jusserat, obtemperaverunt. Qui vero partes Dioscori secuti sunt, appellati fuerunt Jacobitæ, a quodam Jacobo Syro, vehementi concilii Chalcedonensis adversario, episcopo Edesseno, anno 577 æræ nostræ defuncto; et Monophysitæ, quia unicam admittebant naturam in Christo. Melchitæ lingua græca uti perrexerunt, sed Jacobitæ in lingua vulgari ægyptia officium celebrabant; unde arabice, per corruptionem, a verbo græco *Αρπυγες* dicti sunt Coptæ. Huc usque exstiterunt in Ægypto, in Æthiopia et in Abyssinia; suam liturgiam, quæ est vetus Alexandrina, seu S. Marci, diu habuerunt in lingua ægyptia seu cophtica, postea in lingua arabica quæ facta est communis. Ordo ejus legi potest apud P. *Le Brun*, t. 4.

2° *Liturgia Æthiopica*. S. Frumentius, a S. Athanasio in Æthiopiam missus, anno 331, liturgiam Alexandrinam secum importare debuit, et P. *Le Brun* putat eam probabiliter primam omnium fuisse scriptam in lingua æthiopica. Æthiopes, cum Ægyptiis seu Cophtis conjuncti, diversas eorum liturgias adoptarunt, et duodecim habent:

quæ communior est apud illos, sub nomine Apostolorum, ex lingua chaldæa sive æthiopica in latinam conversa, Romæ impressa est anno 1549.

3° *Liturgia Syriaca*. Liturgiæ S. Jacobi et S. Basilii in quinto sæculo scriptæ fuerunt græce, pro magnis urbibus in quibus omnes loquebantur græce, et simul in lingua syriaca pro Syria, sicut in lingua cophtica pro Ægypto. Christiani divisi sunt in Oriente, sicut in Ægypto, occasione concilii Chalcedonensis, in Melchitas et Jacobitas: hi et illi communem retinuerunt liturgiam syriace scriptam: cujus ordo legi potest apud P. *Le Brun*, t. 4.

4° *Liturgia Maronitica*. Maronitæ sunt populus ex Phœnicia oriundus, in monte Libano et in quibusdam civitatibus Syriæ habitans, cujus primus Apostolus fuit S. Simeon Stylita, qui, per vitam suam singularem et sua miracula multos attrahens, atque e columna sua erudiens ac debortans, eos ad amplectendam religionem Christianam determinavit in quinto sæculo. Monothelitarum hæresi imbuti sunt; sed anno 1182, errores suos inter manus Aimerici, patriarchæ Antiocheni, catholici, abjecerunt, et, ex eo tempore, Sedi Apostolicæ firmiter adhæserunt. Nomen suum probabiliter sortiti sunt, ut vult P. *Le Brun*, a Joanne, dicto Marone, quia religiosus erat e monasterio S. Maronis, in diocesi Apamiensi, et eorum fuit patriarcha in initio octavi sæculi.

Missale eorum, in lingua chaldaica syriaca, impressum fuit Romæ, an. 1592 et 1594, et quatuordecim continet liturgias, sub titulis S. Xisti papæ, S. Joannis Chrysostomi, S. Joannis Evangelistæ, S. Petri principis Apostolorum, duodecim Apostolorum, S. Dionysii, S. Cyrilli, S. Matthæi, S. Jacobi, S. Marci, etc. Omnes, una excepta, reperiuntur apud *Renaudot*, t. 2, cum doctissimis notis.

5° *Liturgia Armeniaca*. Armeni, juxta antiquam et generalem traditionem, ab Aram filio Sem descendunt et suum habent nomen. Magnam occupant regionem, cui nomen suum imposuerunt, inter mare Caspianum et mare Rubrum, secus flumen Araxen, trans et citra illud: suc-

cessive vexati a Persis, Romanis, Sarracenis et Turcis, multi ex illis in alias regiones migraverunt, et inveniuntur in Tartaria, Moscovia, Polonia, Turcia.

Tenent Armeni Apostolos Thaddæum et Bartholomæum fidem apud eos prædicasse: certum est in initio tertii sæculi numerosos jam exstitisse Christianos in illo regno, cum, ex Euseb., Hist. Eccl. l. 9, cap 6, imperator Maximus bellum Armenis, huc usque Romanorum amicis, indixerit, anno 235, quia erant Christiani, et multi coronati fuerint martyrio sub Decio et Diocletiano. Tenent insuper magnam Armeniam ad fidem adductam esse, quarto in eunte sæculo, cura Gregorii Illuminatoris, qui primum regem Tiridatem converterat. Certum videtur hunc Gregorium a Leontio, Cæsarensi episcopo, ordinatum fuisse episcopum et in Armeniam missum, ac multos alios episcopos a S. Basilio, Leontii successore, in Armenia fuisse constitutos: unde concluditur Armeniam nondum habuisse patriarcham, sed Cæsarensi metropoli subjectam esse.

In sexto sæculo, Armeni errores Monophysitarum adoptarunt, vincula unionis cum catholicis ruperunt, et in conciliabulo ad hoc convocato, anno 551, actum suæ separationis solemniter confirmarunt. Æram suam ab hoc anno vel ab anno 552, in memoriam hujus actus, numerant, et universalem ex hoc tempore semper habuerunt patriarcham, in urbe Etzniazim residentem, qui viginti sex archiepiscopos et septuaginta quinque episcopos habebat sibi subjectos anno 1670.

Alius est patriarcha in Armenia minori, quinquaginta habens suffraganeos, qui in septimo sæculo se declaravit a patriarcha Etzniazim independentem. Alii etiam nunc existunt patriarchæ Armeni Constantinopoli et Jerusalem, sed a magno patriarcha dependentes.

In variis temporibus Armeni ostenderunt se paratos esse hæresim abjicere et Ecclesiæ Romanæ se adjungere: exigua provincia, nomine Naxivan, ab anno 1333 fere tota est catholica, habet archiepiscopum catholicum et monachos, olim S. Basili, qui regulam FF. Prædicatorum

amplexi sunt: plurimi sunt catholici in Moscovia et in Polonia. Dum celebraretur concil. Florent. anno 1438, patriarcha Minoris Armeniæ quosdam misit legatos ad papam Eugenium IV, qui, concilio expleto et Græcis jam profectis, cum pluribus episcopis Latinis adhuc Florentiæ manentibus celebre edidit Decretum ad Armenos. Magnus patriarcha, archiepiscopi et episcopi ipsi subjecti nunquam illud decretum admittere voluerunt, sicque in erroribus suis permanent obstinati. Ex tunc tamen multi exstiterunt catholici Armeni, tum in ipsa Armenia, tum Constantinopoli et in aliis Orientis partibus. Religiosus, e monasterio Armenorum catholicorum, in parva insula prope Venetias sito, nobis anno 1825 dixit, 2,000,000 circiter existere catholicos suæ gentis in Armenia. Qui Constantinopoli degunt, ab anno 1830 catholicum habent patriarcham.

Liturgia Armenorum ortum habuit a S. Athanasio et a S. Joanne Chrysostomo, qui apud eos relegatus mortuus est: in lingua eorum fuit scripta et usque in hodiernum diem sic perseveravit, tum apud hæreticos, tum apud catholicos, cum nonnullis tamen mutationibus ad substantiam non pertinentibus, ut videre est apud P. *Le Brun*, t. 5.

5° *Liturgia Nestoriana*. Nestorius, in concilio Ephesino, anno 431, damnatus ac depositus, definitioni concilii acquiescere noluit; relegatus et miserime mortuus, multos reliquit assecas qui errores ejus per magnam Orientis partem propagaverunt, in Perside, in India, in Malabar, in vasto imperio Sinensi, ut constat ex celebri inscriptione, anno 1625, in urbe Sigamsu, provinciæ Xinsi, reperta, characteribus Sinensibus et Syriacis constanti, et in Tartaria.

Omnes semper et ubique servaverunt liturgias Nestorii et Theodori Mopsuesteni, in lingua Syriaca scriptas, quia originem habuerunt in Syria et in Mesopotamia, ubi hæc lingua erat vulgaris; Missalia eorum tertiam continent liturgiam quam vocant Apostolorum. Earum ordines et differentię legi possunt apud P. *Le Brun*, t. 4.

Notandum, cum eruditissimo *Renaudot*, diversas linguas

Orientalis in quibus scriptæ sunt liturgiæ recensitæ, licet olim vulgares, a multo tempore esse mortuas, et tamen in officiis ecclesiasticis semper usitatas: morem igitur ecclesiarum Orientalium invocare non possunt hæretici contra praxim Ecclesiæ Romanæ.

Aliæ multæ exstiterunt liturgiæ apud Orientis Christianas gentes: auctor a Card. Bona citatus, l. 1, cap. 9, n. 9, ait supra quinquaginta numerari, partim communes, partim singularum gentium proprias.

7° *Aliæ liturgiæ Occidentis.* Præter autem præcipuas liturgias Latinas supra expositas, aliæ non paucae a Romana diversæ numerari possent, ut Africana, Clementina, quæ in l. 8 Constit. Apostolicarum reperitur, Hibernica, Dionysiana, Aquileiensis, Illyrica, Trevirensis, Bobiensis, etc.

Præterea innumeras omittimus dioceses quæ, in singulis regionibus, et præsertim in Gallia, peculiare habent consuetudines ac propria Missalia, ad instar Romani composita, ab eo tamen in multis diversa: ita similiter et plures religiosi ordines. Eo sensu igitur ritum Romanum sequuntur, quod in forma et dispositione cum Romanis conveniant, omnes scilicet habentes confessionem, introitum, collectam, epistolam, graduale, versum vel tractum, evangelium, symbolum, offertorium, præfationem, eundem canonem, communionem, gratiarum actionem et finem; licet alii psalmum *Judica* omittant, alii brevioris confessionis formulam habeant, alii diversis verbis panem et vinum offerant, alias epistolas, diversa Evangelia legant, non easdem festivitates celebrent, aliter procedant, incensum adoleant, etc. Hæc enim notant Bona, l. 1, cap. 7, n. 5; *Cavallieri* apud *Merati*, t. 1; ipse *Merati*, et nullo modo increpant, quamvis post Constitutionem *Quod a nobis*, S. Pii V, usum breviarii Romani præscribens, scripserint, quia supponunt has ecclesias in exceptione bullæ S. Pii V versari.

In infra dicendis ordinem Missalis Romani secuturi sumus.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE VARIIS LITURGIE NOSTRÆ PARTIBUS.

Breviter unamquamque liturgiæ nostræ partem hic exponemus.

1° *Antiphona Introibo.* Antiphona, a verbo Græco *αντιφωνεω*, olim significabat id omne quod alternatim cantabatur, et nunc significat notabiliorem partem ex psalmo cantando excerptam ut ante psalmum cantetur vel saltem incipiatur, et post psalmum integra repetatur. Versus *Introibo*, ex psalmo *Judica* eductus, optime congruit actioni quæ incipienda est.

2° *Psalmus Judica* statim dicitur. Utrumque, scilicet antiphona *Introibo* et psalmus *Judica*, non semper fuerunt in usu, nec etiam nunc in pluribus liturgiis usitantur. Verumtamen in Missalibus Gallicanis, Germanicis, Anglicis et Romanis, saltem a nono sæculo reperiuntur, sed non in Sacramentario S. Gregorii: unde institui debuerunt inter septimum et nonum sæculum.

3° *Confessio.* In veteri Lege, summus sacerdos, hircum viventem pro peccatis oblaturus, confitebatur *omnes iniquitates filiorum Israel, et universa delicta atque peccata eorum*, Lev. XVI, 21; omnes qui sacrificia offerebant, suas iniquitates confitebantur, ut ex quatuor primis Levitici cap. colligitur, et rabbinus Maimonides formulam hujus confessionis in suo Tractatu de Sacrific. refert. Tussio pectoris semper habita est ut signum doloris et penitentiae: ideo in antiquissimis liturgiis aliqua præscribitur vel supponitur confessio ante missæ sacrificium; sed multum variant formulæ. Ea qua nunc utitur ecclesia Romana papæ Damaso, anno 384 mortuo, vel etiam Pontiano, anno 235 defuncto, tribuitur: sed in Sacramentario S. Greg. non invenitur, nec in Missalibus decimo tertio sæculo antiquioribus. Nunc autem in omnibus ecclesiis Latinis est usitata cum nonnullis variantibus, v. g., in Hispania et in ordinibus religiosi nomen patroni nominibus Petri et Pauli additur. Nemo talem additionem propria auctoritate facere potest.

Orientalis in quibus scriptæ sunt liturgiæ recensitæ, licet olim vulgares, a multo tempore esse mortuas, et tamen in officiis ecclesiasticis semper usitatas: morem igitur ecclesiarum Orientalium invocare non possunt hæretici contra praxim Ecclesiæ Romanæ.

Aliæ multæ exstiterunt liturgiæ apud Orientis Christianas gentes: auctor a Card. Bona citatus, l. 1, cap. 9, n. 9, ait supra quinquaginta numerari, partim communes, partim singularum gentium proprias.

7° *Aliæ liturgiæ Occidentis.* Præter autem præcipuas liturgias Latinas supra expositas, aliæ non paucae a Romana diversæ numerari possent, ut Africana, Clementina, quæ in l. 8 Constit. Apostolicarum reperitur, Hibernica, Dionysiana, Aquileiense, Illyrica, Trevirensis, Bobiensis, etc.

Præterea innumeras omittimus dioceses quæ, in singulis regionibus, et præsertim in Gallia, peculiare habent consuetudines ac propria Missalia, ad instar Romani composita, ab eo tamen in multis diversa: ita similiter et plures religiosi ordines. Eo sensu igitur ritum Romanum sequuntur, quod in forma et dispositione cum Romanis conveniant, omnes scilicet habentes confessionem, introitum, collectam, epistolam, graduale, versum vel tractum, evangelium, symbolum, offertorium, præfationem, eundem canonem, communionem, gratiarum actionem et finem; licet alii psalmum *Judica* omittant, alii brevioris confessionis formulam habeant, alii diversis verbis panem et vinum offerant, alias epistolas, diversa Evangelia legant, non easdem festivitates celebrent, aliter procedant, incensum adoleant, etc. Hæc enim notant Bona, l. 1, cap. 7, n. 5; *Cavallieri* apud *Merati*, t. 1; ipse *Merati*, et nullo modo increpant, quamvis post Constitutionem *Quod a nobis*, S. Pii V, usum breviarii Romani præscribens, scripserint, quia supponunt has ecclesias in exceptione bullæ S. Pii V versari.

In infra dicendis ordinem Missalis Romani secuturi sumus.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE VARIIS LITURGIE NOSTRÆ PARTIBUS.

Breviter unamquamque liturgiæ nostræ partem hic exponemus.

1° *Antiphona Introibo.* Antiphona, a verbo Græco *αντιφωνεω*, olim significabat id omne quod alternatim cantabatur, et nunc significat notabiliorem partem ex psalmo cantando excerptam ut ante psalmum cantetur vel saltem incipiatur, et post psalmum integra repetatur. Versus *Introibo*, ex psalmo *Judica* eductus, optime congruit actioni quæ incipienda est.

2° *Psalmus Judica* statim dicitur. Utrumque, scilicet antiphona *Introibo* et psalmus *Judica*, non semper fuerunt in usu, nec etiam nunc in pluribus liturgiis usitantur. Verumtamen in Missalibus Gallicanis, Germanicis, Anglicis et Romanis, saltem a nono sæculo reperiuntur, sed non in Sacramentario S. Gregorii: unde institui debuerunt inter septimum et nonum sæculum.

3° *Confessio.* In veteri Lege, summus sacerdos, hircum viventem pro peccatis oblaturus, confitebatur *omnes iniquitates filiorum Israel, et universa delicta atque peccata eorum*, Lev. XVI, 21; omnes qui sacrificia offerebant, suas iniquitates confitebantur, ut ex quatuor primis Levitici cap. colligitur, et rabbinus Maimonides formulam hujus confessionis in suo Tractatu de Sacrific. refert. Tussio pectoris semper habita est ut signum doloris et penitentiae: ideo in antiquissimis liturgiis aliqua præscribitur vel supponitur confessio ante missæ sacrificium; sed multum variant formulæ. Ea qua nunc utitur ecclesia Romana papæ Damaso, anno 384 mortuo, vel etiam Pontiano, anno 235 defuncto, tribuitur: sed in Sacramentario S. Greg. non invenitur, nec in Missalibus decimo tertio sæculo antiquioribus. Nunc autem in omnibus ecclesiis Latinis est usitata cum nonnullis variantibus, v. g., in Hispania et in ordinibus religiosi nomen patroni nominibus Petri et Pauli additur. Nemo talem additionem propria auctoritate facere potest.

4° Orationes *Misereatur* et *Indulgentiam* in antiquis Ritualibus seu Pœnitentialibus ac Missalibus non reperiuntur, saltem in ea forma qua nunc existunt: attamen *Græcolas* probat eas jam esse veteres et universales, paucis mutationibus exceptis.

5° Versus *Deus tu conversus*, etc., in plerisque Missalibus non inveniuntur, inquit *Græcolas*.

6° *Aufer a nobis*. In omnibus liturgiis aliqua præcipitur oratio sacerdoti ad aram sacram accedenti, sed vel forma non determinatur, vel multum varia est. Oratio *Aufer a nobis*, in antiquis plurimis Sacramentariis reperitur, et in Ordine Romano XIV, § 71, apud *Mabillon*, Museo Italico, t. 2, in quibusdam Ecclesiis dicitur ante confessionem, in aliis ad infimum gradum altaris, etc.

7° *Oramus te*. Hæc oratio reperitur in pluribus Sacramentariis veteribus, et in Ordine Romano citato: in aliis vero deest. Carthusiani et Dominicani eam non dicunt. Carmelites illam non dicebant ante reformationem Missalis sui, anno 1584, nec clerus Parisiensis ante adoptionem, Ordinis missæ S. Pii V, anno 1615.

8° *Introitus*, sic dictus quia, sacerdote ad altare introeunte, canitur, non semper fuit in usu: in primis temporibus missa per lectionem Scripturæ incipiebat, sicut hodie feria VI in Parasceve. Tenetur probabiliter papam Cælestinum I, in quinto sæculo, statuisse ut unus psalmus cum sua antiphona cantaretur a choro, dum sacerdos cum suis assistentibus e sacratio ad altare procederet. S. Greg. hunc psalmum ad antiphoniam cum uno versu reduxit, cui semper addita est doxologia *Gloria Patri*, excepto tempore Passionis, et missa ejus per introitum sic formatum incipit. Sacerdos ad altare perveniens se signabat, dicens *in nomine Patris*, etc., deinde Introitum recitabat: hinc mos se adhuc signandi, sine formula *In nomine Patris* quæ ante psalmum *Judica* dicta est. Nunc quidam introitus, non ex Psalmis, sed ex aliis Scripturæ partibus vel ex compositione ecclesiastica formantur.

9° *Kyrie eleison*. Hæc verba græca, verbis Latinis, *misereere, Domine*, correspondentia, antiquissimi sunt usus

in orationibus ad Deum. Isaias, cæcus prope Jericho, mulier Chananæa et decem leprosi sic oraverunt, dicentes: *Misereere mei*. Hic modus orandi in ecclesia Græca primum usurpatus, in Ecclesiam Latinam sine conversione sermonis fuit invecutus, ignoramus quo præcise tempore. Concil. Vasense II, in Gallia anno 529 habitum, loquitur de hac praxi tanquam de re usitata, et statuit eam deinceps in Gallia sicut in Italia et Græcia sequendam esse.

Apud Græcos solus populus repetit *Kyrie eleison*, sine mutatione in *Christe*; in liturgia Ambrosiana ter dicitur *Kyrie eleison* post *Gloria in excelsis*, ter post Evangelium et ter in fine missæ, ante benedictionem, sine *Christe eleison*.

Primitus non erat statutum in Ecclesia Latina quoties hæc formula repeteretur: hoc pendebat a nutu celebrantis vel diaconi qui aliquo signo finem imponebat. Inter verba *Kyrie* et *eleison* pluries quædam addita sunt verba, v. g., *Kyrie, rex genitor ingenite, vera essentia, eleison*; *Kyrie, luminis fons et rerum conditor, eleison*; *Kyrie, qui nos imagini tuæ signasti specie, eleison*, etc. Illæ additiones sæpe longiores, ut in Missali sub Paulo III impresso videri potest, deletæ sunt, et cantus fuit retentus; unde contigit, ait *Græcolas*, cantum *Kyrie eleison* nunc adhuc esse longum in missa solemnî.

Mos invaluit, sive a S. Gregorio, ut quidam volunt, sive ab alio, ut novies diceretur *Kyrie* vel *Christe eleison*, ter pro unaquaque persona sanctissimæ Trinitatis.

10° *Gloria in excelsis*. Hic hymnus vocatur Angelicus, quia incipit per verba quibus Angeli nativitatem Christi celebrarunt, dicentes: *Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, Luc. II, 14. Est antiquissimus, in Constitutionibus Apostolicis, l. 7, cap. 47, refertur sub nomine *Orationis matutinæ*; S. Athanasius volebat Christianas virgines eum singulis diebus mane recitare; Latini illum antiquo more dicebant in officio matutino, saltem diebus dominicis, et Græci illum adhuc recitant, non solum in missa, sed in Laudibus, et vocant

magnam doxologiam : *Gloria Patri* est minor doxologia. Plurimi hunc hymnum tribuerunt S. Hilario Pictaviensi, in quarto sæculo; alii, papæ Telesphoro, in secundo sæculo: alii, Symmacho, in quinto sæculo; sed antiquior videtur ipso S. Hilario. IV concil. Tolet., anno 633, dicit reliqua quæ sequuntur, post verba evangelica, a doctolibus ecclesiasticis composita fuisse. Nihil ultra certo scire possumus.

S. Gregorius, in suo Sacramentario, præscribit ut ille hymnus singulis diebus dominicis et festivis ab episcopis post *Kyrie eleison* dicatur, et a presbyteris in sola Pascha: hæc consuetudo viguit usque ad undecimum sæculum, quo permissum est ut a presbyteris, sicut ab episcopis, cunctis diebus dominicis et festivis diceretur. Sub S. Pio V statutum fuit ut, quotiescumque in officio nocturno dictus fuisset hymnus lætitiæ, *Te Deum*, diceretur in missa hymnus exultationis, *Gloria in excelsis*. Dicitur insuper feria quinta in Cæna Domini et sabbato Sancto, in missa de die; non vero per Adventum et a Septuagesima usque ad Pascha, nisi occurrant festa, nec in feriis majoribus aut per annum.

In nonnullis Missalibus decimi quarti et decimi quinti sæculi quædam insertæ sunt additiones inter verba prædicti hymni, sicut inter verba *Kyrie eleison*, v. g., *Laudamus te; laus tua, Deus, resonet coram te, rex; Benedicimus te, qui venisti propter nos, rex Angelorum*, etc. Nicolaus V has prohibuit additiones.

11° *Dominus vobiscum*. Hæc salutationis forma legitur in II Paralip. xv, 2; populus respondet, *et cum spiritu tuo*, utendo verbis Apostoli, Gal. vi, 18: *Gratia Domini nostri Jesu Christi cum spiritu vestro*. Celebrans osculatur altare in medio, ut salutationem Christi accipiat, et versus ad populum, eum, quasi personam Christi gerens, salutatur, omnem gratiam et benedictionem precans. Usque ad tempus Durandi, in decimo tertio sæculo existentis, omnis populus salutationi respondebat, gratiam et ipse celebranti adprecans: nunc autem solus minister in missa privata, et soli cantores in missa solemnî, respondent pro

se et pro astantibus. Græci dicunt *Pax omnibus*, alludendo verbis hymni Angelici, *Pax hominibus bonæ voluntatis*: apud Latinos, episcopi, qui diu soli dicebant *Gloria in excelsis*, excepto die Paschatis, et quia personam Christi plenius representant, verbis quibus ipse discipulos pluries salutavit utentes, dicunt *Pax vobis*, quando dixerunt *Gloria in excelsis*; in aliis vero missis dicunt *Dominus vobiscum*, sicut simplices presbyteri: ita et in cæteris missæ partibus in quibus salutandus est populus; septies enim hæc salutatio repetitur in missa, videlicet post Introitum, ante Evangelium, ante Offertorium, in Præfatione, ante *Agnus Dei*, ubi dicitur, loco *Dominus vobiscum*, *Pax Domini sit semper vobiscum*, ante Postcommunione et in fine missæ.

Olim *Kyrie eleison*, *Gloria in excelsis* et *Dominus vobiscum*, vel *Pax vobis*, dicebantur ad cornu epistolæ, quia non erat crux in medio altaris, et sic perrexerunt agere Carthusiani, Dominicani, Carmelitæ et episcopi solemniter celebrantes, qui suam sedem ad cornu epistolæ semper habere debent.

Asserit *Grancolas*, t. 1, p. 475, obligationem audiendi missam, a salutatione celebrantis incipere, et præcedentia non esse de præcepto; sed nullam dat rationem suæ assertionis.

12° *Collectæ*. Post salutationem, celebrans se et assistentes ad orandum excitat, dicens, *Oremus*; apud Græcos diaconus dicit, *Oremus Dominum*: deinde celebrans dicit *Collectam*, sic probabilius appellatam quia primâ est oratio quæ super populum collectum pronuntiatur. Usus sic orandi a traditione Apostolica descendit; devotissimæ enim *Collectæ* apud antiquissimos inveniuntur auctores, v. g., apud S. Clementem, in Epist. ad Cor., S. Polycarpum, S. Irenæum, Origenem, etc. Primitus celebrans orationes pro sua devotione vel necessitate componebat, sed concil. Milevitanum, in Africa, anni 416, decrevit ut deinceps nulla adhiberetur oratio in missa, nisi prius in concilio episcoporum fuisset probata.

Pleræque orationes quibus nunc utimur in officiis et

missis de tempore, in sacramentariis S. Greg. et S. Gelasii reperiuntur: credendum est igitur in conciliis fuisse probatas. Orationes autem quæ in officiis et missis novis mysteriorum sanctorum, etc., adhibentur, a diversis auctoribus compositæ fuerunt ab Ecclesia approbatæ, dum in calendario fuerunt adscriptæ.

In Missali Gelasii tres præscriptæ erant collectæ: S. Greg. eas reduxit ad unam. Numerus postea multum variavit, et nunc diversus est pro diversa missarum qualitate, ut mox dicturi sumus.

Olim, statim atque celebrans dixerat *Oremus*, omnes genu flectebant ad vocem diaconi dicentis *Flectamus genua*, aliquo tempore secreto orabant; postea surgebant, dicente diacono *Levate*. Hodie hæc formula in solis diebus jejunii servatur: diaconus dicit *Flectamus genua*; subdiaconus, nulla interposita mora, subjungit *Levate*; qui stant genua flectere, et qui sunt genuflexi inclinari debent usque ad *per omnia*, vel *qui tecum*, juxta Merati, t. 1. Communius tamen, ut notat *Ronsée*, omnes statim surgunt. Deficiente diacono, ipse celebrans dicit, *Flectamus genua*, et minister vel cantores, nomine totius populi, respondent *Levate*.

Olim celebrans objectum orationis populo annuntiabat, diceas: *Oremus*, *fratres charissimi*, v. g., *pro Ecclesia sancta Dei, ut eam Deus*, etc.; postea dictis *Oremus*, *Flectamus genua* et *Levate*, subjungebat orationem. Mos iste feria sexta Majoris hebdomadæ servatur.

13° *Epistola*. Apud Judæos officium publicum in sabbato incipiebat per lectionem librorum Moysis vel Prophetarum, ut patet ex Act. Apost. XIII, 15, et XV, 21. Primi Christiani hanc consuetudinem in cæteribus suis servaverunt; hunc ritum in ipsomet Ecclesiæ exordio adhiberi consuevisse testatur S. Justinus, Apol. 1. Hæc instructio diebus dominicis et festivis ex scriptis Apostolorum regulariter deducitur; in feriis, ex Veteri vel ex Novo Testamento; in feria quarta quatuor Temporum, una ex Veteri et altera ex Novo Testamento, excepta feria quarta infra octavam Pentecostes; et in sabbatis quatuor

Temporum, ad instructionem ordinandorum, quinque leguntur ex Veteri et ultima ex Novo Testamento.

Pars autem ista officii dicitur Epistola vel, apud quosdam auctores, Apostolus, quia ex epistolis Apostolorum communiter deducitur. Intitulatur *Lectio*, quia olim non cantu, sed alta voce legebatur ab uno e lectoribus, in ecclesiâ loco qui dictus est lectorium, vel lectrium, unde gallice *lutrin*. Liber diversas lectiones per annum legendas continens, dictus est lectionarius (liber), vel lectionarium.

Apud Græcos diaconus legit vel cantat Epistolam; apud Latinos nunc subdiaconus eam in missa solemniter cantat, et in ordinatione sua, a decimo tertio sæculo, specialem ad hoc suscipit potestatem per libri Epistolarum traditionem. Ubi celebrans cantat missam sine diacono et subdiacono, Rubrica Romana, tit. 6, n. 8, permittit ut lector, superpelliceo indutus, Epistolam in loco consueto cantet. Si desint subdiaconus et lector, celebrans ipse Epistolam cantat: eam vero ab alio cantatam (et generaliter quod cantatur) tam submisso dicere debet ut chorus vocem ejus non audiat; P. *Le Brun*, t. 1.

14° *Graduale*. Ut instructioni jungatur oratio, post Epistolam cantatur psalmus vel quidam versus unius psalmi, et hæc portio officii dicta est Graduale, quia ad gradus pulpiti seu ambonis cantabatur.

15° *Alleluia*, vox hebræa significans jubilationes in laudando Deo, quæ in alienam linguam accurate converti posse non visa est, et ideo in propria lingua servata est. Gradualibus subjungitur, et, dicto versu, in fine ante Evangelium repetitur, excepto tempore a Septuagesima ad Pascha, et missis defunctorum. « Alleluia nobis cantare certo tempore solemniter moris est, secundum Ecclesiæ antiquam traditionem, » inquit S. Aug. in Ps. CVI.

16° *Neuma*. Durandus aliique liturgiæ interpretes dicunt neuma, quæ est continuatio cantus sine articulatione, post *Alleluia* et antiphonas, significare tantam esse mentis jubilationem ut exprimi nequeat.

17° *Sequentia* seu *Prosa*. Neuma a quibusdam dicta est *Sequentia*, quia cantum *Alleluia* sequebatur. *Sequitur jubilatio, quam Sequentiam vocant*, inquit Ordo Romanus. Nonnulli supprimentes Neumam, substituerunt ei aliquos hymnos liberioris compositionis, similem ultimorum verborum habentes sonantiam: hujusmodi hymni dicti sunt *Sequentiæ*, quia sequebantur *Alleluia* et locum tenebant *Neumæ*: appellantur etiam *Prose*, quia non constant versibus proprie dictis.

Arbitratur *Grancolas*, t. 1, p. 511, eas adhiberi incepisse in nono sæculo, pro magnis solemnitatibus primum exstitisse; deinde ita multiplicatas fuisse ut unaquæque missa propriam haberet *Prosam*, excepto tempore a Septuagesima ad Pascha. Multæ erant inconcinæ et injucundæ: Carthusiani et Cistercienses eas e liturgiis suis expunxerunt et *Missale Romanum* quinque tantum servavit: *Victimæ paschali*, quæ tribuitur Notkero abbati, in nono sæculo; *Veni, sancte Spiritus*, quæ attributa est regi Roberto; vel probabilius Hermano Contracto, in undecimo sæculo; *Lauda, Sion*, quæ est S. Thomæ Aquinatis; *Dies iræ*, quæ a Card. Frangipani, cognomento Malabranca, in decimo tertio sæculo, fuit composita. Hæc ultima, contra *Prosarum* institutionem, est tristes, et *Alleluia* non sequitur. Eiusdem generis est *Stabat mater*, a pluribus attributa Innocentio III, et a P. Wadding restituta Jacoponi, qui ex mundano factus est simplex frater Minor S. Francisci, in decimo tertio sæculo. Hæc recenter in *Missale Romanum* pro festo Septem Dolorum B. Mariæ Virginis fuit introducta.

18° *Tractus*. Quando non dicitur *Alleluia* post *Graduale*, cantatur *Tractus*, sic dictus a verbo trahere, quia tractum, id est, sine interruptione, vel lente et lugubriter, non ab omni choro, sed a solis cantoribus cantatur. Ex nonnullis alicujus psalmi versibus componitur, et aliquando ex psalmo integro, ut prima Dominica *Quadragesimæ*.

19° *Munda cor meum*. Dum oblationes fidelium, ante *Offertorium*, super altare, ad cornu *Epistolæ* deferrebantur,

liber ad aliud cornu erat deferendus: hinc mos illum sic adhuc transferendi ante *Evangelium*. Interea sacerdos dicit, *Munda cor meum*, etc., ad petendam gratiam verba Christi recte et sancte annuntiandi. Deinde petit benedictionem dicens, *Jube, Domine, benedicere*; dicit *Domine*, quia supremum Dominum cæli et terræ alloquitur; et non *Domne*, qui est titulus homini in dignitate constituto attributus: unde diaconus, benedictionem petens, sive a simplici sacerdote, sive ab episcopo, dicere non debet *Domine*, sed *Domne*, et ita quotiescumque benedictio ab homine petitur. Ipse summus Pontifex in *Litaniis* vocatur dominus apostolicus, ut *domnum apostolicum*, etc.

20° *Evangelium*. Omnes liturgiæ cognitæ præscribunt *Evangelium* in qualibet missa, voluntque illud non legi aut cantari sine pluribus cæremoniis venerationem spirantibus, maxime in solemnissimis missis, ut sunt, *Munda cor meum*, benedictio, thurificatio, etc. Sacerdos sic paratus, ad librum semiversus tantum, ut populum alloqui censeatur, salutat assistentes dicendo, *Dominus vobiscum*, librum, frontem suam, os et pectus signat, annuntiat *Evangelium*, nominans *Evangelistam*, et respondetur, *Gloria tibi, Domine*; quæ responsio jam usitata erat in octavo sæculo, ut ostendit *Romsée*.

Græci cum majori adhuc solemnitate ad cantandum *Evangelium* procedunt.

S. Cyprianus, Tertullianus, S. Justinus alique antiqui auctores testantur morem suo tempore exstitisse legendi *Evangelium* in missa; et Eusebius, l. 2, cap. 14, dicit a B. Petro institutum esse ut *Evangelium* S. Marci in ecclesiis legeretur.

Finis *Evangelio*, olim respondebatur *Amen*, vel *Deo gratias*, aut *Laus tibi, Christe*: hæc ultima formula sola prævaluit. Statim celebrans, in signum devotionis erga verbum sanctum, prima verba *Evangelii* deosculatur, dicens, *Per evangelica dicta*, etc.

In *Ordine Romano* præscribitur crucis signum quo sacerdos et populus se olim muniebant post *Evangelium*, quia tunc finita erat missa catechumenorum.

21° *Prædicatio*. Omni tempore mos fuit in Ecclesia ut pastores vel ab eis deputati sermonem ad populum haberent, post lectionem Scripturæ, id est, finito Evangelio : existentiam veteris hujus consuetudinis astruunt testimonia S. Justini, Apol. 1, n. 67 ; Tertul., l. de Anima, cap. 9 ; S. Aug., Serm. 176, etc.

Hæc prædicatio dicta vulgo *prône*, a verbo græco *πρόνω* significante primam navem Ecclesiæ, quia in ea parte stabat populus sermonem auditurus, erat modo familiaris, et dicebatur *Homilia*, modo solemnior, et nomen retinebat *Sermonis*. In plures tamen non dividebatur partes, ut in posterioribus sæculis factum est, nec dicebatur *Ave Maria* : hæc invocatio post exordium inserta est a decimo tertio vel decimo quarto sæculo tantum. *Gerson* eam continuo adhibuit in sermonibus quos, durante concilio Constantiensi, ad populum et clerum habuit.

Post prædicationem annuntiabatur præscriptiones Ecclesiæ, festa, jejunia, matrimonia, ordinationes, excommunicationes, si omnes pro quibus missæ sacrificium offerendum erat indicabantur, et quædam fiebant preces, sicut hodie in Gallia : hæc tamen apud nos fieri solent ante instructionem.

22° *Symbolum*. In primis Ecclesiæ temporibus, Symbolum non dicebatur in missa : deinde semel in anno, die veneris in Parasceve recitabatur ad instructionem catechumenorum. Fertur *Timotheum*, episcopum Constantinopolitanum, jussisse, anno 510, ut in omnibus ecclesiis sibi subjectis, ad veram profitendam fidem contra hæreticos, in singulis collectis recitaretur. Inde mos illud sic dicendi transiit in Hispaniam et in Gallias : concil. Tollet. III, anno 589, statuit ut per omnes ecclesias Hispaniæ et Galliæ, ante Orationem Dominicam, secundum formam Orientalium ecclesiarum recitaretur. Circa finem octavi et initium noni sæculi, cœpit cantari in Gallia et in Germania cum additione *Filioque*. Ordo Romanus II, quem fertur octavo sæculo scriptum fuisse, dicit Symbolum, dicto Evangelio, ab episcopo inchoandum esse. Si ergo S. Henricus imperator conquestus fuerit, anno 1014,

illud Romæ non cantari sicut in aliis ecclesiis, et si ad preces ejus Benedictus VIII illud cantandum jusserit, intelligendum est, aut antea fuisse tantum recitatum, aut morem illud cantandi desiisse.

Saltem ab eo tempore semper dicitur singulis diebus dominicis, in festis diebus mysteriorum Christi, B. Mariæ Virginis, sanctorum Apostolorum, sanctorum doctorum, et in quibusdam aliis solemnioribus festis.

Ab omnibus cantari debet tanquam publica omnium professio, non agentibus organis, nec interposita musica, nisi simplici, ut verba ab omnibus audiri possint. Vide P. *Le Brun*, t. 1.

23° *Offertorium*. Catechumeni præcedentibus orationibus et instructionibus assistebant ; iis absolutis, dimittebantur, et tunc incipiebat missa fidelium. Sacerdos, verus ad populum, eum salutabat per *Dominus vobiscum*, et responso ejus accepto, dicebat *Oremus*, nihil addens, omnes sub silentio orabant, dum fidelium oblationes acceptæ in altare ponebantur. Tempore S. Aug. mos Carthaginem introductus, et inde per totam Ecclesiam Latinam diffusus est, ut hymni dicerentur de Psalmorum libro, S. Aug., *Retract.* l. 2, cap. 11, t. 1. In Antiphonario S. Greg. notantur versus cantandi, quorum primus erat antiphona quæ inter versus repetebatur donec absolveretur oblatio : suppressa oblatione ommissi sunt versus, et sola retenta est antiphona, nunc vocata *Offertorium*.

Vestigium antiqui moris oblationes ad offertorium præsentandi remansit in ordinationibus, in episcoporum consecratione, in abbatis et abbatissæ benedictione, et in quibusdam locis, ad missam pro defunctis. Dabatur osculum pacis iis qui oblationem suam præstabant : inde usus præsentandi anulum deosculandum in ordinationibus. Quidam sacerdotes præsentabant populo aliquid offerenti patenam osculandam : S. Pius VI prohibuit. Apud quosdam est in usu deosculari rem offerendam et manum celebrantis, quod *Gavanto* et *Merati* non videtur inconveniens, modo id non fiat in missis defunctorum, et mulieres ab osculo manus celebrantis abstineant.

Eulogiæ, vulgo *pain bénit*, sunt etiam quoddam antiquarum oblationum vestigium: vetustissimi sunt usus, tum in Orientali, tum in Occidentali Ecclesia; olim distribuebantur in fine missæ vice communionis sacramentalis, in signum unionis inter fideles. Nunc intra missam distribui solent, et communius in principio missæ offeruntur ac benedicuntur. Patena offerenti deosculanda præsentari non debet, sed crux aliave imago sacra, exceptis missis defunctorum.

24° *Orationes Suscipe... Offerimus... In spiritu humilitatis... et Veni, sanctificator...* quasi de verbo ad verbum in Missali Mozarabico inveniuntur: unde circa finem undecimi sæculi in Missam Romanam transierunt. In duodecimo sæculo altera oratio, nempe *Suscipe, sancta Trinitas*, quæ Mediolani et in pluribus Galliarum ecclesiis antiquitus usitata erat, missam Romanam similiter ingressa est. Antea nulla fiebat oratio super oblata usque ad Secretam.

25° *Deus qui humanæ*. Hæc oratio in Sacramentario S. Greg. pro die Natalis Domini invenitur, exceptis his verbis, *per hujus aquæ et vini mysterium*, et in missa ab Illyrico data; sed in Ordine Romano ante sæculum decimum quartum non reperitur. Dicenda est benedicendo aquam vino immiscendam, nisi alia instituta sit formula pro missa solemnii, ut apud nos. Dicimus enim, *De latere Domini*, etc., loco *Deus, qui humanæ*, etc.

26° *Lavabo*, etc. Antiquissimi est usus lavare manus sub missa, sed mos eas, oblatione facta, lavandi, dicendo, *Lavabo manus meas*, etc., non ascendit ultra decimum quartum sæculum, et non fuit generaliter receptus in Ecclesia Latina ante decimum quintum sæculum. Ita *Romsée*, t. 4. Sed in missa S. Chrysost. apud *Goar*, lotio et *lavabo* in extenso sicut apud nos præscribuntur in initio missæ; in Ordine Romano VI, statuitur ut episcopus sedeat, duo acolythi genuflectentes sinum ejus manutergio cooperiant, et tertius, aquam administraturus, in medio eorum genuflectat. Hinc factum est ut qui dat aquam episcopo ad lavandum, adhuc genuflectat. A nono sæculo manuum

lotio fieri solet post oblationem et incensationem; P. *Le Brun*, t. 1.

27° *Orate, fratres*. Post lotionem, dicta oratione *Suscipe, sancta Trinitas*, de qua supra, celebrans versus ad populum hortatur eum ad orandum, dicens media voce, *Orate, fratres*, etc. Olim dicebatur tantum *Orate*, ut in Ordine Romano II, n. 9, habetur, et assistentes nihil respondentes secreto orabant. In Ordine Romano VI, n. 10, legitur *Orate pro me*, et in missa Illyrici, quæ est saltem decimi sæculi, legitur; *Orate pro me peccatore, fratres et sorores, ut meum et vestrum*, etc. *Martène*, t. 1. Legitur etiam responsio, *Suscipiat*, etc. Attamen hujus petitionis et responsionis usus non fuit communis, donec in Missali Romano adoptatus fuerit, anno 1551. Carthusiani et Cistercienses eum adhuc non sequuntur.

28° *Secreta*. Quidam volunt hanc orationem dici Secretam a verbo *secerno*, quia super oblationes consecrandas et non super alias pronuntiatur; sed multo communius et probabilius docetur eam sic vocari, quia secreto dicenda est; tum quia cantus Offertorii usque ad Præfationem sæpe protrahitur; tum ut celebrans magis sit recollectus: non præmittitur *Oremus*, quia ante Offertorium dictus est, et aliunde populus ad orandum sufficienter invitatur per *Orate, fratres*. Hæc oratio ejusdem est antiquitatis ac Collecta, et in Sacramentariis S. Greg. et S. Gelasii exprimitur tanquam super oblationes dicenda. Si plures sint, sacerdos primam concludendo, sibi metipsum respondet *Amen*. In ultima autem conclusione, quasi divino amore flagrans, in altam vocem erumpit, dicens vel cantans *Per omnia sæcula sæculorum*: et omnis populus accinit dicens: *Amen*. Verba ista, propter cantum, Præfationi junguntur, et reipsa tamen ad Secretam pertinent.

29° *Præfatio*. Præfatio idem significat ac prælocutio, et adhibetur ut celebrantis et assistentium mentes ad choros Angelorum erigantur, et ad tremenda quæ perficienda sunt mysteria præparentur. Antiquissimæ est institutionis, siquidem inveniuntur præfationes fere singulis missis propriæ in Sacramentariis S. Greg. et S. Gelasii; antiquiores

auctores eas commemorant ut consuetas, v. g., auctor Constit. Apostol., l. 8, cap. 16, S. Cyp., l. de Orat. Domin. « Sacerdos ante orationem, Præfatione præmissa, parat » fratrum mentes dicendo, *Sursum corda*; ut dum res- » pondet plebs, *Habemus ad Dominum*, admoneatur nihil » aliud se quam Dominum cogitare debere. » Reperiuntur in omnibus liturgiis, tum Orientalibus, tum Occidentalibus: ab ipsis ergo Apostolis vel ab Apostolicis viris earum fuit institutus.

In decimo vel undecimo sæculo numerus Præfationum ad novem fuit reductus, nempe pro Pascha, Ascensione, Pentecoste, Natali Domini et Epiphania, pro festis Apostolorum, pro sanctissima Trinitate, pro Quadragesima et Passione; Concilium Londinense, anno 1175 celebratum, cæteras prohibuit, et has novem dicendas statuit; eis addita est communis quæ est antiquior, et postea præfatio B. Virginis Mariæ, quæ Urbano II, in fine undecimi sæculi, tribuitur: tales sunt Præfationes quæ in Missali Romano reperiuntur.

30° *Sanctus*, etc., est hymnus adorationis, ex Isai. vi, 3, et Apoc. iv, 8, eductus, qui est publica fidei in sanctissimam Trinitatem professio: vocatur *trisagium*, a verbo græco *Τρισάγιος*, *ter sanctus*, quod est nomen Deo proprium. In cunctis et antiquissimis liturgiis Latinis, Græcis, Syriacis, etc., invenitur. Olim ab omnibus inclinatis, alta voce dicebatur vel cantabatur: ideo sacerdos, eum dicendo, nunc profunde se in signum adorationis inclinat. Subsequitur versus jubilationis, *Benedictus*, quem dicens sacerdos se erigit et signat: Missale Fratrum Prædicatorum præscribit ut omnes qui sunt in choro pariter se signent ad *Benedictus*.

Hosanna est vox Hebræa acclamationis, significans: Salva, quæso, vel simpliciter salus; sensus igitur est: Salus illi qui habitat in excelsis. Vox illa in propria lingua servata est sicut *amen* et *alleluia*, quia perfecte converti non potest.

Dum cantatur vel dicitur *Sanctus*, pulsatur campanula, ut moneantur fideles majorem adhibendam esse attentionem. Ita communiter recentiores liturgistæ.

31° *Canon missæ*. Vox græca *Κανών* proprie significat arundinem rectam qua, velut regula, sæpe utuntur artifices ad aliquid metiendum: per metaphoram adhibita est in conciliis, ad exprimendum fidei articulum ita statutum ut sit immutabilis, et in liturgia ad designandam eam missæ partem quæ consecrationem sub utraque specie continet, et variari non debet. Incipit a *Te igitur*, et terminatur immediate ante Orationem Dominicam. Vocatus est Canon, Preces, Oratio, Textus canonicæ precis, et a multis dictus est Actio; qua voce utitur Missale Romanum indicando *Communicantes*; dicit quippe, *infra Actionem*.

Canon missæ, prout eum habemus, in Sacramentario S. Gregorii reperitur; excepto quod in oratione *Communicantes* plura sint nomina sanctorum: ab eo tempore igitur fuit invariabilis. A quo fuerit compositus, non convenit inter doctores: S. Isidorus eum tribuit B. Petro; S. Greg. dicit factum fuisse a Scholastico, quem aliter non nominat. Sed Concil. Trid., sess. 22, cap. 4, de illo hæc habet: « Is enim constat cum ex ipsis Domini verbis, » tum ex Apostolorum traditionibus, ac sanctorum quo- » que pontificum piis institutionibus. » Diversos ergo habuit auctores, et in diversis temporibus fuit conditus.

Idem non erat Canon in veteribus Ecclesiæ Gallicanæ liturgiis, nec unicus, sed proprius et brevissimus ad singulas missas, ut refert *Martène*, t. 1.

32° *Te igitur*. In ea oratione, quæ fit cum signis crucis super oblata, oratur specialiter et nominatim, 1° pro papa sedem Petri tunc occupante, qui nominatur: hæc consuetudo est antiquissima, et diu in Ecclesia Græca sicut in Latina existit. Notatur in historia ecclesiastica ut factum gravissimi momenti, quod Dioscorus, Alexandrinus patriarcha, nomen S. Leonis papæ e sacris diptychis tollere ausus fuerit, anno 449. Alia facta similiter demonstrant in Orientalibus Ecclesiis usum primitus existisse papam in missa nominandi. Apud Latinos, concil. Vasionense, in Gallia anno 529, jussit ut nomen papæ, quicumque Apostolicæ sedi præfuerit, in Ecclesiis nostris recitetur (cap. 4). 2° Pro episcopo diœcesis in qua celebratur: hoc in omni-

bus Sacramentariis et liturgiis reperitur. 3° Græci semper hic nominaverunt imperatorem : pleræque Latinae ecclesiae, ex apostolica traditione, nominant regem cui subji-
ciuntur; volebat enim B. Paulus, I Tim. II, ut fierent orationes *pro regibus et omnibus qui in sublimitate sunt*. Verba *pro rege nostro N.* reperiuntur in Sacramentario S. Greg.; suppressa sunt in Missali Romano, edito Romæ sub Pio V, anno 1570, et sub Clemente VIII, anno 1604, forte quia ecclesiae status ecclesiastici regi a papa diverso non subji-
ciuntur: reperiuntur vero in eodem Missali ad usum ecclesiarum Galliae et Hispaniae impresso. *Romsée* testatur, t. 4; nomen regis exprimi in Hispaniis ex concessione S. Pii V, et in Galliis ex inveterata consuetudine. Extra hos casus, nomen alterius personae, cujuscumque gradus aut dignitatis, hic absque indulto pontificio exprime-
re non licet.

33° *Memento* (pro vivis). In ea oratione, post verba *famulorum famularumque tuarum*, nomina eorum pro quibus specialiter orandum erat, alta voce legebantur a sacerdote in missa privata, et a diacono vel subdiacono in missa solemni, juxta P. Martène, t. 1. Hic usus adhuc vige-
bat in undecimo saeculo, ut colligi potest ex Micrologo, cap. 13; sed paulo post totaliter fuit extinctus, propter abusus: plures enim dona offerebant ex vanitate, ut nomina eorum publice legerentur; et qui non nomi-
nabantur, id aegre ferebant. Ideo praescipit Ecclesia ut commendatio fieret secreto; ne necesse quidem est ut nomina voce articulata exprimantur, et vocibus, *qui tibi offerunt*, quae solae dicebantur, addite sunt voces, *pro quibus tibi offerimus, vel, etc.* Particula *vel* est conjunctiva pro *et*, non vero disjunctiva.

34° *Diptycha*. Hoc verbum a vocibus graecis *δις, bis*, et *πτυχά, plica*, veniens, significabat tabellam bis plicatam, ita ut tres columnas exhiberet lectori. In prima, scripta erant nomina episcoporum qui eam ecclesiam rexerant et sanctis moribus claruerant; in secunda, nomina personarum adhuc viventium, dignitate vel beneficiis ecclesiae collatis conspicuarum, nempe Romani pontificis, proprii

antistitis, principis, magistratum, eorum qui oblationibus ad sacrificium concurrebant, et quandoque conciliorum generalium; in tertia, nomina eorum qui in fide catholica decesserant. Prima columna dicebatur diptychum sanctorum; secunda, diptychum viventium, et tertia diptychum mortuorum. Omnia haec nomina publice legebantur, et idcirco oratio *Memento* vocabatur oratio super diptycha.

Qui in diptycho sanctorum intra missae Canonem legendo inscripti erant, dicebantur canonizati: hinc nomen Canonizationis adhuc existens pro alicujus in fastis sanctorum inscriptione.

Quaedam veterum diptychorum vestigia in Canone nostro remanent, ut notat *Romsée*, t. 4; in *Memento* quippe vivorum litterae N. et N. locum tenent nominum quae olim alta voce legebantur, et quae nunc vel secreto vel sola mente referuntur. In orationibus *Communicantes* et *Nobis quoque peccatoribus*, est imago diptychii sanctorum, et *Memento* defunctorum supplet tabellam in qua scripta erant nomina mortuorum. Litterae N. et N. nunc inutiles, cum negligantur, et oratio pro mortuis fiat tantum post verba *in somno pacis*, sunt testimonium antiquitatis.

35° *Communicantes*. Haec oratio inscribitur *infra Actionem*, quia intra Canonem, qui est actio sacrificii, dicitur: vox *Communicantes* exprimit communionem, seu unionem communem cum sanctis in caelo regnantibus, quorum memoria veneratur, et simul cum fidelibus in terra viventibus. Nominantur B. Virgo Maria, duodecim Apostoli et duodecim Martyres; nulli vero confessores: unde concluditur hanc Canonis partem, quae integra est apud S. Greg., scriptam fuisse antequam alii sancti Albo sanctorum solemniter adscriberentur.

In Ecclesia tum Graeca tum Latina, mos olim fuit ut sanctus cujus agebatur festum hic nominaretur: haec institutio tribuitur Gregorio III. In nonnullis veteribus Sacramentariis, post nomina SS. Cosmae et Damiani, inveniuntur nomina quorundam aliorum sanctorum, v. g., SS. Hilarii, Martini, Augustini, Gregorii, Hieronymi, Ambrosii, Benedicti, Isidori.

In Missali Romano speciales sunt *Communicantes* pro feria quinta in Cœna Domini, et pro quinque solemnioribus festis, nempe Nativitate Domini, Epiphania, Pascha, Ascensione et Pentecoste.

36° *Hanc igitur*. Ante decimum quintum sæculum celebrans, hanc dicendo orationem, manus extensas habere pergebat: nunc vero, a trecentis circiter annis, eas super oblata tenet expensas, sicut veteris Legis sacerdotes illas super victimam ponebant, ad proprias vel alienas iniquitates in eam transferendas. Hæc oratio est in Sacramentario S. Greg., et in aliis veteribus.

37° *Quam oblationem*. Hæc oratio reperitur in Sacramentariis S. Greg., S. Gelasii et in aliis, cum paucis variationibus circa cruces. De illa nihil ultra dicemus, neque de verbis consecrationis, quia in prima parte hujus Tractatus, ubi de forma Eucharistiæ, de illis sufficienter egimus.

38° *Elevatio hostiæ et calicis*. In omnibus liturgiis mos semper fuit corpus et sanguinem Domini post consecrationem adorare, sed idem non semper fuit modus. Usque ad sæculum undecimum omnes ab initio Canonis inclinabant se, supremam adorantes majestatem; sic perseverabant usque post Orationem Dominicam: tunc aliquantula fiebat elevatio hostiæ cum calice, sicut hodie, dicendo, *Omnis honor et gloria*, vel *Per omnia sæcula sæculorum*, ut habetur in Micrologo, cap. 4.

In undecimo sæculo, quando insurrexerunt Berengarii, incepit consuetudo que postea formata est in Gallia, in Germania et Romæ, hostiam et calicem, post consecrationem, separatim elevandi, et tintinnabulum ter pulsandi, ut omnes, vel genuflexi, vel facie in terram prostrati usque ad *Pater*, sacras species adorarent. Nihilominus calix et hostia, ante *Pater*, ad verba *Omnis honor et gloria*, paulatim elevantur, et tintinnabulum denuo agitur, ut iterum adorentur: est parva elevatio.

Apud Græcos immediate ante communionem elevatur hostia ut adoretur; diaconus clamat, *Attendamus*, et celebrans respondet, *Sancta sanctis*. Sic populus ut ad sacram synaxim cum debita reverentia accedat monetur.

39° *Unde et memores*. Carthusiani, Carmelitæ et Dominicani hanc orationem dicunt manibus seu brachiis in forma crucis extensis, ut memoriam passionis Christi verius expriment: id olim in pluribus Galliæ ecclesiis similiter fiebat, et nunc fit Lugduni, Senonibus, etc. Ille ritus Romæ non fuit acceptus.

40° *Supra quæ propitio*. Hæc oratio est antiquissima, cum non tantum, sicut præcedens et sequens, in Sacramentario S. Gregorii inveniantur, sed in liturgiis SS. Petri et Basilii, quoad substantiam: attamen ultima verba, *Sanctum sacrificium, immaculatam hostiam*, tribuuntur S. Leoni, in quinto sæculo sedem Apostolicam tenenti.

41° *Supplices*. In ordine Romano XIV, Museo Italico, præscribitur ut celebrans hanc dicendo orationem se inclinet et habeat brachia in modum crucis posita, *ita quod dextrum brachium sit supra sinistrum*, ut in multis Missalibus antiquis legitur: quidam regulares, nempe Carmelitæ et Prædicatores seu Dominicani, sic agunt. Verum, his exceptis, omnes, manibus junctis et in altare positis, profunde se inclinant, dicentes: *Supplices te rogamus*, etc.

42° *Memento pro defunctis*. In ea oratione, ut jam meminimus, loco litterarum N. et N. nominabantur mortui pro quibus specialiter orandum erat. Antiquissima est praxis Ecclesiæ sacrificium missæ pro animabus defunctorum offerendi et eas commendandi, ut constat exemplis a nobis superius allatis. Nunc mortui pro quibus missæ sacrificium offertur nominari non solent, et litteræ N. et N. in nonnullis Missalibus supprimuntur.

Apud quosdam Orientales, nempe Syros, Maronitas, Æthiopes et Alexandrinos, B. Virgo Maria nominatur in *Memento* defunctorum, ex errore; quia hi populi, licet Virginem Mariam sanctam putent eamque invocent, persuasum habent eam cum animabus sanctorum in paradiso terrestri usque ad diem resurrectionis detineri: orant igitur pro futura ejus glorificatione. Sic pariter SS. Hilarius, Martinus et Athanasius in Missali Mozarabico commendantur, non ut a pœnis purgatorii libe-

rentur, sed ut quoddam gloriæ accidentalis augmentum obtineant, vel ad gratias Deo pro beneficiis eis collatis agendas; Card. Bona, l. 2, cap. 14, n. 4.

43° *Nobis quoque peccatoribus.* Post defunctorum commendationem, conveniens est ut celebrans pro se et pro aliis viventibus deprecetur; se aliosque peccatores esse confitetur, pectus in signum doloris sicut Publicanus tundit, et vocem elevat, ut adstantes ad dolorem et tusionem pectoris excitet. Micrologus dicit, cap. 17, ad prædicta verba vocem esse elevandam, et Innocentius III, l. 5. *Mysteriorum missæ*, docet pectus esse tundendum, ad repræsentandam contritionem et confessionem latronis in cruce.

Verba, *Per quem hæc omnia creas*, etc., canonem missæ terminant: hic ex antiquis Missalibus et liturgiis, ut probat Card. Bona, l. 2, cap. 14, n. 5, celebrans novos fructus et alia quælibet usibus humanis destinata, v. g., legumina, mel, lac, carnes, poma, uvæ, etc., benedicere consueverat, et formam benedictionis clausula solita terminans, *Per Dominum nostrum Jesum Christum*, addebat *per quem*, etc.

Hic feria V in Cœna Domini oleum infirmorum episcopus benedicit, et Papa agnum paschalem.

44° *Oratio Dominica.* In omnibus liturgiis, etiam vetustissimis, Orientalibus et Occidentalibus, semper dicta est Oratio Dominica ante communionem: unde merito concluditur hanc praxim institutionis esse Apostolicæ. Brevis præfatio, ad excitandam celebrantis et fidelium attentionem idonea, Orationem Dominicam antecedit.

Olim pluribus in locis, et nunc etiam apud Græcos, populus Orationem Dominicam sicut Symbolum fidei canebat; mos semper fuit Romæ ut solus celebrans prædictam orationem diceret vel cantaret: sed populus ultimam pronuntiabat petitionem: ideo nunc minister vel cantores dicunt alta voce, *Sed libera nos a malo*, et sacerdos secreto respondet *Amen*.

Interea patena a subdiacono, deinde a diacono elevata, populo ostenditur, ut qui communicandi sunt, se præpa-

rent et accedant. In Ecclesia Romana et in pluribus aliis, v. g., in Senonensi, in Claromontana, etc., hæc ceremonia omittitur ut pote nunc inutilis.

45° *Libera nos, quæsumus.* In quibusdam antiquissimis Sacramentariis sacerdos, post Orationem Dominicam, non respondet *Amen*, sed immediate dicit, *Libera nos*, etc.; sumpta patena vel a diacono accepta, eam subtus hostiam ponit. Post invocationem S. Andrea, invenitur S. Stephanus in Sacramentario S. Gregorii, et P. Menard, n. 87, asserit olim licuisse sacerdoti quoslibet sanctos, pro sua devotione, hic addere, quod certe nunc illicitum est.

46° *Fractio hostiæ.* Ritus frangendi et dividendi hostiam tam antiquus est quam ipsum sacrificium: Christus fregit panem, et in fractione panis, post suam resurrectionem, duobus discipulis se manifestavit; Apostoli erant perseverantes in orationibus et fractione panis. Successores eorum idem fecerunt et mos ille nunquam desiit. Hæc autem divisio hostiæ cultro aliove instrumento nunquam peracta est, sed more Christi et Apostolorum per fractionem manibus factam.

Hostia apud Græcos in novem rumpebatur partes, in memoriam Christi et sanctorum; in ritu Mozarabico etiam in novem, in memoriam novem mysteriorum Christi. Nunc Græci eam in quatuor dividunt partes, ut videre est apud Goar: una pars immittitur in calicem; secundam sumit celebrans, tertiam dividit in communionem populi, et quartam pro infirmis reservat.

Ex Micrologo, cap. 17, hostia in tres dividenda erat partes, quarum una immittebatur in calicem, alia ad communionem celebrantis inserviebat, et tertia in communionem populi et infirmorum subdividenda erat. Ad memoriam veteris hujus consuetudinis, in consecratione episcopi, consecrans unam partem hostiæ a se consecratæ immittit in calicem, secundam sumit et tertiam episcopo consecrato tribuit.

Quo tempore autem celebrans totam hostiam sibi reservare inceperit non constat: morem veterem adhuc vi-

guisse in undecimo sæculo colligitur ex Micrologo. Verum ab illo tempore, sacerdotibus et missis privatis admodum multiplicatis, usus de hostia celebrantis communicandi penitus cessavit; et Durandus, in decimo tertio sæculo scribens, loquitur de more nostro communicandi in missa tanquam in omni Ecclesia Latina recepto; *Rationale div. off.*, l. 4, cap. 51, n. 1 et seq.

Pro fidelium et infirmorum communione minores formulæ consecrantur et in ciborio reservantur: in casu necessitatis, nihil vetat quominus pars hostiæ sacerdoti destinatæ ad dandum viaticum periclitanti reservetur.

47° *Commixtio specierum.* Ex constitutionibus summorum Pontificum Melchiadis, Siricii et Innocentii I, apud *Constant.* patet antiquum exstitisse usum ut Papa et alii Italiæ episcopi aliquas portiones hostiæ a se consecratæ singulis diebus dominicis ad presbyteros titulares sibi subjectos in signum unionis mitterent. Papa et episcopi, ante quartum sæculum, hujusmodi sacras particulas ab ecclesiis remotis accipiebant. Sanctissimæ illæ portiones dicebantur *fermentum*, quia velut fermentum unionis et charitatis inter Papam, episcopos et presbyteros habebantur, et manifesta demonstratio idem ubique offerri sacrificium. Quandoque particula ab ipso celebrante in futurum sacrificium reservabatur, ut in *Ordine Romano* I, n° 18, supponitur.

Qui sanctam habebant particulam, eam reverenter in capsula reservatam, super altare die Dominica ante sacrificium depositam, adorabant in initio missæ, et, in fine orationis *Libera nos*, eam in calicem commiscebant, dicentes: *Pax Domini*, etc. Venerabili illa consuetudine abolita, nihilominus permansit usus particulam hostiæ in calicem immittendi, dicendo: *Pax Domini*, etc.

Adduntur verba, *Hæc commixtio*, etc., quæ in antiquis Ordinibus Romanis, in Amalario et in Micrologo reperiuntur; desunt vero in pluribus Sacramentariis et Missalibus, v. g., in Sacramentario S. Greg.

48° *Agnus Dei.* Illa oratio, sine *Miserere nobis*, reperitur in Sacramentario S. Greg.; seæ doctissimus *Mabillon*,

Comment. in *Ordine Romano*, pag. 55, arbitratur illam fortasse a solis cantoribus dictam fuisse. Fertur Sergium I, anno 687, statuisse ut a clero et populo ter diceretur, et in fine adderetur, *Miserere nobis*. Ad hæc verba pectus in signum compunctionis tundebatur. Verba *Dona nobis pacem*, non nisi in duodecimo sæculo verbis *Miserere nobis*, pro ultima vice, substitui cœperunt. Hinc provenit mos pectus tundendi etiam dicendo, *Dona nobis pacem*, ex veteri usu. In missis defunctorum dicitur. *Dona eis requiem*, et pectus non tunditur.

49° *Oratio pro pace et osculum pacis.* Dicto *Agnus Dei*, celebrans dicit orationem, *Domine Jesu Christe, qui dixisti Apostolis tuis*, qua postulat pacem Christi pro tota Ecclesia. Hæc oratio in *Ordine Romano* non exstebat tempore quo scriptus est Micrologus, circa annum 1090; sed in missa Illyrici et in Sacramentario Trevirensi decimi sæculi reperitur, non vero in antiquioribus Missalibus.

Finita oratione, sacerdos accepta pace Christi per osculum altaris eam dat diacono, diaconus subdiacono, et subdiaconus cæteris. Christus post resurrectionem suam discipulos salutavit, dicendo eis: *Pax vobis*; alibi dixerat: *Pacem relinquo vobis; pacem meam do vobis*. B. Paulus hortabatur fideles ut se invicem salutarent, *in osculo sancto*, I Cor. xvi, 20. Hinc in signum mutuae sanctæque charitatis mos invaluit ut fideles in fine missæ, ante communionem, se invicem modeste oscularentur, viri viros, sicut fratres, et feminae feminas, sicut sorores; et ob hanc causam præcipue uterque sexus erat separatus, viri in una parte ecclesiæ et feminae in altera parte. Ille usus adhuc vigeat in duodecimo et decimo tertio sæculo: de eo quippe loquuntur Innocentius III, anno 1198 electus, et Durandus, l. 4, cap. 53, n. 9, ubi dicit: « Viri et mulieres non sibi invicem osculum in ecclesia porrigunt, ne forte aliquid lasciviæ subrepat... propter quod situ sequestrantur locali. »

In cunctis ecclesiis usum Missalis Romani habentibus pax semper datur per osculum, etc. Si insignes quidam

adsint laici in choro, ut principes, magistratus, etc., pax eis præstanda est cum instrumento. Sacra rituum Cong. die 22 aprilis 1690.

In aliis vero ecclesiis a sæculo decimo tertio grassari cœpit consuetudo instrumentum ad dandam pacem adhibendi et solis in choro assistentibus præsentandi. Imo nunc instrumentum pacis solis præsentatur in choro assistentibus.

Osculum olim per applicationem oris ad os dabatur: in Missali enim Gothico-gallicano, a P. Mabillon edito, petitur a Deo, *ut osculum quod in labiis datur, cordibus non negetur*; nunc vero præscribitur ut dans et recipiens pacem genas sinistras ad invicem admoveant, se leviter tangentes physice, juxta Merati et Cavalieri, vel saltem moraliter quod sufficiens æstimat *Romsée*.

In missa ordinationis pax per osculum hodie, sicut olim, datur.

In multis Galliarum ecclesiis celebrans recipiebat pacem Christi, non ab altari, ut hodie, sed ab ipsa hostia, quam deosculabatur: sic habent Durandus, l. 4, cap. 53, n. 1, et multa Missalia a decimo tertio usque ad decimum septimum sæculum. P. *Le Brun*.

Diu, saltem in pluribus ecclesiis, pax dabatur ad hæc verba: *Pax Domini sit semper vobiscum*.

Cum illa cæremonia sit testimonium vinculi pacis inter fideles, omittitur in missis defunctorum sicut et præcedens oratio.

50° *Orationes ante communionem*. Statim post osculum pacis sacra distribuebatur communio; sed pietas quorundam sacerdotum plures induxit orationes devotas, quæ essent quasi immediata ad communionem præparatio: abhinc 700 vel 800 annis Ecclesia duas elegit, et ab omnibus dicendas serius præcepit. Ambæ inveniuntur in missa Illyrici; prima tantum in Missali Romano anni 1158, et in liturgia Carthusianorum ac Dominicanorum: eam solam suo tempore recitari testatur Micrologus, cap. 18; sed Durandus, l. 4, cap. 53, n. 8, supponit tres suo

tempore dici consuevisse orationes quas hodie habemus. Unde concluditur eas in ritu Romano insertas fuisse versus decimum tertium sæculum.

51° *Communio celebrantis*. Sacerdos, hostiam accipiens, dicit *Panem ecclestem*: in missa Illyrici et in multis antiquis Missalibus alia sunt verba præsentiam realem manifeste exprimentia, quibus subjungebatur sequens salutatio: *Ave in ævum, sanctissima caro, mea in perpetuum summa dulcedo*.

Oratio *Domine, non sum dignus*, ter repetita, licet actioni faciendæ optime congruens et apud Origenem, Homil. 5 in Evang. memorata, non invenitur in Ordinibus Romanis sæculo decimo quarto anterioribus, nec illius mentionem facit Micrologus; sed de illa tanquam consueta loquitur Durandus, l. 4, cap. 54, n. 10 et 11.

Parvæ orationes, *Panem cœlestem* et *Quid retribuam*, in missa Illyrici leguntur. Duæ aliæ, *Corpus Domini nostri* et *Sanguis Domini nostri*, ibidem inveniuntur quoad substantiam, non vero in antiquis Ordinibus Romanis. Eas supponit usitatas Durandus, exceptis verbis, *Sanguis Domini*.

Quoad modum communicandi, si multi essent communicaturi, plures consecrabantur hostiæ; secus, omnes ex hostia celebrantis communicabant, in ordine sequenti, juxta Const. Apost., l. 8, cap. 1, presbyteri, diaconi, subdiaconi, lectores, cantores, monachi, diaconissæ, virgines, viduæ, pueri et omnis populus. « Presbyteri et diaconi, » osculando episcopum, corpus Christi ab eo manibus » accipiant: subdiaconi autem osculando manum episcopi, ore accipiant corpus Christi ab eo. » Sunt verba Ordinis Romani VI, apud Mabillon, n. 12.

In communionem sub specie vini, episcopi portionem vini consecrati sumentes, particulam cum reliquo vini consecrati relinquebant in calice pro diacono et subdiacono, quem ritum pontifex Romanus in missa solemnè adhuc sequitur: diaconus sanguinem eadem parte calicis sumebat, et subdiaconus ope fistulæ. Eodem modo cæteri pretiosum sanguinem pluribus in locis sumebant, fistula

in calice usque ad finem communionis remanente, quæ postea dabatur diacono purificanda; Ord. Rom. VI, n. 13.

Notandum fideles olim consuevisse, ante corporis Christi susceptionem, dicente sacerdote: *Corpus Domini nostri*, etc., respondere *Amen*, ut testatur S. Aug. variis in locis, v. g., Sermone 272, 1 part.: *Audis Corpus Christi, et respondes Amen*, et, dicente diacono, sanguinem præbente: *Sanguis Christi, calix vitæ*, similiter assentire, dicendo *Amen*, id est, verum arbitror. Quanto autem tempore ille ritus perseveravit, non constat: probabile æstimatur illum desiisse in duodecimo vel decimo tertio sæculo, quando cessavit usus communionem fidelibus sub utraque specie dandi.

52° *Ablutiones*. Usque ad decimum tertium sæculum, ablutiones post communionem non erant determinatæ ut fiunt hodie: sacerdos simpliciter manus lavabat et aqua lotionis in sacram piscinam mittebatur: sic omnes antiqui liturgistæ, et Innocentius III, nondum summus Pontifex, in Tractatu Mysteriorum, in fine duodecimi sæculi scribens. Sed idem Innocentius, factus summus Pontifex, anno 1212, ad episcopum Magalonensem, nunc Montepessulanum, respondens, præscribit ut celebrans ablutionem calicis cum vino semper agat, eamque sumere non omittat, nisi secundam missam eadem die celebrare debeat. De duplici ablutione cum vino loquitur S. Th., 3 part., q. 83, art. 5, ad 10. In concilio Coloniensi, anno 1280, præscripta est purificatio cum vino et aqua: ex eo tempore ritus duplicis ablutionis, unius cum vino, ad purificandum os et calicem, et alterius cum vino et aqua, ad abluendos digitos, factus est communis.

Oratio, *Quod ore sumpsimus*, reperitur in Missali Gothorum ante Carolum Magnum existente, in missa Hlyrici; indicatur in Ordine Romano IV, et Micrologus notat eam, ex Ordine Romano, dicendam esse secreto; est igitur antiquissima, sicut et posterior, *Corpus tuum*, quæ in missa Gothico-gallicana, pro die Natalis Domini, reperitur quoad substantiam. Verum illæ orationes ablutionibus supra expositis primitus non applicabantur.

53° *Communio*. Sic vocatur antiphona quæ olim inter versus psalmi qui tempore communionis fidelium cantabatur, iterari solebat, usque dum celebrans signo indicaret dicendum esse *Gloria Patri*. Ita expresse statuunt vel supponunt Ordines Romani a secundo sæculo usque ad sextum. Hæc consuetudo adhuc vigeat in undecimo sæculo, quando scriptus est Micrologus. Sed paulo post factum est ut sola antiphona post communionem in gratiarum actionem cantaretur. Additur oratio apud nos vocata Postcommunio, quæ in veteribus Sacramentariis inscribitur *ad complendam*, quia ultima dicitur, et postea Missale aplicatur.

54° *Ite, missa est*. Missa finita, celebrans ultima vice salutatur populum per *Dominus vobiscum*; deinde ipse vel diaconus alta voce annuntiat missam esse finitam, dicendo *Ite, missa est*.

Hic modus dimittendi populum est antiquissimus: voces *Ite, missa est*, leguntur in primo Ordine Romano, qui est saltem nono sæculo anterior, et ætatem Gregorii Magni sapit, inquit Mabillon in Admonitione et aliis in sequentibus. A Sabbato Sancto ad sabbatum proxime sequens, propter solemnitatem Paschæ, post *Ite, missa est*, duo adduntur *alleluia*, secundum ritum Romanum, quibus a populo, vel a ministro, nomine populi, respondetur, *Deo gratias, alleluia, alleluia*.

Ab undecimo sæculo cœptum est dicere *Benedicamus Domino*, loco *Ite, missa est*, in missis serialibus, tempore Quadragesimæ; deinde in omnibus missis in quibus hymnus angelicus, *Gloria in excelsis Deo*, non erat dicendus; quia dimissio populi per *Ite, missa est*, iudicabatur solemnitas et missis serialibus non congruens: Micrologus, anno 1090 scriptus, primus hanc tradit regulam.

Apud Græcos dicitur *Ite in pace*, vel *In pace procedamus*.

Quoniam post missam defunctorum solemniter celebratam aliud communiter sequitur officium, vel sepultura, vel absolutio, populus non dimittitur, et ideo non dicitur *Ite, missa est*, sed *Requiescant in pace*, et respondetur *Amen*.

Propter eandem rationem in prima missa Nativitatis Domini olim non dicebatur *Ite, missa est*, sed *Benedicamus Domino*, quia sequuntur Laudes. Ita Micrologus. In plerisque Galliarum ecclesiis incipiuntur Laudes antequam missa terminetur, et post earum conclusionem, dimittitur populus per *Ite, missa est*.

55° *Placeat*. In nono sæculo verba *Ite, missa est*, dicebantur absolutio, id est, finis missæ; nihil enim addebatur: populus respondebat *Deo gratias*, et discedebat. Oratio *Placeat* in multis invenitur Sacramentariis noni sæculi et posterioribus; verum ad missam non pertinebat. « Finitis » omnibus, osculatur altare sacerdos, dicens: *Placeat tibi, » sancta Trinitas*. Deinde sacris vestibus se exuens, etc., » ait Micrologus, cap. 22. Habebatur ergo ut privata sacerdotis oratio.

Notatur in Ordine Romano XIV, et in Missali Romano sub S. Pio V reformato præscribitur ut pars missæ: saltem ab eo tempore ad missam pertinet.

56° *Benedictio*. Olim ab episcopo celebrante solemniter dabatur benedictio post Orationem Dominicam, ante communionem, et statim dimittebantur fideles qui non erant communicaturi, juxta hæc verba ad exorcistas ordinandos: *Oportet dicere populo ut qui non communicat, det locum*. Concilium Tolet. IV, an. 633, præscribit ut, « post » Orationem Dominicam, et conjunctionem panis et calicis, benedictio in populum sequatur. » In ritu Mozarabico et Gallicano benedictio episcopalis ante communionem dari consueverat, ut probat *Mabillon*, de Liturg. Gal. Hæc benedictio adhuc est usitata in pluribus Galliarum ecclesiis.

In Sacramentario S. Greg. reperitur benedictio unicuique missæ propria, similiter et in multis veteribus liturgiis: at illæ benedictiones sunt tantum orationes super populum recitandæ, similes ei quam in feriis quadragesimalibus ante *Benedicamus Domino* recitare solemus.

In primis Ordinibus Romanis legitur quod Papa vel episcopo, missa finita, ab altari descendente in presbyterium sive sacristiam, episcopi primum dicant, *Jube, domne,*

benedicere; resp. *Benedicat nos Dominus*; resp. *Amen*. Post episcopos, presbyteri; post presbyteros, monachi; deinde schola, etc., idem faciebant.

P. *Le Brun* probat simplices presbyteros hujusmodi benedictionem ante sæculum undecimum nunquam dedisse; sed eo tempore, ex canone concilii Aurelianensis, anni 511, male intellecto, credidisse se, in absentia episcopi, populum benedicere posse.

Micrologus autem contendit, cap. 21, presbyteros a tali benedictione non esse prohibendos, imo eam, absente episcopo, omittere non posse sine gravi scandalo. Eam tamen non impertiuntur in ecclesiis Lugdunensi, Augustodunensi, Lingonensi, Senonensi, Trecenti, Vesuntina, Virodunensi, Remensi, Suessionensi, etc., juxta P. *Le Brun*; eam pariter omittunt Carthusiani in propriis ecclesiis celebrantes: secus, si in aliis ecclesiis celebrent.

Communior tamen est consuetudo populum in fine missæ sic benedicendi, et ubi recepta est, ab illa recedere non licet. Olim ante orationem *Placeat* fiebat, et usque ad medium sæculi decimi sexti tria formabantur signa crucis: sed Pius V, in Missali Romano, anni 1587, usum ter benedicendi in missis privatis abrogavit, et Clemens VIII illum penitus exstinxit respectu presbyterorum, et solis episcopis reservavit ad majorem missæ episcopalis dignitatem.

Forma etiam est diversa: presbyteri simpliciter dicunt: *Benedicat vos omnipotens Deus, Pater*, etc.; episcopi vero dicunt: *Sit nomen Domini benedictum*, etc. *Adjutorium*, etc. deinde *Benedicat vos*, etc.

Hæc benedictio in missis defunctorum omittitur, quia est quid solemnæ.

Sacerdos coram episcopo celebrans, antequam in fine missæ benedicat, faciet episcopo profundam reverentiam, veluti facultatem postulans populo benedicendi: si vero episcopus assistens extra suam diocesim esset, hæc omittetur reverentia. Cærem. episc., lib. 1, cap. 30, et *Ferraris*, vº *Benedictio*, art. 5, n. 42.

57° *Ultimum evangelium*. In decimo tertio sæculo, fi-

nita missa, non dicebatur evangelium, nisi ex devotione, ut patet ex Durando, dicente, l. 4, cap. 24, n. 5 : « Quidam volentes dicere, finita missa, evangelium » S. Joannis, vel aliud, imprimunt primo signum crucis » super altare et postea in fronte. » Multi sacerdotes illud secreto recitabant, se in cornu dextro altaris exuendo, vel ad sacristiam redeundo. Fideles illud ex devotione audire volentes, petierunt ut super se, vel saltem alta voce recitaretur, sicut in fine Baptismi recitari consueverat : semper enim evangelium istud venerati sunt, et in gravibus circumstantiis illud recitabant, vel a sacerdote super se recitari petebant. Non mirum ergo si quidam sacerdotes devotionem habuerint illud statim post missam dicendi, si hæc devotio ad alios et ad ipsos fideles transierit, et si tandem facta fuerit communis. Pius V, post medium decimi sexti sæculi, ordinavit ut in fine missæ a sacerdotibus diceretur evangelium S. Joannis, quod antea non ex mandato dicebatur.

Non obstante hac S. Pontificis præscriptione, Cluniacenses, Cistercienses et Carthusiani ultimum in fine missæ non dicunt evangelium ; Lugduni, Remis, Metis, in cathedrali Cenomanensi et in pluribus aliis ecclesiis, evangelium S. Joannis dicitur redeundo ab altari ad sacristiam ; et si aliud dicendum sit, nempe diebus dominicis, feriis majoribus et vigiliis, ubi sit de aliquo sancto, dicitur in sacristia, juxta consuetudinem ante Constitutionem S. Pii V existentem.

Ceremoniale episc., l. 2, cap. 8, sub fine, statuit ut episcopus, in fine missæ, data benedictione, dicat *Dominus vobiscum, Initium sancti Evangelii*, etc., et prosequatur eundo ad locum ubi a principio accepit paramenta.

Cum evangelium S. Joannis recitaretur memoriter, mos fuit et perseveravit signandi aure, loco libri evangeliorum, vel tabellam in qua scriptum est : ideo igitur osculum primorum ejus verborum omittitur in fine.

ARTICULUS QUARTUS.

DE VARIIS MISSARUM SPECIEBUS.

Breves exponemus notiones de missis : 1° majoribus et minoribus ; 2° publicis et privatis ; 3° præsanctificationum ; 4° siccis ; 5° de tempore ; 6° de sanctis ; 7° votivis ; 8° defunctorum ; 9° de sponsalibus ; 10° coram SS. Sacramento.

§ I. — Missæ majores et minores.

1° Missa *major* in genere (*messe haute*) ea est quæ cum cantu celebratur. Si celebretur, ministris et clero assistentibus ac functiones ordinum suorum exercentibus, vel, his deficientibus, saltem cum quodam apparatu ornamentorum et cæremoniarum in rubricis descriptarum, quales sunt incensationes, dicitur solemniter ; secus, dicitur simpliciter *major* seu *cantata*. Missa *minor* (*messe basse*) ea est quæ celebratur sine cantu et absque cæremoniarum apparatu. Si quandoque nonnullæ solennes fiant cæremoniæ in missa non cantata, v. g., incensationes, id ex speciali sit consuetudine, ut in quibusdam monasteriis, et non ideo missa est major proprie dicta.

2° Ad missam *majorem* ordinarie revocatur missa parochialis, quæ cantatur, ad quam fideles convocantur, in qua publice fiunt preces, indicantur festa et jejunia, publicantur matrimonia, docetur populus. Quandoque est sollemnis ; sæpe est simpliciter cantata, quia desunt circumstantiæ ad sollemnitatem requisitæ.

Diximus, *ordinarie* ; quia hæc missa in quibusdam locis celebratur sine cantu, et tunc ad missam minorem pertinet.

Idem dicendum de missis conventualibus et capitularibus.

§ II. — De missa publica et privata.

1° Missa publica ea est ad quam concursus populi admittitur : per oppositionem, missa *privata* ea dicitur ad quam talis non admittitur concursus. Unde, missa publica cum missa solenni confundi non potest, nec eum

nita missa, non dicebatur evangelium, nisi ex devotione, ut patet ex Durando, dicente, l. 4, cap. 24, n. 5 : « Quidam volentes dicere, finita missa, evangelium » S. Joannis, vel aliud, imprimunt primo signum crucis » super altare et postea in fronte. » Multi sacerdotes illud secreto recitabant, se in cornu dextro altaris exuendo, vel ad sacristiam redeundo. Fideles illud ex devotione audire volentes, petierunt ut super se, vel saltem alta voce recitaretur, sicut in fine Baptismi recitari consueverat : semper enim evangelium istud venerati sunt, et in gravibus circumstantiis illud recitabant, vel a sacerdote super se recitari petebant. Non mirum ergo si quidam sacerdotes devotionem habuerint illud statim post missam dicendi, si hæc devotio ad alios et ad ipsos fideles transierit, et si tandem facta fuerit communis. Pius V, post medium decimi sexti sæculi, ordinavit ut in fine missæ a sacerdotibus diceretur evangelium S. Joannis, quod antea non ex mandato dicebatur.

Non obstante hac S. Pontificis præscriptione, Cluniacenses, Cistercienses et Carthusiani ultimum in fine missæ non dicunt evangelium ; Lugduni, Remis, Metis, in cathedrali Cenomanensi et in pluribus aliis ecclesiis, evangelium S. Joannis dicitur redeundo ab altari ad sacristiam ; et si aliud dicendum sit, nempe diebus dominicis, feriis majoribus et vigiliis, ubi sit de aliquo sancto, dicitur in sacristia, juxta consuetudinem ante Constitutionem S. Pii V existentem.

Ceremoniale episc., l. 2, cap. 8, sub fine, statuit ut episcopus, in fine missæ, data benedictione, dicat *Dominus vobiscum, Initium sancti Evangelii*, etc., et prosequatur eundo ad locum ubi a principio accepit paramenta.

Cum evangelium S. Joannis recitaretur memoriter, mos fuit et perseveravit signandi aure, loco libri evangeliorum, vel tabellam in qua scriptum est : ideo igitur osculum primorum ejus verborum omittitur in fine.

ARTICULUS QUARTUS.

DE VARIIS MISSARUM SPECIEBUS.

Breves exponemus notiones de missis : 1° majoribus et minoribus ; 2° publicis et privatis ; 3° præsanctificationum ; 4° siccis ; 5° de tempore ; 6° de sanctis ; 7° votivis ; 8° defunctorum ; 9° de sponsalibus ; 10° coram SS. Sacramento.

§ I. — Missæ majores et minores.

1° Missa *major* in genere (*messe haute*) ea est quæ cum cantu celebratur. Si celebretur, ministris et clero assistentibus ac functiones ordinum suorum exercentibus, vel, his deficientibus, saltem cum quodam apparatu ornamentorum et cæremoniarum in rubricis descriptarum, quales sunt incensationes, dicitur solemniter ; secus, dicitur simpliciter *major* seu *cantata*. Missa *minor* (*messe basse*) ea est quæ celebratur sine cantu et absque cæremoniarum apparatu. Si quandoque nonnullæ solennes fiant cæremoniæ in missa non cantata, v. g., incensationes, id ex speciali sit consuetudine, ut in quibusdam monasteriis, et non ideo missa est major proprie dicta.

2° Ad missam *majorem* ordinarie revocatur missa parochialis, quæ cantatur, ad quam fideles convocantur, in qua publice fiunt preces, indicantur festa et jejunia, publicantur matrimonia, docetur populus. Quandoque est sollemnis ; sæpe est simpliciter cantata, quia desunt circumstantiæ ad sollemnitatem requisitæ.

Diximus, *ordinarie* ; quia hæc missa in quibusdam locis celebratur sine cantu, et tunc ad missam minorem pertinet.

Idem dicendum de missis conventualibus et capitularibus.

§ II. — De missa publica et privata.

1° Missa publica ea est ad quam concursus populi admittitur : per oppositionem, missa *privata* ea dicitur ad quam talis non admittitur concursus. Unde, missa publica cum missa solenni confundi non potest, nec eum

missa simpliciter majori; fieri enim potest ut sine solemnitate et sine cantu dicatur missa cui admittatur populus, et, e contra, celebretur missa sollemnis vel cantata, cui non admittatur populus.

Missa parochialis ex natura sua est publica.

2° Missa principaliter instituta est ut esset sollemnis et publica, clero scilicet cum populo assistente, offerente et communicante. Id fere omnes missæ partes adstruunt: *Dominus vobiscum; Oremus; Sursum corda; Habemus ad Dominum*, etc.

3° Primitus non erant sacerdotes in monasteriis: monachi diebus dominicis et festivis in vicina ecclesia missæ assistebant. Quando proprias ceperunt habere ecclesias, Pontifices maximi ac concilia prohibuerunt ne publicas celebrarent missas, ob periculum retrahendi populum a cœtibus quibus præerant pastores. Nihilominus licebat celebrare missas sollemnes, et cum ministris et cæremoniæ apparatus, in monasteriorum etiam arctissimæ observationis ecclesiis.

4° Missa dici potest et quandoque, licet minus recte, dicitur privata ex multiplici ratione: 1° ratione loci in quo celebratur; 2° ratione diei, quia non est festum; 3° ratione personæ privatæ cui applicatur; 4° ratione altaris privati, et non majoris; 5° ratione communicantium, si nempe solus celebrans communicet.

Adversus missas privatas ultimo sensu intellectas debacchatus est Lutherus, in Tractatu de abroganda missa privata, asserens se a diabolo didicisse hujusmodi missam veram esse idololatriam. Eidem sententiæ, de abroganda missa privata, subscripserunt Calvinus, Instit. l. 4, cap. 18, Chemnitius, in Examine concilii Trident. et generaliter Protestantes, qui ipsummet missæ sacrificium sustulerunt.

Contra hos hæreticos concil. Trid., sess. 22, can. 8; sic statuit: « Si quis dixerit missas in quibus solus sacerdos sacramentaliter communicat, illicitas esse ideoque abrogandas; anathema sit. » Licet enim semper optaverit Ecclesia ut in singulis missis fideles adstantes, non

solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicent, id nunquam præcepit. Card. Bona multis testimoniis et argumentis demonstrat, l. 1, cap. 14, laudabilem missæ privatæ consuetudinem Patribus fuisse cognitam et in Ecclesia semper viguisse.

In præcedenti capite, n. 4, loquitur de missa solitaria quæ olim a solo sacerdote, nemine præsentate et respondente, fiebat in monasteriis, et ostendit eam a pluribus conciliis et pontificibus fuisse prohibitam, quia non verificarentur verba *Dominus vobiscum, Sursum corda*, etc., si nullus esset qui responderet. Asserit tamen a Romano pontifice quibusdam monachis vel eremitis perpetuo inclusis aliquando indultum fuisse ut soli, sine respondente, sacrificium offerre possint. Seclusa speciali hac concessione, hujusmodi missa graviter esset illicita, nisi necessitas excusaret. Gavantus et Merati astimant sufficientem existere causam sine ministro celebrandi, si viaticum moribundo sit dandum; si die festo populus missa privaretur, et nullus respondere possit; si tempore pestis timeatur contagio. Præterea, etiam extra casum necessitatis, si haberi non possit minister qui respondeat, sed tantum qui serviat, aut si, missa incepta, minister abeat, sacerdos ipse poterit respondere.

Missa vero privata, cui solus adest minister, nihil habet redarguendum; minister enim respondet nomine totius Ecclesiæ quam celebrans salutatur et alloquitur.

5° Expresse prohibetur in Decretal., l. 3, tit. 2, cap. 1, et in rubricis Missalis, de defect. tit. 10, n. 1, ne femina ministret ad missam: potius sine ullo ministro celebrandum foret. Mulier longe ab altari posita, vel monialis in choro respondere posset sacerdoti, viro circa altare ministrante: id nullo jure prohibitum esse docet Card. de Lugo quoad monialem. Vide S. Ligorium, l. 6, n. 391 et 392.

Celebrare sine ministro, extra necessitatem, peccatum esset mortale: ita omnes, inquit S. Liguorius. Minor autem sufficit necessitas ad celebrandum cum ministro nesciente respondere, quam sine ministro.

Si celebrans advertat ministrum male pronuntiare, eumque facile corrigere non possit, non se, neque circumstantes turbet, neque ordinem missæ invertat, sed omnia a ministro suppleat, si commode potest.

6° Ex decreto sacræ Congr. Rit. diei 7 augusti 1627, non competit vicariis generalibus celebrantibus duos ministros, aut duos capellanos cum cottis, honoris causa, habere: id solis reservatur episcopis in missa privata.

Missæ vero conventualis, licet non cantata, non censetur privata: ideo adhiberi possunt in ea duo ministri et candelæ plures, ratione solemnitatis, præsertim in festis majoribus. (*Ord. rom. anni 1849-1850, p. XXI.*)

7° In missis privatis, quoad indumenta, cæremonias, ministros, altaris ornatum et benedictionis largitionem, a simplici sacerdote non discrepant (abbates usum pontificalium habentes). Deinde sacras vestes induant in sacristia, neque utantur cruce pectorali, unico sint contenti ministro, aquam cum pelvi et ureolo argenteis sibi ministrari non sinant, duas tantum candelas super altari adhibeant. (*Decret. S. Cong. Rit. ab Alexandro VII diei 17 sept. 1659, art. 21.*)

§ III. — Missa præsanctificationum

Improprie dicitur missa, cum in illa non consecratur; in eo enim consistit ut particula, prius consecrata, inter aliquem precum, rituum ac cæremoniarum ordinem, liturgiæ missæ fere similem, a sacerdote sumatur; ideo hoc liturgiæ genus vocatum est missa præsanctificationum. Antiquissimi est usus apud Græcos, qui tenent consecrationem corporis et sanguinis Christi cum tristitia jejuniæ quadragesimalis non recte conciliari. Unde concilium Laodicenum anni 314 sancivit, can. 49, *non oportere in Quadragesima panem offerre, nisi sabbato et dominicis tantum*. Concilium in Trullo formaliter dicit, can. 52, in omnibus Quadragesimæ diebus, exceptis sabbatis, dominicis et die Annuntiationis, *sacrum præsanctificationum ministerium fieri*. Quæ disciplina usque in

hodiernum diem apud Græcos viguit. Die dominica, præter formulam in ea missa a celebrante consumendam, quinque aliæ consecrantur, pro quinque sequentibus diebus, et unaquaque die præsanctificationum ministerium officio vespertino conjungitur.

Excipitur etiam, ab immemoriali tempore, feria V in Cæna Domini.

Apud Latinos missa præsanctificationum sola feria sexta in Parasceve celebratur, et ab Ecclesia Orientali fuit importata versus octavum sæculum.

§ IV. — Missa sicca.

Sic vocabatur quædam veræ missæ simulatio, ab indiscreta quorundam devotione sæculo duodecimo inducta: sacerdos vestibus sacris indutus ad altare accedebat, ibique omnia sicut in vera missa faciebat, præter secretas, canonem aliasque partes consecrationem et communionem directe respicientes. Hæc missa dicta est nautica, quia in mari præcipue fuit usitata, quando vera missa, propter fluctuum commotiones, celebrari non poterat. S. Ludovicus habebat devotionem audiendi hujusmodi missam, cum e transmarinis partibus rediret in Galliam, referente Guillelmo de Nangis. De illa tanquam licita mentionem facit Durandus, l. 4, cap. 1. Sed, provida episcoporum cura, a multo tempore ubique hæc praxis est abrogata.

§ V. — Missæ de tempore.

Annus ecclesiasticus, sicut annus civilis, in varia divisus est tempora, quibus propria respondent officia. Initium ejus est prima Adventus dominica: Adventus autem, ante Gregorium Magnum certe notus, est præparatio ad solemnitatem Nativitatis Domini. Festa Nativitatis, Epiphaniæ, Resurrectionis et Ascensionis Christi, Pentecostes et sancta Quadragesima ab Apostolis vel a proximis eorum successoribus fuerunt instituta, ut ex Constit. Apostolicis, Tertul., l. de jejuis, Theoph. Alexandrino, epist. Paschalibus, S. Irenæo apud Euseb.,

Hist. l. 5, colligitur. Dies dominicæ per annum ab his festis et temporibus pendent, et feriæ, in singulis hebdomadâis, diebus dominicis vel festivis coordinantur. Exstant ergo officia pro toto anni cursu sic statuta, quæ propria de tempore dicuntur, et in antiquissimis liturgiæ libris fere sic partita reperiuntur, v. g., in Ordine Romano I, qui sæculo nono certo est anterior, in Sacramentariis SS. Greg. et Gelasii, et in Lectionario S. Hieronymi.

§ VI. — Missæ de sanctis.

Morem semper fuisse sacrificium missæ offerendi, non quidem pro sanctis, sed in illorum honorem, certissime constat ex vetustissimis Patrum testimoniis, nempe ex Epist. ecclesiæ Smyrnenis, attestantis se ossa S. Polycarpi collegisse, et sibi proponere natalem ejus martyrii diem cum hilaritate et gaudio celebrare; ex Tertul., l. de Corona mil., cap. 3, dicente: « Oblationes pro defunctis » et pro natalitiis annua die facimus; ex S. Cyp., Ep. 34, et Epist. 37, asserente *oblaciones et sacrificia*, ob commemorationes martyrum, die annua eorum mortis celebrari; ex S. Aug., de Civit. Dei, l. 8, cap. 27, clamante: « Quis » audivit aliquando fidelium stantem sacerdotem ad altare, etiam super sanctum corpus martyris, ad Dei honorem cultumque constructum, dicere in precibus: « Offerro tibi sacrificium, Petre, vel Paule, vel Cypriane; » cum apud eorum memorias offeratur Deo, qui eos et homines et martyres fecit? »

Citati Patres de solis martyribus loquuntur, quia festivitates in memoriam aliorum sanctorum serius in Ecclesia receptæ sunt: prima fuit in honorem S. Martini Turonensis, anno 402 defuncti. Postea multi in catalogo sanctorum adscripti sunt, et, sicut martyres, specialia habuerunt officia, quæ vocantur Propria Sanctorum.

Communia etiam existunt officia pro colendis sanctis proprium non habentibus.

§ VII. — Missæ votivæ.

1° Sic appellantur Missæ quæ officio diei in quo di-

cuntur non conveniant, et pro aliqua necessitate publica vel privata, aut in B. Mariæ virginis aliorumve sanctorum honorem, extra eorum festivitates, celebrantur. Micrologus refert, cap. 60, Alcuinum in octavo sæculo, rogatu S. Bonifacii archiepiscopi, composuisse missas votivas de sanctissima Trinitate, pro Dominica, de sapientia, de Spiritu sancto, de charitate, de Angelis, de cruce, et de B. Maria pro aliis hebdomadæ diebus, ut presbyteri Germaniæ officii ecclesiasticis nondum instructi, vel librorum copia nondum præditi, *aliquid haberent cum quo officium suum qualibet die possent explere.*

Tempore quo scriptus est Micrologus, in fine undecimi sæculi, missa de Cruce feria sexta, et de sancta Maria sabbato, communiter adhuc dicebatur, *non tam ex auctoritate quam ex devotione*, et missarum votivarum pro aliis diebus statutarum fiebat memoria in missa de die.

2° Aliæ erant missæ votivæ, etiam Alcuino longe antiquiores, pro mortalitate, pro sterilitate, ad petendam pluviam, tempore belli, pro pace, etc., ut videtur in Sacramentariis S. Greg. et S. Gelas. Ejus generis erat sacrificium quod, referente S. Aug., de Civ. Dei, l. 22, cap. 8, n. 6, presbyter in aliqua domo obtulit ut spirituum malignorum vexatio cessaret.

3° Devotio dicendi missas votivas, præsertim in honorem B. Virginis, ita excrevit, ut, versus undecimum sæculum, singulis diebus, etiam dominicis et festivis, præter missam solemnem, una diceretur missa de B. Virgine, et altera *de Requiem.*

4° At in Rubr., 1 part., tit. 4, n. 3, missæ votivæ prohibentur diebus dominicis et duplicibus; item intra octavas Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Paschatis, Pentecostes, in die Cinerum, hebdomada Majori, in vigiliis Nativitatis Domini et Pentecostes, ex decreto Cong. Rit. diei 28 augusti 1627; similiter intra octavam Corporis Christi, ex alio decreto 21 junii 1670. Addenda est vigilia Epiphaniæ, ex decisione S. Cong. Rit. diei 10 decembris 1718.

Ab hac regula excipiendæ sunt, 1° missa votiva de B. M. Virgine, quæ, ex immemoriali consuetudine, in qui-

budam locis cantatur singulis diebus post Primam et etiam singulis sabbatis (S. Congreg. Rit. 2 decemb. 1684); 2° missa sponsalium, de qua infra, § IX.

5° Aliis diebus dici possunt missæ votivæ, pro arbitrio sacerdotum, cum commemoratione ejus de quo factum est officium: « Id vero passim non fiat, nisi rationabili de causa, et, quoad fieri potest, missa cum officio conveniat; » Rubr. 1 part., tit. 5, n. 3. Rationabilis autem non esset causa, ad missas votivas passim celebrandas, desiderium promptius se expediendi, vel alia similis et levis excusatio, inquit *Merati* et S. Ligorius: sufficit vero sola dantis elemosynam petitio, et probabiliter singularis erga tale mysterium, erga talem sanctum vel sanctam devotio.

Notandum quod missæ conventualis et capitularis cum officio semper concordare debeant, ex pluribus S. Congr. Rit. decretis. Idem dicendum est de missa parochiali.

6° Diebus vetitis missam votivam celebrare, est ad minus peccatum veniale, et sæpe mortale, vel ratione contemptus et scandali; vel etiam, juxta plures, quia res in se gravis est: communius tamen docetur peccatum non esse mortale, secluso scandalo et contemptu, quia notabilis non videtur ordinis inversio, nisi forte publica dice-retur missa, vel missa de *Requiem*, sine causa excusante.

7° Cæterum omnes fatentur missas votivas majores, non privatas, diebus vetitis ob graves causas celebrari posse; exceptis tamen duplicibus primæ classis, dominicis privilegiatis primæ classis, feriis Cinerum et Majoris hebdomadæ, nec non vigiliis Pentecostes et Nativitatis Domini N. J.-C. (S. R. C. 27 mart. 1779, ad 20.)

Graves autem causæ reputantur, 1° necessitas vel utilitas publica, quæ scilicet totam respicit communitatem vel notabilem ejus partem, vel notabilem familiam ex ejus conservatione pendet bonum communitatis; in eo casu habendæ sunt, v. g., processio, quæ non nunquam fit nisi in re gravi; missa pro salute principis, pro obtinenda victoria, ad gratias agendas pro beneficio obtento; 2° si clericus cum episcopo conveniat, ex Congr. Rit. 19 mai 1607.

« Receptio vero ad habitum vel ad professionem religiosam sub re gravi numerari non potest, ut ex consuetudine cantari possit missa votiva sollemnis, etiam de Spiritu sancto, in dominicis vel duplicibus; et hic abusus omnino abrogandus; » Decret. Congreg. Rit. diei 24 juli 1683.

8° Quoad modum eas dicendi, sciendum est 1° in missa majori, quæ celebratur pro re gravi vel publica Ecclesiæ causa, unicam dicendam esse orationem sine commemoratione feriæ, festi simplicis aut semiduplicis, vel octavæ communis, quia talis missa reputatur primæ classis et excludit commemorationes per festum primæ classis exclusas. Non vero omittenda esset commemoratio dominicæ, feriæ majoris, octavæ privilegiatæ, duplicis aut venerationis sacramenti expositi. 2° In missis votivis quæ privatim, vel etiam solemniter, sed ex privata causa, celebrantur, tres saltem necessariæ sunt orationes: secunda debet esse de feria vel festo ejus sit officium, et tertia quæ secunda fuisset in missa diei. Si insuper aliæ in missa diei faciendæ fuissent commemorationes, omnes adduntur (*Merati*, 1. part., p. 73). 3° In missa majori, pro re gravi, semper dicitur *Gloria in excelsis* et *Credo*. Utrumque tamen omittitur in missa cum paramentis violaceis, nisi forsitan dicendum sit *Credo* propter occurrentem dominicam. In missis vero privatis nunquam dicitur *Credo*; nunquam etiam *Gloria in excelsis*, nisi in missa de Angelis et de Beata in Sabbato. 4° Si missæ votivæ propriam non habeant præfationem, dicenda est præfatio de tempore vel de octava currente, vel tandem communis, non vero de festo occurrente. Dicitur *Communicantes* de octava occurrente, si proprium habet: secus commune, etsi dicatur præfatio propria.

9° Dici non debent pro missis votivis missæ propriæ festis Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Paschatis, Assumptionis B. Mariæ aliorumve similium, proprios Introitus vel Collectas habentium; quia verba, extra proprios dierum festorum dies vel octavas, absurdum exhiberent sensum. Ita decretum S. Congr. Rit. a Paulo V approba-

tum. Missæ vero aliorum festorum in quibus veritas et ritus verborum non violatur, aut verba propria, v. g., *hodie, natalitia, solemnitas*, facile vertuntur in voces, *commemoratio, memoria*, dici possunt ut missæ votivæ, quamvis melius sit uti missis votivis in fine Missalis expressis, ne ritus Ecclesiæ ad cuiuslibet arbitrium mutari videantur. Si petatur missa votiva alicujus festi B. Mariæ aut sanctorum, intra octavam ejusdem festi, die quo fit de octava, ipsa missa festi ritu pro octava notato dicitur. Si autem hac die fiat officium semiduplicis occurrentis, pro missa votiva dicitur pariter missa de octava, sed absque *Gloria et Credo*, quia jam officio diei non concordat, et fit pure votiva. Ita *Merati*, part. 1, tit. 4, § 4.

10° Missæ votivæ dici possunt de quolibet sancto certe canonizato, id est, totius Ecclesiæ cultui proposito, sive per insertionem nominis ejus in Martyrologio Romano, sive per festum publicum, sive per actum summi Pontificis authenticum: de beato vero missæ dici nequeunt extra locum, ecclesias, personas et dies a Pontifice determinata.

§ VIII. — Missæ defunctorum.

1° Sacrificium missæ pro defunctis oblatum esse Apostolica traditione constat; testimonia enim Tertulliani et S. Aug. jam retulimus: idem habent S. Cyprianus, Epist. 66, prohibens ne oblatio fieret pro laico qui presbyterum ausus fuerat tutorem constituere; S. Epiphanius, *Hæresi* 75; S. Chrysost., *Homil.* 69 ad populum Antiochenum; *Constitutiones Apost.*, etc.

2° In Sacramentariis S. Greg. et S. Gelasii, in veteri liturgia Gallicana, in Mozarabica, etc., speciales erant missæ pro defunctis, pro sacerdote, pro abbate, pro nuper baptizato, pro laicis, etc.

3° Mos erat missas hujusmodi die depositionis, die tertia, septima, trigesima et præsertim anniversaria celebrandi. S. Greg., *Dialog.* l. 4, cap. 55, abbati Pretioso præscripsit ut curaret sacrificium offerri pro monacho Justo defuncto per triginta dies continuos: hinc natus est ritus

universalis et adhuc in multis locis perdurans, triginta celebrandi missas pro defunctis. Non necesse est ut omnes sint de *Requiem*, nec ut ab eodem sacerdote celebrentur, nec communiter exigitur ut per triginta continuos dies sine intervallo dicantur.

4° Missæ defunctorum in suo genere sunt votivæ et ferme eidem subjiiciuntur regulis: privatæ vel etiam cantatæ dici nequeunt extra diem obitus, diem 3um, 7um, 30um et anniversarium, in festis aut feriis quibus aliæ missæ votivæ prohibentur: si pro mortuo celebrandum sit, ad intentionem ejus offertur missa de die.

Missæ major omnibus dominicis et festis de præcepto, præsentem corpore, cantari potest, exceptis duplicibus primæ classis, videlicet Nativitate Christi, Epiphania, prima die Paschatis et Pentecostes, festo corporis Christi, Ascensione Domini, Assumptione B. M. Virginis, festis S. Joannis Baptistæ, SS. Apostolorum Petri et Pauli, omnium sanctorum, titularis ecclesiæ, S. Patroni, et festo alterius sancti cum maxima solemnitate et concursu populi celebrato, ac ultimo Majoris hebdomadæ triduo (*S. Rit. Cong.* 26 *januar.* 1752 et 7 *sept.* 1816.). Si in his diebus faciendæ sit sepultura, *Officium ac preces mandantur recitari privatim*; *Ferraris*, v^o *Miss.* art. 14, n. 88; idem habet *Merati*, ex decreto S. Congr. Rit. diei 5 *ju-lii* 1698.

Die 23 *maii* 1835, S. Rit. Cong. pronuntiavit in festis Epiphaniæ Domini, SS. Corporis Christi, SS. Apostolorum Petri et Pauli, SS. Patronorum diocesis et parochiæ, cantari non posse, etiam in Galliis, missam *de Requiem*, corpore præsentem, sed servandam esse rubricam sicuti ante reductionem festorum, et extendendam ad dominicam ad quam transfertur præfatorum festorum solemnitas. *Rom-sée*, t. 1, p. 44.

5° Contendit *Merati*, part. 1, tit. 5, pariter excipiendos esse dies sequentes, nempe primam Dominicam Adventus, feriam quartam Cinerum, primam dominicam Quadragesimæ, dominicam Palmarum cum tota Majori hebdomada, et duobus diebus festa Resurrectionis et Pentecos-

tes immediate sequentibus. Sed S. Congr. Rit. decreto diei 2 sept. 1741, apud *Ferraris*, ibid. n. 87, relato, statuit unicam missam solemnem *de Requiem* celebrari posse, corpore præsentem, feria secunda, a fortiori et tertia Paschæ et Pentecostes. Unde concludit *Ferraris* sola festa solemniora superius recensita excipienda esse.

6° Missæ private *de Requiem* dominicis et festis duplicibus dici non possunt, etiam corpore præsentem. Sic S. Congr. Rit. resolvit die 10 jun. 1693.

Nec missa parochialis, sive cantata seu major, sive prima seu minor, pro sepultura, corpore præsentem, celebrari potest. Id apud nos prohibetur, et ex decreto S. Congr. Rit. 5 jul. 1698, et ex aliis apud *Merati*, citatis in indice, n. 528.

7° Nulla missa *de Requiem* celebrari potest ad altare ubi expositum est SS. Sacramentum, etiam in pyxide; sed ad aliud altare dici potest, dummodo oratio coram Sacramento non sit pro publica causa; S. Congr. Rit. 7 maii 1746. Congruentius est tamen ab hujusmodi missarum celebratione abstinere, etiamsi ex præscripto testatorum celebrandæ essent; eadem Congr. 27 aprilis 1697. In diebus dictis *Quadragesima Horarum*, missæ defunctorum prohibentur per totam ecclesiam, quia oratio fit pro causa publica.

8° Missæ solemnes defunctorum de die tertio, septimo, trigesimo et anniversario obitus, quibus addendæ sunt missæ cantatæ fundatæ, diebus determinatis affixæ, celebrari non possunt in duplicibus primæ vel secundæ classis, nec diebus dominicis aut festis de præcepto; nec intra octavas Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Paschæ, Pentecostes et Corporis Christi, ut ex variis S. Congr. Rit. decretis constat; nec vigiliis Nativitatis Domini, Epiphaniæ et Pentecostes.

9° Si ergo dies tertia, septima, trigesima vel anniversaria in unam ex his diebus prohibitis incideret, officium defunctorum, ex resp. S. Congr. Rit. 23 maii 1603, transferretur in diem sequentem non impeditam, vel anticiparetur cum eadem solemnitate, id est, unica oratione quæ

dicta fuisset in ipsomet die et prosa *Dies iræ*. Dies isti numerantur non a die obitus, sed a die sepulturæ. Nec liceret, ex resp. S. Rit. Congr. diei 22 decemb. 1753 missam de die applicare, ubi agitur de foundationibus.

10° Ubi vero agitur de missis quotidianis defunctorum quæ per annum petuntur, si Rubrica missas votivas permittat, dicendæ sunt *de Requiem*, secus dicitur missa de die ad intentionem defuncti. S. Congr. Rit. 2 septembris 1741.

11° In missis quotidianis defunctorum, simpliciter cantatis aut non cantatis, tres dicuntur orationes, ut assignantur in Missali: « In missis autem defunctorum nulla fit » commemoratio pro vivis; » Rubr. Missalis Rom. 1 part., tit. 7, n. 6: nec dicuntur *Communicantes* aut præfatio propria tempori, sed communis, vel pro defunctis si existat. In missis vero de semiduplici, simplici, feria, etc., specialis dici potest oratio pro defunctis, vel pro uno defuncto: sed, ex decis. S. Congr. Rit. 2 decemb. 1684, in penultimo loco ponenda est, et nulla ex orationibus pro tempore assignatis omitti debet.

12° In missis solemnibus aut privatis diebus Commemorationis omnium fidelium defunctorum, obitus, tertio, septimo, trigesimo vel anniversario celebratis, et in alia qualibet missa solemnibus defunctorum, unica dicitur oratio, prout in Missali est determinata.

13° Quoties autem unica dicitur oratio, prosa *Dies iræ* non omittitur: in aliis vero missis pro defunctis dicitur ad arbitrium sacerdotis, ut fert rubrica.

14° Quedam omittenda sunt in missis defunctorum, sive privatis, sive solemnibus: sciri ac observari debent omnes hac de re dispositiones rubricæ.

Quæ inter omittenda non notantur, accurate servanda sunt: v. g., in initio evangelii celebrans librum et seipsum signat. In fine, loco *Benedicamus Domino*, semper dicitur *Requiescant in pace*, et non *Requiescat*, etiamsi pro uno celebraretur.

§ IX. — Missæ sponſalium.

1º S. Congr. Rit. per decretum 20 decembris 1783, a Pio VI approbatum, præcedens reformans decretum 3 maii 1781, sancivit missam propriam pro sponſo et sponſa celebrari posse etiam in festo duplici, sive minori, sive majori, per annum, non tamen in festis primæ et secundæ classis, nec in dominicis et festis de præcepto. Alio decreto, diei 28 febr. 1818, a Pio VII 3 martii sequentis approbato, declaravit missam pro sponſo et sponſa, juxta præfatum decretum 1783 celebratam esse votivam privatam, proindeque semper celebrandam sine hymno Angelico et Symbolo, cum tribus orationibus, prima videlicet ejusdem missæ votivæ propria, ut habetur in fine Missalis, secunda et tertia diei currentis... *Benedicamus Domino* in fine et ult. evang. S. Joan. » *Romsée*.

2º Eadem S. Cong. per aliud decretum 20 april. 1822, quædam suborta resolvens dubia, respondit missam votivam pro sponſo et sponſa diei non posse diebus festa duplicia excludentibus, v. g., intra octavam Epiphaniæ et alias octavas similiter privilegiatas, ac consequenter si his diebus benedicendæ sint nuptiæ dicendam esse missam de die cum commemoratione nuptiarum.

In missis votivis de sponſalibus dicitur præfatio de tempore vel de octava occurrente, ubi propria de sponſalibus non existit.

§ X. — Missæ coram exposito SS. Sacramento.

1º « Missam in altari majori, ubi est expositum publice SS. Sacramentum, non licet celebrare, præsertim si in ecclesia adsint alia altaria in quibus celebrari possit; » Decret. Congr. Rit. 9 aug. 1670. Excipitur in Const. Clementis XI, 20 januarii 1705, missa pro exponendo et reponendo SS. Sacramento sub precibus Quadraginta Horarum. Si cantanda sit alia missa, durante expositione, in alio altari cantari debet. *A fortiori* missæ privatæ in altari expositionis dici nequeunt. Id strictè servatur Romæ.

2º In missis de die, non tamen de festo primæ aut se-

eundæ classis, coram sanctissimo Sacramento exposito celebratis, fieri potest commemoratio SS. Sacramenti per orationem quæ post orationes ad missam diei pertinentes ponitur, si missæ sint privatæ et expositio fiat ob causam publicam. In festis autem cujusvis gradus semper fieri debet dicta commemoratio ad missas cantatas eodem ordine, et si duæ tantum sint orationes, sub unica conclusione. *Romsée*, t. 1, pag. 18 et 19.

Ex Instructione Clementis XII, pro urbe Roma, diei 1º septemb. 1730, dicta commemoratio est de præcepto in urbe etiam ad missas privatas, non exceptis festis primæ et secundæ classis. Extra urbem remanet facultativa in missis privatis, quæ non sunt primæ vel secundæ classis.

Advertit *Gardellini*, in Instruct. Clement. XII (t. 6., p. 106), prohibitionem commemorationis in festis primæ et secundæ classis non intelligendam esse de diebus commemorationes non excludentibus, ut prima Domin. Adv., prima Domin. Quadragesimæ, die Cinerum, etc.

Missæ votivæ, tempore expositionis, nullo gaudent privilegio. Romæ dicendæ sunt de SS. Sacramento, si Rubricæ permittant; extra Romam dici possunt. In utroque casu, sine *Gloria* et *Credo*, nisi, ob gravem causam, celebrentur solemnes.

3º Missa pro expositione venerandi Sacramenti debet esse votiva de SS. Sacramento, quæ habetur in fine Missalis, non vero missa de festo Corporis Christi, nisi infra ejus octavam; aut si rubrica missam votivam non permittat, dicitur missa diei cum commemoratione SS. Sacramenti.

4º Missæ de SS. Sacramento fundatæ, diebus missas votivas non excludentibus dicuntur votivæ de SS. Sacramento: aliis diebus celebratur missa de die cum commemoratione SS. Sacramenti.

5º Apprime sciendum est quid omittendum et quid addendum sit in celebranda missa coram venerabili Sacramento.

ARTICULUS QUINTUS.

DE LOCO UBI MISSA CELEBRARI POTEST.

Pauca dicenda sunt de origine ecclesiarum, de earum forma, consecratione, pollutione, reconciliatione et necessitate; de imaginibus, reliquiis sanctorum, campanis et aqua benedicta.

§ I. — De ecclesiarum origine.

1° In ipsis religionis Christianæ incunabilis specialia exstiterunt loca ubi fideles conveniebant ad frangendum panem: *Una sabbati, cum convenissemus ad frangendum panem*, Act. XX, 7; *Convenientibus ergo vobis in unum, jam non est cenam Dominicam manducare*, I Cor. XI, 20. 2° Testimoniis veterum Patrum, puta Origenis, Tertull., Eusebii, Constit. Apost., etc., Christiani habebant domos ad cœtus religiosos destinatas: eas non vocabant templa, quia nomen istud magnis ædificiis cultui falsorum deorum consecratis proprium erat; sed illas per nomen suæ congregationis designantes, appellaverunt ecclesias.

§ II. — Forma ecclesiarum.

1° Dubitari non potest quin ante persecutionem Diocletiani, anno 203 præcipue furentem, Christiani multas habuerint ecclesias solis muneribus ecclesiasticis destinatas, ut expresse testantur Eusebius, Hist. eccl. l. 8, cap. 1; S. Optatus, l. 2, cap. 20; et auctor Const. Apost. saltem in quarto sæculo scribens, formam ecclesiarum, tanquam ab Apostolis determinatam, describit in l. 2, cap. 57: « Primo quidem, inquit, ædes sit oblonga, ad orientem » versa, ex utraque parte pastophoria versus orientem » habens, et quæ navi sit similis. »

2° Erat ergo 1° oblonga sicut navis, et inde præcipua pars ejus semper vocata est navis, gallice *nef*. Plurimæ tamen ædificatæ sunt ecclesie a Constantino et a S. Helena, rotundæ vel octogonæ, v. g., in Bethleem, in monte Olivarum, Antiochiæ; octogona est etiam celebris capella,

curante Carolo Magno, in loco suæ residentie extructa, adhuc existens, cujus cognomen habuit civitas vulgo dicta *Aix-la-Chapelle*. 2° Ad orientem versa. Vetustissimus enim et generalis fuit mos Christianorum respiciendi orientem in orando, quia Christus vocatur *Oriens, Sol justitiæ*; et sol oriens est imago Christi, qui est vera lux mundum illuminans. Nonnullæ tamen, in maxima antiquitate, exstiterunt ecclesie contrarium habentes situm, ut refert Socrates, Hist. l. 4, cap. 22, de Ecclesia Antiochiæ Syriæ, cujus altare occasum spectabat. Talis etiam fuit Ecclesia S. Sepulchri ab Eusebio, l. 3, cap. 37, descripta. Hinc ecclesie ad orientem communiter vertuntur, sed nulla lex hunc præscribit situm. 3° Pastophoria apud Græcos idem significant ac sacristiæ apud nos. 4° In duas partes cancellis separata erat ecclesia: pars superior, versus orientem, dicebatur sanctuarium: in medio erat solium episcopi, utrinque sedes presbyterorum ac diaconorum, populum respicientium et ante habentium altare, sæpe vocatum *thusiasterium*. Pars ista erat elevata. Eandem formam nunc exhibent ecclesie quarum altare dicitur *à la romaine*. 5° In altera parte erant laici cum quibusdam inferioribus clericis; mulieres et viri erant separati, hi in australi et illæ in boreali latere navis sedentes. In medio erat locus elevatus in quo stans legebat lector. Ille locus dicebatur *ambo*, a verbo Græco *ἀναβαίνω*, *ascendo*. 6° Duæ erant portæ laterales, una pro mulieribus cui præposita erat diaconissa, et altera pro viris ostiario commissa. 7° Quando spatium sufficiens erat, pueri utriusque sexus, virgines, viduæ et mulieres distincta habebant loca, et diaconus providebat ut ingredientium quisque locum suum peteret. 8° Postea, crescente numero monachorum qui publicis officiis in ecclesia assistebant, et prope sanctuarium collocabantur, majores fabricatæ et divisæ fuerunt naves: pars inferior, ubi sistebant pœnitentes diversorum graduum, catechumeni, energumeni, etc., dicta græce *ναυπηγία*, quamdam significans plantam qua olim magistri manus percutiebant puerorum ad corrigendum eos: huic voci respondet vox latina *ferula*,

unde vox gallica *ferule*, bene nota. Illa ecclesiae pars dicta est *υεφουε* aut *ferula*, quia eis destinata erat qui ab Ecclesia plectebantur, vel sub ferula ejus erant constituti: appellata est etiam *προναυε*; id est *pronavis*, *avant- nef*: unde vox gallica *prone*, ut supra diximus. Apud Latinos ecclesia in tres partes, sicut hodie, similiter erat divisa, videlicet in sanctuarium, chorum et navem. 9° Tres erant portae: una tantum exterior, quae dicebatur magna, per quam intrabatur in narthem seu pronavem; secunda, appellata speciosa, ad ingrediendum in secundam navem, ubi erat ambo; et tertia vocata sancta, ad ingressum sanctuarii.

3° Ecclesia igitur recte definitur: *Aedes publica cultui divino permanentiter deputata, in qua fideles ad colendum Deum, sacramenta atque religionis subsidia recipienda conveniunt*. Varia sortitur nomina juxta diversas classes ad quas pertinere potest: si praeter alius sit insignis, dicitur *basilica*, a verbo Graeco *βασιλικη*, significante domum regiam vel palatium: eo sensu legitur II Paralip. iv, 9, et vi, 13, Salomonem atrium sacerdotum et grandem basilicam fecisse. Nunc communis opinio est quod solae ecclesiae majores, principales ac digniores vocentur basilicae, inquit *Ferraris*, v^o *Ecclesia*, art. 3, n. 4. Si episcopi sedem contineat, est cathedralis. In quibusdam locis, v. g., in Italia, simpliciter dicitur domus, sicut in civitate aedes regia, palatium simpliciter dictum, de habitaculo principis intelligitur. Si communitatem habeat clericalem, quae capitulariter congregari et agere possit, cum libero usu sigilli, appellatur collegiata. Cathedrales dicuntur etiam matricēs, quia matres et magistrae aliarum ecclesiarum totius episcopatus reputantur, et sic habetur in jure, Decretal. l. 5, tit. 4, cap. 22; matricēs etiam vocantur ecclesiae quae alias habent ecclesias aliquo modo sibi subjectas, et subjectae dicuntur earum filiae. Quae habent fontes baptismatis, dicuntur baptismales; et illae quibus praest rector, habens populum sub certis locorum limitibus constitutum, cum potestate ordinaria fori parochialis, parochiales appellantur, et generaliter sunt

baptismales, quamvis omnes baptismales non essentialiter sint parochiales.

§ III. — Consecratio ecclesiarum.

1° Nomine consecrationis ecclesiae, latiori sensu, intelligitur dedicatio ejus ad cultum divinum, ritu speciali a legitimo ministro facta, ut opera religionis in ea recte exerceri possint. Ignoramus quomodo sanctificatae fuerint ecclesiae tempore persecutionum; sed a tempore Constantini solemnes coeperunt fieri basilicarum, cathedralium aliarumque generaliter ecclesiarum dedicationes, ut videre est in historia ecclesiastica et apud P. Martenc. Quamvis consecratio et dedicatio promiscue sumi soleant, inter utramque vocem aliquod nihilominus datur discrimen; dedicatio enim, quae etiam dicitur *eneania*, initiatio, a verbo graeco *ενανια*, est primus illius usus, et consecratio est ritus sacer quo ecclesia sanctificatur.

« 2° Missarum celebrationes non alibi quam in sacratis » Domino locis, absque magna necessitate, fieri debere » liquet omnibus, quibus sunt nota Veteris et Novi Testamenti praecipua; » Decret. 3 part., dist. 1, cap. 1, et cap. 12, etc.

3° Missa igitur celebrari non potest in nova ecclesia vel capella ritu ecclesiastico nondum sanctificata. Duplici modo autem sanctificari potest, nempe per benedictionem et per consecrationem. Benedictio, prout in Rituali Romano et in aliis Ritualibus describitur, a quolibet sacerdote, ex speciali delegatione episcopi, fieri potest. Consecratio vero, cujus ritus et caeremoniae in Pontificali Romano reperiuntur, proprio diacesis episcopo reservatur, alieno episcopo delegari potest, sed non simplici presbytero. Episcopus qui, absque legitima delegatione, alienam consecraret ecclesiam, peccaret mortaliter et insuper maneret suspensus per annum; Decret. part. 2, causa 7, q. 1, cap. 28. Valet tamen consecratio.

4° Ecclesiae consecrari possunt qualibet die etiam non festiva, sed intra missam duntaxat, ut expresse habetur in Decretal. l. 3, tit. 40, cap. 2; et in Decreto, part. 3,

dist. 1, cap. 3. Valida tamen, licet graviter illicita, consecratio extra missam facta; *Ferraris*, v.º *Eccles.*, art. 4, n. 3; *Bened.* XIV, Epist. 1 et 2 ad R. P. Engelbertum, die 16 nov. 1748, Bull. App. de consecratione et reconciliatione ecclesiarum longe disserit, et affirmat 1º potestatem consecrandi ecclesias episcopatus inhaerentem esse et a nullo pendentem; 2º auctoritate Apostolica presbyteris delegari posse, et reipsa nonnullis abbatibus delegatam fuisse, ea conditione ut chrismate ab episcopo consecrato uterentur; 3º consecrationem ecclesiae a pluribus episcopis simul fieri posse, et sic pluries consecratas fuisse ecclesias ab episcopis ad hoc congregatis, non ut assisterent sed ut comministri essent, suas quique partes expleturi, ut refert P. *Martène*. Unus potest consecrare ecclesiam, alter altare, tertius celebrare missam, plures ungere cruces, etc., idque sine ulla summi Pontificis dispensatione.

5º Ecclesia semel consecrata non est iterum consecranda: at si dubitetur eam fuisse consecratam, consecranda est, ex expresso textu Decreti, part. 3, dist. 1, cap. 16, 18 et 20.

6º De consecratione autem ecclesiae constare potest per unum testem de visu vel auditu, per notam in libris ecclesiae, vel pariete, vel tabula marmorea scriptam, quia sufficiunt semiplenae probationes quando nemini fit praedictum; *Ferraris*, art. 4, n. 79. Unde inferimus cruces numero duodecim in parietibus depictas, vel sensibilia earum vestigia, sufficere ad probandum ecclesiam fuisse consecratam.

7º Ex responsis S. Rit. Cong. 7 decembris 1744 et 29 julii 1780, quibus contradicere videtur responsio ad episcopum Gratianopolitanum, diei 22 maii 1835, officium a clero ecclesiae consecrandae strictim addicto, tam privatim quam publice recitandum est de Dedicatione, incipiendum ipsa die consecrationis ab hora tertia. Sic nobis tandem responsum est die 7 decembris 1844, scilicet *Vigilias faciendas, juxta Pontificale, de Sanctis; officium vero Dedicationis ecclesiae, non autem altaris solum, inchoandum esse, veracta consecratione, ab hora minori tertia.*

Plures auctores, ut *Guyet*, *Halden* et *Merati*, docuerant officium incipiendum esse a primis Vesperis; responsio ad episcopum Gratian. erat in eo sensu. Nunc non remanet dubium.

Vigiliae autem celebrandae sunt in honorem Sanctorum quorum reliquiae sub altare sunt recondendae. S. Rit. Congr. nobis instantibus adhuc respondit, die 14 junii 1845, *Pontificalis verba, in casu, intelligenda esse quod celebrentur Vigiliae cum matutino, laudibus, hymnis, canticis de Communi, cum simili oratione de Communi, sine nomine expresso, cum non sint partes officii diei.*

Insuper, per totam noctem et usque dum auferantur reliquiae, quaedam ante eas vigilare debent personae orantes et psallentes, juxta antiquissimum morem. Si contingat ecclesiam consecrari uno e diebus quodcumque festum excludentibus, v. g., die Paschatis, die Pentecostes, etc., dicetur missa de die, et fiet commemoratio Dedicationis. Officium recitandum vel cantandum erit pariter de die. Vide *Merati* in *Gay.*, t. 3, p. 302, et magis p. 306.

In vigilia consecrationis clerus et populus cui consecranda est ecclesia jejunare tenentur ex Pontificali. Sacra Rit. Cong. variis quaesitis respondens, die 19 julii 1780, apud *Card.*, nº 4251, definit 1º jejunium in Pontificali indicatum non esse de consilio, sed de precepto; 2º obligare episcopum consecrantem et eos tantum qui petunt sibi ecclesiam consecrari; 3º esse simul locale et personale id est, ut nobis videtur, non obligare parochianos absentes, nec extraneos praesentes.

§ IV. — Exsecratio et pollutio ecclesiarum.

1º Ecclesia dicitur exsecrata quando amissa est ipsius consecratio vel benedictio: id autem fit per ipsius destructionem.

Res quidem est evidens, et ex Decreto, part. 3, dist. 1, cap. 24, constat. Etiam si ergo ecclesia diruta, ex iisdem materiis reaedificaretur, iterum consecranda esset. Item si major vel nobilior pars, v. g., altare et sanctuarium, destruat aut addatur, minore parte relicta, quia non est

eadem moraliter ecclesia; *Ferraris*, varia citans capita juris, v^o *Eecl.*, art. 4, n. 23 et 24. Si Ecclesia igne comburatur, et anteriores parietes ex toto vel ex majori parte sint devastati et abrasi, quamvis non corruant, nova necessaria est consecratio; quia in his partibus præcipue censetur residere consecratio, ubi videlicet sunt cruces et fiunt unctiones; Decreto, part. 3, dist. 1, cap. 20.

Contra vero si minor pars destruat vel addatur, majori remanente, v. g., unus paries dirutus reædificetur, pavimentum renovetur, tecta comburantur, parietibus integris remanentibus, etc., non iteratur consecratio nec benedictio, quia eadem moraliter remanet ecclesia, et ex regula 42 juris, in Sexto, *Accessorium naturam sequi congruit principalis*. Nec obstat quod ecclesia per partes, successive renovata, tota fuisset mutata; semper enim eadem moraliter remansisset.

Ex cap. 24, dist. 6, part. 3 Decreti jam citati, eruitur quod notabiles partes additas, licet ecclesia maneat consecrata, cum aquæ benedictæ aspersione exorcisari congruat. Ita *Ferraris* et plures alii.

2° Ecclesia est polluta quando, propter aliquam indecentiam aut repugnantiam, ad usus sacros jure declaratur inhabilis. Quadruplici modo id contingere potest, scilicet per homicidium, per sanguinis effusionem, per seminis humani emissionem et per infidelis sepulturam.

1° Per homicidium voluntarium et graviter culpabile, etiam sine sanguinis effusione, non vero per homicidium casu eventum, ab amente vel ob justam sui defensionem commissum. Ita *Ferraris* aliique canonistæ, ex Decreto, part. 3, dist. 6, cap. 19, et Decretal. l. 3, tit. 40, cap. 3.

Voluntaria rei juste condemnati occisio in ecclesia eam pollueret, quia injuriosa esset ecclesiæ et ipsi reo jus haberent ut ibi non occidatur.

Si quis, accepto vulnere extra ecclesiam, ad eam confugiat ibique moriatur, eam non polluit; si, e contra, vulnus mortale intra ecclesiam acceperit et extra moriatur polluta est. Ita *Ferraris*, art. 4, n. 40.

Si quis ab extra hominem in ecclesia positum occidat,

eam polluit; non vero si ab ecclesia aliquem extra perimat; quia in priori casu et non in posteriori homicidium in ecclesia patrat. *Sic communiter canonistæ.*

Qui autem est in sacristia, in turri campanarum, sub tecto et super camera, censetur extra ecclesiam.

2° Per sanguinis effusionem ecclesia polluitur, ut propriis verbis statuitur in Decreto, part. 3, dist. 1, cap. 20; Decretal. l. 3, tit. 40, cap. 10, et Sexto, l. 4, tit. 21, capite unico. Quædam autem conditiones requiruntur, nempe 1° ut sanguis effusus sit humanus, non vero alicujus bestie; 2° ut sit in notabili quantitate, alioquin non esset proprie effusio, quantumvis gravis fuisset percussio et etiam ossium confractio; 3° ut effusio sit voluntaria, quia supponitur crimen, ac proinde actus humanus: unde si per accidens, puta ex casu, aliquis graviter vulneretur et magna quantitas sanguinis effundatur, ecclesia non erit polluta; 4° graviter injuriosa, secus non esset crimen nec gravis irreverentia erga locum sacrum. Hinc si ex levi vulnere sanguis copiose effundatur per nasum, ut quandoque accidit in pugnis inter pueros, ecclesia non censetur polluta: pollueretur vero si hæc quantitas ex gravi percussione in nasum proveniret: gravitas aut levitas percussione ex communi hominum æstimatione judicatur: in dubio, ecclesia habenda est ut non polluta, juxta regulam juris *Odia restringi convenit*; 5° ut gravis percussio in ipsa ecclesia facta fuerit, eo modo quem diximus de homicidio.

3° Per seminis humani effusionem, ut in dissertatione nostra de sexto præcepto dicimus.

4° Per infidelis aut excommunicati denunciati sepulturam; Decretal. l. 3, tit. 28, cap. 12, et tit. 40, cap. 7. Nomine infidelis intelligitur infans sine baptisate decessus, nisi ex utero matris non fuerit extractus et cum illa sepeliatur, quia nondum natus, portio viscerum matris videtur esse. Ita multi apud *Ferraris*, v^o *Eecl.*, art. 4, n. 52. Nonnulli tamen infantes fidelium excipiunt, dicentes eos tales censi quales sunt parentes: sed opinio quæ tenet illos non excipiendos esse, longe communior est et probabilior videtur.

Sepultura hæretici publici, sed non denunciati, ecclesiam probabiliter jure communi non polluit; quia cum non sit vitandus vivus, nec obligatio est eum vitandi mortuum.

Diximus *jure communi*; quia auctores non pauci et multa Ritualia, antiqua et nova, saltem in Gallia, decernunt ecclesiam ac cœmeterium pollui per sepulturam hujusmodi hæretici: in unaquaque autem diœcesi standum est disciplinæ existenti.

Concil. Trid., sess. 25, cap. 19, de Reform., vult ut qui in duello decesserint *perpetuo careant ecclesiastica sepultura*; et Bened. XIV, Const. *Detestabilem*, 10 nov. 1752, § 9, declarat privationem sepulturæ ecclesiasticæ a concil. Trid. inflictam, «*incurendam ante sententiam judicis, a decedente quoque extra locum conflictus, ex vulnere ibidem accepto, sive duellum publice, sive privatim indictum fuerit, ac etiamsi vulneratus ante mortem non incerta penitentiae signa dederit, atque a peccatis et censuris solutionem obtinuerit, sublata episcopis et ordinariis locorum super hac pena interpretandi ac dispensandi facultate*; Bull. t. 4. Hinc annotator *Ferraris* concludit ecclesiam ac proinde et cœmeterium violari per sepulturam ejus qui decessit in duello, etiamsi denunciatus non fuerit. Sed *Ferraris*, plures alios citans, contrarium sentit, et talis violatio in Gallia non admittitur, licet honores sepulturæ ecclesiasticæ in duello decedentibus absque penitentiae signis et reparatione scandali denegentur. Vide *Giraldi*, t. 1, p. 425.

Predicti autem casus ecclesiam non violant, nisi sint publici aut publice innotuerint. Sic omnes, ex variis textibus juris, et habent ut occultum quod duobus vel tribus notum est testibus discretis: si autem factum prius occultum fiat publicum, ex eo tempore ecclesia habenda erit ut polluta; *Ferraris*, art. 4, n. 57.

Oratoria privata non proprie polluuntur. Si quod tamen ex factis ecclesiam polluentibus in eis acciderit, eo ipso cessat aultas obtenta missam in eis celebrandi.

Non licet, nec visis ericis, nooitare diu noctuque et

etiam dormire in domibus ædificatis supra capellis in quibus quotidie missa celebratur, sed omnino prohibendum. (*S. R. Cong. die 11 maii 1641, apud Gardel., t. 1, p. 327.*)

Subtus vero oratoria vel ipsas ecclesias adesse possunt *horrea, cellæ vinariæ aut apothecæ*. (*Ferraris, vº Orat., n. 92*). Hæc tamen supra non decerent, et IV Concil. Mediol. stricte fuerunt prohibita. (*Act. Eccl. Mediol., t. 1, p. 101.*)

§ V. — Effectus pollutionis ecclesiae.

1º Effectus violationis alicujus ecclesiae sunt: 1º ut reconciliari non possit quin prius amota fuerit causa pollutionis adhuc subsistens, v. g., cadaver infidelis exhumatur; 2º ut nemo in ea vel in cœmeterio polluto sepeliatur ante reconciliationem; 3º ut nec missa, nec aliud officium ecclesiasticum in ea celebretur; quicumque enim secus ageret aut mortuum sepeliret, mortaliter peccaret; *Ferraris* et alii multi cum illo, art. 4, n. 59.

In eo casu, parochus ad episcopum recurat, et interea cæremoniis sepulturæ, quæ differri non potest, in ecclesia non polluta peractis, relinquatur cadaver civiliter in cœmeterio recondendum.

2º «*Si, sacerdote celebrante, violetur ecclesia ante canonem, dimittatur missa; si post canonem, non dimittatur*: » sunt verba Miss. Rom. de Defect., tit. 10, n. 2. Statim, juxta Rituale nostrum, SS. Sacramentum auferatur, altaria exspolientur, etc.

3º Causæ quæ polluunt ecclesiam polluunt cœmeterium; textus enim juris cœmeterium sicut ecclesiam spectant. Unde polluitur cœmeterium si reus ad mortem damnatus in eo occidatur; si infans sine baptismo mortuus ibi sepeliatur.

4º Polluta ecclesia, eo ipso polluitur cœmeterium ei contiguum; quia censetur res una cum ecclesia, et *accessorium naturam sequi*, etc.; secus si ab ea esset separatum. Contra vero, polluto cœmeterio, non ideo pollueretur ecclesia ei contigua; quia non convenit principale naturam accessorii: *causa a omnes*.

Si ecclesia rueret vel incendio periret, non ideo prohiberentur sepulturae in cœmeterio.

§ VI. — Reconciliatio ecclesiarum.

1° Ecclesia penitus vel ex majori parte reaedificata, vel etiam parietibus renovata, debet nova consecratione dicari, inquit *Ferraris*, v^o *Consecrat.*, n. 9: etenim non eadem, sed altera est ecclesia.

2° Contra vero ecclesia solemniter consecrata, quocumque etiam enormi crimine polluatur, iterum consecrari non debet, quia consecratio assimilatur Baptismo, et circa idem objectum nunquam iteratur: sic expresse *Ferraris*, v^o *Eccles.*, art. 4, n. 74 et seq., *Devoti* alique canonistæ, quamvis caput 20, dist. 1 partis 3 Decreti contrariam dispositionem habere videatur. Procedendum est igitur ad ejus reconciliationem, quæ ab episcopo facienda est, secundum ritum in Pontificali præscriptum, utendo aqua ad hoc specialiter benedicta, cum vino et cinere, ad significandum peccatorum reconciliationem; semper enim cinis fuit signum pœnitentiæ.

3° Episcopus diœcesanus alium delegare potest episcopum ad hanc reconciliationem faciendam, non vero simplicem sacerdotem; id expresse prohibetur a Greg. IX, in Decretal. l. 3, tit. 40, cap. 9, et sic S. Congr. Rit. pluries decrevit.

4° Romanus autem pontifex hanc facultatem delegare potest simplicibus sacerdotibus; sic S. Congr. Rit. decrevit 19 maii 1607; ita habet Bened. XIV, in I Epist. superius citata, § 2. Ex speciali Leonis X concessione, hoc privilegium habent generales, provinciales, etc., ordinum Mendicantium et aliorum quorundam non mendicantium ea conditione ut aqua ab episcopo diœcesano benedicta utantur, nisi episcopus duobus diebus, circiter 13 vel 15 leucis, ab ecclesia reconcilianda distet. Pius VIII facultatem concessit, 3 martii 1821, vicario generali diœcesis Carpensis, referente *Romsée*, « sive per se, sive per alios » sacerdotes ab ipso specialiter deputandos, reconciliandi » ecclesias consecratas (quæ variis modis profanatae fue-

» rant), de quibus in precibus, servato ritu a Pontificali » Ramano præscripto, adhibita aqua per catholicum episcopum copum benedicta. »

« Usus tamen obtinuit, ut, facultate prius ab ordinario impetrata, sacerdos illam reconciliet, eam quæ Gregoriana dicitur aquam adhibendo, et juxta formam in Pontificali Romano descriptam. » (*Rit. Paris.*) Collet testatur, episcopo absente, vicarium generalem dictam ecclesiam per se aut per alium reconciliare posse (*Abrégé du Dict. des Cas de conse. EGL. cas. 17*).

5° Si ecclesia non fuerit consecrata, sed tantum benedicta, per simplicem sacerdotem ab episcopo aut a vicario generali delegatum reconciliari potest, juxta formam in Rituali Romano et in aliis Ritualibus statutam. Sic Glossa in cap. 10, tit. 40, lib. 3 Decretal., Rituale Rom. *Ferraris*, art. 4, n. 72 et alii.

6° Etsi ecclesia per sacrilegia publica, ab homicidio, sanguinis aut seminis effusione, infidelis vel excommunicati sepultura distincta, per exercitia hæretica, profana, impia, per hominum vel animalium in ea stabulorum spurcitas, etc., stricte ad sensum juris canonici, non polluitur, maxime tamen decet et praxis est ut per episcopum vel per sacerdotem ab eo delegatum cum aliqua cæremonia reconcilietur et abluatur. Ita S. *Ligorius*, l. 6, n. 368 post *Layman*.

7° Cœmeterium pollutum reconciliari potest per simplicem sacerdotem ab episcopo aut vicario generali deputatum, et sequendus est ritus specialis in Rituali præscriptus.

8° Si per gravem aliquam indecentiam, non quidem stricte pollutum, sed profanatum fuisset, aliqua cæremonia expiatoria sanctificandum foret, quemadmodum de ecclesia diximus, idque juxta episcopi iudicium.

§ VII. — Necessitas ecclesiarum.

1° *Constat ex dictis* ecclesias semper exstitisse et aliquo ritu sacro sanctificari debuisse: jure communi et ordina-

rio prohibetur ne missa extra loca sacra celebretur, et Concil. Trid. hanc dispositionem juris renovavit ac confirmavit sess. 22, Decreto de Observ. et vitandis in celebr. missæ.

2° Certum est tamen, in primis Ecclesiæ sæculis, tempore persecutionum, missam frequenter celebratam fuisse in domibus privatis, in speluncis, in cavernis, in carceribus, etc., et in Decreto, part. 3, dist. 2, cap. 1, legitur missarum celebrationes alibi quam in sacratis Domino locis, *absque magna necessitate*, fieri non debere. Advéniente ergo magna necessitate, v. g., peste, bello, persecutione, ecclesiæ dirutione, itinere per regiones infidelium, etc., missam in loco non sacro, aliunde honesto, celebrare licet, *etiam absque licentia episcopi, si absens sit et difficulter adiri possit*, ait Ferraris, v° Missa, art. 4, n. 4; concilium enim Trid. talem celebrationem in hujusmodi casibus prohibere voluisse non censetur, *quoniam, ut fert cap. 16, dist. 1 tertiæ partis decreti, necessitas legem non habet*. Sic S. Th., 3 part., q. 83, art. 3, ad 2^{am}; Suarez, *Bened. XIV, S. Ligorius*, l. 6, n. 356, etc. Hinc missa celebratur in castris etiam sub dio pro exercitu, sed festivis tantum diebus, aut aliis diebus pro generalibus et primariis ducibus in eorum tentoriis.

In his tamen et similibus casibus, si per tempus liceat, semper impetranda est concessio episcopi, qui aut judicabit causam esse sufficientem, aut per dispensationem in dubio relaxabit legem.

3° Quilibet sacerdos missam omni die celebrare potest, 1° in omni ecclesia publica, consecrata, vel benedicta, non polluta, aut reconciliata, positis aliunde ponendis; 2° in oratorio benedicto, ad usus sacros destinato, et januam in via publica habente, etsi privata in eo existat janua domui alicujus sæcularis affixa; 3° in oratorio seu capellis communitatum, puta hospitiorum, seminariorum, collegiorum, monialium, etc.: sic declaravit S. Congr. Rit. 2 sep. 1661; 4° in oratoriis quæ habent episcopi, sive in palatiis suis, sive in domibus rusticanis, etiam extra proprias dioceses, ut ex decreto Cong. Concil., 22

sept. 1640 concluditur, quia domus episcopi non censetur privata.

4° In oratoriis autem privatis sæcularium legitime erectis celebrare non licet diebus in diplomate reservatis, nempe in solemnioribus festis, apud nos quinque annualibus, scilicet Nativitate Domini, dominicis Paschæ et Pentecostes, Assumptione B. Mariæ Virginis et festo primarii parochiæ patroni.

Bened. XIV contendit, de Sacrif. Missæ, l. 3, c. 6, n. 1, et 2, facultatem qua omni tempore pollebant episcopi diocesis suis oratoria privata concedendi, ipsis per decretum concilii Trid., sess. 22, de observandis et evitandis in celebratione missæ, ademptam esse. Verum in Gallia mos antiquus valuit post istud decretum, sicut antea. Solemniores semper reservantur dies juxta dispositionem concilii Agath. anni 506 relatum in jure can., Decreto, part. 3, dist. 1, cap. 35.

5° Privilegio gaudent episcopi et cardinales altare viaticum habendi, illud ubicumque fuerint in propria vel in aliena diocesi erigendi, atque in eo celebrandi vel celebrare faciendi; cap. 12, tit. 7, lib. 5, in Sexto.

6° Clemens XI, per decretum 15 decembris 1703, hanc facultatem episcopis et cardinalibus abstulerat quoad domos laicas, etiam in propria diocesi; sed Innocentius XIII, bulla diei 3 maii 1723, a Bened. XIII anno sequenti, 17 sept., confirmata, declaravit prohibitionem Clementis XI non intelligendam esse « de domibus etiam laicis » in quibus dicti episcopi forte occasione visitationis vel itineris hospitio excipiuntur; ut nec etiam quando episcopi in casibus a jure permissis, vel de speciali Sedis apostolicæ licentia, absentes a domo propriæ ordinariæ habitationis, moram idcirco faciunt in aliena domo per modum similis habitationis.

7° Juris communis restrictiones a Clemente XI factas in Gallia admissas fuisse non arbitramur.

8° Cum autem prædictum episcopi privilegium sit personale, alii sacerdotes etiam ipsius comites, eo absente, in domibus privatis celebrare non possunt; *S. Ligorius*, l. 6, n. 358.

9° Olim episcopi facultatem habebant permittendi ut missa extra loca Deo dicata celebraretur: verum hæc eorum facultas per decretum concilii Trid., sess. 22, supra citati, multum fuit restricta; communiter tamen docetur eos talem adhuc concedere posse licentiam pro determinatis casibus, vel pro aliquo tempore, si justa adsit causa, non magnæ necessitatis, quæ nullam requirit dispensationem, sed difficultatis ecclesiam adeundi, missam alibi audiendi, etc., si aliunde persona dispensatione videatur digna.

10° Restrictio igitur a concilio Trid. inducta, de licentia in domibus privatis perpetuo celebrandi aut celebrare faciendi intelligenda est: hæc itaque licentia a solo pontifice Romano obtineri potest, et obtenta, personæ privilegatiæ inhæret eamque semper sequitur. Executioni tamen demandari non potest quin episcopo diocesano presentata, ab eo agnita fuerit ut authentica; pro unica missa coram privilegiato celebrata valet, et non aliter: vide *S. Ligorium*, l. 6, n. 359.

11° Privilegia hujus generis, quæ nonnulli regulares sibi vindicabant, omnino fuerunt revocata per decretum concilii Trident., sess. 22, ut expressis verbis declaraverunt Clemens XI, Innocentius XIII et Bened. XIV.

12° Diu disputatum est an in mari aliquando celebrare liceat: alii affirmabant, alii negabant, et rationes ex utraque parte afferbantur. Sed *Bened. XIV*, de Missæ Sacrif. l. 3, c. 6, n. 11, dicit quod per Sedis apostolicæ proxim omnis sublata fuerit disputatio, et apostolicum nunc semper requiratur indultum, quod non nisi sub illis conceditur conditionibus: 1° ut tutum sit navigium; 2° ut longe absit a littore; 3° ut mare sit tranquillum; 4° ut adsit alter sacerdos vel diaconus qui, coorientem motu, calicem manu tenere possit.

§ VIII. — Imagines in ecclesiis.

1° Cum in veteri Lege omne sculptile strictè prohiberetur, primi Christiani imagines non colebant, nec in ecclesiis et multo minus super altaria habebant, ubi nec crux diu ponebatur. A statuis et sculpturis maxime alieni erant, non quod judicarent usum earum aliquid mali

exhibere, sed ne contra præceptum Dei agere viderentur, et scandalum præberent Judæis.

2° Antiquus tamen mos erat sensibilia objecta, præterita vel absentia, sub figuris exhibere: sic *Tertull.* l. de Pudicitia, cap. 7 et seq. refert Christianos habuisse Christum in calicibus suis, sub figura boni pastoris ovem super humeros suos reportantis, depictum. Sæpius representabatur Christus sub symbolo agni, quia S. Joannes Baptista de illo dixerat: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.* Spiritus sanctus adumbrabatur sub specie columbæ, et Pater æternus sub signo vocis de cælo loquentis.

3° Vetustior imago in ecclesia exhibita, fuit crux sine crucifixo, deinde cum crucifixo, ut probat *Grancolas*. Postea ad ornandas ecclesias et ad fovendam fidelium pietatem, depictæ sunt imagines Christi, B. Mariæ Virginis, sanctorum et sæpe aliorum, honoris causa, v. g., papæ, episcopi, imperatoris. Unde imagines eorum qui in concilio generali sexto damnati fuerant, ex ecclesiis sublatae sunt, ut videre est apud *Fleury*, l. 40, n. 27.

4° *S. Greg. Magnus*, in septimo sæculo, docet imagines servandas esse, « ut qui litteras nesciunt, saltem in parietibus videndo legant quæ legere in codicibus non valent. » (*Epist. l. 9, epist. 105.*) In aliis pluribus locis de imaginibus eodem sensu loquitur. Nihilominus consuetudinem profanas imagines in ecclesiis collocandi adhuc viguisse testis est idem Pontifex maximus, qui Phocæ et Leontiae augustorum iconem reponi jussit in oratorio *S. Cæsarii martyris, intra palatium.*

5° Quidam, ex majori sensu devotionis erga Christum, B. Virginem Mariam aut sanctos, imagines eorum ceperunt honorare, eas deosculando, ante eas genu flectendo, candelas vel lampades accendendo, thus adolendo, orando, etc. Occasione hujusmodi cultus gravis exorta est controversia in octavo sæculo, ut, in *Tractatu de Incarn.* exposuimus. Ecclesia, in pluribus conciliis generalibus coadunata, definiit cultum sanctarum imaginum esse licitum, et ex illo tempore picturæ et sculpturæ genera-

liores factæ sunt in ecclesiis tanquam ornamenta et pietatis incitamenta.

6° Plures inde, diversis temporibus, nati sunt abusus, modo ex inordinato quæstus amore, modo ex ignorantia fidelium. Summi Pontifices et concilia, v. g., Rhotomagensis anno 1445, can. 7, Coloniense, anno 1452, ac præsertim Trid., sess. 25, Decreto de Invocatione... et sacris imaginibus, eos accurate reprimere jusserunt.

7° Docendum igitur nullam virtutem in imaginibus residere, unam altera efficaciorum vel potentiorum non esse. Omnis tollenda est figura, picta vel sculpta, deformis, horrorem vel risum potius quam ædificationem pariens, aliquid inhonestum vel profanum exhibens. « Statuit sancta synodus (Trid., sess. 25, Decreto de invocat. sanctorum et sacris imaginibus) nemini licere ullo in loco vel ecclesia, etiam quomodolibet exempta, ullam insolitam ponere vel ponendam curare imaginem, nisi ab episcopo approbata fuerit. » Circa imagines Dei, Spiritus sancti, S. Trinitatis, videatur Const. Bened. XIV, *Sollicitudini*, diei 1 oct. 1745.

Omnes statuæ et imagines in ecclesiis collocandæ prævia benedictione in Ritualibus descripta sanctificari debent.

Urbanus VIII, Const. diei 15 martii 1642, stricte prohibuit ne Dominus noster Jesus Christus, B. Maria, Apostoli, alique sancti et sanctæ representarentur *cum alio habitu et forma quam in catholica et apostolica ab antiquo tempore consuevit Ecclesia, nec etiam cum habitu peculiari alicujus ordinis regularis.*

8° Ad primas vespertas dominicæ de Passione cooperiantur omnes cruces et imagines Salvatoris per ecclesiam, et super altare nullæ ponantur imagines sanctorum. Cærem. episc. l. 1, cap. 20. Aliæ pariter imagines quæ in ecclesia reperiuntur simul velis violaceis tegi debent, ut ait *Merati*, citans decret. S. Congr. Rit. 4 aug. 1663.

Feria quinta in Cœna Domini crux altaris in quo celebratur missa sollemnis, tegi debet velo albi coloris, violacei vero aliæ cruces.

Ex resp. S. Cong. 16 nov. 1649, imagines non discoperiuntur in festis solemnibus tempore Quadragesimæ occurrentibus, ne quidem imago patroni, si festum ejus celebretur.

9° Feria sexta in Parasceve, postquam Crux adoranda ab officiatore fuit detecta, omnes aliæ cruces similiter deteguntur; non vero imagines sanctorum, nisi in sabbato Sancto post litanias, et forsitan melius dum cantantur ultimæ prophetiæ, ut sint patentes dum invocantur sancti. (*Merati*).

10° Apud nos, sabbato ante primam dominicam Quadragesimæ usque ad sabbatum Sanctum, velantur imagines et cruces.

§ IX. — Reliquiæ sanctorum.

1° Legitimum esse cultum reliquiis sanctorum exhibitum probavimus ad calcem Tractatus de Incarn. Vetustissimus est usus eas solemniter transferendi, in ecclesiis et in altaribus collocandi, venerationi fidelium exponendi, lampades ante eas accendendi, eas thurificandi, etc., ut in pluribus locis testantur *S. Hieronymus, S. Ambrosius, S. Aug., S. Chrysost., Rufinus, Sozomenus, Theodoretus, etc.*

2° Primitus sanctorum corpora e tumulis levare et per partes dividere non licebat: *S. Greg. Mag.* ab imperatrice Constantina rogatus ut caput vel aliam partem corporis *S. Pauli* ei mitteret, respondit (*Epist. l. 4, epist. 3*) temerarium fore eorum corpora (*Petri et Pauli*) non solum tangere, sed vel aliquatenus inspicere. Super ea erigebantur altaria, et novæ ecclesiæ absque reliquiis martyrum dedicari VII concilium generale prohibuit, can. 7, sub pena depositionis in episcopum qui tanquam traditionum ecclesiasticarum transgressor haberetur.

3° Plurima tamen reperiuntur exempla, etiam ante *S. Greg.* tempora, reliquiarum *S. Crucis Domini*, catenarum *SS. Petri et Pauli, S. Mariæ*, id est, vestium ejus vel aliarum rerum quæ ad eam pertinuerant, *S. Joannis Baptistæ, S. Stephani, etc.* Postea quando sancta corpora

e tumultis levati cœperunt, in pretiosis capsis includi et in ecclesiis honorifice collocari consueverunt, sæpius sub altaribus, et nunquam desuper. Linteamina aliaque objecta ad ea admota, portiones terræ ex eorum tumulis, vel thecarum in quibus exstiterant, vel olei lampadum coram eis ardentium, etc., inter fideles velut reliquiæ dividebantur. Deinde mos invaluit ut ipsa corpora minutatim divisa, inter multos distribuerentur, atque innumeræ ecclesiæ eorundem sanctorum reliquias habere possent, et eas in thecis decenter inclusas, testimoniis authenticis munitas, ab episcopo diœcesano recognitas, super altaria collocari ac publice venerationi exponere liceret. Nullas vero, signis authenticitatis destitutas vel ab episcopo diœcesano non approbatas, cultu publico honorare et venerationi fidelium exponere licet: id in Decreto concilii Trid. supra citato, expresse vetitum est.

4° In ecclesiis ubi insignis alicujus sancti in Martyrologio notati asservatur reliquia, v. g., caput, brachium, crus, aut alia pars corporis in qua passus est martyr, modo sit integra, non parva, nec simpliciter notabilis, et legitime ab ordinario approbata, officium illius sancti debet esse duplex et semper dicitur *Credo*; non item ad missam ejusdem sancti in aliis ecclesiis alio titulo dicendam, nisi solemniter celebretur. Sic S. Congr. Rit. in pluribus decretis a *Merati* citatis.

Idem dicendum est si habeatur reliquia insignis alicujus sancti in Martyrologio non inscripti, sed vere canonizati, sive expresse, sive modo antiquo, cujus recitatur officium et dicitur missa a tempore immemorabili.

Reliquia insignis asservari non potest apud privatum, nisi magnus sit princeps aut prælatus, nec in oratoriis privatis, sed tantum in ecclesiis, cum expressa episcopi recognitione et approbatione etiam pro ecclesiis exemptis.

5° Reliquiæ privatim habitæ vel spectatæ ab omnibus licite, modo reverenter, tanguntur: publice vero expositæ vel exponendæ, præsertim reliquiæ S. Crucis aut S. Coronæ spinarum, a solis presbyteris aut diaconis tangi, deferri aut exponi debent, idque cum duobus saltem lu-

minaribus et incenso. Sanctorum etiam reliquiæ super altare expositæ vel exponendæ, cum stola inter acolythos lumina gestientes deferendæ sunt, ut docet *Merati*.

Non exponendæ sunt in altare, ne quidem per modum ornamenti, ubi SS. exponitur Sacramentum, ex decis. S. Rit. Congr. diei 2 sept. 1741. Nec unquam ponendæ sunt *supra tabernaculum in quo recondita asservatur sacratissima Eucharistia*. Sunt verba *Gardel*. in Inst. Clementis XII, p. 23. Hæc dispositio generalis extensa est ad reliquias sanctæ Crucis, a fortiori ad statuas et imagines sanctorum.

6° Solemnis translatio fieri non potest nisi reliquiarum saltem notabilium ab episcopo recognitarum et cum ejus approbatione. Ejus est cæremonias translationis determinare. Vide *Bened. XIV*, de Canoniz. l. 4, p. 2, c. 6, n. 3, et *Catal.* in Ritual. Rom., t. 2, p. 287. Alia de reliquiis tradentur in tractatu de *Præceptis Ecclesiæ*.

§ X. — Campanæ in ecclesiis.

1° In primis sæculis, tempore persecutionum, credibile est Christianos secreto monitos esse per diaconum aut per alium virum ab episcopo designatum ut ad ecclesias convenirent; vel forsitan, ubi persecutionis æstus sedabatur, per aliquod sensibile signum, v. g., sono cornu aut tubæ, de quibus fit mentio in regula S. Pachonii, vel strepitu tabellarum lignearum malleo percussarum, quibus nunc adhuc utuntur Græci in Turcia degentes; usum enim campanarum Turci non permittunt Christianis.

2° Si fides adhibeatur *Durando*, l. 1, cap. 4, n. 1, quædam inventa sunt vasa ænea resonantia in Nola, civitate Campaniæ: unde majora dicta sunt *campanæ*, a regione Campaniæ; et minora appellata sunt *nolæ*, a civitate Nola.

Campanarum institutio communiter tribuitur S. Paulino Nolensi episcopo, circa medium quinti sæculi defuncto: at *Card. Bona*, l. 1, cap. 22, n. 3; *Bened. XIV*, Inst. 20, et alii merito notant illum S. Pontificem, ecclesiam a se exstructam per singulas partes describentem, in epist. 12 ad Severum, de campanis et turri campanarum

omnino silere; unde concludendum videtur campanas ipsi adhuc fuisse ignotas.

3° Plures alii earum inventionem vel primum usum Sabiniano, in initio septimi sæculi summo Pontifici, attribuant; sed in Vita S. Columbani, sexto sæculo exarata, legitur cum cæterosque monachos e somno, *pulsante campana*, excitatos, ad templum media nocte se contulisse.

4° Primus tamen qui expressum habuit sermonem de campanis fuit venerabilis Beda, sub initio octavi sæculi: multi itaque usum illarum ad septimum sæculum referendum esse censent, licet earundem aliqua notio prius jam habita fuerit. Primum quædam habebantur instrumenta ferrea vel ænea, quæ manu tenebantur, et agitata, resonabant tinnitu, *tin tin*, et ideo tintinnabula vocata sunt: eis successerunt campanæ quibus, ut sonus earum longius emitteretur, postea erectæ sunt turres cum cacumine, in cuius summitate plantatur vexillum crucis, ad significandum ædificium Christo esse dicatum, et locatur communiter gallus æneus aut ligneus, non solum ad directiones ventorum indicandas, sed ut fidelibus et pastoribus sit vigilantie symbolum, eosque e somno peccati sonitu campanæ excitatos, moneat ad ecclesiam properandum esse.

5° *Baronius* refert, ad ann. 968, t. 16, Joannem XIII campanam benedixisse et consecrasset antequam in turri Lateranensis ecclesiæ collocaretur, et hunc ritum in Ecclesia perseverasse: verum Capitularia Caroli Magni, ducentis circiter annis antiquiora, campanarum benedictionem memorant, et in Ritualibus Joanne XIII antiquioribus benedictio campanarum describitur, ut ostendit *P. Menard*, n. 587, ad Sacram. S. Greg.

6° Quoniam in hac benedictione adhibetur aqua benedicta, campana lavatur, oleo infirmorum et sancto chrismate ungitur, nomen ei imponitur, hæc cæremonia valgo dicta est baptismus; quod vocabulum Ecclesia nullibi approbavit, sed tolerat in simplicibus, modo caute erudiantur hujusmodi campanarum consecrationem nihil habere sacramenti aut sacramento Baptismatis simile, nisi in quibusdam ritus externi circumstantiis.

7° Campanæ, antequam in campanili collocentur, benedici et consecrari debent ab episcopo diocæsano, qui facultatem hanc benedictionem faciendi simplici presbytero delegare non potest, ex decreto S. Congr. Rit. 19 april. 1687; quia unctio quæ debet fieri cum oleis, est ordinis episcopalis: talis igitur delegatio Sedi Apostolicæ reservatur, et qui indultum obtinuit, alium subdelegare nequit; *Ferraris*, v^o *Campana*, n. 8. Ex usu tamen in Gallis recepto, solent episcopi simplices sacerdotes ad benedicendas campanas committere, idque formaliter agnoscit *Romsée*, sine restrictione locorum.

8° Privilegio benedicendi campanas gaudent abbates aliique prælati usum pontificalium habentes, pro solis ecclesiis sibi subditis, ut expresse declaravit S. Congr. Rit. 5 aprilis 1620; *Ferraris*, v^o *Campana*, n. 13.

9° Campanæ ob varios fines pulsari solent, nempe 1° ut fideles ad ecclesiam conveniant; 2° ad laudandum Deum, v. g., infra consecrationem in missa solemnè, ut sanctissimum adoretur Sacramentum, infra processiones, hymnum *Te Deum*, hymnum angelicum in feria V in Cæna Domini et sabbato Sancto; 3° ad annuntiandam mortem fidelium sono lugubri, ut residui pro illis orent; 4° ad excitandam in animis lætitiã: inde major earum sit percussio in magnis festivitibus; 5° ad depellendos morbos, tum corporales, tum spirituales; ad dissipandas turbines et tempestates, quod in earum benedictione sic petit minister: « Ut cum melodia illius auribus insonuerit populi, procul pellantur omnes insidiæ inimici, fragor grandinum, procella turbintum, impetus tempestatum, temperentur infesta tonitrua, ventorum flamma fiant salubriter ac moderate suspensa, etc. » Prudentia tamen suadet ut ab earum pulsatione absteineatur, dum tonitru terræ vicinum est, quia vibrationes aeris illud attrahere possunt.

10° S. Cong. episc. et regul. anno 1581 expresse decrevit campanas consecratas, etiam in profana turri existentes, usui profano inservire non debere, etiamsi ad hunc finem a sæcularibus fabricatæ prætenderentur: attamen

in praxi receptum est ut in signum lætitiæ communis, v. g., dum quis insignis ad dignitatem ecclesiasticam aut civilem promovetur, ad nativitatem principis, ad diem natalitiam regis, ad celebrandam victoriam, etc., pulsantur; vel ad congreganda membra communitatis in casu incendii, inundationis, hostium invasionis, etc., quia in his atque similibus casibus aliquod existit motivum spirituale, nempe bonum societatis, opus charitatis, etc. Id vero non liceret si de privatis negotiis ageretur, et lex civilis 8 april. ann. 1802 (18 *germinal an X*), articul. 43, agnoscit eas ad convocandos fideles esse destinatas, et propter alium finem non pulsandas, nisi ex politiæ localis consensu; supponendum et ex consensu parochi, ut ostendit D. *Affre*, *Traité de l'administration temporelle des paroisses*.

11° Sonus campanarum, ex antiquo usu feria V in Cœna Domini suspenditur, ad significandum discipulos Christum dereliquisse; et, ex Constitutione Leonis X incipienti *Dum intra*, pluribus S. Cong. Rit. decretis ac Bened. XIV, Inst. 20, non pulsandæ sunt sabbato Sancto in ecclesiis tam regularium quam sæcularium, antequam campanæ ecclesiæ cathedralis, vel matricis, vel parochialis defectu cathedralis aut matricis, sonuerint, propter honorem principali ecclesiæ debitum: unde si duæ ecclesiæ in eodem loco pari honore gauderent, alternis vicibus primatum sonitus habere deberent, ut expresse *Bened. XIV*, loco citato, docet.

§ XI. — Aqua benedicta ad ecclesiarum januas.

Nota. Triplicis generis distinguitur aqua benedicta; nempe 1° aqua baptismalis, quæ fit cum sancto chrismate, sabbato Sancto et vigilia Pentecostes; 2° aqua Gregoriana, a Gregorio IX pro consecratione et reconciliatione ecclesiarum præscripta, nec non pro consecratione altarium, quæ fit cum sale, cinere et vino, a solo episcopo; 3° aqua simpliciter benedicta ad aspersionem hominum et rerum, quæ a sacerdote cum immixtione salis benedicitur. De ea sola hic agitur.

1° Usum aquæ benedictæ ab Apostolica traditione pro-

fectum et in Ecclesia semper observatum esse docent *Baronius*, ad an. 132, n. 3; *Bona*, l. 1, cap. 20; illius mentionem faciunt *Tertull.*, *S. Cyp.*, *S. Epiph.*, *S. Ambr.* et auctor *Const. Apost.*, l. 8, cap. 29; formam illam benedicendi describit *Micrologus*, cap. 46; institutionem ejus tribuit *Alexandro I*, pontifici maximo, anno 119 defuncto.

2° In medio vestibuli ecclesiarum primitus erant aquæ salientes, vel putei, canthari aut conchæ, in quibus Christiani templum ingressuri manus et os lavare solebant, ut sic purificati, loco sancto, divinis rebus et sacra communione, quam manu accipere solebant, digniores essent: hanc existisse consuetudinem testantur *Eusebius*, *S. Paulinus*, *S. Chrysost.*, etc. Inde natus est usus aquam benedictam ad januas ecclesiæ collocandi, ex illa sumendi, se signandi, etc.

3° Hinc etiam 1° mos antiquus quem *Udalricus*, in undecimo sæculo vivens, longe describit apud *P. Martène*, aqua benedicta singulis diebus dominicis, ante missam solemnem, aspergendi altare, clerum et populum (Cluniaci plura aspergebantur altaria). 2° Eodem fine aspergi solent objecta benedictione sanctificanda, ut ab eis omnes immunditiæ pellantur. 3° Cadavera defunctorum, eorum tumuli et sarcophagi similiter asperguntur, ad expellendos dæmones, ne eis illudant, orationes viventium impediunt, et in symbolum desiderii quo illorum animam cœlesti rore aspergi optamus. Sic *P. Cavaleri* apud *Ferraris*, v° *Aqua bened.*, n. 5. 4° Item in monasteriis aqua benedicta spargitur vespere super fratres et sorores, in eorum dormitorio et lectulos, ut videri potest apud *Martène*. Aliquid simile pii fideles et clerici facere consueverunt, seipsos et lectum aqua benedicta tingendo, ante dormitionem, ut caveantur nocturna phantasmata: similiter et mane surgentes eadem aqua se perfundunt, crucem in fronte signantes, juxta veterem consuetudinem, cujus meminit *Martène*.

4° Nullibi autem reperimus morem aliquando existisse ut e templo egredientes aqua benedicta se muniant, sicut

ingrediendo fecerant, quanquam id contra externas tentationes utiliter fieri possit.

5° Aquæ benedictio quibusque dominicis diebus, exceptis dominicis Paschæ et Pentecostes, facienda est, ut ex Missali Romano colligitur *Gavantus, Merati, Ferraris*. Id jam fieri consuevisse, juxta canones, testatur Micrologus, cap. 49, et idem præscribit Rituale nostrum parte secunda. Si sanctissimum exponatur Sacramentum, juxta Missale nostrum, benedictio aquæ fit in sacristia.

6° Hæc benedictio est sacerdotalis; a clerico inferiori fieri non potest, et sacerdos excommunicatus aut suspensus eam faciens, fieret irregularis; *Ferraris, v° Aqua benedicta, n. 4.*

7° Aspersio aquæ benedictæ nunquam omittitur diebus dominicis, ut expresse habent *Gavantus et Merati*, et Missale Romanum evidenter supponit: per ipsum facienda est celebrantem alba et stola cum pluviali coloris diei indutum, etsi in prima dignitate constitutum, non obstante contraria consuetudine, quæ potius corruptela quam consuetudo dici debet, cum sit contra rubricas Missalis et dispositionem Cæremonialis episcoporum, l. 2, cap. 30; S. Cong. Rit. 27 nov. 1632 et 16 nov. 1649.

8° Episcopus tamen celebraturus aspersionem non facit, sed ejus loco simplex sacerdos cum superpelliceo et stola; sic, referente *Gavanto*, statuit Greg. XIII, 30 decembris 1573, et Cæremoniale episc., l. 2, cap. 31, dicit, episcopo solemniter celebraturo, aspersionem omittendam esse. Sic etiam habet Missale nostrum.

9° Non aspergitur altare in quo sanctissimum expositum est Sacramentum, ut expressis vocibus assertit *Gavantus*; sed aliæ consuetæ fiunt aspersiones.

10° S. Congr. Rit., die 26 nov. 1605, decrevit canonicos singulatim aspergendos esse, incipiendo ab iis qui sunt in cornu dextro, non vero unico ictu in circulum; ipsum præsentatur aspersorium episcopo, manum ejus osculando. Cæteri per ictum circulosum asperguntur.

11° Episcopo ad ecclesiam accedenti præsentandum est

aspersorium, non a vicario generali aliave dignitate eum comitante, sed a paroco vel a digniore illius ecclesiæ, vel a capellano, si de capella agatur, et non a paroco in cujus territorio existit capella, ut diserte ostendit *Benedictus XIV*, Inst. 105, § 128.

12° Dicta S. Rit. Congr. declaravit, die 7 junii 1704, gubernatori civitatis, et a fortiori alteræ dignitati civili, judiciali aut militari eo superiori, ad ecclesiam accedenti, præsentandam esse aquam benedictam per aspersorii contactum, non vero per illius traditionem.

13° Ad consequendos effectus aspersionis, non requiritur ut aqua benedicta res aut personas physice tangat; contactum moralem sufficere docent *Quarti et Ferraris*, si personæ ad quas dirigitur aspersio eam aliquo signo externo, v. g., inclinatione, signo crucis, acceptent; vel, ubi res inanimatæ benedicuntur, si aspergens intentionem suam ad omnes dirigat, tunc illæ ad quas aqua sanctificata non pervenit physice, nihilominus sunt benedictæ.

14° Aquam benedictam in usus profanos convertere ex contemptu, peccatum est mortale: citra contemptum, v. g., ad humectandum atramentarium, juxta quosdam esset duntaxat peccatum veniale, quia ipsomet usu profano hæc aqua benedictionem suam amitteret; juxta alios non rigidiores, peccatum foret mortale, propter gravem indecentiam ac irreverentiam. Eandem aquam ad usus evidenter supersticiosos scienter adhibere, peccatum procul dubio mortale esset.

ARTICULUS SEXTUS.

DE ALTARI ET EJUS ORNAMENTIS.

§ I. — De altari.

1° Altare sic vocatur ab *altitudine*, juxta plures auctores, et nomen sortitur ab antiquis ethnicis, qui sacra in ædificiis a terra elevatis faciebant diis superis: juxta alios sic appellatur, quia est *alta res* vel *alta ara*. Sæpe etiam dicitur *mensa*, quia super illud præparatur victima edenda.

ingrediendo fecerant, quanquam id contra externas tentationes utiliter fieri possit.

5° Aquæ benedictio quibusque dominicis diebus, exceptis dominicis Paschæ et Pentecostes, facienda est, ut ex Missali Romano colligitur *Gavantus, Merati, Ferraris*. Id jam fieri consuevisse, juxta canones, testatur Micrologus, cap. 49, et idem præscribit Rituale nostrum parte secunda. Si sanctissimum exponatur Sacramentum, juxta Missale nostrum, benedictio aquæ fit in sacristia.

6° Hæc benedictio est sacerdotalis; a clerico inferiori fieri non potest, et sacerdos excommunicatus aut suspensus eam faciens, fieret irregularis; *Ferraris, v° Aqua benedicta, n. 4.*

7° Aspersio aquæ benedictæ nunquam omittitur diebus dominicis, ut expresse habent *Gavantus et Merati*, et Missale Romanum evidenter supponit: per ipsum facienda est celebrantem alba et stola cum pluviali coloris diei indutum, etsi in prima dignitate constitutum, non obstante contraria consuetudine, quæ potius corruptela quam consuetudo dici debet, cum sit contra rubricas Missalis et dispositionem Cæremonialis episcoporum, l. 2, cap. 30; S. Cong. Rit. 27 nov. 1632 et 16 nov. 1649.

8° Episcopus tamen celebraturus aspersionem non facit, sed ejus loco simplex sacerdos cum superpelliceo et stola; sic, referente *Gavanto*, statuit Greg. XIII, 30 decembris 1573, et Cæremoniale episc., l. 2, cap. 31, dicit, episcopo solemniter celebraturo, aspersionem omittendam esse. Sic etiam habet Missale nostrum.

9° Non aspergitur altare in quo sanctissimum expositum est Sacramentum, ut expressis vocibus assertit *Gavantus*; sed aliæ consuetæ fiunt aspersiones.

10° S. Congr. Rit., die 26 nov. 1605, decrevit canonicos singulatim aspergendos esse, incipiendo ab iis qui sunt in cornu dextro, non vero unico ictu in circulum; ipsum præsentatur aspersorium episcopo, manum ejus osculando. Cæteri per ictum circulosum asperguntur.

11° Episcopo ad ecclesiam accedenti præsentandum est

aspersorium, non a vicario generali aliave dignitate eum comitante, sed a paroco vel a digniore illius ecclesiæ, vel a capellano, si de capella agatur, et non a paroco in cujus territorio existit capella, ut diserte ostendit *Benedictus XIV*, Inst. 105, § 128.

12° Dicta S. Rit. Congr. declaravit, die 7 junii 1704, gubernatori civitatis, et a fortiori alteræ dignitati civili, judiciali aut militari eo superiori, ad ecclesiam accedenti, præsentandam esse aquam benedictam per aspersorii contactum, non vero per illius traditionem.

13° Ad consequendos effectus aspersionis, non requiritur ut aqua benedicta res aut personas physice tangat; contactum moralem sufficere docent *Quarti et Ferraris*, si personæ ad quas dirigitur aspersio eam aliquo signo externo, v. g., inclinatione, signo crucis, acceptent; vel, ubi res inanimatæ benedicuntur, si aspergens intentionem suam ad omnes dirigat, tunc illæ ad quas aqua sanctificata non pervenit physice, nihilominus sunt benedictæ.

14° Aquam benedictam in usus profanos convertere ex contemptu, peccatum est mortale: citra contemptum, v. g., ad humectandum atramentarium, juxta quosdam esset duntaxat peccatum veniale, quia ipsomet usu profano hæc aqua benedictionem suam amitteret; juxta alios non rigidiores, peccatum foret mortale, propter gravem indecentiam ac irreverentiam. Eandem aquam ad usus evidenter supersticiosos scienter adhibere, peccatum procul dubio mortale esset.

ARTICULUS SEXTUS.

DE ALTARI ET EJUS ORNAMENTIS.

§ I. — De altari.

1° Altare sic vocatur ab *altitudine*, juxta plures auctores, et nomen sortitur ab antiquis ethnicis, qui sacra in ædificiis a terra elevatis faciebant diis superis: juxta alios sic appellatur, quia est *alta res* vel *alta ara*. Sæpe etiam dicitur *mensa*, quia super illud præparatur victima edenda.

2° Noe primus videtur in Genesi ædificavisse altare Domino, et ab ejus ætate semper exstiterunt altaria. Scimus quid ipse Deus præscriperit per Moysen in veteri Lege circa templum et altare; Apostoli et primi eorum successores usum altaris habuerunt, ut patet his B. Pauli verbis, I Cor. IX, 13: *Qui altari deserviant, cum altari participant;* et Hebr. XIII, 10: *Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deserviunt.* S. Ignatius, S. Irenæus, Orig., Eusebius, Tertullianus, S. Cyprianus, S. Optatus Milevitanus aliique priorum sæculorum Patres aram Dei et altare nominant aut evidenter supponunt, ut Card. Duperron, Bona, Devoti, etc., expressis testimoniis ostendunt adversus Calvinianos qui, præsentiam realem negantes, impudenter asserebant per tria priora sæcula Christianos non habuisse altaria in stricto sensu dicta.

3° Duplicis generis sunt altaria: alia immobilia seu fixa, et alia portatilia.

Altaria *immobilia* seu *fixa* ea sunt quæ in ipsa consecrationis operatione in basi sua solidantur, ita ut moveri non debeant. Altaria vero *portatilia* sunt lapides mobiles, qui seorsim consecrantur, non nisi post consecrationem collocantur et ad nutum de loco ad locum transferri possunt: ideo dicuntur etiam viatica. Sepulcrum sacrarum reliquiarum est sub altari fixo, id est sub ara lapidea. Triplici modo sepulcrum reliquiarum disponi potest: 1° in medio tabulæ altaris, a parte superiori, si nempe tabula effodiatur aut perforetur in medio; 2° in stipite, a parte anteriori vel superiori; in utroque casu episcopus claudit sepulcrum cum lapide convenienter aptato; 3° sepulcrum potest esse in summitate stipitis et ipsa mensa altaris supra illud ponitur, ut explicatur in Pontificali, ad calcem tituli *De altaris consecratione quæ fit sine dedicatione ecclesiæ*. Ultimus hic modus nunc videtur magis usitatus saltem apud nos.

4° Primitus erant lignea, ut plurimum; deinde præscriptum est ut essent lapidea, quia *Petra erat Christus*, I Cor. X, 4. « Altaria si non fuerint lapidea, chrismatibus unctio non consecrentur; » Decreti 3 parte, dist. 1,

can. 31. Canon ille ex concilio Epaon., anno 517, can. 26, eductus est; *Labbe*. Sufficit tamen ut sint lapidea in ea parte in qua consecrantur: unde altare ligneum cum ara lapidea permittendum esse censuit S. Congr. Rit. 10 nov. 1612. Aræ illius magnitudo talis esse debet ut pes calicis et hostia in ea commode capi possint: ita communiter tenent doctores, ait *Ferraris*, v° *Altare*, n. 6; et inter altare fixum ac portatile non distinguunt. Itaque merito inde concluditur necessarium non esse ut ara lapidea sit longa; si immobiliter sit fixa, et in eo statu consecretur, erit altare fixum seu immobile, quamvis ordinarie totam longitudinem altaris teneat.

5° Quidam arbitrati sunt altaria per solam missæ celebrationem consecrari; sed concil. Agathense, anno 506 celebratum, can. 14 relato in Decreto, dist. 1, can. 32, habet: « Altaria placuit non solum unctione chrismatibus, sed etiam sacerdotali benedictione sacrari. » Certum est igitur sacrificium eucharisticum peragi non posse nisi in altari, sive fixo, sive portatili, ab episcopo consecrato; et si de consecratione illius dubitetur, consecrandum est antequam missæ super illud celebrentur; Decret. dist. 1, can. 18. Qui secus ageret, mortaliter peccaret; « Cum hæc sit transgressio gravis legis et consuetudinis ecclesiasticæ, in qua nec episcopus dispensare potest, » inquit *Ferraris*, v° *Altare*, n. 41.

6° Expresse prohibitum est presbyteris, Decreti part. 1, dist. 68, can. 4, et part. 2, causa 26, q. 6, can. 3, ne altare præsumant consecrare; nec episcopus ad id simplicem presbyterum delegare potest, quia in jus commune canonicum non habet potestatem. Summus vero Pontifex, cum ab illo jure dispensare possit, facultatem altaria consecrandi simplicibus conferre potest presbyteris, et reipsa Leo X hanc concessit facultatem fratribus ordinis Minorum ad Indias Orientales proficiscentibus, Paulus III presbyteris societatis Jesu, ut in locis remotissimis infidelium ubi episcorum copia non habetur, altaria consecrare possint et Pius VI eandem dedit potestatem pluribus sacerdotibus Gallicanis tempore persecutionis in fine ultimi sæculi exortæ.

7° Abbates et praelati, usu pontificalium gaudentes, altaria consecrare possunt, sed pro ecclesiis et religiosis sui ordinis tantum, ut Congr. Episc. et Regul. pluries decrevit.

8° Inter theologos et canonistas controvertitur an reliquiae sanctorum ad essentiam consecrationis altarium sint necessariae: plures negant, dicentes nullibi expressum inveniri praecipuum de ponendis reliquiis in altaribus consecrandis, aut praecipuum in nonnullis canonibus expressum non fuisse universaliter receptum, vel saltem per contrariam consuetudinem abrogatum fuisse. Pro hac opinione citantur *Sotus, Suarez, Vasquez, Layman, etc.* Alii vero, nunc saltem, communius, ut *Sylvius, Azor, Habert, Tournely, Gavantus, S. Ligorius, Ferraris, etc.*, contendunt reliquias sanctorum ab Ecclesia approbatorum ad consecrationem cujuslibet altaris, sive fixi, sive portatilis, omnino necessarias esse; et nituntur 1° canone 26, dist. 1, 3, part. Decreti, ex concilio Africano deprompto, in quo praecipitur ut altaria reliquiis carentia ab episcopis evertantur; 2° concilii Nicæni II, can. 7, ubi dicitur nullum consecrari templum sine reliquiis sanctorum; 3° consuetudine Ecclesiae, per orationem, *Oramus te per merita sanctorum tuorum, quorum reliquiae hic sunt, etc.*, sufficienter indicata; 4° pluribus S. Congr. Rit. decretis, in quibus supponitur legitima non esse altaria sine reliquiis.

9° Non est dubium quin summus Pontifex a conditione ponendi reliquias in altaribus dispensare possit, et in eo casu, licet plures arbitrentur voces, *quorum reliquiae hic sunt*, omittendas esse, et dicendum, *Oramus te per merita sanctorum tuorum ut indulgere digneris, etc.*, probabilius tamen videtur nihil esse mutandum; quia, cum ex lege communi hic adesse soleant reliquiae, verba, *quorum reliquiae hic sunt*, verificantur, etiam in casu in quo per accidens desunt, sicut *Dominus vobiscum, et Vobis, fratres, Misereatur vestri, etc.*, ubi unus assistit. Ita *Merati* et plures cum illo.

10° Ubi reliquiae sanctorum deficiunt, particulam hostiae consecratae reponere non licet in altaris sepulcro, reliquiarum loco: esset quippe manifestus Sacramenti

abusus. Attamen quando de altari fixo agitur, major fit reliquiarum fovea et in ea includi solent, cum caeremoniis in Pontificali descriptis, nomen episcopi consecrantis et sancti in cujus honorem altare consecratur; *Ferraris, v° Altare, n. 18.* Fovea autem in altari fixo ordinarie fit sub ara, etiam in massa. In altari vero portatili parvum faciendum est foramen in una facie, vel melius in uno latere. Solae ibi reconduntur reliquiae in modica quantitate et saltem duorum sanctorum ab Ecclesia approbatorum, et episcopali sigillo cum cera muniuntur: fovea vel foramen ita sigillo munitum vocatur *sepulcrum*.

11° Altaria non consecrantur sine unctionibus cum sancto chrismate et oleo catechumenorum; quae unctiones ad essentiam consecrationis pertinent, et solus Papa ab illis dispensare posset. Unde Pius VI, ad diversa quæsitae a presbyteris Gallicanis sibi proposita, die 26 julii 1794, respondens, facultatem eis concessit missam sub dio vel in quolibet loco, supra altaria portatilia, sine ministro celebrandi, et altaria portatilia consecrandi *cum oleis tamen ab episcopo benedictis*. Conditionem reliquiarum non apposuit: eo ipso ab illa dispensasse censetur. Hinc factum est quod multa existant altaria portatilia in ecclesiis locata in quibus nullum invenitur reliquiarum vestigium. Nunc prorsus irregularia videntur.

12° Primis temporibus, testimoniis *S. Ignatii, S. Irenæi, S. Cypriani, Tertul., Eusebii, etc.*, constat unicum fuisse altare in unaquaque ecclesia, ad unitatem Christi, Ecclesiae et sacerdotii perfectius significandam: Graeci huc usque unum tantum habent altare in ecclesiis; sed in circuitu ecclesiae, exterius, juxta *Grancolas*, plura sunt, et olim apud Latinos plura erant oratoria in quibus privatae dicebantur missae. Imo, in nonnullis ecclesiis, per exceptionem, plura erant altaria: *Arringhi* et *Boldetti* id concludunt ex eo quod in eadem ecclesia plura erant martyrum corpora, quia super unumquodque erigebatur altare. In basilica Vaticana plura erant altaria. Constantinus tria curavit erigenda in ecclesia S. Sepulchri. *S. Greg. Magnus, Epist. l. 6, epist. 59,* agit de decem et tribus altari-

bus in eadem ecclesia dedicandis, et ex eo tempore valde multiplicata sunt. Non prohibetur ne plura sint altaria fixa in eadem ecclesia: imo in Decretal. l. 3, tit. 40, cap. 5, legitur: « Noveris quod plura in ecclesia una altaria... » poteris simul consecrare. » Non ibi agitur de altaribus portatilibus quæ communiter in ecclesia non consecrantur. Ergo.

Si a S. Sede indultum locale altaris privilegiati concedatur, neque ulla facta sit mentio de qualitate altaris, necesse est ut sit fixum et consecratum, ex responsione S. Cong. Indul. anni 1841.

18° S. Rit. Cong. respondit, die 3 augusti 1697, antiqua tantum altaria sanctis Veteris Testamenti dicata esse permissa. Ex eo igitur tempore non licuit istiusmodi dedicare altaria.

§ II. — De altarum exsecratione et pollutione.

Pluribus modis exsecrantur altaria, ita ut nova consecratione indigeant, videlicet:

1° Si tabula altaris fixi, id est, lapis superpositus, cui adhibita fuit episcopalis consecratio, enormiter confracta vel imminuta fuerit, ita ut pars remanens calicem et hostiam cum patena commode amplius continere nequeat; Decretal. l. 3, tit. 40, cap. 1 et 3: si vero ille lapis modice tantum confractus aut minutus fuisset, v. g. si cornua solummodo essent confracta, altare non esset exsecratum, nec denuo consecrandum; Decretal. ibid., cap. 6. In dubio autem res committenda est iudicio episcopi.

2° Quando prædictus lapis seu mensa superior consecrata movetur a basi cui erat immobiliter affixa, altare denuo consecrandum est, ut expresse habetur in Decretal. l. 3, tit. 40, cap. 1 et 3. At si tabula superior structuræ inferiori immobiliter affixa non esset, sed de loco ad locum una cum sepulcro commode transferri posset, suam hac translatione non amitteret consecrationem, quia non fixum, sed mobile esset altare; *Ferraris*, n. 24.

3° Altare portatile non exsecratur per motum vel separationem a lignis aut cæmentis quibus circumdatur, cum

eo sine consecratum fuerit ut moveatur; neque per modicam fractionem, dum idem moraliter remanet... contra vero exsecratur si anguli in quibus ponitur chrisma notabiliter minuantur, aut ipsum ita frangatur ut pars remanens calicem et hostiam cum patena commode continere non possit. Ita generaliter theologi et canonistæ; *Ferraris*, v° *Altare*, n. 3°. Probabilius videtur amissionem unius crucis, modo pars remanens late sufficiat ad continendum calicem et patenam, exsecrationem altaris non inducere.

4° Altare, sive mobile sive immobile, ut exsecratum haberi debet, si fractum fuerit sepulcrum aut amotæ reliquiæ; quia licet plures contenderint reliquias ad essentiam consecrationis non pertinere, consuetudo Ecclesiæ est altaria sine reliquiis non consecrare, et, fracto vel amoto sepulcro, iterum consecrare. Ita tenent *Sylvius*, *Pontas*, *Habert*, *Layman*, *Tournely*, *Ferraris*, *S. Ligorius*. In confirmationem hujus sententiæ plura citantur decreta Congr. Rit., nempe 5 martii 1603 et 5 martii 1623, in quibus expresse dicitur: « Altare portatile tunc consecrationem amittit, quando frangitur, vel loco movetur » repositorium reliquiarum. Celebrari non potest super » altare a quo furtim, non amota vel fracta mensa, sub » tractæ fuerint reliquiæ a militibus, nisi altare de novo » consecretur; » *S. Ligorius*, l. 6, n. 369.

Non sufficeret ergo reliquias, et ipsas e sepulcro extractas reponere et obsignare, quidquid in contrarium, ex errore, dicant *Collet*, *Rit. Bellie*. t. 1, n. 1000.

5° Plures tamen, ut *Sporer* et *Tournely* apud *S. Ligorium* qui eis consentire videtur, dicunt quod, urgente necessitate, in altari reliquiis carente celebrare liceat.

6° Ex decretis S. Congr. Rit. 10 nov. 1599, 2 junii 1629 et 13 junii 1635: « Si sub altari vel sub ejus gradibus » humata sint defunctorum cadavera, non est illic cele- » branda missa, donec alio transferantur. » Excipitur tamen, apud *S. Ligorium*, si cadavera sint profunde inhumata, in aliqua cella sub fornice constructa; quia cadavera videntur sufficienter ab altari separata, ut verba,

quorum reliquiae hic sunt, in ea non cadant. Vide Ferraris, v^o Altare, n. 48.

7° Lapidis altaris exsecrati, ipsamet mensa quae fuerat consecrata, licite vendi et ab emptore retineri possunt, dummodo tamen in loco decenti et honesto collocentur. S. Congr. Rit. 9 maii 1606.

8° Polluta vel violata ecclesia, eo ipso polluitur altare in ea fixum; quia pollutio totam afficit ecclesiam, ac proinde altare ei immobiliter adhaerens: verum execratio ecclesiae non importat execrationem altaris et a fortiori, execratio altaris non facit ut ecclesia sit exsecrata; Decretal. l. 3, tit. 40, cap. 1. Ratio est, quia consecratio ecclesiae et consecratio altaris sunt duae actiones distinctae, ab invicem separabiles; una fit in parietibus templi, et altera in mensa altaris.

Altaria portatilia non exsecrantur, nec polluntur per execrationem vel pollutionem ecclesiae, quia ab illa sunt omnino distincta.

9° Altare ab episcopo consecratum, vel in ecclesia consecrata erectum, absque licentia episcopi destrui non potest; non potuit enim absque illius licentia erigi, ex cap. 25, dist. 1 tertiae partis decreti: ergo nec destrui potest, quia unum aliud importare videtur. Altaria non consecrata et in ecclesiis non consecratis a simplicibus presbyteris erigi et destrui possunt, seclusa episcopi prohibitione, ut communiter sentiunt canonistae et fert praxis. Non benedicuntur, quia sola petra consecrata est proprie loquendo altare; id est, altare portatile: caetera sunt ejus ornamenta.

10° « In altari in quo episcopus missam cantavit, presbyter eodem die missam celebrare non praesumat. » Propria sunt verba can. 97, dist. 2 tertiae partis decreti; sicque, ex glossa, statutum fuit propter reverentiam debitam episcopo, qui igitur licentiam super altari praedicto celebrandi concedere potest. Plurimi volunt hanc juris dispositionem vel nunquam obtinuisse, vel contraria consuetudine desuisse. Verum Bened. XIV, Const. In postremo, 10 octob. 1756, § 9, asserit hoc communi sententiae

adversari, et in bene constitutis diocesisibus privilegium episcopale religiose custodiri. Attestatur insuper in « altaria pontificia intra patriarchales urbis basilicas non posse quemquam celebrare missam, nisi id ipsi fuerit a Romano pontifice per Apostolicum breve indultum: » et idem observandum respectu altarium a summo Pontifice consecratorum, ad certas ecclesias missorum, atque papalium honoris causa declaratorum.

§ III. — De ornamentis altaris.

Præcipua ornamenta quae requiruntur sunt mappae, crux et lumina.

Mappae. Vetusissimus est usus altare linteaminibus cooperire. « Quis fidelium nescit, inquit S. Optatus Milevitanus, l. 6, in peragendis mysteriis ipsa ligna linteamine operiri? Inter ipsa sacramenta velamen potuit tangi, non lignum; » id est altare, quia tunc in Africa altaria erant lignea. Refertur quemdam Proculum, ab impio Gensericus adversus catholicos missum, e linteis altaris subuculas et femoralia sibi fecisse. In Decreto, tertia parte, dist. 2, cap. 27, statuitur quod si per negligentiam aliquid de sanguine Christi super altare ceciderit, et usque ad quartum linteamen pervenerit, celebrantem viginti diebus poeniteat. Supponitur ergo tria esse linteamina, praeter corporale.

Rubrica Missalis Romani praescribit tres esse mappas vel tobaleas mundas, ab episcopo vel ab alio potestatem habente benedictas, superiorem saltem oblongam usque ad terram pertingentem, quod hodie non est in usu, inquit S. Ligorius, l. 6, n. 375, et duas alias breviores, vel unam duplicatam quae mensam altaris bis cooperiat, ita ut sub corporali tria sint linteamina munda, independentes a linteamine crasso quo nonnunquam petra sacra involvitur. Illud namque involucrum, saepe squalidum, haberi non potest ut mappa.

Mappae dicuntur in jure linteae vel linteamina: hinc recte concluditur eas ex puro lino conficiendas esse. Sed probabilius et communissime tenent auctores eas ex cannabe

confectas sufficere. Non admittitur pannum quamvis album sive ex lana, sive ex serico, saltem pro corporali, ut patet ex Decreto, 3 part., dist. 1, cap. 46: « Statuimus ut » sacrificium altaris non in serico panno aut tincto quisquam celebrare præsumat, sed in puro lineo ab episcopo » consecrato. » Xylinum (*le coton*), decreto S. Cong. Rit. diei 15 maii 1809, diei 28 ejusdem mensis et anni, approbato a Pio VII, omnino prohibetur pro linteaminibus ad divinum sacrificium destinatis. Permittit tamen S. Cong. ut amictus, alba et mappæ ex xyliño confecta inserviant, sed vetat ne alia conficiantur nisi ex lino aut cannabe.

Ut probabile docetur apud *S. Ligorium*, qui huic sententiæ adhæret, uti mappis non benedictis culpam venialem non excedere, et in necessitate etiam non gravi mappa communi, ad usus communes postea reddenda, uti licere.

Celebrare cum una aut duabus tantum mappis, sine necessitate, peccatum esset saltem veniale, quia notabilis foret infractio rubricæ a Clemente VIII præscriptæ; sine ulla mappa et extra necessitatem, peccatum haberetur ut certo mortale: sic autem in gravi necessitate agere, puta, ad dandum viaticum moribundo, vel ne populus die festivo missa careat, communis opinio tenet nullum fore peccatum.

Pars anterior altaris, nisi sit marmorea, vel aliter ornata, paramento, vulgo *devant d'autel*, coloris diei convenientis decorari debet, ut expresse *Gavantus* et *Merati* docent.

Crux. Bened. XIV arbitratur, de Missæ sacrif. l. 1, cap. 3, a traditione Apostolica derivatum esse ut quis sine cruce in altari posita missam non celebraret. Communis tamen tenetur hunc usum in primis sæculis non exstitisse, vel universalem non fuisse, et ideo nunc adhuc in pluribus ecclesiis celebrantem ad altare progredientem, parvam deferre crucem in altari collocandam. Carthusiani et Dominicani ad cornu epistolæ dicunt *Kyrie, eleison, Gloria in excelsis*, et populum salutant; quia olim, cum in medio altaris crux non existeret, nulla erat ratio cur sacerdos huc ad populum salutandum rediret.

Cum Rubrica simpliciter dicat, *super altare collocetur*

crux in medio, Rubr. gen. tit. 20, n. 1, et de imagine Christi in cruce affixi sileat, plures crediderunt nudam crucem illius dispositioni sufficere. Sic *Merati*. Alii vero longe communius requirunt, saltem sub veniali, crucem cum imagine crucifixi. Verum Bened. XIV in Const. *Accipimus*, 16 junii 1746, dicit: « Illud permittere nullatenus possumus, quod missæ sacrificium in his altaribus » celebretur quæ careant imagine crucifixi, vel ipsa incommode statuatur ante presbyterum celebrantem, vel » ita tenuis et exigua sit ut ipsius sacerdotis et populi assistentis oculos pene effugiat. » Declarat id alienum esse a legibus Ecclesiæ, sacræ antiquitati et ecclesiarum etiam Orientalium consuetudini maxime contrarium. Deinde refert rubricam Missalis, Pontificalis Romani, Cæremonialis episc. et ritus ecclesiarum Orientalium.

« In altari in quo adest magna statua sanctissimi crucifixi, non est necesse ut ponatur alia crux, dum celebratur missa. » Sunt verba S. Congr. Rit. 16 junii 1663, in indice *Merati*, n. 400. Communis tenent auctores hanc decisionem valere, sive imago Christi crucifixi sit cælata, sive picta, modo non sit exigua, et ante celebrantem commode statuatur.

Ex eodem autem S. Congr. decreto, crux parva, cum imagine crucifixi, posita super tabernaculum in quo aservatur inclusum sanctissimum Sacramentum, non est sufficiens in missa; sed alia ponenda est crux in medio candelabrorum: si vero crux in tabernaculo posita eminent esset, alia non requireretur.

S. Congr. Rit. die 14 maii 1707, definierat crucem cum imagine crucifixi ponendam esse in altari, ubi sanctissimum Sacramentum venerationi fidelium exponitur, ut ubi celebraretur missa. Sed eadem Congregatio, re de novo perpensa, decrevit, die 1 sept. 1740, ut quælibet ecclesia morem quem antea servabat, in posterum retineret; Bened. XIV, in Constitutione citata.

Sacerdos qui, absque necessitate, celebrat sine cruce, a peccato saltem veniali excusari non potest, ut patet ex dictis. Verum *Suarez*, *Layman*, *Bonacina*, *Tournely*, *Me-*

rati, aliique communissime docent peccatum esse duntaxat veniale, et nullum, si rationabilis adsit causa.

Cruces altarium seu processionum non sunt de præcepto benedicendæ; Congr. Rit. 12 Julii 1704, in indice *Merati*, n. 584. Potest simplex sacerdos eas benedicere privatim, non vero solemniter, ut fert idem decretum.

Similiter et imagines quæ in templis adhibentur, benedici possunt, idque congruum est, non præceptum, inquit *Merati* et *S. Ligorius*, *Pignatellum* citantes. Attamen hujusmodi crucifixi et imaginum benedictio inter benedictiones episcopales in Rituali Romano collocatur: item in Rituali nostro præcipienti ut crucifixus in altari collocandus sit benedictus, et supponenti, 2 part., thecam reliquiarum et imagines sanctorum benedicendas esse a sacerdote recte delegato.

Lumina. Usus luminum inter sacra peragenda est antiquissimus: existebat quippe in veteri Lege, ut patet ex descriptione lucernarum accensarum et candelabri aurei pretiosissimi in cap. xxv Exodi facta; a Judæis ad Christianos transiit. Primum sæpe necessariae erant lucernæ, quia sacra mysteria, ob metum persecutorum, in cryptis celebrari solebant: sed propter alios fines eas fuisse adhibitas testatur *S. Hieronymus* adversus *Vigilantium*, 2 part., dicens: « Per totas Orientis ecclesias, quando legendum est evangelium, accenduntur luminaria, jam sole rutilante; non utique ad fugandas tenebras, sed ad signum lætitiæ demonstrandum. » Multa alia citari possent testimonia ex quibus aperte deducitur cæcutire Protestantes, quando affirmare audent non nisi ob necessitatem adhibita fuisse luminaria, in tribus primis sæculis, ad sanctissima mysteria celebranda.

Hæc autem luminaria primitus in altari non erant posita, sed in variis ecclesiæ partibus, et præsertim ante altare, modo in forma stellæ coruscantis, modo velut circulus zonam firmamenti repræsentans, modo in machina ferrea quæ dicebatur hersia, modo in candelabris, tres, quinque, septem, etc., habentibus calamos et super pavimento locatis. Serius habita sunt candelabra lignea,

cuprea, argentea, aurea vel deaurata, saltem duo, vel quatuor aut sex, et sæpe numerosiora, hinc et inde in altari posita, cera vel oleo munita, quæ in majori vel minori numero accenduntur, juxta gradum solemnitatis. Mos invaluit ut sola admitteretur cera: igitur acolythi luminaria deferentes ceroferarii vocantur.

Rubrica Missalis præscribit, parte 1, tit. 20, ut *candelabra saltem duo cum candelis accensis hinc et inde in utroque ejus latere collocentur*: ab illa recedere non licet.

Omnnes fatentur celebrare sine ullo lumine, etiam ad dandum viaticum moribundo, peccatum esse mortale; quia in Decretal. l. 3, tit. 41, cap. ultimo, graviter inculpatur sacerdos qui *sine igne*, id est siue lumine, sacrificat.

Unde si ante consecrationem deficiat lumen, omnino desistendum est a celebrando: secus si post consecrationem. Ita *S. Ligorius* et plures apud ipsum, l. 6, n. 394. Si candelæ intra breve tempus reaccendi possint, expectandum est donec accendantur, et pergendum erit.

Cum, ex mandato *S. Pii V*, evangelium *S. Joannis* nunc ad integritatem missæ pertineat, illud extinctis luminibus recitare non licet: curandum est igitur ne ministri cereos ante finem hujus evangelii exstinguant; et nihilominus sacerdos turbari non debet si, dum illud evangelium recitat, minister cereos exstinguit.

Rubrica Missalis exigit ut, præter duo luminaria omnino requisita, ad *Sanctus* tertium pro elevatione in honorem sanctissimi Sacramenti accendatur; et in missis solemnibus deferenda sunt intortilia accensa.

In altari ubi expositum est *SS. Sacramentum*, sex ad minus candelæ cereæ ardere debent, ex *S. R. C.*, 15 martii 1698.

Ut probabilius docet *S. Ligorius* cum multis aliis, in casu necessitatis, non vero propter solam devotionem, licitum esse cum candelis ex sebo vel ex oleo celebrare: secus, mortale esse peccatum, quia esset derogatio universali Ecclesiæ consuetudini et in re gravi.

Unicum adhibere lumen cereum probabiliter veniale esset peccatum, secluso scandalo; et nullum, si rationa-

bilis causa celebrare suaderet, v. g., circumstantia alicujus festi, et abesset scandalum.

Cardinales, episcopi, et abbates usum pontificalium habentes, jus habent celebrandi cum quatuor candelis: id vero aliis non permittitur, nec etiam vicariis generalibus, nisi solemnitas officii postulet; Decretum Congr. Rit. 7 augusti 1627.

Candelabra et ipsæ candelæ nulla indigent benedictione, ut expresse advertit *S. Ligorius*, l. 6, n. 395, quia requiruntur tantum ad decentiam, et ita fert usus ubique receptus.

Tabulæ secretarum, vulgo *les cartons d'autels*, non sunt de præcepto.

Mundities altarium. Altaria in quibus divinum celebratur sacrificium, niûda semper esse debent: igitur scopis undequaque reverenter mundanda sunt, et mappæ sat frequenter mutandæ ut nunquam appareant sordidæ. Ut a pulvere, cera aliave qualibet sorde custodiantur mundæ, finitis missis, contegendæ sunt panno viridi, aut aliis stragulis ad mensuram altarium factis.

Si fides auctori *Prati spiritualis*, in initio septimi sæculi scripti, adhibeatur, singula altaria consecrata Angelum Custodem habent, sicut singulæ ecclesiæ Deo dicatæ: hæc consideratio novum subministrat motivum ea servandi munda, et non permittendi ut aliquid indecens, profanum, ad cultum divinum non attinens, in illis deponatur.

Floribus veris et fictis, pro temporum varietate, ornari decet altaria; sed vas florum aut quid simile ante ostium tabernaculi in quo depicta est imago Domini nostri Jesu Christi non est collocandum, ut declaravit *S. Cong. Rit.* 22 januarii 1704, nec etiam super tabernaculum, quia debet esse *ab omni re vacuum*, juxta Pontificale romanum.

Nilil obstat quominus statuæ aut imagines sanctorum et capsæ reliquiarum in gradibus altaris, SS. Sacramento non exposito, collocentur, non autem supra tabernaculum in quo asservatur *S. Eucharistia*.

ARTICULUS SEPTIMUS.

DE VASIS SACRIS ET OBJECTIS AD EA ATTINENTIBUS.

Vasa sacra sunt calix, patena, ciborium et ostensorium; objecta ad vasa sacra attinentia sunt corporale, palla et purificatorium. De singulis, quantum potuerimus, breviter dicturi sumus.

§ I.— Calix et patena.

1° Constat Christum in ultima cœna calicem adhibuisse et extra omne dubium est illius usum in oblatione divini sacrificii Eucharistiæ semper exstitisse. In primis temporibus calices sæpe fuerunt lignei, vitrei, lapidei, stannei, ut ostendunt *Grancolas*, *Bened. XIV*, de Missæ sacrif. l. 1, cap. 4, etc. Non raro tamen erant argentei, aurei et etiam gemmis ac picturis ornati, ut patet testimoniis *Tertul.*, lib. de Pudicitia, cap. 7 et 10, *S. Chrysost.*, etc.

2° Sed a multis sæculis obsolevit usus calicum ligneorum, propter porositatem; vitreorum vel ex crystallo, propter fragilitatem; ex cupro, ære vel aurichalco, propter æruginem: et in Decreto, parte 3, dist. 1, can. 45, præcipitur « ut calix Domini, cum patena, si non ex auro, » omnino ex argento fiat. Si quis autem tam pauper est, » saltem et stanneum calicem habeat. » Nunc apud nos calices stannei stricte prohibentur, et ab omnibus ecclesiis exigitur ut habeant calicem cujus saltem cuppa sit ex argento interius auro linita. Permittuntur calices ex gemma quæ sæpe pretiosior est quam aurum.

3° Cum olim in multis ecclesiis magna vini quantitas consecranda esset, ut omnes sub ea specie communicare possent, vel plures in altari ponebantur calices, vel unus, sed amplus et ansatus, ut facilius moveri et deferri posset. *Anastasio* Bibliothecarius, in Vita Leonis III, memorat calicem quinquaginta et octo librarum, et in Vita Gregorii III, alterum ponderis triginta et quatuor librarum.

Patena, sic dicta quia quod in ea est patet et non est oclusum sicut vinum in calice, olim tantæ erat amplitudinis ut species pro tota multitudine consecrandas conti-

bilis causa celebrare suaderet, v. g., circumstantia alicujus festi, et abesset scandalum.

Cardinales, episcopi, et abbates usum pontificalium habentes, jus habent celebrandi cum quatuor candelis: id vero aliis non permittitur, nec etiam vicariis generalibus, nisi solemnitas officii postulet; Decretum Congr. Rit. 7 augusti 1627.

Candelabra et ipsæ candelæ nulla indigent benedictione, ut expresse advertit *S. Ligorius*, l. 6, n. 395, quia requiruntur tantum ad decentiam, et ita fert usus ubique receptus.

Tabulæ secretarum, vulgo *les cartons d'autels*, non sunt de præcepto.

Mundities altarium. Altaria in quibus divinum celebratur sacrificium, niûda semper esse debent: igitur scopis undequaque reverenter mundanda sunt, et mappæ sat frequenter mutandæ ut nunquam appareant sordidæ. Ut a pulvere, cera aliave qualibet sorde custodiantur mundæ, finitis missis, contegendæ sunt panno viridi, aut aliis stragulis ad mensuram altarium factis.

Si fides auctori *Prati spiritualis*, in initio septimi sæculi scripti, adhibeatur, singula altaria consecrata Angelum Custodem habent, sicut singulæ ecclesiæ Deo dicatæ: hæc consideratio novum subministrat motivum ea servandi munda, et non permittendi ut aliquid indecens, profanum, ad cultum divinum non attinens, in illis deponatur.

Floribus veris et fictis, pro temporum varietate, ornari decet altaria; sed vas florum aut quid simile ante ostium tabernaculi in quo depicta est imago Domini nostri Jesu Christi non est collocandum, ut declaravit S. Cong. Rit. 22 januarii 1704, nec etiam super tabernaculum, quia debet esse *ab omni re vacuum*, juxta Pontificale romanum.

Nilil obstat quominus statuæ aut imagines sanctorum et capsæ reliquiarum in gradibus altaris, SS. Sacramento non exposito, collocentur, non autem supra tabernaculum in quo asservatur S. Eucharistia.

ARTICULUS SEPTIMUS.

DE VASIS SACRIS ET OBJECTIS AD EA ATTINENTIBUS.

Vasa sacra sunt calix, patena, ciborium et ostensorium; objecta ad vasa sacra attinentia sunt corporale, palla et purificatorium. De singulis, quantum potuerimus, breviter dicturi sumus.

§ I.— Calix et patena.

1° Constat Christum in ultima cœna calicem adhibuisse et extra omne dubium est illius usum in oblatione divini sacrificii Eucharistiæ semper exstitisse. In primis temporibus calices sæpe fuerunt lignei, vitrei, lapidei, stannei, ut ostendunt *Grancolas*, *Bened. XIV*, de Missæ sacrif. l. 1, cap. 4, etc. Non raro tamen erant argentei, aurei et etiam gemmis ac picturis ornati, ut patet testimoniis *Tertul.*, lib. de Pudicitia, cap. 7 et 10, *S. Chrysost.*, etc.

2° Sed a multis sæculis obsolevit usus calicum ligneorum, propter porositatem; vitreorum vel ex crystallo, propter fragilitatem; ex cupro, ære vel aurichalco, propter æruginem: et in Decreto, parte 3, dist. 1, can. 45, præcipitur « ut calix Domini, cum patena, si non ex auro, » omnino ex argento fiat. Si quis autem tam pauper est, » saltem et stanneum calicem habeat. » Nunc apud nos calices stannei stricte prohibentur, et ab omnibus ecclesiis exigitur ut habeant calicem cujus saltem cuppa sit ex argento interius auro linita. Permittuntur calices ex gemma quæ sæpe pretiosior est quam aurum.

3° Cum olim in multis ecclesiis magna vini quantitas consecranda esset, ut omnes sub ea specie communicare possent, vel plures in altari ponebantur calices, vel unus, sed amplus et ansatus, ut facilius moveri et deferri posset. *Anastasio* Bibliothecarius, in Vita Leonis III, memorat calicem quinquaginta et octo librarum, et in Vita Gregorii III, alterum ponderis triginta et quatuor librarum.

Patena, sic dicta quia quod in ea est patet et non est oclusum sicut vinum in calice, olim tantæ erat amplitudinis ut species pro tota multitudine consecrandas conti-

neret: nunc modicus est discus, saltem argenteus, et auro in concava superficie bene liuitus. In casu necessitatis episcopus permittere posset usum calicis et patenæ ex stanno.

4° Necessè est ut calix et patena ab episcopo cum sancto chrismate consecrentur, juxta formam in Pontificali Romano statutam: ita omnes, universali consuetudine, argumentis ex jure canonico deductis et pluribus S. Congr. Rit. decretis innixi. Hæc autem consecratio ad ordinem episcopalem pertinet: unde quilibet episcopus hæc vasa semper validè consecrat, etiã quando ea consecrando peccat.

5° Abbates tamen aliique prælati usum Pontificalium habentes, calices et patenas ex privilegio consecrare possunt pro suis duntaxat ecclesiis: *Ferraris, v^o Calix, n. 5.*

6° Cum illa calicum et patenarum consecratio sit tantum institutionis ecclesiasticæ, facultas eam faciendi a summo Pontifice simplicibus presbyteris procul dubio committi potest, et reipsa non semel commissa est sicut facultas altaria portatilia consecrandi.

7° Qui missam sine calice apto et consecrato celebraret, mortaliter peccaret, quia praxi Ecclesiæ in materia gravi adversaretur. Plures contenderunt calicem ad sacrificium idoneum solo contactu specierum sacrarum consecrari: unde calix quo sacerdos ex bona vel mala fide ad celebrandam missam usus fuisset, alia consecratione non indigeret. Verum alii longe communius et probabilius negant: falsum quippe est sacras species per solum contactum rem aliquam consecrare, alioquin eadentes in pavementum, illud consecrarent: aliunde, ut consecratio sit valida, requiritur ut impleantur conditiones ab ecclesia determinatæ, videlicet preces, unctiones, etc. Ergo.

8° Calix et patena suam amittunt consecrationem per fractionem; si nempe patena ita sit fracta ut hostiam decenter continere nequeat, et si cuppa calicis a pede per fracturam sit separata, ita ut ad usum propter quem fuit consecratus non remaneat idoneus. Quando vero pes a cuppa sine fractione separatur, ut in calice tornatili, con-

secratio non amittitur. Si in fundo fiat foramen quantumvis exiguum, est exsecratus.

9° Calix et patena suam inaurationem per usum diuturnum amittentes, non ideo consecrationem suam perdunt, quia hæc objecta secundum se fuerunt consecrata et eadem sunt moraliter. *Ita communissime doctores.*

10° At cum in nova inauratione addatur aurum non consecratum, corpus et sanguinem Christi immediate tacturum, quod excellentior est pars calicis aut patenæ, multi contendunt nova consecratione opus esse: hanc sententiam fortiter tuetur *Ferraris* cum *Suarez*, *Vasquez*, *Barbosa* et plurimis aliis. *S. Ligorius*, l. 6, n. 370, dub. 2, in fine, qui oppositam admiserat opinionem ut probabilior, declarat se, remelius perpensa, judicare calicem post inaurationem denuo consecrandum esse, et affert rationem superius expositam. *Romsée* inaurationem calicis dealbationi ecclesiæ comparat, sed immerito, ut nobis videtur; dealbatio enim murorum consecratorum a nemine habetur ut pars excellentior, secus vero inauratio calicis aut patenæ. In Rituali nostro nova in hoc casu præscribitur consecratio, et tandem S. Rit. Cong., die 14 junii 1845, ad episc. Leodiensem respondens, ait: *Calix et patena suam amittunt consecrationem per novam deaurationem et sic indigent nova consecratione.*

Ex decisione S. R. C. 22 aprilis 1822, non sunt exsecranda antequam tradantur artifici.

11° Qui ob solam paupertatem utitur calice non inaurato, ab omni peccato excusatur, seclusa speciali episcopi prohibitione; imo in eo casu licet uti calice stanneo non inaurato, vel æneo aut cupreo bene aurato, ita ut ærugo non timenda sit: at, extra magnam paupertatem, peccatum esset saltem veniale, ut docent *de Lugo*, *Tournely*, *S. Ligorius*, etc. Utendo calice argenteo olim inaurato, sed cujus inauratio omnino aut fere omnino deleta est, non ita facile graviter peccatur ac si calix nunquam fuisset inauratus, quia non tanta est irreverentia.

12° Soli presbyteri et diaconi, in gratia sanctificante constituti, vasa sacra eucharisticas species continentia li-

cite tangere possunt: cæteri vero, ut communiter docent auctores, mortaliter peccarent ea tangendo; Decr. part. 1, dist. 23, can. 26, 30, 31 et 32. Vide *Ferraris*, v^o *Vasa*, n. 8; *S. Ligorium*, l. 6, n. 382. Similiter presbyteri et diaconi peccati mortalis rei qui, absque reconciliatione cum Deo, vasa sacra divinam Eucharistiam continentia tangerent, a novo peccato et probabiliter mortali excusari non possent; gravis enim esset indecentia erga sanctissimum Eucharistiæ sacramentum.

Subdiaconi, vi suæ ordinationis et acolythi ministrantes, ex can. 32, dist. 23, 1 partis Decreti, vasa sacra vacua tangere possunt. Sic *Ferraris*, *S. Ligorius*, *Bened. XIV*, Inst. 29, n. 18, cum ea differentia quod subdiaconi ea ubique, etiam in altari functiones sui ordinis solemniter exercentes, et acolythi solum in sacristia, quando ea quæ ad missam necessaria sunt preparare debent. Tandem » diuturna consuetudine factum est, inquit *Bened. XIV*, » *ibid.*, ut ordinati omnes, et qui sola tonsura præditi sunt, » si aliqua causa intercedat, sacra vasa dum vacua sunt, » extra altaris ministerium contingant. »

13° Laici et feminæ etiam moniales, absque necessitate aut rationabili causa, vasa sacra vacua manu nuda tangentes, secluso contemptu et scandalo, venialiter tantum peccant: peccant quidem, saltem probabilius, quidquid nonnulli dicant, quia universali Ecclesiæ consuetudini adversantur, sed venialiter tantum, ut voluit *Suarez*, *Layman*, *La Croix*, *Ferraris*, *S. Ligorius* et generaliter alii.

14° Cum autem non solum necessitas, sed rationabilis causa a veniali, ubi de infractione legis positivæ agitur, excuset, communiter infertur calices, patenas, corporalia, et purificatoria tangere posse: 1° religiosos laicos ad servitium missarum et sacristiæ deputatos; 2° moniales sacristianas; 3° sorores Charitatis in parochiis ruralibus, ad hæc objecta sacra lavanda, mundanda, etc., quando parochus, vicarius aut aliquis in sacris ordinibus constitutus id facere non potest; 4° quemlibet sacristam ad corporale aliudve objectum sacrum accersendum, in casu urgenti, si

illud mediante corpore non consecrato afferre nequeat, etc. Convenientius est tamen, ob majorem reverentiam erga res sacras, licentiam ab episcopo aut vicario ejus generali obtinere; et talis est usus communis.

15° Qui mortali peccato inquinati vasa sacra vacua tangunt, irreverentiæ fiunt rei, et sub hoc respectu, secluso contemptu, venialiter peccant.

16° Vasa sacra ad usus profanos convertere vel adhibere, v. g., calicem ad bibendum in mensa, corporale vel purificatorium ad nares purgandos, etc., mortale est peccatum, quia gravis est irreverentia ac contemptus, ipso jure naturali et pluribus juris ecclesiastici capitibus prohibitus. Imo laicus hoc faciens excommunicatur, et ecclesiasticus deponitur; *Ferraris*, v^o *Vasa sacra*, n. 16.

Attamen, urgente necessitate, calices, patenæ, ciboria aliaque vasa sacra vendi possunt: si personis ecclesiasticis vel aurificibus et ad usum ecclesiarum vendantur, tradi possunt integra; si ad usus profanos, prius frangenda sunt, ne sancta ab aliis quam a ministris Ecclesiæ tractentur.

§ II. — Ciborium et ostensorium.

1° Ciborium, sic dictum a spiritali cibo quem continet, dicitur etiam turris, propter formam rotundam, et frequentius pyxis, gallice *bolte*. Propter reverentiam Sacramento debitam debet esse mundum, aureum vel argenteum intus deauratum, proprio operculo parvam crucem in summitate habente coopertum, et insuper pallio pretioso apte elaborato involutum. Sic apud nos præscribitur in Rituali et in statutis synodalibus.

2° Nulla tamen lege generali præcipitur ut ciborium ejusdem sit materiæ ac calix et patena, nec ut intus deauretur: attendenda et sequenda sunt igitur statuta uniuscujusque diœcesis. Si vas istud ex inferiori materia conficiatur et intus non deauretur, in illo ponendum est vas lineum corporali simile: sed amyllum quo liniendum est illud linteum, quædam generare solet animalia, ut notat *Gavantus*. Curare ergo debent episcopi aliique supe-

riores ecclesiastici ut, quantum fieri potest, ciboria semper sint argentea intus bene deaurata, ad particulas facile dignoscendas.

Venerabilis *Boudon*, archidiaconus Ebroicensis, ciboria cum operculo eis commissura annexo excogitaverat, ut particulae ex hostiis, dum communio distribuitur, decedentes, in ipsum caderent operculum et non perirent: at experientia constat eas in caelaturas vel commissuras cadere et difficile colligi posse: multo magis expedit ut operculum omnino removeatur, et communio non detur quin adhibeatur patena particulas decedentes susceptura.

3° Præter ciboria ad continendam et asservendam sacram Eucharistiam destinata, aliud parvum habendum est vas ejusdem materiae, formae et decentiae, ut divinum Sacramentum ad ægrotos deferatur.

4° Lunula in qua continetur formula consecrata ut sanctissimum exponatur Sacramentum, debet esse argentea et deaurata, sicut ciboria, et non aliter.

5° Hæc vasa cum oleo sancto non consecrantur, sed ab eo qui habet facultatem ornamenta sacerdotalia benedicendi, benedici possunt. Plurimi graves auctores arbitrantur hanc benedictionem non esse de præcepto; alii vero probabilius docent eam esse præceptam, sed tantum sub veniali. Vide *S. Ligorium*, l. 6, n. 385. Lunula ad expositionem Sacramenti destinata benedicitur, sed nulum est præceptum benedicendi ostensorium, quod tamen laudabiliter, inquit *Romsée*, benedici potest ea formula qua benedicitur ciborium.

6° Omnes tangere possunt illa vasa etiam benedicta quamdiu non servierunt; sed postquam servierunt, non magis ea tangere licet quam calices et patenas, excepto ostensorio, quando lunula ab eo separatur; non enim habetur ut vas sacrum.

Quælibet vasa sacras species continentia nullibi reponi debent nisi super corporale, ut fert consuetudo ubique recepta: secus quando sunt vacua.

Vasa autem oleorum sanctorum, capsæ reliquiarum, etiam SS. crucis, corporale non requirunt.

7° Tabernaculum, de quo supra locuti sumus, specialiter etiam benedicitur, et benedictio ejus inter benedictiones episcopales in Rituali Romano inscribitur.

8° In eo collocari non possunt reliquiae sanctorum aut venerabilis Crucis, nec ostensorium aut ciboria vacua, sed ea duntaxat vasa in quibus sanctissimum actualiter existit Sacramentum. Sic generaliter Ritualia, et in primis Romanum, permittens tamen, si aliter fieri non possit, ut vasculum, in quo olea sancta continentur, intra tabernaculum, una cum venerabili Sacramento, ad latus, juxta et non supra corporale reponatur.

9° Mandat præterea ut claves tabernaculi nulli unquam laico credantur, nec in sacristia relinquuntur, sed solus parochus vel alius sacerdos de illius licentia curam earum habeat, « nec unquam permittat ab ullo, qui non est saltem subdiaconus, claudi et aperiri dictum tabernaculum. »

§ III. — Corporalia, pallæ et purificatoria.

1° Corporale, ita dictum quia corpus Christi involvit, primitus vocabatur palla, *manteau*, quia totam mensam altaris tegebat, ut in Ordine Romano VI, n. 7, expresse narratur, et quando cooperiendus erat calix, super illum plicabatur. Cum enim in primis sæculis magna specierum panis et vini quantitas consecranda erat, oportebat ut amplum esset corporale; decrescente autem hac quantitate, imminutum est corporale, et tandem reductum fuit ad eam quam nunc habet formam.

2° At sic contractum calicem cooperire non poterat: tunc versus decimum tertium sæculum cœpta est haberi palla a corporali separata, qua cooperitur calix. Non tamen censetur quid a corporali distinctum, et eadem benedictionis forma sanctificatur.

3° Corporale « ex puro lino contextum esse debet, inquit » Ordo Romanus citatus, quia sindone munda corpus Christi legitur involutum in sepulcro. » Potest etiam esse ex cannabe, ut asserit *S. Ligorius* cum pluribus aliis, non vero ex serico aliove panno, saltem quoad mediam

partem, qua hostiam vel calicem tangit; nam in extremitatibus potest esse sericum vel auro elaboratum; Decret. S. R. Cong. diei 15 maii anni 1819.

4° Quod dicimus de materia corporalis, dicendum est pariter de palla saltem de parte quæ calicem immediate tangit: nam, juxta multos et usum apud nos receptum, in parte superiori auro vel serico constare potest. Citatur tamen decretum S. Cong. Rit. 22 januarii 1706, in quo dictum est: « In sacrificio missæ non adhibenda est palla a parte superiori drappo serico cooperta. » Unde in Italia alias non vidimus pallas nisi ex mundissima tela duplicata, amylo sicut corporale linita, et ope chartæ insertæ solidata. *Suarez, Tournely, S. Ligorius* et alii communiter dicunt celebrare sine corporali et palla, aut cum eis non benedictis, mortale esse peccatum, nisi gravis urgeat necessitas celebrandi. Minor tamen requireretur necessitas ad celebrandum sine palla benedicta quam sine corporali, quia palla sacras species immediate non tangit. Unde plures apud *S. Ligorium* dicunt quod si palla desit, aut per quadrantem expectari debeat, loco ejus adhiberi possit aliud corporale, aut purificatorium, aut bursa.

5° Mos olim in pluribus ecclesiis exstitit, a *S. Cajetano* et *Paulo IV* summo pontifice in decimo sexto sæculo in-
vectus, duplicem adhibendi pallam, unam ad cooperiendum calicem, et alteram super qua collocaretur hostia ante et post consecrationem, donec supponeretur patena, juxta rubricas. Hic usus adhuc viget apud Theatinos a *Paulo IV* institutos, ex privilegio a *Clemente VII* concesso.

Merati et alii non pauci, contra alios, censent unumquemque sacerdotem posse hanc observantiam sequi, et refertur *Card. Baronium* id alicui ad praxim suasisse.

6° Studiosè et magna vigilantia curandum est ut corporalia sint nitida et munda: a gravi culpa excusari non potest sacerdos qui, ex negligentia, ad divinum sacrificium utitur corporali aut palla sordidis, quæ in mensa communi posita quemdam horrorem excitarent. Item invigilandum est ne corporalia ullum etiam minimum habeant foramen circa medium et partes in quas imponitur

hostia. Corporale ita laceratum ut non remaneat pars ad divinum sacrificium apta, eo ipso suam amittit benedictionem.

7° Purificatorium, sic vocatum quia ad tergendum calicem adhibetur, debet esse *ex pura et candida tela*, inquit *Rituale Romanum*; ex lino vel cannabe, ex Decreto 15 maii 1819.

8° Benedictio purificatorii nullibi præscribitur, nec forma ejus in *Rituale* aut *Missali* reperitur: multi tamen volunt ut illud simul cum mappis ex decencia benedicatur; et si seorsim benedicatur, assumenda sit forma benedictionis mapparum, mutando verbum *altare* in verbum *calix*. Sed communior praxis est ut non benedicatur, et sic definiit S. R. C. die 7 septembris 1816.

9° Quamvis benedictum non fuerit, statim ac inseruiit non magis illud quam corporale aut pallam tangere licet, donec lotum fuerit. Eo deficiente, loco ejus adhibere liceret strophium mundum, quod postea ad profanos usus non converteretur; *S. Ligorius*, l. 6, n. 389.

10° « Antequam corporalia, pallæ et purificatoria laicis »
» lavanda tradantur, prius ab aliquo in sacris constituto,
» in sacristia vel in ecclesia, in eodem vase seu pelvi qua
» calices et patenæ abluuntur, aqua calida semel et iterum
» laventur, et deinde in cumulum torta, ut aqua bene ex-
» primatur, quæ tota in sacrarium projicienda est; laicis,
» id est monialibus, vel certe aliis honestis et adultis ma-
» tronis tandem lavanda offerantur. » Sunt verba *Ritualis*
Romani. Idem habetur in *Pontificali Romano*, allocutione
ad subdiaconos ordinandos, et ibi præcipitur ut aqua lotionis
in baptisterium, id est in piscinam vergatur. Eadem substantialiter
reperitur dispositio in Decreto, parte 3, dist. 1, can. 40, et
universali observatione confirmatur. Non videmus igitur qua
ratione nonnulli auctores dicant secundam lotionem a persona
non sacra fieri posse absque peccato, cum primam et secundam
a viro in ordinibus sacris constituto fieri præcipiatur.

Plures affirmant laicum qui, absque licentia episcopi, primam lotionem faceret, mortaliter peccaturum; alii ta-

men communius censent peccatum fore solum veniale, secluso contemptu, et nullum si rationabilis adesset causa; quia non majus est peccatum sacra hæc objecta lavare cum debita reverentia, quam tangere: at communiter docetur ea sine causa excusanti tangere, esse duntaxat peccatum veniale. Ergo. Verum communis praxis est ut hæc a laicis prima et secunda vice non laventur sine licentia episcopi aut vicarii ejus.

Si sacra non existeret piscina, aut insufficiens esset, aqua lotionis in locum decentem projici posset, v. g., in cœmeterium, inter pavimenta ecclesiæ, etc.

§ IV. — Velum calicis, bursa, manutergium, etc.

1° Rubrica, parte 2, tit. 1, n. 1, statuit ut sacerdos missam celebraturus, calicem parva palla linea et *velo serico* tegat. Veli hujus mentionem faciunt antiqui auctores, ut ostendit *Gavantus*. Ordinarie ex eodem panno conficitur ac casula: at si casula non ex serico, sed ex crassiore conficeretur panno, velum nihilominus sericum esse deberet ex Rubrica, ut observat *Romsée*.

2° Super velo ponitur bursa coloris paramentorum, in qua est corporale plicatum: sic præscribit Rubrica citata. Cum ad ornamentum calicis pertineat, ex eadem materia ac velum fieri convenit, et ejusdem coloris esse debet ac ornamentum. Convenit insuper ut pars ejus interior panno serico simplicis et uniformis coloris, vel, ut fit communius, tela linea alba tegatur, propter honorem corporali sacramento debitum.

Utrumque, scilicet velum et bursa, una cum sacerdotalibus ornamentis benedicuntur, et speciales pro ipsis non existunt benedictionis formæ.

Qui celebrant sine velo, et corporale deferunt sine bursa, non bene agunt, inquit *Gavantus*, attestans S. Pium V dispensavisse cum Hispanis ut corporale extra hursam ferre possent: non tamen probabiliter peccant, quia velum et bursa ob solam decentiam requiri videntur. Vide *S. Li-gorium*, l. 6, n. 395.

3° Rubrica, parte 1, tit. 20, præscribit insuper, ad præparationem altaris et ornamentorum ejus, ut sint ad cornu epistolæ « parva campanula, ampullæ vitræ vini » et aquæ, cum pelvicula et manutergio mundo in fenestella, seu in parva mensa ad hoc præparata. » Objecta ista non benedicuntur; sed reverentia erga divinum sacrificium exigit ea esse munda et nitida, ita ut ad mensam vulgarem decenter adhiberi possint.

ARTICULUS OCTAVUS.

DE VESTIBUS SACRIS.

Præter vestem talarem consuetam gallice, *soutane*, quæ ad celebrandam missam necessaria est, vestes sacræ proprie dictæ sunt amictus, alba, ciogulum, manipulus, stola, casula et biretum: in missa solempni requiruntur insuper pro ministris et officariis dalmaticæ et cappæ.

1° Amictus, sic dictus a verbo *amicire*, seu *cooperire*, in octavo sæculo introductus fuit, juxta communem sententiam, ad tegendum collum eorum qui altari serviebant; tunc enim omnes, laici et clerici, collo nudo incedebant, quod indecens visum est ad altare. Ratio mystica fuit ut vox castigata Deo consecraretur, ut dicit Pontifex in ordinatione subdiaconi, hanc vestem imponendo.

Paulo post amictus fuit habitus velut quoddam ornamentum ad instar veteris ephod, quia humeros et pectus involvebat. Romæ et in pluribus aliis ecclesiis capiti imponebatur, et ministri eo velut galea contra diabolicos incursus muniti, ad altare procedebant: qui ritus adhuc viget apud quosdam religiosos et in nonnullis ecclesiis tempore hiemis. Idcirco eum sumendo dicimus: *Impone, Domine, capiti meo galeam salutis, ad expugnandos diaboli incursus*. Nunc, ex Missali Romano et ex aliis communiter Missalibus, capiti imponitur et mox ad collum declinatur, ut vestium collaria circumtegat: utraque igitur ratio mystica, castigatio vocis et sensuum custodia memoranda est.

Debet autem fieri ex tela alba, linea vel cannabia, duas

men communius censent peccatum fore solum veniale, secluso contemptu, et nullum si rationabilis adesset causa; quia non majus est peccatum sacra hæc objecta lavare cum debita reverentia, quam tangere: at communiter docetur ea sine causa excusanti tangere, esse duntaxat peccatum veniale. Ergo. Verum communis praxis est ut hæc a laicis prima et secunda vice non laventur sine licentia episcopi aut vicarii ejus.

Si sacra non existeret piscina, aut insufficiens esset, aqua lotionis in locum decentem projici posset, v. g., in cœmeterium, inter pavimenta ecclesiæ, etc.

§ IV. — Velum calicis, bursa, manutergium, etc.

1° Rubrica, parte 2, tit. 1, n. 1, statuit ut sacerdos missam celebraturus, calicem parva palla linea et *velo serico* tegat. Veli hujus mentionem faciunt antiqui auctores, ut ostendit *Gavantus*. Ordinarie ex eodem panno conficitur ac casula: at si casula non ex serico, sed ex crassiore conficeretur panno, velum nihilominus sericum esse deberet ex Rubrica, ut observat *Romsée*.

2° Super velo ponitur bursa coloris paramentorum, in qua est corporale plicatum: sic præscribit Rubrica citata. Cum ad ornamentum calicis pertineat, ex eadem materia ac velum fieri convenit, et ejusdem coloris esse debet ac ornamentum. Convenit insuper ut pars ejus interior panno serico simplicis et uniformis coloris, vel, ut fit communius, tela linea alba tegatur, propter honorem corporali sacramento debitum.

Utrumque, scilicet velum et bursa, una cum sacerdotalibus ornamentis benedicuntur, et speciales pro ipsis non existunt benedictionis formæ.

Qui celebrant sine velo, et corporale deferunt sine bursa, non bene agunt, inquit *Gavantus*, attestans S. Pium V dispensavisse cum Hispanis ut corporale extra hursam ferre possent: non tamen probabiliter peccant, quia velum et bursa ob solam decentiam requiri videntur. Vide *S. Li-gorium*, l. 6, n. 395.

3° Rubrica, parte 1, tit. 20, præscribit insuper, ad præparationem altaris et ornamentorum ejus, ut sint ad cornu epistolæ « parva campanula, ampullæ vitræ vini » et aquæ, cum pelvicula et manutergio mundo in fenestella, seu in parva mensa ad hoc præparata. » Objecta ista non benedicuntur; sed reverentia erga divinum sacrificium exigit ea esse munda et nitida, ita ut ad mensam vulgarem decenter adhiberi possint.

ARTICULUS OCTAVUS.

DE VESTIBUS SACRIS.

Præter vestem talarem consuetam gallice, *soutane*, quæ ad celebrandam missam necessaria est, vestes sacræ proprie dictæ sunt amictus, alba, ciogulum, manipulus, stola, casula et biretum: in missa soleinni requiruntur insuper pro ministris et officariis dalmaticæ et cappæ.

1° Amictus, sic dictus a verbo *amicire*, seu *cooperire*, in octavo sæculo introductus fuit, juxta communem sententiam, ad tegendum collum eorum qui altari serviebant; tunc enim omnes, laici et clerici, collo nudo incedebant, quod indecens visum est ad altare. Ratio mystica fuit ut vox castigata Deo consecraretur, ut dicit Pontifex in ordinatione subdiaconi, hanc vestem imponendo.

Paulo post amictus fuit habitus velut quoddam ornamentum ad instar veteris ephod, quia humeros et pectus involvebat. Romæ et in pluribus aliis ecclesiis capiti imponebatur, et ministri eo velut galea contra diabolicos incursus muniti, ad altare procedebant: qui ritus adhuc viget apud quosdam religiosos et in nonnullis ecclesiis tempore hiemis. Idcirco eum sumendo dicimus: *Impone, Domine, capiti meo galeam salutis, ad expugnandos diaboli incursus*. Nunc, ex Missali Romano et ex aliis communiter Missalibus, capiti imponitur et mox ad collum declinatur, ut vestium collaria circumtegat: utraque igitur ratio mystica, castigatio vocis et sensuum custodia memoranda est.

Debet autem fieri ex tela alba, linea vel cannabia, duas

habere cordulas, et in medio crucem depictam, ut supponit Rubrica de sacerdote dicens: « Accipiens amictum circa extremitates et chordulas, deosculatur illud in medio ubi est crux, et ponit super caput, etc. » Adverte eos qui amictum sibi imponunt se signare non debere manu et amictu simul, ut quidam immerito faciunt. Ita *Gavantus*.

2° Alba ita vocatur a suo colore, quasi diceretur vestis alba. Apud Græcos dicitur poderis, a verbo *πω*; *pes*, et apud Latinos *talaris*, quia ad talos descendit. Personæ honorabiliores inter Romanos hanc deferre solebant vestem, quæ communior facta est clericis sacras functiones suas exercentibus. Unde *S. Hieron.*, Pelagianum arguens, l. 1 adversus Pelag. dicit: « Quæ sunt, rogo, inimicitiae contra Deum si tunicam habuero mundiore? si episcopus, presbyter, diaconus et reliquus ordo ecclesiasticus in administratione sacrificiorum candida veste processerint? »

Ino clerici eam deserebant etiam in usu civili, ut ex variis monumentis probant *Vitecomes*, Card. *Bona* et *Romsée*. In concilio Carth. IV, can. 41, prohibetur ne diaconus extra tempus oblationis vel lectionis alba induatur.

Quidam eam, commoditatis causa, resecurunt, et factum est rochetum, quo canonici regulares semper induti erant: alii illud ampliarunt, et largas ei adaptarunt manicas, ut in frigore vestes pelliceas subtus induere possent, et inde venit superpelliceum.

Alba, propter albedinem, habetur ut symbolum innocentiae qua ministrantes altari fulgere debent; idcirco eam induentes dicere tenentur: *Dealba me, Domine, et munda cor meum, ut in sanguine Agni dealbatus*, etc.

Debet esse linea vel cannabia, non vero ex lana vel serico, neque ex gossipio, quia tunc esset ex panno et non ex tela simpliciter dicta. Ita expresse Decretum S. R. Cong. diei 15 maii 1819, a Pio VII approbatum.

In albarum et aliarum vestium fimbriis et manicis non licet apponere fundum rubrum. S. C. R. die 17 augusti anni 1833.

3° Cingulum est appendix albæ quam decenter aptare debet, ne diffluat, terram tangat, gressum impediatur, etc.; semper enim cingulum togas oblongas comitatum est. Unde clerici vestem talarem deferentes, cingulo præcingi debent. Cingulum autem mystice consideratum est signum castitatis. Hinc nos præcingendo dicimus: *Præcinge me, Domine, cingulo puritatis, et exstingue in lumbis meis humorem libidinis, ut maneat in me virtus continentiae et castitatis*.

« Sacerdotes in sacrificio missæ congruentius utantur cingulo lineo quam serico; » Cong. Rit. 22 jan. 1701. Igitur cingulum sericum non prohibetur, sed lineum magis congruit.

Interrogata an cingulum necessario debeat esse album, S. Cong. respondit 8 junii 1709, « posse uti cingulo colore paramentorum. »

3° Manipulus, ex antiquis monumentis, quoddam erat sudarium, sic dictum a sudore ope illius tergendō, seu mantile per quod sudor et narium sordes extergebantur. Ministri altaris illud primum manu sinistra tenebant, ut dextra liberius servirent: hinc vocatum est manipula et manipulus, nempe a manu in qua tenebatur: postea brachio sinistro affixum est ut manus esset libera, et a dextra facilius ad extersionem vultus et narium adhiberetur.

Contigit ut reverentiæ causa sudarium istud fimbriis pretiosis ornaretur, et versus medium duodecimi sæculi verum fuerit ornamentum, sicut ostendit *P. Lebrun*.

In prima origine, cum ad extergendum sudorem destinaretur, fletum et dolorem naturaliter significabat, unde illud sumendo in sensu spirituali dicimus: *Merear, Domine, portare manipulam fletus et doloris, ut cum exultatione recipiam mercedem laboris*. Episcopus hanc vestem sumit tantum post confessionem, ad *Indulgentiam*, ut in Cæremouiali episc. l. 1, cap. 10, habetur, et *Durandus* notat, l. 4, cap. 7, n. 4, exceptis missis defunctorum, in quibus eum sumit cum aliis paramentis.

5° Stola, juxta vim nominis, idem significat ac longum

vestimentum, ut patet pluribus Scripturæ locis. Communis sententia tenet stolam nostram primo fuisse linteum tenue quo circumdabatur collum, extremitatibus ejus ante pectus pendentibus ad abstergendum os et vultum. Dicebatur etiam orarium, ab ora vestium a qua pendebat; et, propter longitudinem, nomen stolæ accepisse videtur.

Usque ad octavum sæculum, propter solam utilitatem adhibita fuisse judicatur; sed versus illud tempus pretiosior facta, velut speciale ornamentum et signum auctoritatis cœpit haberi. Solis episcopis, presbyteris, et diaconis fuit reservata, et, ad exprimendam inter eos distinctionem, mos invaluit ut episcopi eam in missa haberent pendentem, presbyteri in forma crucis super pectus, et diaconi ab humero sinistro ad latus dextrum versantem. Extra missam sacerdotes eam deferunt pendentem nisi alba induantur. Episcopi vero eam deferentes super albam, extra missam, habent in forma crucis sicut presbyteri.

Quoniam beati in cœlo representantur velut stolis induti, v. g., Apoc. VI, 11; VII, 9, Ecclesia vult ut stolam sumentes dicamus: *Redde mihi stolam immortalitatis*, etc.

6° Casula, seu planeta, olim erat magna vestis rotunda totum tegens corpus, et in usu civili laicis et clericis usque ad septimum vel octavum sæculum communis: ab eo tempore fuit ornamentum episcopis et presbyteris missam celebrantibus proprium. Nomen habuit casulæ, quia, ob suam formam et amplitudinem, totum tegebat corpus sicut parva domus; et planetæ, quia, immisso capite per solam quam superius habebat aperturam, versatilis erat circa corpus cui non adharebat.

Casulæ apud Græcos antiquam retinuerunt formam, et quæ destinantur episcopis, multis insigniuntur crucibus; quæ vero sunt presbyterorum, unicam habent crucem.

Latini, pro majori brachiorum commoditate, partes laterales earum paulatim resecurunt, donec ad formam hodiernam pervenerint: casula igitur nunc apud nos duabus constat partibus quæ antè et posterius tegunt

corpus a collo ad genua. Tempore quo exquisitus liber de imitatione Christi scriptus est, scilicet circa initium decimi quinti sæculi, casulæ in Germania crucem ferebant in parte anteriori et posteriori; in Italia crucem habent tantum in anteriori; in Gallia autem nunc, in Germania et alibi communiter, crucem habent tantum in parte posteriori.

Cum olim necesse fuerit casulam hinc et inde elevare ad consecrationem, ut celebrans liberiora haberet brachia, mos permansit eam paululum sublevare, in testimonium antiquitatis.

Casula, totum corpus olim tegens communiter habetur ut symbolum charitatis omnia cooperientis. Unde episcopus eam imponens, dicit: *Accipe vestem sacerdotalem per quam charitas intelligitur*. Et sacerdotes eam sumendo, vocant *jugum Domini suave et onus leve*.

Quantum fieri potest, ex pannis pretiosis, nempe aureis, argenteis aut sericis, vel saltem ex panno tenui, et quo plebeii uti non solent, conficiendæ sunt casulæ, propter honorem cultui divino debitum; et ex eodem panno ordinariè conficiuntur velum calicis, manipulus et stola. Ad hunc usum converti possunt vestes mulierum pretiosæ, ut fert communis sententia, contra plures, apud *Ferraris, vº Paramenta, n. 2.*

§ I. — De necessitate, benedictione et colore vestium sacrarum.

Quamvis pleræque sacræ vestes olim communes fuerint quoad formam, ut docet *Bened. XIV*, de Missæ sacrif. l. 1, cap. 7, tanquam probabilius cum fere omnium eruditorum consensione, admittit ipsos Apostolos peculiaribus indutos fuisse vestibus a quotidianis distinctis, quando divinam Eucharistiam conficiebant; atque plurimi censent penulam, quam B. Paulus, II Tim. IV, 13, memorat, unam ex his vestibus fuisse. Certum est ab immemoriali tempore seu ab ipsis Apostolis usum fuisse missam absque specialibus illis vestibus non celebrandi. Omnes fa-

tentur hanc legem esse sub gravi, et nullam concedi dispensationem ut missa quacumque ex causa, sine ullis vestibus sacris celebretur: sic expresse docent Card. *de Lugo*, *Bened. XIV* et *S. Ligorius*, l. 6, n. 289, etc.

Celebrare sine casula aut sine alba est, juxta omnes, peccatum mortale; sine stola, aut manipulo, aut cingulo, est probabilius adhuc peccatum mortale; quia, una istarum vestium deficiente, deest cultus divino sacrificio debitus: ita communiter auctores, idem dicentes de his objectis non benedictis. Communiter tamen concedunt licitum esse, in magna necessitate, v. g., si populus sit convocatus et dimitti non possit absque scandalo, celebrare sine manipulo aut sine cingulo, vel uti stola pro cingulo, aut manipulo pro stola. Vide *Ferraris*, v° *Missæ*, art. 10, n. 22, et *S. Ligorium*, l. 6, n. 377. *A fortiori* sine amictu celebrare liceret. Imo, ut probabile multi tradunt, per se veniale tantum esse peccatum celebrare sine amictu, aut manipulo, aut cingulo, vel uti non benedicto, secluso contemptu, quia gravis non videtur irreverentia.

Benedictio sacrarum vestium ad celebrationem missæ requisitarum est episcopalis; attamen prælati privilegiis pontificalibus utentes eas pro ecclesiis sibi subditis benedicere possunt: ita omnes, variis summorum Pontificum concessionibus innixi.

Sed inter theologos et canonistas controversatur an episcopus facultatem sacras vestes benedicendi simplicibus presbyteris delegare possit. Extranei communius negant, et contendunt episcopos hanc facultatem concedere non posse, nisi ex pontificali indulto: sic *Bened. XIV*, Inst. 21, n. 9; *S. Ligorius*, l. 6, n. 377, dub. 4, etc. At in Gallia, ex veteri consuetudine, omnes episcopi concedere solent, ex propria auctoritate, per se vel per vicarios suos generales, simplicibus presbyteris facultatem vestes sacras et omnem suppellectilem ecclesiæ, unctionem S. Chrismatis non requirentem, benedicendi. In diocesi nostra, omnes parochi benedicere possunt, vi n. 2 art. 6 tit. 3 statutorum synod. anni 1788, pro suis ecclesiis et capellis in sua respectiva parochia existentibus, vestes sacerdotales,

quælibet paramenta, linteamina, cruces, vexilla et ciboria. Item superiores regulares et sæculares pro suis ecclesiis.

Sacerdos qui, absque legitima delegatione, paramenta sacerdotalia benediceret, saltem venialiter peccaret; attamen valeret benedictio, quia ab ordine presbyterali pendet, et tantum jure ecclesiastico reservata est episcopo.

• Paramenta altaris, celebrantis et ministrorum debent esse coloris convenientis officio et missæ diei secundum usum Romanæ ecclesiæ; Rubric. 1 part., tit. 18, n. 1. Quidam dicunt hanc rubricam esse tantum directivam, et non obligare sub peccato: alii vero communius et probabilius putant eam obligare sub peccato, quia enuntiatur modo præceptivo, et ita pii sacerdotes sentire videntur; sed fatentur eam non obligare sub gravi nisi aliquod exoriretur scandalum, v. g., si in die magnæ solemnitatis color violaceus aut niger adhiberetur; et rationabilem causam ab omni peccato excusare, puta si vestes debiti coloris concursui sacerdotum non sufficerent. Unde concludunt ornamentum variis coloribus distinctum pro omni colore, excepto nigro, adhiberi posse in necessitate, ut ait *Merati*, id est, ubi rationabilis causa id postulat; secus peccatum esset veniale. S. R. C. statuit, die 19 decembris 1829, ut « serventur omnino rubricæ generales; facta tamen potestatem episcopo indulgendi ut in ecclesiis pauperibus permittat illis (scilicet paramentis in quibus exstat colorum confusio) uti donec consumentur. » Si tamen unus color, v. g., albus, cæteris prævaleat, ornamentum pro eo colore adhiberi potest, ut videtur.

Quarti et *Merati* docent colorem flavum omni colori æquivalere, hincque in omni festo et officio vestibus ex panno aureo uti licere, exceptis diebus jejuniorum aliisque afflictionis, et officiis defunctorum in quibus color violaceus aut niger præcipitur. Sed S. C. R., die 16 martii 1833 respondit omnino eliminandum esse usum flavi necnon cærulei coloris. Hic tamen usus apud nos prævaluit quoad pretiosiora ornamenta in solemnioribus festis.

Paramenta sacra benedictionem suam amittunt si ita

frangantur aut in tali statu ponantur, ut usui sacro ad quem erant destinata, amplius decenter inservire nequeant; quia suam identitatem moralem jam non habent. Hinc si formam suam retinentia reficiantur, aut aliquid novi eis in minori quantitate addatur, nova benedictione non indigent, quia accessorium naturam principalis sequi congruit. Secus si aliam induant formam, aut pars addita sit major, v. g., si ex plaueta fiat stola, si manica albæ detrahatur etiam per modicum tempus, si cingulum ita frangatur, ut nulla pars remanens formam ciuguli convenientis habeat, etc.

Fragmenta paramentorum vetustorum semel benedictione consecratorum in usus profanos nunquam convertenda sunt, propter reverentiam eis debitam, ut in regula juris 51 expresse statuitur; sed comburenda et cineres in piscinam vel in locum honestum projiciendi sunt; *Ferraris*, v° *Param.*, n. 8, et generatim Ritualia.

§ II. — De birreto, seu birello aut bireto.

Birreti nomine intelligitur quidam pileolus nigri coloris et quadratus, tria in summitate habens cornicula. Vulgo apud nos dicitur *bonnet carré*, quamvis sit rotundum, in forma conii elevatum, et habeat summitatem gallice dictam *houpe*.

Olim erat capitis tegumentum clericis proprium, quo a laicis distinguerentur: in concilio Salisburgensi anni 1386, can. 6, et aliis ejusdem sæculi, prohibetur eis sine birreto incedant, cum hoc honestatem clericalem non deceat. Ipsius lapsu temporum pro solis functionibus sacris usus birreti reservatus est, saltem in Gallia. In quibusdam tamen congregationibus clericorum mos erat ut in domo residentia omnes birretum semper deferrent, et mos iste usque ad perturbationem rerum publicarum, an. 1791, perseveravit.

Ex Rubrica, part. 2, tit. 2, quilibet sacerdos celebraturus, ad altare accedens vel rediens, birretum in capite habere tenetur: « Optandum foret, inquit *Romsée*, ut ad huc

« adverterent multi in præsentis puncto deficientes. » In Italia et præsertim Romæ non permittitur ut ipsi extranei ad altare sine birreto accedant.

Similiter in aliis partibus officii ecclesiastici, in sacramentorum administratione adhibendum est birretum ubi præscribitur. Cong. episc. 13 maii 1616 et Rit. 30 martii 1633, decreverunt canonicos incedere teneri detecto capite in ecclesia, cum birreto in capite extra eam, et birreto, non vero pileolo, *calotte*, uti debere in choro. Usum birreti, vel pileoli vulgo *calotte*, in missa, etiam extra Canonem, solus Papa concedere potest, ut decreverunt Cong. episc. et regul. 2 januarii 1590 et 17 junii 1595, et Congr. conc. Trid. 16 feb. 1619. Nec eo uti potest episcopus sine Sedis Apostolicæ licentia, juxta decreta S. Rit. Congr. 25 april. 1626 et 13 aug. 1695. In Gallia tamen episcopi illius usum usque ad Secretas permittunt, juxta *Collet*, et eo ipsi sine licentia summi Pontificis utuntur. Sed *Bened. XIV* utrumque expressis verbis reprobandum docet in Inst. 96.

Usus Romæ receptus est episcopum eo sic uti usque ad finem Præfationis.

Plures S. Rit. Cong. decisiones prohibent ne quilibet sacerdos etiam canonicus, episcopo actu inserviens, pileolum in capite habeat.

Cum apud Sinenses caput discooperire sit irreverentia, Paulus V permisit missionariis in eorum imperio degentibus intra missam uti pileolo a vulgari tamen distincto, referente *Bened. XIV*, Inst. 96, n. 2. Eo absque dispensatione legitima extra Canonem uti, absque scandalo, mortale non judicatur esse peccatum; et si rationabilis causa id suaderet, v. g., subitanea et gravis infirmitas quæ recursum ad episcopum non permetteret, nullum esset peccatum, ut ipse *Bened. XIV* agnoscit, de Missæ sacrif., l. 1, cap. 9, n. 3.

Idem Pontifex, in eadem Inst. 96, de coma fictitia, *per-ruque*, ex professo disserens, contendit 1° clericos sacris ordinibus initiatos eam in nullo loco deferre posse; 2° nullum sacerdotem cum coma fictitia missam celebrare posse, et 3° in Inst. 34, § 4, episcopos ab ea prohibitionem dispenti-

sare non posse, et sententiam quæ talem potestatem eis attribuit, a Sede Apostolica nunquam fuisse probatam. Attamen in Gallia solent episcopi hanc dispensationem concedere; imo comæ fictitiæ ita communes evaserunt, ut clericis non videantur prohibita etiam in celebratione missæ, ut advertit D. *Devie*, episc. Bellicensis, in suo Rituali recenter impresso.

§ III. — De dalmatica et tunica, nec non specialibus episcopi paramenti.

Dalmatica, olim tunica talaris, cum amplis manicis, nomen accepit a Dalmatia, quia in ea regione hujusmodi vestis fuit communis; deinde facta est ornamentum quo reges, imperatores alique viri in dignitate constituti decorari consueverunt, ut ostendit *Grancolas*. Ad usum ecclesiasticum transiit. *Anastasius* Bibliothecarius, in nono sæculo scribens, dicit a S. Sylvestro institutum fuisse ut diaconi dalmatica uterentur in ecclesia (intellige Romana); papa *Symmachus*, in sexto sæculo, usum dalmaticarum concessit diaconis ecclesiæ Arelatensis, et S. Greg. Aregio, episcopo Vapicensi, idem privilegium sibi et suo archidiacono poscenti, respondit, Epist. l. 9, epist. 107: « Te vel archidiaconum tuum dalmatica decorandos esse » concessimus. » Ille usus omnibus episcopis, presbyteris et diaconis factus est communis per Gallias in octavo vel nono sæculo: episcopi et presbyteri eam subtus casulam deferebant.

Tunica, quæ erat vestis subdiaconis propria, a dalmatica in eo differebat quod strictior esset: nunc ad eandem formam reducta est.

Nullibi simplices presbyteri dalmaticam subtus casulam nunc deferunt: verum episcopi solemniter celebraturi, tunicam seu tunicellam et dalmaticam, ex Ordine Romano XIV, § 48, induendi sunt. Episcopales illæ vestes ex tenui panno serico confici solent, et coloris officio respondentis esse debent.

Quoniam dalmatica est vestimentum lætitiæ, sicut casula, diaconi et subdiaconi, in Quadragesima aliisque

diebus pœnitentiæ, in solis ministrant albis, et induunt casulam ante pectus plicatam ad cantandum respective epistolam et evangelium, eamque postea statim deponunt, juxta ritum Romanum. Ita *Durandus*, *Gavantus*, *Romsee*, etc.

Quædam sunt alia paramenta episcopis solemniter celebraturis ex Ordine et Pontificali Romano propria, nempe 1º *compagi et sandalia*, — *des bas et des soulers*: quando statutum fuit ut ministri altaris, reverentiæ causa, speciales haberent vestes ut officii suis recte fungerentur, mutabant etiam compagos et sandalia, quem usum soli episcopi et prælati pontificalia habentes in nonnullis circumstantiis retinuerunt. 2º *Chirothecæ, gants*, sic dictæ a verbo græco *χρησθίον* manuum vagina, quia manuum sunt ornamenta. *Honorius* Augustodunensis, in duodecimo sæculo scribens, dicit earum usum ab Apostolis traditum fuisse, quod nullo quidem nititur fundamento; verumtamen sunt antiquæ. 3º *Annulus*, cujus fit mentio apud S. *Isidorum* Hispalensem, in septimo sæculo, tanquam sigui honoris episcopalis, ad exprimentum episcopos eminenter debere esse discretos, et secretorum custodes. 4º *Baculus, crosse*, qui est velut sceptrum et virga episcopi, ac proinde signum ejus auctoritatis. Patet ex S. *Isidoro*, l. 2, cap. 5, illius usum jam fuisse antiquum in septimo sæculo. Summus Pontifex hujusmodi non habet baculum, quia in solemnitatibus non ambulat pedibus, sed portatur. Abbates, e contra, eum habent ut symbolum suæ dignitatis. Alius est baculus, signum honoris, quem præcentor defert in choro, et cujus *Honorius* supra citatus meminit in *Gemma animæ*, l. 1, cap. 24. 5º *Crux pectoralis*: primitus episcopi capsulam reliquias continentem e collo pendentem deferebant, ut videtur in Vita S. Germani Antissiodorensis et S. Greg. Turon. Deinde cruces ligneas, argenteas vel aureas habuerunt, et ille usus factus est generalis. 6º *Mitra*: *Euseb.*, Hist. l. 3, cap. 31, refert S. Joannem, ad instar summi sacerdotis Judæorum, laminam in capite gestasse: idem legitur de S. Jacobo Hierosolym. apud S. *Clementem* Alexandrinum. Hinc juxta

Card. *Bona*, *Grancolas*, *Devoti* et alios, natus est mitræ episcopalis usus: hodierna tamen illius forma ultra decimum sæculum non ascendit, ut ostendunt Card. *Bona*, PP. *Ménard*, *Martène*, *Mabillon*, etc. Triplicis generis distinguuntur mitræ, videlicet simplex, auriphrygiata et pretiosa. Inter abbates alii habent annulum et baculum tantum; alii vero habent etiam mitram cum cæteris ornamentis pontificalibus. Inter eos qui privilegio pontificalium gaudent, alii solam mitram simplicem deferunt, alii mitram auriphrygiatam, et nulli pretiosam.

§ IV. — De cappa seu pluviali, superpelliceo, etc.

Durandus, l. 3, cap. 1, n. 13; *Honorius August.* in *Gemma animæ*, l. 1, cap. 227, cappam describunt ostenduntque eam tunc eandem habuisse quam nunc habet formam. Primitus quoddam erat tugurium contra pluviam, unde vocatur pluviale, et ideo habet capitium quo olim tegebatur caput. Ab usu communi ad conditionem specialis ornamentis transit, sicut aliæ pleræque vestes sacræ.

Non solum episcopus et presbyter, sed inferiores clerici ipsique laici, officio cantorum fungentes, cappas seu pluvialia deferre possunt.

Pluviali utitur sacerdos, ex Rubrica, in processionibus sanctissimi Sacramenti et in quibusdam aliis, in benedictionibus quæ fiunt ad altare, in officio solemnium laudum et Vesperarum, quando assistit episcopo solemniter celebranti, post missam defunctorum, ad faciendam absolutionem. Nunquam habendus est manipulus cum pluviali seu cappa.

Gavantus dicit cappas non esse benedicendas, quia omnibus ecclesiasticis sunt communes, et ad sacrificium non ordinantur. *Quarti* vero et *Merati* concedunt nullum dari præceptum eas benedicendi, sed volunt melius esse eas benedicere sub forma pro indumentis sacerdotalibus in genere assignata.

Superpelliceum sic dictum est quia super tunicas pelli-

ceas induebatur. Ita *Durandus*, l. 3, cap. 1, n. 10. *S. Hieron.*, l. 1 adversus Pelag., supra citatus, meminit candidæ vestis ad usum episcopi, presbyteri, diaconi et reliqui ordinis ecclesiastici: hæc autem vestis erat tunica albæ similis, unde venit rochetum et superpelliceum, ut jam notavimus. Item et cotta, in Italia usitata, quæ formam habet tunicellæ rochetto contractionis. Superpelliceum, rochetum et cotta fieri debent ex lino tenui, vel ex canabe, vel probabiliter ex xyliino: ita passim fieri solent, et non videmus cur mos iste reprehenderetur. Illæ vestes quæ candidæ et mundæ semper esse debent, non benedicuntur, nec ideo reputantur sacræ.

ARTICULUS NONUS.

DE RUBRICIS SERVANDIS.

Rubricæ sic dictæ, quia rubro colore olim scribi solebant, quædam sunt regulæ communes, continentes ritus in celebratione missæ, officii divini recitatione et sacramentorum administratione servandos. Aliæ sunt præceptivæ et aliæ directivæ. Præceptivæ hæc sunt quæ ad servandos ritus illis præscriptos obligant sub peccato; et directivæ illæ sunt quæ proprie dictam obligationem non imponunt, sed per modum consilii et instructionis statuuntur. Ita generaliter theologi quamvis accuratam non tradant regulam qua præceptivæ a directivis tuto secernantur.

Hic d'acemus 1º de obligatione rubricarum ad missam spectantium; 2º de modis quibus contra rubricas peccari possit in missa; 3º quasdam exponemus observationes in caeremonias et ritus missæ privatæ; 4º item et missæ solemnium.

§ I. — De obligatione rubricarum ad missam spectantium.

1º Probabilius nobis videtur omnes rubricas intra missam seu in actu celebrationis servandas, esse præceptivas, ac proinde sub peccato obligare. Nam 1º concilium Trid., sess. 7, can. 13, anathemate percutit eos qui dixerint « approbatos Ecclesiæ ritus in solemnium sacramentorum

Card. *Bona*, *Grancolas*, *Devoti* et alios, natus est mitræ episcopalis usus: hodierna tamen illius forma ultra decimum sæculum non ascendit, ut ostendunt Card. *Bona*, PP. *Ménard*, *Martène*, *Mabillon*, etc. Triplicis generis distinguuntur mitræ, videlicet simplex, auriphrygiata et pretiosa. Inter abbates alii habent anulum et baculum tantum; alii vero habent etiam mitram cum cæteris ornamentis pontificalibus. Inter eos qui privilegio pontificalium gaudent, alii solam mitram simplicem deferunt, alii mitram auriphrygiatam, et nulli pretiosam.

§ IV. — De cappa seu pluviali, superpelliceo, etc.

Durandus, l. 3, cap. 1, n. 13; *Honorius August.* in *Gemma animæ*, l. 1, cap. 227, cappam describunt ostenduntque eam tunc eandem habuisse quam nunc habet formam. Primitus quoddam erat tugurium contra pluviam, unde vocatur pluviale, et ideo habet capitium quo olim tegebatur caput. Ab usu communi ad conditionem specialis ornamenti transit, sicut aliæ pleræque vestes sacræ.

Non solum episcopus et presbyter, sed inferiores clerici ipsique laici, officio cantorum fungentes, cappas seu pluvialia deferre possunt.

Pluviali utitur sacerdos, ex Rubrica, in processionibus sanctissimi Sacramenti et in quibusdam aliis, in benedictionibus quæ fiunt ad altare, in officio solemnium laudum et Vesperarum, quando assistit episcopo solemniter celebranti, post missam defunctorum, ad faciendam absolutionem. Nunquam habendus est manipulus cum pluviali seu cappa.

Gavantus dicit cappas non esse benedicendas, quia omnibus ecclesiasticis sunt communes, et ad sacrificium non ordinantur. *Quarti* vero et *Merati* concedunt nullum dari præceptum eas benedicendi, sed volunt melius esse eas benedicere sub forma pro indumentis sacerdotalibus in genere assignata.

Superpelliceum sic dictum est quia super tunicas pelli-

ceas induebatur. Ita *Durandus*, l. 3, cap. 1, n. 10. *S. Hieron.*, l. 1 adversus Pelag., supra citatus, meminit candidæ vestis ad usum episcopi, presbyteri, diaconi et reliqui ordinis ecclesiastici: hæc autem vestis erat tunica albæ similis, unde venit rochetum et superpelliceum, ut jam notavimus. Item et cotta, in Italia usitata, quæ formam habet tunicellæ rochetto contractionis. Superpelliceum, rochetum et cotta fieri debent ex lino tenui, vel ex canabe, vel probabiliter ex xyliino: ita passim fieri solent, et non videmus cur mos iste reprehenderetur. Illæ vestes quæ candidæ et mundæ semper esse debent, non benedicuntur, nec ideo reputantur sacræ.

ARTICULUS NONUS.

DE RUBRICIS SERVANDIS.

Rubricæ sic dictæ, quia rubro colore olim scribi solebant, quædam sunt regulæ communes, continentes ritus in celebratione missæ, officii divini recitatione et sacramentorum administratione servandos. Aliæ sunt præceptivæ et aliæ directivæ. Præceptivæ hæc sunt quæ ad servandos ritus illis præscriptos obligant sub peccato; et directivæ illæ sunt quæ proprie dictam obligationem non imponunt, sed per modum consilii et instructionis statuuntur. Ita generaliter theologi quamvis accuratam non tradant regulam qua præceptivæ a directivis tuto secernantur.

Hic dicemus 1º de obligatione rubricarum ad missam spectantium; 2º de modis quibus contra rubricas peccari possit in missa; 3º quasdam exponemus observationes in caeremonias et ritus missæ privatæ; 4º item et missæ solemnium.

§ I. — De obligatione rubricarum ad missam spectantium.

1º Probabilius nobis videtur omnes rubricas intra missam seu in actu celebrationis servandas, esse præceptivas, ac proinde sub peccato obligare. Nam 1º concilium Trid., sess. 7, can. 13, anathemate percutit eos qui dixerint « approbatos Ecclesiæ ritus in solemnium sacramentorum

» administratione adhiberi consuetos, aut sine peccato a ministris omitti pro libitu, aut in alios novos mutari posse. » Confectio autem sacrae Eucharistiae ad praestantissimi Sacramenti administrationem pertinet, *ut patet.*

2° S. Pius V, bulla in fronte Missalis ejus apposita, ait :
 » Mandantes et omnibus districte praecipientes, in virtute sanctae obedientiae, ut missam juxta ritum, modum et normam in Missali praescriptam, decantent ac legant...
 » neque in missae celebratione alias caeremonias vel preces addere vel recitare praesumant. » Certe tenor hujus bullae strictum exprimit mandatum caeremonias et preces missae non mutandi nec addendi, et ex se sub gravi obligat, ut indicant verba *districte et in virtute sanctae obedientiae.* Ergo. Ita *Merati, Tournely, Quarti, Collet, S. Ligorius, etc.*

Unde notabilis infractio rubricarum intra missam servandarum semper est materia ad peccatum mortale sufficiens, et peccatum non fit veniale nisi defectu advertentiae aut consensus, vel ob levitatem materiae.

3° Decisiones S. Rit. Congr. ut rubricarum Missalis supplementum haberi debent, et si in forma rigorosa exprimantur, v. g., in fine habeant, *ab omnibus servetur, servari ab omnibus mandavit, etc.*, eodem modo ac ipsae Missalis rubricae obligant; Congregatio enim vi suae institutionis habet facultatem sic imperandi, ipsius resolutiones in eo casu ut summi Pontificis oracula haberi debent, et multo magis quando, ut saepe accidit, a regnante Pontifice expresse approbantur.

Si vero dubia circa ritus suborta solummodo per modum declarationis solvat, resolutiones ejus vim legis strictae non habent, sed velut sapientissimorum virorum responsa considerantur : attamen in eo casu opinionibus aliorum doctorum praeferi, et ideo requiri ac sedulo nosci debent.

4° Cum in multis diocesisibus et in religiosis ordinibus vigeant consuetudines rubricis Romanis oppositae, quaesitum est an licite observari possent. Respondet *Amor.* apud *S. Ligorium*, l. 6, n. 401, qui eum minime improbat :
 • S. Congregatio Rituum constanter tolerat consuetudinem, saltem inamemorialem, contrariam rubricis. Ita-

» que tuta conscientia licet se conformare consuetudini diocesanae, praesertim in rebus levioris momenti, quae non cedunt in deformitatem cultus publici. » Non rejiciuntur ergo consuetudines, nisi, ut addit *S. Ligorius*, *contineant positivam indecentiam, quae nequeat decenter tolerari.*

Verum illae consuetudines diocesisibus propriae instar rubricarum Missalis Romani obligant, et privatus absque peccato mortali aut veniali, juxta materiam et circumstantias, eis derogare non potest.

Responsiones S. Rit. Congr. ritui Romano directe applicantur : ritus particulares certo existentes non abrogant, nec eis derogant. Ubi vero eis non contradicunt, habendae sunt ut regulae praecipivae vel directivae, juxta eorum tenorem et materiam. Vide *Merati* in *Gav.*, 3 p., tit. XI, n° 3.

5° Communiter docent auctores rubricas extra missam servandas saepe esse directivas, ac consequenter per se sub peccato non obligare, quales sunt rubricae signacula in Missali ad ea quae dicenda sunt ordinandi, crucem in sacristia salutandi, etc. Frequenter tamen sunt praecipivae, ut dicit *Collet*, si nempe expressis verbis praecipiantur, ex dogmate praesentiae realis, vel ex natura divini sacrificii fluant, etc. Insuper communis doctorum sententia est, juxta *Ferraris*, v° *Rubricae*, n. 13, rubricas etiam solum directivas absque rationabili causa negligi non posse quin admittatur culpa saltem venialis, propter inordinationem finis aut motivi; rectus enim finis et rationi conformis ab observatione hujusmodi regularum ecclesiasticarum non retraheret.

§ II. — De modis quibus peccari possit contra rubricas in missa servandas.

Peccari potest maxime per omissionem, additionem, mutationem, defectum pronuntiationis et confusionem.

1° *Per omissionem.* Omittere ritum vel partem missae essentialem, vel, sine causa sufficiente, accidentalem notabilem, est peccatum mortale : *patet ex dictis, et est sen-*

tentia communis. Hinc mortaliter peccaret qui voluntarie omitteret oblationem panis aut vini, consecrationem alterutrius speciei, elevationem hostiæ aut calicis, mixtionem aquæ cum vino aut particulæ hostiæ cum sanguine, confessionem et ea quæ sunt in principio missæ, principales Collectas, Epistolam, Evangelium, Offertorium, Præfactionem, Canonem vel quamlibet Canonis orationem, *Pater noster*, *Libera nos*, *Agnus Dei*, unam ex orationibus Communionem præcedentibus, *Domine, non sum dignus*, *Quid retribuam*, patenæ et calicis purificationem, Postcommunionem, etc. Item tot modicas partes intra eandem missam omittere, ut integræ Epistolæ, vel integro Evangelio æquivalent, vel, secundum nonnullos, minimam partem Canonis, peccatum est mortale, quia censetur materia notabilis. Item adhuc probabiliter qui benedictiones, inclinationes aut genuflexiones, in notabili parte, sine causa sufficienter excusante, omitteret vel truncaret, mortaliter peccaret. Ita *Ferraris*, vº *Rubricæ*, n. 14; *S. Liguorius*, l. 6, n. 400 et 405.

Contra vero veniale est omittere *Kyrie eleison*, *Gloria in excelsis*, *Credo*, unam Collectam vel Commemorationem, unam Prophetiam vel Epistolam in feriis Quatuor Temporum, quando plures legendæ sunt, Graduale, Tractum aut *Alleluia*, *Prosa*, etc. Item aliquas omittere benedictiones, inclinationes, genuflexiones, aut eas usque ad terram non facere, altare non deosculari, aut simulate tantum deosculari, etc., quia hujusmodi omissiones, sigillatim sumptæ, in hominum opinione non reputantur graves: secus si plures notabilem quantitatem constituentes simul omitterentur; tunc enim materia fieret gravis. Sic *Ferraris* et *S. Liguorius* in locis citatis.

Notandum omissiones ex se leves gravia constituere posse delicta, 1º ratione pravi finis, ut si sacerdos nonnullas leves omittat rubricas, animo novum inducendi ritum; 2º ratione contemptus, ut si sacerdos aliquam omittat rubricam, contemnendo papam vel episcopum qui eam præcepit; 3º ratione scandali, si nempe assistentes tali omissione ad irreverentiam erga sanctissimum Sacramen-

tum notabiliter excitarentur; 4º ratione periculi, ut si quis absque Missali celebrare volens, periculo partes notabiles omittendi se exponat.

2º *Per additionem*. Aliquid valde notabile, præter ea quæ in rubricis statuuntur, addere missæ, mortale esset peccatum, et quidem gravius quam similem partem præscriptam omittere; quia hoc in præcitata S. Pii V bulla expressius prohiberi videtur, et aliunde peccata commissionis graviora sunt in suo genere quam peccata omissionis, ob majus voluntarium. Hinc 1º addere verba quæ sensum formæ consecrationis mutarent, grave esset sacrilegium, cum validitas sacramenti impediretur; 2º addere verba ritui sacro opposita, etsi sensum non mutent, v. g., dicere *Hoc est corpus meum de Virgine natum*, peccatum nihilominus esset mortale, quia talis mutatio reputaretur gravis; 3º aliquid addere etiam leve, intentione novum inducendi ritum, propter strictam concilii Trid. et S. Pii V prohibitionem; 4º aliquid addere in notabili quantitate, etiam sine animo novum inducendi ritum, circa ea quæ publice recitantur, et probabiliter, inquit *Ferraris*, etiam circa ea quæ secreto dicuntur, quia talis additio est notabilis ritus præscripti mutatio.

E contra, aliquid parvi momenti et sine animo novum ritum introducendi, addere, v. g. quædam verba vel gesta, peccatum non esset mortale: ita generaliter doctores. Sic peccatum esset duntaxat veniale, 1º dicere, *Adoro te, Jesu Christe*, elevando hostiam, pedem calicis deosculari statim post consecrationem, ob devotionem; 2º addere *Gloria in excelsis* vel *Credo*, cum omittendum sit, nisi id fiat cum magna deformitate aut scandalo, v. g., in missa defunctorum; 3º addere unam aut alteram Collectam, præter solitas, ex sola devotione, non est peccatum. A peccato veniali tamen excusandus non videtur qui hanc facit additionem die festi solemnisi vel alia in qua unica dicenda est oratio, vel solæ commemorationes privilegiatæ permittuntur.

3º *Per mutationem*. Mutatio in ritu missæ cum gravi deformitate, contemptu aut scandalo, peccatum est mor-

tale; cum levi deformitate, esset peccatum veniale. *Ita omnes.* Unde 1° dicere missam votivam aut de *Requiem* in festo duplici vel intra octavam privilegiatam, absque rationabili causa in rubricis approbata, est peccatum saltem veniale, et mortale si adsit contemptus vel grave scandalum. 2° Propria auctoritate mutare preces præscriptas in alias, v. g., unam Epistolam in aliam, Evangelium in aliud, propriam Præfationem vel Communicantes in communem, etc., peccatum est tantum veniale; mortale tamen esset, si hæc mutatio cum magna deformitate fieret, puta si die Nativitatis Domini, Paschæ aut Pentecostes, diceretur Epistola vel Evangelium missæ defunctorum. Item si gravis fieret inversio, v. g., si Evangelium diceretur ante Epistolam. 3° Mutare vel omittere aliquod verbum in Canone, si sensum mutet, est peccatum veniale. *Concina*, cum quibusdam aliis, [putat omissionem unius vel alterius sancti esse peccatum mortale; alii tamen, ut *Quarti*, *Tournely* et *S. Ligorius*, a mortali excusant omissionem trium vel quatuor nominum sanctorum. *S. Congr. Rit.* declaravit, 12 nov. 1615, regulares qui nomen episcopi omittebant et nomen generalis sui ei substituebant, mortaliter peccare. Advertunt quidem doctores Congregationem supposuisse in regularibus id facientibus aut contemptum episcopi, aut animum introducendi novum ritum; sed indubium est huiusmodi mutationem vel aliam ei similem propria auctoritate factam, esse ad minus peccatum veniale. 4° Actiones præscriptas, v. g., cruces, inclinationes, genuflexiones, manuum junctiones vel elevationes imperfecte facere, aut preces leviter invertere, puta unam orationem ante aliam dicere, secluso scandalo et contemptu, peccatum est tantum veniale. Ita pro his omnibus *Ferraris*, et passim *S. Ligorius*.

4° *Per defectum pronuntiationis.* Rubrica enim, 1 parte, tit. 16, plurima describit clara voce in missa privata dicenda, monens sacerdotem « ut ea distincte et apposite » proferat; non admodum festinanter, ut advertere possit » quæ legit; nec nimis morose, ne audientes tædio afficiat; neque etiam voce nimis elata, ne perturbet alios

» qui fortasse in eadem ecclesia tunc temporis celebrant; » neque tam submissa, ut a circumstantibus audiri non possit; sed mediocri et gravi quæ et devotionem moveat, » et audientibus ita sic accommodata, ut quæ leguntur intelligant. Quæ vero secreta dicenda sunt, ita pronuntiet, ut et ipse se audiat, et a circumstantibus non audiatur.

Ponderanda sunt hæc verba, et unusquisque debet 1° discere ex rubricis quæ alta, quæ mediocri, quæ submissa vel aliquantulum elevata voce pronuntiari debent; 2° quæ secreto dicenda sunt; 3° omnia distincte et devote pronuntiare, juxta regulas præscriptas.

Circa initium decimi octavi sæculi, graviter controversum est qua voce celebrans Canonem missæ pronuntiare deberet. Quidam fortiter contendebant illum pronuntiandum esse clara voce, et verba rubricæ, *submissa voce*, per oppositionem ad cantum intelligenda esse. Anno 1709, *Ledieu*, canonicus, olim secretarius *Bossuet*, qui novæ editioni Missalis Meldensis præsidebat, propria auctoritate addidit *Amen* ad verba consecrationis, cum littera rubra *R.* quam aliis Ordinarii missæ et Canonis orationibus pariter præfixit, ad indicandum quod, in his locis, populus vel minister nomine populi, respondere deberet *Amen*, ac proinde totum Canonem clara voce pronuntiandum esse. Hinc magnus exortus est rumor. *D. de Bissy*, episcopus Meldensis, hanc innovationem per mandatum 22 januarii 1710 damnavit, et Missale statim reformandum curavit.

Card. *Bona*, l. 2, cap. 13, n. 1, supposebat Canonem usque ad decimum sæculum alta voce pronuntiatum fuisse: hanc sententiam acriter tuitus est *de Vert*, in opere inscripto: *Explication des cérémonies de la Messe*. Hinc occasio prædictæ innovationis. Sed *Vallemont*, religiosus Cluniacensis, in erudito opere: *Du secret des Mystères*, etc., et *P. Lebrun*, in longa dissertatione: *Sur l'usage de réciter en silence une partie de la Messe dans toutes les églises du monde*, hoc systema diserte confutarunt.

Quidquid sit, constat morem tacite recitandi Canonem decimo sæculo longe antiquiorem esse, formaliter enim talis recitatio præcipitur in Ordine Romano II, qui est saltem septimi sæculi, juxta doctissimum *Mabillon et Merati*; et, multis fatentibus, qui totum Canonem vel magnam ejus partem clara voce recitaret, etiam sine animo novum inducendi ritum, mortaliter peccaret, quia stricto præcepto in materia gravi opponeretur; qui vero passim quædam verba, secreto pronuntianda, altiori voce pronuntiat, ut sæpe accidit, graviter non peccat, sed a veniali difficile excusatur, propter expressum rubricæ præceptum et antiquum Ecclesiæ morem, maxime si in Canone hoc sibi permittat.

Qui ita submisso pronuntiat verba consecrationis ut seipsum non audiat, mortaliter peccat, quia contradicit rubricæ in materia notabili, et sacramentum exponit nullitati: si alia verba secreto dicenda eo modo pronuntiat, quidam dicunt eum mortaliter peccaturum, sed probabilius venialiter tantum peccaret, modo reipsa distincte articulet. Vide *S. Ligorium*, l. 6, n. 414.

Item, quia omnia quidem debita voce recitaret, sed nimis festivaute, mortaliter aut leviter peccaret, prout major vel minor esset difformitas, indecentia vel scandalum: semper tamen aliquod existeret peccatum, tum propter irreverentiam, tum propter rubricæ transgressionem. Similiter veniale esset peccatum in pronuntiatione nimis proluxa, et a fortiori in repetitionibus indiscretis: imo illæ repetitiones facile fieri possent objectum peccati mortalis, si nempe liturgiam graviter turbarent, præsertim si in forma consecrationis id contingeret.

5° Per confusionem. Ob rubricarum dispositionem et sanctissimi sacrificii reverentiam, ceremoniæ et ritus suo ordine distincte et graviter observari debent: v. g., celebrans et minister non debent simul loqui, nec unus incipere priusquam alter finierit, aut versuculos truncare, aut balbutiendo pronuntiare; nec sacerdos dicere *Kyrie eleison* eundo a cornu epistolæ ad medium altaris, nec alias res distincte præscriptas simul jungere; in ea enim agendi

ratione esset confusio prohibita, ac proinde peccatum grave aut leve, juxta gradum indecentiæ et deformitatis. Hinc *S. Ligorius*, l. 6, n. 400, et multi cum illo, putant sacerdotem qui infra quadrantem absolveret missam, etiam ex brevioribus, ut de B. Maria in sabbato, a peccato mortali probabiliter excusari non posse, quia impossibile est ut in tam brevi spatio missam absolvat sine multis imperfectionibus contra rubricas, irreverentia erga sacramentum et scandalo erga populum. Unde *Bened. XIV*, Inst. 34, n. 39 et seq., optime docet missam nec brevioris triente, nec longioris dimidia hora esse debere, quia in breviori spatio omnia debita reverentia agi non possent, et in prolixiori, tædio afficerentur adstantes.

Episcopi igitur et regularium prælati tenentur sub gravi scandalosam celeritatem, quantum possunt, extirpare, et a mortali excusari non possunt sacerdotes qui, ex negligentia, ceremonias addiscere non curant. Ita *S. Ligorius* et plures apud ipsum.

§ III.— Quædam observationes in ceremonias et ritus missæ private, ubi de sacerdote cæco et de Missali in lingua vernacula.

1° Paramenta non debent poni in altari in quo celebranda est missa, nisi pro solis episcopis et cardinalibus, ut *S. Congr. Rit.* decrevit, die 7 julii 1612: id permittitur abbatibus, sed ubi duntaxat solemniter celebraturi sunt; secus, in sacristia, sicut alii quilibet sacerdotes, paramenta sumere debent. Deficiente sacristia, habenda est mensa ab altari separata; si tandem ornamenta ex necessitate in altari ponenda sint, nunquam in medio, sed in cornu evangelii collocentur.

2° Sacerdos ad missam celebrandam accedens, vestem nigram a collo ad talos demissam induatur; alioquin, in nostra diœcesi, suspensionem ipso facto incurreret: qui ergo aliter indutus ad celebrandum in aliqua ecclesia se præsentaret, prohibendus esset.

3° Habendum est Missale; *Tournely, Habert* aliique plures dicunt sacerdotem qui celebraret sine Missali, etiamsi memoria firmiter quæ dicenda sunt teneret, mortaliter

peccaturum; quia semper aliquod esset periculum in re tam gravi errandi. Alii tamen multi, ut *de Lugo, Layman, Suarez, Vasquez, La Croix, Gobat, S. Ligorius*, etc., docent, ut probabile, sacerdotem posse quandoque sine Missali celebrare, si facile habere non posset, et, ob præteritam experientiam, morale periculum errandi abesset.

Hinc inferunt sacerdotem cæcum aut cæcutientem facultatem obtinere posse celebrandi missam votivam de B. Maria in dominicis et duplicibus, et de *Requiem* in aliis diebus. Sed S. Concil. Congr. hanc non concedit facultatem, teste *Bened. XIV. Inst. 34, n. 5*, nisi sub clausula quod non sit omnino cæcus, et memoriter non recitet. Refert tamen idem Pontifex dictam Concilii Congr. hujusmodi concessisse licentiam 23 aug. 1727 cuidam parochio Florentino adeo pauperi ut pro vita sustentanda ei solum missæ stipendium superesset, idque *pro gratia, cum assistentia alterius sacerdotis*.

Collet putat episcopum, absolute loquendo, hanc concedere posse licentiam presbyteris pietate conspicuis, quamvis plures noverit qui sic dispensare non ausi fuerint, nisi pro tempore requisito ut dispensatio a S. Congr. Concilii obtineri posset.

Nos vero scimus episcopos passim in Gallia hanc licentiam pro sua prudentia concedere solitos esse, et eas apponere conditiones quæ sibi videntur necessariae ut reverentia erga sanctissimum Sacramentum servetur. Arbitramur non recedendum esse a conditione quod alius presbyter semper sit adstiturus ne aliqua contingat profanatio.

Missale autem regulariter debet esse conforme Breviario recitato; qui ergo Breviarium particulare recitat, ordinarie uti non potest ipso Missali Romano.

Sacerdos celebrans in ecclesia extranea ubi fit de duplici, tenetur se conformare colori hujus ecclesiae. Unde habens officium patroni, v. g., martyris, et celebrans in alia ecclesia dominica colorem violaceum requirente, utitur colore violaceo et dicit missam de dominica cum commemoratione festi sui.

Si celebrat in ecclesia habente colorem suo officio con-

formem, sed ubi fit de alio festo solemnem, dicere tenetur missam festi in ea ecclesia celebrati, propter solemnitatem in loco existentem; contra vero si non esset hic solemnitas nec concursus populi, utendo colore ibi usitato, melius recitare missam suo officio conformem, eam sumendo in Communi Missalis hujus loci, proprium non habentis. Recitare tamen posset missam loci, et quidem melius ageret, juxta *Romsée*, si officium loci esset ritus superioris proprio officio.

Quando in una ecclesia missæ votivæ aut de *Requiem* dici possunt, sacerdos extraneus ibi celebrans, et habens officium duplex, petere debet, si commode potest, colorem congruentem et dicere missam suo officio conformem. Si non habeat officium duplex, missam sui officii aut missam votivam in colore requisito celebrare poterit. Ita ferme *Romsée*, tit. 1, art. *de Coloribus*, plures S. Congr. Rit. responsiones citans.

Qui celebrat in capella populo non aperta, semper celebrare debet juxta officium a se recitatum, sine respectu ad ritum hac die in ecclesia parochiali usitatum.

Duo igitur sunt principia in memoriam semper revocanda, videlicet 1° missam cum officio ordinandam esse, et 2° eundem semper esse debere colorem in eadem ecclesia, præter semiduplicia, simplicia et ferias communes.

Sacerdos etiam regularis administrans pro tempore parochiam, tenetur in omnibus externis actibus sequi ritum hujus loci.

Item quilibet sacerdos cantans missam publicam in aliena ecclesia, sine ullo respectu ad proprium officium, sequi debet ritum illius ecclesiae. *Romsée, ibid.*

Confessarii et capellani monialium ecclesiis addicti dicere possunt missas sanctorum de quibus illæ recitant officium, utendo Missali Romano, in Communi, non vero Missali ordini proprio, ut fert decretum S. Congr. Rit. a Clemente XI 1 decembris 1717 approbatum, nisi ex speciali licentia, quæ quibusdam concessa fuit, v. g., Benedictinis SS. Sacramenti, etc.

Hic forte esset locus aliquid dicendi de Missali in lingua

vernacula. Certum est Apostolos et proximos eorum successores in linguis tunc vernaculis celebrasse, in græca, in latina, etc.; sed non minus certo constat liturgias cum idiomatibus non mutatas fuisse, et a multis sæculis, tum in Occidente, tum in Oriente, in veteribus linguis jam mortuis exerceri. Lingua Latina a septimo sæculo desiit esse vulgaris, et nihilominus ecclesia Catholica illius usum in sua liturgia constanter retinuit. In nono et in decimo sæculo, serio actum est Romæ de concedenda facultate episcopis et presbyteris apud Moravas degentibus, adhibendi in liturgia linguam Sclavonicam ibi vulgarem: quæ facultas, prius aliquo modo concessa vel tolerata, tandem fuit negata. Versionem Missalis Romani in linguam Gallicam, anno 1660, auctore *Voisin*, doctore Sorbonico, editam reprobaverunt, anno sequenti, clerus Gallicanus, Facultas theologica Parisiensis et Alexander VII.

Paulus V decrevit, 25 januarii 1615, rogantibus missionariis e societate Jesu, ut apud Sinas missam et divina officia Sinica lingua celebrari liceret. Missale in ea lingua confectum missum est Innocentio XI, anno 1681, et procurator generalis missionum apud Sinas Romam se contulit, ut a Pontifice approbationem et facultatem eo utendi sollicitaret, quam tamen non obtinuit.

« Est autem Apostolicæ Sedis, inquit *Bened. XIV*, de Missæ sacrificio, l. 2, cap. 2, n. 11, in recenti populorum conversione ad fidem, pro variis circumstantiis, vel permittere, vel prohibere vernaculæ linguæ usum in divinis officiis celebrandis. » Sed monet idem Pontifex, « constantem firmamque disciplinam esse, ne missæ idioma mutetur, etsi mutet lingua vernacula. »

Non liceret ergo, etiam in casu necessitatis, uti Missali in linguam vernaculam converso, absque legitima Sedis Apostolicæ dispensatione.

Missale clausum ita ponendum est in altare, ut apertura ejus crucem vel tabernaculum semper respiciat.

4º Rubrica præscribit ut celebrans sit calceatus: non posset ergo celebrare nudis pedibus, saltem extra necessitatem. Communis sententia est tamen illum tunc, secluso

contemptu, non peccaturum mortaliter. *Gavantus* laudat eos qui communes crepidas in sacristia deponunt, et alias ibi paratas ad majorem sacri ministerii splendorem induunt. A peccato certe excusari non possent qui cum calceis judicio hominum indecentibus, v. g., fractis, sordidis, ligneis, etc., celebrarent.

5º Lavat manus, dicens: *Da, Domine*, etc., ut spiritualiter actus mundet, et propter reverentiam tanti sacramenti: hæc lotio ante missam est saltem sub veniali, et sub gravi, inquit *S. Ligorius*, l. 6, n. 409, si manus sint valde immundæ, propter reverentiam sacrificio debitam: ita *Quarti*, *Roncaglia* et *Tournely*. Lotionem vero post missam omittere nullum est peccatum, juxta *La Croix*, *Quarti*, *S. Ligorium*, et talis est communis praxis.

6º Sacerdos ad paramenta accedens, quæ non debent esse lacera et scissa, sed integra et munda, induit se, si sit prælatus sæcularis, supra rochetum; si sit prælatus regularis vel alius sacerdos sæcularis, supra superpelliceum, si commode haberi possit, alioquin sine eo supra vestes communes, dicens ad singula orationes determinatas; quæ quidem orationes, ex communi sententia, sub veniali recitandæ sunt.

Apud nos simplices sacerdotes communiter non induunt paramenta supra superpelliceum.

7º Modos in rubricis determinatos pariter servare oportet, v. g., amictum in medio deosculari, illum super caput ponere et mox ad collum declinare, ac vestium collaria circumtegere; manicam albæ dexteram brachio dextro et deinde sinistram sinistro imponere; manipulum et stolam in medio, ubi est crux, deosculari, partem dextram stolæ super sinistram in formam crucis ante pectus aptare, etc.

8º Juxta rubricam, sacerdos omnibus paramentis indutus et capite cooperto (nisi ob legitimam causam calicem ipse non deferat), salutatur crucem per inclinationem capitis; sic pariter salutatur alium sacerdotem ex altari redeuntem et sibi occurrentem, cui dextram cedere debet, clerum in choro si per illum transeat, episcopum et magnates si

ante illos transiturus sit. Si transeat ante altare ubi non est SS. Sacramentum, caput cruci inclinatur; si resideat ibi sanctissimum Sacramentum, flectit uno genu, capite semper tecto; si venerabile Sacramentum sit expositum, flectit duobus genibus, genuflexus deponit birretum, et posita dextra super bursam, profunda capitis inclinatione adoratur Sacramentum; deinde, capite cooperto et manu super bursam posita, surgit et procedit. Eodem modo se gerit si ante sacerdotem Eucharistiam ministrantem transeat, nec expectandum est donec peracta sit communio, ex Decreto S. Congr. Rit. 5 Julii 1698.

Si vero transeat ante altare in quo celebratur missa, ante consecrationem, eodem modo agit ac si non celebraretur; in momento consecrationis, flectit utroque genu, et deposito birreto, adoratur Sacramentum inclinatione capitis; completa consecratione, reponit birretum, surgit et procedit; inter consecrationem et communionem flectit uno tantum genu, capite cooperto, quia corpus Christi est in altari sicut in tabernaculo, ob corpus sacerdotis intermedium.

Si transeat ante reliquiam sanctæ Crucis expositam, unico genu flectet usque ad terram, eamque venerabitur. Sic, pro his omnibus, fere de verbo ad verbum *Romsée*.

Sacerdos ad altare procedendo nihil ore recitare debet, juxta eundem auctorem, licet alii dicant laudabiliter recitari *Ps. Miserere*, vel hymnum *Veni, Creator* (*Merati*, part. 1, p. 184, opinioni neganti adhæret), nec sumere aquam benedictam, ecclesiam ingrediendo (quidam tamen, et ipsa S. Rit. Congr. 23 martii 1799, id suadere videntur, si commode possit), nec permittere ut alter coram se calicem deferat; tenetur vero ipse eum juxta rubricam deferre, nisi ob senium, infirmitatem aliamve rationabilem causam, prævie paratus fuerit in altari, et tunc ad salutationes se discooperiet.

9º Cum sacerdos ad altare pervenerit, stans ante infimum illius gradum, caput discooperit, birretum dat ministro, profunde se inclinatur ante crucem, vel genuflectit, si sacrum Eucharistiæ Sacramentum ibi resideat. In omni

genuflexione autem genu dextrum in loco pedis ponitur, et corpus debet esse rectum, sine ulla capitis inclinatione; *Romsée*. Generaliter tamen caput leviter inclinatur et multo convenientius videtur. Si venerandum Sacramentum esset expositum, duo flecterentur genua et corpus profunde inclinaretur.

10º Quotiescumque sacerdos ad medium altaris accedit, vel de medio illius discedit, crucem per capitis inclinationem semper debet salutare, nisi altare deosculari vel corpus inclinare debeat; nam illud osculum vel hæc inclinatio inclinationem capitis rubrica præscriptam necessario includit.

11º Sacerdos e medio altaris ad unum cornu procedens, semper incidere debet naturaliter, ante se, non ex latere, nec recedendo, more cancorum, et quando se convertit ad recedendum, vitare debet ne tergum directe ad crucem vertat.

12º Sacerdos ad altare stans et aliquid legens vel recitans, sedulo vitare tenetur, in toto sacrificii decursu, omnem capitis, pedum et corporis motum vel agitationem, et se tenere debet immobilem, nisi rubricæ quemdam motum corporis vel capitis exigant.

13º Notat *Romsée*, 1º quod sacerdos inclinatus et statim genuflexurus vel ad populum se conversurus, debeat prius se totaliter erigere; 2º quod sub *Dominus vobiscum*, *Orate, fratres*, etc., oculos ad terram figere debeat, ne aspectu curioso adstantes offendant; 3º quod manus disjungere et conjungere debeat dum habet faciem ad populum versam, non vero in ipso conversionis actu; 4º quod in elevatione oculorum, ubi est præscripta, caput indecore movere non debeat: unde si effigies crucifixi videri non possit absque indecora capitis erectione, sufficit oculos in altum elevare; 5º quod in inclinatione corporis, pedes ab antependio altaris uno circiter passu removendi sint, et ponendi juxta se invicem, absque extensione unius ultra alium; 6º quod signum crucis perficiendum sit sub verbis † notatis, et vitandum ne abbrevientur lineæ, aut manus ita celeriter moveatur ut celebrans appareat potius pulveres ab oblati

excutere vel muscas abigere, quam crucem formare. 7° Dum dextra manus cruces format, sinistra nunquam manere debet suspensa, sed ponitur in pectus si celebrans seipsum signat, in altare si oblata vel sanctificata signat, in librum si de signando initio Evangelii agatur. Item dum celebrans sinistra utitur, v. g., ad volvenda folia libri, dextram statim deponit in altare vel in Missale. 8° In junctione manuum, manus manui totaliter approximatur, ita ut quilibet digitus suum similem tangat, pollex dexter super sinistram ponatur, et extremitas manuum junctarum neque faciem celebrantis, neque terram respiciat, sed ante pectus teneantur manus junctæ, casulam, quantum fieri potest, non tangentes. 9° In omni manuum extensione palma unius palmam alterius respiciat, digitis simul junctis, et eorum summities humerorum altitudinem ac distantiam non excedat. 10° Cruces quæ fiunt super oblata non sunt faciendæ manu transversa seu incurvata, sed manu recta, ex S. Congr. Rit. 4 aug. 1663, lineæ uniuscujusque crucis debent esse rectæ et habere longitudinem quæ est ab extremitate parvi digiti ad carpum. Ad faciendam lineam transversam, manus reducenda est recte ad medium. Ubi fit signum crucis super calicem aut super hostiam separatim, lineæ non debent excedere latitudinem pallæ et patenæ. Super urceolum, ad benedicendam aquam sufficit ut sint duorum vel trium pollicum.

14° Qui ob infirmitatem celebrare non potest sine baculo vel nisi utroque brachio in altari innixio, licite celebraret privatim et etiam publice si adesset necessitas, v. g., ut populus audiret missam. Sic S. Ligorius, l. 6, n. 102, cum aliis nonnullis. Arbitratur insuper eum qui non potest stare rectus, ab omni peccato excusari si ex devotione celebrare velit. *Supponimus* tamen eum celebrare non posse sedentem, etiam ex necessitate, quia omitterentur genuflexiones aliæque cæremoniæ, et gravis fieret injuria erga divinum sacrificium.

15° Finito Evangelio S. Joannis, et non ante, sacerdos manibus junctis accedit ad medium altaris, ubi inclinatus cruci capite, accipit calicem manu sinistra, ad gradum

infimum descendit, ad altare per suam sinistram se convertit, et salutatur crucem vel facit genuflexionem aut prostrationem, etc. Erectus, accipit a ministro birretum, super caput ponit, incipiens antiphonam *trium puerorum* et statim canticum *Benedicite*, cui aliæ non substituendæ sunt preces, inquit *Romsée. Vide infra art. XI.*

§ IV. — Observationes ad missam solemnem vel simpliciter cantatam spectantes.

1° Si adsint ministri, videlicet diaconi et subdiaconi, rubricas ad singulorum officia respicientes sedulo discere, et paramentis suo ordini propriis se induendo, preces assignatas recitare debent. An rubricæ ad indumenta respicientes sint, quoad ministros, præceptivæ vel directivæ, non liquet. Probabilius tamen videtur eas, ut pote extra missam servandas et nullibi positivè præscriptas, esse tantum directivas. Quæ autem intra missam occurrunt, licet non ab omnibus non habeantur ut præceptivæ, vix extra culpam negligi possunt.

2° Omnia quæ in missa privata secreto dicuntur, eodem modo in missa cantata dicenda sunt. Attamen, quæ in choro cantantur, voce quasi submissa seu media recitantur a celebrante, eo modo quo a solis ministris audiatur. Antiquitus celebrans Epistolam et Evangelium non legebat, sed illa a ministris cantata audiebat. Difficultas ea audiendi dum in ambone vel in alio loco dissito cantantur, nonnullos induxit ad illa legenda, et inde nata est rubrica nunc existens; *Romsée.*

3° Celebrans confessionem faciens, in sola missa cantata ad hæc verba, *et vobis fratres, et vos fratres*, aliquantulum se ad ministros sacros inclinatur, dicendo *vobis* et *vos* ad diaconum, et dicendo *fratres* ad subdiaconum. Idem facit dicendo *Miseretur vestri*, absque pedum motione et capitis inclinatione; *Romsée, t. 2, 3 part., n. 3, et Missale Cenom.*

4° Si episcopus in propria diocesi missæ majori assistat, ipse facit confessionem ab initio *In nomine Patris*, usque

ad *Indulgentiam* inclusive, et celebrans ei respondere debet, non vero simul cum illo dicere, ex Decreto S. Cong. Rit. 4 aug. 1663; *Merati*.

5° Celebrans sedere debet, præterquam in missa coram SS. Sacramento exposito celebrata, cum diacono et subdiacono in banco ad cornu epistolæ posito dum cantantur *Gloria* et *Credo*, etc., non vero in sedibus sibi paratis et distinctis, gallice *fauteuils*: ille honor reservatur prælatis; S. Cong. Rit. 19 maii 1614, et 12 junii 1627.

Ad missam majorem pertinent processiones, cantus et thurificatio.

P. I. Processiones.

Ante missam majorem diebus dominicis et festivis fit processio in ecclesia vel circa ecclesiam parochialem. Processiones fuerunt in usu etiam apud Judæos, ut patet pluribus exemplis, v. g., translatione arcæ de Cariathiarim in domum Obedom, et domo Obedom in Hebron, dedicatione murorum Jerusalem, post captivitatem Babylonicam ædificatorum, ut in lib. II Esdræ, cap. XII narratur. *Gavantus*, *Merati*, *Ferraris*, putant eas apud Christianos ortum duxisse a turbis in die Palmarum obviam Christo euntibus.

Certum est eas esse antiquissimas. Tempore Juliani Apostatæ, sollemnis facta est processio Antiochiæ, ad translationem reliquiarum S. Babylæ martyris; item Mediolani, sub S. Ambrosio, ad deferenda corpora SS. Germanii et Protasii. Postea institutæ sunt processiones ordinariæ, aliæ extraordinariæ; modo in signum lætitiæ, v. g., in honorem B. Mariæ Virginis vel alicujus sancti; modo in signum luctus et pœnitentiæ, ut processiones S. Marci et Rogationum. Aliæ denique fieri solebant certis diebus in claustris monasteriorum, ad benedicendas vel purificandas cellas monachorum, ante missam: idem factum est in parochiis, percurrendo habitationes ecclesie proximiores, et in solemnioribus festis habitationes remotiores: hinc firmata est consuetudo aliquam processionem missæ parochiali præmittendi.

Non præmittuntur autem processiones missis votivis absque speciali episcopi concessione, nec missæ coram SS. Sacramento exposito celebratæ.

P. II. Cantus, musica, organum.

Certum est apud Judæos magnam exstitisse cantorum et musicorum multitudinem, ad laudes Dei decantandas atque celebrandas. In primordiis Ecclesiæ psalmos et hymnos in conventu fidelium decantatos fuisse constat ex verbis Apostoli, Eph. v, 19: *Loquentes vobismetipsi in psalmis, et hymnis, et canticis spiritualibus, cantantes, et psallentes in cordibus vestris Domino*. Quæ verba de mutuo et alterno cantu intelligenda esse interpretes docent, ait Card. *Bona*, Rerum liturg. l. 1, cap. 25, n. 19.

« De hymnis et psalmis canendis ipsius Domini et Apostolorum habemus documenta, et exempla, et præcepta, » inquit S. *Aug.*, Epist. 55, cap. 18. S. *Amb.*, ad consolationem fidelium in ecclesia excubantium, hymnos et psalmos secundum morem ecclesiarum Orientalium cantari præcepit, quem morem ecclesiæ Occidentales ab ecclesia Mediolanensi mutuaverunt, non quod antea non canerent, sed quia modus erat novus: ille cantus dictus est Ambrosianus. S. *Gregorius Magnus* aliam excogitavit cantandi methodum qua omnes plane et unisono canebant: unde cantus iste appellatus fuit *planus cantus*, et cantus Gregorianus. Per totam ecclesiam Latinam fuit adoptatus; sed erat difficillimus.

Anno 1022, *Guido Aretanus*, monachus S. Benedicti, novam cantus et musicæ rationem cum omnium admiratione edocuit: ope enim sex notarum quibus sonos exprimi posse monstravit, sicut sermo scriptura pingitur, puer balbutiens, sine ullo negotio, intra paucos menses ediscit quod homo grandævus et multo ingenio pollens pluribus annis vix addiscere potuisset.

Musica est scientia sonorum, seu ars commensurandi quantitatem quoad sonos. Duplex est, vocalis et instrumentalis; vocalis continet concentum, id est, harmoniam

seu melodiam, rhythmum et poesim; instrumentalis vero complectitur *euchordicam*, quæ fit ope nervorum aliarumve chordarum: *pneumaticam*, quæ fit flatu, v. g., cum buccina, tuba, etc., et *crusticam*, quæ fit pulsando, ut cum tympanis. Musica igitur habet pro objecto audibile, sicut mechanica tangibile, et optica visibile.

In Extrav. Commun. l. 3, de Vita et Honestate cleric. cap. unico, musica planum cantum depravans, mutans, derelinquens, reprehenditur, ac prohibetur a Joanne XXII, qui tamen prohibere non intendit ne diebus festis in solemnibus missis aliisque officiis fiant consonantiæ melodiam sapientes. Episcopus igitur præcipere potest ut musica sit honesta, devota et ecclesiastica, non vero eam omnino prohibere posset in ecclesia, nisi apud moniales, inquit *Ferraris*, v^o *Musica*, n. 2. Unde musica tum vocalis, tum instrumentalis, licita est in divinis officiis, modo nihil immodestum aut nimis profanum sapiat.

Juxta communioŕem sententiam, organa cœperunt adhiberi in ecclesiis tempore Vitaliani papæ, anno 672 defuncti.

Organa et alia quælibet instrumenta musica prohibita fuerunt in missis defunctorum a Bened. XIII, in concilio Romano, tit. 15, cap. 6. Responsio Cong. Rit. 31 martii 1629 supponit tamen permitti posse sono lugubri.

Organa non permittuntur dominicis Adventus et Quadragesimæ, exceptis 3^a dominica Adventus et 4^a Quadr. ad missam tantum ex Carem. Episc. l. 1, c. 28, n. 10, ad missam et vespas, ex decisione S. C. R. 2 aprilis 1718; nunquam autem ad *Credo*.

Quædam sunt ecclesiæ antiquæ in quibus nec organa, nec ulla instrumenta musica unquam fuerunt admissa, ut capella summi Pontificis, Romæ, basilica S. Joannis Lateranensis, etc.

Concil. Trid., agendo de seminariis instituendis (*sess. 23, cap. 18, de Reform.*), inter ea alumnos docenda recenset cantum. Omnes igitur clerici regulas cantus ecclesiastici addiscere tenentur. Bened. XIV, const. *Annus qui*, 19 februarii 1749, ostendit *moteta* vulgaria ab officiis ecclesias-

ticis esse repellenda. S. Congr. Rit. 24 martii 1657 resoluit omnino prohibendas esse ab episcopo in ecclesiis, sive SS. Sacramentum sit expositum, sive non, *cantiones vel quorumvis verborum cantum materno idiomate*.

P. III. *Thurificatio.*

Thus est species gummi odoriferi ex arbusto Palæstinæ vel Arabiæ fluentis: nomen habet a verbo græco *θεῖν sacrificare*, quia in sacrificiis adhibetur, et quædam sacrificia ex ipso thure olim diis offerebantur. Latine dicitur incensum, a verbo *incendere*, quia incenditur seu concrematur. Semper in usu fuit pro cultu divino apud paganos, Judæos et Christianos, etsi *Tertullianus* dixerit, in Apolog., cap. 30, nos puram precem Deo offerre, *non grana thuris*; et *Athenagoras*, Deum, patrem universorum, sanguine, nidore, floribus et suffimentis fragrantibus non egere: hæc aliaque similia non probant thus in Ecclesiæ primordiis non fuisse usitatum, sed duntaxat Christianos illud non offerre velut sacrificium, aut quasi Deus eo indigeret, more ethnicorum.

Thus ordinarie non adhibetur in missa privata: in missa solemnī, celebrans omnibus paramētis indutus, ante egressum e sacristia, accepto cochleari a diacono, ter injicit thus de navicula super prunas ardentes in medio thuribuli, dicens, *Ab illo benedicaris*, et in latere dextro, subjungens, *in ejus honore*, et in latere sinistro, addens, *cremaberis*. Reddito cochleari, facit signum crucis nihil proferens. Hæc benedictionis forma semper usurpatur quoties thus benedicendum est, excepta benedictione quæ fit ante thurificationem Offertorii. Incensum autem non benedicitur quando immittitur ad incensandum solum sanctissimum Sacramentum, et ante oblata die Veneris in Parasceve: his casibus exceptis, semper benedicitur, etiam ubi incensandi sunt defuncti, ut probat *Merati*.

Bis totum incensatur altare in missis solemnibus, ante Introitum, et factis oblatas, ante manuum ablutionem: in prima incensatione sacerdos nihil dicit; in secunda uti-

tur forma benedictionis speciali, et incensando pronuntiat orationem cujus verba ita distribuit, ut singulis thuribuli motibus respondeat. In missa solemnī defunctorum, prior incensatio omittitur; posterior fit more consueto.

In missis majoribus, quæ, propter defectum ministrorum, non sunt stricte solennes, nihilominus fiunt apud nos more consueto incensationes, omissis quæ spectant ad diaconum et subdiaconum. Plures autem decisiones S. R. Congregationis id fieri prohibent (13 Aug. 1651, 22 Jan. 1701).

Si venerabile Sacramentum in tabernaculo sit occlusum, celes rans illud adorat genuflectendo, juxta rubricam Romanam, sed non thurificat; adoratur enim quod latet, sed id solum incensatur quod manifeste patet. Ita *Gavantus*, *Quarti*, *Merati*, *Romsée* et alii. Consueta igitur thurificatio ad crucem refertur, velut si in altari non adesset tabernaculum.

Ubi sanctissimum Sacramentum est expositum, celebrans, post inmissionem et benedictionem thuris, accepto thuribulo, genuflectit, manu sinistra qua summitatem catenularum tenet, in altare posita, dextra thuribulum inter altare et castulam tenendo, postea in planum descendens, super infimum gradum utroque genuflexus, triplici ductu Sacramentum incensat. Mos est tamen in basilicis almæ Urbis ut genuflexio hæc fiat super ipso suppedaneo, referente *Merati*, dicente hunc morem decenter servari posse in omnibus ecclesiis.

Incensatione altaris completa, diaconus a parte epistolæ stans in plano, facta inclinatione capitis profunda celebranti, eum triplici ductu incensat: deinde, post incensationem Offertorii, incensat duplici ductu eorum, dignitates ecclesiasticas et laicas, per ordinem, juxta rubricas et consuetudines, tandem subdiaconum tenentem patenam. Postea thuriferarius, accepto thuribulo, duplici ductu incensat diaconum, item acolytos, et ter populum.

In missis defunctorum solus incensatur celebrans, et episcopus si adsit.

Non probatur usus duorum thuribulorum in incensa-

tione personarum, sed tota thurificatio faciendā est unico thuribulo, nisi, ex immemorabili consuetudine, canonici et magistratus simul thurificandi sint. S. Cong. Rit. 15 maii 1608 et 25 julii 1668, apud *Merati*, in Indice, n. 87, 168 et 173.

Eadem Congr. declaravit, 4 maii 1713, in Indice, n. 136, canonicos et dignitates genu flectere non teneri, quando episcopum celebrantem thurificant, nec ad benedictionem ejus suscipiendam; sed tantum caput inclinare.

Modus autem thurificandi personas in Ritu Romano præscriptus, apud nos non servatur.

ARTICULUS NONUS.

DE DEFECTIBUS IN MISSA OCCURRENTIBUS,

1º Inter defectus qui in celebratione missæ occurrere possunt, alii sunt substantiales qui sacramentum redderent nullum, et in materia, forma aut intentione ministri contingunt; alii vero dicuntur accidentales, quia ab substantiam sacramenti non pertinent, nec ejus validitatem impediunt. Multi esse possunt, nec ad certum numerum reducuntur.

2º Unusquisque sacerdos rubricas, tit. de Defectibus, attente legat, discat, memoria retineat, ut, casu adveniente, statim sciat quid sibi agendum sit. Nonnullas tantum communiore difficultates hic exponemus ac solvemus.

3º Si ante consecrationem advertat sacerdos hostiam esse corruptam, vel non triticeam, ea remota, aliam ponat, et facta oblatione saltem mente concepta, prosequatur ab eò loco ubi desiit. Non igitur necesse est eam ante oculos elevare super patenam, neque facere super ea aut cum ea signum crucis.

4º Si post consecrationem id adverterit, posita alia, faciat oblationem ut supra, et a consecratione incipiat, nempe a verbis, *Qui pridie*, etc., et illam priorem, si non sumpserit, sumat post sumptionem corporis et sanguinis Domini;

tur forma benedictionis speciali, et incensando pronuntiat orationem cujus verba ita distribuit, ut singulis thuribuli motibus respondeat. In missa solemnī defunctorum, prior incensatio omittitur; posterior fit more consueto.

In missis majoribus, quæ, propter defectum ministrorum, non sunt stricte solennes, nihilominus fiunt apud nos more consueto incensationes, omissis quæ spectant ad diaconum et subdiaconum. Plures autem decisiones S. R. Congregationis id fieri prohibent (13 Aug. 1651, 22 Jan. 1701).

Si venerabile Sacramentum in tabernaculo sit occlusum, celes rans illud adorat genuflectendo, juxta rubricam Romanam, sed non thurificat; adoratur enim quod latet, sed id solum incensatur quod manifeste patet. Ita *Gavantus, Quarti, Merati, Romsée* et alii. Consuetudo igitur thurificatio ad crucem refertur, velut si in altari non adesset tabernaculum.

Ubi sanctissimum Sacramentum est expositum, celebrans, post inmissionem et benedictionem thuris, accepto thuribulo, genuflectit, manu sinistra qua summitatem catenularum tenet, in altare posita, dextra thuribulum inter altare et castulam tenendo, postea in planum descendens, super infimum gradum utroque genuflexus, triplici ductu Sacramentum incensat. Mos est tamen in basilicis almæ Urbis ut genuflexio hæc fiat super ipso suppedaneo, referente *Merati*, dicente hunc morem decenter servari posse in omnibus ecclesiis.

Incensatione altaris completa, diaconus a parte epistolæ stans in plano, facta inclinatione capitis profunda celebranti, eum triplici ductu incensat: deinde, post incensationem Offertorii, incensat duplici ductu eorum, dignitates ecclesiasticas et laicas, per ordinem, juxta rubricas et consuetudines, tandem subdiaconum tenentem patenam. Postea thuriferarius, accepto thuribulo, duplici ductu incensat diaconum, item acolytos, et ter populum.

In missis defunctorum solus incensatur celebrans, et episcopus si adsit.

Non probatur usus duorum thuribulorum in incensa-

tione personarum, sed tota thurificatio faciendā est unico thuribulo, nisi, ex immemorabili consuetudine, canonici et magistratus simul thurificandi sint. S. Cong. Rit. 15 maii 1608 et 25 julii 1668, apud *Merati*, in Indice, n. 87, 168 et 173.

Eadem Congr. declaravit, 4 maii 1713, in Indice, n. 136, canonicos et dignitates genu flectere non teneri, quando episcopum celebrantem thurificant, nec ad benedictionem ejus suscipiendam; sed tantum caput inclinare.

Modus autem thurificandi personas in Ritu Romano præscriptus, apud nos non servatur.

ARTICULUS NONUS.

DE DEFECTIBUS IN MISSA OCCURRENTIBUS,

1º Inter defectus qui in celebratione missæ occurrere possunt, alii sunt substantiales qui sacramentum redderent nullum, et in materia, forma aut intentione ministri contingunt; alii vero dicuntur accidentales, quia ab substantiam sacramenti non pertinent, nec ejus validitatem impediunt. Multi esse possunt, nec ad certum numerum reducuntur.

2º Unusquisque sacerdos rubricas, tit. de Defectibus, attente legat, discat, memoria retineat, ut, casu adveniente, statim sciat quid sibi agendum sit. Nonnullas tantum communiore difficultates hic exponemus ac solvemus.

3º Si ante consecrationem advertat sacerdos hostiam esse corruptam, vel non triticeam, ea remota, aliam ponat, et facta oblatione saltem mente concepta, prosequatur ab eò loco ubi desiit. Non igitur necesse est eam ante oculos elevare super patenam, neque facere super ea aut cum ea signum crucis.

4º Si post consecrationem id adverterit, posita alia, faciat oblationem ut supra, et a consecratione incipiat, nempe a verbis, *Qui pridie*, etc., et illam priorem, si non sumpserit, sumat post sumpcionem corporis et sanguinis Domini;

si sumpserit, nihilominus sumat eam quam consecravit; præceptum enim de perfectione sacrificii majus est quam præceptum de servando jejunio. Eodem modo procedendum est si hostia consecrata casu aliquo dispareat, puta si vento rapiatur, si ab animali comedatur, etc., et reperiri nequeat.

5° Si post sumptionem sanguinis tantum hoc contingat, rubrica præcipit ut novus panis et vinum cum aqua iterum ponantur, saltem in mente offerantur, consecrentur, incipiendo a verbis, *Qui pridie*, et statim sumantur, ne sacrificium maneat imperfectum, et debitus servetur ordo.

6° Celebrans qui ante consecrationem advertit aquam, siceram aliumve liquorem pro vino adhibitum fuisse, aut vinum esse corruptum, hunc liquorem insufficientem deponere debet in vas aliquod, vinum cum aqua statim apponere, et facta oblatione, ut supra, consecrare, incipiendo a verbis, *Simili modo*. Si post consecrationem id advertat, eodem modo agat. Si post sumptionem corporis vel hujusmodi aquæ, novam hostiam et novum vinum cum aqua mixtum offerat, consecret et sumat, vel, ad vitandum scandalum, si plures sint adstantes, vinum tantum cum aqua consecret, sumat et statim prosequatur. Ita expresse rubrica Romana, quæ non facile intelligitur: non videtur enim cur nova hostia sit consecranda, cum prima valide fuerit consecrata.

Rubrica vero Parisiensis et Cenomanensis addit quod si, post commixtionem particulæ hostiæ in calice, celebrans advertat solam appositam fuisse aquam, eam non effundat, sed vinum apponat in majori quantitate, offerat, consecret ut supra, et prosequatur. Si post sumptionem corporis, similiter faciat. Si in sumptione hujusmodi aquæ, sorbeat quod in ore habet, ab ulteriori sumptione cesset, vinum superimponat, in calice offerat, consecret et sumat ut supra. Si vero ea quantitas vini quæ aquam sufficienter superet haberi non possit, aqua deponenda est in vas mundum, ita tamen ut parum illius aquæ cum particula in calice maneat, pro nova consecratione facienda: sic in Missali nostro statuitur.

7° Si materia apponenda, ratione defectus, haberi non posset, et id celebrans ante consecrationem adverteret, ulterius progredi non deberet; si post alterius speciei consecrationem, missa absolvenda foret, ita tamen ut verba et signa ad speciem deficientem pertinentia omitterentur. Si aliquandiu expectando haberi posset, expectandum esset ne sacrificium maueret imperfectum.

De aliis defectibus materiæ, formæ et intentionis ministri sufficienter diximus in prima parte hujus Tractatus, agendo de pane, de vino, de aqua, etc.

Quoad alios defectus, præter multa quæ in decursu Tractatus jam præcavimus vel solvimus, videatur rubrica.

ARTICULUS DECIMUS.

DE HORA QUA CELEBRARE LICEAT.

1° *Missæ ab aurora ad meridiem dici potest*, inquit rubrica, part. 1, tit. 15, n. 1. Non licet ergo, absque legitima causa, celebrare ante auroram, nec post meridiem. Sed nomine auroræ non intelligendus est ortus solis, bene vero tempus illud quod medium est inter noctem et diem. Initium habet in mense junii, fere duabus horis cum quadrante ante ortum solis; mensibus februarii et septembris, hora cum dimidia; in mense martii, hora cum quadrante: in reliquis mensibus, hora cum tribus circiter quadrantibus. Ita *S. Liguorius*, l. 6, n. 341.

2° Communiter docent auctores, ut *Card. de Lugo*, *Suarez*, *Bonacina*, *Tournely*, *S. Liguorius*, etc., quod nulla sit culpa missam terminare in aurora et eam incipere parum ante meridiem, quia tempus auroræ et meridiei non mathematicæ, sed moraliter intelligendum est. Imo *Benedictus XIII* declaravit, referente *Bened. XIV*, Inst. 12, n. 3 et 4, latitudinem tertiæ partis horæ, tum ante auroram, tum post meridiem, tolerari posse.

3° Graviter peccat, juxta *Busembaum*, qui sine justa causa citius mane, vel serius post prandium celebrat; *Azor* tertiam horæ partem, *Layman* dimidiam horam, *Bonacina*

tres quadrantes, *Sylvius* horam requirit ut peccatum sit mortale.

4° Nullum autem est peccatum quando adest causa sufficienter excusans: ita omnes. Porro ut causæ sufficienter excusantes habentur: 1° funus principis vel alterius magnatis; 2° si sacerdos propter iter fuit impeditus, integra hora post meridiem missam inchoare potest, juxta *Layman* et alios; 3° necessitas habendi hostiam consecratam ad dandum viaticum moribundo, quo casu media nocte celebrare liceret, ut communiter docent auctores, teste *S. Ligorio*, l. 6, n. 343; 4° mos rationabilis jam existens missam ante auroram dicendi, ut opifices et famuli summo mane eam audire possint; ita *S. Ligorius* et plures cum illo, qui nolunt tamen hanc rationem esse sufficientem, ut missa post meridiem celebretur; 5° causa itineris est sufficiens missam una hora ante auroram vel post meridiem dicendi; ita *Busembaum*, *Concina* et communissime alii: unde inferimus causam studii saltem perutilis, vel ordinem alicujus communitatis pro tali anticipatione sufficienter excusare; 6° missa solemniter licite protrahitur ad horam et amplius post meridiem, ut multi dicunt, propter processionem, solemnitatem festi, concionem, etc., et post hanc missam solemnem permittitur missa privata in gratiarum actionem; 7° privilegia quibus nonnulli regulares potiuntur, missam celebrandi usque ad tertiam horam post meridiem; 8° dispensatio episcopi qui, ob causam rationabilem, permittere potest ut hora missæ anticipetur vel usque ad duas horas protrahatur. Sic multi apud *S. Ligorium*, n. 344. Eandem habent facultatem superiores religiosi respectu subditorum suorum.

ARTICULUS UNDECIMUS.

DE PRÆPARATIONE ET GRATIARUM ACTIONE CELEBRANTIS.

Ad præparationem sacerdotis celebraturi præcipue referuntur dispositiones tum animæ, tum corporis, de quibus in prima parte egimus: quæ enim præcipiuntur fidelibus ad sacram Eucharistiam digne suscipiendam, requiruntur

a fortiori in sacerdotibus ut sanctissima mysteria convenienter pertractent.

Rubrica habet insuper ut « sacerdos celebraturus... saltem Matutino cum Laudibus absoluto, orationi aliquantulum vacet, et orationes inferius positas pro temporis opportunitate dicat. » Unde 1° non necesse est Primam ante missam dicere; 2° nec psalmos ac orationes in Missali pro præparatione ad missam positas recitare, cum rubrica his utatur verbis, *pro temporis opportunitate*. 2° Necesse est, e contra, ut Matutinum et Laudes præmittantur missæ, et quidem sub peccato, quia præceptiva est rubrica. Ita omnes moraliter, paucis scilicet exceptis.

Barbosa viginti numerat auctores qui dicunt hoc præceptum esse tantum sub veniali, et viginti qui contendunt esse sub mortali, inter quos *S. Antoninus* et *S. Raymundus de Pegnaforti*, quorum sententiæ adhæret *Gavantus*; nituntur præcipue auctoritate *Innoc. IV* qui, Epist. 5, n. 11, apud *Labbe*, ait « sacerdotes missam celebrare priusquam officium matutinale compleverint non præsumat; » et *S. Pii V*, qui hunc inter graviores defectus collocavit, rub. de Defect., tit. 10, n. 1.

Attamen communior et probabilior sententia est peccatum non esse mortale, quia talis obligatio non exprimitur in rubrica, nec communiter recipitur sub gravi. Sic, inter multos, *Benedict. XIV*, de Missæ sacrif. l. 3, cap. 13; *S. Ligorius*, l. 6, n. 347, etc.

Hinc illi auctores concludunt quamlibet rationabilem causam ab omni peccato excusare, v. g., « si dans elemosinam postulet ut statim celebretur, si exspectet populum aut aliqua persona gravis, si superior præcipiat, si tempus celebrandi transeat, vel instet commoditas studii, itineris et similia. » Hæc sunt verba *S. Ligorii*, n. 348.

Quoad orationem cui aliquantulum vacandum est, omnes fatentur eam non esse de gravi præcepto, et tamen ab omni culpa non excusari qui sine præparatione saltem domi facta ad sacrificandum accedunt. Pii sacerdotes convenientem præparationem mentalem aut vocalem nun-

quam omittunt, nisi hora improvise capti fuerint et tempus ipsis deficiat: tunc, ne populus expectet, gementes et fervore animi supplentes, missam statim celebrant, curantes ne alia vice in tali angustia constituentur.

De gratiarum actione supra sufficienter diximus. Qui autem exercitio mentalis orationis immediate ante vel post missam vacant, aliam preparationem vel gratiarum actionem facere non tenentur, et talis est consuetudo piorum sacerdotum.

Attamen canticum *Trium Puerorum*, psalmus cxi et aliae preces quae in Missali indicantur ut post missam in gratiarum actionem dicendae, videntur simpliciter praecipuae sicut orationes singulis paramentis correspondentes, quod tamen plures negant. Missale Romanum (*Ritu celeb. Miss. in fine*) loquitur tantum de antiphona *Trium Puerorum* et cantico *Benedicite* dicendis a celebrante redeundo ad sacristiam vel sese exuendo, si paramenta dimissurus sit apud altare in quo celebravit. Postea nihilominus indicat psalmum et preces cum cantico dicendos.

Darandus, l. 4, cap. 59, n. 9, indicat *Benedicite*, *Laudate* et *Confiteantur tibi*, etc. In saeculo xiv eadem quas nunc recitamus praescribentur gratiarum actiones, et saeculo xvi Pius V eas confirmavit. Plures nihilominus aestimant rubricam ad has preces respicientem esse tantum directivam, nec ideo obligare sub peccato.

Petitur an celebrare missam cum notabili distractione voluntaria, sit peccatum mortale? *Quidam negant*, etiamsi distractio esset sub consecratione vel sumptione, quia, inquit, attentio interna non praecipitur sub gravi. *Alii vero affirmant* quoad ea quae sunt in canone, et praesertim quoad consecrationem et communionem; quia voluntarie se distrahens in re tanti momenti, gravem irreverentiam Deo irrogat. Ita *Concina*, de Sacrif. missae, ad finem; *S. Ligorius*, l. 6, n. 410, dub. 5, et plures alii.

ARTICULUS DUODECIMUS.

DE INTERRUPTIONE MISSAE.

1° Nunquam licet missam post consecrationem unius speciei directe abrumpere, etiam ad vitandam mortem, quia ipsius essentia est de jure divino: unde nec episcopus nec ipse Papa ab illa integritate dispensare potest.

2° Eam vero abrumpere vel mutilare indirecte, seu praeter voluntatem, aliquando licet: v. g., furente incendio, irruente hoste ad necandum, etc., posset sacerdos hostiam jam consecratam sumere, vel secum deferre, calice non consecrato, ea intentione ut sacrificium serius compleat si possit; si non possit, excusatur a peccato. *Est sententia communis.*

3° Missam per aliquod breve tempus interrompere licet, ob rationabilem causam: v. g., 1° ob concionem post evangelium, vel ob processionem excipiendam. 2° In gratiam alicujus principis supervenientis, aut turbae peregrinorum in die festo qui alias missam audire non possent: idem fieri posset in adventu episcopi, aut cardinalis, aut processionis populi: ita *S. Ligorius* et plures apud ipsum, 3° Si gravis urgeret necessitas, vel propria, v. g., morbus; vel proximi, ut si moribundus, in propinquo positus, baptizandus aut absolvendus esset, et vestes sacras exuere opus non foret; secus, celeriter et tamen reverenter absolvenda esset missa, et statim properandum ad periclitantem. Vide *Coll. Andeg. et S. Ligorium*, l. 6, n. 354. Sacerdos ad sacrificium revertens, incipiet ubi desierat; si ante consecrationem interrupisset et mora plus quam unius horae fuisset, ab initio ordiri deberet, quia, post talem interruptionem, idem non censeretur sacrificium. Ita *S. Ligorius* et plures alii. Supponitur quod interruptio non provenerit ex concione vel ex aliqua caeremonia juncta cum ipsa missa, quia tunc unitas moralis servatur.

4° Si celebrans ante consecrationem deficiat, alius sacerdos missam continuare non debet, juxta communem sententiam; si post consecrationem, sive utriusque, sive

unius speciei, et ante sumptionem utriusque, alius sacerdos etiam non jejunus, et, defectu aliorum, excommunicatus, interdictus, irregularis, supplere debet, si absque gravissimo incommodo possit et intra spatium unius horæ accersiri valeat. Post horam non supplendus est celebrans deficiens, quia idem non censeretur sacrificium. *S. Ligorius, l. 6, n. 355.*

5º Si excommunicatus denunciatus sacro assistere vellet et expelli non posset, aut si tempore sacrificii ecclesia pollueretur, ante Canonem, missa statim abruptenda esset: incepto Canone, prosequendam foret usque ad communionem inclusive, populo dimisso soloque ministro remanente cum presbytero, et, communiōne facta, omnia asportanda essent in sacristiam vel in alium locum vicinum, ut ibi compleretur liturgia. *Conf. d'Angers, Censures.*

FINIS TRACTATUS DE EUCHARISTIA.

DE POENITENTIA.

Morbus universalis quo omnes humanæ mentes in prima origine inficiuntur, curatur quidem ope remedii Baptismatis, sed non ita radicitus ut quædam non adhuc inhæreant naturæ nostræ vitii reliquiæ ad malum impellentes. Certe, iis non obstantibus, immensum regenerationis beneficium perpetuo servare possemus; verum, proh dolor! ubi sunt qui illud non lædant, qui vel semel in decursu vitæ non amittant? Si ergo Deus limites misericordiæ suæ imposuisset, et aliud nobis non suppeditasset medium e lapsu assurgendi et ad eum redeundi, quid nobis sperandum foret? Ut quid cœlitus vocati, illuminati et gratiæ participes effecti fuissetis, cum nihilominus, veste nuptiali denudati, in tenebris exterioribus æternaliter flere deberemus? At Deus, cujus bonitatis infinitus est thesaurus et misericordiæ non est numerus, nobis naufragantibus manum porrexit et secundam exhibuit tabulam, qua apprehensa et fortiter tenta, iterum salvaremur. Hæc est Pœnitentia.

Vox ista venit a *pœna et tenere*, quasi diceretur, *pœna teneri* aut *pœnam tenere*, quia juxta vulgarem sensum huic voci annexum, peccator vere pœnitens, non solum de actu præterito respiscit, sed illum odit, detestatur et pro illo expiando pœnam exsolvit. Eo sensu Christus ait, apud S. Lucam, x, 13: *Si in Tyro et Sidone factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio et cinere sedentes pœniterent.*

Multis testimoniis probat doctissimus P. Morinus, in magno opere de Administratione sacramenti Pœnitentiæ, l. 1, c. 1 et 2, non solum apud Græcos, sed apud Syros et Chaldæos, imo apud Hebræos et Rabbinos, verbum voci Latinorum *pœnitentiæ* correspondens, eodem sensu

unius speciei, et ante sumptionem utriusque, alius sacerdos etiam non jejunus, et, defectu aliorum, excommunicatus, interdictus, irregularis, supplere debet, si absque gravissimo incommodo possit et intra spatium unius horæ accersiri valeat. Post horam non supplendus est celebrans deficiens, quia idem non censeretur sacrificium. *S. Ligorius, l. 6, n. 355.*

5º Si excommunicatus denunciatus sacro assistere vellet et expelli non posset, aut si tempore sacrificii ecclesia pollueretur, ante Canonem, missa statim abruptenda esset: incepto Canone, prosequendam foret usque ad communionem inclusive, populo dimisso soloque ministro remanente cum presbytero, et, communionem facta, omnia asportanda essent in sacristiam vel in alium locum vicinum, ut ibi completeretur liturgia. *Conf. d'Angers, Censures.*

FINIS TRACTATUS DE EUCHARISTIA.

DE POENITENTIA.

Morbus universalis quo omnes humanæ mentes in prima origine inficiuntur, curatur quidem ope remedii Baptismatis, sed non ita radicitus ut quædam non adhuc inhæreant naturæ nostræ vitii reliquiæ ad malum impellentes. Certe, iis non obstantibus, immensum regenerationis beneficium perpetuo servare possemus; verum, proh dolor! ubi sunt qui illud non lædant, qui vel semel in decursu vitæ non amittant? Si ergo Deus limites misericordiæ suæ imposuisset, et aliud nobis non suppeditasset medium e lapsu assurgendi et ad eum redeundi, quid nobis sperandum foret? Ut quid cœlitus vocati, illuminati et gratiæ participes effecti fuissetis, cum nihilominus, veste nuptiali denudati, in tenebris exterioribus æternaliter flere deberemus? At Deus, cujus bonitatis infinitus est thesaurus et misericordiæ non est numerus, nobis naufragantibus manum porrexit et secundam exhibuit tabulam, qua apprehensa et fortiter tenta, iterum salvaremur. Hæc est Pœnitentia.

Vox ista venit a *pœna et tenere*, quasi diceretur, *pœna teneri* aut *pœnam tenere*, quia juxta vulgarem sensum huic voci annexum, peccator vere pœnitens, non solum de actu præterito respiscit, sed illum odit, detestatur et pro illo expiando pœnam exsolvit. Eo sensu Christus ait, apud S. Lucam, x, 13: *Si in Tyro et Sidone factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio et cinere sedentes pœniterent.*

Multis testimoniis probat doctissimus P. Morinus, in magno opere de Administratione sacramenti Pœnitentiæ, l. 1, c. 1 et 2, non solum apud Græcos, sed apud Syros et Chaldæos, imo apud Hebræos et Rabbinos, verbum voci Latinorum *pœnitentiæ* correspondens, eodem sensu

usurpari, nempe quo significetur mutatio consilii et simul odium vitæ anteaectæ, et pœna ad eam expiandam exsoluta.

Male igitur Protestantes, necessitatem operum satisfactionis negantes, originem vocis *pœnitentiæ* a duobus verbis *ponere et tenere* deducunt, quasi sola displicentia peccati cum proposito non peccandi, ad justificationem sufficeret: frustra ad vocem græcam *πενιτεναι* recurrunt, dicentes illam juxta etymon, mutationem tantum voluntatis exprimere: non enim præcise ad etymologiam, sed ad sensum vocis usitatum attendendum est.

Pœnitentia autem considerari potest ut virtus et ut sacramentum: ut virtus definiiri potest: *Intimus animi sensus, quo quis peccatum a se commissum, prout est offensa Dei, detestatur, cum firmo emendationis ac satisfactionis proposito.* De illius necessitate et qualitatibus ubi de contritione et satisfactione dicemus.

Ut sacramentum vero, recte definitur: *Sacramentum novæ Legis, quo peccata post baptismum commissa, homini contrito, confesso et satisfactionem spondenti, per judicalem sacerdotis sententiam remittuntur.*

Varia in operibus SS. Patrum et auctorum asceticorum sortitur nomina: vocatur a Græcis *Ἐξουδοσμοσις*; quo nomine non sola confessio, sed omnes actus pœnitentiæ laboriosæ intelligantur. Apellatur a Latinis *manuum impositio*, quia olim publici pœnitentes per manuum impositionem reconciliabantur, et quia nunc confessarius absolutionem pronuntiando dextram versus pœnitentem tenet extensam. Dicitur adhuc, ab effectibus suis, *Sacramentum reconciliationis, Baptismus laboriosus, secunda post naufragium Tabula*, etc.

De Pœnitentia, prout est sacramentum, nobis tractandum est, et dicemus 1° de existentia hujus sacramenti; 2° de illius materia; 3° de contritione; 4° de confessione; 5° de satisfactione; 6° de illius forma sacramenti, seu de absolutione; 7° de ejus ministro; 8° de ejus efficacia seu effectibus: duo addemus capita, unum de purgatorio, alterum de indulgentiis.

PROPOSITIO PRIMA.

Pœnitentia est verum novæ Legis sacramentum.

Prob. Illa tenenda est propositio quæ est de fide, probatur Scriptura sacra, SS. Patribus et argumento præscriptionis: atqui, etc.

1° *Est de fide*, ut pote definita in concilio Trident., sess. 14, can. 1, his verbis: « Si quis dixerit in catholica » ecclesia Pœnitentiam non esse vere et proprie sacramentum, pro fidelibus, quoties post Baptismum in peccata » labuntur, ipsi Deo reconciliandis, a Christo Domino » nostro institutum; anathema sit. » Idem habetur in concil. Florent., Decreto ad Armenos: *Quartum sacramentum est Pœnitentia.* Ergo.

2° *Probat ex Script. sacra.* Matth. xvi, 19, Christus dixit Petro: *Tibi dabo claves regni cœlorum. Et quodcumque ligaveris super terram erit ligatum et in cœlis: et quodcumque solveris super terram erit solutum et in cœlis.* Cap. xviii, 18, ait omnibus Apostolis: *Quæcumque alligaveritis super terram erunt ligata et in cœlo; et quæcumque solveritis super terram erunt soluta et in cœlo.* Apud Joann., xx, 22, sic, post resurrectionem, promissionem suam implens, loquitur: *Accipite Spiritum sanctum; quorum remisistis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis retenta sunt.* Unde sic: Pœnitentia est sacramentum novæ Legis, modo in ea reperiantur signum sensibile, institutio Christi modo permanenti et promissio gratiæ: at, ex textibus citatis, tres illæ conditiones reperiantur in Pœnitentia. 1° Signum sensibile; peccata siquidem sunt remittenda vel retinenda: causa igitur instruenda et sententia proferenda: porro hæc absque signo sensibili fieri non possunt. 2° Institutio Christi modo permanenti; ex evidentia enim contextus et confesso adversariorum constat præfata Christi verba, non ad solas Apostolorum personas respicere, sed ad ipsam Ecclesiæ constitutionem: agitur ergo de potestate in Ecclesia jugiter perseveratura. 3° Promissio gratiæ, cum peccata sine gratiæ effusione remitti nequeant. Ergo.

3° *Ex SS. Patribus. Tertull., lib. de Pœnit., cap. 12 :*
 « Igitur, cum scias adversus gehennam, post prima illa
 » instinctionis dominicæ munimenta, esse adhuc in exomo-
 » logesi secunda subsidia, cur salutem tuam deseris? cur
 » cessas aggredi quod scias mederi tibi? » *S. Cypr., lib.*
de Lapsis : « Confiteantur singuli, quæso vos, fratres di-
 » lectissimi, delictum suum : dum adhuc qui deliquit in
 » sæculo est, dum admitti confessio ejus potest, dum sa-
 » tisfactio et remissio facta per sacerdotes apud Dominum
 » grata est. » *S. Amb., lib. 1 de Pœnit., c. 8 :* « Cur bap-
 » tizatis, si per hominem peccata dimitti non licet? In
 » Baptismo utique remissio omnium peccatorum est;
 » neque interest utrum per Pœnitentiam, an per lavaerum
 » hoc jus sibi datum vindicent (sacerdotes) : idem in utro-
 » que mysterio est. »

*S. Aug., l. 2 de Conjugiis adult., c. 28, ubi docet Bap-
 tismum conferendum esse catechumenis in adulterio vi-
 ventibus, si desperati jacuerint, id est, si morti sint
 proximi, addit :* « Quæ autem Baptismatis, eadem re-
 » conciliationis est causa, si forte pœnitentem finiendæ
 » vitæ periculum præoccupaverit. Nec ipsos enim ex
 » hac vita sine arrha suæ pacis exire velle debet mater
 » Ecclesia. »

Unde sic : Qui agnoverunt in Ecclesia externum mi-
 nisterium per quod peccata etiam occulta confitentibus
 remittuntur, mentes a sordibus mundantur, peccatores
 Deo reconciliantur, ministerium solis presbyteris concre-
 ditum, eos supra principes et angelos constituens, eandem
 vim habens ac Baptismus, agnoverunt necessario sacra-
 mentum. At talis est pœnitentia, juxta sanctos Patres.
 Ergo, etc.

4° *Argumento præscriptionis.* 1° Certum est non solum
 Græcos schismaticos, sed et alias ecclesias Orientales eccle-
 siæ Romanæ infensissimas, septem habere sacramenta,
 inter quæ numeratur Pœnitentia : atqui hanc doctrinam
 ab ecclesia Romana non hauserunt ex quo ab illa sepa-
 rata sunt : quædam tamen ex illis separata sunt a sexto
 sæculo : ergo tunc dogma sacramenti Pœnitentiæ in uni-

versa Ecclesia admittebatur. 2° Ubi Novatianorum et Mon-
 tanistarum errores prodierunt, undique adversus illos
 conclamatum est, ex eo quod Ecclesiæ potestatem limita-
 rent : ergo tunc firmiter credebatur inesse Ecclesiæ po-
 testatem remittendi peccata post Baptismum commissa,
 proindeque Pœnitentiam esse sacramentum novæ Legis ;
 ergo fides sacramenti Pœnitentiæ ad ipsos Apostolos as-
 cendit, juxta axioma : *Quod universa tenet Ecclesia, nec
 conciliis fuit institutum, sed semper retentum est, non nisi
 ab Apostolis traditum rectissime creditur.* Ergo.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. B. Paulus, Hebr. vi, 4, ait : *Impossibile est
 enim eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam do-
 num cælestis... et prolapsi sunt, rursus renovari ad pœni-
 tentiam.* Ergo.

R. 1°. Si hæc verba ad rigorem sumerentur, probarent
 nulla peccata mortalia post Baptismum commissa remitti
 posse : hoc autem Protestantes cæterique hæretici nobis-
 cum negant. Ergo.

R. 2°. *Nego cons. q.* In verbis enim Apostoli nobis ob-
 jectis de pœnitentia sacramentali non agitur, sed de ea
 quæ ad regenerationem per Baptismum ab adultis exige-
 batur : *id patet ex contextu :* Apostolus namque, in fine
 capitis præcedentis, exprobrat Hebræis, quod sint adhuc
 imbecilles ad audiendum, cum magistri esse deberent
 propter tempus, et indigeant exordio ut doceantur *quæ
 sint elementa sermonum Dei :* affirmat tamen se ea præ-
 termissurum et ad præfectiora transiturum, quia impos-
 sibile est eos qui post Baptismum semel prolapsi sunt,
 rursus renovari ad pœnitentiam, id est ad pœnitentiam bap-
 tismalem, seu de novo per Baptismum renovari. Cum
 Baptismus novas creaturas nos efficiat per applicationem
 mortis Christi, dicitur sacramentum regenerationis et re-
 novationis; voces *rursus renovari* aperte indicant Apostolum
 de iteratione ejusdem sacramenti, seu ejusdem renovatio-
 ne agere, quod per hæc altera verba, *rursum crucifigentes*

sibimetipsis Filium Dei, confirmat, quasi diceret: hæc renovatio fieri non potest nisi per mortem Christi; Christus autem rursus crucifigi non potest: ergo impossibile est, etc. Ita fere omnes interpretes. Vide *Estium* in hunc locum.

Quidam tamen concedentes præfata verba de renovatione per sacramentum Pœnitentiæ intelligi posse, contendunt ea veram non exprimere impossibilitatem, sed ad summum magnam difficultatem, quod Protestantes non negant.

Obj. 2º. Idem Apost. ibid. x, 26, ait: Voluntarie enim peccantibus nobis, post acceptam notitiam veritatis jam non relinquitur pro peccatis hostia: terribilis autem quædam expectatio iudicii. Ergo.

R. 1º. Nota iterum hæc verba stricte sumpta probare nulla peccata post Baptismum remitti posse, quod prorsus negant omnes adversarii. Ergo.

R. 2º. Distinguo textum. Voluntarie peccantibus per apostasiam, Christum deserendo, non relinquitur hostia, concedo; secus, nego. Etenim Apostolus hortatur Hebræos ad tenendam spei nostre confessionem indeclinabilem, non deserentes collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam. Quidam igitur fidem Christianam abnegantes et cœtus Christianorum deserentes, ad Judaismum redibant: ut alios a tali apostasia removeat, declarat Apostolus sic peccantibus et in eo statu perseverantibus nullam jam relinqui pro peccatis hostiam: hoc quidem manifestum est: porro nihil inde contra thesim nostram erui potest: ergo.

Præcipua Protestantium argumenta solvemus, ubi de necessitate confessionis tractabimus.

PROPOSITIO SECUNDA.

Sacramentum Pœnitentiæ habet vim remittendi omnia peccata post Baptismum commissa.

Propositio est de fide, ut pote definita in concilio Tridentino, sess. 14, can. 1.

Prob. 1º Script. sacra. In textibus Evangelii supra ci-

tatis, Christus inter peccata non distinguit, sed verbis generalioribus utens, dicit: *Quæcumque alligaveritis, quæcumque solveritis*: ergo nec nos distinguere debemus. Aliunde nullum citatur principium quo talis distinctio nitatur, nec ulla datur regula ad separationem tuto faciendam inter peccata remittenda et peccata non remittenda. Ergo.

2º Ex SS. Patribus. S. Ambr., l. 1 de Pœnit., c. 3, n. 10, loquens Novatianis, ait: « Distinctionem peccatorum factis quæ solvenda a vobis putetis, et quæ sine remedio arbitremini; sed Deus distinctionem non facit, qui... relaxandi licentiam sacerdotibus suis, sine ulla exceptione concessit. »

S. Pacianus, Epist. 3 ad Sympronianum: « Dominus dicendo, quæcumque solveritis, omnino nihil excipit; quæcumque, inquit, vel magna, vel modica; » Bibliotheca Patrum.

S. Aug., lib. de Agone Christiano, cap. 31, de Novatianis ait: « Nec eos audiamus qui negant Ecclesiam Dei omnia peccata posse dimittere. »

Hæc testimonia aliaque non pauca quæ citari possent, simul ostendunt Pœnitentiam esse sacramentum, et vim habere omnia remittendi peccata. Ergo.

3º Traditione. Statim atque prodire Montanistæ, undique catholici adversus illos clamaverunt; episcopi eos velut hæreticos damnaverunt. Novatiani eis succedentes, similiter proscripti sunt pluribus in conciliis, et præsertim in concilio Romano, anno 255, in quo sexaginta aderant episcopi sub præsentia summi pontificis Corneli, qui doctrinam Novati declaravit inhumanissimam et a fraterna charitate alienam. Ergo tunc omnes persuasum habebant nulla esse peccata irremissibilia; idem semper creditum fuit. Ergo.

Solvuntur objectiones.

Cum nulli erroribus Montanistarum et Novatianorum nunc adherent, non est causa cur in solvendis eorum ar-

gumentis diu immoremur : ea tantum percurremus, principia solutionis breviter indicantes.

Obj. 1°. In I Reg. II, v. 25, legitur : *Si peccaverit vir in virum, placari ei potest Deus : si autem in Dominum peccaverit vir, quis orabit pro eo?* Ergo peccatum in Dominum remitti non potest, cum non sit orandum pro eo.

R. 1°. Verba hic nobis objecta aliaque ex Veteri Testamento desumpta, nihil adversum nos probare possunt ; nam propositio nostra libera Christi concessione in Novo Testamento expressa nititur : ergo hujusmodi argumenta proprio pondere ruunt.

R. 2°. *Nego consequ.* Non enim prohibetur oratio pro hujusmodi peccato, ut recte notat *S. Amb.*, lib. 1 de Poenit., cap. 9, n. 40 ; sed asseritur *singularis vitæ* esse debere aliquem ut orare præsumat pro eo qui peccavit directe in Dominum : « Quo enim major est culpa, eo majora quærenda sunt suffragia, » inquit *S. Doctor*. Aliunde Novatiani et Montanistæ non tenebant dari peccata apud Deum irremissibilia, pro quibus frustra oraretur : ergo hæc difficultas adversariis solvenda est.

Obj. 2°. Christus dicit apud Matth. XII, 31 : *Omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus : Spiritus autem blasphemia non remittetur. Et quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei : qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro.* Idem habetur apud Marc. III, 28, et Luc. XII, 10 : ergo datur peccatum irremissibile.

R. 1°. Hæc verba adhuc probarent dari peccata apud Deum irremissibilia, non vero tantum ex parte Ecclesiæ : ergo in causam adversariorum male allegantur.

R. 2°. *Si omne peccatum et blasphemia remittatur hominibus, præter blasphemiam in Spiritum sanctum, ut fert textus citatus, eo ipso refelluntur adversarii qui homicidium, idololatriam, fraudem, negationem, blasphemiam in genere, mæchiam, fornicationem, aliaque gravissima peccata excipiunt.*

R. 3°. Christus non dicit blasphemiam in Spiritum sanctum remitti non posse, sed non remittendam esse :

porro non repugnat Christum annuntiare animo prophético quoddam genus peccati non remittendum esse, quamvis Ecclesia habeat potestatem omnia relaxandi peccata ; quia fieri potest ut peccator excæcatus et obduratus, de peccato sufficienter non doleat, ad Ecclesiam non recurat, vel, Deo summe justò id ex terribili judicio permittente, tempus poenitentiam agendi non habeat.

R. 4°. *Distinguo consequens.* Datur peccatum irremissibile, id est quod difficile remittitur, *conc.* ; quod Ecclesia poenitenti remittere non potest, *nego consequ.* Etenim blasphemia in Spiritum sanctum, juxta communem Patrum et Scripturæ sacræ interpretum sententiam, ea es animi perversitas quæ contra veritatem evidenter cognitam obduratur, et ipsa Dei opera, v. g., miracula quæ Spiritu sancto appropriantur, tribuit diabolo, sicut faciebant Judæi, dicentes de Christo : *Hic non ejicit demones, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum.* Porro certum est tale peccatum difficile remitti posse ; nam difficile est hominem cum tanta malitia peccantem, sicque obduratum, sincere ad Deum reverti : conversio quippe ad Deum fit per humile obsequium veritati cognitæ : porro qui contra veritatem cognitam sic obdurescit, viam ad Deum redeundi voluntarie sibi præcludit : ergo, etc. Ita *S. Chrysost.* et plerique recentiores.

Cæterum præfatus Evangelii textus adeo difficilis est, ut *S. Augustinus* dicere non dubitaverit, Serm. 71 de verbis Evangelii, nullum alium in omnibus Scripturis sacris reperiri difficiliorem : sed ipse sanctus Doctor dixit, *ibid.*, se nescire unde hoc procedat, *cum poenitentia quorundam criminum locus in Ecclesia non negetur.* Ergo.

Obj. 3°. I Joan. V, 16 : *Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, et dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem : non pro illo dico ut roget quis.* Ergo est peccatum ad mortem seu irremissibile.

R. 1°. Multi per illud peccatum ad mortem intelligunt impoententiam finalem, quæ quidem est irremissibilis, et vana est oratio pro illa : at nihil inde contra propositionem nostram sequitur, *ut patet.*

R. 2º. *Nego conseq.* Quamquam enim hæc B. Apostoli verba, *est peccatum ad mortem*, sint intellectu difficillima, ut omnes fatentur, non probant dari peccatum irremissibile ad sensum Novatianorum : nulla quippe fit mentio de potestate Ecclesiæ. Nec S. Joannes dicit pro tali peccato non esse orandum : « Non scriptum est : Nullus orabit pro eo; » sed : Quis orabit pro eo? hoc est, quis ille sit qui in tali causa orare possit quaritur, non excluditur, » inquit S. Ambros. l. 5 de Pœnit., cap. 9, n. 40. Unde probabilis est Apostolum hic intelligere per peccatum ad mortem peccatum mortale cui peccator adhæret; non prohibet ne fideles pro tali peccato orent, sed non audet illos hortari ad orandum cum ea fiducia de qua locutus est in versibus 14 et 15 ejusdem capituli, dicendo : *Hæc est fiducia quam habemus ad Deum : quodcumque petierimus secundum voluntatem ejus, audit nos.* Et sane cum eadem fiducia orare non possumus pro homine obdurato ac pro eo qui de peccato jam dolet. Ergo.

Plures alii objici solent textus, ut II Machab. ix, 13, ubi de Antiocho legitur : *Orabat Dominum a quo non esset misericordiam consecutus;* Epist. ad Hebr. xii, 17, ubi dicitur de Esau : *Non enim invenit pœnitentiæ locum, quamcum cum lacrymis inquisisset eam.* Verum Antiochus Deum ex corde contrito et vere converso non quærebat, ideo misericordiam non consecutus est; Esau veniam non petebat a Deo, sed precibus et lacrymis frustra quæsivit a patre ut, de benedictione data pœnitens, eam revocaret.

Dicit Deus in Proverb. i, 28 : *Tunc invocabunt me, et non exaudiam eos;* et Christus apud Joan. viii, 21 : *Queretis me, et in peccato vestro moriemini.* Sed in his locis agitur de peccatoribus qui viventes Deum contempserunt, et morientes illum ex metu quodam modo invocant, et non exaudiuntur, quia sincere et efficaciter non sunt pœnitentes : manifestum est autem unicuique attendenti hos textus aliosque similes a Novatianis inaniter allegari.

Objicitur adhuc 4º sanctos Patres pluries affirmare pœnitentiam semel tantum imponendam esse : verum tunc

de pœnitentia publica et solemnī, de qua aliquid infra dicemus, loquuntur, non vero de absolutione sacramentali quæ semper iterari potest.

Objicitur 5º facilitatem veniæ incentivum esse peccandi : sed antiqua illa objectio, a *Sismondi* renovata, grave sustinere non potest examen; venia enim non conceditur nisi vere contritis et sincere confessis.

PROPOSITIO TERTIA.

Pœnitentia est sacramentum a Baptismate prorsus distinctum.

Prob. Illa propositio tenenda est quæ est de fide, probatur Scriptura sacra, traditione et rationibus theologis : atqui nostra propositio est de fide, probatur, etc.

1º *Est de fide.* Definitur enim in concilio Trid., sess. 14, can. 2, his verbis : « Si quis sacramenta confundens, ipsum Baptismum Pœnitentiæ sacramentum esse dixerit, » quasi hæc duo sacramenta distincta non sint, atque ideo Pœnitentiæ non recte secundam post naufragium tabulam appellari; anathema sit. »

2º *Prob. Scriptura sacra.* Textus enim supra citati, *Quæcumque alligaveritis*, etc.; *Quorum remisistis*, etc.; significant peccata remittenda aut retinenda esse per modum judicii : atqui peccata non remittuntur in Baptismate per modum judicii, sed per modum regenerationis : ergo prædicta verba designant sacramentum a Baptismate distinctum.

3º *Traditione.* Ubique enim in Ecclesia, tum Occidentali, tum Orientali, et in variis sectis hæreticis et schismaticis in Oriente adhuc existentibus, septem habentur sacramenta, et numeratur Pœnitentia tanquam sacramentum a Baptismate distinctum.

4º *Rationibus theologis.* 1º Protestantes, quos hic impugnamus, nihil admittere volunt nisi quod in Scriptura continetur : porro Scriptura non docet Pœnitentiæ a Baptismate non differre, imo contrarium evidenter supponit; non enim ad Baptismum aut ad recordationem ejus

B. Paulus remittit incestuosum Corinthium, et B. Petrus Simonem Magum, sed ad Pœnitentiæ lamenta. 2° Apostoli eorumque successores acceperunt his verbis, *Quorum retinueritis, etc.*, potestatem retinendi peccata: atqui frustra retinerentur peccata, si sola Baptismi recordatio ea delere posset. 3° Vel Baptismus remitteret peccata post ipsum commissam, ex opere operato, vel ex opere operantis: atqui neutrum dici potest. Non prius, cum illud sacramentum iterum non conferatur. Non posterius; nam tunc eo sensu peccata remittere censeretur, quod recordatio ejus per fidem operans, actus pœnitentis excitaret, ut ait *Calvinus*, Inst. cap. 18, n. 4; atqui recordatio Baptismi non aptior est ad hujusmodi actus excitandos quam memoria aliorum sacramentorum, et præsertim passionis ac mortis Christi. 4° Ea sacramenta sunt distincta quorum subditi, ministri, institutio, materia, forma et effectus discrepant: atqui sic respective se habent Baptismus et Pœnitentia; ergo.

Dices 1°: Christus ait apud S. Marc. xvi, 19: *Qui crediderit, et baptizatus fuerit, saluus erit*; et B. Paulus, Eph. v, 26, dicit Christum mundare Ecclesiam *lavoacro aquæ, in verbo vitæ*. Ergo sola fides cum Baptismo sufficit ad salutem.

R. Nego conseq. Illi enim textus probant quidem necessitatem fidei et Baptismi ad primam regenerationem, proindeque ad salutem; non vero probant peccata postea commissam sola Baptismi recordatione delenda esse. Ergo.

Dices 2°: *S. Aug.*, lib. 1 de Nuptiis et Concup., cap. 33, citans verba B. Pauli ad Eph., dicit: Non ut Baptisma, » quoties peccatur, toties repetatur; sed quia eo ipso » quod semel datur, fit non solum antea, verum etiam » postea quorumlibet peccatorum venia fidelibus impetretur. » Unde sic: *S. Aug.* tribuit Baptismo remissionem peccatorum post illum commissorum: ergo æstimavit Pœnitentiam a Baptismo non differre.

R. Dist. ant. Tribuit Baptismo, etc., tanquam causæ remotæ, *conc.*; tanquam causæ proximæ, *nego ant.* Mens sancti Doctoris est ostendere Baptismum adeo necessarium

esse, ut sine ipso nulla peccata remitti possint; nam, cum illud sacramentum sit janua aliorum sacramentorum, ipsa Pœnitentia nullam haberet efficaciam, nisi vel sequeretur Baptismus, vel præcessisset, quod quidem apud omnes certum est. Ergo.

PROPOSITIO QUARTA.

Sententia absolutionis non tantum declarat peccata esse remissa, sed ea vere remittit.

Nostra propositio est de fide. Fuit enim definita in concil. Trid., sess. 14, can. 9: « Si quis dixerit absolutionem sacramentalem sacerdotis non esse actum iudicialem, sed nudum ministerium pronuntiandi et declarandi remissa esse peccata confitenti, modo tantum » credat se esse absolutum.... anathema sit. »

Prob. 1° *Script. sacra.* Joan. xx, 29: *Quorum remisistis peccata, etc.* Hæc verba accipi debeat sensu obvio et naturali: porro sensu obvio et naturali accepta, non significant potestatem declarandi peccata esse remissa, ut patet. Insuper, eodem modo, ex textu, peccata remittuntur in cælo quo remittuntur per absolutionem: atqui vere remittuntur in cælo, non vero declarantur remissa. Ergo.

Prob. 2° *ex SS. Patribus.* *S. Cyprianus* supra citatus: « Confiteantur singuli.... dum remissio facta per sacerdotem apud Dominum grata est. » *S. Chrysostom.*, de Sacerdotio, l. 3: « Corporis lepram purgare, imo potius » nullatenus purgare, sed purgatam probare, tantum Judæorum sacerdotibus licebat; et tamen nostri quanta » tunc esset, pro sacerdotali dignitate, concertatio! Hi vero » non lepram corporis, sed immunditiam animæ, non purgatam probandi, sed prorsus purgandi potestatem acciperunt. » *Neque dici potest* S. Doctorem hæc verba ad remissionem peccatorum per Baptismum referre, cum tunc peccata non secernantur a peccatis, sicut lepra a lepra.

Si absolutio esset mere declaratoria, SS. Patres non docerent 1° peccatorum remissionem fieri per sacerdotes; 2° prius solvi in terra quam in cælo; 3° aliter remitti per claves quam per Baptismum, etc. Ergo.

Prob. 3° ratione. 1° Sacramenta novæ Legis gratiam sacramentalem produciunt ex opere operato; verum, in hypothese adversariorum, Pœnitentia non produceret gratiam sacramentalem ex opere operato, bene vero ex opere operantis, siquidem peccata vi dispositionum pœnitentis remitterentur. 2° Si finis absolutionis sit tantum dispositiones pœnitentis excitare, et notum ei facere peccata ejus per fidem esse remissa, inde sequeretur sententiam alta voce et lingua vulgari proferendam esse sub pœna nullitatis; in multitudinem fidelium prolatam, v. g., in concione publica, validam, imò saepe meliorem esse: at qui hæc consecutaria admitti nequeunt. Ergo.

Verus igitur sensus absolutionis est: *Ego, nomine Dei, tanquam ipsius minister, et ex potestate ab ipso mihi concessa, remitto peccata tua, seu tibi confero gratiam peccatorum tuorum remissivam.*

Soleantur objectiones.

Obj. 1°. Luc. v, 21: *Quis potest dimittere peccata nisi solus Deus?* Ergo ministri sacramenti Pœnitentiæ declarant tantum peccata esse remissa.

R. Nego consequ. Etenim solus Deus potest, tanquam causa primaria, peccata dimittere; at procul dubio ministerio hominis uti potest ad ea dimittenda: porro in sacramento Pœnitentiæ sacerdos dimittit peccata, non ut causa primaria, sed ut minister Dei. Ergo nihilominus solus Deus dimittit peccata. Unde S. Pacianus, Epist. 1 ad Sympronianum, Donatistam: « Solus hoc Deus poterit, verum est; sed et quod per suos sacerdotes facit, ipsius potestas est. » Ergo.

Obj. 2°. SS. Patres pluribus in locis comparant sacerdotem pœnitentes absolventem, sacerdotibus Judaicis quibus leprosi a Christo sanati jussi sunt se ostendere, et Apostolis qui Lazarum e monumento jam egressum a vinculis solverunt: vide S. Hieron., in caput XVI Matth., S. Aug., Serm. 57, de verbis Evang., S. Greg. Mag., Homil. 26 in Matth. At in his casibus nec sacerdotes

sauant lepram, nec Apostoli resuscitant Lazarum: ergo similitè, etc.

R. Dist. maj. SS. Patres comparant, etc., quoad aliqua, conc.; quoad omnia, nego maj. Etenim 1° S. Hieron., hoc solum probare sibi proponit, nempe omnes peccatores non indiscriminatim reconciliandos esse, sed probandos, ut discernantur, quod exemplo sacerdotum Judaicorum confirmat his verbis: « Legimus in Levitico de leprosis, » ubi jubentur ut ostendant se sacerdotibus.... non quo » sacerdotes leprosos faciant et immundos, sed quo habeant » notitiam leprosi et non leprosi, et possint discernere » qui mundus quive immundus sit.... sic et alligat » vel solvit episcopus et presbyter, non eos qui insontes » sunt vel noxii, sed pro officio suo, cum peccatorum audierit » varietates, scit qui ligandus sit, quive solvendus, » id est, qui absolutione dignus, quive indignus. Talis est sensus S. Hieronymi toti traditioni congruens: porro in ea doctrina nihil est quod systemati adversariorum faveat.

2° S. Aug. et S. Greg. exemplum Lazari asserunt, ut ostendant peccatores a sacerdotibus solvi non posse, nisi prius gratia divina excitati vivere incipiant, videlicet, per displicentiam peccati, propositum non peccandi et sincerum veræ conversionis desiderium: non vero docuerunt eos non esse absolvendos, nisi plene per gratiam sanctificantem viverent; imò contrarium expresse dixerunt. Sic S. Aug., Serm. 2 in Psal. c1: « Remissio peccatorum solutio est; quid enim prodesset Lazaro; quia processit » de monumento, nisi diceretur: Solvite eum et sinite » abire?... Fit hoc in corde pœnitentis: cum audis hominem » pœnitere peccatorum suorum, jam revixit; cum » audis hominem confitendo proferre conscientiam, jam » de sepulcro eductus est, sed nondum solutus est. » Quando solvitur? A quibus solvitur? Quæ solveritis, » inquit, in terra, et in celo erunt soluta. »

Duplex igitur distinguenda est vita peccatoris: una inchoata per gratiam excitantem, et altera perfecta per gratiam sanctificantem: peccator frustra absolveretur, nisi priori modo jam viveret; sic vero dispositus, vitam perfectam per absolutionem obtinet.

Hanc doctrinam duplicis vitæ peccatoris confirmarunt summi pontifices Pius V et Gregorius XIII, damnando sequentem propositionem Baii, quæ est numero 64: « Illa » distinctio duplicis vivificationis, alterius qua vivificatur » peccator, dum ei pœnitentiæ et vitæ novæ propositum » et inchoatio per Dei gratiam inspiratur, alterius qua » vivificatur qui vere justificatur et palme vivus in vite » Christi efficitur, pariter commentita est et Scripturis » minime congruens. »

Quæritur 1° an sententia veterum theologorum qui docebant absolutionem sacerdotis esse tantum declaratoriam, quia supposebant peccatorem vi contritionis perfectæ, cujus necessitatem admittebant, jam esse justificatum, sit hæretica.

R. Est temeraria, erronea, principis Concilii Tridentini minime congruens, non tamen formaliter hæretica. Nam 1° multum differt ab errore pseudoreformatorum qui negant Pœnitentiam esse sacramentum et ullam producere gratiam. Theologi enim de quibus agitur, admittebant Pœnitentiam esse sacramentum novæ Legis, gratiam sanctificantem producere, et contritionem quantumvis perfectam peccata non delere nisi in ordine ad claves Ecclesiæ. 2° Directe non fuit damnata; concilium enim Tridentinum anathemate percussit eos qui dicerent, sicut hæretici, absolutionem non esse actum judiciale, sed nudum ministerium: at rigore dici posset absolutionem esse actum judiciale, licet duntaxat declararet peccata esse remissa; quia, videlicet, sacerdos tanquam minister Christi, prius audita confessione, juridice pronuntiaret peccata esse remissa, sicque ritum sacramentalem, vi cujus peccata a Deo remitterentur, applicaret. Certe hæc explicatio est subtilis et menti concilii Tridentini parum conformis; igitur ab omnibus catholicis nunc rejicitur: attamen sufficit ut sententia theologorum ei adherentium non sit hæretica. Unde *Soto* et *Salmeron*, qui concilio Tridentino adfuerant, hanc sententiam refellentes, non dicunt illam a concilio fuisse damnatam.

Quæritur 2° quandonam institutum fuerit Pœnitentiæ sacramentum.

R. Christus illud promiserat dicendo Petro: *Dabo tibi claves, etc.*, et omnibus Apostolis: *Quæcumque alligaveritis, etc.* Illud vero instituit post resurrectionem suam, quando insufflans super Apostolos, dixit eis: *Accipite Spiritum sanctum; Quorum remiseritis, etc.* Ita propriis verbis docet concil. Trid., sess. 14, cap. 1: « Dominus autem » sacramentum Pœnitentiæ tunc præcipue instituit, cum » a mortuis excitatus, insufflavit in discipulos suos, dicens: *Accipite,* » etc.

CAPUT SECUNDUM.

DE MATERIA SACRAMENTI PœNITENTIÆ.

Duplex distinguitur materia sacramenti Pœnitentiæ: una remota circa quam versatur, et altera proxima ex qua componitur sacramentum.

ARTICULUS PRIMUS.

DE MATERIA REMOTA SACRAMENTI PœNITENTIÆ.

Nulla in eo puncto est controversia inter theologos, qui omnes fatentur materiam remotam, seu potius removen- dam, sacramenti Pœnitentiæ, esse peccata post Baptismum commissa. Sunt enim objectum circa quod delectandum versatur sacramentum.

Hæc materia potest esse necessaria, vel tantum sufficiens et non necessaria.

PROPOSITIO PRIMA.

Omnia peccata mortalia post Baptismum commissa et nondum directe remissa per sacramentum Pœnitentiæ, sunt materia necessaria sacramenti Pœnitentiæ.

Prob. Omnia peccata mortalia sunt materia sacramenti Pœnitentiæ necessaria, si omnes homines peccati mortalis rei ad illud sacramentum recurrere teneantur: atqui pro-

Hanc doctrinam duplicis vitæ peccatoris confirmarunt summi pontifices Pius V et Gregorius XIII, damnando sequentem propositionem Baii, quæ est numero 64: « Illa » distinctio duplicis vivificationis, alterius qua vivificatur » peccator, dum ei pœnitentiæ et vitæ novæ propositum » et inchoatio per Dei gratiam inspiratur, alterius qua » vivificatur qui vere justificatur et palme vivus in vite » Christi efficitur, pariter commentita est et Scripturis » minime congruens. »

Quæritur 1° an sententia veterum theologorum qui docebant absolutionem sacerdotis esse tantum declaratoriam, quia supposebant peccatorem vi contritionis perfectæ, cujus necessitatem admittebant, jam esse justificatum, sit hæretica.

R. Est temeraria, erronea, principis Concilii Tridentini minime congruens, non tamen formaliter hæretica. Nam 1° multum differt ab errore pseudoreformatorum qui negant Pœnitentiam esse sacramentum et ullam producere gratiam. Theologi enim de quibus agitur, admittebant Pœnitentiam esse sacramentum novæ Legis, gratiam sanctificantem producere, et contritionem quantumvis perfectam peccata non delere nisi in ordine ad claves Ecclesiæ. 2° Directe non fuit damnata; concilium enim Tridentinum anathemate percussit eos qui dicerent, sicut hæretici, absolutionem non esse actum judiciale, sed nudum ministerium: at rigore dici posset absolutionem esse actum judiciale, licet duntaxat declararet peccata esse remissa; quia, videlicet, sacerdos tanquam minister Christi, prius audita confessione, juridice pronuntiaret peccata esse remissa, sicque ritum sacramentalem, vi cujus peccata a Deo remitterentur, applicaret. Certe hæc explicatio est subtilis et menti concilii Tridentini parum conformis; igitur ab omnibus catholicis nunc rejicitur: attamen sufficit ut sententia theologorum ei adherentium non sit hæretica. Unde *Soto* et *Salmeron*, qui concilio Tridentino adfuerant, hanc sententiam refellentes, non dicunt illam a concilio fuisse damnatam.

Quæritur 2° quandonam institutum fuerit Pœnitentiæ sacramentum.

R. Christus illud promiserat dicendo Petro: *Dabo tibi claves, etc.*, et omnibus Apostolis: *Quæcumque alligaveritis, etc.* Illud vero instituit post resurrectionem suam, quando insufflans super Apostolos, dixit eis: *Accipite Spiritum sanctum; Quorum remiseritis, etc.* Ita propriis verbis docet concil. Trid., sess. 14, cap. 1: « Dominus autem » sacramentum Pœnitentiæ tunc præcipue instituit, cum » a mortuis excitatus, insufflavit in discipulos suos, dicens: *Accipite,* » etc.

CAPUT SECUNDUM.

DE MATERIA SACRAMENTI PœNITENTIÆ.

Duplex distinguitur materia sacramenti Pœnitentiæ: una remota circa quam versatur, et altera proxima ex qua componitur sacramentum.

ARTICULUS PRIMUS.

DE MATERIA REMOTA SACRAMENTI PœNITENTIÆ.

Nulla in eo puncto est controversia inter theologos, qui omnes fatentur materiam remotam, seu potius removen- dam, sacramenti Pœnitentiæ, esse peccata post Baptismum commissa. Sunt enim objectum circa quod delectum versatur sacramentum.

Hæc materia potest esse necessaria, vel tantum sufficiens et non necessaria.

PROPOSITIO PRIMA.

Omnia peccata mortalia post Baptismum commissa et nondum directe remissa per sacramentum Pœnitentiæ, sunt materia necessaria sacramenti Pœnitentiæ.

Prob. Omnia peccata mortalia sunt materia sacramenti Pœnitentiæ necessaria, si omnes homines peccati mortalis rei ad illud sacramentum recurrere teneantur: atqui pro-

habimus infra, demonstrando necessitatem confessionis, omnes reos peccati mortalis ad sacramentum Pœnitentiæ recurrere teneri : ergo.

Diximus 1° post Baptismum commissa ; quia peccatum originale et etiam peccata actualia ante Baptismum commissa, clavibus Ecclesiæ subjici non possunt ; Ecclesia enim de iis qui foris sunt non judicat, et tamen sacramentum Pœnitentiæ per modum judicii administratur : ergo.

Diximus 2° nondum directe remissa per sacramentum Pœnitentiæ ; probabimus enim infra strictam dari obligationem confitendi peccata aliter remissa, v. g., vi contritionis perfectæ, ante sacramentum, aut indirecte, vi absolutionis in ipso sacramento, si bona fide oblivioni data fuissent.

PROPOSITIO SECUNDA.

Peccata venialia sunt materia sacramenti Pœnitentiæ sufficiens, sed non necessaria.

Prob. prima pars, videlicet ea esse materiam sufficientem. Etenim verba Christi, Quæcumque solveritis, etc., Quorum remisistis, etc., sunt generalia et ad omnia vincula spiritualia extendenda sunt : porro peccatum veniale, etiam minimum, aliquod est vinculum spirituale : ergo.

Prob. secunda pars ex concilio Trid., sess. 14, c. 5 : « Venialia quibus a gratia Dei non excludimur, et in quæ » frequentius labimur, quanquam recte et utiliter, citra » que omnem præsumptionem, in confessione dicantur, » quod piorum hominum usus demonstrat, taceri tamen » citra culpam, multisque aliis remediis expiari possunt. » Ergo. »

PROPOSITIO TERTIA.

Peccata jam directe remissa sunt materia sufficiens sacramenti Pœnitentiæ.

Prob. 1° verbis Christi, Quorum remisistis, etc. Christus enim non dicit, Quorum semel remisistis ; non vetat

igitur condonationem iterare. 2° Qui alterum offendit, potest iterum atque iterum culpam confiteri, veniam petendo ; et offensus recte dicit iterum : *Veniam concedo, tibi parlo* : ergo a pari, etc. 3° Denique id constat ex praxi Ecclesiæ et usu piorum hominum : quæ ratio sola est validissima et sufficit. Ergo.

Dices 1° : Peccata remissa jam non sunt peccata : ergo non possunt esse, etc.

R. Dist. ant. Non sunt peccata, actu, conc. ; non possunt revocari in mentem ut peccata præterita, nego ant. Quoties autem sic rememorantur, peccator de illis dolere debet ; ea confiteri et pro illis de novo satisfacere potest : cur ergo repugnaret absolutionem super iisdem iterari ?

Inst. 1°. Verba absolutionis vera esse debent : atqui non essent vera, siquidem peccata reipsa non remitterentur : ergo.

R. Nego min. Sensus enim verborum absolutionis est ; Confero tibi gratiam sanctificantem, peccatorum remissionem : porro ille sensus verus est, licet peccata jam fuerint remissa.

Inst. 2°. Qui super vinctum a corporalibus vinculis jam solutum diceret, Solvo te, falsum pronuntiaret : ergo a pari, etc.

R. Nego conseq. et paritatem. Ratio disparitatis est quod solutio a vinculis corporalibus effectum positivum sibi annexum non habeat, et in dicto casu jam fieri nequit ; e contra Pœnitentiæ sacramentum gratiam sanctificantem secum portat, eamque pœnitenti recte disposito confert. Ergo.

Inst. 3°. Qui verba consecrationis super hostiam jam consecratam pronuntiarat, sacramentum non conficeret : ergo similiter et qui verba absolutionis, etc.

R. Nego iterum conseq. et paritatem. Ratio disparitatis est quod in hostia consecrata non existat panis, materia essentialis Eucharistiæ ; contra vero peccata remissa possunt esse objectum doloris, confessionis et satisfactionis : hi autem actus pœnitentis sunt materia sacramenti Pœnitentiæ : ergo.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE MATERIA PROXIMA SACRAMENTI PŒNITENTIÆ.

Lutherani qui hoc sacramentum retinent, assignant pro ejus materia terrores conscientie ex aguito peccato incussos, et fidem ex Evangelio vel absolutione conceptam qua credit quis sibi per Christum esse remissa peccata; Palav. Hist. concil. Trid., l. 12, cap. 10, n. 3.

Moellier doctrinam Protestantium in hoc puncto sic exprimit: « L'effroi de la conscience nous rend seul dignes des mérites de Jésus-Christ; puis la foi, comme organe, délivrant l'homme de ses terreurs, le rend juste et saint aux yeux de Dieu. Ensuite, quand le fidèle est justifié, le dessein de changer de vie et l'amour de Dieu naissent de la foi; en sorte que ces deux sentiments ne contribuent en rien à la justification, et n'entrent point, par conséquent, dans l'idée de la pénitence. (Symbolique, 33.)

Error iste damnatus est in concil. Trid., sess. 14, cap. 3, his verbis: « Sancta synodus eorum sententias damnat qui Pœnitentiæ partes incussos conscientie terrores et fidem esse contendunt. » Idem habetur can. 4 ejusdem sess.

Calvinus vero, Pœnitentiã habens tantum ut virtutem, duas ipsi partes essentielles assignat, nempe mortificationem et vivificationem, id est, abnegationem sui et interiorum animi renovationem; Institut., de Pœnitent., n. 2.

Inter catholicos variæ sunt opiniones quæ ab Ecclesia non fuerunt damnatæ. 1º Scotus totam sacramenti Pœnitentiæ essentiam in sola absolutione reponit, contritionem vero, confessionem et satisfactionem tradit ut dispositiones necessarias, et non ut partes sacramenti: plures recentiores huic opinioni subscripserunt, inter quos Maldonat. 2º Durandus volebat totam sacramenti Pœnitentiæ materiam in sola confessione pœnitentis consistere, contritionem vero esse dispositionem, et satisfactionem fructum Pœnitentiæ. 3º Palulanius tres actus pœnitentis, contritionem, confessionem et satisfactionem pariter necessarios

esse contendit, cui consentire videtur Petrus Omensis, dicens absolutionem datam ante satisfactionem, esse nullam. 4º Melchior Canus docet contritionem non esse partem essentialem sacramenti, sed integram duntaxat. 5. Eruditus P. Marinus, l. 8, cap. 8 et 15, probare intendit manus impositionem ad reconciliandum peccatorem etiam private semper fuisse in usu, eamque necessariam esse; Witasse et plures alii volunt eam esse materiam hujus sacramenti. 6º Cæteri vero theologi pro materia sacramenti Pœnitentiæ proxima assignant, post S. Thomam in tertia q. 84, art. 2, tres actus pœnitentis, scilicet contritionem, confessionem, et satisfactionem in principio suo, id est in dispositione mentis, et aliquo modo inchoatam per ipsam confessionem, et in voto de cæteris: satisfactio enim in re et in actibus suis, est pars sacramenti integralis, non autem essentialis, ut ostendemus infra.

PROPOSITIO.

Tres actus pœnitentis, contritio, confessio et satisfactio, sunt materia proxima sacramenti Pœnitentiæ.

Prob. 1º Decreto Eugenii IV ad Armenos: « Quartum sacramentum est Pœnitentiæ, cujus quasi materia sunt actus pœnitentis. »

2º Concil. Trid., sess. 14, cap. 3, et can. 4: « Si quis negaverit ad integram et perfectam peccatorum remissionem requiri tres actus in pœnitente, quasi materiam sacramenti Pœnitentiæ, videlicet contritionem, confessionem et satisfactionem, quæ tres Pœnitentiæ partes dicuntur... anathema sit. » Unde sic: Quamvis concilium Trid. controversiam inter Scotistas et Thomistas definire noluerit, referente Palavio, l. 12, cap. 12, attamen in sententiam Thomistarum, quæ est nostra, multo magis propendere videtur. Etenim 1º loquitur de materia hujus sacramenti et aliam præter actus pœnitentis non assignat. 2º Dicit hos actus esse partes Pœnitentiæ: concurrunt ergo ad consiciendum sacramentum. 3º Eodem modo synodus Trid. loquitur de forma absolutionis ac de acti-

bus pœnitentis, cap. 3 : at forma est pars essentialis sacramenti : ergo et actus pœnitentis : porro si sint partes essentialis, tenent locum materiæ. 4° Catechismus concilii Trid., cap. 17, de Actibus pœnitentis, sic habet : « Neque vero hi actus, quasi materia a sancta synodo appellantur, quia veræ materiæ rationem non habent; sed quia ejus generis materia non sint, quæ extrinsecus adhibeatur, ut aqua in Baptismo et chrisma in Confirmatione. » Ergo.

Prob. 3° ratione. Sacramentum Pœnitentiæ per modum judicii administrari debet, ut patet ex ipsius institutione et ex infra dicendis : in judicio autem cognitio causæ est materia : ergo confessio est materia sacramenti Pœnitentiæ : at cum fieri debeat in ordine ad reconciliationem, oportet eam esse cum dolore et satisfactione saltem in proposito. Ergo.

Dices 1° : Concil. Trid. docet, sess. 14, cap. 4, contritionem præparare ad remissionem peccatorum : ergo est dispositio ad sacramentum, non vero pars ejus.

R. Nego conseq. et dico contritionem esse simul dispositionem, quatenus ex parte pœnitentis consideratur, et partem sacramenti in quantum a Christo ad hanc dignitatem fuit elevata. Idem de aliis actibus pœnitentis dici potest. Ergo.

Dices 2° : In sacramentis minister simul applicat materiam et formam : at supposito actus pœnitentis esse materiam sacramenti Pœnitentiæ, pœnitens unam partem sacramenti applicaret et sacerdos alteram, et sic uterque foret minister. Ergo.

R. Nego maj. In pluribus quidem sacramentis minister simul applicat materiam et formam, ut in Baptismo, in Confirmatione, in Ordine, in Extrema-Untione. At in sacramentis quæ a sola voluntate Christi pendent, argumentum a pari est vitiosum. Et revera, quædam sunt sacramenta in quibus minister non simul applicat materiam et formam, sed tantum formam super materiam sibi oblatam pronuntiat, et sacramentum efficitur, scilicet, in Eucharistia et probabilius in Matrimonio ; cur non in Pœniten-

tia? pœnitens autem non magis est comminister sacramenti quam sacrista qui panem eucharisticum ante missam ponit in altare : ergo.

Dices 3° : Materia alicujus sacramenti debet esse sensibilis : atqui contritio non est sensibilis : ergo.

R. Dist. min. Non est sensibilis in se, *conc.*; in actibus externis eam manifestantibus, *nego min.* Etenim contritio, quæ est actus cordis, manifestatur per nonnullos actus quibus judicatur hominem esse contritum. Ergo.

Cum impositio manus in eunctis Ritualibus simpliciter præscribatur, et aliunde graves auctores arbitrantur eam esse necessariam, nunquam omittenda est; et si ob infirmitatem sacerdos manum dexteram extendere non posset, sinistram protendere deberet; imo, et absolutionem sine manus impositione pronuntiatam iterare, quia ubi de validitate sacramentorum agitur, pars tutior semper est eligenda.

CAPUT TERTIUM.

DE CONTRITIONE.

Vox *contritio*, a verbo *conterere* veniens, denotat in sensu grammatico actionem aliquid durum in partes minutas disrumpendi, et per metaphoram exprimit actum internum quo duritia cordis frangitur. Definitur a concilio Trid., sess. 1, cap. 4 : *Animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero.*

Dicitur 1° *animi dolor*; id est, interna voluntatis tristitia, non vero affectio exterior in parte sensitiva : aliquando hæc affectio ex vehementi dolore interno nascitur, et est laudabilis, non autem necessaria, cum ab homine non pendeat.

Dicitur 2° *detestatio de peccato commisso*; id est odium peccati, efficiens ut quis valde exoptaret non peccasse.

Dicitur 3° *cum proposito non peccandi de cætero* : detes-

bus pœnitentis, cap. 3 : at forma est pars essentialis sacramenti : ergo et actus pœnitentis : porro si sint partes essentialis, tenent locum materiæ. 4° Catechismus concilii Trid., cap. 17, de Actibus pœnitentis, sic habet : « Neque vero hi actus, quasi materia a sancta synodo appellantur, quia veræ materiæ rationem non habent; sed quia ejus generis materia non sint, quæ extrinsecus adhibeatur, ut aqua in Baptismo et chrisma in Confirmatione. » Ergo.

Prob. 3° ratione. Sacramentum Pœnitentiæ per modum judicii administrari debet, ut patet ex ipsius institutione et ex infra dicendis : in judicio autem cognitio causæ est materia : ergo confessio est materia sacramenti Pœnitentiæ : at cum fieri debeat in ordine ad reconciliationem, oportet eam esse cum dolore et satisfactione saltem in proposito. Ergo.

Dices 1° : Concil. Trid. docet, sess. 14, cap. 4, contritionem præparare ad remissionem peccatorum : ergo est dispositio ad sacramentum, non vero pars ejus.

R. Nego conseq. et dico contritionem esse simul dispositionem, quatenus ex parte pœnitentis consideratur, et partem sacramenti in quantum a Christo ad hanc dignitatem fuit elevata. Idem de aliis actibus pœnitentis dici potest. Ergo.

Dices 2° : In sacramentis minister simul applicat materiam et formam : at supposito actus pœnitentis esse materiam sacramenti Pœnitentiæ, pœnitens unam partem sacramenti applicaret et sacerdos alteram, et sic uterque foret minister. Ergo.

R. Nego maj. In pluribus quidem sacramentis minister simul applicat materiam et formam, ut in Baptismo, in Confirmatione, in Ordine, in Extrema-Unctione. At in sacramentis quæ a sola voluntate Christi pendent, argumentum a pari est vitiosum. Et revera, quædam sunt sacramenta in quibus minister non simul applicat materiam et formam, sed tantum formam super materiam sibi oblatam pronuntiat, et sacramentum efficitur, scilicet, in Eucharistia et probabilius in Matrimonio; cur non in Pœniten-

tia? pœnitens autem non magis est comminister sacramenti quam sacrista qui panem eucharisticum ante missam ponit in altare : ergo.

Dices 3° : Materia alicujus sacramenti debet esse sensibilis : atqui contritio non est sensibilis : ergo.

R. Dist. min. Non est sensibilis in se, *conc.*; in actibus externis eam manifestantibus, *nego min.* Etenim contritio, quæ est actus cordis, manifestatur per nonnullos actus quibus judicatur hominem esse contritum. Ergo.

Cum impositio manus in eunctis Ritualibus simpliciter præscribatur, et aliunde graves auctores arbitrantur eam esse necessariam, nunquam omittenda est; et si ob infirmitatem sacerdos manum dexteram extendere non posset, sinistram protendere deberet; imo, et absolutionem sine manus impositione pronuntiatam iterare, quia ubi de validitate sacramentorum agitur, pars tutior semper est eligenda.

CAPUT TERTIUM.

DE CONTRITIONE.

Vox *contritio*, a verbo *conterere* veniens, denotat in sensu grammatico actionem aliquid durum in partes minutas disrumpendi, et per metaphoram exprimit actum internum quo duritia cordis frangitur. Definitur a concilio Trid., sess. 1, cap. 4 : *Animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero.*

Dicitur 1° *animi dolor*; id est, interna voluntatis tristitia, non vero affectio exterior in parte sensitiva : aliquando hæc affectio ex vehementi dolore interno nascitur, et est laudabilis, non autem necessaria, cum ab homine non pendeat.

Dicitur 2° *detestatio de peccato commisso*; id est odium peccati, efficiens ut quis valde exoptaret non peccasse.

Dicitur 3° *cum proposito non peccandi de cætero* : detes-

tatio enim peccati, si sit efficax, omnem voluntatem peccandi excludit: importat igitur firmum propositum amplius non peccandi.

Duplex distinguitur contritio, scilicet perfecta et imperfecta. Dicemus 1° de contritione in genere; 2° de contritione perfecta, et 3° de contritione imperfecta.

ARTICULUS PRIMUS.

DE CONTRITIONE IN GENERE.

Hic expendere licet 1° an contritio in genere, prout eam definivimus, necessaria sit ad justificationem; 2° quas dotes habere debeat: hinc duplex erit paragra-
phus.

§ I. — De necessitate contritionis in genere ad justificationem.

Theologi distinguunt contritionem formalem, qua quis directe dolet de peccatis, et contritionem virtualem, seu implicitam, quæ continetur in aliquo actu conversionem ad Deum includente; ut si quis, de peccato admissio cogitans, actum perfectæ charitatis eliciat, vel martyrrium subeat.

Necessitas autem contritionis spectari potest quoad peccata mortalia et quoad peccata venialia.

PROPOSITIO PRIMA.

Omni tempore contritio saltem implicita fuit necessaria necessitate mediæ ad remissionem peccatorum mortalium.

Prob. 1° Scriptura sacra. Ezech. XVIII, 30: Convertimini et agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris; Joel II, 12: Convertimini ad me in toto corde vestro; Ps. L, 19: Cor contritum et humiliatum, Deus, non despiciet; Luc. XIII, 3: Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Hi omnes textus pœnitentiam cordis, seu veram contritionem, supponunt. Ergo.

2° Concil. Trid., sess. 14, c. 4: « Fuit autem quovis

» tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius. »

3° SS. Patribus. S. Aug., lib. de Duabus animabus, cap. 94: « Potest aliquis dicere, non se peccare: non autem sibi esse, si peccaverit, pœnitendum, nulla barbaries » dicere audebit. »

4° Ratione. Nulla obtineri potest justificatio sine sincera conversione cordis: vera autem conversio esse non potest sine dolore de præterito et proposito non peccandi de cætero: ergo.

Diximus, *saltem implicita*, quia contritio quæ in amore Dei super omnia dilecti virtualiter continetur, sufficit ad justificationem; supponit enim plenam aversionem a peccato et conversionem ad Deum.

Propositionem nostram generaliter admittunt theologi; sed disputant inter se an necessitas contritionis proveniat ex natura rei, an ex libera Dei institutione, adeo ut peccator absolute justificari posset absque prævia contritione: hæc autem posterior opinio nobis rejicienda prorsus videtur, nisi intelligatur Deum posse simul contritionem et justificationem operari per gratiam.

A fortiori, contritio necessaria est necessitate præcepti, et quidem multiplicis, præcepti, scilicet, naturalis, ex lege charitatis erga Deum; præcepti divini, ut patet ex textibus citatis; præcepti ecclesiastici, cum Ecclesia præcipiat confessionem saltem annualem.

Contritio autem requisita, tum necessitate mediæ, tum necessitate triplicis præcepti, ea est quæ hominem Deo reconciliat; proinde, extra sacramentum, debet esse perfecta, et cum sacramento saltem imperfecta sensu infra explicando. Ad implendum præceptum debet esse formalis.

PROPOSITIO SECUNDA.

Peccatum veniale non remittitur sine aliqua contritione.

Prob. 1° ex testimoniis in præcedenti propositione allatis, quæ generalia sunt, præsertim testimonia Concil. Trid. et S. Augustini.

2° *Auctoritate S. Thomæ*, dicentis (3 p. q. 87, art. 1, *concl.*): « Sicut peccatum mortale remitti non potest quantum diu voluntas peccato adhæret, ita etiam nec peccatum veniale, quia, remanente causa, remanet effectus. »

3° *Ratione*. Nonne maxime convenit Deum non remittere peccatum veniale ei qui de illo non dolet, nec illi renuntiat? Ergo.

Communius docetur hic etiam sufficere contritionem virtualemente quæ continetur in affectu incompatibili cum affectione ad peccatum, vi cuius homo suum detestaretur peccatum si de illo cogitaret.

Notandum hanc propositionem intelligendam esse de peccato veniali in homine justificato; nam in peccatore peccatum veniale non remittitur absque peccato mortali.

Queritur quandonam præceptum contritionis obliget.

R. Hoc præceptum urgere potest *per se*, id est motivo ipsi proprio, *vel per accidens*, seu ratione alterius præcepti quod sine contritione impleri non potest.

Quæstio de eo tantum movetur qui in peccato mortali constituitur; non datur quippe obligatio iterandi contritionem de peccatis jam remissis. In statu justificationis existit contritio habitualis, quæ procul dubio sufficit.

Præceptum contritionis eum qui in peccato mortali constituitur obligat *per accidens*: 1° Quoties aliquid faciendum est statum gratiæ requirens; v. g., aliquod sacramentum suscipiendum vel administrandum. 2° Quoties eliciendus est actus perfectæ charitatis, qui actus conciliari non potest cum statu peccati perseverante: porro existit præceptum eliciendi actum charitatis saltem singulis quinquenniis, siquidem sequens propositio ab Innocentio XI damnata est, die 2 martii anni 1679, n. 6: *Probabile est ne singulis quidem rigorose quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum*. Juxta multos, hoc præceptum obligat semel aut pluries in anno; alii, ut *S. Ligorius*, l. 6, n. 437, volunt illud obligare singulis mensibus; 3° cum violenta ingravescit tentatio, quæ vinci non potest nisi omnis affectus ad peccatum sincere deponatur. 4° Obligat singulis annis ratione confessionis annuæ præscriptæ, quæ sacri-

lega esse non potest. 5° Plures contendant hoc præceptum obligare *per accidens* singulis diebus dominicis et festivis, quia hi dies sanctificari nequeunt a peccato suo non dolente. Sed hæc sententia cum sua probatione communiter rejicitur; homo enim in peccato mortali constitutus, modo actualemente ad illud non habeat affectionem, religiose ac valide interesse potest sacro.

Præceptum istud obligat *per se*, juxta omnes, saltem in articulo et in probabili periculo mortis, quia peccator, in tali periculo constitutus, justificationem sibi procurare tenetur.

At valde inter auctores controversatur an qui pœnitentiæ sacramentum cum contritione tantum imperfecta suscipit, actum contritionis perfectæ nihilominus elicere teneatur. Valde optanda est contritio perfecta, et tamen cum ejus necessitas, si existat, sit tantum de præcepto, caute de ea loquendum est, præsertim cum simplicibus, qui actum contritionis perfectæ habent ut difficillimum.

Extra mortis articulum aut periculum, quidam dicunt præceptum contritionis nunquam *per se* obligare; multi alii, e contra, censent illud obligare statim moraliter post admissum peccatum mortale, id est, ubi peccatum memoriæ occurrit, et sequentibus fulciuntur momentis:

1° *Script. sacra.* Eccli. 1,5,7: *Non tardes converti ad Dominum, et ne differas de die in diem; et Marc. XIII, 35: Vigilate ergo; nescitis enim quando dominus domus veniat, sero, an media nocte, an galli cantu, an mane; ne cum venerit repente, inveniat vos dormientes*. Porro reus peccati mortalis, qui actum contritionis statim non elicit, hæc divina præcepta non implet.

2° *Ratione*. Namque 1° qui periculo salutem suam amittendi se exponit, peccat: sed qui voluntarie manet in peccato mortali, tali periculo se exponit: ergo. 2° Qui de peccato admissio cogitans, non dolet, eo ipso illud approbat: ergo de novo peccat. 3° Qui voluntarie remanet Deo oppositus, injuriam ipsi facit. Ergo.

Verumtamen communius docent theologo non dari obligationem, saltem sub gravi, actum contritionis justificantis

elicendi statim post admissum peccatum, nec ubi memoria occurrat. 1° Quia illud præceptum est affirmativum: ergo non magis obligat pro semper quam præcepta actus fidei, spei, charitatis, confessionis, etc. 2° Quia peccata multiplicarentur pro numero instantium dilationis, quod praxi confessorum et communi sensui fidelium adversatur. 3° Quia fieri potest ut quis in peccato memoriæ occurrente non complacet, nec tamen de illo sincere doleat: tunc autem nihil probat eum tali dispositione mentis peccatum approbare, voluntarie Deo manere oppositum saltem positive, novum admittere peccatum, gravi et proximo periculo salutem suam exponere.

Probabilius nobis videtur dari præceptum, sed tantum sub veniali, actum contritionis statim elicendi, et peccatum istud fieri mortale per gravem negligentiam. Quanta autem hæc debeat esse negligentia ut peccatum sit mortale solus Deus novit; quapropter sæpe monendi sunt peccatores ut conversionem suam non differant, nec tamen multum sollicitus esse debet confessarius ut numerum peccatorum ex hujusmodi negligentia provenientium cognoscat; ea enim ex dilatione confessionis, ex modo confitendi et ex interrogationibus alias necessariis sufficienter advertere potest.

§ II. — De dolibus seu qualitatibus contritionis.

Contritio talis esse debet qualem Concil. Trid., sess. 14, cap. 4, eam definit et ejus adstruimus necessitatem ad obtinendam justificationem, sive cum sacramento Pœnitentiæ, sive extra illud sacramentum. Unde non sufficit 1° voluntas peccata confitendi et absolutionem recipiendi, nisi positivus existat actus doloris; 2° nec propositum pœnitendi et desiderium ad Deum revertendi; 3° nec dolor quem quis habet ex eo quod non doleat, licet, in conscientis timoratis, possit esse signum veri doloris de peccatis; 4° nec, juxta communissimam sententiam, dolor fictus aut falso, licet bona fide et invincibiliter, existimatus: ignorantia enim, in eo casu, a novo peccato excusare potest, non vero sufficere ut peccator avertatur ab impietate sua, convertatur ad Deum, et justificationem obtineat.

Quatuor numerantur qualitates contritioni essentielles; nempe contritio debet esse interna, supernaturalis, universalis et summa. Eas seorsim expendemus in quatuor sectionibus, quibus addemus quintam de proposito non peccandi in futurum, et sextam de modo quo adesse debeat contritio in Pœnitentiæ sacramento.

SECTIO PRIMA. — An contritio debeat esse interna.

PROPOSITIO.

Necesse est ad justificationem ut contritio sit interna.

Probatur omnibus momentis quibus necessitatem ejus ostendimus. Etenim est *animi dolor*; conversionem cordis operari et voluntatem peccandi excludere debet: unde propheta Joel. II, 13, ait: *Scindite corda vestra, et non vestimenta vestra*. Ergo.

Hinc sufficiens non esset dolor mere externus, qui scilicet voce, lacrymis, tusionibus pectoris aliisque signis foras prodiret, dum in mente non esset: *patet ex dietis*. Oportet tamen ut in sacramento Pœnitentiæ dolor interior, cum sit materia ejus, aliquo signo exteriori manifestetur, v. g., affirmatione, modo confitendi, et proposito expresso cessandi a peccato; sed non requiritur ut in parte sensitiva appareat, v. g., gemitibus, lacrymis, etc. Quot enim siccis oculis vere dolent de peccato, et flent amare audiendo patrem aut amicum esse mortuum!

SECTIO SECUNDA. — An contritio debeat esse supernaturalis.

Duplici modo potest esse supernaturalis, scilicet, ratione principii, id est, gratiæ eam producentis, et ratione motivi quo pœnitens innititur dolendo. Motivum supernaturale est illud quod per fidem subministratur.

PROPOSITIO.

Contritio ad justificationem necessaria debet esse supernaturalis, tum ratione principii, tum ratione motivi.

Prob. prima pars. Homo per contritionem disponitur

ad justificationem in sacramento Pœnitentiæ obtinendam : at de fide est illum solis naturæ viribus sufficienter pœnitere non posse, ut patet concil. Trid., sess. 6, can. 3 : « Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare » aut pœnitere posse sicut oportet, ut ei justificationis » gratia conferatur ; anathema sit. » Ergo. 2º Idem habetur sess. 14, cap. 4, ubi dicitur attritionem, quæ ad justificationem disponit, *donum Dei esse et Spiritus sancti impulsam*. 3º De fide est, contra Semipelagianos, initium salutis et justificationis a Deo esse, non ab homine. 4º Innocentius XI sequentem damnavit propositionem : *Probabile est sufficere attritionem naturalem, modo honestam*. Clerus Gallicanus notam hæreseos eidem propositioni annexuit, in comitiis generalibus anni 1700. Ergo, etc.

Prob. secunda pars. Necesse est, ex modo dictis, ut contritio simpliciter dici possit supernaturalis ; atqui contritio solo motivo naturali innixa, simpliciter dici non posset supernaturalis : v. g., fur deprehensus, vehementer dolet de furto, propter pœnas ab ipso luendas ; libidinosus gemit de turpitudinibus suis, ob infamiam, ob detrimentum sanitatis, etc., quis talem contritionem supernaturalem appellabit ? Si a Deo proveniat, est tantummodo donum naturale. Ergo.

Hinc colligendum est peccatorem qui ad justificationem se præparare intendit, contritionem requisitam a Deo expostulare, eamque consideratione alicujus motivi fide cogniti in mente sua excitare teneri.

SECTIO TERTIA. — An contritio debeat esse universalis.

Ea contritio dicitur universalis quæ ad omnia extenditur peccata, sive explicite, sive saltem implicite, id est ex motivo omnibus communi.

PROPOSITIO.

Contritio ad justificationem necessaria debet esse universalis quoad peccata mortalia.

Prob. 1º Concil. Lateran. II, sub Innocent. II, can. 22,

ubi dicitur falsam esse pœnitentiam, « cum, spretis pluribus, de uno solo pœnitentia agitur ; aut cum sic agitur de uno, ut non discedatur ab alio. » 2º Contritio præparare debet ad justificationem ; sed contritio quæ non esset universalis, ad justificationem non præpararet ; nam justificatio cum uno peccato mortali subsistere non potest, et aliunde peccatum mortale sine contritione remitti nequit : ergo.

Hinc, qui de uno peccato, v. g., de homicidio vel de adulterio dolet, propter specialem ejus turpitudinem, non ideo de aliis sufficienter contereretur. Non tamen necesse est ut tot eliciantur actus contritionis quot sunt peccata commissa ; unicus actus ex motivo omnibus peccatis communi, v. g., ex consideratione peccati in genere aut in specie, quatenus est offensa Dei, elicitus, ad justificationem sufficit.

Diximus quoad peccata mortalia. Cum enim mortalia sine venialibus remitti possint, non necesse est ut dolor ad venialia extendatur. At si unum peccatum falso putaretur veniale, dum esset mortale, et de illo verus non existeret dolor, absolutio foret nulla : verus autem existit dolor si pœnitens, motivo generali ductus, de omnibus mortalibus sincere et supernaturaliter doleat, et tunc peccatum mortale bona fide habitum ut veniale, reputandum est oblitum in quantum est mortale, ac consequenter indirecte remissum.

Unum veniale sine aliis remitti potest. Si ergo venialia duntaxat declarentur, non requiritur ut contritio sit universalis, quamvis id valde exoptandum et pro viribus ab iis qui ad perfectionem tendunt procurandum sit.

Si quis venialia tantum declarans de nullo vere dolet, sacramentum eo ipso redderet nullum, quod de sua natura esset grave peccatum. Nec tamen, sub hoc respectu, anxii sint timorati, quia facile sufficientem habent contritionem de peccatis etiam venialibus, saltem de uno, et aliunde periculo obviare possunt declarando, saltem in genere, peccata antea commissa de quibus habitualement habent contritionem quam sic reddunt actualem.

Secundum communissimam theologorum sententiam, qui in confessione quædam declararet peccata venialia absque contritione, inter alia de quibus coneritur, non mortaliter, sed venialiter tantum peccaret, ob quamdam irreverentiam erga sacramentum; imo quandoque nullatenus, si videlicet haberet legitimam causam, v. g., ut consilia exquireret, etc.

SECT. O QUARTA. — An contritio debeat esse summa.

Triplici modo contritio dici potest summa, scilicet 1° *appretiative*, si Deus supra omne bonum æstimetur, et peccatum supra omne malum odio habeatur ac timeatur; 2° *intensive*, si dolor sit vehementissimus; 3° *extensive*, si per tempus perseveret; vel si ad omnia extendatur peccata, quo sensu esset universalis.

PROPOSITIO.

Contritio, ad justificationem necessaria, debet esse summa appretiative, non vero intensive, nec extensive.

Prob. prima pars. 1° Math. x, 37: *Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus.* Ergo Deus plus diligi debet quam res aliæ quælibet. 2° Contritio ad justificationem sufficiens debet excludere omnem voluntatem peccandi: necesse est ergo ut sit detestatio peccati super omne detestabile, ita ut quis paratus sit quodvis aliud malum pati potius quam peccare. 3° Peccatum mortale separat a Deo et ad æterna supplicia inducit: ergo præ cæteris malis detestandum est. Ergo.

Dices: Qui metu gehennæ detestatur peccatum, justificationem obtinere potest in sacramento Pœnitentiæ, ut ex infra dicendis patebit: atqui tamen contritio ejus non est summa, siquidem plus timet gehennam quam peccatum: ergo.

R. Nego minorem ejusque probationem. Non enim plus timet gehennam quam peccatum si vere doleat, sed utrumque simul, primo gehennam, deinde peccatum tanquam gehennæ causam. Ergo.

Aliunde, nunquam contingere potest ut quis in tali extremitate sit constitutus quod vel peccare, vel æterna gehennæ supplicia subire teneatur: non igitur pœnam æternam, sed quaslibet pœnas temporales in una lance cum peccato ponere licet, ut judicetur an contritio sit appretiative summa.

Notare juvat cum S. Thom., Suppl., quæst. 3, art. 1, ad 4um, infirmos homines non esse tentandos in particulari de malo improbabili, ab illis quærendo, v. g., an mallent crucifigi, excoriari, frustatim conminui, vel etiam mori, quam fornicari, inebriari, mentiri, etc. Probabile est quippe eos in hujusmodi periculo nunquam fore constitutos: cur ergo talis animi præparatio ab illis exigeretur? Sufficit igitur ut firmum habeant propositum omnia mala in genere potius subeundi quam peccare, et credant Deum non esse passurum eos supra id quod possunt tentari, vel eos a tentatione mediis incognitis liberaturum.

Si de peccatis venialibus agatur, multo minus necesse est tales fingere hypotheses: sufficit quod pœnitens dicat se pœnitere et sibi proponat vitare eadem peccata, quantum vitari possunt, habita ratione fragilitatis nostræ.

Prob. secunda pars. 1° Gradus intensitatis nullibi præscribitur in Scriptura, nec in monumentis traditionis, nec in conciliorum definitionibus. 2° S. Chrysost., epist. 5 ad Theodorum lapsum, ait: « Nunquam spernit pœnitentiam » (Deus), si ei sincere et simpliciter offeratur.... Quantum vitari possunt, et quamlibet brevi tempore gestam non respuit... 3° Contritio in quolibet gradu simpliciter est contritio: ergo sufficit. 4° In actu credendi et sperandi non requiritur intentio: ergo nec in actu pœnitendi. 5° Ad peccatum mortale gradus intentionis non exigitur: cur ergo ad pœnitendum exigeretur? 6° Si summus gradus intentionis in contritione necessarius foret ad justificationem, semper anxii essent et confessarius foret ad justificationem, quia nunquam cognosci posset an gradus requisitus existeret, præsertim cum sæpe intensior sit dolor de re una quam quis minus odit, quam de altera a qua tamen magis abhorret. Sic, v. g., licet quis magis afficiatur dolore den-

tium quam lenta febris, magis tamen odit febrim lentam quam dolorem dentium. Ergo.

Dices: Apud Joëlem, II, 12, dicit Deus: *Convertimini ad me in toto corde vestro*: ergo dolor debet esse summus intensive.

R. Nego consequ. Hæc verba enim, *in toto corde vestro*, summum voluntatis conatum non significant; saltem nihil ostendit ea talem habere sensum: optime intelliguntur de integritate cordis, ita ut Deus illud exigat totum et non divisum: sic dicimur aliquid tota manu tangere aut tenere, quamvis non tota intentione nec magno conatu.

Optandum est tamen contritionem pro gravitate criminum augescere in animo, et ad hoc tendere debent rei peccati mortalis. Talis est sensus verborum *S. Cypriani*, I, de Lapsis: *Quam magna delinquimus, tam granditer defleamus... Pœnitentia crimine minor non sit.*

Prob. tertia pars. 1º Ezech. XXXIII, 12: *Et impietas impij non nocet ei, in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua.* 2º Auctoritate *S. Chrysost.* supra citati: *Quamlibet brevi tempore gestam non respuit.* 3º Exemplis Davidis cui dicenti, *Peccavi*, Propheta extemplo respondit: *Dominus transtulit peccatum tuum*, II Reg. XII, 13; et pii latronis qui, statim ac dixit, *Memento mei, Domine*, confestim veniam et vitæ æternæ promissionem obtinuit. 4º Praxi Ecclesiæ quæ peccatores in extremis positos ad reconciliationem admittit, modo signa contritionis exhibeant. Ergo.

Verum, quamvis contritio uno instanti perfici queat, ordinarie peccatores qui in consuetudine peccati torpescunt, non nisi, ut plurimum, longiore tempore sufficienter disponuntur ad beneficium absolutionis percipiendum, et ordinarie probandi sunt. Hoc expresse docent *S. Cyprian.*, lib. de Lapsis; *S. Chrysost.*, Homil. 2 in Epist. ad Hebr.; *S. Aug.*, I, 8 Confess., c. 5.

Post justificationem autem, qui sincere sunt conversi, quasi continuam habere debent contritionem, ita ut dicere possint cum Psalmista: *Peccatum meum contra me est*

semper. Attamen præceptum contritionis quoad peccata remissa non urget.

SECTIO QUINTA. — De proposito non peccandi de cætero.

PROPOSITIO.

Contritio ad justificationem requisita necessario includit propositum non peccandi, saltem mortaliter, de cætero.

Prob. 1º Scriptura sacra. Is. I, 16: *Laamini... quiescite agere perverse, discite benefacere.* Ezech. XV, 21: *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, et custodierit omnia præcepta mea, et fecerit judicium et justitiam, vita vivet et non morietur.* Ergo propositum abstinendi a malis operibus et benefaciendi, inseparabile est a dolore de peccatis commissis.

2º *Conciliis.* Conc. Florent., Decreto ad Armenos, dicit quasi materiam sacramenti Pœnitentiæ esse actus pœnitentis, qui in tres distinguuntur partes, quarum prima est cordis contritio, ad quam pertinet ut doleat de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. Concil. Trid., sess. 14, cap. 4, definit contritionem: *Animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero.* Declarat hanc contritionem non solum cessationem a peccato et vitæ novæ propositum ac inchoationem, sed veteris etiam odium continere. Infra, in eodem capite, illam ait contritionem imperfectam, quæ dicitur attritio, si voluntatem peccandi excludat... Ergo.

3º *Ratione.* Talis debet esse contritio ut peccatorem cum Deo reconciliet: at repugnat peccatorem non habentem propositum abstinendi a peccato, Deo vere reconciliari; imo, repugnat eum de peccato commisso sinceriter dolere, nisi firmum habeat propositum illud deinceps non committendi. Ergo.

Hoc propositum debet esse 1º *universale* quoad peccata mortalia; qui enim retineret voluntatem aliquid iterandi vel committendi peccatum mortale, ad Deum non esset sinceriter conversus. Cum venialia justificationem non impediant, non necesse est, quamvis valde optandum, ut adsit

propositum ea devitandi. Qui tamen sola confiteretur venialia, sibi proponere deberet ea, aut saltem quædam ex iis devitare, alioquin sufficientem non haberet contritionem. 2° *Efficax*, id est verum propositum et non simplex *vel-leitas*: unde importat media ad vitandum peccatum necessaria, puta destructionem causarum peccati, fugam occasionis proximæ. Propositum non censendum est tamen fuisse inefficax quoties pœnitens relabitur in peccatum; nam relapsus, ait *S. Ligorius*, l. 6, n. 451, sæpius est signum mutatae voluntatis quam infirmi propositi.

Disputatur an propositum non peccandi debeat esse formale, an vero sufficiat virtuale, quod in sincero dolore de præteritis implicite continetur. Plures volunt hoc posterius sufficere, quia omnem voluntatem non peccandi reipsa includit. Cum alii multi propositum formale requirunt, sollicitè curare debet confessarius ut illud non desit.

SECTIO SEXTA. — De modo quo contritio in sacramento Pœnitentiæ adesse debeat.

1° Optimum quidem est contritionem ante confessionem elicere, non tamen necessarium; nam contritio post confessionem vel in fine confessionis elicit, totum morale cum confessione efficit; in eam influit eamque dolorosam reddit: ergo tunc adest materia sacramenti Pœnitentiæ cui forma applicatur.

2° Contritio post absolutionem elicit, evidenter non sufficeret.

3° Cum sacramentum sit totum morale, sufficit contritionem cum absolutione moraliter uniri. *Hinc colliges* eum qui mane conscientiam examinat, actum veræ contritionis elicit in ordine ad confessionem eadem die faciendam, confitetur vespere et absolvitur, de contritione actualiter non cogitans, valide absolvi, quia contritio mane elicit adhuc moraliter perseverat, modo non fuerit retractata. *Ita communiter theologi.*

4° Contritio autem sine ullo ordine ad absolutionem elicit et ante ipsam non renovata, materia sacramenti

Pœnitentiæ sufficiens esse non potest: *id clare patet, et ita sentiunt theologi.*

5° Qui ante confessionem vere contritus fuit, et post confessionem, sed ante absolutionem, peccatum oblitum declarat, novum actum contritionis elicere non tenetur; quia prior actus moraliter perseverat et ad peccatum istud extenditur.

6° Si vero post absolutionem peccatum oblitum confiteretur, novum actum contritionis elicere deberet ut iterum absolveretur, alioquin materia essentialis deesset.

7° Item si quis peccata jam remissa de quibus habitualiter dolet, confiteatur, super his valide absolvi non potest, nisi actualement eliciat contritionem, quia materia sacramenti debet esse actualis saltem moraliter.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE CONTRITIONE PERFECTA.

Contritio dicitur perfecta quando nititur amore Dei summe boni et propter se dilecti; id est, vocatur perfecta, quia perfecta charitate informatur, et tunc simpliciter dicitur contritio. Omnes fatentur saltem aliquando contingere contritionem charitate perfectam esse, hominemque Deo reconciliare priusquam sacramentum Pœnitentiæ actu suscipiatur. Tria hic expendenda sunt: 1° an contritio perfecta, non tantum aliquando, sed semper Deo per seipsam reconciliet; 2° an contritio perfecta votum sacramenti requirat ad operandam justificationem; 3° an necessaria sit ad sacramentum Pœnitentiæ.

§ I. — An contritio perfecta hominem Deo semper reconciliet ante sacramentum.

Plures theologi negarunt, ante Concil. Trid., referente *Palavicino*, l. 12, cap. 10, n. 27. *Estius*, in lib. 4 Sent., dist. 17, s. 2, docet contritionem perfectam in casu necessitatis tantum hominem ante sacramentum Deo reconciliare: alii vero contendunt eam nunquam justificare, nisi sit in gradu intenso.

PROPOSITIO.

Contritio perfecta hominem semper Deo reconciliat priusquam sacramentum actu suscipiatur, quamvis sit in gradu infimo.

Prob. Scriptura sacra, concil. Trident., auctoritate SS. Pontificum, et ratione.

1° *Scriptura sacra, Ezech. xxxiii, 12 : Impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit. I Epist. B. Joan. iv, 15 : Deus charitas est : qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo. Unde sic : Qui habet charitatem perfectam, etiam in gradu infimo, vere est conversus et Deus manet in eo : ergo tunc nullum habet peccatum mortale.*

2° *Concil. Trid., sess. 14, cap. 4 : « Et si contritionem » hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc sacramentum actu suscipiatur.... » Si verbum aliquando effectum contritionis perfectæ ad aliquos casus non restringat, ut contendit *Estius*, in mente patrum Tridentinorum, contritio charitate perfecta semper justificat : at verbum istud effectum, etc., non enim dicunt patres contritionem charitate perfectam aliquando hominem Deo reconciliare, sed aliquando contingere contritionem charitate esse perfectam eamque tunc hominem Deo reconciliare. Nonne sensus est : Modo sit perfecta, quod aliquando contingit, hominem semper Deo reconciliat? Et vero, juxta *Palav.*, loco citato, patres Concilii decretum jam paraverant quo « dabatur quisquis negaret contritione qua penitens, divina gratia per Christum cooperante, dolet de peccatis, propter Deum, cum proposito confitendi et satisfaciendi, remitti peccata; » et ab illo abstinuerunt, ne *Adrianum* et *Cajetanum* sententiæ oppositæ adhærentes damnarent. Ergo.*

3° *Auctoritate SS. Pontificum, videlicet Pii V. Gregorii XIII et Urbani VIII, qui diversis bullis damnaverunt sequentem propositionem Bati, n. 68 : « Per contritionem*

» etiam cum charitate perfecta et voto suscipiendi sacramentum conjunctam, non remittitur crimen extra casum » necessitatis aut martyrii, sine actuali susceptione sacramenti. » His condemnationibus accedit censura Facultatis Parisiensis quæ, die 27 januarii anni 1560, plures propositiones eundem sensum habentes damnavit ut hæreticas. Ergo.

Notandum autem in textu Concilii et in censuris citatis nullam fieri mentionem de aliquo gradu intensitatis : ergo species etiam in gradu infimo sufficit.

4° *Ratione.* 1° Aversio a Deo tanquam fine ultimo etiam in infimo gradu, peccatum mortale constituit : ergo, e contra, conversio ad Deum, etiam in infimo gradu, modo sit vera, seu charitate perfecta, justificationem operatur. 2° Contritio perfecta remittit peccata in casu necessitatis, v. g. in articulo mortis, aiunt adversarii ; at virtutem suam in eo casu non desumit ex necessitate quæ potius eam imminueret, nec ex promissione Dei, ut opinari videtur *Estius*, siquidem nullus citari potest textus quo talis promissio innitatur : ergo ex natura sua hunc effectum producit, Deo ita ordinante : porro contritio perfecta ejusdem est naturæ in infimo et in summo gradu : ergo.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Mulier peccatrix cujus fit mentio apud Luc. vii, 47, perfecte erat contrita, cum accessit ad Jesum, pedes ejus lacrymis irrigavit et capillis suis extersit : attamen Christus remittit ei peccata. Ergo.

R. Nego min. Christus dixit quidem mulieri : *Remittuntur tibi peccata*, sed nihil ostendit eum peccata post contritionem remisisse, potius quam declarasse coram hominibus ea jam remissa esse : imo posteriorem hunc sensum non dubie manifestat ; prius quippe dixerat Simoni : *Dico tibi, remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Ergo.

Obj. 2°. B. Paulus in via Damasci percussus, veram habuit contritionem, quando dixit, Act. ix, 6 : *Domine, quid*

me vis facere? et tamen Ananias dicit illi, Act. xxii, 16: *Exsurge, baptizare, et ablue peccata tua.* Ergo.

R. *Nego conseq.* Nam peccata vi contritionis perfecta non remittuntur ante Baptismum sine voto Baptismi qui est de præcepto divino: non mirum est ergo si Ananias remiserit Paulum ad Baptismum. Dixit autem ei: *Ablue peccata tua*, vel quia Baptismus erat complementum justificationis ejus, siquidem illum sine gravi peccato omittere non potuisset; vel quia non sciebat peccata ejus vi contritionis perfecta fuisse remissa. Ergo eodem sensu Cornelius centurio, qui vocatur vir justus, et acceperat Spiritum sanctum, debuit baptizari; Act. x, 22, 24 et 48.

Obj. 3°. SS. Patres pluribus in locis docent prius absolvi penitentes in terris quam in cælis; v. g., *S. Bernardus*, Serm. 1 de sanctis Petro et Paulo, dicens de Petro: « Qui » claves regni cælorum tam singulariter accepit, ut præcedat sententia Petri sententiam Cæli. » At si contritio perfecta per se justificaret, penitentes non prius absolventur, etc. Ergo.

R. *Dist. min.* Penitentes non prius absolventur, etc., quando adest contritio perfecta, *transeat*; non prius absolventur communiter, *nego min.* Etenim cum raro habeatur contritio per se justificans, optime SS. Patres dicere potuerunt penitentes prius absolvi in terris quam in cælis et sententiam Petri præcedere sententiam Cæli. Ergo.

Eo sensu intelligendus est textus *S. Aug.* Tract. 13 in *S. Joan.* cap. 3: « Quantumcumque catechumenus proficiat, adhuc sarcinam suæ iniquitatis portat, nec illi dimittitur nisi cum venerit ad Baptismum, » supposito eum contritionem perfectam non habere, vel Baptismum negligere.

Diximus *transeat*, quia contritio perfecta non justificat, nisi votum sacramenti includat, ut dicendum est.

§ II.— An contritio perfecta votum sacramenti requirat ad operandam justificationem.

Quæstio hæc duo complectitur, scilicet 1° an votum sacramenti requiratur; 2° quale esse debeat.

1° Votum sacramenti requiri patet 1° ex Concilio Tridentino expresse dicente, sess. 14, cap. 4, « ipsam nihilominus reconciliationem ipsi contritioni, sine sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam. » 2° Ratione. Perfectus amor Dei necessario includit voluntatem cuncta ipsius mandata observandi: porro Deus præcepit susceptionem sacramenti Pœnitentiæ ad obtinendam remissionem peccatorum post Baptismum commissorum, *ut ex mox dicendis patebit.* Ergo.

2° Disputatur an requiratur votum explicitum, an vero sufficiat implicitum. Probabilius est votum implicitum sufficere, idque insinuare videtur Concil. Trid. dicens, *quod in ea* (contritione perfecta) *includitur*; quod enim includitur in alio, est implicitum.

Ex hac necessitate voti confessionis non est inferendum, cum nonnullis antiquis theologis, peccata vi contritionis perfecta non remitti nisi conditionaliter, quod in se repugnat, sed dari obligationem ea, per confessionem sacramentalem, clavibus Ecclesiæ quam primum moraliter submittendi.

§ III.— An contritio perfecta sit dispositio necessaria ad sacramentum Pœnitentiæ.

Magister Sententiarum alique theologi, sive ante Concilium Tridentinum, sive post concilium, sed in minori numero, partem affirmantem tenuerunt; alii vero omnes negant, eorumque sententia nunc communis est et certa.

PROPOSITIO.

Contritio perfecta, ex se justificans, non necessaria est ad sacramentum Pœnitentiæ.

Prob. 1° omnibus momentis quibus demonstravimus sententiam absolutionis non tantum declarare peccata esse remissa, sed ea remittere. 2° Concil. Trid.; dicitur enim in capite 4, sess. 14, *aliquando* contingere contritionem charitate esse perfectam hominemque Deo reconciliare: ergo non semper nec communiter est perfecta, proindeque

non requiritur tanquam dispositio necessaria ad sacramentum quod ordinarie suscipiendum est. 3° Auctoritate cleri Gallicani qui, in comitiis anni 1700, damnavit propositionem in qua asserebatur « requiri ut præviam » contritionem illam quæ sit charitate perfecta, et quæ » cum voto sacramenti, antequam actu suscipiatur, hominem Deo reconciliat. » 4° Ratione. Sacramentum Pœnitentiæ est sacramentum mortuorum : at, in hypothesis adversariorum, non esset sacramentum mortuorum, cum ad illud fructuose recipiendum peccatores jam justificati esse deberent. Ergo.

ARTICULUS TERTIUS.

DE CONTRITIONE IMPERFECTA.

Contritio imperfecta est animi dolor et detestatio peccati propter motivum supernaturalem, sed a charitate perfecta diversum, et dicitur attritio; quæ vox cepit usurpari in decimo tertio sæculo, ut probat *P. Morinus*, l. 8, cap. 12, n. 14. Apud omnes in confesso est eam per se non justificare : an vero specie vel gradu intensitatis tantum a contritione perfecta differat, disputant inter se theologi; iudicabitur ex dicendis.

Concipi potest vel ex coconsideratione turpitudinis peccati, vel ex gehennæ et pœnarum timore, vel ex desiderio recuperandæ beatitudinis amissæ. Duas condiciones necessarias in ipsa postulat Concil. Trid., scilicet, ut voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ.

Mirum est quot exstiterint opiniones theologorum circa naturam hujusce contritionis; sed his tanquam implicatis, obscuris et ad praxim minime pertinentibus, maxima ex parte sepositis, duo investigabimus, scilicet 1° an attritio ex consideratione pœnarum gehennæ concepta, sit honesta; 2° an sufficiat cum sacramento ad justificationem.

§ I.— An attritio ex consideratione pœnarum gehennæ concepta, sit honesta.

Quadruplex distinguitur timor, scilicet mundanus, servilis, serviliter servilis et filialis. Mundanus ille est quo

temporale incommodum magis timetur quam offensa Dei; servilis, quo pœna timetur, et peccatum ut causa pœnæ excluditur; serviliter servilis ille est quo quis ita fugit peccatum, ut illud committere vellet si pœna non esset; filialis ille est quo non pœna, sed amicitia Dei jactura metuitur.

Certum est 1° metum filialem esse bonum et honestum.

Certum est 2° metum mundanum esse vitiosum; non minus vitiosus est metus serviliter servilis. *Ita omnes.*

Circa metum simpliciter servilem varii prodierunt errores. 1° *Lutherus* affirmavit illum esse malum, et attritionem ex illo ortam facere hominem hypocritam et magis peccatorem : ab ea sententia postea recesserunt *Lutherani*, dixeruntque timorem pœnæ esse utilem, atque inde pœnitentiam inchoari. 2° *Baius*, *Jansenius* et *Quesnel*, tenentes charitatem, non solum habitualement sed et actualiter, necessariam esse ad omnem actum ut non sit peccaminosus, docent timorem simpliciter servilem in se bonum esse, quia gehenna vere timenda est : sed malum fieri eo quod non procedat ex charitate saltem initiali; ideoque naturalem esse et voluntatem peccandi includere, quia licet manum cohibeat, non tollit affectum ad peccatum intimo cordis latitantem.

PROPOSITIO.

Attritio ex metu servili gehennæ concepta, honesta est; supernaturalis esse potest, et voluntatem peccandi non includit.

Prob. 1°. Honestata est, 1° Enim *Christus* variis in locis eam commendat, v. g., *Matth.* III, 10 : *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur*; et *ibid.* X, 28 : *Sed potius timete eum qui potest et corpus et animam perdere in gehennam.* 2° *S. Aug.* Tract. 9 in *S. Joan.* n. 4 : *Timor quasi locum præparat charitati* : ergo non est malus in se. 3° Concil. Trid., quod, sess. 6, can. 8, anathemate percussit eos qui dicerent « gehennæ metum, » per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo

» confugimus, vel a peccando abstinemus, peccatum esse, aut peiores facere. » Ergo.

2° Supernaturalis esse potest. Nam a Deo inspirari potest, ut patet 1° ex oratione Psalmistæ, Ps. cxviii, 120: *Confige timore tuo carnes meas; a iudiciis enim tuis timui.* 2° Ex verbis Christi apud Luc. xii, 5: *Ostendam autem vobis quem timeatis; timeate eum qui, postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam.* 3° Ex Concil. Trid. dicente, sess. 14, c. 4, eam esse *donum Dei et Spiritus sancti impulsam.* Aliunde motivo fide cognito innititur. Ergo 2°.

3° Voluntatem peccandi non includit, ut constat 1° Eccli. i, 27: *Timor Domini expellit peccatum;* 2° ex canone Concil. Trid. superius citati; 3° S. Aug., Sermon. 161 de Verbis Apostoli: « Timor iste quo gehennam times et ideo mala non facis, continet te et sic volentem peccare » animum interiore non sinit. » 4° Timor gehennæ efficaciter expellit id omne quod ducit ad gehennam: ergo et ipsam voluntatem peccandi, quantumvis latitantem in corde.

Animadvertendum est bonum proprium volitum et timorem gehennæ producens non habere rationem finis ultimi; tunc adesset timor serviliter servilis; sed tantum rationem finis proximi. Timor vero de quo agitur non est nisi *medium* ad fugiendum peccatum, quod non est inordinatum. Si non adesset, forte mens non moveretur ad peccatum fugiendum. Sed exinde timor ille non vitiat, nec quaerendum est quid in aliis circumstantiis locum haberet.

Unde S. Th. 2 2, q. 19, art. 4, concl. « Timor servilis » secundum suam substantiam bonus est, sed servilitas » ejus mala est. » Ergo.

Constat igitur attritionem ex metu servili gehennæ esse honestam, supernaturalem esse posse, atque voluntatem peccandi non includere, a fortiori talis est attritio ex consideratione turpitudinis peccati vel ex amore spei, seu Dei, propter nos quaesiti concepta, ac proinde nulla est ratio cui in his probandis immoremur.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. B. Paulus ait, II Tim. i, 7: *Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis et dilectionis.* Ergo in nova Lege timor est malus.

R. Nego consequ. Ibi enim Apostolus monet discipulum ut resuscitet gratiam Dei in se, et officiis episcopi recte fungatur: vult igitur ut sciat se non accepisse a Deo spiritum timoris, id est timiditatis, ut fert textus græcus, sed spiritum seu donum dilectionis et sobrietatis, scilicet, ad opus ministerii sui fortiter sustinendum: hic ergo minime agitur de timore gehennæ.

Obj. 2°. B. Paulus, Rom. viii, 15: *Non accepistis, inquit, spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum.* Ibi Apostolus timorem charitati opponit: ergo malus est timor.

R. Dist. ant. Opponit timorem charitati, ut minus perfectum perfectiori, *conc.*; ut malum bono, *nego ant.* Etenim Apostolus, volens ostendere legem Evangelicam multo præstare veteri Lege, dicit donum timoris datum fuisse Hebræis tanquam servis, et adoptionem, seu gratiam sanctificantem, Christianis qui facti sunt filii: porro ex verbis B. Pauli sic intellectis non sequitur timorem esse malum, *ut patet*: ergo.

Inst. I Joan. iv, 18, hæc habet: *Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor pœnam habet.* Unde sic: Timor manere non potest in charitate, et pœnam habet seu meretur: ergo malus est.

R. Nego consequ. Ideo quippe timor in perfecta charitate manere non potest, quia non habet objectum; qui enim ex fide considerat gehennam, eam valde reformidat, præsertim si nondum sit justificatus; at charitate perfecta accedente, jam non timet damnari, sed fiduciam habet salutis: sic fides, adveniente visione beatifica, evanescet, et tamen est bona: ergo, licet timor per charitatem foras mittatur, non sequitur illum esse malum. Dicitur autem habere pœnam, vel quia cruciat animum, vel quia mala que timentur semper exhibet.

Obj. 3°. Qui timet culpam ob pœnam, plus timet pœnam quam culpam : atqui malum est plus timere pœnam quam culpam : ergo.

R. Nego maj. et dico illum simul timere gehennam et culpam, gehennam primarie et culpam tanquam ipsius causam : vult efficaciter vitare gehennam ; propterea omnem deponit affectum ad culpam : igitur comparationem inter utrumque non instituit, nec dicit intra se : Peccarem si gehenna non esset. Ergo.

Inst. 1°. Propter quod unumquodque tale, et illud magis, est axioma receptum : ergo si timeat culpam ob gehennam, plus, etc.

R. Dist. axioma. Propter quod unumquodque tale exclusive, et illud magis, *conc.* ; propter quod unumquodque tale simpliciter, et illud magis, *nego axioma.* Etenim qui vult aliquid exclusive ob talem causam, hanc causam magis intendit, *ut patet* : at si quid velit ob eandem causam, sed simpliciter et non exclusive, non sequitur quod illam magis velit. Res illustratur exemplis : aliquis sumit medicinam exclusive ob sanitatem, vel merces projicit in mare unice ad salvandam vitam ; evidens est illum pluris facere sanitatem quam medicinam, et vitam quam merces : sed alter diligit herum simpliciter propter mercedem, vel Deum ob felicitatem quam ab illo expectat ; non sequitur illum pluris æstimare mercedem quam herum, aut felicitatem quam Deum : porro ita est qui fugit peccatum simpliciter ob metum gehennæ ; non sequitur illum plus timere gehennam quam peccatum. Ergo.

Inst. 2°. Timor gehennæ, teste passim, *S. Aug.*, cohibet manum, non voluntatem : ergo voluntatem peccandi non excludit, proindeque malus est.

R. Dist. ant. Timor serviliter servilis non cohibet voluntatem, *conc.* ; timor simpliciter servilis, *subdist.* Non cohibet voluntatem habitualem, cum sola contritio perfecta per se justificet, *conc.* ; non cohibet voluntatem actualem peccandi, *nego*, innixus 1° Conc. Trid., sess. 14, cap. 4 ; 2° *S. Aug.* in Ps. cxxvii : « Cum per timorem continent se a peccato, fit justitiæ consuetudo ; » 3° ratione ;

quia timor sincerus gehennæ debet excludere quidquid gehennam meretur, proinde actualem voluntatem peccandi. Voluntas habitualis, quam fatemur timorem non excludere, solum afficit subjectum, non vero actum timoris ; nec igitur illum vitiat. Ergo.

§ II.— An attritio ex metu gehennæ concepta, ad justificationem sufficiat cum sacramento Pœnitentiæ.

Multi, maxime post Concilium Trid., æstimaverunt attritionem, ex consideratione turpitudinis peccati vel ex metu gehennæ conceptam, modo voluntatem peccandi excludat, ad justificationem in sacramento Pœnitentiæ percipiendam sufficere. *Dominicus Soto* et *Andreas Vega* exigebant, ut conditionem essentialem, attritionem istam bona fide æstimari contritionem, *Melchior Canus* vero contendit eam cognitam ut simplicem attritionem, nihilominus sufficere. Qui huic opinioni subscripserunt vocati sunt *Attritionistæ*.

Alii vero multo plures, et nunc communissime, docent attritionem, sive ex consideratione turpitudinis peccati, sive ex metu gehennæ conceptam, sine ullo amore Dei saltem inchoato, insufficientem esse.

Qualis autem amor requiratur, inter se non consentiunt. Præter amorem charitatis seu amicitiae per se justificantem, distinguunt amorem spei et amorem benevolentiae. Amor spei, qui etiam dicitur amor concupiscentiae, ille est quo Deus diligitur respectu ad nos, tanquam creator, beneficus aut renumerator noster. Amor benevolentiae est quoddam initium amoris perfecti, et idcirco dicitur charitas initialis. Hoc est discrimen inter utrumque amorem, scilicet perfectum et benevolum, quod perfectus vera sit amicitia et unionem affectuum cordis Dei et cordis hominis supponat ; benevolus autem sit actus simplex voluntatis quo bonum Dei intendimus, abstrahendo a redamatione ex parte ejus.

Quidam dicunt solum amorem spei sufficere cum attritione ad obtinendam justificationem in sacramento Pœnitentiæ. *Alexander VII* stricte prohibuerat, anno 1667, ne

hæc opinio, quæ tunc sat communis erat, aliqua afficeretur nota. Alii vero nunc communius requirunt amorem benevolentiae seu initialem, quo Deus incipiatur diligere propter se et super omnia.

PROPOSITIO.

Sola attritio, sive ex consideratione turpitudinis peccati, sive ex metu gehennæ concepta, ad justificationem in sacramento Pœnitentiæ obtinendam non sufficit, nisi aliquem contineat amorem Dei, sive spei, sive benevolentiae.

Prob. 1° Scriptura sacra. I Joan. III, 14 : *Qui non diligit, manet in morte*; I Cor. XVI, 22 : *Si quis non amat Dominum nostrum Jesum Christum, sibi anathema.* Ergo quisquis Deum non amat, saltem aliquo modo, justificari non potest. Fatemur tamen probationem ex his textibus deductam non esse inconcussam : qui enim non diligit, manet in morte, et dignus est anathemate. At inde sequitur ne adhuc diligentem, sed de peccato dolentem et propositum de cætero non peccandi habentem, vi absolutionis ad amorem transire non posse?

Prob. 2° Concil. Trid., sess. 6, cap. 6, ubi exponens dispositiones ad obtinendam justificationem in sacramento Baptismatis necessarias, exigit ut peccatores Deum, *tanquam omnis justitiæ fontem, diligere incipiant.* Porro eadem dispositiones certe requiruntur ad obtinendam justificationem in sacramento Pœnitentiæ : ergo.

Prob. 3° SS. Patribus. S. Aug., Exposit. Epist. ad Galatas, n. 1 : « Non aufert peccata nisi gratia fidei, quæ per dilectionem operatur. » Ergo sine dilectione justificatio obtineri non potest.

Prob. 4° auctoritate cleri Gallicani qui, in comitiis anni 1700, sequentem damnavit propositionem : « Attritio ex metu gehennæ sufficit, etiam sine ulla Dei dilectione, sine ullo ad Deum offensum respectu. » « Quæ propositio, inquit clerus Gallicanus, temeraria est, scandalosa, pernicioza et in hæresim inducit. » Ergo.

Prob. 5° ratione. 1° Justificatio obtineri non potest,

nisi vera sit conversio ad Deum : at non intelligitur quomodo vera esset conversio ad Deum sine ullo ipsius amore, ne quidem inchoato. 2° Sententia quæ tenet attritionem sine amore sufficientem esse cum sacramento, nullo nititur fundamento alicujus ponderis ; præcipuum enim argumentum suum desumunt adversarii ex cap. 4, sess. 14 Conc. Trid., ubi dicitur de attritione quæ per se sine sacramento Pœnitentiæ peccatorem non justificat : « Tamen eum ad Dei gratiam in sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit ; » et nulla fit mentio de necessitate dilectionis : sed Concilium necessitatem dilectionis pariter non negat ; dicit quidem attritionem ex metu conceptam, ad justificationem in sacramento obtinendam disponere ; non autem affirmat eam sufficere, nec contradicit assertioni cap. 6, sess. 6, ubi docet Deum diligendum esse tanquam fontem omnis justitiæ. Porro in materia tanti momenti pars tutior est eligenda : ergo.

Multi alia fieri solent argumenta ad astruendam propositionem nostram ; sed cum fere omnia intelligi possint de statu gratiæ vel de charitate perfecta, nimis probant : igitur ab illis abstinemus.

Non concipitur aliquem veniam a Deo petere et sperare, quin incipiat Deum amare *tanquam justitiæ fontem.*

Qualis autem amor requiratur, an amor spei sufficiat, an amor initialis sit necessarius, definire non aggredimur : semper hortandi sunt fideles ad sacramentum Pœnitentiæ accedentes, ut Deum propter se diligant vel saltem diligere incipiant : confessarius autem anxius esse non debet circa naturam amoris in pœnitente existentis.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Filius prodigus cujus historia legitur apud Luc. v, est figura peccatoris ad Deum revertentis : atqui misericordiam a patre suo obtinuit, licet solo metu mortis et impatientia famis ad eum accesserit : ergo *a pari, etc.*

R. 1°. Hoc argumentum probaret justificationem sine ullo amore Dei obtineri posse, etiam extra sacramentum Pœnitentiæ, quod adversarii negant.

R. 2º. Nego min. Non dicitur enim prodigum nullum habuisse amorem erga patrem suum; legitur quidem illum fame et miseria motum fuisse ut ad eum recurreret: at simul eum diligere potuit, et verisimiliter eum saltem aliquo modo diligebat, quando dixit *ÿ. 21: Pater, peccavi in cælum et coram te; jam non sum dignus vocari filius tuus.*

Aliunde negari posset consequentia, quia parabolæ ultra punctum comparationis urgeri non debent: exemplum autem prodigi affertur ut ostendatur exultandum esse quando peccatores ad Deum revertuntur, ipsosque a Deo bene suscipiendos fore. Ergo.

Obj. 2º. B. Paulus, Rom. III, 20 et 22, ait hominem justificari sine operibus Legis, *gratis per gratiam:* atqui dilectio est opus Legis: ergo.

R. 1º. Iterum sequeretur dilectionem etiam extra sacramentum non requiri.

R. 2º. Dist. ant. B. Apostolus dicit hominem justificari sine operibus Legis, id est, sine circumcissione aliisque caeremoniis antiquæ Legis, *conc.;* sine ulla dilectione, *nego.* Etenim ibi Apostolus, tractans de excellentia legis Evangelicæ præ lege Mosaica, docet nunc hominem *gratis* justificari per gratiam Dei, sine operibus in antiqua Lege impositis: non dicit autem nullum amorem esse necessarium. Ergo.

Obj. 3º. Amor spei seu concupiscentiæ est vitiosus: ergo non sufficit.

R. 1º. Cum definire noluerimus an ille amor sit sufficiens, necne, objectio ista aliæque similes frustra nobis proponuntur; eas solvere non tenemur.

R. 2º. Nego ant. Ratio enim dicat benefactores esse diligendos: Deus autem est summe beneficus erga nos: ergo.

Inst. 1º. Amore spei Deus ad nos refertur: atqui talis relatio est vitiosa: ergo.

R. Dist. maj. Amore spei Deus ad nos refertur tanquam ad subjectum quod sola possessione ejus beari potest, *conc.;* tanquam ad finem Dei ipsius ultimum, quasi illum

nobis postponeremus, *nego maj.* Eodem sensu distincta minore, *nego conseq.* Nulla enim est inordinatio in eo quod Deus ad nos sic referatur, siquidem hoc ipsi gloriosum est. Ergo.

Inst. 2º. Amor spei seu concupiscentiæ est mercenarius: ergo est vitiosus.

R. Nego conseq. Quamvis enim aliquo sensu sit mercenarius, perfectiorem amorem non excludit: licet autem servire Deo *propter retributionem,* ut ait Psalmista, Ps. cxviii, 112. Cur ergo amor ille esset vitiosus?

Inst. 3º. Si amor spei ad justificationem sufficeret, inde sequeretur salvari posse hominem qui nec semel in vita magnum præceptum charitatis implevit: atqui hoc repugnat: ergo.

R. 1º. Retorqueo argumentum. Si amor perfectæ charitatis non requiratur ad obtinendam justificationem in sacramento Pœnitentiæ, sequitur hominem qui præceptum perfectæ charitatis nunquam implevit, nihilominus salvari posse, nempe si in articulo mortis sacramentum Pœnitentiæ cum attritione et amore initiali suscipiat: atqui tamen hoc adversarii non concedent: ergo.

R. 2º. Nego illationem. Nam 1º qui ope attritionis et sacramenti justificatur, gratiam sanctificantem obtinet, sicque *ex attrito fit contritus,* ut fert axioma, id est, in charitate perfecta habituali constituitur: dici autem non potest eum qui perfectam habet charitatem habitualement, magnum charitatis præceptum non implere. Charitas habitualis in adulto sensibus prædito non est iners; ad eliciendum actum ex natura sua tendit: ipsa gratiæ sanctificantis per absolutionem recuperatæ acceptatio, est actus charitatis. Ergo, etc.

CAPUT QUARTUM.

DE CONFESSIOE.

Confessio sacramentalis, de qua sola hic agitur, definiripotest: *Accusatio legitima propriorum peccatorum post*

R. 2º. Nego min. Non dicitur enim prodigum nullum habuisse amorem erga patrem suum; legitur quidem illum fame et miseria motum fuisse ut ad eum recurreret: at simul eum diligere potuit, et verisimiliter eum saltem aliquo modo diligebat, quando dixit *ŷ. 21: Pater, peccavi in cælum et coram te; jam non sum dignus vocari filius tuus.*

Aliunde negari posset consequentia, quia parabolæ ultra punctum comparationis urgeri non debent: exemplum autem prodigi affertur ut ostendatur exultandum esse quando peccatores ad Deum revertuntur, ipsosque a Deo bene suscipiendos fore. Ergo.

Obj. 2º. B. Paulus, Rom. III, 20 et 22, ait hominem justificari sine operibus Legis, *gratis per gratiam:* atqui dilectio est opus Legis: ergo.

R. 1º. Iterum sequeretur dilectionem etiam extra sacramentum non requiri.

R. 2º. Dist. ant. B. Apostolus dicit hominem justificari sine operibus Legis, id est, sine circumcissione aliisque caeremoniis antiquæ Legis, *conc.;* sine ulla dilectione, *nego.* Etenim ibi Apostolus, tractans de excellentia legis Evangelicæ præ lege Mosaica, docet nunc hominem *gratis* justificari per gratiam Dei, sine operibus in antiqua Lege impositis: non dicit autem nullum amorem esse necessarium. Ergo.

Obj. 3º. Amor spei seu concupiscentiæ est vitiosus: ergo non sufficit.

R. 1º. Cum definire noluerimus an ille amor sit sufficiens, necne, objectio ista aliæque similes frustra nobis proponuntur; eas solvere non tenemur.

R. 2º. Nego ant. Ratio enim dicat benefactores esse diligendos: Deus autem est summe beneficus erga nos: ergo.

Inst. 1º. Amore spei Deus ad nos refertur: atqui talis relatio est vitiosa: ergo.

R. Dist. maj. Amore spei Deus ad nos refertur tanquam ad subjectum quod sola possessione ejus beari potest, *conc.;* tanquam ad finem Dei ipsius ultimum, quasi illum

nobis postponeremus, *nego maj.* Eodem sensu distincta minore, *nego conseq.* Nulla enim est inordinatio in eo quod Deus ad nos sic referatur, siquidem hoc ipsi gloriosum est. Ergo.

Inst. 2º. Amor spei seu concupiscentiæ est mercenarius: ergo est vitiosus.

R. Nego conseq. Quamvis enim aliquo sensu sit mercenarius, perfectiorem amorem non excludit: licet autem servire Deo *propter retributionem,* ut ait Psalmista, *Ps. cxviii, 112.* Cur ergo amor ille esset vitiosus?

Inst. 3º. Si amor spei ad justificationem sufficeret, inde sequeretur salvari posse hominem qui nec semel in vita magnum præceptum charitatis implevit: atqui hoc repugnat: ergo.

R. 1º. Retorqueo argumentum. Si amor perfectæ charitatis non requiratur ad obtinendam justificationem in sacramento Pœnitentiæ, sequitur hominem qui præceptum perfectæ charitatis nunquam implevit, nihilominus salvari posse, nempe si in articulo mortis sacramentum Pœnitentiæ cum attritione et amore initiali suscipiat: atqui tamen hoc adversarii non concedent: ergo.

R. 2º. Nego illationem. Nam 1º qui ope attritionis et sacramenti justificatur, gratiam sanctificantem obtinet, sicque *ex attrito fit contritus,* ut fert axioma, id est, in charitate perfecta habituali constituitur: dici autem non potest eum qui perfectam habet charitatem habitualement, magnum charitatis præceptum non implere. Charitas habitualis in adulto sensibus prædito non est iners; ad eliciendum actum ex natura sua tendit: ipsa gratiæ sanctificantis per absolutionem recuperatæ acceptatio, est actus charitatis. Ergo, etc.

CAPUT QUARTUM.

DE CONFESSIOE.

Confessio sacramentalis, de qua sola hic agitur, definiri potest: *Accusatio legitima propriorum peccatorum post*

Baptisma commissorum, facta sacerdoti competenti, in ordine ad veram virtute clavium obtinendam. Nobis dicendum est 1° de ejus necessitate, et 2° de ejusdem conditionibus.

ARTICULUS PRIMUS.

DE NECESSITATE CONFESSIONIS.

Qui sacramentum Pœnitentiæ negant, eo ipso confessionem sacramentalem tollunt. Plures autem sacramentum Pœnitentiæ retinentes, circa confessionem errarunt, videlicet :

1° *Joannes Wiclefus* necessitatem ejus negavit, his verbis : « Si homo debite fuerit contritus, omnis confessio » exterior est sibi superflua et inutilis : » septimus est articulus ejus in conc. Const. damnatus.

2° *Petrus Osmensis*, doctor Salmanticensis, contendebat non dari præceptum confitendi peccata occulta ; a Sixto IV damnatus fuit, anno 1478.

3° *Lutherus* prius agnoverat, lib. de Captivitate Babylo-nica, cap. de Pœnitentia, confessionem occultam esse utilem, imo et necessariam, deinde eam, prout est in usu apud catholicos, vocat *cruentissimam carnificinam*.

4° *Calvinus*, l. 2 Inst., cap. 4, sect. 7 et 8, fatetur quidem usum confessionis antiquissimum esse et abundantem fructum ex ea percipi ; sed contendit eam esse liberam, arbitrio uniuscujusque permissam, et ante concil. Lateran. IV. anno 1215 celebratam, nulla lege fuisse præscriptam ; eam postea vocat *tyrannidem, rem pestilentem*, multisque nominibus Ecclesiæ noxiam. Calvinistæ illam *tormentum Innocentianum* appellare consueverunt.

His prænotatis, ostendemus in duplici propositione confessionem esse necessariam iis qui post Baptisma mortaliter peccaverunt, 1° jure divino, et 2° jure ecclesiastico.

PROPOSITIO PRIMA.

Confessio sacramentalis necessaria est jure divino iis qui post Baptisma mortaliter peccaverunt.

Prob. Illa propositio ut certissima tenenda est quæ est de fide, probatur Scriptura sacra, SS. Patribus, argumento præscriptionis et ratione : atqui talis est propositio nostra.

1° *Est de fide.* His quippe verbis fuit definita in Concil. Trid., sess. 14, can. 6 : « Si quis negaverit confessionem » sacramentalem vel institutam, vel ad salutem necessariam esse jure divino ; aut dixerit modum secrete confitendi soli sacerdoti, quem Ecclesia catholica ab initio » semper observavit et observat, alienum esse ab institutione et mandato Christi, et inventum esse humanum ; » anathema sit. » Eadem veritas definita est aliis verbis, canonibus 7 et 8. Ergo 1°.

2° *Prob. Scriptura.* S. Matth. XVI, 18 : *Tu es Petrus, etc. Tibi dabo claves regni cælorum, etc.* ; et XVIII, 18 : *Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super terram erunt ligata et in cælo, et quæcumque solveritis, etc.* ; apud Joan. XX, 22 : *Quorum remisistis peccata, etc.* Unde sic argumentari licet : Confessio sacramentalis necessaria est jure divino iis qui post Baptismum mortaliter peccaverunt, si Christus instituerit suos Apostolos eorumque successores judices, sine quorum sententia peccata mortalia non remittuntur, et si hæc sententia sine confessione obtineri nequeat : atqui hæc duo certa sunt.

1° Christus, prædictis verbis apud S. Joannem relatis, promissionem suam implens, instituit suos Apostolos proindeque eorum successores judices, sine quorum, etc. 1° Sunt judices, cum alia peccata dimittere, alia retinere debeant. 2° Peccata mortalia sine eorum sententia remitti non possunt, nam Christus dedit eis claves regni cælorum ; frustra autem claves ipsis dedisset si alius paerret aditus : potestatem retinendi peccata habent, sed vana ac illusoria foret hæc potestas si alia via peccatores justificari

possent; vel enim nullus tribunal Pœnitentiæ adiret, vel unusquisque, absolutione sibi denegata, alio medio veniam obtinendi uteretur, sicque confessarios impune suggillaret. Porro hæc admitti nequeunt. Ergo 1°.

2° Sententia Apostolorum eorumque successorum sine confessione obtineri non potest. Necesse est enim ut peccata a peccatis secernantur, siquidem, ex verbis Christi, non debent promiscue remitti, nec promiscue retineri; necesse est igitur ut cognoscantur: cognosci autem non possunt, nisi aperiuntur: porro ea aperire, est ea confiteri secundum morem in Ecclesia consuetum: ergo, etc. Aliunde, etc. Ergo 2°.

3° *Prob. ex SS. Patribus. Tertul., de Pœnitent. cap. 10:* « Grande plane emolumentum verecundiæ occultatio delicti pollicetur; videlicet, si quid humanæ notitiæ subduxerimus, proinde Deum celabimus. An melius est damnatum latere quam palam absolvi? » Vel hæc verba intelligenda sunt de confessione auriculari, et evidenter pro vobis militat; vel de confessione publica, ut quidam volunt, et nihilominus thesim nostram probant; nam, *ut infra ostendimus*, confessio publica supponit præceptum divinum confessionis.

Origenes, Homilia 2 in Ps. xxxvii: « Sicut ii qui habent intus inclusam eseam indigestam, aut humoris vel phlegmatis stomacho graviter et moleste immanentis abundantiam, si vomuerint, relevantur: ita etiam hi qui peccaverunt, siquidem occultant et retinent intra se peccatum, intrinsecas urgentur et propemodum suffocantur phlegmate vel humore peccati: si autem ipse sui accusator fiat, dum accusat semetipsum et confitetur, simul evomit et delictum, atque omnem morbi digerit causam. Tantummodo circumspice diligentius cui debeas confiteri peccatum tuum; proba prius medicum cui debeas causam languoris exponere ut ita demum, si quid ille dixerit...., si quid consilii dederit, facias.... si providerit talem esse languorem tuum qui in conventu totius Ecclesiæ exponi debeat, sed curari, ex quo fortassis et cæteri ædificari poterunt, et tu ipse

» facile sanari; multa hoc deliberatione et satis perito me dici illius consilio procurandum est. » In eo textu fit quidem mentio confessionis publicæ quæ sine periti medici consilio et magna deliberatione fieri non debebat; sed confessio secreta prius faciendâ erat prudenti confessario qui iudicabat an utile foret delicta in conventu ecclesiæ publicare. Ergo, etc.

S. Basilius, in regulis brevioribus: « Peccata iis confiteri necesse est quibus mysteriorum Dei concedita dispensatio est. »

S. Chrysost., Homil. de muliere Samaritana, postquam demonstravit occultum fuisse peccatum quod confessâ est, addit: « Imitemur et nos mulierem Samaritanam, et ob propria peccata non erubescamus..... Qui enim homini detegere peccata erubescit... neque confiteri vult et pœnitentiam agere, in die illa non coram uno vel duobus, sed universo terrarum orbe spectante traducetur. »

S. Ambros., l. 2, de Pœnit., cap. 6: « Si vis justificari, fatere delictum tuum; solvit enim criminum nexus verunda confessio peccatorum. » Ipse sanctus Doctor confessiones secretas audiebat, narrante in Vita ejus Paulino. Quotiescumque aliquis, ad percipiendam pœnitentiam, lapsus suos apud illum confitebatur, ita flebat, « ut illum flere compelleret... Causas autem criminum quas illi confitebantur, nulli, nisi Domino soli apud quem interecebat, loquebatur. » Patet ex illo facto confessionem secretam fuisse in usu et necessariam ad percipiendam pœnitentiam.

S. Leo, Epist. 136: « Sufficit reatus conscientiarum sacerdotibus indicari confessione secreta. » Damnat abusus peccata publice recitandi, quod nonnulli arbitrabantur necessarium.

Innumera alia afferri possent testimonia: in his autem quæ retulimus agitur evidenter de confessione exteriori, explicita et jure divino necessaria, non vero de interna soli Deo facta, de generali et vaga, aut de confessione auctoritate humana præscripta, ut volunt hæretici.

1° De exteriori; siquidem faciendâ est sacerdoti, pecca-

tum ex anima evomitur, secreta aperienda sunt, etc. 2° De explicita; alioquin non daretur erubescendi locus, nec diecretur peccata sola cogitatione admissa esse declaranda; homines decipi posse, non Denna qui intuetur cor. 3° De confessione jure divino necessaria; etenim SS. Patres, non decreto Ecclesiae aut alio instituto humano, sed verbis Evangelii hanc obligationem fundatam esse dicunt vel supponunt: ergo, etc. Ergo 3°.

4° Probatur argumento praescriptionis. Usus et praecipuum confessionis existit tum apud Latinos, tum apud Graecos, tum apud alios Orientales. Quoad Latinos, nulla est difficultas; factum patet. Quoad Graecos, idem constat 1° ex eorum euchologiis; 2° ex censura qua Jeremias, patriarcha Constantinopolitanus, doctrinam Lutheranorum perstrinxit, et ex Synodo Bethleem, habita anno 1672, in qua error iste proscriptus est; 3° ex concil. Florent., anno 1438 celebrato, in quo. post maturum examen pronuntiata est unio utriusque Ecclesiae. Quoad alios Orientales, videlicet Armenios, Nestorianos, Eutylichianos, Melchitas, Jacobitas, Coptas, Maronitas, quorum alii sunt catholici, alii haeretici, eadem veritas ex liturgiis eorum constat, ut videre est in opere dicto *Perpétuité de la foi*, etc. Porro talis consensio omnium ecclesiarum Orientalium catholicarum, schismaticarum et haeticarum cum Ecclesia Latina, demonstrat confessionem semper fuisse in usu et ab ipsis Apostolis transmissam; vel enim ab Apostolis fuit transmissa, vel decursu temporis instituta: at posterius dici non potest; si enim decursu temporis fuisset instituta, aliquod vestigium hujus institutionis inveniretur, praesertim cum talis innovatio facile admitti non debuisset: atqui tamen nullum hujusmodi vestigium inveniri potuit. Praeterea, si institutio ista commenta fuisset in Ecclesia Romana, ut affirmare non erubescunt Protestantes, quomodo Graeci et tot ecclesiae Orientales, a seipsis divisae, eam simul ita adoptassent ut sibi persuaderent institutam esse a Christo et necessariam jure divino? Id manifeste repugnat. Ergo.

P. Morin (p. 140 et seq.) ex multis Rabbiorum texti-

bus, probat eam apud Judaeos fuisse usitatam, quandoque generalem et quandoque particularem; testimonia quae afferit digna sunt ut videantur.

5° Prob. ratione. 1° Fatentur adversarii confessionem publicam saltem peccatorum publice commissorum, olim fuisse praescriptam: atqui talis praxis supponit omnes persuasum habuisse confessionem sacramentalem a Christo institutam fuisse; supposita quippe institutione divina, facile concipitur fideles jugo tam gravi se subjecisse: at si credidissent praecipuum istud in jure divino nullum habere fundamentum, numquid omnes ita paruisent? Hoc incredibile est, attenta humanae naturae repugnantia ad confessionem probrosam.

2° Certum est dari medium obtinendi remissionem peccatorum post Baptisum commissorum: at confessio ipsismet Protestantibus videri debet via tutior hanc remissionem obtinendi, et sedandis anxietatibus conscientiarum multo expeditior. Protestans enim, principiis suis stando, quomodo sciet se sufficienter esse dispositum, se esse justificatum? Quam inveniet consolationem in tribulationibus cordis? Catholicus, e contra, cor suum pandens confessario, illum habebit amicum, patrem, consolatorem, ducem et adiutorem; consilia ejus sequendo, securus manebit.

3° Quidam peccata confitendi usus, ad eorum condonationem obtinendam, semper et ubique existit.

« Que deux ennemis désirent sincèrement se réconcilier, » ait *Moether* (*Symbolique*, liv. 1, § 33), ils se sentent » entraînés à confesser leurs torts, et ce n'est non plus que » par cet aveu que leur réconciliation devient véritable, » que la paix rentre dans le cœur..... Celui qui déteste, » abhorre le péché, le confesse avec douleur et tout ensemble avec joie: avec douleur, parce que le péché est le mal » propre du pécheur; avec joie, parce qu'en le confessant » le pécheur s'en sépare et s'en éloigne. » Ergo saltem conveniens, et rationabilis est confessio, etc. Aliunde, etc. Ergo.

Soluuntur objectiones.

Obj. 1°. Confessio non præcipitur in Scriptura : ergo non necessaria est jure divino.

R. 1°. Dist. ant. Non præcipitur expresse, *conc.* ; implicite et æquivalenter, *nego ant.* Probavimus enim obligationem confessionis optime deduci ex verbis Christi : *Quorum remisistis, etc.* Ergo.

R. 2°. Nego conseq. Nam, præter Scripturam, traditio altera est regula fidei, et multa sunt revelata a Christo instituta quæ in Scripturis non leguntur. Ergo.

Obj. 2°. Nullibi legitur Apostolos confessiones excepisse, vel ipsos ad confessionem recurrisse : ergo incredibile est præceptum confessionis tempore Apostolorum existisse.

R. 1°. Multi theologi et D. Fleury probant usum confessionis tempore Apostolorum existisse per hæc Actuum Apostolorum verba, XIX, 18 : *Multi credentium veniebant, confitentis et annuntiantes actus suos.* Ibi agitur de peccatis credentium, ac proinde post Baptismum commissis. Alii tamen dicunt verbum *credentium* intelligi posse de nondum baptizatis qui peccata sua aliquo sensu confitebantur ut ad suscipiendum Baptismum se præpararent. *Hæc igitur responsione prætermittitur.*

R. 2°. Nego conseq. 1° quia in primis prædicare, docere, baptizare, manus imponere aliaque officia muneris apostolici implere debebant Apostoli, raro autem confessiones fidelium excipere, præsertim cum in his felicissimis temporibus fere nullus gratiam Baptismatis amitteret ; 2° quia multa fecerunt Apostoli quæ non fuerunt scripta : præcepto Domini obtemperantes, *docebant servare quæcumque ipsis mandaverat,* et parum solliciti erant an actus sui scriberentur. Liber Actuum Apostolorum præcipua tantum gesta Petri et Pauli continet, et de aliis fere nihil refert ; insulse ergo concluderetur ex silentio ejus Apostolos confessiones non excepisse, vel ipsos confessione non usos esse, quanquam forte illa non indiguerint ; nam, juxta probabilem sententiam, erant confirmati in gratia. Ergo.

Obj. 3°. Christus dedit Apostolis eorumque successoribus potestatem remittendi peccata venialia : atqui tamen nulla est obligatio ea declarandi : ergo *a pari,* etc.

R. Nego conseq. et paritatem. Ratio disparitatis est, quod peccata venialia cælum proprie non claudant : igitur, qui tantum venialia habent, ministerio clavium non indigent ut aliquando cælum ingrediantur. Contra vero cælum obseratur iis qui peccato mortali commaculantur : ergo recurrere debent ad janitores, ut ipsis eis aperiantur.

Inst. Apostoli eorumque successores acceperunt a Christo potestatem remittendi vel retinendi peccata in Baptismo, sacramentum illud concedendo vel negando : atamen confessio non est necessaria ad Baptismum : ergo *a pari,* etc.

R. Nego conseq. et paritatem. Disparitas in eo sita est, quod sacramentum Poenitentiae, ex institutione sua, per modum judicii exerceri debeat ; supponit ergo jurisdictionem in subditos judicandos : porro Ecclesia non habet jurisdictionem in eos qui non sunt baptizati : ergo Baptismus administrari non potest per modum judicii. Unde laici jurisdictionis ecclesiasticæ incapaces ipsæque mulieres valide baptizant. Ergo, licet confessio ad Baptismum non requiratur, non sequitur illam, etc.

Obj. 4° Nectarius, patriarcha Constantinopolit. versus finem quarti sæculi, abrogavit confessionem : ergo non arbitrabatur illam esse jure divino necessariam.

R. Dist. ant. Abrogavit confessionem publicam, *conc.* ; secretam, *nego ant.* Ad intelligentiam istius facti quod Protestantibus singulariter ventitant, sciendum est episcopos tempore Novatianorum sacerdotem poenitentiarum præfecisse, ut qui lapsi essent, coram illo delicta confiterentur. Quædam mulier ad poenitentiarum presbyterum accedens, delicta post Baptismum commissa a se perpetrata confessa est. « Presbyter vero præcepit illi ut jejuniis » et orationibus continuis vacaret, quo scilicet una cum » delictorum confessione opusetiam poenitentiae conveniens » ostenderet. Progressu temporis mulier aliud facinus confessa est, ecclesiae videlicet diaconum cum ipsa stupri

» consuetudinem habuisse. » Sunt verba *Soeratis*, Hist. lib. 5, cap. 19. Magnum inde exortum est scandalum in Ecclesia, et populus viros ecclesiasticos hanc ob causam diceris appetere cepit. Tunc quidam presbyter nomine Eudemone suasit Nectario ut presbyterum pœnitentiarum expungeret, et unumquemque, pro arbitrio et animi sui conscientia, ad sacramentorum communionem sineret accedere. *Sozomenus* factum istud eodem modo refert, lib. 7, cap. 16. Illo igitur admissio ut vero, non sequitur Nectarium confessionem secretam abrogasse. Nam 1º abrogavit quod tempore Novatianorum institutum fuerat; at confessio secreta tempore Novatianorum non fuerat instituta, siquidem antea in usu erat, ut patet testimonio *Origenis* et *S. Cyp.* 2º Abrogavit quod fuerat occasio scandali: atqui sola confessio publica mulieris causa fuerat scandali. 3º Confessio secreta semper fuit in usu post Nectarium, ut constat testimonio *S. Chrysost.* ejus successoris, a nobis superius allato, et constanti praxi Græcorum. Ergo.

Ceterum, ex ipsomet facto mulieris et pœnitentiarii, constat confessionem auricularem tunc in usu fuisse; siquidem dicta mulier prius secrete confessa est delicta a se perpetrata.

Dicitur autem Nectarium permisisse unumquemque, pro arbitrio et animi sui conscientia, ad sacramentorum communionem accedere; non quod æstimaret confessionem ad remissionem peccatorum necessariam non esse jure divino, sed quia licentiam unicuique dabat illa uti vel non uti, prout agnosceret se esse sotentem vel insontem.

Inst. S. Chrysost. pluribus in locis, et præsertim *Homilia 3 de Pœnit.* n. 4, ubi hoc habet; *Deo soli dic peccatum tuum, et dimittetur tibi*, a confessione retrahere videtur; ergo confessio etiam secreta a Nectario fuerat abrogata.

R. Dist. ant. A confessione publica retrahere videtur, *conc.*; a confessione secreta, *nego ant.* Etenim *S. Chrysost.* vestigiis antecessoris sui inhaerendo, confessionem publicam reprobare debuit: atqui revera solam confessionem publicam reprobavit; ab illa enim sola in textu allato in aliisque similibus retraherat, non vero a confessione se-

creta quæ semper in usu fuit Constantinopoli sicut alibi, et cujus necessitatem ipse agnoscit, v. g., in loco a nobis superius citato et in aliis quæ citari possent. Si ergo dicat soli Deo peccata esse declaranda, vel 1º ibi loquitur de virtute pœnitentiæ, ut quibusdam placet, et tunc confessionem sacramentalem non excludit; vel 2º quia sacerdos locum Dei tenet, et, ratione secreti, peccata ei dicere in confessione, perinde est ac si Deo soli dicerentur, præsertim cum in liturgia Græca, referente *P. Coar*, in suo Euchologio Græcorum, presbyter apud Græcos pœnitentem ad se accedentem sic alloquatur: «Frater, utquid ad Deum » et ad me accessisti? Ne verearis; non enim mihi, sed Deo » coram quo stas, peccata tua enuntias. »

Eodem sensu explicari debent alii textus SS. Patrum qui a Protestantibus nobis objiciuntur, id est, de confessione publica, non vero de secreta: sic: 1º *S. Greg. Nysenus* dicit peccata avaritiæ a Patribus fuisse prætermissa, quia in canonibus publicis pœnitentiariis non fuerant submissa. 2º Venerabilis *Beda* a iugo confessionis eximit eos qui a religione per idololatriam, hæresim vel schisma non defecerant, id est, a iugo confessionis publicæ: nam ipse necessitatem confessionis secretæ in Commentario in cap. 5 Epist. *S. Jacobi* agnoscit, his verbis: *Neque enim sine confessione peccata queunt dimitti.*

Obj. 5º. Gratianus, *Decret.* causa 33, quæst. 3, dist. 1, cap. 89, expendit an sola contritione cordis et secreta satisfactione, absque oris confessione, quicumque possit Deo satisfacere. Postea duplicem refert opinionem tunc extantem, unam affirmantem et alteram negantem: ergo tunc non credebatur confessionem esse necessariam.

R. Nego conseq. Nam *Gratianus* non movet questionem de necessitate confessionis ex institutione Christi ad salutem, sed de efficacia contritionis: si contritio perfecta ad sacramentum semper præquiratur, confessio oris non erit necessaria in re ad justificationem, sed tantum in voto; secus, necessaria esset in re. Porro nos ipsi diximus duplicem esse theologorum sententiam circa hanc questionem. Quod talis sit *Gratiani* sensus, patet tum ex ti-

tulo ejus dist., tum ex ipsius verbis, cap. 37: *Non ergo in confessione remittitur quod jam remissum esse probatur;* tum ex eo quod utriusque partis defensores appellet sapientes et religiosos, dum qui necessitatem confessionis eo tempore negarunt, ab aliis scriptoribus vocati sunt *audaces, præsumptuosi, perversi, hæretici, sectarii*. Ergo.

Objicitur Seneca glossator *Gratiani*, qui dubitare videtur an confessio non fuerit instituta quadam universali Ecclesie traditione; sed omnes fatentur illum nullam mereri fidem.

S. Thomas, S. Bonaventura et S. Antoninus Gratianum in loco citato de necessitate confessionis interpretantur, et illum excusant, quia nondum definitum erat confessionem esse necessariam jure divino. Verum inde sequeretur ad summum *Gratianum* clare non fuisse locutum, aut præfatos auctores illum attente non legisse. Quidquid sit, quamvis dogma confessionis hoc tempore nondum fuerit aliquo canone expresse definitum, certum est illud ubique fuisse receptum.

Obj. 6º. Concilium Lateranense primo condidit præceptum de confessione facienda: ergo dogma confessionis non erat ubique receptum tanquam jure divino fundatum.

R. 1º. Nego ant. Pluribus enim factis demonstratur confessionem sacramentalem non solum fuisse in usu, sed et præceptam longe ante concilium Lateranense. 1º Jam memoravimus exemplum *S. Amb.* confessiones secretas excipientis. 2º *S. Eligius*, in sexto sæculo, confessionem generalem omnium peccatorum vitæ suæ fecit apud sacerdotem; *Fleury*, l. 37, n. 38. 3º *S. Fructuosus*, abbas Complutensis, anno 670 defunctus, in regula sua, confessionem generalem præscribit novitiis qui ante ingressum in monasterium gravia commiserant peccata; *ibid.*, l. 39, 23. 4º *S. Chrodegang*, episcopus Metensis, monasterium clericorum regularium instituit versus annum 763, et inter regulas quas eis præscripsit, jussit ut singuli bis in anno peccata sua confiterentur episcopo, initio Quadragesimæ, et a medio mensis augusti ad primam diem novembris. In aliis temporibus, sive episcopo, sive sacer-

doti, pro utilitate sua, confessionem suam facere poterant: ipsi expresse et sub gravibus pœnis vetatur ne aliquid taceant peccatum; *ibid.*, l. 43, n. 39. 5º *Theodulphus*, episcopus Aurelianensis, in suo Capitulario anni 785, dicit omnia peccata etiam cogitationum esse confitenda sacerdoti, et jubet sub pœna excommunicationis ut qui perjurium, falsum testimonium, adulterium, fornicationem, homicidium aliaque gravia peccata admiserunt, ea confiteantur et canonicam expleant poenitentiam; *ibid.*, l. 31, n. 23. 6º In Concilio Cabilonensi anni 813, redarguuntur qui integre non confitentur, et declaratur eos monendos esse de obligatione confitendi peccata interna sicut et externa; *Labbe*, t. 7. Multa alia hujus generis facta reperiuntur, tum in Historia ecclesiastica, tum in auctoribus qui de necessitate confessionis fusius tractant, et præsertim apud *Scheffmacher*, *lettre IV.*

R. 2º. Nego conseq. Ecclesia enim potest instituere leges ad urgendam præceptorum divinorum observationem, vel ad determinandum tempus quo impleri debeant; ea intentione tulit præceptum de communionem Paschali, licet rata fuisset dari præceptum divinum ad sacram synaxim accedendi. Ergo similiter persuasum habens confessionem esse jure divino necessariam, potuit nihilominus eam præcipere, v. g., determinando tempus ultra quod obligatio illius non protraheretur. Porro talem fuisse mentem concilii Lateranensis confessionem annuam præcipientis asserit concil. Trid., sess. 14, cap. 5: « Neque per Lateranense concilium Ecclesia statuit ut Christi fideles » confiterentur, quod jure divino necessarium et institutum esse intellexerat; sed ut præceptum confessionis, » saltem semel in anno, ab omnibus et singulis, cum ad » annos discretionis pervenissent, impleatur. » Ergo.

Sequitur ex dictis reum peccati mortalis, post Baptismum commissi, justificari non posse sine confessione in re saltem cum attritione, vel in voto cum contritione perfecta: qui autem necessitatem confessionis invincibiliter ignoraret et de peccatis suis propter amorem Dei conterreretur, nihilominus justificationem obtineret; Deum

enim perfecte amare non potest quin paratus sit omnia ipsius mandata observare : porro in tali dispositione cordis votum confessionis existit : ergo.

Ex eo quod peccata venialia clavibus subijci et vi verborum Christi per absolutionem remitti possint, non sequitur ea necessario confitenda esse, quia cælum non claudunt.

Queritur 1° quo tempore præceptum divinum confessionis obliget.

R. 1°. Reus peccati mortalis tenetur habere propositum confitendi, quando tenetur habere contritionem, quia propositum confitendi est annexum contritioni : tenetur autem habere contritionem, saltem sub veniali, ut supra diximus, statim atque peccata memoriæ occurrunt.

R. 2°. Ad confessionem tenetur per se in articulo et etiam in periculo mortis; de natura enim est præcepti positivi ut obliget saltem in casu necessitatis : hinc miles ante prælium, navigatores ante periculosam navigationem in qua deerit copia confessarii, mulier gravida ante primum partum, nisi rationabiliter præsumere possit se partum periculosum non experturam, aut quæ jam partus difficile experta est, et generaliter quicumque verisimiliter putant se amplius non habituros opportunitatem confitendi, tenentur confiteri si sint in peccato mortali.

R. 3° eum ad confessionem teneri per accidens, quando ad aliquid tenetur quod non potest sine peccato facere nisi confessus; v. g., Eucharistiam percipere, sacramentum administrare, etc.

Extra hos casus autem quanto tempore reus peccati mortalis confessionem differre possit, non constat. Probabilius videtur 1° peccare venialiter, eam notabili tempore differendo, nisi perfecte conteratur, quia sollicitudo propriæ salutis et zelus gloriæ Dei expostulant ut in statu peccati mortalis diu non maneat. 2° Probabilius mortaliter contra jus divinum peccaret, si per annum integrum non confiteretur; nam Ecclesia confessionem saltem annuam præcipiendo, tempus quo præceptum divinum obligaret determinare voluit. Ita communis theologi apud

S. Ligorium, l. 6, n. 633. 3° Nihil invenimus ex quo iudicari possit eos qui semel in anno tantum confitentur, licet mortalia habeant, mortaliter contra præceptum divinum peccare : igitur, ut ait *Billuart*, hoc relinquendum est iudicio prudentum.

Queritur 2° utrum confessio ex institutione divina debeat esse publica vel secreta.

R. 1° modum confitendi a Christo non fuisse determinatum. Unde per confessionem secretam præcepto divino satisfit, ut expresse definit Concil. Trid., sess. 14, can. 6 : « Si quis dixerit modum secretae confitendi soli sacerdoti, » quem Ecclesia Catholica ab initio semper observavit, » quem observat, alienum esse ab institutione et mandato Christi, et inventum esse humanum; anathema sit. »

R. 2°. Nunquam existit obligatio generalis peccata occulta publice confitendi. Patet 1° ex Concil. Trid., sess. 14, cap. 5 : « Non satis consulte humana lege præciperetur » ut delicta præsertim secreta, publica essent confessione » aperienda. » Ecclesia autem nihil inconsulte facit. 2° Ex pluribus testimoniis SS. Patrum supra relatis.

R. 3°. Certum est peccata publica, quædam etiam occulta, *pœnitentiæ publicæ* canonibus statuta olim subjecta fuisse : id patet ex Historia ecclesiastica, et ex SS. Patribus et conciliis : at non ita constat *confessionem publicam* etiam peccatorum non occultorum strictè præscriptam fuisse; videmus quidem morem quædam peccata publice confitendi, sive ex mandato Ecclesiæ, sive ex fervore pœnitentium, sive confessario adhortante, per plura sæcula viguisse : nihil amplius novimus, et proinde circa illum quodcumque aliud asserere difficile est. Ergo.

PROPOSITIO SECUNDA.

Confessio sacramentalis necessaria est jure ecclesiastico.

Prob. Illud necessarium est jure ecclesiastico quod ab Ecclesia fuit præscriptum : atqui confessio sacramentalis ab Ecclesia fuit præscripta, nempe in concilio Lateranensi IV, anno 1215, sub Innocentio III celebrato, can. 21,

his verbis: « Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad » annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata » saltem semel in anno, confiteatur fideliter proprio sa- » cerdoti et injunctam penitentiam studeat pro viribus » adimplere... alioquin et vivens ab ingressu ecclesiae ar- » ceatur, et moriens Christiana careat sepultura. » Ergo.

Concil. Trid., sess. 14, can. 8, anathemate percutit eos qui dicerent ad confessionem « non teneri omnes et sin- » gulos utriusque sexus Christi fideles, juxta magni con- » ciliū Lateraneasis constitutionem, semel in anno. » Ergo.

Ex ipsismet concilii Lateraneasis verbis plures nascuntur difficultates quæ proponendæ et solvendæ sunt.

Quæritur 1º an præceptum annuæ confessionis obliget sub gravi.

R. affirmative; idque patet tum ex gravitate materie, tum ex pœnis in concilio Lateranensi decretis, scilicet excommunicatione et privatione sepulturae ecclesiasticæ: illæ pœnæ sunt quidem ferendæ, et non latæ sententiæ: attamen, juxta omnes theologos, gravem denotant obligationem. Ergo.

Quæritur 2º quinam præcepto confessionis teneantur.

R. Per verba, *omnis utriusque sexus fidelis*, omnes intelliguntur viri et mulieres qui fuerunt baptizati, et peccati sunt capaces, juvenes et senes, indocti et docti, laici et clerici, etiam parochi, episcopi ipseque papa; nullus Christianus excipitur. *Postquam ad annos discretionis pervenerit* id est cum sufficientem habuerit usum rationis ut peccare possit, proindeque, in regionibus nostris circa annum septimum, in aliis regionibus circa annum quintum. Quidam infantes etiam apud nos ante septimum annum plus malitiæ sunt capaces quam alii decem aut duodecim annorum. Unde curare debent parochi ut infantes sibi commissi saltem circa septimum annum incipiant peccata sua confiteri; et si quem peccati mortalis jam reum inveniant confessarii, eum ad absolutionem sacramentalem quamprimum suscipiendam pro posse suo disponant, ne forte imparatus decedat et æternaliter pereat.

Peti potest an hujusmodi infantes præcepto ecclesiastico

confessionis annualis teneantur? Communis usus legem ecclesiasticam in sensu negativo interpretari videtur. Attamen confessarii, et maxime parochi, advigilare debent ut infantes isti, si sufficienter præparari possent, quod rarum est, præceptum impleant, præsertim si peccatis mortalibus videant eos maculatos.

Quæritur 3º an qui nullius peccati mortalis conscius est nihilominus præcepto confessionis teneatur.

R. 1º Certum est illum præcepto divino non teneri: *patet ex dictis*, et omnes id fatentur, modo certus sit se venialia tantum habere; nam in dubio, ad confessionem teneretur. 2º Quoad præceptum ecclesiasticum, omnes pariter fatentur quod, in dubio de mortali aut veniali, confessio sit necessaria. Si vero, omnibus perpensis, certum sit nullum esse peccatum mortale, plurimi dicunt præceptum Lateranense applicationem non habere. Nam, inquit, 1º Concil. Trid., sess. 14, cap. 5, dicit « nihil » aliud in Ecclesia a pœnitentibus exigi quam ut quisque » ea peccata confiteatur quibus se Dominum et Deum » suum mortaliter offendisse meminerit. » 2º Ex axiomatico, *odia sunt restringenda*, dici non potest dari obligationem confitendi peccata venialia, nisi lege ecclesiastica clare exprimitur: atqui hæc obligatio clare non exprimitur, ut ex textu canonis patet: ergo. 3º Fatentibus adversariis, qui simul haberet mortalia et venialia, confiteri non teneretur venialia: ergo fidelis non tenetur vi præcepti ecclesiastici venialia confiteri. Ergo. Ita expresse *Bilhuart, Tournely, S. Ligorius*, l. 6, n. 667, multos alios citans.

Alii autem opinantur eos qui peccata venialia solummodo habent, nihilominus ad confessionem annuam teneri: 1º quia lex ecclesiastica est generalis, et de obligatione confitendi omnia peccata, sine ulla distinctione, loquitur; 2º quia in dubio an peccatum sit mortale vel veniale, datur, juxta omnes, obligatio illud confitendi: at temerarium foret pronuntiare, quando confessio per totum annum protrahitur, nullum dari peccatum mortale, ne quidem dubium; 3º quia in dubio pars tutior eligenda est: at, in præsentī casu, saltem aliquod est dubium: ergo. Sic. *S. Thomas, S. Bonaventura, Syvius, Ha-*

bert, Collet, Bailly, Theol. Rothomag., aliique plures. Prior sententia probabilior nobis videtur: at posterior est tutior, ac proinde saltem consulenda est in praxi.

Quæritur 4° quandonam illud præceptum obliget.

R. Obligat semel in anno; tempus autem non fuit aliter determinatum: unde qui confessionem ultra annum integrum protraheret, contra præceptum ecclesiasticum mortaliter peccaret. Conc. Trid., sess. 14, cap. 3, sub fine, dicit morem « confitendi, sacro illo et maxime acceptabili » tempore Quadragesimæ, esse salutarem, quem sancta « synodus maxime probat et amplectitur, tanquam piun » et merito retinendum. » Cum sacra communio, ex Ecclesiæ præcepto, tempore Paschali suscipienda sit, mos invaluit ut confessio annua, tanquam illius preparatio, eodem fieret tempore. Unde Ritualia nostra communiter illam præcipiunt pro tempore Paschali, scilicet, a dominica Palmarum ad dominicam in Albis inclusive. Clerus Gallicanus declaravit, in comitiis generalibus annorum 1625, 1635 et 1646, omnes tunc temporis teneri proprio sacerdoti, vel alieno, de consensu ejus, confiteri. Annus igitur sumitur moraliter ab initio *quindennæ* Paschalis unius anni ad finem *quindennæ* sequentis anni.

Licet tamen, ex usu, confessiones audire et absolutionem in ordine ad communionem paschalem impertiri tota die sabbati ante dominicam Palmarum, et non videmus cur nonnullis præcedentibus diebus idem non liceret; Clerus enim Gallicanus tempus Paschalis assignavit, ut confessio annua esset preparatio ad communionem: si autem paucis diebus ante initium Paschalis ritè fiat in ordine ad communionem paschalem, et status gratiæ non amittatur, nonne finis statuti obtinetur?

Confessarius prævidens fore ut poenitens, certis habitibus peccandi deditus, tempore Paschali absolvi non possit, illum ultra conclusionem Paschalis statim remittere potest, nec requiritur ut eum hoc tempore audiat: præceptum quippe per solam susceptionem sacramenti impletur: porro sacramentum in eo casu suscipi non potest, ut supponitur: ergo.

Qui voluntarie in causa est cur sacramentum sibi diffe-

ratur, contra præceptum Ecclesiæ mortaliter peccavit, et, nisi studeat pro viribus ad illud se præparare, iterum atque iterum peccabit; nam, transacto tempore Paschali, præceptum annuæ confessionis semper urget, et quamprimum impleri debet. Unde qui, legitime impeditus, confessionem tempore Paschalis omisit, non peccavit: at, impedimento sublato, tenetur sub peccato mortali quamprimum moraliter satisfacere præcepto. Verum unica confessione rite facta, pro pluribus annis præteritis et pro præsentem tempore Paschalis, simul satisfacit. Qui prævidet copiam confessarii sibi defuturam, tempus prævenire debet.

Datur insuper aliud præceptum ecclesiasticum in Conc. Trid., sess. 13, c. 7 et can. 11, expressum de confessione sacramentali facienda ab iis qui, peccati mortalis conscii, sacramentum Eucharistiæ suscepturi vel missam celebraturi sunt.

Quæritur 5° an qui derursu anni confessus est, iterum confiteri teneatur tempore Paschali.

R. 1°. Si mortaliter peccaverit, procul dubio confiteri tenetur ut ad susceptionem Eucharistiæ se disponat. 2° Etiam si nullius peccati mortalis esset conscius, saltem confessario se sistere, ut statum animæ suæ ei aperiret, et venialia probabilius confiteri deberet, juxta id quod superius diximus. Hæc præsertim admittenda sunt pro iis diæcesibus, in quibus annua confessio præcipitur facienda tempore Paschalis.

Quæritur 6° an præcepto ecclesiastico per confessionem nullam satisfiat.

R. 1°. Quidam probabilistæ affirmare non erubuerunt satisfieri præcepto Ecclesiæ per confessionem voluntarie nullam: verum Alexander VII et clerus Gallicanus hanc damnaverunt assertionem a qua ipsa ratio abhorret. 2° Nec per confessionem involuntarie nullam vel cui deest absolutio sacramentalis, dicto satisfit præcepto; nam Ecclesia non nudam peccatorum declarationem, sed sacramentum Pœnitentiæ completum, cum Deo reconcilians, præcipit. Ergo.

Quæritur 7° quis intelligendus sit per proprium sacerdotem, de quo loquitur conc. Lateranense.

R. Is intelligendus est qui habet ordinariam jurisdictionem in penitentem, proindeque summus Pontifex respectu omnium Christianorum, episcopus respectu diocesanorum, parochus respectu parochianorum, et quilibet superior regularis, ut abbas, prior, guardianus, rector, respectu subditorum, proprius est sacerdos. Unde fidelis qui confessionem annuam seu paschalem alieno sacerdoti facere intendit, licentiam obtinere debet a parochio vel ab episcopo, nisi ex statuto generali vel ex consuetudine liceat confiteri cuivis approbato, uti jam in pluribus diocesisibus receptum est. De hoc iterum agemus, ubi de jurisdictione.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE CONDITIONIBUS CONFESSIONIS.

Sexdecim conditiones confessioni sacramentali plures assignant theologi; alii vero communius aut saltem simplicius eas ad quatuor reducant, sequenti versu contentas:

Integra sit, simplex, humilis, parere parata.

1° *Integra*. Probavimus enim confessionem jure divino necessariam esse ad obtinendam justificationem post Baptismum: porro, cum unicum peccatum mortale gratiam sanctificantem destruat, si plura admissa fuerint peccata mortalia, omnia clavibus Ecclesiae subjici debent, ad recuperandam gratiam. Confessio igitur debet esse integra, ac proinde sincera, sine ulla dissimulatione.

2° *Simplex*; id est, non verbis fucata nec figuris adornata, sed nuda, clara et brevis peccatorum declaratio.

3° *Humilis*. Cum enim in ordine ad reconciliationem fiat, procedere debet ex intimo sensu indignitatis et sincero dolore cordis; nec igitur excusationes querere debet penitens, culpas minuendo, eas demoni, sociis, naturae corruptae, etc., tribuendo.

4° *Parere parata*. Peccator enim humiliter se accusans et gratiam reconciliationis expostulans, voluntatem habere

debet parendi mandatis confessarii tanquam judicis sententiam proferentis: cum illo igitur non sit contentiosus, disceptans, consilia, objurgationes aegre ferens.

De integritate paulo fusius dicendum est, et inquiremus 1° an confessio debeat esse integra quoad numerum, species et circumstantias; 2° quænam causæ ab integritate confessionis excusent; 3° an invalide vel illicite confiteatur qui confessionem dividit vel in ea mentitur; 4° an declaranda sint peccata dubia; 5° an peccata jam confessata vel inculpabiliter ommissa; 6° quandonam facienda sit confessio generalis; 7° an confitendum sit peccatum cum periculo manifestandi complicem; 8° an confessio per litteras sufficiat.

§ I. — De integritate confessionis quoad numerum, species et circumstantias.

Duplici modo confessio potest esse integra, scilicet, materialiter et moraliter: est integra materialiter, si omnia peccata mortalia declarentur, siue ulla exceptione voluntaria aut involuntaria; est autem moraliter integra, quando penitens nullum tacet peccatum mortale omissione graviter culpabili.

Certum est integritatem materialem non semper necessariam esse, nam saepe est impossibilis: Deus autem impossibilia non jubet. Sufficit ergo integritas moralis. Id Conc. Trid. confirmavit, sess. 14, cap. 5, dicens: « Constat nihil aliud in Ecclesia a penitentibus exigere, quam ut, postquam quisque diligentius se excusserit, et conscientiae suae sinus omnes et latebras exploraverit, ea peccata confiteatur quibus se Dominum et Deum suum mortaliter offendisse meminerit: reliqua autem peccata quae diligenter cogitanti non occurrunt, in universum eadem confessione inclusa esse intelliguntur. » Unde oblivio peccati mortalis non excusatur, nisi serium premissum fuerit examen. *His notatis*, sit

PROPOSITIO.

Confessio jure divino debet esse integra quoad numerum, species et circumstantias peccatorum, saltem mutantes speciem, quantum pœnitens moraliter potest.

Prob. 1°. Hæc propositio fundatur concilio Lateranensi IV, can. *Omnis utriusque sexus*, etc. Conc. Florent. in Decreto ad Armenos, et præsertim concilio Tridentino sic se habente, sess. 14, can. 7: « Si quis dixerit in sacramento Pœnitentiæ ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino confiteri omnia et singula peccata mortalia, quorum memoria cum debita et diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta et quæ sunt contra duo ultima Decalogi præcepta, et circumstantias quæ speciem peccati mutant... anathema sit. »

2° Sixtus IV confirmavit, anno 1479, decretum episcopi Toletani, damnantis errores *Petri Osmensis*, qui negabat dari obligationem jure divino confitendi peccata in specie, sed tantum, aiebat, jure ecclesiastico.

3° Idem constat ex textibus SS. Patrum a nobis superius allatis, ut unusquisque attendendo observare potest. Ergo.

4° Hæc autem integritas fundatur verbis Christi sacramentum Pœnitentiæ instituentis: *Quorum remisistis, etc., et quorum retinueritis, retenta sunt.* Ostendimus nasci ex his verbis obligationem confitendi peccata ut remittantur: quæ ergo culpabiliter tacentur, remitti non possunt: unde vel unum ex verecundia celare peccatum mortale, horrendum est sacrilegium.

Diximus 1° quoad numerum, id est, 1° si pœnitens sciat numerum certum, illum in magna sinceritate dicat, nec augendo, nec minuendo, non tamen ea singulatim contextendo; sufficit ut omnia ejusdem speciei simul enuntiet, dicens, v. g., Ter pejeravi. quinque omisi jejunium in Quadragesima, etc. 2° Si numerus certus illi non occurrat, quem a certo minus distare æstimabit assignet, addendo

vocem circiter, v. g., Decies circiter nomen Dei blasphemavi, de superiore meo coram decem personis circiter detraxi, hoc vel illud dicendo, etc. 3° Si propter nimiam peccatorum multitudinem, nequidem numerus incertus circiter determinari possit, ut communiter accidit iis qui consuetudinem frequenter peccandi habuerunt, maxime si a multis annis confessionem omiserint, sufficit ut dicat se tot vicibus circiter in talia vel in talia peccata incidisse per dies, per hebdomades, per menses, aut etiam per annos, v. g., A triginta annis circiter novies aut decies inebriatus sum singulis annis. 4° Ubi de peccatis internis agitur, sæpe sufficit ut consuetudinarius dicat se paratum fuisse cogitationi aut desiderio talis vel talis peccati consentire quoties memoria illius sibi occurrebat, et frequenter sibi occurrisse. 5° Qui numerum certum declaravit, et postea advertit se plura quam dixit admisisse peccata, quæ supersunt declarare tenetur: *patet ex dictis*; qui vero numerum approximantem declaravit, ea quæ postea advertit confiteri non tenetur, si numerum assignatum notabiliter non excedant. Hinc qui confessus est se duodecies blasphemasse circiter, et advertit hoc sibi quindecies accidisse, ad novam declarationem non tenetur; teneretur vero si adverteret hoc vigesies accidisse.

Diximus 2° quoad species: patet ex can. Conc. Trid., et alioquin confessarius statum pœnitentis sufficienter non agnosceret; aliud quippe est, v. g., Deum blasphemavisse, aliud de proximo detraxisse; aliud hominem vulnerasse, aliud eum occidisse; aliud adulterium, aliud fornicationem commisisse, etc.

Diximus 3° circumstantias speciem mutantes; constat iterum ex citato canone conc. Trid., et evidenter sequitur ex necessitate declarandi species: hinc aliquis turpia fecit in ecclesia, non solum actus turpes, sed et circumstantiam sacrilegii declarare tenetur. Unde qui peccatum declarando circumstantiam omisit, peccatum iterum declarare tenetur ut circumstantiam aperiat.

Diximus 4° saltem speciem mutantes, ut a circumstantiis notabiliter aggravantibus abstinemus in propositione;

non enim ita certum est casu necessario aperiendas esse. Multi theologi, inter quos *S. Thomas, S. Bonaventura, S. Antoninus, Sylvester, Navarrus, de Lugo, Lessius, Bonacina, S. Liguori*, etc., negant, et *Billuart* sententiam illorum aestimat probabilem. Hac præcipue ratione nituntur: cum onus peccata confitendi sit grave, extendi non debet ultra id quod a Christo vel ab Ecclesia fuit præceptum: atqui nec Christus, nec Ecclesia declarationem circumstantiarum peccatum intra eandem speciem aggravantium præceperunt. 1º Non Christus, siquidem id non probatur ex Scriptura sacra, neque ex traditione. 2º Non Ecclesia, cum, e contra, sacra Synodus Trid. de integritate confessionis agens, circumstantias solummodo aggravantes exceperit.

Cæteri vero theologi docent, non solum ut tutius, quod omnes concedunt, sed ut verum, dari præceptum divinum declarandi in confessione circumstantias notabiliter aggravantes, et sequentibus innituntur rationibus.

1º *Concilio Tridentino*. Quamvis enim Concilium definire noluerit dietas circumstantias aperiendas esse, ne in hac sicut in aliis materiis controversis theologos catholicos percuteret; hoc tamen grave fundamentum argumentationis nobis subministrat: decernit, cap. 5, circumstantias speciem peccati mutantes accusandas esse, ut confessarii *de gravitate criminum recte censere possint, et pœnam quam oportet, pro illis, pœnitentibus imponere*. At illa ratio eandem vim habet pro circumstantiis notabiliter aggravantibus ac pro circumstantiis speciem mutantibus: v. g., qui nummum aureum in ecclesia furatus est, præcepto divino confessionis non satisfaceret, dicendo simpliciter se furatum esse. Quis sibi persuadebit illum iisdem verbis satisfacturum, si centum nummos furatus est? Ergo.

2º *Ratione*. Circumstantia mutans speciem declaranda est, quia novam addit malitiam peccato: sed circumstantia notabiliter aggravans, cum per se ad constituendum peccatum mortale sufficiat, circumstantiæ speciem mutantis æquivalet: ergo.

Quamvis hæc posterior sententia, ut pote tutior et fundata, in praxi sit desideranda, non rigore tamen est præmenda, quia prior sua probabilitate non caret, et onus confessionis non est aggravandum.

§ II.— De causis ab integritate confessionis excusantibus.

PROPOSITIO.

Impotentia, tum physica, tum moralis, ab integritate confessionis excusat.

Prob. Juxta omnes, confessio non necessaria est ad justificationem, ex institutione Christi, necessitate medii, sed necessitate præcepti: istud autem præceptum sapienter fuit institutum, et contrarium sentire impium foret; at sapienter non fuisset institutum, si cum impotentia, sive physica, sive morali, obligaret, quia tunc onus intolerabile foret: ergo.

Hinc 1º impotentia physica ab integritate confessionis excusatur: 1º qui ex ignorantia inculpabili, aut venialiter tantum culpabili, peccata mortalia obliviscuntur; qui meminit se aliquod grave peccatum admisisse, speciem non recordans, simpliciter dicere potest se mortaliter peccasse. 2º Surdus-mutus et linguæ ignarus, si, deficiente idoneo sacerdote, integre confiteri nequeat, satisfaciet ostendendo signis vel nutibus ea quæ poterit sic exprimere peccata: si scribere possit, et periculum revelationis non timeat, integre confiteri tenetur. Id autem facere per interpretem ordinariè non obligatur, quia sola confessio secreta a Christo fuit præscripta: attamen si in periculo mortis constitueretur et aliter confiteri non posset, tutius ipsi foret ministerio interpretis uti; si tunc aliquis forte inveniretur modus quo interpretes peccatum moribundi non intelligeret, certe eligendus esset; v. g., conveniri posset quod interpretes pœnitentem interrogaret, dum ille manum sacerdotis sub stragulis positam stringeret ad affirmandum, vel relinqueret ad negandum. 3º Moribundus, si inter confitendum deficiat, in phrenesim incidat, aut aliter

confessionem inchoatam perficere non possit, nihilominus absolvendus erit, ut fusius infra dicemus.

Hinc 2° impotentia moralis ab integritate confessionis excusat, si grave damnum spirituale aut temporale imminet ipsi pœnitenti, confessario aut alteri tertio. 1° Ipsi pœnitenti, ut si rationabiliter timeat ne ex diuturno examine nascantur motus carnales quibus consentiat, aut si nimis sit scrupulosus in explicandis peccatis, et confessio illi fiat odiosa; tunc confessarius, ubi prudenter judicat id expedire, jubere potest ut interrogationibus suis tantum respondeat. Pariter non requiritur integritas materialis, si infamia timenda sit, v. g., quando moribundus sanctum viaticum, infans primam communionem suscepturus, declarat se peccatum aliquod mortale celasse: item ordinandus ad suscipiendos ordines jam paratus. 2° Confessario, v. g., si ob morbum contagiosum periculum sit ne, integram confessionem audiendo, peste inficiatur, tunc, uno vel altero audito peccato, moribundum absolvere potest. Caveat tamen ne sibi nimis consulens, officio charitatis erga miserum peccatorem in tali extremitate constitutum desit. Item confessionem abrumpere et pœnitentem statim absolvere potest, si hostis illum insequatur, si naufragium aut incendium immineat. 3° Alteri tertio, ut si confessarius peccatum suum declarare non possit quin sigillum confessionis lædat: tunc id unum celare potest quod periculum revelationis constitueret. Unde dicere deberet se mortaliter peccasse, vel contra talem aut talem virtutem deliquisse, si speciem absque periculo declarare possit.

Notandum est peccata ob impotentiam moralem reticere non posse, nisi 1° damnum quod timetur sit grave et certum aut admodum probabile; 2° alter adiri non possit, sine gravi incommodo, confessarius cui integra confessio fieri valeat; 3° confessio commode differri nequeat. Peccatum autem justa de causa omissum, in sequenti confessione declarandum est, ut satisfiat præcepto integre confitendi, et hæc confessio non multum differenda est, si adsit confessarius cui absque notabili incommodo fieri possit.

Quidam olim arbitrati sunt magnum populi concursum in nonnullis solemnitatibus esse rationem ab integritate confessionis sufficienter excusantem. Verum Innocentius XI hanc proscripsit opinionem damnando sequentem propositionem: « Licet sacramentaliter absolvere dimidiate » tantum confessos, ratione magni concursus pœnitentium, qualis v. g., potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis aut indulgentiæ. »

§ III.— An invalide aut illicite confiteatur qui confessionem dividit aut mentitur in confessione.

Certum est cuncta peccata mortalia eidem confessario aperienda esse; nec sufficeret quædam uni confessario et cætera alteri confessario declarare; alia quippe sine aliis remitti non possunt.

Qui venialia declararet, retentis mortalibus, evidenter invalide confiteretur; qui vero tantum reticeret venialia, non invalidam redderet absolutionem, cum non sit præceptum confitendi venialia.

Si quis in peccata mortalia sæpe relapsus, timens ne confessarius ordinarius diutius eum probet vel remotionem alicujus occasionis præcipiat, alium sacerdotem adeat cui mortalia declaret, absolutionem obtineat, et deinde confessario ordinario venialia confiteatur, invalidum redderet sacramentum ob defectum requisitarum dispositionum. Item qui sic ageret ad obtinendam licentiam frequentius communicandi, aut admissionem ad ordines. Non ita qui in aliquod grave peccatum extraordinarie lapsus, ob verecundiam illud confessario, cui est ignotus, aperiret, et postea ad ordinarium rediret confessarium, nihil, de præfato dicens peccato. Hoc enim receptum est in praxi tum fidelium tum confessariorum.

Qui mentitur in confessione, peccatum mortale aut circumstantiam mutantem speciem vel etiam notabiliter aggravantem, et non rite confessum, negando, mortaliter peccat: patet ex dictis de præcepto omnia confitendi peccata. Qui autem negaret peccatum jam rite confessum et remissum, aliquando mortaliter peccaret, si nempe con-

fessarius illum interrogaret ut de consuetudine peccandi, de vocatione, etc., judicaret; aliquando vero, juxta multos, venialiter tantum peccaret, si videlicet confessarius notione hujus peccati opus non haberet, quia tunc claves Ecclesiae graviter non offenduntur. 2° Qui mentitur negando peccatum veniale, probabiliter mortaliter ordinarie non peccat, quia gravis non fit injuria sacramento. Ita de Lugo, Layman, Sylvius, P. Antoine, Billuart, S. Liguorius, etc., contra plures alios. 3° Qui mentitur confitendo peccatum mortale quod non admisit, mortaliter peccat, propter injuriam sacramento illatam. 4° Si veniale tantum sibi imponeret, communiter dicunt theologi illum solummodo venialiter peccaturum, nisi, ait Sylvius et caeteri post ipsum, falsum hoc peccatum tota esset materia sacramenti: tunc quippe sacramentum voluntarie faceret nullum, quod semper grave est peccatum. 5° Mentiri in confessione circa res ad sacramentum non pertinentes, est peccatum grave aut leve, prout materia est gravis aut levis, juxta regulas quae in Tractatu de Decalogo traduntur.

Attamen mendacium intra confessionem factum, caeteris paribus, est gravius, quia malitiam induit sacrilegii, et ideo, etiam ubi veniale est, suspectae nobis videntur confessiones ejus qui deliberate sic mentitur.

§ IV.— An peccata dubia sint declaranda.

Triplici modo peccata possunt esse dubia, scilicet 1° dubio facti, si nempe dubitetur an peccatum fuerit commissum; 2° dubio juris, si dubitetur an peccatum certo commissum sit mortale vel veniale; 3° dubio declarationis, videlicet, si quis dubitet an peccatum certo commissum et mortale declaraverit, necne.

In triplici hoc casu peccata dubia declaranda sunt: nam cum detur obligatio confitendi peccatum mortale, non licet periculo tale peccatum omittendi se exponere: attamen qui peccatum dubium omitteret, tali periculo evidenter se exponeret. Ergo.

Haec tamen non dicta sint pro scrupulosis qui meras anxietates, omni fundamento destitutas, pro veris dubiis

sumere solent, et qui aliunde, ob incommoda inde proventura, ab integritate materiali eximuntur: hortandi sunt ergo ut a dubiis, maxime si de internis agatur, abstineant, et certa duntaxat confiteantur. Si forte quaedam gravia inter dubia existant, nihilominus vi absolutionis rite concessae remittentur.

Quaeritur 1° an absolutio super peccatum dubium concedi possit.

R. 1° Si dubitetur an peccatum, certo commissum, sit mortale, vel an fuerit declaratum, absolutio super illud concedi potest, modo adsit contritio, siquidem peccatum veniale aut peccatum jam remissum est materia sacramenti sufficiens. 2° Si vero dubitetur an peccatum sit commissum, absolutio concedi non potest, nisi aliud declaretur certo commissum, sive veniale, sive jam remissum, cujus habeatur contritio; alioquin materia esset dubia: absolutio autem materiae dubiae applicari non potest extra casum necessitatis: ergo.

Quaeritur 2° an penitens qui confessus est peccatum ut dubium illud declarare teneatur, si advertat esse certum.

R. 1°. Si confessus est peccatum mortale ut dubium dubio declarationis, dicens se dubitare an illud confessus fuerit, evidens est quod ad novam declarationem non teneatur, etiamsi postea advertat se illud prius non declarasse; illud enim clavibus Ecclesiae subjecit ut mortale.

R. 2°. Si declaraverit peccatum ut dubium an esset mortale vel veniale, nonnulli docent theologi non dari obligationem illud postea declarandi ut certum; quia confessarius de illo judicans, intentionem suam ad solam qualitatem venialis non restrinxit. Ita *Deus*, t. 6. Tutius est tamen illud iterum declarare: talis est praxis timoratorum etiam scrupulis non laborantium. Ab ea opinione recedere nolumus, et multo minus si ageretur de dubio facti.

Quaeritur 3° ad quid teneatur qui bona fide confessus est peccatum, sive mortale sive veniale, quod non commisit.

R. Ad nihil tenetur, non enim peccavit falsam hanc

declarationem faciendo, ut supponitur; aliunde peccatum suppositum non est materia sacramenti. Ergo.

§ V. — De confessione peccatorum quæ jam fuerunt declarata vel inculpabiliter omissa sunt.

Confessio potest esse nulla vel ex parte confessarii, vel ex parte pœnitentis.

1° Ex parte confessarii, quod pluribus modis fieri potest, scilicet 1° defectu ordinis, ut si fingat se esse sacerdotem, vel invalide fuerit ordinatus; 2° defectu jurisdictionis, secundum id quod infra dicemus; 3° si absolutionem non concesserit, aut formam essentialiter mutaverit; 4° si intentionem actualem aut saltem virtualem absolvendi non habuerit; 5° si ob surditatem, somnum aut distractionem, nullum peccatum pœnitentis intellexerit, quia tunc humano modo non egisset: secus dicendum foret si, licet plura non intellexisset peccata, saltem unum recte advertisset. *Sic communissime theologo.*

2° Ex parte pœnitentis, quod multis etiam modis contingere potest, videlicet: 1° si ex gravi negligentia in discutienda conscientia, peccatum mortale accusare omiserit; 2° si inter confitendum mortaliter peccaverit, vel peccatum realiter commissum negando, vel mortale supponendo, etc. 3° si dolore requisito caruerit; 4° si firmum non habuerit propositum non peccandi de cætero, id est, saltem omnia mortalia perpetuo vitandi; 5° si accipiendo pœnitentiam a confessario impositam, intentionem non habuerit eam implendi; 6° si explicitam non habuerit fidem mysteriorum ad salutem necessitate medii requisitorum; 7° si ex fine mortaliter malo confessus fuerit, v. g., si ex sola hypocrisi confessarium ignarum, caducum, laxatum, qui peccata non intelligeret, aut convenientem satisfactionem non imponeret, consulto requisierit.

PROPOSITIO.

Quacumque de causa nulla fuerit confessio, iterum declaranda sunt peccata.

Prob. 1° unanimi consensu omnium theologorum; 2° ra-

tionem. Ideo enim jure divino necessaria est confessio, ut remittantur peccata et obtineatur justificatio: at ubi confessio fuit nulla, sive culpabiliter, sive inculpabiliter, peccata non fuerunt remissa: ergo semper urget præceptum divinum.

Quoad modum confitendi, vel novus aditur confessarius, et omnia singulatim declaranda sunt peccata, quasi nullatenus fuissent declarata; vel apud eundem confessarium iteranda est confessio: in posteriori hoc casu, vel confessarius statum pœnitentis sufficienter recordatur, ut convenientem satisfactionem injungere possit, et tunc sufficit quod peccata jam declarata modo generali iterum declarentur, dicendo, v. g.: De omnibus peccatis meis tibi, pater, jam declaratis, iterum me accuso. Si vero confessarius delicta prius declarata nullo modo recordetur, saltem præcipua distincte confitenda sunt, ut status pœnitentis iterum notus fiat: ampliori declaratione opus non est, siquidem prior confessio fuit sacramentalis, et accusatione generali fit actualis.

Cæterum, advertendum est fideles ad repetendas confessiones non cogendos esse, nisi moraliter certum sit illas esse nullas, vel saltem id iudicio viri prudentis valde sit probabile: tale quippe onus, a sacro tribunali per se removens, sine gravi fundamento imponi non debet. Ita *S. Ligorius*, l. 6, n. 505, et plurimi apud ipsum, contra *P. Antoine*, qui solum requirit dubium ad hoc ut confessio iterari debeat.

Queritur 1° quandonam peccata mortalia inculpabiliter omissa in confessione declarari debeant.

R. Seclusa sacrae Eucharistiæ susceptione, quædam concedenda est latitudo: etenim cum confessio fuerit valida, præcepto ecclesiastico de annua confessione facienda satisfactum fuit: restat ergo præceptum divinum peccatum istud clavibus Ecclesiæ subjiciendi: sed præceptum istud non statim et sub gravi obligat: ergo.

Quantum autem concedi possit temporis spatium, determinare non audemus: arbitramur tamen eum qui singulis mensibus vel crebrius confiteri solet, sequentem

tuto expectare posse confessionem absque peccato veniali.

Diximus *seclusa sacrae Eucharistiae susceptione*; quia ratione legis ecclesiasticae de confessione sacrae Eucharistiae praemittenda, quaedam nascitur difficultas de qua in Tractatu de Eucharistia agitur.

Queritur 2° an poenitens distincte confiteri teneatur peccata jam alias confessario nota?

R. Quidam docuerunt tunc sufficere ut poenitens generali formula se accuset, dicendo, v. g. : De peccatis quae tibi historice narraui, vel quae alias didicisti, me accuso; alii vero communius accusationem distinctam requirunt, quia alioquin non esset confessio distincta vere sacramentalis, qualis praecipitur. Ita S. Liguorius, lib. 6, n. 502.

§ VI. — De confessione generali.

Confessio generalis est recensio vel repetitio plurium confessionum : potest esse totius vitae, id est, omnium, peccatorum post Baptismum commissorum; vel alicujus temporis, v. g., unius anni vel plurium annorum; potest adhuc esse necessaria, utilis vel nociva.

Est necessaria, quando praecedentes confessiones fuerunt nullae, incipiendo a tempore quo prima facta est confessio nulla; patet ex modo dictis.

Utilis est in praecipuis vitae Christianae epochis, v. g., tempore primae communionis, electionis status, ut ante matrimonium, ante susceptionem ordinis sacri, ante professionem religiosam, quando quis ab erroribus aut peccandi habitibus sincere reversus, firmum imit propositum sancte vivendi. Ita S. Franciscus Salesius; *Introduction à la vie dévote*, 1 part., cap. 6, et communiter theologi ac vitae asceticae actores.

Est autem nociva, quando rationabiliter timentur scrupuli et anxietates quae conscientiam torturae aut pacem cordis ablaturae sunt : imo, ubi talia metuenda sunt incommoda, ne quidem permittenda est in dubio de validitate praecedentium confessionum, quia praceptum divinum

confessionis ad integritatem materialem cum tanto incommodo non obligat. Caveant igitur confessarii, praesertim juniores et timorati, ne poenitentes ad confessionem generalem facilius compellant vel etiam admittant : verum pari sollicitudine timeant ne pigritia aut laxitate eam praecipere negligant.

Quidam theologi, ut molliores nusquam habiti, inter quos continuator *Tournely et Denis*, docuerunt aliquando non monendum esse poenitentem de obligatione praeteritas confessiones iterandi, si nempe bona fide arbitretur eas esse validas, ut in casu relapsus et maxime in casu ignorantiae mysteriorum quorum fides explicita ad justificationem absolute necessaria est, facile contingere potest, et si aliunde praesumatur eum admonitum confessionum iterationi non consensurum; si enim recte sit dispositus, peccata ejus praeterita in actuali confessione indirecte remittentur, proindeque saluti ejus non officient; dum, e contra, monitio intempestiva eum a via salutis retraheret. Ergo. Attamen prudens confessarius satagere debet ut opportunis quaestionibus declarationem praeteritorum peccatorum, saltem aliquo sensu, pro posse suo obtineat, et sedulo inducere poenitentem ut de omnibus peccatis vitae suae generaliter se accuset atque sincere conteratur.

Queritur 1° quomodo fieri expediat confessio generalis.

R. Plurimi dicunt expedire ut vita in certas dividatur epochas, v. g., ab usu rationis ad primam communionem, a prima communionem ad electionem status; verum experientia constat breviorum et faciliorem esse viam si statim fiat declaratio secundum ordinem mandatorum Dei et Ecclesiae, peccatorum capitalium et obligationum status, dicendo, v. g. : Tali aetate sacrum Dei nomen blasphemare incepi, illud decies circiter singulis hebdomadis sic pronuntiare solebam usque ad annum aetatis meae trigesimum, etc.

In hujusmodi confessionibus, sicut in aliis confessionibus magnorum peccatorum, parum curandum est de peccatis venialibus quorum declaratio non est necessaria, et quae aliunde in iudicium confessarii vix influunt.

Quæritur 2° quot vicibus ordinarie absolvenda sit confessio generalis totius vitæ.

R. Hoc determinari non potest: aliquando una vice, videlicet, si aliqua necessitas urgeat, ut si mors immineat, si administrandum vel suscipiendum sit sacramentum quod differri non potest, si pœnitens, aliunde recte dispositus, redire non possit; communiter tamen bis aut ter audiri debet pœnitens, et certe pluries si ex confessione ejus prudenter timeatur ne adhuc peccata mortalia omiserit, vel rudimenta religionis nondum perealeat, vel sufficientem non habeat dolorem, aut a consuetudine peccandi non adhuc sufficienter recesserit, etc. At increpandi sunt confessarii qui sine gravi motivo pœnitentes diutius protrahunt, eosque periculo deserendi confessionem exponunt.

§ VII. — De manifestatione complicitis aut alterius.

Sensus præcipuæ quæstionis est, an pœnitens qui proprium crimen confessario aperire non potest quin complicitem ei manifestet, ab integritate confessionis excusetur: v. g., aliquis cum sorore confessario nota concubuit, teneturne incestum hunc declarare? Huic quæstioni altera subjungitur, an videlicet pœnitens culpam declarare teneatur quæ peccatum alterius non complicitis et confessario noti revelaret: v. g., sororem meam, ex facto alterius gravidam, vulneravi, vel de patre meo detraxi, diceus eum adulterium commisisse; teneorne integre confiteri, licet tunc infamiam sororis aut patris confessario aperiatur?

His quæstionibus tertia annexa est, an videlicet pœnitens diffamare possit complicitem vel alium, ob causam ab integritate confessionis diversam; et quarta, an confessario exquirere possit nomen complicitis vel alterius.

Certum est a revelatione peccati complicitis, quantum commode fieri potest, abstinendum esse; quia 1° propria et non aliena peccata sunt objectum sacramentalis confessionis: 2° detractio facta sine justa causa, pejor est in confessione quam extra confessionem, ratione sacramenti cui fit injuria. Unde graviter increpandi sunt pœnitentes

qui inter confitendum peccata aliorum narrant, detrimento illorum se excusant, vel complices sine ratione sufficienti nominant.

Attamen, 1° qui confessarium cui complex sit ignotus commode adire non potest, et proprium peccatum sine manifestatione complicitis aperire nequit, ab integritate confessionis non excusatur. Nam 1° infamatio non est gravis respectu complicitis, cum revelatio soli fiat confessario qui strictissimo tenetur secreto, et hac cognitione nullo modo uti potest. 2° Sufficiens datur causa hanc infamationem faciendi, scilicet integritas confessionis: illa quippe infamatio fieri posset ad petendum consilium: ergo et ad satisfaciendum præcepto divino. 3° Complex, peccatum proponendo vel ei consentiendo, tali diffamationi consentisse censetur; præsumere enim debuit, saltem communiter, socium peccatum hoc confessurum eumque confessario manifestaturum esse. Ergo. Ita *S. Bernardus*, *S. Thomas*, et post ipsos nunc communissime theologi. Id tamen non liceret ordinarie ad manifestandum peccatum veniale aut mortale rite confessum, quia sufficiens non adesset ratio grave crimen alterius revelandi: sic *S. Liguorius*, l. 6, n. 489, et plures apud ipsum.

Diximus qui confessarium cui ignotus sit complex commode adire non potest; omnes enim fatentur pœnitentem qui alienum confessarium commode adire posset, non excusari si complicitem confessario suo manifestet; ratio patet, et simul omnes docent eum sub gravi incommodo non teneri alienum exquirere confessarium, admittuntque sequentes excusationes, scilicet: 1° periculum mortis vel præceptum urgens annuæ confessionis aut communionis; 2° timor infamiae ob missæ vel communionis omissionem; 3° desiderium e statu peccati mortalis sub brevi tempore emergendi; 4° notabilis difficultas conscientiam alteri quam confessario ordinario aperiendi; 5° metus ne mutatio confessarii quamdam suspicionem inducat; 6° necessitas vel magna utilitas percipiendi consolationem a pio vel docto confessario, quæ ab alio non speratur, etc.

Notandum tamen 1° graviorem requiri causam pro gra-

vitae criminis alterius manifestandi; sic major necessaria est causa ad manifestandum sororis incestum quam tactus minus impudicos.

Notandum 2° levissimam excusare causam, si complex debeat ipse peccatum eidem confessario aperire.

Notandum est 3°, in frequenter contingentibus, v. g., ubi de peccatis inter conjugatos vel inter alias personas vicinas, affines, consanguineas, praesertim sub eodem tecto manentes agitur, poenitentes solitos esse complices statim indicare, nec arbitramur eos a tali consuetudine avertendos aut ad extraneos confessarios remittendos esse, alioquin parochiani alienis sacerdotibus fere semper confiteri tenerentur; quod sane gravissima generaret incommoda et a mente Ecclesiae prorsus foret alienum.

2° Periculum manifestandi alterum qui non fuit complex, sed objectum peccati, ab integritate confessionis probabilius non excusat. Nam 1° confessio fuit instituta ut per modum iudicii exerceretur: sed in iudiciis humanis peccatum alterius non complicitate licite manifestatur: ergo et in confessione; 2° non gravis est infamia, et notabilis est causa eam permittendi. Ergo. Ita valde communiter theologi contra Suarez. Sed observandum est graviorem exigi causam ut poenitens a requirendo alieno confessario excusetur, quam si de complice ageretur.

3° Juxta communem sententiam, licet, ob legitimam causam ab integritate confessionis diversam, crimen alterius non complicitate confessario manifestare, nempe ob utilitatem poenitentis, vel alicujus tertii, vel societatis, quia sanæ rationi consentaneum est magnum procurare bonum cum levi detractatione. Magna tamen utendum est prudentia, praesertim si confessarius, ex licentia poenitentis, extra confessionem agere debeat, ne secretum confessionis in suspicionem veniat.

4° Confessores generatim nomen complicitate exquirere non debent, et multo minus illius manifestationem, sub denegatione absolutionis, exigere sub quolibet pretextu, v. g., ut eum moneant, in eum invigilent, eum a peccato retrahant. Ita fuse docet *Bened. XIV* in celebri opere, de

Synodo diocesana, l. 6, cap. 11, et tres edidit constitutiones apostolicas, unam diei 7 julii 1745, archiepiscopis et episcopis regnorum Portugaliae et Algarbiorum directam, alteram diei 2 junii 1746, in confirmationem prioris et graves poenas in delinquentes decernentem, et tertiam diei 28 septembris ejusdem anni, qua duae praecedentes ad universam extenduntur Ecclesiam.

Notandum tamen 1° confessarium, quamvis nomen complicitate exquirere prohibeatur, poenitentem interrogare teneri de circumstantiis ad integritatem confessionis pertinentibus, et poenitentem eas declarare debere; v. g., an peccaverit cum affine, an cum consanguineo, et probabilius quo in gradu, saltem si de proximis agatur.

Notandum 2° confessarium aliquando revelationem complicitate aut tertii praescribere posse et debere, si nempe bonum notabile id expostulet, quia procurare debet ut poenitens suo satisfaciat officio; v. g., si servus depravatus pueros vel puellas, vel quemquam ex illis, in familia qua eum suscepit, ad malum inducat, confessarius injungere potest, et aliquando injungere debet ut poenitens illud monstrum patri aut matri familiae denuntiet, etc.

Raro continget ut confessarius obligare debeat aut possit poenitentem ad sibimetipsi manifestandum complicem aut alium; id certe non faciat nisi agatur de gravi malo quod praecaveri non possit neque per poenitentem, neque per alium, et quod ipse confessarius praecaveri spem habeat fundatam: in hoc etiam casu maxima opus erit cautione.

§ VIII. — De confessione scripto et per litteras.

Sola attenta sacramenti natura, non requiritur ut confessio sit oralis; nam peccata aliter quam per verba confessario innotescere possunt, scilicet per scriptum, nutus aliave signa: attamen usus et praxis Ecclesiae confessionem oralem determinavit atque sub gravi praescripsit: qui ergo, extra legitimam causam, ab ea praxi recederet, mortaliter peccaret, et ideo defectu dispositionis requisitae, valide absolvi non posset.

Si autem justa subsit causa, ut impotentia physica vel moralis, confessio sacramentaliter fieri potest scripto, nutu vel altero signo : sic, qui gravem habet difficultatem loquendi, peccata scribere potest, eaque confessario hac via manifestare.

Nutibus vel scripto confiteri possunt surdi-muti recte instituti; nullum est dubium quin præceptum, tum divinum, tum ecclesiasticum, eos obstringat, modo peccata sufficienter exprimere valeant, et probabile non sit periculum revelationis. Constat ex dictis confessionem occultorum essentialiter esse secretam, ac proinde neminem, si casus mortis excipiatur, in quo omné dubium, si fieri possit, amovendum est, ad confessionem per interpretem aut eum probabili periculo revelationis teneri; an vero teneantur confiteri scripto, si aliter facere non possint, non conveniunt auctores : quidam negant, asserentes quoddam periculum revelationis semper existere : at cæteri, persuasum habentes tale periculum tolli posse, affirmant, hocque nobis probabilius videtur.

Nunc difficultas est an confessio sacramentalis confessario absenti per litteras fieri possit. Si sola attendatur scriptura, id repugnare non videtur, etenim quid impediret ne peccata per litteras sufficienter aperirentur, dolor requisitus manifestaretur, et sententiâ absolutionis impertiretur? Sic matrimonium inter absentes per procuratores valide initur. Ergo.

Verum traditione constat sacramentum Pœnitentiæ a Christo ita fuisse institutum, ut inter absentes valide administrari non possit; si enim per litteras aut nuntium valide administrari posset, aliquod vestigium hujusmodi administrationis in decursu Historiæ ecclesiasticæ reperiretur : atqui nullum istiusmodi vestigium reperitur; imo contrarium diversis testimoniis adstruitur : unde Conc. Trid., sess. 14, cap. 2, declarat Christum voluisse omnes aliquo crimine inquinatos, *ante hoc tribunal tanquam reos sisti*, quod præsentiam personalem supponit; et idcirco Clemens VIII, die 20 junii anni 1602, sequentem propositionem proscripsit, ad mias ut falsam, temerariam et

scandalosam : « Licet per litteras seu internuntium confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, et ab eodem absenti absolutionem obtinere. »

Quædam tamen citantur facta absolutionis per litteras concessæ; sed tunc de absolutione censurarum, non vero de absolutione sacramentali agebatur : sic Alexander III S. Thomam Cantuariensem episcopum a præsumptis censuris absolvit, eum pro peccatis ad sacerdotem discretum et providum remittens.

Queritur an qui timet ne peccatum mortale e memoria excidat, illud scribere teneatur.

R. 1° Certum est eum qui scribere nescit aut impeditus est, non teneri ministerio alterius uti ad scribendum peccatum, quia tunc fieret revelatio ad quam obligari non potest. 2° Nec illud propria manu scribere tenetur, juxta probabilior sententiam, propter periculum ne scriptum alienis oculis subjiciatur, et quia nemo tantam diligentiam ad procurandam integritatem materialem adhibere tenetur. Ita *Billuart*, et plurimi apud ipsum, contra *Vasquez*.

CAPUT QUINTUM.

DE SATISFACTIONE.

Satisfactio generatim est solutio debiti; prout hic specialiter sumitur, *est solutio debiti ex peccato, erga Deum contracti*. Alia est divina, qua scilicet Christus, Deus et homo, pro nobis effusione sanguinis satisfacit; alia vero est humana, cujus valor ex satisfactione Christi derivatur, juxta hæc Concilii Trid. verba, sess. 14, cap. 8 : « In quo vivimus, in quo meremur, in quo satisfacimus, facientes fructus dignos pœnitentiæ. »

De satisfactione Christi hic directe non agitur, bene vero de sola satisfactione humana quæ definiiri potest : *Voluntaria pœnæ toleratio, ad compensandam injuriam Deo per peccatum illatam*. Si a confessario in ordine ad sacramentum injungatur et voluntarie acceptetur, dicitur sa-

Si autem justa subsit causa, ut impotentia physica vel moralis, confessio sacramentaliter fieri potest scripto, nutu vel altero signo : sic, qui gravem habet difficultatem loquendi, peccata scribere potest, eaque confessario hac via manifestare.

Nutibus vel scripto confiteri possunt surdi-muti recte instituti; nullum est dubium quin præceptum, tum divinum, tum ecclesiasticum, eos obstringat, modo peccata sufficienter exprimere valeant, et probabile non sit periculum revelationis. Constat ex dictis confessionem occultorum essentialiter esse secretam, ac proinde neminem, si casus mortis excipiatur, in quo omné dubium, si fieri possit, amovendum est, ad confessionem per interpretem aut eum probabili periculo revelationis teneri; an vero teneantur confiteri scripto, si aliter facere non possint, non conveniunt auctores : quidam negant, asserentes quoddam periculum revelationis semper existere : at cæteri, persuasum habentes tale periculum tolli posse, affirmant, hocque nobis probabilius videtur.

Nunc difficultas est an confessio sacramentalis confessario absenti per litteras fieri possit. Si sola attendatur scriptura, id repugnare non videtur, etenim quid impediret ne peccata per litteras sufficienter aperirentur, dolor requisitus manifestaretur, et sententiâ absolutionis impertiretur? Sic matrimonium inter absentes per procuratores valide initur. Ergo.

Verum traditione constat sacramentum Pœnitentiæ a Christo ita fuisse institutum, ut inter absentes valide administrari non possit; si enim per litteras aut nuntium valide administrari posset, aliquod vestigium hujusmodi administrationis in decursu Historiæ ecclesiasticæ reperiretur : atqui nullum istiusmodi vestigium reperitur; imo contrarium diversis testimoniis adstruitur : unde Conc. Trid., sess. 14, cap. 2, declarat Christum voluisse omnes aliquo crimine inquinatos, *ante hoc tribunal tanquam reos sisti*, quod præsentiam personalem supponit; et idcirco Clemens VIII, die 20 junii anni 1602, sequentem propositionem proscripsit, ad minus ut falsam, temerariam et

scandalosam : « Licet per litteras seu internuntium confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, et ab eodem absenti absolutionem obtinere. »

Quædam tamen citantur facta absolutionis per litteras concessæ; sed tunc de absolutione censurarum, non vero de absolutione sacramentali agebatur : sic Alexander III S. Thomam Cantuariensem episcopum a præsumptis censuris absolvit, eum pro peccatis ad sacerdotem discretum et providum remittens.

Queritur an qui timet ne peccatum mortale e memoria excidat, illud scribere teneatur.

R. 1º Certum est eum qui scribere nescit aut impeditus est, non teneri ministerio alterius uti ad scribendum peccatum, quia tunc fieret revelatio ad quam obligari non potest. 2º Nec illud propria manu scribere tenetur, juxta probabilior sententiam, propter periculum ne scriptum alienis oculis subjiciatur, et quia nemo tantam diligentiam ad procurandam integritatem materialem adhibere tenetur. Ita *Billuart*, et plurimi apud ipsum, contra *Vasquez*.

CAPUT QUINTUM.

DE SATISFACTIONE.

Satisfactio generatim est solutio debiti; prout hic specialiter sumitur, *est solutio debiti ex peccato, erga Deum contracti*. Alia est divina, qua scilicet Christus, Deus et homo, pro nobis effusione sanguinis satisfacit; alia vero est humana, cujus valor ex satisfactione Christi derivatur, juxta hæc Concilii Trid. verba, sess. 14, cap. 8 : « In quo vivimus, in quo meremur, in quo satisfacimus, facientes fructus dignos pœnitentiæ. »

De satisfactione Christi hic directe non agitur, bene vero de sola satisfactione humana quæ definiiri potest : *Voluntaria pœnæ toleratio, ad compensandam injuriam Deo per peccatum illatam*. Si a confessario in ordine ad sacramentum injungatur et voluntarie acceptetur, dicitur sa-

cramentalis, et tunc vel sacramentum antecedit et ad illud disponit, ac solum de congruo est meritoria; vel sacramentum sequitur, et gratiam sacramentalem supponens, meritoria est de condigno.

Necessitatem satisfactionis humanæ prorsus negant Lutherani ac Calvinistæ et generatim Protestantes, rati eam satisfactioni Christi derogare et injuriosam esse, contenduntque, remissa culpa, nullam superesse pœnam in hac aut in altera vita luendam; unde tollunt purgatorium, indulgentias et suffragia pro mortuis, et laboriosa pœnitentiæ opera non admittunt nisi ad exemplum, ad reparandum scandalum et ad comprobandos mores. Nobis igitur agendum est 1º de necessitate satisfactionis quæ vulgo dicitur *pœnitentia*; 2º de ejus quantitate et qualitate; 3º de obligatione illam acceptandi et adimplendi; et 4º de illius commutatione.

ARTICULUS PRIMUS.

DE NECESSITATE SATISFACTIONIS SEU PŒNITENTIÆ.

1º Statuendum est, remissa culpa, non semper omnem remitti pœnam; 2º pœnam remisso peccato superstitem, pœnitentiæ operibus deleri posse; 3º hominem pro illa pœna satisfacere teneri, et 4º pœnitentiæ sacramentalem a confessario injungendam esse: quod per sequentes propositiones ostenturi sumus.

PROPOSITIO PRIMA.

Remissa culpa, non semper remittitur, sed ordinarie remanet pœna temporalis luenda.

Prob. Hæc propositio est de fide, probatur Scriptura sacra, sanctorum Patrum testimoniis et rationibus theologiceis.

1º *Est de fide*, ut pote definita in Conc. Trid., sess. 14, can. 12: « Si quis dixerit totam pœnam simul cum culpa » remitti semper a Deo, satisfactionemque pœnitentium » non esse aliam quam fidem, qua apprehendunt Christum pro eis satisfacisse; anathema sit. »

2º *Probatur Scriptura sacra*. 1º Adamus peccati sui remissionem obtinuit, ex libro Sapientiæ x, 2; attamen, juxta comminationem Dei, in vindictam delicti sui mortuus est. 2º Cum populus Israeliticus adversus Moysen et Aaron murmurasset in deserto, iratus Dominus declarat se gravissima ei inflicturum mala: Moyses suppliciter orat, et ait Dominus, Num. xiv, 20: *Dimisi juxta verbum tuum*, et tamen pronuntiat omnes in ultionem delicti, exceptis Caleb et Josue, morituros esse in deserto. 3º Moysen et Aaron Deum quadam diffidentia offenderunt ad petram Contradictionis, bis silicem pereutiendo: igitur honore populum sanctum in terram Chanaan introducendi privati sunt, Num. xx, 12. 4º David duplex et enorme admiserat peccatum, adulterium scilicet et homicidium: dolore tactus, dixit: *Peccavi Domino*. Respondit ei Propheta, II Reg. xii, 13: *Dominus quoque transtulit peccatum tuum*. Sed addidit: *Veruntamen, quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius qui natus est tibi morte morietur*. Non autem ad incitamentum virtutis aut ad monitionem delicti in posterum vitandi hæc aliæque pœnæ supra relate infliguntur, ut immerito ait Calvinus, cum expresse dicatur eas in ultionem præteritorum delictorum inferri. Ergo.

3º *SS. Patrum testimoniis*. *S. Aug.* in Psal. l: « Im- » punita peccata etiam eorum quibus ignoscis, non reli- » quisti.... ignoscis confitenti, sed seipsum punienti. » *S. Greg. Magnus*, lib. 2 Moralium, cap. 34: « Delinquenti » Dominus nequaquam parcit, quia delictum sine ultione » non deserit: aut enim hoc homo in se pœnitens punit, » aut hoc Deus cum homine vindicans, crudelit.... Sic Da- » vid post confessionem audire meruit: *Dominus transtulit » peccatum tuum*; et tamen multis post cruciatibus afflic- » tus ac fugiens, reatum culpæ quam perpetraverat ex- » solvit. » Fere omnes sancti Patres eodem sensu locuti sunt, ut ipse agnoscit Calvinus, dicens, Inst. l. 3, cap. 4, n. 38: « Omnes fere quorum libri exstant, aut in hac » parte lapsos esse, aut nimis aspere et dure locutos. » Ergo.

4° *Rationibus theologicis.* 1° Semper in Ecclesia Dei persuasum fuit existere purgatorium, ut *infra monstrabimus*, et pro mortuis orandum esse: at utrumque dogma evidenter supponit pœnam temporalem culpæ remissæ ordinariè superesse. 2° Constat Historia ecclesiastica et plurimis conciliorum canonibus, ut Nicæni I, can. 12, Carthag. IV, can. 78, Arausicani I, can. 4, pœnas satisfactorias pœnitentibus semper impositas fuisse post absolutionem faciendas aut continuandas. Ergo.

Dicimus autem pœnam temporalem ordinariè superesse, quia non negamus contritionem charitate perfectam adeo nonnunquam posse vehementem esse, ut cum reatu culpæ omnem deleat pœnam.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Deus testatur in Scripturis se iniquitatem impij ad justitiam conversi non recordaturum, Jerem. xviii, 22; dicit Propheta illum peccata post tergum projecturum, etc. At si, dimissa culpa, adhuc remaneret pœna temporalis luenda, Deus iniquitatem recordaretur, peccata post tergum non projiceret: ergo.

R. Distinguo ant. Deus testatur, etc.; vel quando plena est justificatio, etiam quoad pœnam temporalem, per contritionem charitate perfectam et vehementem, vel quia remissa pœna æterna cum culpa, pro nihilo reputanda est pœna temporalis, *concedo*; secus, *nego ant.* Etenim quandoque accidit, ut notavimus, omnem pœnam simul cum culpa remitti, et tunc nulla est recordatio iniquitatis apud Deum, et aliunde adeo levis est pœna temporalis respectu æternæ, ut recte dici queat Deum iniquitatis non recordari. Ergo.

Inst. 1°. Deus *gratis nos justificat*, Rom. iii, 24: atqui nos gratis non justificaret, si pœnam a nobis exigeret: ergo.

R. Nego min. Ille enim gratis nos justificat, qui per gratiam suam, et sine ullo ex parte nostrâ merito, pœnam æternam cum culpa remittit, et insuper gratis nobis do-

nat unde pro pœna temporali satisfacere valeamus: atqui ita se gerit Christus erga nos: ergo.

Inst. 2°. Deus non dimidiat, sed perfecte condonat: ergo post condonationem, nullam pœnam exigere potest.

R. Nego conseq. Deus quippe non dimidiat condonat quoad pœnæ æternæ remissionem et gratiæ sanctificantis restitutionem; peccator enim ex inimico ejus fit amicus: at non sequitur nullam ordinariè remanere pœnam in hac vel in altera vita luendam. Deus quidem statuere potuisset ut in Pœnitentia sicut in Baptismate omnis pœna simul cum culpa semper remitteretur: sed non ita fecit, quia ratio divinæ justitiæ exigere videbatur ut, qui ante Baptismum per ignorantiam peccaverant, et qui post Baptismum *templum Dei violare et Spiritum sanctum contristare non formidaverint*, Concil. Trid., sess. 14, cap. 8, non eodem modo in gratiam reciperentur. Ergo.

Inst. 3°. Peccata comparantur debitis: atqui debita non perfecte condonarentur, si quid adhuc a debitore exigetur: ergo.

R. Dist. min. Debita non perfecte condonarentur, si quid proportionatum debitis vel aliqua pars debiti exigetur, *concedo*; si vero quod exigitur nullam habeat proportionem cum debito, et respectu illius nullius sit valoris, *nego min.* Porro pœna temporalis quæ a peccatore exigitur, nullius est valoris respectu pœnæ æternæ: ergo.

Inst. 4°. Quotidie dicimus in Oratione Dominica: *Dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris*: at nihil exigere possumus ab iis quibus sua dimissimus debita; ergo *a pari*, etc.

R. 1°. *Nego min.* Ibi namque de offensis agitur, non de justitiæ commutativæ debitis: atqui certe non repugnat offensos nolle remittere offensam, nisi sub conditione alijus compensationis: ergo.

R. 2°. *Nego conseq.* Inde enim sequeretur ad summum nos plenam remissionem pœnæ a Deo precari posse, dum ipse jubere posset ut debitoribus nostris perfecte condonaremur, et simul pœnam temporalem a nobis exigere, etenim vices ejus et vices nostræ non æquiparari debent. Ergo.

Obj. 2°. Christus superabunde pro peccatis nostris etiam quoad pœnam satisfecit: ergo nihil relinquatur a nobis vivendum.

R. Dist. ant. Christus superabunde satisfecit quoad pretium, *conc.*; quoad applicationem, *nego ant.* Etenim nullum est dubium quin Christus ultra modum satisfecerit quoad pretium, *pro peccatis nostris et pro totius mundi*; verum in sua sapientia statuit ut ipsius satisfactiones sub aliquibus tantum conditionibus applicarentur: inter illas autem conditiones voluit ut, etiam dimissa culpa, quædam ordinariè exsolveretur pœna: unde B. Paulus, licet de superabundantia satisfactionum Christi ratus, aiebat: *Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea*, Coloss. 1, 24.

PROPOSITIO SECUNDA.

Homo pœnam temporalem peccato remisso debitam operibus satisfactoriis redimere potest.

Prob. Hæc propositio admittenda est quæ est de fide, et insuper probatur ex Scriptura sacra et ex SS. Patribus: atqui talis est præsens nostra propositio.

1° *Est de fide*; sic enim definita fuit in Conc. Trid., sess. 14, can. 13: « Si quis dixerit pro peccatis quoad » pœnam temporalem, minime Deo per Christi merita satisfieri pœnis ab eo inflictis et patienter toleratis, vel a » sacerdote injunctis, sed nec sponte susceptis, ut jejuniis, » orationibus, elemosynis, vel aliis etiam pietatis operibus..... anathema sit. »

2° *Probatur ex Scriptura sacra.* Jer. xxiii, 7: *Repente loquar adversum gentem, et adversum regnum, ut eradicem et destruiam, et disperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa a malo suo quod locutus sum adversus eam: agam et ego pœnitentiam super malo quod cogitavi ut facerem ei.* Sic Propheta alloquitur Nabuchodonosor, Dan. iv, 24: *Quamobrem, rex, consilium meum placeat tibi, et peccata tua elemosynis redime, et iniquitates tuas misericordiis pauperum.* Unde sic: Malum a Deo intentum pœnitentia averti potest, et iniquitates operibus misericordiæ redimi

possunt: porro talis compensatio talisque redemptio vera est satisfactio. Si autem de peccatis nondum remissis hic agatur, *a fortiori* pœna temporalis remisso peccato debita redimi vel compensari potest. Ergo.

3° *Ex SS. Patribus.* Tert., lib. de Pœnitentia, cap. 6:

« Quam porro ineptum, quam iniquum pœnitentiam non » adimplere et veniam delictorum sustinere! hoc est pretium non exhibere, ad mercedem manum non emittere. »

S. Cyprian., lib. de Lapsis: « Conliteantur singuli..... » dum satisfactio apud Dominum grata est. »

S. Ambrosius, in Lucam, l. 4, cap. 12: « Sicut qui pœniam solvunt, debitum reddunt....., sic compensatione charitatis actuumque reliquorum, vel satisfactione ne quacumque, peccati pœna dissolvitur. » Porro hæc testimonia de satisfactione evidenter intelliguntur. Ergo.

Quæritur an homo pro pœna temporali de condigno satisfacere possit.

R. Certum est hominem in statu peccati mortalis constitutum, de condigno satisfacere non posse, nullius quippe meritum proprie dicti capax est coram Deo. Sed homo justificatus satisfacere potest de condigno: enim vero concilia et sancti Patres eodem loco loquuntur de satisfactione pro pœna temporali ac de merito vitæ æternæ: atqui homo justificatus vitam æternam de condigno mereri potest: ergo et remissionem pœnæ. Unde summi pontifices Pius V et Gregorius XIII sequentem propositionem *Bani* condemnarunt: « Satisfactiones laboriosæ justificatorum non valeant expiare de condigno pœnam temporalem restantem » post culpam condonatam. »

Ut opus sit satisfactorium quædam requiruntur conditiones, nempe, 1° ex parte hominis, ut sit in statu gratiæ; id constat ex Concil. Trid., sess. 14, cap. 8: « Omnis » gloriatio nostra in Christo est, in quo vivimus, in quo » meremur, in quo satisfacimus. » Constat etiam ratione quæ satis aperte dicit hominem Dei inimicum jus proprie dictum erga ipsum acquirere non posse.

Recte tamen notant auctores opera in statu peccati mortalis patrata non esse quidem satisfactoria de condigno,

sed aliquatenus de congruo : hoc enim supponit praxis confessoriorum satisfactiones ante absolutionem adimplendas iniungentium, et ipsius Ecclesiae olim gravissimas praescribentis satisfactiones etiam publicas quibus adstringebantur poenitentes antequam reconciliarentur.

1° Ex parte operis requiritur, 1° ut sit liberum, saltem aliquo modo, quia debet esse actus virtutis; 2° ut sit bonum: hoc per se patet; 3° ut sit superuaturale ratione tum principii, tum motivi; alioquin fini suo non esset proportionatum; 4° ut sit poenale, ut infra explicaturi sumus.

2° Ex parte Dei requiritur promissio remissionis poenae et acceptatio operis; nam quaelibet opera nostra debitis nostris non sunt proportionata, et aliunde Deus ea exigere potuisset aliis titulis: constat ex dictis Deum sic erga nos misericorditer egisse.

PROPOSITIO TERTIA.

Homo pro poena temporali satisfacere tenetur.

Prob. 1° Scriptura sacra, Joel II, 12: Convertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, et in fletu, et in pluctu; Matt. III, 8, et Luc III, 8: Facite ergo fructus dignos poenitentiae; Act. XXVI, 20: Et gentibus annuntiabam ut poenitentiam agerent, et converterentur ad Deum, digna poenitentiae opera facientes; Luc XIII, 5: Si poenitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis, ait Christus: fructus autem poenitentiae, opera poenitentiae et poenitentia simpliciter, in consueto loquendi modo Scripturae, sunt opera satisfactoria. Ergo.

Prob. 2° ex SS. Patribus, videlicet ex textibus jam a nobis allatis, et insuper S. Cypr. de Lapsis: « Quam » magna deliquimus, tam granditer defleamus: alto vul- » neri diligens et longa medicina non desit; poenitentia cri- » mine non minor sit... Orare oportet impensius et rogare, » diem luctu transigere, vigiliis et fletibus noctes ducere, » tempus omne lacrymosis lamentationibus occupare, » stratos solo adherere, in cinere, et cilicio et sordibus » volutari.... »

S. Aug., Sermone 351: « Non sufficit mores in melius » commutare et a factis malis recedere, nisi etiam de his » quae facta sunt satisfiat Deo per poenitentiae dolorem, per » humilitatis genitum, per contriti cordis sacrificium, » cooperantibus eleemosynis. » Nihil clarius desiderari potest. Ergo.

Prob. 3° usu et praxi Ecclesiae. Semper et ubique usus fuit in Ecclesia ut peccatores a vinculo delictorum non absolverentur, nisi praecessisset aut saltem subsecutura esset congrua satisfactio: factum istud adstruunt Canones poenitentiales, libri rituales et tota Historia ecclesiastica. Ergo.

Haec autem, cum generalia sint, et de peccatis in genere pronuntiata, ad poenam pro reparando scandalo peccatorum publicorum injunctam vel injungendam restringi non debent.

Emolumenta satisfactionis sic describit Conc. Trid., sess. 14, cap. 8: « Procul dubio enim magnopere a pec- » cato revocant, et quasi freno quodam coercent haec sa- » tisfactoriae poenae, cautioresque et vigilantiores in futu- » rum poenitentes efficiunt, medentur quoque peccatorum » reliquiis, et vitiosos habitus, male vivendo comparatos, » contrariis virtutum actionibus tollunt. Neque vero se- » curior ulla via in ecclesia Dei unquam aestimata fuit ad » amovendam imminentem a Domino poenam, quam ut » haec poenitentiae opera homines cum vero animi dolore » frequentent. Accedit ad haec quod dum satisfaciendo pa- » timur pro peccatis, Christo Jesu qui pro peccatis nostris » satisfecit, ex quo omnis sufficientia nostra est, confor- » mes efficimur, certissimam quoque inde arrham habentes, » quod si compatimur, et conglorificabimur. Neque » vero ita nostra est satisfactio haec quam pro peccatis » nostris exsolvimus, ut non sit per Christum Jesum; » nam qui ex nobis, tanquam ex nobis, nihil possumus, » eo cooperante qui nos confortat, omnia possumus. Ita » non habet homo unde gloriatur, sed omnis gloriatio » nostra in Christo est. »

PROPOSITIO QUARTA.

Confessarius satisfactionem seu pœnitentiam peccatis proportionatam regulariter imponere tenetur.

Prob. 1° praxi Ecclesiæ quæ semper jussit ut peccatores sine convenienti pœnitentia ipsis injuncta non reconciliarentur. Innumera citari possent testimonia et Patrum et conciliorum. Ergo.

Prob. 2° Conc. Trid., sess. 14, cap. 8 : « Debent ergo » sacerdotes Domini, quantum spiritus et prudentia suggesterit, pro qualitate criminum et pœnitentium facultate, salutare et convenientes satisfactiones injungere, » ne si forte peccatis conniveant, et indulgentium cum pœnitentibus agant, levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. » Ergo.

Prob. 3° ratione theologica. Satisfactio est pars sacramenti integralis, ut idem Conc. Trid. docet, cap. 3, ejusdem sessionis : at confessarius tenetur sub gravi procurare ut sacramentum non sit mutilum : ergo.

Quoniam, ex dictis, satisfactio in re non est de essentia sacramenti, sed tantum ad illius integritatem pertinet, inde sequitur illam esse necessariam duntaxat necessitate præcepti, a quo igitur gravis causa eximere potest. Propterea diximus in propositione, *regulariter tenetur*; fieri ergo potest ut levissima vel nulla injungenda sit pœnitentia, v. g., moribundo cui sufficit præscribere aliquos actus fidei, spei, charitatis, contritionis, breves quasdam orationes, prolationem SS. nominum Jesu et Mariæ, etc. Si mors statim non immincat, aliquid gravius, secundum prudentiam, injungi potest aegroto per ipsum aut per alium faciendum, ut elemosyna; et si detur spes recuperandæ sanitatis, conveniens injungenda est pœnitentia conditionata, post morbum implenda.

Quæritur an confessarius teneatur sub gravi injungere pœnitentiam pro venialibus aut gravibus jam remissis, supposito quod absolutionem concedat.

R. Quidam, cum cardinali de Lugo, docent nullam injungere pœnitentiam in his casibus esse duntaxat peccatum veniale : 1° quia levis est injuria sacramenti; 2° quia non major est obligatio satisfactionem imponendi quam eam implendi : at ubi levis est pœnitentia, levis est obligatio eam implendi : ergo et eam injungendi. Verum alii communius tenent sacerdotem mortaliter peccare, nisi ex inadvertentia excusetur; nam mutilatio voluntaria sacramenti grave est objectum. Unde dicunt pœnitentem teneri sub gravi habere propositum, dum absolvitur, pœnitentiam sibi injunctam vel injungendam adimplendi, sicque ruit ratio allata a card. de Lugo. Ita Suarez, Collet, Antoine, Billuart, de Pœnit., etc.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE QUANTITATE ET QUALITATE PœNITENTIÆ A CONFESSARIO INJUNGENDÆ.

Notandum est 1° pœnam singulis peccatis remissis debitam a Deo taxari, et instanti justificationis determinatam esse; in decretis enim Dei fundatur, et dispositionibus pœnitentis proportionata est; Deus autem hæc omnia noscitur ergo.

Notandum est 2° nos ignorare quam proportionem satisfactiones humanæ habeant cum pœna temporali luenda, ac proinde nescire quid opera laboriosa in satisfactionem oblata de illa pœna coram Deo deleant : hoc soli Deo notum est.

Notandum est 3° Ecclesiam olim per Canones pœnitentiales determinasse, saltem quoad tempus, quid pro singulis delictis injungendum esset; nec tamen ideo definiisse quantitatem pœnæ peccato debitæ quæ his satisfactionibus deleteretur.

Varii diversis temporibus conditi sunt canones pœnas injungendas decernentes, quorum alii sunt severiores et alii mitiores. Legi possunt in fine Decreti Gratiani, apud Natalem Alexandrum, Antoine, Collet, Billuart, de Pœnitentia, etc.

His notatis, 1° præcipuos referemus Canones pœnitentiales; 2° qualis pœnitentia nunc injungenda sit assignabimus; 3° de qualitate operum injungendorum aliquid subjungemus.

§ I. — Præcipui Canones pœnitentiales per ordinem præceptorum Decalogi.

1° Qui fidem catholicam deseruerit, pœnitentiam aget decem annis.

2° Qui diabolicas incantationes fecerit, pœnitens erit annos septem.

3° Qui magos consuluerit, in pœnitentia erit annos quinque.

4° Si quis clericus vel monachus, postquam Deo se voverit, ad sæculum redierit, pœnitentiam aget annos decem, quorum tres in pane et in aqua.

5° Quicumque sciens pejeraverit, quadraginta dies in pane et aqua, et septem sequentes annos pœniteat, et nunquam sit sine pœnitentia.

6° Si quis per capillum Dei aut per caput ejus juraverit, si semel nesciens fecerit, pœnitens aqua et pane septem dies victitet; si secundo ac tertio monitus idem fecerit, dies quindecim.

7° Si quis Deum, vel B. Mariam, vel aliquem sanctorum publice blasphemaverit, præ foribus ecclesiæ diebus dominicis septem in manifesto, dum missarum solemnità aguntur, stet, ultimoque ex illis die sine pallio et calceamentis, ligatus corrigia circa collum, septemque præcedentibus feriis sextis in pane et aqua jejunet, ecclesiam nullo modo tunc ingressurus.

8° Qui votum simplex violaverit, pœniteat tribus annis.

9° Qui opus aliquod servile die dominico festivo fecerit, pœnitentiam aget tres dies in pane et aqua.

10° Si quis ante ecclesias, vel die festo, salutationes fecerit, emendationem pollicitus, pœnitentiam aget tribus annis.

11° Si quis pransus missæ interfuerit, pœnitens erit dies tres in pane et aqua.

12° Si quis in ecclesia confabuletur, cum divina sunt, pœnitens erit dies decem in pane et aqua.

13° Si quis jejunia a sancta Ecclesia indicta violaverit, pœnitentiam aget dies viginti in pane et aqua.

14° Qui parentibus maledixerit, quadraginta dies pœnitens sit in pane et aqua; qui injuria affecerit, tres annos; qui percusserit, annos septem.

15° Si qua mulier sponte abortum fecerit, pœnitentiam aget tres annos; si nolens, quadragesimas tres.

16° Si quis sponte hominem occiderit, ad janua ecclesiæ semper erit, et in obitu communionem recipiet. Si casu necaverit, pœnitentiam aget annos septem.

17° Si quis aliquem vulneraverit, vel ei aliquid membrum præciderit, pœnitentiam aget uno anno per legitimas ferias.

18° Si quis ictum proximo dederit, nec nocuerit, tridui pœnitentiam aget in pane et aqua; clericus, unius anni et mensium sex.

19° Si laicus solutus cum femina soluta concubuerit, pœnitens erit annos tres.

20° Vir solutus, si cum alterius uxore adulterium commiserit, pœnitentiam aget annos septem, mulier quinque. Mulier soluta cum alterius marito adulterium patrans, pœnitentia afficietur decennali.

21° Qui cum duabus sororibus fornicatus fuerit, aut filiam spiritualem violaverit, perpetuam pœnitentiam aget.

22° Qui incestum fecerit (*non ita enorme*), pœnitens erit duodecim annis.

Alii canones septem, alii decem, alii quindecim annorum pœnitentiam constituunt.

23° Qui monialem violaverit, pœnitens sit annis decem.

24° Si mulier cerussa aliove pigmento se oblitit ut aliis viris placeat, pœnitentia afficietur trium annorum.

Aliis peccatis contra castitatem diversæ assignabuntur pœnitentiæ, pro qualitate criminis.

25° Qui furatus est aliquid de suppellectili vel thesauro ecclesiæ, tres quadragesimas cum septem sequentibus annis pœnitebit.

26° Si furtum de re minori fecerit, re restituta, pœnitentiam agat unum annum.

27° Si quis usuras acceperit vel rapinam fecerit, pœnitentia tribus annis, uno in pane et aqua.

28° Qui affirmaverit verum esse quod falsum est, pœnitentiam agat ut adulter, ut homicida.

29° Qui falso testimonio consenserit, pœnitens erit annos quinque.

30° Falsarius in pane et aqua pœnitentiam agat quamdiu vivet.

31° Qui de proximo detraxerit, pœnitens erit dies septem in pane et aqua.

32° Rem alienam nefarie concupiscens, pœnitens erit annis tribus.

33° Si quis concupiscit fornicari, si episcopus, pœnitens erit annos septem; si presbyter, quinque; si diaconus vel monachus, tres; si clericus aut laicus, annos duos.

Multi alii erant canones pœnitentiales, quorum plurimi perierunt. Quando novum occurrebat peccatum, sive ratione peculiaris malitiæ, sive ratione alicujus circumstantiæ, conveniebant episcopi, ut testatur S. Cyprianus, ad deliberandum quo genere pœnitentiæ expiaretur. Pœnitentia ab eis statuta in libro pœnitentiali inserebatur, ut deinceps regula esset a qua inferiores sacerdotes non recederent. Omnes episcopi diligenter investigabant, tum in sua synodo, tum in visitatione diœcesis, an quilibet presbyter suum haberet librum pœnitentialem diœcesi proprium, et an regulas in eo pro injungendis pœnitentiis statutas fidelissime sequeretur.

Libri pœnitentiales iidem non erant in omnibus provinciis ecclesiasticis, et inde varietas quæ inter canones nunc exstantes conspicitur.

Certum est hos canones a multis sæculis jam obsoletos esse, et pœnitentias juxta eorum rigorem non esse injungendas, quidquid dicant aut dicere videantur antiquæ severitatis laudatores, ut passim *Fleury*, in sua Historia et sermonibus præviis. Antiquos canones tamen penitus igno-

rare non licet, quia si disciplina Ecclesiæ decursu temporum mutata est, spiritus ejus idem semper est.

§ II. — De pœnitentia nunc injungenda.

Constat ex Concilio Tridentino supra citato pœnitentiam injungendam nunc relictam esse prudentiæ confessarii, qui, *pro qualitate criminum et facultate pœnitentiam, salubres et convenientes satisfactiones injungere debet.* Hæc propositio ulteriori probatione non indiget, sed tantum explicatione.

Dicitur 1° *pro qualitate criminum*; id est, habita ratione specierum, numeri et circumstantiarum peccati, ita ut pœnitentia « non sit tantum ad novæ vitæ custodiam » et infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam et castigationem. » Sunt verba sacri Concilii, *ibid.*

2° *Pro pœnitentium facultate*; idem habet Rituale Romanum. Debet ergo confessarius attendere facultatem, tum spiritualement, tum temporalem pœnitentium, ætatem, sexum, convictum, infirmitatem, etc., quia non omnes eadem possunt.

Hinc 1° non injungenda sunt jejunia infirmis, pueris, opificibus continuo labore defatigatis; 2° non peregrinationes, longæ preces vel elemosynæ mulieribus sub potestate viri constitutis, filiis familias aut pauperibus nihil habentibus; 3° non præscribenda sunt opera quæ confessionem pœnitentis revelarent, vel eum ludibrio aliorum exponerent; 4° minor injungi potest satisfactio iis qui singularem exhibent contritionem vel piis operibus vacare solent, quia hæc defectum pœnitentiæ suppleant. Non tamen excusaretur confessarius, etiam a gravi culpa, si nullam vel levissimam pro magis peccatis injungeret pœnitentiam, quia pœnitens ipsi videtur vehementissime contritus, aut indulgentias lucraturus: ita saltem communius theologi, contra *Cajetanum*, *Navar.*, *Suarez*, etc. 5° Minuenda est pœnitentia si prudenter timeatur ne pœnitens vere conversus, sed adhuc debilis, a vita christiana

deterreatur, et in dubio magis sectanda est misericordia quam severitas, quia sacramentum Pœnitentiæ potius est forum indulgentiæ quam iræ et pœnarum, ut ait Concil. Trid., cap. 8. Unde in Decreto, causa 26, quæst. 7, cap. *Alligant*, legitur: « Si erramus modicam pœnitentiam imponentes, nonne melius est propter misericordiam rationem reddere quam propter crudelitatem? »
 » Ubi enim pater-familias largus est, dispensator non debet esse tenax. Si Deus benignus, utquid sacerdos ejus austerus? Vis apparere sanctus? circa vitam tuam esto austerus, circa alienam benignus. »

« Si sacerdos, inquit *S. Antoninus*, tertia part., tit. 17, cap. 20, non possit gaudere de omnimoda purgatione sui pœnitentis, saltem gaudeat quod liberatum a gehenna transmittat ad purgatorium. »

Certum est hominem qui pluribus annis in mortalibus peccatis sæpe repetitis provolutus est, nunquam nimiam præstare posse satisfactionem; expedit ergo ut confessarius talem ei imponat pœnitentiam qualem ab eo præstari posse judicet: proinde aliquando, si ita expedire viderit, illum interroget an possit, anve dubitet pœnitentiam sibi injunctam peragere; alioquin eam mutabit aut minuet. » Sunt verba *S. Caroli*, Act. concil. Mediol. part. 4.

Unde si hujusmodi peccator libenter acceptet pœnitentiam singulis hebdomadis implendam, v. g., jejunium, aut recitationem psalmorum Pœnitentialium, per duos aut tres annos confessarius illam imponere potest, admonens eam esse pœna temporali luenda longe inferiorem: at sæpe minorem injungere tenetur, propter rationes modo expositas, et tunc « demonstrabit, inquit *S. Carolus*, *ibid.*, » his qui gravius peccaverint (quo magis scelerum suorum magnitudinem agnoscant) quanta ipsis pœnitentia ex canonum regulis imponenda esset; nec vero putent peccata sua levia esse, quia parva illis pœnitentia data est; sed hoc factum esse, ne eam quæ pro culparum ratione injungenda erat, deserant cum periculo salutis suæ.
 » Proinde pœnitentes hortandi erunt ut præter pœnitentiæ imposita opera, plura etiam alia præstare conentur. »

3° *Salutares*, id est medicinales simul et pœnales, juxta concilii Tridentini mandatum. Igitur optimum erit pœnitentias contrarias peccatis imponere, v. g., eleemosynas avaris, jejunia libidinis, humilitatis officia superbis, devotionis studia desidiosis: raro autem vel serius confitentibus, vel in peccata facile recidentibus, consultum erit injungere ut festis solemnibus, vel semel in mense, vel etiam frequentius confiteantur. Item amatoribus mundi, ejusque pompas, choreas aliaque Satanae opera sectantibus, injungendum suadet *S. Carolus*, ut mane surgentes, revocent in memoriam sponsiones in Baptismo factas, quod idem vespere præstare poterunt. Alia hujusmodi remedia pio ac ferventi confessario, meditationibus lectionibusque sanctis assueto, facile occurrent.

4° *Convenientes*. Non solum enim requiritur ut satisfactiones sint in se salutares, debent insuper esse proportionatæ et convenientes, tum personæ, tum peccatis pro quibus imponuntur, juxta prudentiæ regulas. Hinc 1° publica pro delictis occultis imponi non debet pœnitentia, idque in Rituali nostro prohibetur; pro delictis autem publicis et scandalosis, solus episcopus aut ab eo delegatus pœnitentiam solemnem vel extraordinariam imponere potest. At quilibet confessarius eam injungere tenetur satisfactionem quam prudenter æstimat necessariam ad reparandum scandalum, v. g., postulationem veniæ, manifestationem pœnitentiæ, retractationem doctrinæ, verborum, scriptorum contra fidem aut mores, etc. 2° Caveat confessarius ne pœnitentias diversi generis operibus implicatas rudibus vel personis obliviosis imponat, aut aliquid singulis diebus per multum tempus faciendum injungat; necesse est ut simpliciter loquatur, præceptum a consilio clare distinguat, et aliquid semel, bis aut ter singulis hebdomadis faciendum præscribat, ut si pœnitens una die oblitus fuerit, omissionem altera die reparare possit. 3° Iis qui sæpe in eadem relabuntur peccata, quendam pœnitentiam imponere juvat pro unoquoque lapsu, v. g., jejunia pro incontinentiis, eleemosynas pro blasphemiiis, etc.

§ III. — De operibus injungendis.

Supponimus velut certum opera satisfactoria debere esse pœnalia, quia sic perpetuo exhibentur in Scriptura ac in tota traditione. Et rêvera, quis risum cohibere posset, audiendo opus sub omni respectu jucundum, v. g., ludum, ciborum delicatarum esum, vini generosi potum, in expiationem peccati impositum fuisse? Opus autem duplicem habere potest difficultatem: unam objectivam, seu ex natura ejus provenientem; et alteram subjectivam, id est ex parte hominis illud exsequentis. Sic oratio pœnalis est in se, sed aliis magis, aliis minus operosa, ratione dispositionum, tum animi, tum corporis.

Omnis actus virtutis est pœnalis, et ideo in satisfactionem imponi potest; quia eo ipso quod mentem ad cœlestia erigat, homini carnali plus minusve adversatur.

Concilium Trid., sess. 6, cap. 14, triplex distinguit genus pœnalarum operum ad quæ cœtera revocari possunt, scilicet, jejunia, eleemosynas et orationes.

1° Jejunia, ad quæ revocantur omnes carnis afflictationes, ut 1° ipsum jejunium, et etiam aliquando in pane et aqua; 2° abstinentia a carnibus, vino alioque liquore fermentato, aut illius aqua multa temperati usus; 3° flagellationes et cilicia; 4° sanctæ peregrinationes, præsertim pedibus factæ, quamvis *qui multum peregrinantur, raro sanctificentur*, ait auctor libri de Imitatione Christi; 5° vigiliæ, humi vel in lecto duro cubationes; 6° genuflexiones, brachiorum extensiones, aut alii pœnales situs corporis; 7° abstinentia a deliciis, conviviis, ludo, venatione, equitatione, vestibus exquisitis, etc.

2° Per eleemosynas, intelligi debent omnia misericordiarum opera, sive corporalia, sive spiritualia, v. g., eruditio ignavorum, visitatio infirmorum, consolatio afflictorum. Si confessarius pœnitentias pecuniarias imponat, caveat ne eas suscipiat erogandas, ne in aliquam suspicionem avaritiæ aut fraudis deveniat, etc.

3° Orationis nomine comprehenduntur 1° recitatio Of-

ficii divini, Psalmorum, Rosarii, etc.; 2° meditatio et oratio mentalis, lectio librorum spiritalium, sive privata, sive coram familia; 3° examen conscientiarum, sero et mane, renovatio propositi vitæ emendandæ et actus contritionis; 4° certus numerus actuum fidei, spei, charitatis, humilitatis, contritionis, etc.; 5° visitatio ecclesiarum, adoratio sanctissimi Sacramenti, quædam exercitia religionis; 6° frequens sacramentorum Pœnitentiæ et Eucharistiæ susceptio, auditio missæ, assistentia concionibus sacris vel catechismis, ingressus in confraternitatem, actus vel exercitia pietatis sive erga Dominum nostrum Jesum Christum, sive erga B. Virginem, sive erga sanctos aut aliquem sanctorum, sive etiam bonum opus, v. g., recitationem Rosarii, in favorem alicujus personæ.

Cum, ex dictis, omnis actus virtutis sit opus satisfactorium, inde sequitur opera alias debita esse satisfactoria, quia non desinunt esse actus virtutis, et tunc duplici titulo obstringunt: ea igitur in pœnitentiam injungi possunt, et tunc dignitati sacramenti participant. Hinc confessarius præscribere potest, v. g., fugam alicujus personæ scandalosæ, recessum a cauponibus, abstinentiam a choreis vel comediiis, jejunium in Quadragesima, auditionem sacri in die Dominica, etc. Alia tamen, saltem ordinariæ, addenda sunt opera indebita.

Item imponi potest patientia in flagellis et tribulationibus hujus vitæ tolerandis, v. g., rusticis, servis, opificibus pia elevatio mentis ad Deum inter labores et defatigationes.

Sape etiam juvat imponere hujusmodi pœnitentibus ut, per tempus determinatum, mane ante laborem, vespere ante cubitum, die Dominica ante vel post missam genuflectentes, aliquandiu de morte, judicio Dei et inferno cogitent, peccata præterita detestentur, et innovent consilium potius moriendi quam iterum peccandi.

Quæritur an bona opera pœnitentis, etiam non imposita per verba confessarii, *quidquid boni feceris et mali sustineris*, ad effectum pœnitentiæ sacramentalis eleventur.

R. Plures negant, quia virtus clavium opera pœnitentis

non elevat, nisi in quantum ligat; prædicta autem verba confessarii nullam imponunt obligationem: ergo.

Alii vero multo plures, cum *S. Thoma*, affirmant, et hæc sola ratione nituntur, scilicet, quod Ecclesia frustra non jusserit ut dicta verba proferrentur: ergo in ipsius mente bona opera etiam libere a pœnitente suscepta, ad rationem satisfactionis sacramentalis elevantur, saltem si talis sit intentio confessarii et pœnitentis bona opera facientis, quod ipsi valde utile est, et ideo consulere bonum.

ARTICULUS TERTIUS.

DE OBLIGATIONE ACCEPTANDI ET ADIMPLENDI PŒNITENTIAM A CONFESSARIO IMPOSITAM.

PROPOSITIO.

Pœnitens tenetur, sub peccato ex genere suo mortali, acceptare et adimplere pœnitentiam rationabilem et peccatis proportionatam, a confessario sibi impositam.

Prob. 1º concil. Lateran. IV, can. 21, ubi dicitur de fidei utriusque sexus, ut injunctam sibi pœnitentiam pro viribus studeat adimplere.

2º *Ratione.* Confessarius non solum potest, sed tenetur, sub peccato de genere suo mortali, pœnitentiam sacramentalem imponere: at repugnat illum teneri pœnitentiam imponere, si pœnitens non teneatur illam acceptare aut acceptam implere. Præterea pœnitentia est pars integra sacramenti: porro non magis licet pœnitenti quam confessario sacramentum reddere mutilum: ergo.

Diximus 1º *sub peccato de genere suo mortali*; quia res gravis est momenti, vel in se, ubi magna imponitur pœnitentia pro magnis peccatis, vel respectu sacramenti, si levis pœnitentia pro levibus delictis, aut pro gravibus jam remissis imponatur: secus esset si, pœnitentia pro majori parte impleta, pars levis omitteretur. Multi etiam dicunt omissionem pœnitentiæ levis, pro levibus aut jam remissis impositæ, esse duntaxat peccatum veniale: ita

S. Ligorius, lib. 6, n. 517, et celebriores theologi apud ipsum.

Diximus 2º *rationabilem*; quia si pœnitentia videatur evidenter injusta, impossibilis aut nimis onerosa, et confessarius humiliter rogatus, eam minuere vel in aliam faciliorem commutare nolit, tunc pœnitens sine gravi et forte sine ulla culpa recedere potest non absolutus, et alium confessarium adire. Sic *Concina*, *Suarez*, *Layman*, *S. Ligorius*, etc. At qui mortalia confessus est peccata, et levem tantum, sine rationabili causa, vellet pœnitentiam, mortaliter peccaret, sicut confessarius qui in eo casu levem tantum, sine justa causa, injungeret.

Si pœnitentia libere acceptata facta fuerit impossibilis, tunc non obligat; nemo quippe ad impossibile tenetur. Unde qui pœnitentiam oblitus est, eam a confessario requirere debet, si possit, si vero non possit, aut si confessarius illius non recordetur, ad illam non tenetur, quia facta est impossibilis. Nec peccata iterum confiteri tenetur ut novam accipiat pœnitentiam, quia novum tunc esset sacramentum, et prius non ideo fieret integrum. Verumtamen id convenientius foret ad remittendam aut minuendam pœnam temporalem peccatis debitam.

Si oblivio fuerit culpabilis, v. g., propter negligentiam in adimplenda pœnitentia, sufficit etiam hoc peccatum in sequenti confessione declarare; tutius tamen reus petet a confessario ut major sibi imponatur pœnitentia. Ita expresse *Billuart*, de Pœnit.

Circumstantia pœnitentiæ impositæ, ut, v. g., recitare Rosarium flexis genibus, potest esse sub gravi vel sub levi; id pendet a molestia ei annexa, et a voluntate confessarii eam determinantis ac præscribentis.

Quæritur 1º an confessarius possit imponere pœnitentiam gravem sub levi pro peccatis mortalibus.

R. Quidam negant, dicentes illum esse ministrum Dei, et naturam materiæ per se sub mortali obligantis mutare non posse: alii vero multo communius affirmant, quia confessarius vere est iudex, et sententiam ferendo conditiones absolutionis pro arbitrio determinat. Verum, ut

recte notat *S. Ligorius*, l. 6, n. 518, excepto casu rarissimo ægritudinis aut vehementis contritionis, saltem aliqua satisfactio sub gravi injungenda est. Ergo.

Quæritur 2º quo tempore implenda sit pœnitentia.

R. 1º. Non necesse est ut ante absolutionem impleatur, idquæ constat 1º ex praxi hodierna totius Ecclesiæ; 2º ex condemnatione propositionis sequentis a Sixto IV, anno 1478, quæ est *Petri Osmensis*: « Non sunt absolvendi » pœnitentes, nisi peracta prius pœnitentia iis injuncta; » 3º ratione; satisfactio enim non est pars essentialis, sed tantum integralis sacramenti: ergo confessarius exigere non debet a pœnitente sufficienter disposito ut pœnitentiam ante absolutionem impleat. Si autem prudenter judicet pœnitentem non esse sufficienter dispositum, pœnitentiam simul medicinale et pœnalem ei injungat, eumque pro aliquo tempore remittat, ut melius disponatur: pœnitentia quam interea implebit, effectum non habebit ex opere operato, sicut et confessio, nisi eo instanti quo, accedente absolutione, perficietur sacramentum. Ita *Dens*.

R. 2º. Si tempus a confessario fuerit determinatum, eo tempore implenda est pœnitentia; et illo effluxo, non liberatur pœnitens, quia non ad finiendam obligationem adjicitur tempus. Si vero tempus non fuerit determinatum, quamprimum moraliter implenda est pœnitentia, et mortale esset peccatum eam diu differre. Ratio quam afferunt auctores est integritas sacramenti, mutili remanentis, donec impleatur satisfactio a confessario injuncta.

Quanta autem requiratur dilatio ut peccatum sit mortale, non conveniunt inter se doctores: communius dicunt dilationem intra octiduum vel etiam usque ad quindenam non reputandam esse gravem, seclusa ratione medicinæ, quæ prius urgere potest: at probabilius est dilationem ad mensem, sine ratione excusante, peccatum esse mortale. Vide *S. Ligorium*, l. 6, n. 521. Si pars tantum pœnitentiæ differatur, peccatum erit veniale aut mortale, juxta quantitatem dilatam et gradum negligentiam.

Quæritur 3º quænam sint conditiones quibuscum pœnitentia impleri debeat.

R. 1º. Quamvis ad implenda præcepta in genere intentione ipsis satisfaciendi non sit necessaria, communius tamen docent theologi aliquam requiri intentionem ut pœnitentia a confessario imposita recte impleatur. Pœnitentia enim effectum producit ex opere operato; necesse est ergo ut quemdam ad sacramentum habeat ordinem, quem per intentionem præcipue obtinet. Ergo.

R. 2º. Pius requiritur affectus quoad ea opera quæ sunt actus religionis, ut auditio missæ, oratio, etc., et probabilius etiam quoad alia opera, v. g., jejunia, elemosynam, etc. Saltem, juxta omnes, actualis excludi debet affectus ad peccatum mortale, imo et ad veniale quod esset finis totalis operis; nam opus, per talem affectum totaliter vitiatum, satisfactorium esse non posset.

R. 3º. Status gratiæ non requiritur quoad ea opera quæ ut implenda ante absolutionem imponuntur; hoc patet ex praxi Ecclesiæ. Quoad vero opera post absolutionem exsequenda, saltem venialiter peccat qui suam pœnitentiam adimplet in statu peccati mortalis, siquidem integram sacramenti partem indigne suscipit, et obicem fini ejus voluntarie ponit. Probabilius est tamen et communissime docent theologi eum substantialiter satisfacere, quia solum opus præscribitur, non vero finis ejus. Ita *P. Antoine, Collet, Billuart, Dens* aliique rigidiores. Imo, juxta multos, sicut pœnitentiæ ante absolutionem jussu confessarii implendæ reatum pœnæ temporalis tollunt, cum peccatum postea per absolutionem remissum fuerit; ita pœnæ post absolutionem agenda, etiamsi in peccato postea superveniente impletæ fuerint, tamen sublato per justificationem obice, suum effectum assequuntur. Ita *P. Antoine*.

Valde utile est ut saltem aliqua pœnitentiæ pars imponatur brevi post absolutionem faciendâ.

ARTICULUS QUARTUS.

DE COMMUTATIONE PŒNITENTIE A CONFESSARIO INJUNCTÆ.

Certum est 1° ipsum pœnitentem eam mutare non posse etiam in opus longe melius : nam pœnitentia a confessario imposita, auctoritate claviu[m] Ecclesiæ ad rationem sacramenti elevatur, et habet vim pœnam temporalem ex opere operato remittendi : pœnitens autem non potest auctoritate sua vim hujusmodi conferre operi a se determinato quantumvis bono. Ergo.

Certum est 2° confessarium pœnitentiam a se impositam, in ipso tribunali sacro, vel etiam, juxta multos, inter quos *S. Ligorius*, l. 6, n. 529, extra tribunal, mutare posse, eodem sacramento moraliter durante, v. g., antequam pœnitens discedat, vel si statim redeat, quia hæc mutatio ad idem judicium pertinet : quidam hoc tempus extendunt ad plures dies, vel etiam ad hebdomadam ; *S. Ligorius*, l. 6, n. 528. Eodem judicio amplius non durante, item confessarius pœnitentiam mutare non potest, nisi, iterata confessione saltem in genere, absolutio concedatur ; alioquin nova pœnitentia non esset sacramentalis. Sufficit in eo casu ut pœnitens, si confessarius statum ejus saltem confuse recorderetur, dicat : Accuso me de omnibus peccatis quæ jam tibi, pater, confessus sum.

3 Quivis sacerdos legitime approbatus mutare potest, ob justam causam, pœnitentiam ab alio impositam : nam sacramentum Pœnitentiæ in bonum animarum a Christo fuit institutum : si ergo satisfactiones injunctæ factæ fuerint irrationales, impossibiles, nimis difficiles, inconvenientes, etc., necesse est ut mutari possint ; at priore sacramento non durante, in altero judicio tantum mutari possunt : porro quilibet sacerdos legitime approbatus in novo judicio sententiam ferre potest ; ergo. Ita fere omnes theologi, contra *Soto* et *Vasquez*.

In eo autem casu iterandum est sacramentum cum cunctis partibus ejus, scilicet contritione, confessione et absoluteione ; alioquin, ut jam diximus, nova pœnitentia

non esset sacramentalis. Attamen, cum peccata clavibus directe subjecta et vi prioris absoluteionis remissa fuerint, sufficit præcipua in secunda confessione declarare, ita ut confessarius statum pœnitentis modo generali noscat, nisi forte pœnitentia mutanda medicinalis fuisset ; tunc namque distincte aperienda esset causa.

Monet *P. Antoine* aliquid ex priori pœnitentia relinquendum esse, ne prius sacramentum integritate sua careat : subintelligendum est, si nulla pars ante mutationem fuerit impleta.

Diximus legitime approbatus, id est, habens jurisdictionem in peccata pro quibus pœnitentia fuerat imposita : unde qui non est approbatus pro reservatis, juxta tutiorem et communiorem sententiam, mutare non posset pœnitentiam pro reservatis impositam.

Non extra dubium nobis videtur quod dicit *Billuart*, de Pœnitent., scilicet pœnitentem, post mutationem pœnitentiæ, ad priorem propria auctoritate redire posse, quia mutatio in ipsius gratiam facta est ; posterior enim pœnitentia est sacramentalis : quomodo ergo sine judicio sacramentali omitti posset ?

Queritur an unus pro altero satisfacere possit.

R. 1°. Si agatur de satisfactione in genere, vel spectatur ut solutio debiti, vel ut medicinalis : in priori casu, unus pro altero satisfacere potest, saltem per modum suffragii, id est, satisfactiones suas Deo pro minuenda pœna temporali fratris sui vivi aut defuncti offerre. Ita omnes catholici contra hæreticos. In posteriori vero casu, unus pro altero non magis satisfacere potest, quam sumere medicinam ad curandum alterius morbum.

R. 2°. Ubi de satisfactione sacramentali agitur, repugnat unum pro altero satisfacere, nam ista satisfactio, quatenus sacramentalis, est actus pœnitentis, ex conciliis Florentino et Tridentino supra citatis : ergo a solo pœnitente impleri potest. Unde *Alexander VII* sequentem damnavit propositionem : « Pœnitens propria auctoritate substituere » alium sibi potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat. »

Excipiendus est casus in quo confessarius non imposuisset actum personalem et afflictivum : tunc nihil obstaret quominus pœnitens satisfactionem sibi injunctam per alium impleret, v. g., elemosynam pauperibus erogandam alteri committeret, nisi ex intentione confessarii ipse pauperes visitare deberet.

Nota. Si modus satisfaciendi non fuerit a confessario determinatus, arbitrio pœnitentis relinquitur : hinc si recitatio Rosarii, v. g., simpliciter injuncta fuerit, pœnitens satisfaciet illud recitando genuflectens, stans, deambulans, sedens, aut alternatim cum alio : si pia lectio fuerit præscripta, sufficet legere oculis et mente sine vocibus articulatis, etc.

CAPUT SEXTUM.

DE FORMA SACRAMENTI PŒNITENTIÆ.

In præcedentibus capitibus de materia hujus sacramenti tractavimus : nunc per ordinem de forma ejus agendum est, et tria examinanda forent, videlicet 1° quæ sit forma hujus sacramenti, 2° quis ejus sensus, et 3° an forma deprecatoria sit valida. Jam probavimus adversus novatores sensum formæ seu absolutionis esse actum judiciale. Restat igitur ut duo alia examini subjiciamus.

ARTICULUS PRIMUS.

QUÆ SIT FORMA SACRAMENTI PŒNITENTIÆ.

Concilium Florentinum, in Decreto ad Armenos, hæc habet : • Forma hujus sacramenti sunt verba absolutionis » quæ sacerdos profert, cum dicit : *Ego te absolvo*, etc.; et Conc. Trid., sess. 14, cap. 3 : « Docet præterea sancta » Synodus sacramenti Pœnitentiæ formam, in qua præcipue ipsius vis sita est, in illis ministri verbis positam » esse : *Ego te absolvo*, etc., quibus quidem de Ecclesiæ » sanctæ more preces quædam laudabiliter adjunguntur :

• ad ipsius tamen formæ essentiam nequaquam spectant, » neque ad ipsius sacramenti administrationem sunt necessariae. »

Unde Rituale Romanum hæc statuit :

« Sacerdos cum pœnitentem absolvere voluerit, injuncta ei prius et ab eo accepta pœnitentiâ salutari, primo dicat :

« *Misereatur tui omnipotens Deus, et, dimissis peccatis tuis, perducat te ad vitam æternam. Amen.*

» Deinde, extensa versus pœnitentem dextera, dicit : *Indulgentiam, absolutionem et remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens et misericors Dominus. Amen.*

» *Dominus noster Jesus Christus te absolvat, et ego auctoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis et interdicti, in quantum possum et tu indiges; deinde ego te absolvo a peccatis tuis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.*

» *Passio Domini nostri Jesu Christi, merita beatæ Mariæ Virginis et omnium sanctorum, quidquid boni feceris et mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiæ et præmium vitæ æternæ. Amen.*

Admonet postea idem Rituale omittendam esse vocem *suspensionis*, si pœnitens sit laicus; omittenda est pariter si sit clericus in sacris non constitutus : et addit, in confessionibus frequentioribus et brevibus omitti posse orationes, *Misereatur* et *Indulgentiam*, satisque esse si dicatur *Dominus noster* usque ad *Passio Domini*, urgente vero gravi necessitate, breviter dici posse : *Ego te absolvo ab omnibus censuris et peccatis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.*

Rituale Cenomanense dicit faciendum esse signum crucis super pœnitentem, dicendo *Indulgentiam*, etc., etc., extendendam dextram versus eum, dum dicitur *Dominus noster*, etc. (cui orationi quædam adduntur verba), et ambas jungendas esse manus, dicendo *Passio Domini*, etc.

Circa modum administrandi sacramenta, unusquisque accurate ediscere tenetur Rituale propriæ suæ diœcesis, et a regulis in eo contentis recedere non debet.

Excipiendus est casus in quo confessarius non imposuisset actum personalem et afflictivum : tunc nihil obstaret quominus pœnitens satisfactionem sibi injunctam per alium impleret, v. g., elemosynam pauperibus erogandam alteri committeret, nisi ex intentione confessarii ipse pauperes visitare deberet.

Nota. Si modus satisfaciendi non fuerit a confessario determinatus, arbitrio pœnitentis relinquitur : hinc si recitatio Rosarii, v. g., simpliciter injuncta fuerit, pœnitens satisfaciet illud recitando genuflectens, stans, deambulans, sedens, aut alternatim cum alio : si pia lectio fuerit præscripta, sufficet legere oculis et mente sine vocibus articulatis, etc.

CAPUT SEXTUM.

DE FORMA SACRAMENTI PŒNITENTIÆ.

In præcedentibus capitibus de materia hujus sacramenti tractavimus : nunc per ordinem de forma ejus agendum est, et tria examinanda forent, videlicet 1° quæ sit forma hujus sacramenti, 2° quis ejus sensus, et 3° an forma deprecatoria sit valida. Jam probavimus adversus novatores sensum formæ seu absolutionis esse actum judiciale. Restat igitur ut duo alia examini subjiciamus.

ARTICULUS PRIMUS.

QUÆ SIT FORMA SACRAMENTI PŒNITENTIÆ.

Concilium Florentinum, in Decreto ad Armenos, hæc habet : • Forma hujus sacramenti sunt verba absolutionis » quæ sacerdos profert, cum dicit : *Ego te absolvo*, etc.; et Conc. Trid., sess. 14, cap. 3 : « Docet præterea sancta » Synodus sacramenti Pœnitentiæ formam, in qua præcipue ipsius vis sita est, in illis ministri verbis positam » esse : *Ego te absolvo*, etc., quibus quidem de Ecclesiæ » sanctæ more preces quædam laudabiliter adjunguntur :

• ad ipsius tamen formæ essentiam nequaquam spectant, » neque ad ipsius sacramenti administrationem sunt necessariae. »

Unde Rituale Romanum hæc statuit :

« Sacerdos cum pœnitentem absolvere voluerit, injuncta ei prius et ab eo accepta pœnitentiâ salutari, primo dicat :

« *Misereatur tui omnipotens Deus, et, dimissis peccatis tuis, perducat te ad vitam æternam. Amen.*

» Deinde, extensa versus pœnitentem dextera, dicit : *Indulgentiam, absolutionem et remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens et misericors Dominus. Amen.*

» *Dominus noster Jesus Christus te absolvat, et ego auctoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis et interdicti, in quantum possum et tu indiges; deinde ego te absolvo a peccatis tuis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.*

» *Passio Domini nostri Jesu Christi, merita beatæ Mariæ Virginis et omnium sanctorum, quidquid boni feceris et mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiæ et præmium vitæ æternæ. Amen.*

Admonet postea idem Rituale omittendam esse vocem *suspensionis*, si pœnitens sit laicus; omittenda est pariter si sit clericus in sacris non constitutus : et addit, in confessionibus frequentioribus et brevibus omitti posse orationes, *Misereatur* et *Indulgentiam*, satisque esse si dicatur *Dominus noster* usque ad *Passio Domini*, urgente vero gravi necessitate, breviter dici posse : *Ego te absolvo ab omnibus censuris et peccatis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.*

Rituale Cenomanense dicit faciendum esse signum crucis super pœnitentem, dicendo *Indulgentiam*, etc., etc., extendendam dextram versus eum, dum dicitur *Dominus noster*, etc. (cui orationi quædam adduntur verba), et ambas jungendas esse manus, dicendo *Passio Domini*, etc.

Circa modum administrandi sacramenta, unusquisque accurate ediscere tenetur Rituale propriæ suæ diœcesis, et a regulis in eo contentis recedere non debet.

Rituale nostrum permittit quidem brevem formam, *Ego te absolvo ab omnibus censuris et peccatis*, etc., pronuntiari in extrema necessitate, si nempe pœnitens ita sit morti proximus, ut integra forma pronuntiari nequeat; nihil vero dicit de licentia omittendi preces ante et post absolutionem in confessionibus frequentioribus et brevibus: unde concludimus eas in mente ejus non esse omittendas.

Attamen illarum omisso, citra contemptum, lineam peccati venialis excedere non videtur; et probabilius nullum esset peccatum si notabilis existeret causa sic agendi, quia si talis ommissio expresse non permittatur apud nos, dici etiam potest illam positive non prohiberi.

Quæritur 1° quænam verba sint essentialia.

R. Certum est totam essentialiam absolutionis intra verba orationis, *Dominus noster*, contineri: at pariter certum est omnia verba illam constituentia, ad validitatem sacramenti non requiri, quia plurima tolli possunt sine mutatione in sensu.

Sic 1° verba *Dominus noster*, usque ad *Ego te absolvo*, ad essentialiam formæ non pertinent: patet ex conciliis Florentino et Tridentino;

2° Nec pronomen *ego*, quod sufficienter exprimitur per verbum *absolvo*;

3° Nec illa verba, *In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti*, quia invocatio sanctissimæ Trinitatis in administratione hujus sacramenti non præscribitur in Scriptura, nec in traditione, nec in usu Ecclesiæ, tanquam essentialis: *ita communiter docent theologi*.

4° Dubitatur an verba *a peccatis tuis* sint essentialia. Multi negant, dicentes sensum verborum *absolvo te*, præsentia pœnitentis, qui peccata confessus est, sufficienter determinari; alii vero non pauci contendunt ea absolute requiri; nam, inquit, Christus sacramentum Pœnitentiæ instituendo dixit, *Quorum remisistis peccata*: sicut, propter verbum *quorum*, exprimens est persona absolvenda, sic pariter exprimens sunt peccata. Prior sententia probabilior nobis videtur; sed omnes fatentur

ea omittere verba mortale esse peccatum, et in casu omissionis iterandam esse absolutionem propter dubium.

Ergo hæc verba, *Absolvo te a peccatis tuis*, reputanda sunt essentialia, et saltem, etiam in casu necessitatis, sic pronuntianda est absolutio: *Ego absolvo te ab omnibus censuris et peccatis tuis, in nomine Patris*, etc. Communis tamen docetur censuras, solo verbo *a peccatis*, tolli cum ipsis peccatis.

Quæritur 2° an absolutio sub forma æquivalenti prolata, v. g., *Con dono, Remitto tibi peccata tua*, sit valida.

R. Graviter est illicita, ut pote insolita, praxi Ecclesiæ contraria et pœnitentium offensiva: sed valida est, quia idem substantialiter remanet sensus. Notat *Cajetanus*, apud *Billuart*, illicitam quidem, sed validam fore absolutionem datam in plurali numero, honoris causa.

Quæritur 3° an forma absolutionis ita essentialiter consistat in verbis ore prolatis, ut scriptura vel nutus non sufficiant.

R. affirmative. 1° Quia talis fuit voluntas Christi, unanimi Ecclesiæ consensu probata. 2° Quia concilia Florent. et Trident. ita requirunt.

Non obstat quod in foro contentioso sententia scriptura proferri possit, nisi legislator aliter statuerit: nam iudicium sacramentale et iudicium forense non sub omni respectu æquiparari debent, et in præsentis casu discrimen in eo consistit, quod iudicium forense de absente proferri possit, non item sacramentale.

Hinc 1° absolutio valide dari non potest per litteras neque per nuntium, ex dictis.

Hinc 2° necesse est ut persona absolvenda sit moraliter præsens, id est, intra distantiam qua homines communiter altiori voce loqui solent, quod nonnulli ad viginti passus circiter extendunt. Attamen in casu necessitatis, pœnitens longius distans, v. g., cadens e tecto, sub conditione absolvendus esset.

Non requiritur ut pœnitens verba absolutionis audiat vel audire possit, et multo minus ut ea intelligat.

Quæritur 4° an forma sub conditione prolata, sit valida et licita.

R. 1°. Certum est absolutionem datam sub conditione de futuro, v. g., *Absolve te, si restituas, si in peccatum non laberis, esse nullam. Vel enim effectum suum haberet hic et nunc, vel tempore quo adimpleretur conditio: at neutrum dici potest; non prius, cum sacerdos intentionem absolvendi non habeat; non posterius, quia gratia sacramenti, ex omnium sensu et ex ipsa natura sententiæ judicialis, non potest sic manere suspensa.*

R. 2°. Absolutio data sub conditione de præterito vel de præsentī, extrinseca sacramento, v. g., *si non es absolutus, valida est modo conditio existat; nihil enim effectum ejus suspendit. At graviter illicita est, nisi necessitas excuset, quia hic modus absolvendi est insolitus et reverentiæ sacramento debitæ adversus.*

R. 3°. Absolutio sub conditione sacramento intrinseca, quæ necessario supponenda est, v. g., *Absolve te, si vere es contritus, si votum restituendi habes, etc., juxta quosdam invalida est, secundum alios verò communiter, valida, sed graviter illicita, saltem extra necessitatem: confessarius enim judex est: debet ergo sufficientem adhibere curam ut de statu penitentis prudenter judicet et absolutam ferat sententiam.*

Diximus, *saltem extra necessitatem*, quia generatim theologī dicunt aut supponunt conditionem, *si tu es dispositus*, apponi posse vel debere in necessitate extrema vel gravi, id est, in articulo vel periculo mortis. *Bened. XIV.*, de Synodo diœcesana, l. 7, cap. 13, utramque librans opinionem, neutram amplectitur. *Deus*, t. 6, p. 27, arbitratur tutius esse nullam apponere conditionem, etiam in necessitate.

R. 4°. Ex hypothesi quod legitime apponatur conditio, generaliter supponunt auctores eam non esse vocibus exprimendam, idque probare videtur usus in Ecclesia receptus, ea fundatis ratione, scilicet, quod sacramentum Pœnitentiæ per modum judicii administratur, et in judicio sententia absoluta esse debeat.

Multi tamen dicunt quod, si dubitetur an pœnitens adhuc vivat, vel fuerit absolutus, absolutio dari possit sub conditione expressa, *si tu es capax, si non es absolutus,*

ut fit in Baptismo. Ita P. *Antoine*. Certe nec eum qui in eo casu conditionem exprimit, nec qui non exprimit damnare vellemus, nisi aliter in Rituali diœcesano statueretur.

ARTICULUS SECUNDUS.

AN FORMA DEPRECATORIA SIT VALIDA.

Triplici modo enuntiari potest absolutio, videlicet 1° indicative, v. g., *Absolve te a peccatis tuis*, ut fit apud nos; 2° deprecative, v. g., *Absolute, quæsumus, Domine, hunc famulum tuum a peccatis ejus*, ut fit apud Græcos; vel 3° imperative, v. g., *Esto a peccatis tuis absolutus*.

Nulla proferuntur exempla quibus ostendatur formam imperativam olim fuisse usurpatam: eam igitur præmittimus.

Certum est a forma indicativa apud nos usitata recedere graviter illicitum fore, quia violaretur lex ecclesiastica in materia gravi.

Quæstio est igitur an ex hypothesi quod forma deprecatoria adhiberetur, sacramentum esset validum. Affirmat P. *Morinus*, l. 8, cap. 8, et plurimi post ipsum, inter quos *Juénin, Witasse, Tournely*, etc., qui contendunt hanc formam duodecim prioribus sæculis adhibitam fuisse in ipsa Ecclesia Latina.

Multi vero alii demonstrare nituntur formam indicativam absolute necessariam esse, et proferunt monumenta quibus ostendere volunt formam indicativam, si non in verbis saltem quoad sensum, semper in usu fuisse, tum apud Græcos, tum apud Latinos.

PROPOSITIO.

Probabilius est formam pure deprecatoriam ad validitatem sacramenti non sufficere.

Prob. 1° Scriptura sacra. Christus enim, instituendo hoc sacramentum, non dixit: *Quæcumque petieritis peccata esse solvenda, erunt soluta, sed: Quæcumque solveritis: porro illa verba indicant actionem sacerdotis non*

tantum deprecantis, sed pronuntiantis tanquam auctoritatem habentis : ergo.

2° *Auctoritate concil. Florent. et Trid.* quæ definierunt formam sacramenti Pœnitentiæ sitam esse in his verbis, *Ego te absolvo a peccatis tuis*, et preces quæ illis laudabiliter adjungi solent, ad essentiam formæ non pertinere. Nonne eo ipso definierunt formam essentialem esse indicativam?

3° *Plures sancti Patres* comparant ministerium sacerdotum novæ Legis pœnitentes absolventium ministerio levitarum leprosos probantium, et inter hos et illos hoc admittunt discrimen, scilicet, quod in nova Lege sacerdotes lepram peccati non tantum probent mundatam, sed mundent; dum levitæ lepram carnis solummodo declararent mundatam: atqui tale non admitteretur discrimen, si forma simpliciter deprecatoria sufficeret.

4° *Ratione theologica.* Sacramentum Pœnitentiæ per modum judicii fuit institutum: sacerdos igitur debet proferre sententiam ut judex: porro sententiam non proferret ut judex, si tantum deprecaretur: ergo.

Insuper probavimus supra absolutionem sacerdotis peccata esse remissa declarantis, nudum non esse ministerium, sed actum judicialem: ergo denique, etc.

Verum forma deprecatoria in sono, sed indicativa in sensu, valida est; constat enim propria verba formæ hujus sacramenti a Christo non fuisse determinata: sufficit ergo ut actio ministri absolventis exprimat et verificentur verba Christi, *Quorum remisistis*, etc. Porro actio ministri absolventis per formam deprecatoriam in sono et indicativam in sensu exprimitur. Supponatur, v. g., hæc forma Græcorum, apud *Goar*, *Domine Jesu Christe, Fili Dei vivi, pastor et agnus qui tollis peccata mundi... relaxa, remitte, condona peccata... a servis tuis istis commissa.* Cum sacerdos prius audierit pœnitentem eique satisfactionem injunxerit tanquam judex, nonne sensus hujusmodi verborum est: *Remitte, Domine, peccata cui ea remitto, seu, in cujus gratiam ministerium meum exerceo, juxta verba tua Quorum remisistis, etc.?* Ergo.

Unde 1°, licet forma deprecatoria olim adhibita fuerit apud Latinos, *hocque supposito, non concesso*, nihilominus sacramentum erat validum. 2° Etiam si sola forma deprecatoria in sono adhiberetur apud Græcos, validitas sacramenti non periclitaretur; et idcirco Latini talem formam eis nunquam exprobraverunt, nec dubitaverunt illos sacramentum Pœnitentiæ retinere.

Cæterum, falsum est solam formam deprecatoriam in usu esse apud Græcos; *Goar* enim plures describit formas indicativas apud Calabros, Apulos et Siculos usurpari solitas, quas nonnulli Orientales acceptarunt. Arcudius, ipse Græcus, probat, in opere cui titulus: *Concordia Ecclesie Orientalis et Occidentalis in sacramentorum administratione*, l. 4, cap. 2, eas formas quæ primo aspectu deprecatoriæ videntur vere esse absolutas quoad sensum, et initio capitis sapienter observat « nullam unquam fuisse » controversiam de hac re inter Græcos et Latinos, ac » proinde non esse verisimile antiquam formam hujus » sacramenti ex odio alicujus vel malitia mutatam alii » quando fuisse, et incredibile dictu videri Græcorum » ecclesiam nunquam habuisse veram formam hujus » sacramenti. »

CAPUT SEPTIMUM.

DE MINISTRO SACRAMENTI PœNITENTIÆ.

Tres hujus capitis erunt articuli, quorum primus erit de caractere in ministro sacramenti Pœnitentiæ requisito; secundus, de jurisdictione ipsi necessaria; et tertius, de ejus officiis seu obligationibus.

ARTICULUS PRIMUS.

DE CHARACTERE IN MINISTRO SACRAMENTI PœNITENTIÆ REQUISITO.

Valdenses existimabant bonum laicum, non vero malum sacerdotem, habere facultatem absolventi. Inter ar-

tantum deprecantis, sed pronuntiantis tanquam auctoritatem habentis : ergo.

2° *Auctoritate concil. Florent. et Trid.* quæ definirunt formam sacramenti Pœnitentiæ sitam esse in his verbis, *Ego te absolvo a peccatis tuis*, et preces quæ illis laudabiliter adjungi solent, ad essentiam formæ non pertinere. Nonne eo ipso definirunt formam essentialem esse indicativam?

3° *Plures sancti Patres* comparant ministerium sacerdotum novæ Legis pœnitentes absolventium ministerio levitarum leprosos probantium, et inter hos et illos hoc admittunt discrimen, scilicet, quod in nova Lege sacerdotes lepram peccati non tantum probent mundatam, sed mundent; dum levitæ lepram carnis solummodo declararent mundatam: atqui tale non admitteretur discrimen, si forma simpliciter deprecatoria sufficeret.

4° *Ratione theologica.* Sacramentum Pœnitentiæ per modum judicii fuit institutum: sacerdos igitur debet proferre sententiam ut judex: porro sententiam non proferret ut judex, si tantum deprecaretur: ergo.

Insuper probavimus supra absolutionem sacerdotis peccata esse remissa declarantis, nudum non esse ministerium, sed actum judicialem: ergo denique, etc.

Verum forma deprecatoria in sono, sed indicativa in sensu, valida est; constat enim propria verba formæ hujus sacramenti a Christo non fuisse determinata: sufficit ergo ut actio ministri absolventis exprimat et verificentur verba Christi, *Quorum remisistis*, etc. Porro actio ministri absolventis per formam deprecatoriam in sono et indicativam in sensu exprimitur. Supponatur, v. g., hæc forma Græcorum, apud *Goar*, *Domine Jesu Christe, Fili Dei vivi, pastor et agnus qui tollis peccata mundi... relaxa, remitte, condona peccata... a servis tuis istis commissa.* Cum sacerdos prius audierit pœnitentem eique satisfactionem injunxerit tanquam judex, nonne sensus hujusmodi verborum est: *Remitte, Domine, peccata cui ea remitto, seu, in cujus gratiam ministerium meum exerceo, juxta verba tua Quorum remisistis, etc.?* Ergo.

Unde 1°, licet forma deprecatoria olim adhibita fuerit apud Latinos, *hocque supposito, non concesso*, nihilominus sacramentum erat validum. 2° Etiam si sola forma deprecatoria in sono adhiberetur apud Græcos, validitas sacramenti non periclitaretur; et idcirco Latini talem formam eis nunquam exprobraverunt, nec dubitaverunt illos sacramentum Pœnitentiæ retinere.

Cæterum, falsum est solam formam deprecatoriam in usu esse apud Græcos; *Goar* enim plures describit formas indicativas apud Calabros, Apulos et Siculos usurpari solitas, quas nonnulli Orientales acceptarunt. Arcudius, ipse Græcus, probat, in opere cui titulus: *Concordia Ecclesie Orientalis et Occidentalis in sacramentorum administratione*, l. 4, cap. 2, eas formas quæ primo aspectu deprecatoriæ videntur vere esse absolutas quoad sensum, et initio capitis sapienter observat « nullam unquam fuisse » controversiam de hac re inter Græcos et Latinos, ac » proinde non esse verisimile antiquam formam hujus » sacramenti ex odio alicujus vel malitia mutatam alii » quando fuisse, et incredibile dictu videri Græcorum » ecclesiam nunquam habuisse veram formam hujus » sacramenti. »

CAPUT SEPTIMUM.

DE MINISTRO SACRAMENTI PœNITENTIÆ.

Tres hujus capitis erunt articuli, quorum primus erit de caractere in ministro sacramenti Pœnitentiæ requisito; secundus, de jurisdictione ipsi necessaria; et tertius, de ejus officiis seu obligationibus.

ARTICULUS PRIMUS.

DE CHARACTERE IN MINISTRO SACRAMENTI PœNITENTIÆ REQUISITO.

Valdenses existimabant bonum laicum, non vero malum sacerdotem, habere facultatem absolventi. Inter ar-

ticulos *Wiclef* in concilio Constantiensi damnatos, iste reperitur, *laicum, si vir frugi fuerit, clovium potestatem a Christo accepisse*. Novatores in concilio Tridentino damnati docebant, referente *Palavicin.*, lib. 12, cap. 10, sacerdotes non habere potestatem ligandi et solvendi, nisi » Spiritus sancti gratia et charitate sint præditi; et non » eos solos esse ministros absolutionis, sed omnibus et » singulis Christianis esse dictum : *Quodcumque solveritis*, etc. Soli tamen ministri apud ipsos sententiam reconciliationis pronuntiant.

P. Morinus arbitratur atque contendit, lib. 8, cap. 3, diaconis concessum fuisse apud Latinos confessiones audire et a peccatis absolvere in casu necessitatis, id est, in mortis periculo et deficiente sacerdote.

PROPOSITIO.

Solus sacerdos minister est sacramenti Pœnitentiæ.

Prob. Illa propositio est de fide, constat Scriptura sacra et SS. Patribus.

1° *Est de fide*, ut pote definita a conc. Trid., sess. 14, can. 10, his verbis : » Si quis dixerit sacerdotes qui in » peccato mortali sunt, potestatem ligandi et solvendi » non habere; aut non solos sacerdotes esse ministros » absolutionis, sed omnibus Christi fidelibus esse dictum : » *Quodcumque ligaveritis*,... anathema sit. » Idem jam tradiderant concilium Florentinum, in Decreto ad Armenos, conc. Const. adversus *Wiclefum*, et conc. Later. IV, præcipiendo ut omnes fideles semel in anno peccata sua proprio sacerdoti confiterentur. Hæc verba, *proprio sacerdoti*, supponunt confessionem soli sacerdoti fieri posse. Ergo 1°.

2° *Constat Scriptura sacra*. Hi soli habent potestatem remittendi peccata quibus Christus, instituendo sacramentum Pœnitentiæ, dixit : *Quorum remisistis*,... Atqui Christus hæc verba, non ad laicos, sed ad solos Apostolos proindeque ad eorum successores direxit. Porro soli sacerdotes in eo Apostolis successerunt, et hanc potestatem

obtinuerunt, ut constat ex unanimi traditione quæ sic verba Christi intellexit. Ergo 2°.

3° *Ex SS. Patribus*. Omnes enim sancti Patres quos pluries citavimus, vel expresse dixerunt, vel supposuerunt solos sacerdotes sacramenti Pœnitentiæ esse ministros : v. g., *S. Cyprianus*, dum remissio facta per sacerdotes; *S. Ambrosius*, qui relaxandi licentiam sacerdotibus suis concessit; *S. Chrysostomus*, qui dignitatem sacerdotum, ex potestate remittendi peccati verborum Christi, relevat. Ergo 3°. Aliunde, etc. insuper.... Ergo.

De fide est ergo 1° sacerdotes etiam malos sacramenti Pœnitentiæ esse ministros; 2° nunquam laicos, quantumvis bonos, et in quacumque necessitate, sacramentum istud administrare posse. Verum opinio *P. Morini* definitioni Conc. Trid. non directe adversatur, ac proinde anathemate non percutitur, licet manifeste sit falsa et hæresi proxima; cum traditione enim et cum his Conc. Trid. verbis, *aut non solos sacerdotes esse ministros absolutionis*, conciliari nequit.

Solvuntur objectiones.

Obj. Hæc verba, *Euntes... baptizantes eos in nomine Patris*,... ad solos Apostolos directa sunt : atqui non soli Apostolorum successores, sed laici ipsæque mulieres valide baptizare possunt : ergo a pari, etc.

R. Nego conseq. et paritatem. 1° Quia ipsa Scriptura subministrat exempla Baptismi a diacono, scilicet a *Philippo* collati, Act. Apost. VIII, 12 et 38 ; 2° quia Ecclesia semper credidit et docuit Baptismum a laicis et etiam a mulieribus collatum, esse validum ; nihil vero tale profertur ubi de Pœnitentia agitur : insuper conveniens erat ut Baptismus ad salutem necessarius necessitate mediæ, non a solis sacerdotibus administrari posset ; non ita necessaria est Pœnitentia. Ergo.

Inst. S. Jacob., v, 16 : *Consternimini alterutrum peccata vestra et orate pro invicem ut salvemini* : ergo ipsi laici confessionem excipere possunt.

R. Dist. conseq. Si hæc verba de confessione non sacra-

mentali intelligantur, *conc.*; si de confessione sacramentali intelligenda sint, *nego conseq.* Etenim quidam dicunt B. Jacobum per verba *confitemini alterutrum peccata vestra*, solam intelligere confessionem quæ sit humilitatis causa, vel ad petenda consilia: tunc certum est ipsos laicos hujusmodi confessionem aliquando excipere posse. Si vero, ut alii volunt, de confessione sacramentali ibi Apostolus loquatur, per verbum *alterutrum*, non quilibet intelligendi sunt homines, sed soli sacerdotes, siquidem invictis argumentis constat solos sacerdotes hujus sacramenti esse ministros. Ergo.

Obj. 2°. S. Cyprianus dicit, Ep. 12, loquens de homine in periculo mortis constituto: « Si presbyter reperi- tus non fuerit, et urgere exitus cœperit, apud diaconum quoque exomologesim facere delicti sui possunt, ut manu ejus in Pœnitentiam imposita, veniant ad Dominum cum pace. » Ergo saltem et diaconi sunt ministri hujus sacramenti ad sensum P. Morini.

R. Nego conseq. Nam, juxta doctorum interpretationem quæ perpetua traditione inmittitur, de sacramentali reconciliatione ibi non agitur, sed de absolutione ab excommunicatione in lapsos pronuntiata, vel probabilius a pœnitentibus canonicis quibus lapsi subiciebantur: atqui non repugnat diaconos olim fuisse deputatos ad tollendas hujusmodi pœnas ecclesiasticas, præsertim in casu necessitatis, ut exprimit *S. Cyprianus*. Si autem Ecclesia persuasum habuisset eos in casu necessitatis a peccatis sacramentaliter absolvere posse, cur ministerium istud decursu temporum ipsis non credidisset et etiam nunc non crederet, sed potius crudeliter sineret peccatores, deficiente sacerdote, in præsentia diaconi sine reconciliationis sacramento decedere? Nonne talis consuetudo demonstrat non magis diaconos quam laicos sacramenti Pœnitentiæ esse ministros? Ergo.

Inferendum est, ex dictis in præsentis articulo, absolutiones a confessario non valide ordinato, sive sit impostor, sive bona fide se credat sacerdotem, prorsus esse nullas: sola igitur contritione perfecta peccator in eo casu justificari potest.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE JURISDICTIONE MINISTRO SACRAMENTI PœNITENTIÆ NECESSARIA.

Jurisdictio in genere est potestas regendi subditos, ut explicatur in Tractatu *de Ordine*. Potest esse civilis vel ecclesiastica, pro foro externo vel pro foro interno. Hic agitur de sola jurisdictione pro foro interno, non secundum totam suam extensionem, sed tantum in ordine ad absolutionem sacramentalem.

Definitur potestas quam habet sacerdos alterum in sacramento Pœnitentiæ absolvendi et obliandi tanquam subditum.

Duplex distinguitur, ordinaria scilicet et delegata. Ordinaria ea est quam quis habet ratione sui officii, cui jure communi annexa est cura animarum. Talis est jurisdictione quam habent, ratione suorum officiorum, Papa, episcopus, parochus.

Jurisdictio delegata illa dicitur quam habet sacerdos ex alterius commissione, ut, apud nos, vicarii, presbyteri habituarii, missionarii, eleemosynarii hospitiorum, capellani monasteriorum, etc.

Hic septem nobis inquirenda sunt, videlicet 1° an jurisdictione sit necessaria ad validitatem absolutionis; 2° quinam habeant jurisdictionem ordinariam; 3° quinam habeant delegatam; 4° an qui ex errore communi pro ordinariis vel delegatis habentur, valide absolvere possint; 5° quid sit approbatio et an necessaria; 6° quinam a peccatis reservatis absolvere possint; 7° quinam habeant jurisdictionem in articulo mortis.

§ I. — An jurisdictione sit necessaria ad sacramentum Pœnitentiæ valide administrandum.

PROPOSITIO.

Præter ordinis potestatem, necessaria est jurisdictione in sacerdote ut valide absolvat.

Prob. 1° auctoritate conciliorum, Conc. Lat. IV, can. 21, hæc habet: « Si quis autem alieno sacerdoti voluerit justa

mentali intelligantur, *conc.*; si de confessione sacramentali intelligenda sint, *nego conseq.* Etenim quidam dicunt B. Jacobum per verba *confitemini alterutrum peccata vestra*, solam intelligere confessionem quæ sit humilitatis causa, vel ad petenda consilia: tunc certum est ipsos laicos hujusmodi confessionem aliquando excipere posse. Si vero, ut alii volunt, de confessione sacramentali ibi Apostolus loquatur, per verbum *alterutrum*, non quilibet intelligendi sunt homines, sed soli sacerdotes, siquidem invictis argumentis constat solos sacerdotes hujus sacramenti esse ministros. Ergo.

Obj. 2°. S. Cyprianus dicit, Ep. 12, loquens de homine in periculo mortis constituto: « Si presbyter reperi- tus non fuerit, et urgere exitus cœperit, apud diaconum quoque exomologesim facere delicti sui possunt, ut manu ejus in Pœnitentiam imposita, veniant ad Dominum cum pace. » Ergo saltem et diaconi sunt ministri hujus sacramenti ad sensum P. Morini.

R. Nego conseq. Nam, juxta doctorum interpretationem quæ perpetua traditione inmittitur, de sacramentali reconciliatione ibi non agitur, sed de absolutione ab excommunicatione in lapsos pronuntiata, vel probabilius a pœnitentis canonicis quibus lapsi subiciebantur: atqui non repugnat diaconos olim fuisse deputatos ad tollendas hujusmodi pœnas ecclesiasticas, præsertim in casu necessitatis, ut exprimit *S. Cyprianus*. Si autem Ecclesia persuasum habuisset eos in casu necessitatis a peccatis sacramentaliter absolvere posse, cur ministerium istud decursu temporum ipsis non credidisset et etiam nunc non crederet, sed potius crudeliter sineret peccatores, deficiente sacerdote, in præsentia diaconi sine reconciliationis sacramento decedere? Nonne talis consuetudo demonstrat non magis diaconos quam laicos sacramenti Pœnitentiæ esse ministros? Ergo.

Inferendum est, ex dictis in præsentis articulo, absolutiones a confessario non valide ordinato, sive sit impostor, sive bona fide se credat sacerdotem, prorsus esse nullas: sola igitur contritione perfecta peccator in eo casu justificari potest.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE JURISDICTIONE MINISTRO SACRAMENTI PœNITENTIÆ NECESSARIA.

Jurisdictio in genere est potestas regendi subditos, ut explicatur in Tractatu *de Ordine*. Potest esse civilis vel ecclesiastica, pro foro externo vel pro foro interno. Hic agitur de sola jurisdictione pro foro interno, non secundum totam suam extensionem, sed tantum in ordine ad absolutionem sacramentalem.

Definitur potestas quam habet sacerdos alterum in sacramento Pœnitentiæ absolvendi et obliandi tanquam subditum.

Duplex distinguitur, ordinaria scilicet et delegata. Ordinaria ea est quam quis habet ratione sui officii, cui jure communi annexa est cura animarum. Talis est jurisdictione quam habent, ratione suorum officiorum, Papa, episcopus, parochus.

Jurisdictio delegata illa dicitur quam habet sacerdos ex alterius commissione, ut, apud nos, vicarii, presbyteri habituari, missionarii, eleemosynarii hospitiorum, capellani monasteriorum, etc.

Hic septem nobis inquirenda sunt, videlicet 1° an jurisdictione sit necessaria ad validitatem absolutionis; 2° quinam habeant jurisdictionem ordinariam; 3° quinam habeant delegatam; 4° an qui ex errore communi pro ordinariis vel delegatis habentur, valide absolvere possint; 5° quid sit approbatio et an necessaria; 6° quinam a peccatis reservatis absolvere possint; 7° quinam habeant jurisdictionem in articulo mortis.

§ I. — An jurisdictione sit necessaria ad sacramentum Pœnitentiæ valide administrandum.

PROPOSITIO.

Præter ordinis potestatem, necessaria est jurisdictione in sacerdote ut valide absolvat.

Prob. 1° auctoritate conciliorum, Conc. Lat. IV, can. 21, hæc habet: « Si quis autem alieno sacerdoti voluerit justa

» de causa confiteri, licentiam prius postulet a proprio sacerdote, cum saltem ille non possit solvere vel ligare. »

Conc. Flor., in Decreto ad Armenos, de ministro hujus sacramenti sic loquitur : « Minister hujus sacramenti est sacerdos, habens auctoritatem ordinariam, vel ex commissione. »

Conc. Trid., sess. 14, cap. 7, dicit : Quoniam natura et ratio iudicii illud exposcit, ut sententia in subditos duntaxat feratur, persuasum semper in Ecclesia Dei fuit et verissimum esse synodus hæc confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut subdelegatam non habet jurisdictionem. » Sancta Synodus exponit cur jurisdictionis sit necessaria, videlicet, quia sententia sacerdotis est actus judicialis : ut iudicium autem sit validum, requiritur auctoritas in eo qui iudicat et subjectio in eo qui iudicatur : ergo non tantum jure ecclesiastico, sed institutione divina necessaria est iudicatio,

Prob. 2° constanti traditione et praxi Ecclesiæ. In primis enim sæculis, videmus episcopos Pœnitentiam per seipsos imponere, pœnites reconciliare, vel sacerdotes ad eos reconciliandos committere, parochos instituere, eisque parochianos subijcere, atque exigere ut eis solis peccata confiteantur. Ergo.

Dices : Omnis sacerdos accepit in ordinatione sua potestatem remittendi peccata his verbis : *Accipe Spiritum sanctum; quorum remiseris peccata, remittentur eis.* Ergo vel iudicatio non est necessaria, vel simul cum potestate Ordinis confertur.

R. Nego consequ. Nam, ut ait Concil. Trid., de natura est iudicii ut sententia in subditos duntaxat feratur : ergo præter potestatem iudicandi, assignandi sunt subditi in quos hæc potestas exerceri possit. Res illustrari potest exemplo ex ordine civili petito : supponatur quod rex aliquem constituat iudicem eique titulum nominationis regie conferat, sed tribunal ei non assignet; certe homo ille veram habebit potestatem iudicandi, et tamen, defectu subditorum, illam exercere non poterit : talis est sacerdos

valide ordinatus : Christus illum constituit iudicem ad remittenda aut retinenda peccata, sed necesse est ut Ecclesia assignet ei subditos. Certe hoc sensu intelligenda sunt verba ordinationis, *Accipe Spiritum sanctum; quorum remiseris peccata, etc.*, vel dicendum est quemlibet sacerdotem parem habere auctoritatem vi suæ ordinationis, ac episcopos et ipsum Papam, proindeque concilia generalia prius citata errasse, traditionem esse deserendam et Ecclesiæ consuetudinem reformandam. Ergo.

Non requiritur autem iudicatio pro validitate aliorum sacramentorum, v. g., Baptismi, Eucharistiæ, Extremæ-Unionis, quia per modum iudicii non administrantur.

§ II. — Quinam jurisdictionem ordinariam habeant, in quos habeant, ubi exerceant et quomodo amittant.

Primo, omnes pastores legitime constituti ordinariam habent jurisdictionem. Nomine autem pastorum ii omnes intelliguntur qui ratione sui officii vel tituli habent jure communi curam animarum. In triplici ordine vulgo ponuntur, scilicet :

1° Summus Pontifex pro universo orbe, respectu omnium christianorum. Ad hunc ordinem revocandi sunt major Pœnitentiarius et Legatus a latere, qui ratione sui officii ordinariam habent jurisdictionem, prior in tota Ecclesia, et posterior in sua legatione.

2° Episcopus pro tota sua diœcesi et respectu omnium diœcesanorum. Sub ejusdem nomine comprehenditur vicarius generalis, qui non solum in causis civilibus, ut quidam volunt, sed in spiritualibus eadem est persona moralis cum episcopo, et ideo eandem exercet jurisdictionem. At, moriente episcopo, amittit officium proindeque jurisdictionem. Ad hunc ordinem pertinent archiepiscopi in diœcesibus suffraganeis, sed tempore visitationis duntaxat; vicarii capitulares, sede vacante; pœnitentiarius, si quis sit legitime institutus; abbates exempti, si qui sint, in proprio territorio; generales ordinum et provinciales respectu religiosorum sibi subditorum.

3° Parochus in sua parochia et respectu parochianorum.

Ad hunc ordinem olim revocabantur vicarii perpetui, et nunc revocandi sunt non solum parochi amovibiles, dicti *deservientes*, sed et ii qui ecclesie sub nomine capellæ *vicariæ* cognitæ præficiuntur; item prælati et superiores immediati monasteriorum. Hi enim omnes, ratione sui officii, habent curam animarum sive ex jure communi, sive saltem ex consuetudine, quæ communiter et præsertim ab episcopis sic intelligitur.

Secundo, jurisdictio ordinaria se extendit ad omnes et solos subditos. Porro aliquis fieri potest subditus, relative ad sacramenta, triplici modo:

1º Ratione domicilii vel quasi domicilii: utrumque, in ordine ad suscipienda sacramenta, si matrimonium excipiatur propter contractum, obtinetur ipso facto habitationis cum intentione manendi indefinite vel per magnam anni partem. Unde episcopus jurisdictionem acquirit ordinariam in hominem ipso die quo incipit habitare in diocesi sua cum animo manendi; item parochus in parochianum, etc. Qui duplex habent domicilium, v. g., domum hiemis et domum æstatis in parochiis diversis, duplicem habent parochum et ab alterutro absolvi possunt, scilicet, ab eo in cujus territorio tunc degunt.

2º Ratione privilegii status: sic novitii, imo et sæculares in monasteriis degentes et commensales continui, eo ipso fiunt subditi superiorum regularium in ordinario ad sacramenta.

3º Ratione consuetudinis: sic vagi nullam habentes domicilium subjiuntur episcopo et parochi in cujus territorio tunc existuat. Talis est univ. rsalis Ecclesie praxis.

Tertio jurisdictio ordinaria penitentialis, non item contentiosa, personas directe afficit easque ubique sequitur, et mediate tantum in territorio circumscribitur. Unde episcopus valide absolvere potest suos diocesanos, parochus suos parochianos in qualibet orbis parte; imo et licite hoc faciet, habita vel rationabiliter præsumpta ordinarii loci, sive episcopi, sive parochi, licentia. Ita P. Antoin, Bailly, Theologia Lugd.

Quarto, cessat jurisdictio ordinaria per amissionem offi-

cii cui annexa est, *ut patet*; item per suspensionem vel per excommunicationem publice et nominatim denuntiatam: ita fert jus canonicum et unanimiter theologi docent. Non vero amittitur nec suspenditur per censuras quantumvis publicas, nec per irregularitatem, si denuntiatio publice et nominatim facta non fuerit. Sic adhuc omnes nunc theologi, post bullam *Ad vitanda scandala*. Hinc parochi legitime instituti qui juramentum constitutione civili anno 1790 præscriptum emisserant, non ideo sua jurisdictione exuti fuerant. Verum apud omnes constat jurisdictionem in his casibus illicitè exerceri.

§ III. — Quinam habeant jurisdictionem delegatam.

De natura est jurisdictionis ordinariæ ut per alium exerceri possit, nisi ordinarius agnoscat superiorem qui delegationem prohibuerit. Unde legitur in Sexto Decretalium, lib. I, tit. 17, c. 7: « Cum episcopus in sua tota diocesi » jurisdictionem ordinariam noseatur habere, dubium non » existit quin in quolibet loco ipsius diocesis non exempto, » per se vel per alium possit pro tribunali sedere. »

Delegatio oritur 1º communiter ab homine, qui jurisdictione ordinaria gaudens, alium committit ad functiones sui ipsius officii explendas; 2º aliquando a jure, id est, vel a lege ecclesiastica, vel a constitutione pontificia, quæ jurisdictionem alicui confert ad supplendum ministrum ordinarium in casu necessitatis; 3º nonnunquam a consuetudine, quæ, debitis conditionibus vestita, vim habet legis. Duplici modo fieri potest delegatio, directe et indirecte. Fit directe, quando sacerdos audiendis confessionibus in uno loco committitur. Fit vero indirecte, si ordinarius concedat penitenti facultatem sibi eligendi confessarium et ab eo absolutionem suscipiendi, quod tempore jubilee concedere solet Pontifex maximus. In posteriori hoc casu, jurisdictio non creditur laico, ut eam confessario tradat, sed occasione electionis a laico factæ, sacerdoti confertur.

Ut legitima sit delegatio, plures requiruntur conditiones, videlicet 1º ut delegans legitimus sit ordinarius et limites sue jurisdictionis non excedat: unde absolutiones ab epi-

scopis, vi constitutionis civilis cleri Gallicani institutis, et a sacerdotibus ab eis delegatis concessæ, erant nullæ; 2º ut delegare non prohibeatur, quales sunt degradati et excommunicati vitandi; 3º ut consensus ejus sit formalis, actualis et expressus, nec sufficeret consensus futurus rationabiliter præsumptus, nec ratihabitio de præterito, si nempe ordinarius dicat: Approbo quod factum est; quia nec jurisdictio præsumpta, nec approbatio præteriti in actum judiciale influunt; 4º ut delegatus sit capax, id est, rite ordinatus, nec excommunicatus publice denunciatus aut degradatus; 5º ut ab episcopo diocæsano obtinuerit approbationem de qua tractabimus infra, si agatur de delegatione ab homine facienda.

Delegatio fieri potest scripto, verbo, vel alio quolibet signo voluntatem delegantis sufficienter manifestante: sedulo autem pensandi sunt termini concessionis, quia tantum valent quantum sonant.

Hujusmodi delegatio facta sacerdoti, prout fit ordinarie, territorium immediate afficit et mediate tantum personas: non potest ergo ultra territorium assignatum valide exerceri.

Unde 1º vicarii qui apud nos delegatam habent jurisdictionem pro omnibus ecclesiis quæ sunt sub districtu ejusdem pastoratus primarii ac ecclesia in qua munia vicarii exercent, et in aliis ecclesiis ab ista plus quam duabus leucis non distantibus; ultra hos limites valide absolvere non possunt, nequidem habitantes parochiam in qua sunt vicarii. Omnes habitationes ab alia ecclesia parochiali pendentes, non aliter distare ac ipsamet ecclesia censentur; unde ægroti qui, ad ecclesiam in territorio assignato stantem pertinentes, domi retinentur, ibi audiendi et absolvendi sunt.

2º Capellani xenodochiorum aliarumque communitatum sive mulierum sive virorum, sacerdotes sacrum ministerium in seminariis et in collegiis exercentes, et presbyteri habituati, similem habent jurisdictionem ordinarie circumscriptam, quam excedere non debent.

3º Parochi in nostra diocæsi, et in aliis multis diocæsi-

bus, præter jurisdictionem ordinariam in parochianos suos, habent delegatam pro tota diocæsi. Non solum igitur extraneos in propria ecclesia audire et absolvere possunt, saltem extra tempus paschale, sed in cunctis aliis ecclesiis, de consensu parochi, nisi hæc jurisdictio in aliquo casu fuerit limitata, quod duplici modo fieri potest, scilicet quoad territorium, ut, v. g., si parochus extra propriam ecclesiam confessiones excipere prohibeatur; vel quoad personas, v. g., si parochus ad solos parochianos restringatur.

Ad audiendos privatim et absolvendos in aliena parochia proprios subditos confessarius jurisdictionem habens ordinariam licentia parochi respectivi non indiget; secus, si publice et præsertim in ecclesia. Hæc tamen licentia ad validitatem sacramenti non exigitur.

4º Parochi et etiam sacerdotes delegati unius diocæsis communius delegatam habent jurisdictionem pro parochiis adjacentibus alterius vicinæ diocæsis, secundum morem diocæseon vel episcoporum concessionem. Sic, ex more recepto, cuncti sacerdotes in diocæsis nos circumstantibus legitime approbati, eadem possunt in nostra diocæsi ad distantiam duarum leucarum, ac vicarii.

5º Ex consuetudine communiter recepta, quilibet sacerdotes ordinariam vel delegatam jurisdictionem habentes, audire possunt, extra tempus paschale, quosvis pœnitentes undique ad ipsos accedentes: legitime sedent pro tribunali in loco sibi assignato; et cum de jurisdictione voluntaria agatur, quascumque causas sibi oblatas terminare possunt, seclusa speciali prohibitione ex parte ordinariorum pœnitentium vel confessariorum. Quandoque parochi proprii sufficientem habere possunt rationem licite obsistendi hujusmodi confessionibus apud alios sacerdotes deponendis; eas vero reddere non possunt nullas, quia non conferunt nec retrahere possunt jurisdictionem.

Diximus, *extra tempus paschale*; quia confessio annualis tempori paschali nunc affixa, alieno sacerdoti fieri non potest, sine proprii licentia, ex canone *Omnis utriusque sexus*, conc. Lat. Parochus autem est proprius sacerdos respectu

parochianorum et episcopus respectu diœcesanorum : ad confessionem igitur paschalem specialis requiritur licentia parochi vel episcopi. An vero licentia ista sub pœna nullitatis requiratur, non omnes ejusdem sententiæ. Certum est requiri licentiam parochi vel episcopi, et quidem sub pœna nullitatis, cum concilium dicat alium sacerdotem sine licentia proprii absolvere non posse : sed quæstio est an delegatio generalis episcopi sufficiat, an vero expressa pro tempore paschali requiratur, sive parochi, sive episcopi. Hoc a voluntate episcoporum pendet, saltem juxta sententiam nunc communem quæ certa nobis videtur. Disciplina igitur diœceson examinanda est, et sequenda. Nunc in tota Turonensi provincia, ex concilio Rhedonensi anno 1849 celebrato, annua confessio fieri potest omni sacerdoti approbato, sicut quæcumque alia confessio, et parochi teneantur publice nuntiare, præsertim in quadragesima, licentiam fidelibus concessam; eos exinde hortentur, omni repugnantia vel difficultatis prætextu amoto, ad confessionem diligenter, tempore opportuno, faciendam.

Jure communi aut potius consuetudine generaliter recepta extranei et iter agentes qui in aliena diœcesi vel parochia tempore Paschatis existunt, ibi præcepto confessionis et communionis satisfacere possunt; non ita qui sic consulto abessent ut directioni et vigilantia proprii parochi se subtraherent.

Queritur 1º an quidam habeant a jure facultatem confessarium sibi eligendi?

R. Gregorius IX, Decret. l. 5, tit. 38, c. 16, hæc habet : « Ne pro dilatione pœnitentiæ periculum immineat animarum, permittimus episcopis et aliis superioribus, nec non minoribus prælatis exemptis, ut etiam præter superioris sui licentiam, providum et discretum sibi eligere possint confessarium. » Hæc concessio non fuit revocata.

Igitur 1º episcopi, etiam nondum consecrati, modo sint confirmati, sive sint titulares, sive in partibus, sive demissionarii, quemlibet voluerint sibi eligere possunt sacerdotem in confessarium, non tantum in propria diœcesi, quod a nemine negatur, sive subditum, sive extraneum sacer-

dotem eligant, sed etiam in aliena diœcesi; tuncque vel subditum secum iter facientem aut ibi repertum, vel extraneum eligere possunt. Plures tamen theologi contendunt illos eligere non posse, extra territorium suæ diœcesis, sacerdotem a proprio episcopo non approbatum. Ita Fagnan, Collet, etc.

2º Generales ordinum, provinciales, abbates a jurisdictione episcoporum exempti, cardinales, prælati locales exempti, ut priores, guardiani, rectores, omnes qui sub nomine superiorum intelliguntur, confessarium pariter sibi eligere possunt sive inter regulares, sive inter sæculares, sed probabilius inter eos tantum qui ab ordinario sunt approbati.

Quidam extendere voluerunt privilegium episcopis et superioribus a constitutione Gregoriana concessum, ad parochos; sed communius hæc facultas ipsis adiunxitur: in tali controversia pars tutior est eligenda.

Queritur 2º quamdiu duret jurisdictione delegata.

R. Vel concessa est ad tempus determinatum, v. g., ad annum, et adveniente termino præfixo, expirat, sine positiva revocatione; vel data est sine limitatione temporis, et tunc perseverat donec revocata fuerit, quia juxta regulam 16 juris, in Sexto, *Decret concessum a principe beneficium esse mansurum*: et aliunde jurisdictionis delegatio apud omnes habetur ut gratia. Ergo.

Non cessat ergo per mortem delegantis: ita statuitur in Sexto, l. 3, tit. 4, cap. 36; nec pariter per demissionem, suspensionem, interdictum aut depositionem ejus.

Quidam arbitrati sunt jurisdictionem delegatam sub ea clausula ad beneplacitum nostrum, etsi generalem, per mortem delegantis expirare; alii vero generaliter admittunt eam perseverare donec a successore revocetur, et ita fert consuetudo apud nos recepta relative ad eos qui ejusmodi delegatam habentes jurisdictionem, ea nihilominus utuntur post mortem aut demissionem episcopi.

Secus esset dicendum de particulari delegatione ad recipiendam confessionem talis vel talis personæ, confessione nondum incepta, S. Lig., l. 6, n. 559.

Requiritur ut revocatio sufficienter delegato manifestata fuerit : hinc absolutiones inter revocationem et manifestationem ejus concessæ, validæ sunt.

Verum, cum delegatio a sola voluntate delegantis pendeat, semper revocari potest a delegante vel a successore aut superiore ejus, etiam sine causa et illicite. De facto revocatur per suspensionem ab homine, per excommunicationem denunciata et interdictum.

Notandum episcopum quemlibet presbyterum censuris non ligatum, sive diocesanum, sive extraneum, delegare posse, imo et censuris non reservatis Papæ et sibi notis ligatum, quia eo ipso eum absolvit aut ab irregularitate dispensat.

Queritur 3° an delegatus alium subdelegare possit.

R. Delegatus ad universale, v. g., ad officium episcopi vel parochi absentis, potest delegare ad particulare, ut generaliter docetur (*S. Ligorius*, l. 6, n. 566); sed delegatus ad particulare, v. g., ad audiendas confessiones, subdelegare non potest, nisi hanc facultatem a delegante obtinuerit. Ratio est, quia vi delegationis habet tantum potestatem exercendi jurisdictionem quoad personas, non vero eam alteri committendi. *Ita omnes theologi et canonistæ.*

§ IV.— An qui ex errore communi pro pastoribus ordinariis vel pro delegatis habentur, valide absolvere possint.

Omnes generaliter docent eos qui ex errore communi pro pastoribus ordinariis vel pro delegatis habentur, valide absolvere posse, positis quibusdam conditionibus; imo et licite, si error ab ipsorum voluntate non pendeat; nam Ecclesia in eo casu, pro bono spirituali fidelium, ad tollendas anxietates et vitanda scandala, supplet jurisdictionem; hoc autem, quod aliquo sensu innuitur ex argumento *a pari*, desumpto de jure civili, lege *Barbarius*, de Officio prætorum, probatur tum 1° ex jure canonico, Decreto, *Causa tertia*, quæst. 7, cæp. *Infamis*; tum 2° ratione; Ecclesia est enim optima mater: atqui talis non esset, si in hujusmodi circumstantia jurisdictionem in

gratiam filiorum suorum non suppleret; tum 3° ex communi sensu omnium doctorum, qui in hac materia gravissimi sunt ponderis. Ergo.

Ut autem valeat jurisdictio sic delegata, tres requiruntur conditiones, scilicet 1° ex parte confessarii, titulus coloratus; 2° ex parte populi, error communis; 3° ex parte Ecclesiæ, ut jurisdictionem supplere possit.

1° Titulus coloratus, id est, titulus a superiore legitimo acceptus, sed ob defectum occultum, v. g., ob excommunicationem, simoniam aut irregularitatem, nullus, aut valide concessus, sed occulte revocatus. Necessitas hujus tituli fundatur in dispositione juris canonici; ita saltem indicant canonistæ, ut videre est apud *Fagnan*, *Dens*, et inde concludunt actus intrusi semper esse nullos.

Hinc invalida est absolutio ab eo collata qui falsas litteras approbationis confixit, vel delegationem sub falso nomine obtinuit, vel etiam qui delegationem pro tempore fixo, v. g., ad triennium, obtinuit, et elapso hoc tempore confessiones pergit audire: nam, quidquid nonnulli dicunt, titulus coloratus ipse deest. Ita *Layman*, *Sanchez*, congreg. Conc. anni 1683, *Bened. XIV*, Inst. 84, § 16; *S. Ligorius*, l. 6, n. 572, contra *Billuart*.

Mala autem fides ejus qui realiter habet titulum coloratum, validitati absolutionis non nocet.

2° Requiritur error communis, talis scilicet quod vitium tituli vel revocatio ejus communiter ignoretur apud populum, in loco ubi suscipitur confessio; alioquin non metuendum esset damnum publicum: attamen Ecclesia non supplet jurisdictionem nisi ad vitandum malum publicum. Ergo. Unde error unius aut alterius etiam invincibilis, jurisdictionem sacerdoti non conferret. Si rumor serperet inter populum circa validitatem tituli parochi, aut circa illius officii revocationem, qui peccata ei confiteri vellet, teneretur antea veritatem rumoris inquirere, *ut patet*: si autem, adhibita diligenti inquisitione, dubium maneat, valide ille sacerdos absolvere potest, quia injustum esset illum, in dubio, possessione certa privare.

3° Requiritur ut Ecclesia defectum supplere possit,

secus error communis et titulus coloratus frustra invocarentur. Hinc si impostor non sacerdos, exhibitis falsis testimoniis, officium parochi aut vicarii obtineat, omnes ejus actus sunt nulli, quia potestatem ordinis Ecclesia supplere non potest, nec alios defectus juris naturalis aut divini, sed solos defectus juris ecclesiastici.

Queritur 1° an ex solo errore communi, sine titulo, Ecclesia suppleat jurisdictionem.

R. Plures affirmant, inter quos card. *de Lugo, Sanchez, Bonacina, Billuart, etc.*, quia, inquit, posito errore communi, eadem in detrimentum animarum sequuntur incommoda ac si titulus coloratus existeret: Ecclesia autem jurisdictionem supplere potest: ergo eam supplet. Alii vero non pauci negant, præcipue quia talis jurisdictio potius præsumitur quam judicatur existere; est igitur dubia: porro jurisdictione dubia uti non licet. Attamen, propter rationem alterius sententiæ optandum esset, inquit *Collet, Contín, Tournely*, pastores, id est episcopos, jurisdictionem in eo casu supplere.

Queritur 2° an liceat uti jurisdictione probabili in personas vel in peccata.

R. Concina, P. Antoine, et alii absolute negant, quia ubi de valore sacramentorum agitur, opinionem etiam probabilissimam, relicta tutiori, amplecti non licet. *Billuart* et multi alii affirmant, contententes Ecclesiam in eo casu jurisdictionem supplere, ex hypothesi quod reipsa non existat, quia alioquin confessarii sæpe forent anxii circa veritatem suæ jurisdictionis et pœnitentes circa validitatem absolutionis: ad aliorum argumentum respondetur non licere quidem uti opinione probabilissima sed minus tuta, relicta tutiori, ubi agitur de materia sacramentorum necessaria quam Ecclesia supplere non potest: at ibi agitur de jurisdictione quæ potestatem Ecclesiæ non excedit.

Quidquid sit, illicitum est uti tali jurisdictione extra casum necessitatis, ut, v. g., si sacerdos in peccato mortali constitutus celebraturus esset, et copiam non haberet confessarii jurisdictionem certam possidentis. Ita ipse *Billuart, S. Ligorius et communiter theologi*,

§ V.— Quid sit approbatio et an sit necessaria.

Approbatio est judicium authenticum superioris de idoneitate sacerdotis ad confessiones excipiendas, cum consensu ut jurisdictionem obtineat, vel habita utatur. Ratio hujus definitionis ex verbis Concilii Tridentini mox referendis desumitur.

Notandum est, ante Concilium Tridentinum, omnes pastores ordinarios, sive episcopos, sive parochos, sive vicarios perpetuos, jurisdictionem in animas sibi commissas quibusvis sacerdotibus delegare posse: sed frequenter contingebat sacerdotes audiendis confessionibus minime idoneos advocari, idque in ingens animarum detrimentum; quod malum sancta Synodus Tridentina præcavere volens, statuit ut deinceps nullus sacerdos delegari posset, nisi prius ab episcopo idoneus judicatus esset, et approbationem obtinuisset: sic se habet sancta Synodus, sess. 23, cap. 15, de Reform.

• Quamvis presbyteri in sua ordinatione a peccatis absolventi potestatem accipiant, decernit tamen sancta Synodus nullum, etiam regularem, posse confessiones sæcularium, etiam sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium, aut ab episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus judicetur, et approbationem quæ gratis detur obtineat: privilegiis et consuetudine quacumque, etiam immemorabili, non obstantibus. • Circa hoc decretum plurima sunt observanda, scilicet:

1° Approbationem necessariam esse ad validitatem sacramenti: nam qui non est idoneus ad audiendas confessiones, valide absolvere non potest: talis est sensus obvius, et ita omnes verba concilii intelligunt;

2° Approbationem cunctis necessariam esse sacerdotibus beneficium parochiale non habentibus, etiam doctore, sive sæcularibus, sive regularibus.

3° Illam necessariam non esse parochis ad absolvendos parochianos suos ubicumque, bene vero, juxta communem sententiam, ad audiendas confessiones fidelium

alterius parochiæ, sive apud se, sive alibi. Caveant igitur ne limites suæ approbationis excedant.

4° Episcopus autem ejus approbatio requiritur est episcopus loci in quo audienda est confessio, ut communiter docent auctores, ex variis summorum Pontificum constitutionibus et ex praxi recepta. Si autem approbatio episcopi pœnitentis etiam necessaria sit, ut multi dicunt, sufficienter data intelligitur ex consuetudine generali, saltem extra tempus Paschatis et casum reservatum, quotiescumque iste episcopus expresse non obsistit.

5° Necessaria est approbatio pro confessionibus omnium sæcularium etiam sacerdotum, non vero pro confessionibus regularium qui, secundum jus antiquum cui Concilium Tridentinum non derogavit, sacerdotibus regularibus, vel etiam sæcularibus, cum sola delegatione superioris, sine approbatione episcopi confiteri possunt.

6° Non tantum pro mortalibus nondum confessis, sed pro venialibus et mortalibus jam remissis requiritur approbatio, ut docet *Benéd. XIV*, Inst. 86, § 8.

7° Cum approbatio a sola voluntate libera episcopi vel vicarii ejus generalis pendeat, limitari potest quoad locum, tempus, personas et peccata: hinc qui pro solis viris approbatur, mulieres audire non potest et invalide eas absolvet. Propter eandem rationem, approbatio injuste denegata vel sine causa revocata, nihilominus est nulla, et invalida foret absolutio.

8° Quamvis approbatio a delegatione jurisdictionis separari possit, sicut diploma capacitatis ab institutione magistri pro scholis primariis nunc distinguitur, mos tamen invaluit, sicut apud nos, a Conc. Tridentino, ut episcopi jurisdictionem simul cum approbatione conferrent. Unde nunc parochi jurisdictionem delegare non possunt, siquidem eligere tenentur inter approbatos qui omnes jurisdictione jam donati sunt.

Queritur 1° an pro audiendis confessionibus monialium specialis requiratur approbatio episcopi.

R. affirmative, etiam pro monialibus a jurisdictione episcopi exemptis. Patet 1° ex constitutione Gregorii XV

Inscrutabili, a Benedicto XII anno 1726 confirmata. 2° Ex auctoritate cleri Gallicani, propositionem sequentem anno 1700 condemnantis: « Religiosæ exemptæ possunt » absolvi a sacerdote non approbato ab episcopo, sive » sacerdos ille sit sæcularis, sive regularis. » 3° Ex praxi communi Ecclesiæ. 4° Ex decretis S. Congr. conc. resolutis: 1° monialium confessiones auditas sine speciali approbatione esse nullas; 2° approbatum pro excipiendis confessionibus mulierum non ideo censi approbatum pro monialibus; 3° approbatum pro uno monasterio, non censi pro alio monasterio approbatum. Hæc autem omnia confirmavit Clemens X, anno 1670, bulla *Superna magni patris familias*. Ergo.

Nomine monialium, hic solæ intelliguntur mulieres vota solemnia emittentes et in claustro viventes; non vero illæ quæ vulgo dicuntur *Sœurs de charité*, et aliæ similes quæ vota simplicia emittunt. Certum est tamen episcopos statuere posse ut pro his audiendis specialis obtinenda sit approbatio. Apprime igitur noscere debent confessarii quid in singulis diœcesibus statutum fuerit in ordine ad confessiones hujusmodi sororum.

Moniales cum debita licentia iter agentes aut alia de causa extra monasterium degentes, apud quemlibet confessarium approbatum peccata sua deponere possunt, quia *odia restringi convent*.

Confessarii monialium ab ipsis eligi non possunt, sed ab episcopo loci eligi et approbari debent. Ex prohibitione sacræ Congregationis episcoporum et regularium, diei 4 martii 1591, confessarii monialium ad triennium duntaxat approbari debent, quo elapso, non possunt amplius audire confessiones in eodem monasterio, sine licentia sacræ Congregationis. Sed illa dispositio in Gallia non fuit admissa, et approbatio pro audiendis monialibus indefinite concessa non cessat, nisi per revocationem.

• Præter ordinarium autem confessorem, alius extraordinarius ab episcopo et aliis superioribus, bis aut ter in anno offeratur, qui omnium confessiones audire de-

» beat. » Sunt verba Conc. Trid., sess. 25, de Regularibus et Monialibus, cap. 10.

Videnda sunt quæ dicturi sumus in t. 5, ubi de monialium confessariis.

Quæritur 2° an capellani militum seu missionarii castrenses approbatione episcoporum indigeant.

R. Certum est illos absolvere non posse milites absque legitima approbatione; sed quæstio est an approbatio majoris capellani regii (*du grand-aumônier du roi*) eis sufficiat, an vero requiratur approbatio episcopi loci.

Cum majores capellani regii sola auctoritate civili fuerint instituti, nullam habent jurisdictionem ecclesiasticam ratione sui tituli, nec proinde eam delegare possunt, nisi facultatem id faciendi a sede Apostolica obtinuerint.

Clemens XII, brevi diei 4 februarii anni 1736, precibus Philippi V, Hispaniarum regis, inclinatus, concessit majori capellano ab ipso pro tempore deputato, facultatem per se vel per alios sacerdotes probos et idoneos in examine a se repertos et subdelegandos, sacramentaliter absolvendi milites a quibusvis peccatis et censuris, nec non alias utriusque sexus personas ad exercitus regios (comprehensis etiam copiis auxiliariis) spectantes. Eandem facultatem Benedictus XIV concessit, die 28 maii 1746, majori capellano Caroli-Emmanuelis III, regis Sardiniae.

In Gallia autem majores capellani, dum existent, contendebant similia privilegia sibi concessa fuisse; episcopi vero negant: idcirco pars tutior eligenda est, et capellani militum vel navium approbationem episcoporum requirere et obtinere debent, donec summus Pontifex suam voluntatem clare manifestaverit.

Sed petitur cujus episcopi approbatio ipsis necessaria sit, cum de diocesi in diocesim sæpe transeant. Collator Andeg. respondet approbationem episcopi loci in quo formatur legio gallicæ *régiment*, vel portus unde proficiscitur navis, capellanos constituere parochos et legionis et na-

vis, eisque jurisdictionem ordinariam conferre quam ubique valide exercere possunt, licet pro bono ordine coram episcopis locorum in quibus diu manere debent se sistere teneantur. Quoniam plerique non instituuntur capellani in locis ubi legiones formantur, hæc decisio non est praxis universalis; itaque mos est omnes approbationem episcopi in cujus territorio aliquandiu mansuri sunt obtinere, et interea approbatione prius sibi concessa uti.

A fortiori capellani scholarum militarium approbatione episcopi indigent.

§ VI. — Quinam a peccatis reservatis absolvere possint.

Casus reservati quædam sunt delicta ratione sui vel scandali atrociora, circa quæ jurisdictio in inferioribus presbyteris limitatur. Reservatio igitur non est censura, cum non sit proprie pœna, sed limitatio jurisdictionis: unde ignorantia non tollitur. Finis illius est ut populus enormitatem peccati, quod difficilius remittitur, apprehendat, et graviores causæ peritioribus committantur.

Ut peccatum censeatur reservatum, plures requiruntur conditiones, quæ sequentibus exprimuntur versibus:

Completem, externum, certum, mortale, favores
Auge, odium stringe, a potiori illatio non est,
Mas annos habeat bis septem, femina bis sex,
Solve mandantes, quando non jura reservant.

Itaque 1° *peccatum debet esse mortale*. Cum enim peccata venialia non sint materia necessaria sacramenti Pœnitentiæ, repugnat ea reservari: unde si peccatum ex natura sua mortale, ex ignorantia vel inadvertentia fiat veniale, jam non est reservatum.

2° *Debet esse externum et mortale quatenus externum*.

1° *Externum*: quia sic semper intellecta est reservatio et quidem recte, cum in internis mortalia a venialibus difficile secernantur; 2° *mortale quatenus externum*: unde levis percussio clerici cum intentione eum graviter percutiendi, non esset reservata.

3^a *Debet esse completum* et in ea specie quæ reservatur consummatum; quia juxta regulam juris 15, in Sexto, *Odia restringi convenit*: igitur qui hominem graviter vulnerat ex intentione illum occidendi, reservationem cui subjacet homicidium non incurrit.

4^a *Requiritur ut a pubere fuerit commissum*. Quamvis enim nulla lex generalis reperiatur in jure qua impuberes a reservatione excipiantur, est tamen sententia communis eos tali restrictioni non subjacere, nisi superior ecclesiasticus expresse declaverit. *Ætas* autem pubertatis determinata est quatuordecim annorum pro maribus, duodecim pro feminis.

5^a *Debet esse certum*, id est, certo commissum, et omnibus supradictis conditionibus certo vestitum et in confessione nondum remissum; quia, cum reservatio sit odiosa, ad rigorosum verborum sensum restringenda est. In dubio autem an peccatum aliunde certum sub lege reservationis sit comprehensum sciuntur theologi. Juxta communem sententiam pars tutior est eligenda et standum est pro lege, nisi episcopus aliud expresse declaraverit.

6^a Reservatio extendi non debet ultra propriam verborum significationem, quia *Odia restringi et favores convenit ampliari*. Unde, reservato homicidio, solus homicida reservationi subjacet, non vero mandantes, licet magis rei esse possint, ideo conclusio a fortiori non valet.

His notatis, sit

PROPOSITIO PRIMA.

Summus Pontifex et episcopi jus habent quosdam sibi reservandi casus.

Prob. 1° Concil. Trid., sess., 14, cap. 7: « Magnopere ad Christiani populi disciplinam pertinere sanctissimis patribus nostris visum est, ut atrociora quædam et graviora crimina, non a quibusvis, sed a summis sacerdotibus duntaxat absolventur: unde merito Pontifices maximi, pro suprema potestate sibi in Ecclesia universa tradita, causas aliquas criminum graviores suo poterunt peculiari judicio reservare.

« Neque dubitandum est.... quin hoc idem episcopis omnibus in sua cuique diœcesi, in ædificationem tamen non in destructionem, liceat, pro illis in subditos tradita supra reliquos inferiores sacerdotes auctoritate, præsertim quoad illa quibus excommunicationis censura annexa est. » Et canone 11: « Si quis dixerit episcopos non habere jus reservandi sibi casus, nisi quoad externam politiam.... anathema sit. »

Prob. 2° constanti usu et praxi Ecclesiæ.

Et revera jurisdictio pendet a voluntate ordinariorum: ergo limitari potest; saltem in delegatis. Major est difficultas pro inferioribus ordinariis; attamen, cum superior veram habeat jurisdictionem in eos, v. g., summus Pontifex in episcopos, non repugnat quod illorum jurisdictionem intra certos limites coerceat, ad sensum Concil. Trid., quod, ut vidimus, ex ipsius Concilii auctoritate et ex praxi Ecclesiæ constat.

Colliges reservationem factam sine causa et injuste, graviter quidem illicitam esse ex parte superioris, et tamen validam, quia jurisdictio pendet a voluntate ordinarii.

CASUS SUMMO PONTIFICI RESERVATI,

Qui omnes annexam habent censuram.

1° Exustio templorum nec non domorum profanarum, voluntarie procurata, cum incendiarius est publice denunciatus.

2° Effractio cum spoliatione sacrarum ædium et monasteriorum, post effractorum et spoliatorum publicam denuntiationem.

3° Simonia realis in ordinibus et beneficiis, et confidentia, dummodo sit publica.

4° Occisio, mutilatio, vel atrox percussio, sive clerici in sacris ordinibus constituti et clericali habitu induti, sive religiosi religionis habitu similiter induti.

5° Percussio etiam non atrox episcopi seu alterius prælati, id est, superioris vel pastoris.

6° Falsificatio bullarum vel litterarum apostolicarum.

Nota 1° prædictos casus, si sunt occulti, proprio delinquentium episcopo, cum sua censura, esse reservatos, siquidem licet episcopis in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, delinquentes quoscumque sibi subditos in diœcesi sua eos absolvere (*Concil. Trid. sess. 24, de Reform. cap. 6.*) Illi autem casus reputantur occulti, qui in iudicio non fuerunt probati et aliqua tergiversatione celari possunt in vicinia, ut si pauci, v. g., tribus aut quatuor personis discretis innotescerent, aut si factum appareret dubium.

Quoniam casus papales ob excommunicationem præcipue reservantur, si excommunicatio ob ignorantiam non incuratur aut tollatur, eo ipso, ex communi doctorum sententia, cessat reservatio. Sacerdos a Papa delegatus ut a peccato ei reservato absolvat, eo ipso ab excommunicatione eidem peccato annexa absolvere potest. Ita generaliter theologi et cum iis *Billuart*.

Nota 2° episcopum ab iisdem casibus etiam non occultis absolvere posse regulares, moniales, feminas, pauperes, senes, valetudinarios, et denique eos omnes qui, salva vita, libertate aut rebus suis, Romam adire nequeunt.

Nota 3° percussionem clerici non atrocem, vel clerici ordinibus sacris non initiati, episcopo tantum reservari.

Nota 4°. Præter hos casus summo Pontifici reservatos, alii sunt in iure communi expressi; sed in his regionibus rarissime eveniunt: alii vero multo frequentius occurrentes reperiuntur in bulla *In cœna Domini*: verum cum hæc bulla in Gallia nunquam fuerit recepta, de illis parum nobis curandum est.

Casus autem episcopis reservati pro diœcesibus variantur. Legendi sunt in Ritualibus, vel in libellis eos continentibus.

Si reservatio facta sit propter censuram, ubi censura non incurritur vel tollitur, cessat reservatio. Sic in iure plurimæ annexæ sunt censuræ casibus qui non declarantur reservati; sublatis censuris, nulla existit reservatio.

Quando illæ censuræ non declarantur reservatæ, nulla est reservatio.

Si censuræ illæ sunt reservatæ, vel agitur de excommunicatione, et tunc confessarius pro reservatis non approbatus, pœnitentem absolvere nequit, *ut patet*: si vero agatur de suspensione, eum absolvere potest, siquidem suspensio et irregularitas a sacramentis Pœnitentiæ et Eucharistiæ non excludunt.

Facultas igitur absolventi a casibus reservatis distingui potest a facultate absolventi a censuris et a facultate dispensandi ab irregularitatibus occultis.

Sciat ergo quilibet sacerdos ad audiendas confessiones deputatus, quænam facultates sibi fuerint concessæ et eas non prætergrediatur.

Qui obtinet ab episcopo facultatem a determinatis casibus reservatis absolventi, eo ipso ab excommunicatione eis annexa absolvere potest, alioquin reipsa non posset absolvere. Idem dici non potest de suspensione et irregularitate, *ut patet*.

PROPOSITIO SECUNDA.

Extra mortis articulum vel probabile ejus periculum, solus superior cui casus reservantur, vel ipsius delegati, ab eis valide absolvere possunt.

Prob. ex Conc. Trid., sess., 14, cap. 7, in fine. « Extra quem articulum, sacerdotes, cum nihil possint in casibus reservatis, id unum pœnitentibus persuadere nitantur ut ad superiores et legitimos iudices pro beneficio absolutionis accedant. »

Idem constat ratione. Absolutio sine jurisdictione nulla est: reservatio autem est limitatio jurisdictionis, quæ tolli non potest nisi a superiore cui casus reservantur, vel ab ipsius delegatis: ergo.

Hinc 1° in articulo mortis, ex iure communi, nulla est reservatio, et qui in eo casu a sacerdote pro reservatis non approbato fuit absolutus, si supervixerit, ad approbatum pro reservatis recurrere non tenetur; peccatum enim semel remissum non reviviscit, nec censura ei annexa per se renovatur.

2° Absolutio ab inferiori sacerdote, specialiter non delegato, extra periculum mortis concessa, quantumvis ex ignorantia, inadvertentia aut necessitate id fiat, est jure communi nulla: attamen statuitur in nostra diocesi, ex indulgentia charitatis, ut poenitens qui bona fide casus reservatos confitetur confessario approbato quidem, sed non pro reservatis, valide absolvatur; et confessarius, si ex contemptu legis vel ex ignorantia graviter culpabili sic egerit, suspensionem ipso facto incurrat.

3° Qui a sancta Sede pro casibus pontificiis delegaretur non ideo pro casibus episcopo reservatis approbatus esset, quia unum in altero non comprehenditur. Nec qui pro casibus episcopalibus est approbatus, a casibus pontificiis episcopo devolutis absolvere posset, nisi hoc expressisset episcopus in suis litteris aut verbis: Concilium enim Trid. speciale requirit delegationem, quod *Suarez* et alii intelligunt de delegatione expressa.

4° Confessarius pro reservatis non approbatus, a non reservatis eundem poenitentem absolvere nequit, ut patet, nec ideo pergere debet in audienda confessione si advertat existere casum reservatum, nisi praesumat se licentiam a superiore obtenturum, et poenitens in dilationem absolutionis consentiat.

5° Si absolutio, ex debita auctoritate ordinaria vel delegata concessa, sit formaliter nulla, id est sacrilega ex parte poenitentis, non tollitur reservatio, nisi superior hoc expresse voluerit; quod sane praesumi non potest. Si autem simpliciter sit nulla, communis sententia est tolli reservationem, quia poenitens finem legis sufficienter attigisse videtur. Ita Coll. Andeg., *S. Ligorius*, l. 6, n. 598, cum multis aliis.

6° Qui in una diocesi simpliciter est approbatus, absolvere potest poenitentes alterius diocesis ad se bona fide accedentes a casibus in ea diocesi, non in sua reservatis; quia reservatio, cum sit limitatio jurisdictionis, confessarium et non poenitentem afficit. Aliunde causa delicti finienda est secundum jura loci in quo iudicium exercetur. Secus, si poenitens in fraudem legis, id est, ad declinan-

dam disciplinae suae diocesis severitatem, vel simpliciter ut facilius absolvatur. Sic, cum multis, *S. Ligorius*, l. 6, n. 589.

7° Si quis bona fide peccatum reservatum oblitus, a confessario pro reservatis approbato rite absolvatur, tollitur reservatio, ac proinde peccatum istud cuilibet confessario simpliciter approbato confiteri potest.

Permultae sunt aliae difficultates in intricatissima hac materia, ut videre est apud Collatorem Andeg., *S. Ligorium* aliosque theologos. Eas nec solvere, nec exponere intendimus: in nostra diocesi et multis aliis, ut nobis videtur, facultas a reservatis et censuris eis annexis absolventi omnibus confessariis ipsisque vicariis et presbyteris habitatis nunc conceditur, ne in miseris nostris temporibus reservatio in destructionem potius quam in aedificationem vergat. Semper tamen excipitur peccatum contra castitatem exterius commissum, a quo sacerdos complicem extra mortis articulum, nunquam absolvere potest, ut in Supplemento ad Tractatum de Matrimonio ostendimus, et suspensiones in *Enchiridion* expressae apud nos.

§ VII. — Quinam habeant jurisdictionem in articulo mortis.

Duae hic occurrunt quaestiones distinctae, licet inter se affines, nempe 1° quinam in articulo mortis absolvere possint a communibus peccatis; et 2° quinam a reservatis.

1° Fere omnes theologo concedunt quosvis sacerdotes in communione Ecclesiae viventes absolvere posse, vi jurisdictionis quae jure cotumui ipsis pro tunc delegatur, deficiente confessario approbato. Hoc patet ex Rituali Romano et ex aliis generaliter. At multi negant de iis qui ab unitate Ecclesiae praecisi sunt, ut schismatici, haeretici, excommunicati, suspensi, irregulares, degradati, apostatae, et nituntur 1° auctoritate *S. Thomae*, qui in 3 part., q. 82, art. 7, ad secundum, asserit hujusmodi sacerdotes, praeter baptismum, in nullo casu alia sacramenta conferre posse; 2° veteri disciplina ante Concilium Tridentinum ubique recepta, cui Concilium derogare noluit; 3° decla-

ratione Congr. concil. pronuntiantis decretum capitis 7, sess. 14, de sacerdotibus in unitate Ecclesie viventibus intelligendum esse. Sic *Concina*, t. 20. Hæc decisio multis non videtur authentica.

Alii vero communissime affirmant prædictos sacerdotes a communione Ecclesie etiam notorie et nominative præcisos, in articulo mortis valide absolvere, defectu alterius sacerdotis in unitate catholica viventis: 1º quia præsumendum est Ecclesiam in tali extremitate jurisdictionem supplere; 2º quia ita multi sentiunt doctores, inter quos *Navarrus, Sanchez, Suarez, de Lugo, Soto, Sylvius, Tourneley, Billuart, Denis, Ferraris*, etc.; 3º quia hæc sententia in pluribus traditur Ritualibus et a multis admissa est episcopis Gallicanis tempore schismatis anni 1791; 4º quia Pius VI, hæc de re consultus, respondit, die 1 aprilis 1794, « non esse improbandam rationem quam inierunt nonnulli Gallicani præsules, qui in articulo vel periculo mortis, Pœnitentiæ sacramentum, quod est secunda post naufragium tabula, a sacerdotibus juratis, ac etiam a parochiis intrusis, recipi posse permiserunt, deficiente quovis alio catholico sacerdote. » *Recueil des Brefs*, t. 3.

Ergo supponit ille Pontifex opinionem quæ stat pro validitate absolutionis esse saltem probabilem, alioquin eam improbasset. Cum autem in necessitate opinione probabiliter uti liceat, inde sequitur licitum esse et expedire absolutionem ab hujusmodi sacerdote, aliorum defectu, excipere.

Quoniam vero nostra opinio est duntaxat probabilis, si confessione peracta, catholicus occurreret sacerdos, tutius manifeste esset eam iterare.

2º Certum est nullam esse reservationem in articulo mortis, ut expresse declarat Concil. Trid., sess. 14, cap. 7, his verbis: *Verumtamen pie admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis; atque omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis et censuris absolvere possunt.*

Auctoritates modo allatæ probant etiam hanc facultatem absolvendi a reservatis in articulo mortis, ipsis similiter

communicari sacerdotibus ab unitate Ecclesie præcisos, saltem deficiente catholico sacerdote etiam non approbato.

Nota. In omnibus quæ diximus sub nomine articuli mortis comprehenditur etiam probabile ejus periculum, quamvis inter utrumque aliquod existat discrimen. Ita fere omnes theologi, ut videre est apud *Concina, Ferraris*, vº *Jurisdictio*, n. 27, *S. Ligorium*, l. 6, n. 561. Tale autem periculum adesse censetur in prælio, in longa navigatione, si confessarius non sit adfuturus, in partu difficili, etc. In multis diocesisibus id latius, ex speciali concessionem, extenditur. Unusquisque proprio Rituali stare debet.

Quæritur an simplex sacerdos, præsentem approbato, moribundum in articulo mortis absolvere possit.

R. Plures affirmant, dicentes Concilium Tridentinum jurisdictionem in articulo mortis omnibus sacerdotibus indistincte conferre, et ampliandos esse favores, odia vero restringenda. Sed communissima est sententia negans, hoc innixa fundamento, scilicet, jurisdictionem ab Ecclesia in sacerdotibus non approbatis suppleri propter necessitatem: porro dici non potest adesse necessitatem si sacerdos approbatus non deficiat, nisi confessionem excipere et absolutionem impertire nolit; vel forte, nisi ægrotus tanta corripitur repugnantia erga approbatum ut conscientiam suam ei aperire nequeat, vel si confessio simplici sacerdoti jam incepta sit quando supervenit approbatus. Ita *Collet, S. Ligorius* et plures alii.

ARTICULUS TERTIUS.

DE OBLIGATIONIBUS CONFESSARI.

Inter obligationes confessarii, aliæ spectant confessionem, aliæ absolutionem, et aliæ sigillum.

§ I. — De obligationibus confessarii quæ spectant confessionem.

Necesse est 1º ut confessarius habeat probitatem; 2º scientiam; 3º prudentiam; 4º ut confessionibus audientis paratum se præbeat; 5º ut pœnitentes prudenter inter-

ratione Congr. concil. pronuntiantis decretum capitis 7, sess. 14, de sacerdotibus in unitate Ecclesie viventibus intelligendum esse. Sic *Concina*, t. 20. Hæc decisio multis non videtur authentica.

Alii vero communissime affirmant prædictos sacerdotes a communione Ecclesie etiam notorie et nominative præcisos, in articulo mortis valide absolvere, defectu alterius sacerdotis in unitate catholica viventis: 1º quia præsumendum est Ecclesiam in tali extremitate jurisdictionem supplere; 2º quia ita multi sentiunt doctores, inter quos *Navarrus, Sanchez, Suarez, de Lugo, Soto, Sylvius, Tourneley, Billuart, Denis, Ferraris*, etc.; 3º quia hæc sententia in pluribus traditur Ritualibus et a multis admissa est episcopis Gallicanis tempore schismatis anni 1791; 4º quia Pius VI, hæc de re consultus, respondit, die 1 aprilis 1794, « non esse improbandam rationem quam inierunt nonnulli Gallicani præsules, qui in articulo vel periculo mortis, Pœnitentiæ sacramentum, quod est secunda post naufragium tabula, a sacerdotibus juratis, ac etiam a parochiis intrinsecis, recipi posse permiserunt, deficiente quovis alio catholico sacerdote. » *Recueil des Brefs*, t. 3.

Ergo supponit ille Pontifex opinionem quæ stat pro validitate absolutionis esse saltem probabilem, alioquin eam improbasset. Cum autem in necessitate opinione probabiliter uti liceat, inde sequitur licitum esse et expedire absolutionem ab hujusmodi sacerdote, aliorum defectu, excipere.

Quoniam vero nostra opinio est duntaxat probabilis, si confessione peracta, catholicus occurreret sacerdos, tutius manifeste esset eam iterare.

2º Certum est nullam esse reservationem in articulo mortis, ut expresse declarat Concil. Trid., sess. 14, cap. 7, his verbis: *Verumtamen pie admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis; atque omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis et censuris absolvere possunt.*

Auctoritates modo allatæ probant etiam hanc facultatem absolvendi a reservatis in articulo mortis, ipsis similiter

communicari sacerdotibus ab unitate Ecclesie præcisos, saltem deficiente catholico sacerdote etiam non approbato.

Nota. In omnibus quæ diximus sub nomine articuli mortis comprehenditur etiam probabile ejus periculum, quamvis inter utrumque aliquod existat discrimen. Ita fere omnes theologi, ut videre est apud *Concina, Ferraris*, vº *Jurisdictio*, n. 27, *S. Ligorium*, l. 6, n. 561. Tale autem periculum adesse censetur in prælio, in longa navigatione, si confessarius non sit adfuturus, in partu difficili, etc. In multis diocesisibus id latius, ex speciali concessionem, extenditur. Unusquisque proprio Rituali stare debet.

Quæritur an simplex sacerdos, præsentem approbato, moribundum in articulo mortis absolvere possit.

R. Plures affirmant, dicentes Concilium Tridentinum jurisdictionem in articulo mortis omnibus sacerdotibus indistincte conferre, et ampliandos esse favores, odia vero restringenda. Sed communissima est sententia negans, hoc innixa fundamento, scilicet, jurisdictionem ab Ecclesia in sacerdotibus non approbatis suppleri propter necessitatem: porro dici non potest adesse necessitatem si sacerdos approbatus non deficiat, nisi confessionem excipere et absolutionem impertire nolit; vel forte, nisi ægrotus tanta corripitur repugnantia erga approbatum ut conscientiam suam ei aperire nequeat, vel si confessio simplici sacerdoti jam incepta sit quando supervenit approbatus. Ita *Collet, S. Ligorius* et plures alii.

ARTICULUS TERTIUS.

DE OBLIGATIONIBUS CONFESSARI.

Inter obligationes confessarii, aliæ spectant confessionem, aliæ absolutionem, et aliæ sigillum.

§ I. — De obligationibus confessarii quæ spectant confessionem.

Necesse est 1º ut confessarius habeat probitatem; 2º scientiam; 3º prudentiam; 4º ut confessionibus audientis paratum se præbeat; 5º ut pœnitentes prudenter inter-

roget; 6° ut ignorantes moneat; et 7° ut contritionem in frigidis et obduratis excitare conetur.

SECTIO PRIMA. — De probitate in confessario necessario.

Nomine probitatis requisitæ in ministro sacramenti Pœnitentiæ, quam alii vocant bonitatem, duo intelliguntur, videlicet: 1° status gratiæ justificantis, vel habitualiter existentis, vel recuperatæ per ipsum Pœnitentiæ sacramentum, aut saltem per contritionem perfectam; 2° eminentia in virtutibus ad munus confessarii rite obeundum necessariis, v. g., in pietate erga Deum, in charitate, compassione et misericordia erga proximum, in sollicitudine erga propriam salutem, etc.

Certum est 1° statum gratiæ in ministro Pœnitentiæ non necessarium esse ad validitatem sacramenti ut in *Tractatu de Sacramentis in genere*, cap. 5, art. 1, ostendimus.

Certum est 2° sacerdotem Pœnitentiæ sacramentum licite administrare non posse, nisi sit in statu gratiæ: id constat ex *Tractatu de Sacramentis in genere*, in quo probatur eum qui sacramentum aliquod in statu peccati mortalis scienter ministrat, mortaliter peccare. Sacerdos igitur peccato mortali inquinatus, tot admittit peccata mortalia quot dat absolutiones, quia tot sunt sacramenta ex parte ipsius profanata, ac proinde tot sacrilegia numero distincta. Ita communissime theologi contra paucos qui volunt unicam esse in Deum irreverentiam, si confessiones successive et sine interruptione fuerint audite; quia, inquit, eadem est actio moralis, sicut actio plura vasa sacra simul furandi. Imo probabile est eum qui in statu peccati mortalis confessionem audit, et absolutionem ob justam rationem differt, vel antequam eam concedat perfecte coneritur, mortaliter peccare; quia magnam ministerii sui partem indigne exercet, et manifesto se exponit periculo aut pœnitentem injuste remittendi, aut sacrilege eum absolvendi.

Si quis tamen improvise ad moribundum vocatus, tempus se recolligendi non habeat, aut bona fide falso credat se perfecte conteri, non peccat absolvendo; *S. Ligorius*, l. 6, n. 617.

Certum est 3° ministrum sacramenti Pœnitentiæ multis virtutibus pollere teneri ut munere suo digne fungatur, tum ad gloriam Dei promovendam, tum ad proximum recte ducendum, tum ad seipsum inter innumera pericula custodiendum atque salvandum: impossibile est quippe confessarium, de colendis virtutibus Christianis parum sollicitum, eas pœnitentibus efficaciter persuadere, et multa non admittere peccata.

SECTIO SECUNDA. — De scientia in ministro sacramenti Pœnitentiæ requisita.

Certum est aliquam scientiam requiri in confessario saltem ut munere suo licite fungatur: nam officium judicis, medici et ministri sacramenti exercet: at sub triplici hoc respectu aliquam scientiam habere tenetur.

1° *Ut judex*. Tunc scire debet quæ sit ipsius potestas, pro quo tempore, ad quas personas et ad quæ peccata se extendat; quæ dispositiones in pœnitentibus requirantur, quis dolor, quod propositum non peccandi de cætero; quid sit peccatum, quid non, quæ peccata ex genere suo sint mortalia, quæ venialia; quæ species peccati, quæ circumstantiæ in confessione explicandæ; quandonam peccata multiplicentur numero; quænam obligationem restituendi, aut famam reparandi, vel parti læsæ satisfaciendi inducant; quænam sint reservata et censuram aliquam sibi annexam habentia, etc., etc. Porro hæc omnia scientiam aliquam requirunt. Ergo 1°.

2° *Ut medicus*. Eo titulo scire tenetur ea quæ pertinent ad iterationem confessionum, si invalidæ fuerint; ad amovendas occasiones peccatorum, ad tollendos eorum habitus et radices, ad injungenda opportuna remedia, ad desperantes erigendos, pusillanimes confortandos, afflictos consolandos, duros emolliendos et ad compunctionem excitandos.

3° *Ut minister*, validitatem et honorem sacramenti procurare debet. Necessè est igitur ut sciat quidquid ad debitam administrationem ejus pertinet, scilicet materiam, formam, conditiones in pœnitente requisitas, et denique

regulas in Scriptura, traditione et canonibus Ecclesiæ fundatas. Ergo.

Horum autem scientiam comparabit continua Scripturæ sacræ meditatione, juris canonici et theologiæ moralis studio, librorum spiritualium lectione, virtutum Christianarum exercitatione et assidua orationis mentalis praxi.

Diximus 1° *aliquam in eo requiri scientiam*; non enim summa necessaria est scientia, sed mediocris sufficit, ea scilicet qua confessarius intelligat quæ frequentius accidunt et in difficilioribus prudenter dubitet, ac pœnitentem ad doctiorem virum remittat; vel ipse doctiores aut libros consulat, suspensa interim absolutione, vel etiam aliquando concessa, si pœnitens promittat se facturum quod fuerit determinatum.

Major autem vel minor requiritur scientia pro diversitate locorum et personarum: sic major necessaria est eis qui audituri sunt confessiones in civitatibus vel in aulis principum, quam eis qui ministerium suum in pagis vel in collegiis tantum exercituri sunt; major pro audienda confessione presbyterorum quam monialium, etc.

Diximus 2° *saltem ut munere suo licite fungatur*: vix enim contingere potest ut absolutio sit nulla defectu scientiæ in confessario; quia, supposita materia legitima et forma integra, sufficit, ex communi doctorum sententia, ut minister peccata sub generali notione offensæ Dei cognoscat: porro fere impossibile est sacerdotem rationis competentem adeo ignarum esse ut peccata saltem sub hac ratione generali non apprehendat: ergo.

Attamen, aliquo sensu, confessio fieri potest nulla per accidens, defectu scientiæ confessario, in duplici casu: nempe 1° si pœnitens mala fide quærat confessarium qui peccata ipsius non intelligat et conscientiam prudenter judicare nequeat, quia sufficientes non habet dispositiones ut valide absolvatur; 2° si inter confitendum advertat confessarium quædam peccata non intelligere et apertius ea non dicat, quia præcepto divino confessionis non satisfacit. Hæc autem potius ad defectum integritatis in confessione referenda videntur.

Confessarii autem qui absque scientia sufficienti tanto muneri se ingerunt, eo ipso mortaliter peccant, et insuper omnes falsæ decisiones quas daturi sunt, in eorum perniciem vertentur totque erunt ipsis peccata mortalia.

Similiter gravissime peccant superiores qui facultatem confessiones excipiendi hujusmodi ignaris concedunt, vel concessam non revocant, cum possunt, quia infinita inde oriuntur mala. Ita *Layman, Bonacina, de Lugo, S. Liguorius, etc.*

Excusatur tamen sacerdos ignarus qui ob solam necessitatem confessiones audit, v. g., in periculo mortis, alio capaciore deficiente, vel si episcopus, urgente confessariorum penuria, munus confessiones excipiendi ei cujus ignorantiam cognoscit, virtute obedientiæ imponat, et in hoc corrigendus nobis videtur P. *Antoine*; quia longe melius est ut sint confessarii minus docti, sed pii et moribus integri, quam nulli: si bona fide faciant quod in se est, materialiter tantum in falsis decisionibus peccabunt, sacramentum pœnitentibus vere contritis valide administrabunt, sicque salutem eorum absque proprio detrimento efficaciter adjuvabunt. Ergo.

Propter eandem rationem, a peccato immunes sunt episcopi et vicarii generales qui, deficientibus magis idoneis, tales approbant sacerdotes. Eos tamen moneant de stricta obligatione quantum possunt ediscendi.

Quæritur an confessarius distinctam habere debeat singulorum peccatorum notitiam.

R. Necessè est ut singula peccata, dum accusantur, intelligat, alioquin præceptum de integra confessione faciendi non impletur. Unde confessarius qui, ex notabili negligentia vel ignorantia, peccatum mortale non intelligeret, graviter peccaret; secus si ex inadvertentia, distractione, ob somnum gravantem, cantum, strepitum, linguam impeditam confitentis, etc., aliquod ipsi excidat peccatum; quia præceptum positivum de integritate confessionis non obligat ad ea quæ sunt moraliter impossibilia. Si tamen pœnitens advertat peccatum mortale a confessario non fuisse intellectum in sua gravitate, illud iterum

confiteri tenetur : sequitur ex dictis, ubi de præcepto divino confessionis.

At non requiritur confessarium habere notitiam distinctam omnium peccatorum, ut satisfactionem imponat et licite absolvat : sufficit ut statum pœnitentis moraliter cognoscat.

SECTIO TERTIA. — De prudentia in confessario requisita.

Prudentia est virtus hominem in quocumque statu spectatum recta via deducens, ut nec deficiat, nec excedat, ideoque aliarum virtutum oculus merito dicitur.

Certe dubitari non potest quin talis virtus confessario maxime sit necessaria, quod in concilio Lateranensi IV, can. *Omnis utriusque sexus*, sic exprimitur : « Sacerdos » autem cautus et discretus sit, ut more periti medici sup- » perinfundat vinum et oleum vulneribus sauciati, dili- » genter inquirens et peccatoris circumstantias et peccati, » per quas prudenter intelligat quale illi consilium dare » debeat, et cujusmodi remedium adhibere, diversis expe- » rimentis utendo ad sanandum ægrotum. »

Necessaria est ergo prudentia, tum in suscipiendo et interrogando pœnitente, tum in dignoscenda et excitanda ejus contritione, tum in satisfactionibus ei injungendis, tum in servando inviolabiliter confessionis sigillo : habenda est ratio ætatis, conditionis, status, sexus ac diversarum pœnitentis dispositionum; alioquin scientia vana esset, ipseque zelus plus noceret quam prodesset; unde recte et pro temporibus nostris sic se habet *S. Bernardus*, Serm. 49, in Cantica Canticorum : « Sequitur : *Ordinavit » in me charitatem*; omnino necessarie. Importabilis si- » quidem absque scientia est zelus. Ubi ergo vehemens » æmulatio, ibi maxime discretio est necessaria, quæ est » ordinatio charitatis. Semper quidem zelus absque scien- » tia minus efficax minusque utilis invenitur; plerumque » autem et perniciosus valde sentitur. »

SECTIO QUARTA. — De obligatione audiendi confessiones.

1º In articulo vel in periculo mortis, quilibet sacerdos,

etiam non approbatus, deficiente approbato, tenetur sub gravi confessionem moribundi audire eumque sufficienter dispositum absolvere : nam in gravi necessitate tenemur ex charitate proximo succurrere.

2º Parochus et omnis sacerdos habens officium cui annexa est cura animarum, tenetur sub peccato mortali confessiones fidelium sibi commissorum excipere tempore necessitatis et in Paschate; fideles enim ad confessionem in his casibus sub peccato mortali obligantur : porro grave præceptum confitendi pro fidelibus supponit in pastoribus gravem obligationem confessionem excipiendi. Eadem obligatione tenentur vicarii, saltem defectu parochorum, cum ad illos supplendos mittantur.

3º Tenentur insuper audire parochianos quoties hi rationabiliter sacramentum petunt; v. g., ad lucrandum jubilæum, ad honorandum festum, ad proficiendum in pietate, etc. Si tamen nimis frequenter aut intempestive fieret petitio, excusaretur denegatio, quia ipsimet parochi ad id solum quod rationabile est obligantur. *A fortiori* excusarentur si personas devotas quandoque remitterent ut peccatores audirent; imo graviter peccare possunt secus agendo, si omnes audire nequeant; bonus pastor nonaginta novem relinquit oves in deserto, *et vadit quærere eam quæ erravit*, Matth. XVIII, 12. Caveant tamen ne pigritia, impatientia, tædio aliisve motivis veræ pietati parum congruis, animas simplices perfectionem christianam excolere cupientes repellant; tunc enim facile mortaliter peccarent.

4º Reliqui sacerdotes approbati confessiones audire non tenentur aliis non deficientibus, nisi confessiones audire inceperint, quo in casu eas perficere debent, saltem ex charitate, ne pœnitentes illas iterare cogantur : aliis vero deficientibus, tenentur ex charitate necessitatibus imo et utilitatibus fidelium subvenire.

5º An autem et quantum periculum vel incommodum subire teneatur, sive pastor, sive alius sacerdos, in variis casibus supra expositis, ad ministrandum Pœnitentiæ sacramentum, deduci poterit ex jam dictis in Tractatu de

Sacramentis, cap. 5, art. 1, § 4, et ex dicendis in *Tractatu de Decalogo* ubi agitur de ordine in charitate servando.

Quæritur an in penuria confessoriorum simplices sacerdotes possint tuta conscientia munus confessarii repellere, cum illud exercere queunt.

R. Testatur *S. Ligorius*, l. 6, n. 623, se apud nullum auctorem de re morali tractantem hoc dubium invenisse discussum: citat tamen libellum auctoris doctrina et pietate commendati, qui expresse docet sacerdotem, ad audiendas confessiones idoneum, sacramentum Pœnitentiæ administrare teneri, quando videt alios deesse confessarios, et ad id se preparare si nondum idoneus sit: refert insuper testimonium *P. Pavone*, e societate Jesu, viri admodum pii et docti, idem docentis; et ipse eidem sententiæ subscribit, dicens sacerdotes a Christo institutos fuisse ut salutem animarum incumbere, docendo et sacramenta præsertim Pœnitentiæ et Eucharistiæ administrando, et ideo in ordinatione sua potestatem remittendi peccata accipere: ergo, saltem in gravi necessitate potestatem sic divinitus acceptam exercere, et ad hoc se habiles reddere tenentur, ne dicatur quod in vacuum gratiam Dei receperint. Unde *Cornelius a Lapide*, in *Matth. xxv*, 18, ubi agitur de eo qui talentum tenuerat absconditum, ait: « Notent hoc » qui ingenio, doctrina aliisque dotibus sibi a Deo datis » non utuntur ad suam aliorumque salutem, ob desidiam » vel metum peccandi; ab iis enim rationem reposcet » Christus in die judicii. »

Nec excusarentur hi sacerdotes dicendo se alio modo salutem animarum incumbere, v. g., precibus, adhortationibus, exemplis, etc.; nam in eo genere subveniendum est proximo in quo laborat: non sufficeret dare vestes pauperi fame morienti: ergo nec sufficit docere et exhortari peccatorem sacramento reconciliationis indigentem.

SECTIO QUINTA. — De obligatione interrogandi pœnitentes.

Sæpe accidit ut pœnitentes integre non confiteantur, alii ex timiditate, alii ex verecundia, alii ex mala fide, alii

quia sunt rudes, ignari et in rebus ad salutem spectantibus parum diligentes. In sequenti sectione ostendemus quandoque pœnitentem in ignorantia vel errore relinquendum esse: in eo casu vitandæ sunt interrogationes quæ indirectæ monitioni æquivalent. Tali circumstantia excepta,

Certum est confessarium in his casibus integritatem confessionis aptis interrogationibus procurare teneri, et, si ex ignorantia culpabili vel gravi negligentia id omittat, mortaliter peccare: nam officium judicis, medici et ministri sacramenti gerit: atqui hoc triplici titulo pœnitentem in casibus supradictis interrogare tenetur.

1º *Ut iudex*. Prudentem enim sententiam ferre non potest, nisi causam integre cognoscat; debet ergo, in quantum opus erit, veritatem aptis interrogationibus exquirere.

2º *Ut medicus*. Nunquid ut prudens haberetur medicus qui, audita declaratione ægroti sibi suspecta et incompleta, sine ulla interrogatione remedia statim præscriberet? Ergo a *parti* confessarius imprudenter ageret, si pœnitentem aliquod necessarium tacentem non interrogaret.

3º *Ut minister sacramenti*. Eo enim titulo tenetur efficere, quantum in se est, ut sacramentum rite, juxta ipsius institutionem, administraretur: curare igitur debet ut pœnitens integre confiteatur, vere conteratur, satisfacere sit paratus, tum Deo, tum hominibus: porro hæc communitè sine interrogationibus obtinere non potest: ergo. Hæc assertio nostra confirmatur auctoritate concilii Lateranensis IV, can. 21, superius citati.

Quædam interrogationes faciendæ sunt ante confessionem, sed paucae, ne pœnitens offendatur; v. g., quærendum est ab ipso a quo tempore ultimo confessus fuerit, an sincere et cum vero dolore cordis, an pœnitentiam sibi injunctam impleverit et a mandatis confessarii non recesserit.

Cæteræ questiones circa ætatem, conditionem, statum, ignorantiam, etc., convenientius fient intra confessionem, data occasione, sicque omnis suspicio levitatis

aut curiositatis vitabitur, quod maxime necessarium est. Patienter audiendus est penitens si.e. interlocutione, increpatione, suspirio aut execratione, sine ullo tædii, horroris, admirationisve signo; sed benigne intermittendæ sunt quæstiones necessariae ad detegendum numerum, circumstantias et consuetudines peccatorum, nec non obligationes eis annexas, v. g., restituendi, famam reparandi, cum inimicis se reconciliandi, etc.

Aliquando vero faciendæ sunt interrogationes post absolutam confessionem, si nempe judicetur aliquod essentialia fuisse omissum, aut si dispositiones penitentis sufficienter non cognoscantur. Caveatur tamen ne penitens bene institutus et sincere se accusans, indiscretis quæstionibus absque necessitate fatigetur; non enim summa, sed mediocri et capacitati suæ proportionata diligentia se examinare tenetur: sufficit ergo ut confessarius mediocri sollicitudine eum interroget; nec attendere debet ad integritatem materialem, sed ad eam cujus ille est moraliter capax, et vitare oportet quod sacramentum redderet penitentibus nimis onerosum et odiosum.

At si penitens sit rudis et a longo tempore non fuerit confessus, interrogandus est ab initio ad finem, percurrendo Decalogum, præcepta Ecclesiæ, peccata capitalia, officia proprii status; ea tantum quærendo peccata quæ hujusmodi hominibus sunt communia, sive contra Deum, id est, contra fidem, spem, charitatem et religionem; sive contra proximum, scilicet contra charitatem et justitiam; sive contra seipsum, videlicet contra sobrietatem, abstinentiam et castitatem, etc.

Quæritur 1º qua methodo interrogandi sint penitentes.

R. 1º Eos interrogare oportet de iis tantum quæ personæ ejusdem conditionis committere solent, nisi ex speciali declaratione aut responsione videatur aliter faciendum, ne inutilibus quæsitis confessio ipsis fiat odiosa.

2º Cum experientia constet pueros et simplices peccata sua non fateri, si negativis quæstionibus interrogentur, sæpe juvat statim dicere ubi de peccatis apud eos consuetis agitur, v. g., *Quoties jurasti?* Si hæsitent

in responsione, subjungendum est majorem numerum indicando, v. g., *Centies jurasti, blasphemasti?* etc. Tunc facilius respondent se excusando, et dicendo: *Oh! non toties.* — *Quoties ergo?* addit confessarius: Penitens numerum certum vel præsumptum indicat, et sic confessarius veritatem cognoscit.

3º Quoad peccata contra castitatem, cautissime procedendum est, ne juniores ea doceantur quæ feliciter ignorant: incipiat ergo confessarius a levioribus, quærendo, v. g., quot turpes cogitationes habuerint, quomodo his restiterint; deinde quoties turpia desideria conceperint, quoties verba obscena protulerint, quoties oscula vel tactus leves passi sint aut fecerint: in quibus si reperiantur innocentes, ultra progrediendum non erit. Si autem rei inveniantur circa cogitationes et desideria, paulatim examinandi erunt circa oscula, aspectus et tactus; in quibus si iterum rei sint, interrogandi erunt de opère consummato. At si negent cogitationes turpes et peccata cordis, dum actus externos fatentur, signum est eos non satis intelligere quid sit peccatum internum, et adjuvanda est eorum ignorantia aut verecundia. Et ideo quandoque, cum rudibus, incipiendum est ab actibus externis ut ad internos tutius deveniatur.

Præterea, ut disponantur ad detegenda graviora crimina, præsertim contra castitatem, juvat eos interrogare an socii eos ad turpia sollicitaverint, quoties consenserint. Item a junioribus personis alterius sexus quæ turpia confiteri verentur, quærendum est an turpes cogitationes in mentem venerint, quoties eis consenserint, an se ab aliquo tangi passæ sint, etc. Quoad interrogationes faciendas personis conjugatis, remittimus ad ealcem Supplementi nostri ad *Tractatum de Matrimonio*.

Jam vero, ne confessarius sibi vel penitenti causa existat turpis tentationis vel scandali, cum dispositionibus sequentibus sollicitè curet interrogare: 1º pie, mentem ad Deum elevando; 2º pudice, verbis intelligibilibus quibusdam, sed omnino honestis et castitatem redolentibus utendo; 3º prudenter, ita ut circumstantias omnino ne-

cessarias inquirat, modos autem et circumstantias minus essentielles non scrutetur; præstat enim statum pœnitentis non omnino intelligere quam sibi vel illi scandalum creare; et qui secus faciunt, recte dicuntur contaminatores confessionis, potius quam confessores; 4° circa alia peccata quæ non sunt contra castitatem, debet interrogare, prout prudentia suggesterit, non solum de opere externo, sed etiam de cogitatione morosa, de desiderio, de scandalo, de omissione, de consilio, etc. Quærendum est a pœnitente an periculo peccandi se exposuerit, an officio suo defuerit: pauci enim ad obligationes status sui attendunt, pauciores de peccatis circa eas admissis se accusant et multo minus se emendant. Denique optimum est quærere a pœnitente sub fine an: insuper aliquid conscientiam ejus gravet.

Ut autem magis prosint interrogationes istæ et similes, si quos invenit confessarius timidos, pusillanimes, aut peccata confiteri erubescerent, excitabit eos, proposita ipsis divina clementia, paterna misericordia, humana fragilitate ipsi nota, inutilitate incertæ confessionis, inviolabilis sigilli obligatione, auxilio eis promisso. E contra, si protervos inveniat et imprudentes, suaviter quidem, sed graviter moneat ipsos non ante hominem, sed ante Deum et Christum Dominum, cujus locum tenet confessarius, sisti, tanquam reos læsæ majestatis diviniæ; Deum non irideri æternam eorum salutem periclitari, pœnas inferni impœnitentibus, et multo magis sacramento Pœnitentiæ abutentibus esse paratas, etc.

Has interrogandi formulas e Theologia Pictaviensi fere de verbo ad verbum extraximus, quia prudentiæ regulis fundatæ esse videntur.

Quæritur 2° quid agere debeat confessarius qui novit peccatum quod pœnitens non accusat.

R. Vel peccatum istud cognoscit per alterius confessionem, vel per viam naturalem.

1° Si cognoscit illud per alterius confessionem, ea notitia uti non potest ad pœnitentem de illo specialiter interrogandum, nisi expressam ab altero obtinuerit licen-

tiam: hoc patebit ex infra dicendis, ubi de sigillo. Debet ergo sistere in interrogationibus generalibus, nisi peccatum sit commune personis conditionis pœnitentis; tunc eum specialiter interrogare poterit de illo peccato, cavendo tamen ne aliquam suspicionem de confessione alterius præbeat.

Confessarius qui audit pœnitentem aliquod peccatum cum altero commissum declarantem, si complicem nondum in confessione audierit, sed auditorus sit, prudenter ageret petendo licentiam illum circa tale peccatum, prout opus erit, interrogandi: tunc in eo casu difficultatem ex negatione peccati sequentem præcaveret. Si vero complicem jam audierit, sinceritatem ejus in suspicionem adduceret, licentiam eum interrogandi petendo, sicque inviolabilitatem sigilli læderet.

2° Si autem peccatum per viam naturalem cognoscat, v. g., quia transgressionem vidit, aut ex fama publica audivit, de illo specialiter interrogare potest.

SECTIO SEXTA. — De obligatione monendi et erudiendi ignorantes.

Sæpe occurrunt pœnitentes multa scitu necessaria ignorantes; juvat ergo statuere quomodo erga illos agere debeant confessarii. Ignorantia autem versari potest circa ea quæ necessaria sunt ad salutem necessitate mediæ, ut sunt mysteria sanctissimæ Trinitatis, Incarnationis et Redemptionis; vel circa ea quæ necessaria sunt tantum necessitate præcepti. Rursus ignorantia potest esse vincibilis, vel invincibilis.

Certum est 1° confessarium teneri interrogare et monere pœnitentem quem versari videt aut præsumit in ignorantia vincibili aut invincibili mysteriorum quorum fides explicita necessaria est necessitate mediæ; nam qui tali laborat ignorantia, incapax est absolutionis, ut constat ex damnatione sequentis propositionis ab Innocentio XI: « Absolutionis capax est homo, quantumvis labore ignorantia mysteriorum fidei, et etiamsi per negligentiam etiam culpabilem nesciat mysterium sanc-

» tissimæ Trinitatis et Incarnationis Domini nostri Jesu
» Christi. » Hæc altera fuit pariter ab eodem Pontifice
damnata : « Sufficit illa mysteria semel credidisse. »
Sive ergo pœnitens monitioni confessarii cedere prævi-
deatur, sive non, monendus est, cum in tali ignorantia
absolvi nequeat. Unde *Benedictus XIV*, const. *Etsi mi-
nime*, Bullarii t. 1, § 12 :

« Sacerdos excipiens confessiones, fixum illud immo-
» tumque animo semper habeat, invalidam esse absolu-
» tionem sacramentalem quam quis ignoranti res necessa-
» rias necessitate mediæ imperitur, nec posse homines Deo
» per hujusmodi sacramentum reconciliari, nisi prius,
» excussa hujus ignorantia caligine, ad agnitionem fidei
» adducantur. »

Certum est 2° monendum esse pœnitentem qui versatur
in ignorantia mortaliter culpabili veritatum quarum fides
explicita necessaria est necessitate præcepti; quia tali igno-
rantia laborans, absolutione indignus est. Idem dicendum
est, si aliquid mortaliter malum ex ignorantia vincibili
agat, aut in ignorantia officiorum proprii status versetur,
quia non excusatur a peccato. Fieri tamen potest ut circa
quædam officia status ignorantia excuset, saltem a mor-
tali, præsertim ubi mos invaluit, et tunc redit regula
prudentiæ in interrogationibus faciendis.

Notandum est, in hoc et in præcedenti casu, confessio-
nes cum tali ignorantia factas, nullas esse atque iterandas
a tempore quo existit ignorantia. Sedulo igitur et pru-
denter interrogandi sunt pœnitentes, quoties datur locus
susplicandi eos aliquid scitu necessarium ignorare. Si veri-
tates creditu necessarias substantialiter intelligant, non
inquietandi sunt circa confessiones præteritas, et si ali-
quas forte in ignorantia olim fecerint.

3° Si autem ignorantia pœnitentis sit invincibilis, vel
tantum venialiter culpabilis, et circa veritates necessarias
necessitate mediæ non versetur, petitur quid agere debeat
confessarius.

R. Primum omnes fatentur confessarium falsum dicere
et pœnitentis errorem positive confirmare non posse, quia

hoc esset intrinsece malum. Interrogatus ergo, veritatem
aperire deberet, alioquin silentium ejus approbationi er-
roris æquivaleret. Prudenter tamen ultra petita respondere
non deberet, ut recte notat *S. Lig.*, l. 5, n. 616. *His no-
tatis*,

Vel adest spes emendationis, vel non : si nulla spes
emendationis affulgeat, communiter non monendus est
pœnitens : prudentia quippe suadet non facere monitio-
nem quæ pœnitenti obfutura est, efficiens ut deinceps for-
maliter peccet, dum antea materialiter tantum peccaret, et
nullo modo prodesse debet, ut supponitur.

Diximus *communiter* ; nam facienda est monitio, 1° si
prævideatur fore ut resistentia pœnitentis aut ignorantia
ejus brevi cessatura sit, quod ex variis æstimatur circum-
stantiis; 2° si pœnitens bona fide versetur in proxima oc-
casione formaliter peccandi, quia tunc silentium finem
propositum non obtineret; 3° ordinarie, si pœnitentis igno-
rantia bono publico damnus directe inferat, puta si quis
falso credit se esse sacerdotem; 4° tandem communius, si
confessarii silentium in scandalum multorum vergere de-
beat; v. g., si praxis de re illicita apud multos obfirmata
est. In hoc casu attente pensanda sunt sive bona sive mala
quæ ex monitione vel ex silentio, tum pœnitenti, tum aliis
obventura prævidentur; et minus eligendum est malum.

Si vero spes emendationis in pœnitente affulgeat, vel
aliquod prævidetur secuturum incommodum, vel non :
in posteriori casu, facienda est monitio, *ut patet* ; in priori
vero, conferendum est incommodum quod timetur cum
deformitate in peccato materiali existente, et pars quam
prudentia suggesserit eligenda est.

Hinc vir qui nullitatem matrimonii sui ignorat, et præ-
videtur quod monitus, illud non convalidaturus sit, non
monendus est; prævidetur e contra quod illud convalidare
paratus esset, sed uxor obstinate recusabit, et nihilominus
ambo rem secum habebunt, iterum non monendus est, et
tamen absolvendus, quia minus malum est illum in pec-
cato materiali relinquere quam utrumque evidenti periculo
formaliter peccandi exponere.

Dices: Qui non paratus est Deum omnibus anteferre, indignus est absolutione: at ille quem confessarius prævidet monitioni non cessurum, non paratus est Deum omnibus anteferre: ergo indignus est absolutione. Ita auctor operis aliunde commendandi, cui titulus: *La Conduite des Confesseurs.*

R. Nego min. Qui enim paratus est omnia generatim sufferre potius quam Deo displicere, Deum omnibus antepōnit: atqui prævisio confessarii non impedit quin pœnitens hic et nunc paratus sit omnia generatim sufferre potius quam Deo displicere: non enim iudicandus est ex possibilibus, nec ex probabilibus, habita ratione circumstantiarum in quibus supponeretur constitutus, sed ex dispositionibus ejus realiter existentibus: et confessarius qui fingeret hypotheses difficiles easque pœnitenti proponeret, stulte ageret atque imprudenter eum tentaret, ait *S. Thomas, Quodlib. 1, art. 9.* Quot enim homines qui leviter tentati facile vincunt et in gravioribus periculis miserabiliter ruerent! Numquid hæc prævisio eos reddit absolutione indignos? Certe hoc admitti non potest, alioquin dicendum foret hominem puniendum esse pro peccatis possibilibus quæ nuquam admittet: porro hæc sequela ab omnibus rejicitur. Ergo. In dubio autem an monitio profutura vel obsutura sit, omnia sedulo perpēdi debent, et quod videtur minus malum est eligendum: si vero, omnibus perpensis, dubium perseveret, omittenda est monitio. Sic cum aliis *S. Ligorius, l. 6, n. 616, in fine.*

Cæterum, animadvertite confessarium teneri pœnitentem ignarum pro viribus iustruere, mysteria fidei lucide exponendo, motiva credibilitatis explanando, regulas morum nitide pieque proponendo, etc.

Quæritur 1° an confessarius absolvere possit pœnitentem quem videt sequi opinionem minus tutam et minus probabilem.

R. Si pœnitens ipse iudicet opinionem quam sequitur esse minus probabilem vel tantum æque probabilem, conscientiam non habet actionem suam esse bonam, sed in

dubio constituitur: ergo absolvi non potest, nisi, juxta non paucos, conscientiam per principia reflexa sibi efformet, et credat talem agendi rationem sibi esse licitam; de hoc alibi. Si vero opinio sit in materia controversa, et uni probabilior, alteri minus probabilis videatur, confessarius exigere non potest ut pœnitens, præsertim doctus, sententiam mutet; non enim opinionum est iudex, nec ipsius est officium cunctas controversias autoritate sua dirimere. Ita, contra *Concina, P. Antoine* aliosque paucos, communiter theologi, ut videre est apud *S. Ligorium, lib. 6, n. 604.*

Quæritur 2° quid agendum sit erga senes, hebetes et rudes, qui mysteria necessitate medii necessaria discere aut retinere non possunt.

R. Si ex negligentia eorum id accidere videatur, instruendi sunt et remittendi donec didicerint quæ crediti sunt necessaria, juxta capacitatem suam. Si vero ex memoriæ imbecillitate id proveniat, et assiduū conatus frustra adhibiti fuerint ad illos edocendos, tunc confessarius mysteria ipsis proponat, actum fidei actualis præformet et eis suggerat, sicque efficiet ut ipsi hujusmodi actum eliciant, et absolutionem impertiet. Simili methodo actus spei, charitatis et contritionis ab eis obtinebit, et curare debet ut ad se vel ad aliquem familiarem frequenter accedant, atque eadem via prædictos actus formaliter renovent; *Dens, t. 6; La Conduite des âmes.*

Solliciti esse debent pastores erga infelices hujusmodi homines, ne sacramentis Ecclesiæ maneant privati, et nihil non moliri ut eos per se vel per alios erudiant. Eandem habere debent sollicitudinem erga surdos-mutos, quos tenentur edocere, atque peccata eorum summatim intelligere, ut eos absolvere et ad Eucharistiam saltem in Paschate admittere possint.

SECTIO SEPTIMA. — De obligatione quam habet confessarius dignoscendi et procurandi contritionem in pœnitente.

Contritio est pars essentialis sacramenti Pœnitentiæ: confessarius ergo absolutionem, extra casum necessitatis, dare non potest, nisi prudenter iudicet adesse in pœnitente

contritionem sufficientem. Præcipua autem signa quibus eam dignoscet, sunt: 1° si pœnitens satis instructus, cordate asseveret se de peccatis sinceriter dolere, et firmum habere propositum non peccandi de cætero; 2° si ante confessionem maturum examen adhibuerit, oraverit, desiderium veræ contritionis habuerit, eamque pia consideratione excitare tentaverit; 3° si omnia peccata sua, etiam majora et turpia, candide et humiliter declaret, sine ulla tergiversatione aut vana excusatione; 4° si ex pio aliquo motivo ad confessionem libere accesserit, non vero ex aliquo respectu humano; 5° si ex desiderio conversionis a peccato jam cessaverit, occasiones, v. g., tabernas, talem aut talem personam, deseruerit; 6° si pœnitentiam sibi injunctam et peccatis proportionatam libenter acceptet aut majorem postulet.

Hæc contritionis signa aliaque similia ordinarie sufficiunt. Dicimus *ordinarie*, quia fieri potest ut specialis aliqua circumstantia suadeat majora requirenda esse conversionis indicia.

Dubitari autem non potest quin confessarius teneatur, ratione officii sui, contritionem excitare in pœnitente, quem prudenter judicare non potest sufficienter contritum: alioquin periculo absolvendi indignum se exponeret, et animam sibi commissam in discrimen salutis conjiceret. Paratas igitur habeat rationes urgentes e libris spiritualibus, et præsertim ex meditationibus sanctis haustas, quas pro diversa pœnitentis qualitate breviter, clare et pie studebit proponere, ut eum ad detestationem vitæ præteritæ et emendationem futuræ excitet. Interdum quæret ab eo an pœniteat, an firmum habeat propositum non peccandi; et quandoque juvabit eum differre, vel aliquam moram ei concedere, ut gratiam veræ contritionis a Deo postulet, motiva proposita perpendat, peccata detestetur atque ea deinceps vitare firmiter sibi proponat, et postea ad suscipiendam absolutionem redeat.

Motiva quæ metum incutiunt, aptiora sunt rudibus peccato assuetis: proponenda sunt ipsis æterna damnatorum supplicia, dæmonum cruciatus, ira Dei omnipotentis in

cujus manus horrendum est incidere: enumerari possunt bona peccato amissa, ut gratia Dei, filiatio, hæreditas ejus, dona supernaturalia, immensæ divitiæ quibus nudata est eorum anima, cum, peccato mortua, facta est dæmonum hospitium. Narrabit etiam confessarius punitionem Angelorum, vel Core et ejus asseclarum, qui, terra dehiscente, sepulti sunt viventes in inferno. Addere poterit: Vos eodem supplicio jam torqueremini, nisi benignitas Dei, qui non irridetur, pœnitentiam vestram expectasset.

Motiva amoris proponi debent iis qui facilius emolliiri possunt, v. g., summa Dei bonitas, suprema ipsius majestas, immensa Christi charitas, passionis ejus tormenta, sputa, opprobria, mors ignominiosa et simul dolorosa; ingratitude peccatorum qui reddunt Deo odium pro dilectione, injurias pro beneficiis; insania peccatorum qui totum vitæ tempus in obsequium diaboli, mundi et carnis impendunt, etc.

Si quis in malo obduratus, his aliisve similibus motivis non emolliatur, nec contritus appareat, dimittendus est non absolutus, ne pœnitentia quidem illi injuncta, si nihil promittere velit: si vero conversionem suam desiderare judicetur, bonum erit ipsi injungere ut singulis diebus multoties contritionem petat, fidem in se excitet, novissima hominis magis ac magis consideret, et, post aliquot dies, ad confessarium redeat.

§ II.—De obligationibus confessarii quæ spectant ad absolutionem.

Nobis dicendum est 1° de ipsius obligatione generali dandi aut differendi absolutionem; 2° de ejusdem agendi ratione erga eos qui tenentur ad restitutionem, reparationem injuriæ, aut ad reconciliationem; 3° erga eos qui in proxima occasione peccati versantur; 4° erga consuetudinarios et recidivos; 5° erga eos qui peccata sua negant; 6° erga moribundos sensibus destitutos; 7° erga scrupulosos; 8° erga personas devotas; 9° erga eos quos male absolvit.

SECTIO PRIMA. — De generali obligatione confessarii in danda aut differenda absolutione.

Præter dilationem absolutionis, fere omnes theologi dicunt illam quandoque negandam esse: potest equidem aliquod discrimen inter dilationem et negationem assignari, quasi absolutio differatur indispositis, donec melius disponantur, et absolute negetur indignis. Attamen, cum omnes se disponere possint, et nullus rejiciendus sit ut desperandus, rectius est dicere absolutionem stricte non negandam, sed, extra casum necessitatis, differendam esse donec requisitæ dispositiones existant.

Certum est 1º confessarium teneri ex justitia regulariter absolvere pœnitentem rite confessum et legitime dispositum: nam ipso confessionis facto quidam initus est contractus sacer, vi cujus pœnitens, rite confessus et legitime dispositus, habet jus ad sacramentum. Ergo.

Diximus *regulariter*; quia si confessarius aliquo indigeat tempore ad consulendos libros aut viros doctos super peccata sibi declarata, absolutionem differre potest; item si prudenter judicet dilationem pœnitenti fore utilem ad præcavendos relapsus, quia non tantum est judex, sed et medicus.

Certum est 2º indispositum non absolvendum esse, et confessarium in eo casu, nisi errore inculpabili aut venialiter tantum culpabili excusaretur, mortaliter peccare, licet sacramentum sit nullum; nam profanatio ritus sacramentalis, ex omnium confesso, sufficit ad constituendum peccatum mortale.

Obligatio autem dandi aut differendi absolutionem, juxta dispositiones pœnitentis, verbis institutionis sacramenti, *Quorum remisistis... quorum retinueritis, etc.*, fundatur: confessarius igitur sedula investigatione dignos ab indignis discernere debet, quia non minus ipsi periculum est in injusta denegatione quam in indigna absolutione; imo, ut sapienter observat *Dens*, post *Steyaert*, regula est absolvere, cum sacramentum ad reconciliationem institutum fuerit, et exceptio absolutionem differre, nempe eis qui

nondum parati sunt. Cautè igitur gradiatur confessarius inter duo extrema, pari sollicitudine devitans et laxitatem quæ peccatores in vitis sopitos ad inferos deducit, et rigiditatem quæ eos desperans, a sacramento proindeque a via salutis retrahit. Omnes affectu paterno suscipiat et præsertim quos remittere cogitur, ut dilatio ipsis tolerabilior fiat.

Quidam theologi dicunt pœnitentem absolvendum non esse, nisi confessarius moraliter certus sit de præsentia legitimarum ipsius dispositionum.

Alii vero multo rectius dicunt sufficere ut prudenter judicet pœnitentem esse dispositum, id est, innitatur motivo non certo et infallibili, sed gravi et comparative probabiliori quo vir prudens in assensum determinetur. Quando materia sacramentorum est physica, ut in Baptismo et Eucharistia, requiritur certitudo physica ad licitam eorum administrationem; sed ubi materia est moralis, ut in Pœnitentia, sufficit confessarium habere prudentem probabilitatem de dispositione pœnitentis, licet aliqua suspicio indispositionis subsistat; alias vix ullus absolvi posset, cum quælibet signa pœnitentium probabilitatem tantum subministrat.

Confessarii igitur qui peccatorem absolvere nolunt, nisi evidenter judicent illum esse recte dispositum, graviter errant, et clavibus Ecclesiæ sibi commissis, non ad aperendum, sed ad claudendum regnum cœlorum utuntur: dum alii, omnes indiscriminatim absolventes, æternaliter cum eis pereunt.

Sequitur ex dictis pœnitentem, cujus dispositiones sunt tantum dubiæ, extra necessitatem absolvi non posse, quia tunc non adest judicium prudens illum esse recte dispositum.

Dicimus *extra necessitatem*; omnes enim fatentur sacramenta in necessitate potius exponenda esse quam hominis salutem, quia propter homines fuerunt instituta. Tunc confessarius prudenter judicat, non quidem de dispositionibus pœnitentis, sed de bonitate suæ actionis; sic absolvit moribundos, ut infra dicemus, et absolvere deberet secundum multos, in probabili mortis periculo cum dubiis dispositionibus.

Alius est casus cujusdam necessitatis *moralis*, juxta multos; nempe, si, ex denegatione absolutionis, poenitens in desperationem sit conjiciendus, a confessione amovendus in posterum, etc.; tunc non pauci aiunt sacramentum nullitati exponendum esse, innixi hoc principio: Sacramenta sunt propter homines. Ita *S. Ligorius*, l. 6, n. 432.

Verum hæc sententia non nisi cum maxima cautione admittenda est in praxi, alioquin tota confessionis disciplina evanesceret. Aliunde non facile concipitur quomodo liceat sacramentum poenitentiae probabili periculo exponere ob necessitatem quæ a sola poenitentis malitia pendet.

Hæc igitur necessitas *moralis* orta metu ne poenitens desperetur, confessionem deserat, in sectam schismaticam aut hæreticam transeat, confessarium et veritatem detestetur, confessarium laxum adeat, scandalum faciat, infamiam vel damnum quoddam incurrat, etc.; nobis quidem videtur rationabile motivum ut facilius aut promptius absolutio concedatur, habita ratione circumstantiarum, non autem ut generaliter detur absque prudenti judicio de dispositionibus poenitentis.

Confessarius de dispositionibus sui poenitentis, omnibus perpensis, adhuc dubitans, eum interrogare potest, v. g., an vere doleat, an firmum habeat propositum non peccandi, etc.; et tunc ei non semper credet, ut quidam volunt, sed ex responsionibus ejus quandoque prudens efformare poterit judicium.

SECTIO SECUNDA.— De agendi ratione confessarii erga eos qui ad restitutionem, reparationem injuriæ aut reconciliationem tenentur.

Certum est poenitentem qui, ex principiis alibi expositis vel exponendis, ad restitutionem, reparationem injuriæ aut reconciliationem cum inimicis tenetur, et huic obligationi satisfacere recusat, absolvi non posse; actualem enim et perseverantem habet voluntatem peccandi: si autem promittat se quamprimum satisfacturum, et videatur sincerus, una et altera vice sub hac promissione absolvi poterit; præsertim si aliqua ratio prudentiæ id faciendum suadeat. At ubi semel aut iterum promissioni defuit, ne-

ganda est regulariter absolutio donec satisfecerit, quia confessarius jam prudenter judicare non potest ipsius propositum esse sincerum.

Diximus *regulariter*; nam tales occurrere possunt circumstantiæ extraordinariæ, ut prudenter judicari possit poenitentem non futurum infidelem, sicut antea fuit: tunc absolvi potest, imo et debet, si jus ad sacramentum habeat.

In articulo mortis absolvendus foret, etiamsi propositum non magis videretur sincerum, *ut ex infra dicendis patebit*.

Eodem modo ratiocinandum est de iis qui res creditu necessarias necessitate præcepti ignorant; vel eas ediscere promittunt, et tunc semel aut iterum absolvi possunt: si autem promissioni non steterint, differenda est absolutio, extra casum necessitatis, donec eas sufficienter didicerint, *Ita omnes theologi*. Si vero eruditi nolint, certe absolvi nequeunt.

SECTIO TERTIA.— De agendi ratione confessarii erga eos qui versantur in occasione peccandi.

Quælibet res externa ad peccatum inducens, dicitur occasio peccati: alia est remota et alia proxima; alia voluntaria et alia necessaria. Occasio remota ea est quæ probabiliter de facto non ducet ad peccatum: proxima vero est illa in qua homo verisimiliter peccaturus est. Unde alia est absolute proxima quæ nata est omnes in peccatum inducere, ut turpes aspectus vel tactus, præsertim in personas alterius sexus; alia vero respectiva, quæ respectu unius est proxima, dum respectu alterius esset remota, quales esse possunt saltationes et choreæ.

Occasio igitur non est remota vel proxima, prout raro vel frequentius in peccatum inducit: potest esse proxima respectu unius personæ quæ nondum peccavit, v. g., si junior puella adhuc innocens sola cohabitatura sit cum viro moribus perditio, quia verisimile est eam peccaturam esse.

Occasio est voluntaria, si poenitens eam tollere possit,

ut si ebriosus adeat cauponem, vel si herus retineat ancillam quæ sibi est causa ruinae: est vero involuntaria, quando poenitens eam auferre nequit, ut, v. g., si filia-familias a servo patris, vel a fratre suo sollicitetur in crimen. Impossibilitas eam tollendi potest esse physica, ut si quis cum concubina incarceretur; vel moralis, si nempe occasio deserere non possit sine peccato, ut esset uxor respectu mariti, vel sine gravi detrimento, ut officium confessarii, chirurgi, mercatoris, etc. *His notatis,*

Certum est 1º quæstionem non moveri de occasione remota; si enim stricta daretur obligatio fugiendi omnes occasiones remotas peccati, exeundum esset de mundo, cum fere nihil sit in terra quod plus minusve remote inducere non possit ad peccandum.

Certum est 2º quæstionem pariter non esse de occasione sive remota sive proxima peccandi venialiter; cum enim peccatum veniale non sit materia necessaria sacramenti, nec occasio proxime ad illud inducens, secluso periculo ulterius progrediendi.

Sola igitur difficultas nunc examinanda respicit eos qui in occasione proxima, sive voluntaria, sive involuntaria, mortaliter peccandi versantur.

Certum est 3º confessarium absolutionem denegare non posse ei qui versatur in occasione proxima peccandi mortaliter, quam physice tollere non potest, præcise ob istam occasionem, siquidem nemo ad impossibile tenetur: debet ergo præscribere illi remedia quibus occasio ex proxima fiat remota; quod si poenitens his remediis uti nolit, aut si emendatio ejus sit nulla, certe absolvi non debet extra periculum mortis, quia prudenter judicari non potest illum esse dispositum. Si vero remediis propositis sincere utatur, et ipsius relapsus notabiliter minuatur, identidem absolvendus est, ut gratia sacramenti adjutus, tentationes facilius superet et omnino emendetur; tunc enim licet prævideatur ex fragilitate relapsurus, potest esse hic et nunc legitime dispositus. Sic *Billaart, S. Ligorius, l. 6, n. 455, Denis, &c.*

4º Communius theologo dicunt, contra paucos, poeni-

tentes non teneri occasionem proximam peccandi mortaliter cum gravi detrimento famæ, honoris aut fortunæ deserere, modo utantur mediis sibi indicatis, et firmum habeant propositum amplius non peccandi: nam occasio peccandi per se non est peccatum, nec in necessitate peccandi constituit. Si ergo moraliter auferri non possit, excusatur poenitens eam non deserens, et eodem sensu ac in numero præcedenti absolvi potest.

Prudens autem confessarius efficaciora querere debet remedia juxta conditionem poenitentis et naturam periculi, ut illorum adjutorio occasio ex proxima fiat remota, v. g., ut puella quæ in domo paterna a servo sollicitatur ad turpia, consortium ejus fugiat, nunquam sola cum illo solo loquatur, blanditiis ejus non respondeat, severe et tantum ex necessitate illum alloquatur, pignora amicitiae accepta reddat vel destruat; orationes, jejunia, pias lectiones, frequentem confessionem adhibeat: si hæc non sufficient, matrem vel patrem de periculo in quo versatur moneat: et tandem si novi semper eveniant relapsus sine spe emendationis, cum qualicumque detrimento deserenda est occasio, sive puella domo paterna sub aliquo prætextu egrediatur, sive obtineat ut servus ejiciatur.

Similiter, qui in exercitio professionis vel artis suæ proximam invenit occasionem mortaliter peccandi, v. g., confessarius, chirurgus, caupo, mercator, non tenetur eam statim deserere. Si opportunis remediis sincere quærat periculum minuere et occasionem e proxima remotam facere secundum jam dicta, absolvi poterit. Si vero, omnibus remediis frustra tentatis, spes emendationis non affulgeat, valedicendum est sive arti, sive professioni, etiam cum gravissimo detrimento; secus, ordinarie neganda est absolutio.

Dicimus *ordinarie*, quia in articulo mortis non negantur.

5º Qui versatur in occasione proxima perseverante, quam sine gravi detrimento famæ, honoris aut fortunæ deserere potest, v. g., retinet apud se puellam quæ sibi est graviter periculosa, regulariter absolvi non potest nisi eam dese-

ruerit; nam in ea occasione remanens periculo peccandi voluntarie se exponit; scriptum est enim, Eccli. III, 27 : *Qui amat periculum in illo peribit.* Unde Innocentius XI sequentes damnavit propositiones quæ erant numeris, 61 : « Potest aliquando absolvi qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest et non vult omittere, quinimo directe et ex proposito querit, aut ei se ingerit. 62 : » Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrit. » 63 : Licitum est querere directe occasionem proximam peccandi pro bono spirituali vel temporali nostro vel proximi. »

Diximus *regulariter*; quia nonnulli sunt casus in quibus conferenda est absolutio sub promissione occasionem dimittendi, v. g., 1° si mors immineat et tempus necessarium non suppetat; 2° si pœnitens ab occasione longe distet eamque hic et nunc dimittere non possit, et sincere dispositus appareat; 3° si huc usque obligationem dimittendi occasionem non intellexerit, et fidenter promittat se eam dimissurum.

6° Si occasio proxima non sit perseverans, sed interrupta, ut, v. g., si quis fornicari soleat cum muliere absente quam aliquoties per annum visitat, se inebriare quando apud cauponem bibit, blasphemare quando in ludo perdit, etc., prima, secunda aut etiam quandoque tertia vice absolvi potest, sub expressa promissione talem occasionem devitandi, quia sufficiens datur ratio prudenter judicandi illum esse recte dispositum. At si bis aut ter promissioni defuerit, absolutio, ordinarie differenda est, donec opere probaverit se melius esse dispositum.

SECTIO QUARTA. — De agendi ratione confessarii erga consuetudinarios et recidivos.

Consuetudinarius ille est qui ex actibus sæpe repetitis in uno genere, v. g., fornicandi, blasphemandi, etc., facilitatem contraxit idem peccatum iterandi : recidivus autem ille est qui, post absolutionem, in idem peccatum relabitur : unde quis potest esse consuetudinarius et non

recidivus, nempe si a peccati quibus assuefactus est nondum fuit absolutus; vel recidivus et non consuetudinarius, ut si a peccato semel aut iterum commisso absolutus, in idem relapsus fuerit.

1° Consuetudinarius qui prima vice ad sacrum Pœnitentiæ tribunal accedit, et vera contritionis signa præbet, absolvi potest; non datur enim in illo casu ratio sufficiens bonam fidem ejus suspicandi : ipsius spontanea confessio indicat illum habere propositum a peccato recedendi. *Ita communiter theologi.* Si tamen nulla circumstantia concessionem absolutionis urgeat, prudentius est eam differre, maxime si pœnitens dilationem non ægre ferat : tunc a peccato abstinens, ad absolutionem cum majori fructu suscipiendam se præparabit et tutiora conversionis signa exhibebit : talis est praxis optimorum confessoriorum, et aliunde experientia docet consuetudinarios non ita facile se ab habitu peccandi retrahere.

2° Præcipua difficultas in hac materia est circa recidivos an, scilicet, et quando absolvi debeant. Plures extranei contendunt eos toties absolvendos esse quoties confitentur : nam, inquiunt, qui libere confitetur et dicit se pœnitere, credendus et judicandus est dispositus, nisi aliqua particularis circumstantia denotet illum indispositum esse. Alii, e contra, inter quos *Merbesius, Juénin, Habert et Concina* dicunt consuetudinarium absolvi non posse, nisi conversionem suam per longam perseverantiam probaverit, præsertim si pluries jam absolutus, semper relapsus fuerit : nam, inquiunt, per solam perseverantiam in proposito prudenter judicari potest conversus. Utraque opinio falsa est; una nimia laxitate et altera nimia rigiditate peccat. Tertia igitur, quæ communiter admittitur, sic se habet :

PROPOSITIO.

Peccator pluries absolutus et cum eodem habitu pravo rediens, absolvi non potest, extra necessitatem, nisi extraordinaria det signa conversionis.

Prob. 1° auctoritate Innocentii XI qui sequentem damnavit propositionem : « Pœnitenti habenti consuetudinem

» peccandi contra legem Dei, naturæ aut Ecclesiæ, etsi
 » emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec
 » differenda absolutio, dummodo ore proferat se dolere
 » et proponere emendationem. »

Prob. 2º praxi et documentis sanctorum atque piorum hominum. *S. Aug.*, Serm. 117, in Appendice, ait: « Ista » est vera pœnitentia, quando sic convertitur quis ut non » revertatur; quando sic pœnitet, ut non repetat. » *S. Isidorus Hispalensis*, de Ecclesiasticis officiis lib. 2, cap. 16, de Pœnitentibus, ait: « Ille autem vere pœnitentiam agit, » qui nec pœnitere præterita negligit, nec adhuc pœni- » tendo committit: qui vero lacrymas indesinenter effun- » dit, et tamen peccare non desinit, hic lamentum habet, » sed mundationem non habet. »

Idem dictis et exemplis docuerunt *S. Franciscus Xave- rius*, ut patet ex ejus epistolis, *Franciscus Salesius*, omnium mitissimus, et *S. Carolus*, Instruct. ad confess., Act. eccle- siæ Mediol., t. 2, cui sic se habet: « Proroganda adhuc » absolutio, donec hi emendentur qui, licet se peccatum » dimissuros polliceantur, ab illo tamen non separandos » confessor suspicatur, ut sunt... et præsertim juvenes » otiosi qui solent majori temporis parte aleis, crapulis, » amoribus, peccatis carnalibus, blasphemis, inhonestis » conversationibus, dissensionibus, odiis et detractionibus » vacare, aut qui Quadragesimæ diebus tantum ultimis » peccata deposituri accedunt, aut qui a multis annis in » hisdem peccatis perseverarunt, nec ut emendarentur la- » borarunt. »

Prob. 3º ratione. Absolutio enim concedi non potest, nisi confessor prudenter judicet pœnitentem esse recte dispositum: at, ubi videt eum, post admonitiones iteratas cum eodem habitu pravo redeuntem, prudenter judicare non potest eum recte esse dispositum, qui enim rem sibi possibilem firmiter proponit non tam facile propositi sui obliviscitur; saltem conatus adhibet, per aliquod tempus perseverat, difficilius aut rarius cadit. Aliunde ex prudenti dilatione absolutionis, plures optimi sequuntur effectus: 1º profanatio saltem valde probabilis sacramentorum Pœnitentiæ et Eucharistiæ vitatur; 2º pœnitentes gravitatem

peccati melius agnoscunt, juxta hæc verba Jer. II, 19: *Scito et vide quia malum et amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum*; 3º vigilantiores et cautiores in vitandis peccatis redduntur, et in proposito suo efficacius confirmantur. Ergo.

Diximus in propositione *extra necessitatem*, id est, extra mortis periculum de quo infra dicturi sumus, vel extra necessitatem moralem, de qua supra diximus ad finem sectionis primæ.

Objici solet quod, si hæc principia admittantur, 1º multis deneganda sit absolutio; 2º quod salus æterna peccatorum sic dimissorum periclitatura sit, quia repentina morte corripri possunt; 3º quod potius misericordia quam severitate peccandum sit.

Sed 1º verum est quidem multis non præcise negandam, sed differendam esse absolutionem, quia imparati accedunt: confessorius, zelo animarum flagrans, nihil omittit ut istius modi peccatores ad veram conversionem deducat, eosque ad suscipiendam absolutionem cum fructu disponat; indignos vero non absolvet. 2º Non inficiamur salutem æternam peccatorum sic dimissorum graviter periclitari, sed periculum quod subeunt, non ex dilatione absolutionis quam indigne suscipere oritur, bene vero ex perseverantia ipsorum in peccato. 3º Nimia facilitas in absolvendis recidivis non est misericordia, sed horrenda crudelitas quæ, sub larva indulgentiæ, animas necat et in profundum abyssi demergit.

Objicitur adhuc sequens Catechismi conc. Trid. textus, de Pœnit., n. 60, et in versione *D. Doucy*, t. 2: « Si, au- » dita confessione, judicaverit neque in enumerandis pec- » catis diligentiam, neque in detestandis dolorem pœni- » tenti omnino defuisse, absolvi poterit. » Porro sæpe dici potest neque diligentiam neque dolorem recidivis omnino deesse. Ergo.

Verum sensus verbi *omnino* non est minimam diligen- tiam minimumque dolorem sufficere, alioquin Catechis- mus citatus concilii Tridentini, accuratam diligentiam in enumerandis peccatis et animi dolorem ac detestatio-

nem requirenti, evidenter contradiceret: sensus ergo est, absolutionem impertiendam esse, si confessarius prudenter iudicet diligentiam et dolorem *omnino* non defuisse, id est minime defuisse. Ergo.

Diximus in propositione 1° *cum eodem habitu pravo rediens*; nam si notabiliter sit emendatus, licet pluries adhuc ceciderit, aut si difficilius et post majorem resistantiam lapsus fuerit, adeo ut prudenter iudicetur illum sincerum habere propositum se emendandi, sed ex fragilitate et pondere habitus aliquando vinci, absolvi debet: gratia enim sacramenti adjutus, novas tentationes facilius superabit, et paulatim veterem habitum imminuens, illum penitus destruet: si, e contra, semper remitteretur donec omnino emendatus esset, repulsibus continuis fatigatus, confessionem desereret, in vitiis sine habenis se volutaret, obduresceret, et fere nulla spes eum ad meliorem frugem redeuntem videndi affulgeret, ut quotidiana experientia constat. Hinc qui sexies singulis diebus circiter blasphemabat, vel turpia proferebat, et, adhibitis conatibus, semel aut iterum relabatur, et firmum habere videtur propositum se emendandi, absolvi potest.

Errant igitur qui dicunt confessarium absolvere non posse poenitentem quem prævidet relapsurum: sufficit ut rite confessus verum nunc habeat dolorem de præterito, et firmum propositum non peccandi de futuro: at illæ dispositiones in eo existere possunt qui prævidetur relapsurus, videlicet ex fragilitate vel ex mutatione propositi. Ita Suarez, Sanchez, card. de Lugo, Billuart, Denis, S. Liguorius, etc.

At si imminutio culparum non ex proposito emendationis, sed ex alia causa, v. g., ex defectu occasionis, contigerit, non erit signum contritionis, ut patet.

Diximus 2° *nisi extraordinaria det signa conversionis*.

Quamvis enim poenitens, pluries monitus, eodem modo semper relapsus fuerit, potest ex aliqua circumstantia, adjuvante gratia Dei, extraordinarie commoveri et spem fundatam emendationis præbere: tunc absolvi potest, quia prudenter iudicatur dispositus; imo absolvendus est,

si aliqua ratio id suadeat, v. g., si confessarius sit extraneus et redire non debeat, si poenitens longe distans habeat domicilium, si matrimonio jungendus sit, si confirmandus; si quamdam timeat infamiam, nisi ad sacram synaxim accedat, etc.

Ut signa contritionis extraordinaria habentur apud auctores: 1° lacrymæ et suspiria motivis naturalibus non tribuenda; 2° minus peccatorum numerus; 3° studium ad emendationem adhibitum; 4° spontanea confessio nullo naturali incitamento determinata; 5° singularis eventus mentem fortiter commovens, ut concio eloquens, mors amici, terræ motus, felix a periculo gravi liberatio, etc.

Queritur 1° quanto tempore probandus sit consuetudinarius recidivus, ut tuto absolvi possit.

R. Si relapsus fiant ex causa intrinseca, ut accidit in peccatis incontinentiæ secretæ, odii, blasphemæ et similibus, prudentia suggerit hujusmodi poenitentes frequenter audire, eos saltem per annum mensem differendo, ut præparentur ad suscipiendam absolutionem cum abundantiori gratia et efficaciori perseverantia: imo dilatio unius mensis communius non sufficit, ut consuetudo eradicetur. Attamen si ratio valida tantam non patiatur dilationem, v. g., si poenitens in quadam sit necessitate absolutionem suscipiendi, si timeatur ne desperatus non redeat, etc., citius absolvendus erit, et forsitan post quindecim vel octo dies, ut plures theologi aiunt, si relapsus antea frequentes, omnino cessaverint vel notabiliter imminuti sint, atque firmum existat emendationis propositum.

Tempus autem probationis longius esse debet, si recidivus raro habeat occasionem peccandi: v. g., qui singulis diebus dominicis solebat inebriari, non tam probatur intra mensem quam prædictus blasphematorius intra octo dies. Cæterum, confessarius ad multas circumstantias attendere debet ut prudens ferat iudicium, et quod utilius erit poenitenti eligat.

Queritur 2° quid sentiendum sit de iis hominibus qui in Quadragesima tantum confiteri volunt, et quotannis eadem referunt peccata mortalia.

R. Ex modo dictis hi homines judicandi sunt: vel cum eodem pravo habitu sine ulla emendatione redeunt, et tunc, post aliqua tentamina, differi debent donec signis sufficientibus ostendant se melius esse dispositos; vel in eis apparent emendationis signa, quibus prudenter judicatur eosdem vere esse contritos, v. g., minus frequenter relapsi sunt, diutius post absolutionem perseverarunt, majores conatus adhibuerunt, extraordinariis tentationibus objecti sunt, etc.: et absolvi debent, modo sincere affirmant se firmum habere propositum amplius non peccandi. Conandum est tamen ut ad sacrum tribunal sæpius accedant; frequens enim confessio efficacius est medium quo hujusmodi peccatores corrigantur. Verumtamen absolutio ipsis denegari non posset, præcise quia semel tantum in anno confiteri volunt.

Quæritur 3° quandoam confessiones recidivorum iterandæ sint.

R. Confessiones recidivorum judicandæ sunt validæ vel nullæ ex modo quo relapsus contigerunt; si nulli aut fere nulli adhibiti sunt conatus, reputari debent nullæ atque iterandæ sunt. Validæ, e contra, judicantur si peccatores saltem aliquandiu perseveraverint, et, adhibitis mediis sibi indicatis, ex fragilitate vel ex mutatione propositi relapsi sint, quod ex adjunctis prudenter æstimatur. Iteratio autem confessionum non leviter præscribenda est, ne sacramentum reddatur nimis onerosum.

SECTIO QUINTA. — De agendi ratione confessarii erga eos qui peccata sua negant.

Vel confessarius cognoscit peccata a pœnitente negata per alterius confessionem, vel per viam naturalem.

In priori casu *S. Ligorius* dicit, l. 6, n. 631, cum quibusdam aliis, absolutionem non esse concedendam, sed voce submissa aliquid orandum ad negationem ejus occultandam, et sic dimittendum esse pœnitentem; alii vero contendunt absolutionem negari non posse, quia confessarius notitia per confessionem alterius obtenta nullo modo

uti potest. Ita *Billuart* et alii non pauci, quibus assentimus.

In posteriori casu, id est, si confessarius peccata sui pœnitentis via naturali certo cognoscat, v. g., quia illum vidit furantem, turpia facientem, audivit blasphemantem, etc., cum diligenter interrogatum et hæc peccata semper negantem absolvere non debet, ut pote certo indispositum, nisi forte prudens adsit dubium an alteri confessus fuerit, aut justam habeat rationem ea retinendi peccata. Ita *Layman*, *Suarez*, card. *de Lugo*, *Concina*, *Billuart*, *S. Ligorius* et generaliter alii. Si vero ex suspitione tantum vel ex aliorum relatione confessarius id sciat, communiter docent theologi pœnitentem, post diligentem interrogationem, absolvendum esse, quia præsumi potest illum tale peccatum fuisse oblitum, vel alteri confessum, vel habere justam rationem illud tacendi, vel relatores fuisse deceptos; regula enim generalis est, ut docet *S. Th.*, Quodlib. 1, art. 12, credendum esse pœnitenti contra se et pro se dicenti: unde confessarius, post diligentem causæ instructionem, judicare tenetur secundum allegata. Si a pœnitente decipiatur, non peccabit eum absolvendo; graviter e contra peccaret si, ob præsumptionem malæ fidei, absolutionem injuste ei denegaret.

Attamen si, omnibus perpensis, ex aliorum relationibus certo judicaret pœnitentem peccata quæ obstinate negat vere commisisse et alteri non fuisse confessum, eum absolvere non deberet, quia illum videret certo indispositum.

SECTIO SEXTA. — De agendi ratione confessarii erga moribundos.

Nullum est dubium quin sacerdos ad moribundum vocatus, vel ad eum ex officio accedens, ut pastor et vices ejus gerens, vehementi zelo curare debeat illum ad tremenda Dei judicia præparare et Christo lucrifacere.

Inter moribundos, alii sunt recte dispositi, alii dubii, alii sunt ignari, alii scandalosi et alii sensibus destituti.

1° Qui recte sunt dispositi, semper absolvi debent, ut patet: recte autem reputantur dispositi qui male quidem vixerunt, sed peccata sua agnoscunt et confitentur, de illis

dolentes ac promittentes se talia nunquam admissuros.

2° Qui dubias tantum habent dispositiones et etiam improbabiles, modo non sint evidenter nullæ, absolvi debent; quia sacramenta sunt propter homines, non vero homines propter sacramenta: in extremitate igitur melius est sacramentum profanationi exponere, quam permittere salutem hominis periclitari. *Ita omnes.* Verum qui peccato suo obstinate adhærent, vel obligationibus certis, v. g., restituendi, se reconciliandi, concubinam ejiciendi, etc., satisfacere nolunt, absolvi non possunt.

3° Qui necessaria necessitate medii ignorant, statim erudiendi sunt, vel saltem, mysteriis dilucide eis propositis, curandum est ut actum fidei eliciant, et aptis interrogationibus obtinendum ut præteritas confessiones quantum possunt iterent.

4° Si agatur de peccatore scandaloso, v. g., bona aliena retinente, in concubinato vel in matrimonio tantum civili vivente, ad enormes usuras commodante, etc., communiter audiri non debet, nisi prius emendationem et debitam satisfactionem promiserit: nam timendum est ne præscriptis confessarii obtemperare nolit, ut frequentius contingit: si semel in confessione auditus fuerit, confessarius sigillo obstrictus sufficienti libertate non pollebit, et ultima sacramenta indigno ministrare cogetur. Hoc autem incommodum vitabit, moribundo de hujusmodi peccatis exterius loquendo. Ergo.

Dicimus *communiter*, quia fieri potest ut prudentia suadeat, habita ratione circumstantiarum, immediatam confessionis auditionem, et talis actus pœnitentis sufficiens appareat scandali reparatio, præsertim si periculum mortis urgeat.

5° Major difficultas est quoad eos qui sensibus destituuntur. In quatuor autem classes dividi possunt; alii signa contritionis dederunt antequam sensibus orbarentur et sacramentum petierunt; alii nulla signa contritionis dederunt, sed christiane vivebant; alii in peccato certe vivebant et nullis indicibus ostenderunt se dolere de præteritis, et alii in actu peccati usum rationis amiserunt.

Certum est 1° eos qui sacramentum petierunt vel signa contritionis exhibuerunt absolvendos esse, licet peccata sua nullo modo confiteri possint, idque constat concil. Arausicano I, Carthag. IV, auctoritate S. Leonis papæ, Ritualis Romani et fere omnium theologorum. Ita expresse *Bened. XIV*, de Synodo diœc., l. 7, c. 15, n. 8.

Communis olim sententia theologorum fuit absolutionem negandam esse iis qui repentino casu oppressi, cognitionem amittunt, etiamsi christiane vixissent, si nulla dent signa contritionis, propter defectum materiæ sensibilis sacramenti, scilicet contritionis et confessionis. Ita inter alios, card. *de Lugo, Suarez, Layman, Natalis Alexander, Pontas*, etc. Contra hanc opinionem fortiter insurrexit P. *Morinus*, l. 10, cap. 10, contenditque absolutionem in eo casu impertiendam esse. Multo communius theologi eandem sententiam nunc tuentur, et sequentibus innituntur rationibus. 1° Auctoritate S. *Aug.*, qui l. 1 de Adult. conjug., c. 28 (t. 6, p. 404) docet baptismum conferendum esse catechumenis sensibus destitutis, et deinde addit: « Quæ autem Baptismatis, eadem reconciliationis est causa, si forte pœnitentem finiendæ vitæ » periculum præoccupaverit. Nec ipsos enim ex hac vita » sine arrha suæ pacis exire velle debet mater Ecclesia. »

2° *Ratione.* Defectus materiæ sensibilis est solum fundamentum quo nituntur adversarii; sed dici potest vitam christianam antea actam, quamdam esse speciem confessionis vel saltem petitionis sacramenti in extremis. Aliunde, fieri potest ut ægrotus nonnullis signis a confessario non perceptis, v. g., suspiriis, motibus alicujus partis corporis, etc., conetur manifestare se absolutionem desiderare; et insuper non omnino certum est actus pœnitentis esse materiam sacramenti Pœnitentiæ. Datur ergo locus dubitandi an existat materia sufficiens: porro tale dubium, etiam tenue, sufficit ut in extremis absolutio conferatur: ergo. Ita, cum multis aliis, *Juënin, Tournely, P. Antoine, Billuart, Collet, Dens, S. Ligorius*, etc. *Bened. XIV* eandem sententiam longius refert eamque approbare videtur, de Synodo diœc., lib. 7, cap. 15, n. 11.

Hinc pariter absolvendus est vir ignotus apud quem indicia catholicitatis inveniuntur, ut liber orationis, corona precatoria, etc. Imo, in regione catholica, eum absolveremus qui nulla hujusmodi haberet signa, quia probabile est eum esse catholicum: secus ageremus in regione omnino hæretica vel infideli, propter rationem oppositam; dici namque non potest hæreticum aut infidelem habitualiter dispositum esse ad cupiendam absolutionem, et fortasse aliquo signo eam postulare. Ergo.

3° Qui certo male vivebant, sed fidem catholicam adhuc tenebant, similiter absolventi sunt; tum quia fides quam profitebantur signum erat eos esse dispositos ad petendum sacramentum in casu necessitatis; tum quia præsumi potest eos aliquo signo conari desiderium suum actuale manifestare; tum denique quia *S. Aug.* dicit, loco citato, baptizandos esse catechumenos, *qui viventium conjugijs copulati, retinent adulterina consortia*, addens: « Quis enim » novit, utrum fortassis adulterinæ carnis illecebra usque » ad baptismum statuerat detineri? » Ita expresse *Bilhuart, Dens*, etc.

Qui vero fidem catholicam non profitebantur, ut hæretici, schismatici, apostatæ et increduli manifesti, absolvi non possunt, nisi aliquod exhibuerint signum conversionis: nulla quippe est ratio præsumendi eos absolutionem desiderare.

4° Deneganda est absolutio iis qui in ipsomet actu peccati, v. g., in ebrietate voluntaria, in duello, etc., sensibus destituntur, donec aliquo signo dent locum suspicandi ipsos dolere, quia huc usque judicantur indigni. Plures tamen arbitrantur eos absolvendos esse, modo constet fuisse catholicos, quia præsumi potest illos periculum advertentes dolore et dolorem exterius manifestare conari. Ita *S. Ligorius*, l. 6, n. 483, plures alios citans, contra *Gonet, Habert, Juénin et Concina*. Dens autem hanc decisionem limitare videtur ad eos qui uno die aut altero obmutescentes supervivunt. In tali extremitate neque absolventes neque absolutionem negantes condemnare auderemus.

In cunctis his casibus, cum dispositiones pœnitentis sint dubiæ, absolutio danda est sub conditione tacita.

SECTIO SEPTIMA. — De agendi ratione confessarii erga scrupulosos.

Scrupuli considerandi sunt ut morbus animi gravis, periculosus et ad infelices exitus sæpe deducens: conscientiam anxietatibus torquent, facultates morales obtundunt, indolem mutant, in desperationem conjiciunt impelluntque ad mortem sibi inferendam, ut pluries accidit; vel ad laxandum habenas cunctis vitiiis, quod frequenti experientia constat, Sapiens igitur confessarius totus esse debet ut scrupulos nascentes præcaveat, vel natos quamprimum compescat et eradicet.

Unica autem est via eos sedandi atque tollendi, nempe obedientia cæca, constans et universalis. Ita omnes doctores et vitæ spiritualis magistri, inter quos *S. Bernardus, S. Antoninus, S. Franciscus Salesius, S. Philippus Nereus, Sta Theresia, S. Joannes a Cruce, S. Ignatius de Loyola*; illustris *Gerson* et omnes theologi. Unde scrupulosus vel ad scrupulos tendens nullo timore angi debet nisi timore non plene obediendi, propter periculum cui se exponeret. *S. Philippus Nereus* affirmabat eum qui paret confessario, securum esse de non reddenda ratione actionum suarum; *S. Joannes a Cruce* dicebat, e contra, dictis confessarii non obtemperare, superbiam esse et fidei inobservantiam.

Confessarius igitur conetur pœnitenti suo persuadere 1° plenam habendam esse fiduciam in merita Christi et in patrocinium sanctissimæ Matris ejus; 2° consilia Dei ipsiusque judicia non esse scrutanda; 3° eum viscera patris tenerrimi erga nos habere, atque salutem nostram velle: nos idcirco filios obsequentissimos erga ipsum esse oportere; 4° plenam non quærendam esse certitudinem de bonitate actionumstrarum in se, sed moralem, quæ ex judicio prudentis confessarii noscitur sufficere; 5° etiamsi confessarius erraret in præcipiendo, pœnitentem non erraturum in obediendo; 6° consortium scrupulosorum esse fugiendum; 7° diversos doctores aut confessarios non

esse passim consulendos; 3° a lectione librorum nimia severitati faventium ipsis abstinendum.

Præcipua scrupulorum objecta sunt dubia circa fidem, malæ cogitationes contra castitatem aut adversus charitatem, integritas confessionis, validitas confessionum præteritarum et timor ne in omnibus peccetur.

1° Expendere debet confessarius an pœnitens de veritate religionis in genere, aut de veritate alicujus dogmatis in particulari re ipsa dubitet, an vero anxietatibus exagitetur sine ulla ratione positiva: in priori casu, solutus per ordinem objectis, lucide proponenda est veritas cum argumentis ad producendam convictionem magis idoneis, in posteriori autem casu, præscribendum est pœnitenti ut dubia de quibus queritur, contemnat, rationes convictionis non exquirat, officia proprii status christiane impleat, et securus maneat.

2° Qui cogitationibus adversus castitatem aut charitatem vexantur interrogandi sunt an malum sibi interius representatum, data occasione, facere vellent: si incunctanter respondeant quod nollent, et revera caste vivant aut nihil contra charitatem admittant, judicandi sunt in hoc puncto scrupulosi; tunc exigendum est ab eis ut tales cogitationes tanquam mera imaginationis deliria habeant, circa illas conscientiam non examinent, nec de illis se accusent.

3° Iis qui semper timent ne peccata sufficienter non aperiant, ostendendum est confessiones nunquam esse nullas defectu integritatis, quando pœnitens nihil vult occultare; sola peccata mortalia et circumstantias mortales esse materiam sacramenti necessariam, a cujus declaratione ignorantia, bona fides et præceptum confessarii excusare possunt. Ab hujusmodi personis quandoque exigendum est ut seipsas non accusent, sed quæsitis confessarii duntaxat breviter respondeant.

4° Iis autem qui circa validitatem præteritarum confessionum anxii sunt, vel quia omnia peccata et circumstantias eorum non satis explicuerunt, vel quia dolore requisito caruerunt, post interrogationes necessarias ad eos recte cognoscendos, prohibendum est, maxime si unam

aut plures confessiones generales jam fecerint, ne ullum de præteritis confessionibus dicant verbum, nisi tam certo judicent se peccatum mortale admisisse et non declarasse, ut hoc utrumque cum juramento affirmare possint. Sciatur quod, si forte aliquod peccatum mortale non declaraverint, aut si quædam vel omnes confessiones eorum præteritæ sint nullæ defectu doloris, nihilominus in præsentī confessione justificandi sunt, modo vere doleant; quid igitur eos perturbare posset?

5° Suadendum est iis qui pavent peccare in omni re quam faciunt, ut libere agant sicut cæteri solent agere, et peccatum non formident quoties evidenter non advertunt rem esse malam.

Benigne tractandi sunt scrupulosi, modo pareant: « Sed » circa obedientiam magnus rigor cum ipsis est adhibendus; si enim hanc obedientiæ anchoram amittunt, certum incurrunta naufragium; nam aut amentes evadent, aut habenas in vitia relaxabunt, » inquit *S. Ligorius*, Praxis confess. n. 58.

Quidam sunt scrupulosi sub aliquo respectu qui sub aliis respectibus graviter delinquant; fortiter increpandi sunt, et a sacramentis removendi, donec respiscant et emendationem sincere promittant. Qui vero timoratae sunt conscientiæ et præ metu sacram Eucharistiam accipere non audent, aliquando jubendi sunt virtute obedientiæ ad illam accedere, vel post absolutionem, vel etiam sine absolutione.

SECTIO OCTAVA. — De agendi ratione confessarii erga personas devotas.

Caveat confessarius ne personas ad devotionem vocatas verbis minus discretis, negligentia, impatientia aut frigiditate a proposito avertat, vel retardet; facile graviter peccaret. Eas, e contra, honoret, adjuvet et velut pretiosioris gregis Christi portionem habeat. Attamen quamlibet familiaritatem externam cum illis sedulo fugiat; et si advertat aliquam sibi naturaliter adhærere, eam ad alium confessarium statim remittat.

Curare debet ut quæ sacram synaxim frequenter accedere dignæ sunt, singulis hebdomadis aut saltem quindenis confiteantur et absolutionem ordinarie suscipiant.

Dicimus *ordinarie*; quia non necesse est ut singulis vicibus absolvantur; pii enim confessarii benedictionem tantum eis impertiunt easque ad communionem nihilominus admittunt, quando vident illas potius naturales defectus quam peccata venialia declarare; alii vero non minus pii gratiam sacramentalem illis procurare volentes, eas semper absolvunt, modo peccata vitæ antea certa saltem in genere confiteantur, dicendo, v. g. : De omnibus peccatis totius vitæ meæ, et præsertim de iis quæ contra talem vel talem virtutem commisi, accuso me, de illis veniam a Deo postulo, et a te, Pater, pœnitentiam et absolutionem.

Juvat ista methodo in frequentibus confessionibus semper uti, etiam quando peccata certo venialia declarantur, ut materia sacramenti assecuretur; timendum est enim ne peccata quæ declarantur sint dubia, aut ne insufficientes de illis habeatur contritio: contra vero si gravia peccata jam remissa declarantur et actualis eliciatur contritio circa illa, certa est materia, et gratia sacramentalis confertur. Ergo.

Si quis de venialibus quotidianis, v. g., de impatientiis, intemperantiis, distractionibus aliisque similibus confiteatur, spectandum est an aliquando vim sibi intulerit ut passionem superaret, an vero sine resistentia relapsus fuerit: in priori casu, potius ex humana fragilitate quam ex defectu propositi peccare iudicatur, et absolvi potest; in posteriori vero casu, proposito caret et sufficientem contritionem non habet: igitur absolvi non potest, nisi alia declaret peccata de quibus vere doleat.

Cavere debet confessarius ne pœnitentibus suis, præsertim feminis, prohibeat ad alium confessarium accedere; et si resciverit accessisse, ostendat id sibi gratum fuisse, nisi ageretur de scrupulosis qui periculose ad alios accederent propter varietatem decisionum. Non facile autem ipse suscipiat eos qui confessarium mutare volunt: nam

talis mutatio, aliquando necessaria, frequenter ex levitate aut curiositate, vel etiam ex prava intentione procedit, ut pluries, nobis scientibus, accidit.

Summa etiam utatur prudentia ne a falsis devotis decipiatur; superbas, morosas, de aliis detrahentes, curam familiæ negligentes, etc., cum aliorum scandalo, ad mensam sacram frequenter non admittat. Vera enim devotio frenum cunctis vitiis imponit, et omnia proprii status officia fideliter adimpleri procurat.

SECTIO NONA. — De agendi ratione confessarii erga eos quos male absolvit.

Triplex contingere potest defectus in absolutione, scilicet essentialis, accidentalis proximo non nocens, et alter proximo nocens.

1° Si ob defectum essentialem absolutio fuerit nulla, confessarius tenetur pro posse hunc defectum corrigere, quia pœnitens alioquin in re gravi deciperetur. Vel autem prævidet pœnitentem ad se mox reversurum, et tunc eum exspectabit ut moneat; vel talem non habet prævisionem, et eum extra confessionem monere debet, prius petita et obtenta licentia illi de re ad confessionem pertinente loquendi. Si autem iudicet se hujusmodi licentiam prudenter petere non posse, rem misericordiæ Dei committat et de culpa, si quam admiserit, doleat; ad nihil ultra tenetur.

Si vero adverteret se male absolvisse pœnitentem adhuc moraliter presentem, v. g., in ecclesia non longe orantem, et rite dispositum, illum secreto absolvere posset et deberet.

2° Si contigerit defectus non essentialis nec cum damno proximi conjunctus, v. g., si confessarius omiserit interrogare de numero et circumstantiis peccatorum, regulariter ad nihil tenetur, nisi ad agendam pœnitentiam de peccato. Si pœnitens redeat, defectum in alia confessione corrigere poterit: si non redeat, eum extra confessionem, petita licentia, admonere non tenetur, nisi positive eum deceperit, dicendo, v. g., non declarandas esse circumstantias speciem peccati mutantes, non tollendam esse

occasione proximam, vel ita tacuerit ut pœnitens intellexerit se tollere occasionem, vel restituere, etc., non teneri.

3° Si defectus tertiæ personæ noceat, v. g., si confessarius omiserit restitutionem injungere, pœnitentem modo superius exposito admonere tenetur; et si positive ex malitia, vel ex ignorantia culpabili aut negligentia gravi affirmaverit non esse restituendum, ipse restituere tenebitur, nisi pœnitentem efficaciter admonuerit.

§ III. — De obligationibus confessarii quæ spectant ad sigillum.

1° Nomine sigilli, intelligitur obligatio celandi ea quæ ex sacramentali confessione accepta sunt, sumpta metaphora a sigillo quo ea obsignamus quæ volumus esse secreta. Dicemus 1° de obligatione servandi sigillum; 2° de iis quæ cadunt sub sigillo; et 3° de iis qui tenentur ad sigillum.

SECTIO PRIMA. — De obligatione servandi sigillum.

PROPOSITIO.

Strictissima est obligatio inviolabiliter servandi sigillum confessionis.

Prob. Quod jure naturali, divino et ecclesiastico præcipitur strictissimæ est obligationis: atqui tale est sigillum confessionis.

1° *Jure naturali præcipitur.* Jus enim naturale prohibet ne diffametur proximus, violetur religio secreti, sacramentum ludibrio et odio exponatur: hæc tamen omnia faceret sacerdos sigillum confessionis violando: ergo.

2° *Jure divino.* Qui enim præcipit finem, præcipit media ad illum assequendum necessaria: porro Christus præcipit confessionem; confessio autem impossibilis est nisi altissimum servetur secretum circa ea quæ declarantur: ergo.

3° *Jure ecclesiastico.* Nam in Decreto, causa 33, quæstione 3, dist. 6, de Pœnit. cap. 2, sic habetur: « Sacerdos » ante omnia caveat ne de his quæ ei confitentur peccata,

» alicui recitet, non propinquis, non extraneis, neque, » quod absit, pro aliquo scandalo. Nam si hoc fecerit, » deponatur et omnibus diebus vitæ suæ ignominiosus » peregrinando pergat. »

Concil. Lateran. IV, can. 21, pœnam depositionis in violatores sigilli renovavit, sed perpetuam peregrinationem in perpetuam pœnitentiam in aetiori monasterio agendam commutavit; Innocentius III non dubitavit dicere sacerdotem peccatum apud se depositum revelantem, gravius peccare quam hominem illud committentem. Ergo.

Diximus 1° *strictissima obligatio*; 1° quia triplici fundatur præcepto, et violatio ejus triplicem complecteretur malitiam, unam contra famam proximi, secundam contra fidelitatem in pacto tacito promissam, et tertiam contra reverentiam sacramento debitam; 2° quia nulla dispensatione nec summi Pontificis, nec concilii generalis tolli potest; 3° quia in nullo prorsus casu, et propter nullum finem, quantumvis bonum, honestum, utilem aut necessarium, violari potest, nec pro tuenda confessarii vita, nec pro bono temporali aut spirituali ipsius pœnitentis, nec pro servanda republica, fide aut Ecclesia: nam existentia sacramenti Pœnitentiæ, ac consequenter religionis, ab inviolabilitate sigilli pendet; hoc autem bonum tantum est ut nullo alteri comparari possit.

Omnes fatentur transgressionem hujusce obligationis levitatem materiæ non admittere: revelatio igitur minimæ culpæ peccatum esset mortale.

Diximus 2° *inviolabiliter servandi*, id est 1° nec verbo, nec facto, nec signo, nec scripto, nec ullo alio modo significandi ea quæ audita sunt in confessione; 2° neque ante mortem, neque post mortem pœnitentis, neque ipsi, extra tribunal, neque aliis, quamvis ab ipso, vel alia via culpam in confessione declaratam rescivissent, revelandi; 3° neque directe et expresse, neque indirecte, aliquid faciendo aut omitiendo unde detegatur vel in suspicionem veniat confessio pœnitentis, vel unde ipse judicare vel suspicari possit confessarium iis in confessione acceptis uti, etc.

Hinc 1° qui duos audivit fratres, dicere non potest unum habere tantum venialia, quia indirecte revelaret alterum habere mortalia.

Hinc 2° contra inviolabilitatem sigilli peccaret qui diceret, v. g. : Prima persona quam audivi, tale declaravit peccatum, quia periculo eam manifestandi per aliorum conjecturas se exponeret. Item non licet dicere peccata extraordinaria, sive genere, sive numero, sive circumstantiis, in tali communitate, vel in tali parochia esse consueti; nam inde aliqua infamia communitati aut parochia nascitur.

Hinc 3° duo confessarii qui eandem audierunt personam idem peccatum declarantem, de illo inter se colloqui non possunt; nam peccatum istud sciunt tantum sacramentaliter.

Hinc 4° qui interrogatur de auditis in confessione, affirmare et jurare potest, etiam coram justitia, se ea nescire; nescit quippe ut homo, cum ea didicerit tantum ut vices Christi gerens: si vero interrogaretur an talis persona hoc vel illud peccatum confessa fuerit, neque affirmare, neque negare potest, sed generaliter dicere se nescire, vel hanc quaestionem esse impiam et ad illam nihil respondendum esse.

Queritur ex qua confessione oriatur obligatio sigilli?

R. Ex omni et sola confessione sacramentali, siquidem ipsius est proprietas. Illa autem confessio est sacramentalis quæ fit in ordine ad sacramentum, sive absolutio impertiatur, sive non.

Unde 1° confessio quæ scienter fit laico vel sacerdoti jurisdictione carenti, non inducit obligationem sigilli, sed tantum secreti naturalis: secus dicendum si sacerdos credatur approbatus, quia confessio ex parte pœnitentis vere est sacramentalis. 2° Si quis ad confessarium accedat animo cum decipiendi, irridendi, in peccatum protrahendi, aliquid ab eo extorquendi, etc., in ordine ad sacramentum se non accusat: igitur confessio ejus obligationem sigilli non imponit. Vix tamen confessarius ea revelare posset quæ sic agnovisset, propter periculum ne

haberetur ut violator sigilli. 3° E contra, qui conscientiam confessario aperit, sine voluntate absolutionem suscipiendi, sed ut consilium obtineat, ut præcepto Ecclesiæ vel mandato superioris aliquo modo satisfaciat, confessionem obligationem sigilli inducentem facit. Ita *Sylvius* et *Billuart*. Hinc schedula confessionis hujusmodi pœnitentibus negari non potest; solum enim factum confessionis exprimere debet confessarius, sive absolutio concessa fuerit, sive non, his circiter verbis: *Ego infra scriptus testor N. peccata sua apud me deposuisse, die, etc.* 4° Quod sub sigillo confessionis, extra confessionem, acceptum est, sub sigillo reipsa non cadit, siquidem non fit confessio sacramentalis: est igitur duntaxat sub secreto naturali.

SECTIO SECUNDA. — De iis quæ sub sigillo cadunt.

Sub sigillo inviolabiliter concluduntur directe vel indirecte peccata mortalia et venialia, eorum objecta et circumstantiæ, pœnitentia imposita, defectus naturales, et generatim quicquid ex sola confessione cognitum, pœnitenti aliquo sensu molestum esset; nisi enim hæc omnia inviolabiliter custodirentur secreta, sacramentum redderetur odiosum.

1° Omnia peccata mortalia tam in genere quam in specie: unde qui diceret aliquem in censuram incidisse, casum reservatum habuisse, aliquid grave declarasse, sigillum frangeret. Item, si audito gravi peccato in tribunali, exclamaret vel ingemisceret, aliis audientibus.

2° Peccata venialia, tum in genere, tum in specie; nam obligatio sigilli levitatem materiæ non patitur, *ut diximus*. Quidam tamen docent revelationem non esse, si confessarius solummodo dicat de pœnitente: Venialia tantum confessus est; quia eo ipso quod confiteatur, saltem habet peccatum veniale; sed hoc periculosum est et caute vitandum.

3° Objecta peccatorum; unde si pœnitens declaret se male locutum esse de tali puella gravida, confessarius hanc circumstantiam manifestando, etiamsi aliis

publice nota esset, contra sigillum ageret : quoad per solam confessionem illam cognoscit, tacere tenetur. Hinc eos *Billuart* affirmat increpandos esse qui, orto scandalo publico, dicunt, ut frequens est, aures suas in confessionali continuo vexari allocutionibus contra istud peccatum.

4° Complices juste vel injuste in confessione detecti, et circumstantiæ etiam non necessariae, sed quas pœnitens errore putavit esse declarandas. Alia vero in tribunali narrata, sed ad confessionem non pertinentia, sub sigillo non cadunt.

5° Pœnitentia injuncta; si enim gravis sit, qualis pro mortali peccato solet imponi, revelatio illius pœnitentem infamaret et sacramentum odiosum redderet. Similiter nec pœnitentis indispositionem, nec absolutionis denegationem revelare licet.

6° Defectus naturales, ut illegitimitas natalium, negotiorum domesticorum implicatio et quidquid pœnitenti molestum est, vel tale ab ipso reputatur et ex sola confessione cognoscitur, sub sigillo obsignatur : unde qui ex confessione novit famulam furare pecuniam, arcam obserrare non potest; qui didicit mortem sibi strui, nihil facere aut omittere potest quod molestum pœnitenti esse posset, nisi ab eo licentiam obtinisset.

Cum sigillum in favorem pœnitentis institutum fuerit, narrare quæ ipsi molesta esse nequeunt, fractio sigilli non est; ea ratione excusantur magni viri confessarii qui testati sunt se nihil grave in tota vita alienjus sancti invenisse, quemadmodum fecit *Bellarminus* relative ad sanctum Aloysium a Gonzaga. Nec tamen, extra necessitatem, sic loquendum est, propter periculum revelationis indirectæ respectu aliorum, de quibus tale testimonium reddi non posset, et ne aliqua inde suboriatur suspicio quod sigillum aliquando violari possit.

Idcirco caveant confessarii ne passim inter se loquantur, absque necessitate, de rebus ad confessionem pertinentibus, et nunquam id faciant coram laicis, qui in hac materia facile scandalizantur.

SECTIO TERTIA. — De iis qui ad sigillum obligantur.

Hac obligatione obstringuntur primario confessarius, et secundario ii omnes qui confessionis sacramentalis fiunt participes : hoc quippe ex institutione sacramenti sequitur. Hinc ad servandum illud secretum tenentur :

1° Non solum verus confessarius, sed et fictus, ut laicus fingens se esse sacerdotem, et confessionem excipiens : nam confessio ex parte pœnitentis fit in ordine ad sacramentum ;

2° Interpres cum pœnitente et confessario in ipsamet confessione communicans, et qui peccata rudis ea dictantis in ordine ad confessionem scribunt, si pœnitens id faciat ex quadam necessitate, non vero ex libera electione ; quo in casu scribentes ex obligatione naturali tantum ad secretum tenerentur ;

3° Qui peccata alicujus se accusantis voluntarie vel involuntarie audivit ;

4° Ii quibus revelatio confessionis facta fuisset, sive cum licentia pœnitentis, sive quolibet alio modo, etiamsi notitia ad innumeros pervenisset, quia cum onere sibi annexo sic pervadit ;

5° Juxta multos, qui industria vel casu legit scriptum peccata in ordine ad confessionem descripta continens, quia velut instrumentum confessionis sacramentalis habetur. Hic eadem admittenda est restrictio ac in numero 2° ;

6° Confessarius cui pœnitens de rebus ad confessiones suas attentibus, extra confessionem, loquitur : non vero alii, sive laici sive sacerdotes, quibus fideles res conscientiae ad quærendam consolationem vel ad petenda consilia aperiunt ; tunc enim nullus est respectus ad confessionem sacramentalem ; igitur solum naturale secretum debetur : at si pœnitens eos in ordine ad confessionem consuleret, petendo, v. g., modum hæc vel illa peccata declarandi, quidam volunt inde procreari obligationem sigilli : sic *P. Antoine, Concina, Collet* et *Billuart*, contra multos alios qui contendunt ibi solam adesse obligationem naturalem.

Quæritur 1.º an ipse pœnitens obligatione sigilli teneatur.

R. Negative. Nam sigillum in ipsius favorem fuit institutum : in tantum igitur ad secretum naturale tenetur, in quantum seipsum infamare, vel cum detrimento confessarii aut sacramenti loqui non debet.

Quæritur 2.º an confessarius quandoque loqui possit cum pœnitente de ipsius confessione.

R. Potest in tribunali Pœnitentiæ, sed discrete, ne illum offendant : at extra sacrum tribunal, ne ullum quidem verbum dicere potest absque pœnitentis licentia. Ex licentia autem ipsius spontanea et plene libera, loqui potest de confessione ejus, non solum cum ipso, sed et cum alio, dummodo fines licentiæ non excedat. Notandum quippe est hanc licentiam a sola voluntate pœnitentis pendere, et ideo limitari vel ad nutum revocari posse.

Quæritur 3.º an confessarius aliquando uti possit notitia ex confessione accepta.

R. 1.º Si rem aliunde quam per confessionem noscat, ea sub hoc respectu uti potest, dicendo se eam vidisse, vel tali aut tali via cognovisse. Si vero per solam confessionem eam cognoscat, nunquam ea notitia uti potest, si subsit periculum revelationis directæ vel indirectæ, aut gravaminis realis aut æstimati pœnitenti vel alteri advenientis : hoc ex natura sigilli sequitur.

Hinc superior cognitione per confessionem obtenta uti non potest ad exercendos actus pœnitenti vel alteri ingratos, v. g., ut vultum austeriorem ei ostendat, durius eum alloquatur, colloquium ejus fugiat aut ægre ferat, licentiam exeundi ei recuset, vel suffragium neget, cum ad ordines, ad officium vel ad pastoratum non promoveat, ut res suas diligentius servet, seras mutet, claves apud se custodiat, fenestram claudat, etc. Unde Clemens VIII, decreto diei 26 maii, anni 1594, mandavit ut, « tam superiores pro tempore existentes quam confessarii qui » postea ad superioris gradum fuerint promoti, caveant » diligentissime ne ea notitia quam de aliorum peccatis » in confessione habuerint, ad externam gubernationem » utantur. »

R. 2.º Si nullum sit periculum revelationis aut gravaminis, sive pœnitenti, sive alteri, scientia ex confessione hausta uti licitum est; quia tunc nihil est quod reverentiæ sacramento debitæ adversetur, vel pœnitenti obesse possit. Unde confessarii notitia per confessionem accepta uti possunt ad orandum pro pœnitentibus, ad studendum, ad consulendum, ad sibi invigilandum ne in similes casus labantur, ad benignius eos suscipiendos, ad speciales gratias eis concedendas; in hac enim agendi ratione nihil sacramentum reddit odiosum, nec gravamen imponit pœnitenti aut alteri,

CAPUT OCTAVUM.

DE EFFECTIBUS SACRAMENTI PŒNITENTIÆ.

Præcipuus hujus sacramenti effectus est remissio peccatorum mortalium et venialium, sive quoad culpam, sive quoad reatum pœnæ æternæ, non semper remissa pœna temporali : talem ex natura sua habere effectum probavimus.

Certum est insuper illud producere gratiam sacramentalem sibi propriam, quæ duo importat, scilicet 1.º gratiam sanctificantem ex se peccata remittentem, et 2.º jus gratias speciales ad perseverandum necessarias suscipiendi. Hæc propositio, ab omnibus theologis admissa, constat tum ex Tractatu de Sacramentis in genere, tum ex dictis in præsentis Tractatu : peccata enim remitti non possunt nisi per effusionem gratiæ sanctificantis in animam.

Duo nunc supersunt paucis verbis expendenda, videlicet 1.º an peccata remissa per lapsum in novum peccatum redeant, et 2.º an merita autem peccatum acquisita, per sacramentum Pœnitentiæ reviviscant.

Quæritur 1.º an ipse pœnitens obligatione sigilli teneatur.

R. Negative. Nam sigillum in ipsius favorem fuit institutum : in tantum igitur ad secretum naturale tenetur, in quantum seipsum infamare, vel cum detrimento confessarii aut sacramenti loqui non debet.

Quæritur 2.º an confessarius quandoque loqui possit cum pœnitente de ipsius confessione.

R. Potest in tribunali Pœnitentiæ, sed discrete, ne illum offendat : at extra sacrum tribunal, ne ullum quidem verbum dicere potest absque pœnitentis licentia. Ex licentia autem ipsius spontanea et plene libera, loqui potest de confessione ejus, non solum cum ipso, sed et cum alio, dummodo fines licentiæ non excedat. Notandum quippe est hanc licentiam a sola voluntate pœnitentis pendere, et ideo limitari vel ad nutum revocari posse.

Quæritur 3.º an confessarius aliquando uti possit notitia ex confessione accepta.

R. 1.º Si rem aliunde quam per confessionem noscat, ea sub hoc respectu uti potest, dicendo se eam vidisse, vel tali aut tali via cognovisse. Si vero per solam confessionem eam cognoscat, nunquam ea notitia uti potest, si subsit periculum revelationis directæ vel indirectæ, aut gravaminis realis aut æstimati pœnitenti vel alteri advenientis : hoc ex natura sigilli sequitur.

Hinc superior cognitione per confessionem obtenta uti non potest ad exercendos actus pœnitenti vel alteri ingratos, v. g., ut vultum austriorem ei ostendat, durius eum alloquatur, colloquium ejus fugiat aut ægre ferat, licentiam exeundi ei recuset, vel suffragium neget, cum ad ordines, ad officium vel ad pastoratum non promoveat, ut res suas diligentius servet, seras mutet, claves apud se custodiat, fenestram claudat, etc. Unde Clemens VIII, decreto diei 26 maii, anni 1594, mandavit ut, « tam superiores pro tempore existentes quam confessarii qui » postea ad superioris gradum fuerint promoti, caveant » diligentissime ne ea notitia quam de aliorum peccatis » in confessione habuerint, ad externam gubernationem » utantur. »

R. 2.º Si nullum sit periculum revelationis aut gravaminis, sive pœnitenti, sive alteri, scientia ex confessione hausta uti licitum est; quia tunc nihil est quod reverentiæ sacramento debitæ adversetur, vel pœnitenti obesse possit. Unde confessarii notitia per confessionem accepta uti possunt ad orandum pro pœnitentibus, ad studendum, ad consulendum, ad sibi invigilandum ne in similes casus labantur, ad benignius eos suscipiendos, ad speciales gratias eis concedendas; in hac enim agendi ratione nihil sacramentum reddit odiosum, nec gravamen imponit pœnitenti aut alteri,

CAPUT OCTAVUM.

DE EFFECTIBUS SACRAMENTI PŒNITENTIÆ.

Præcipuus hujus sacramenti effectus est remissio peccatorum mortalium et venialium, sive quoad culpam, sive quoad reatum pœnæ æternæ, non semper remissa pœna temporali : talem ex natura sua habere effectum probavimus.

Certum est insuper illud producere gratiam sacramentalem sibi propriam, quæ duo importat, scilicet 1.º gratiam sanctificantem ex se peccata remittentem, et 2.º jus gratias speciales ad perseverandum necessarias suscipiendi. Hæc propositio, ab omnibus theologis admissa, constat tum ex Tractatu de Sacramentis in genere, tum ex dictis in præsentis Tractatu : peccata enim remitti non possunt nisi per effusionem gratiæ sanctificantis in animam.

Duo nunc supersunt paucis verbis expendenda, videlicet 1.º an peccata remissa per lapsum in novum peccatum redeant, et 2.º an merita autem peccatum acquisita, per sacramentum Pœnitentiæ reviviscant.

ARTICULUS PRIMUS.

AN ITA DELEANTUR PECCATA UT PER NOVUM PECCATUM
NON REDEANT.

PROPOSITIO.

*Peccata semel remissa per lapsum in novum peccatum non
redeunt simpliciter.*

*Prob. Scriptura sacra. Ezech. XVIII, 21 : Si impius
egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis... omnium ini-
quitatum ejus quas operatus est non recordabor. Rom. IX,
29 : Sine pœnitentia sunt dona Dei : at si peccata revivis-
cerent, Deus recordaretur iniquitatum, et ipsius dona non
essent sine pœnitentia : ergo. Ita omnes theologi.*

Si autem mulier vidua de Sarepta dicat Eliæ, III Reg.
XVII, 18 : *Quid mihi et tibi, vir Dei : ingressus es ad me ut
rememorarentur iniquitates meæ...?* si Tobias dicat Deo,
Tob. III, 3 : *Domine, ne reminiscaris delicta mea, vel pa-
rentum meorum ;* si Psalmista oret, dicens, Ps. LXXVIII, 8 :
Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum : hæc
aliaque similia intelligenda sunt de pœnis temporalibus
quæ pro peccato jam remisso infligi possunt ; minime
vero ostendunt peccata, sive quoad maculam, sive quoad
reatum pœnæ æternæ redire.

Diximus non redeunt simpliciter, quia redeunt secun-
dum quid, eo sensu quod peccatum, post obtentam justi-
ficationem admissum, sit majus et magis a Deo puniendum.

ARTICULUS SECUNDUS.

AN MERITA ANTE PECCATUM ACQUISITA, PER PœNITENTIAM
REVIVISCANT.

*Notandum est quadruplicis generis distingui opera, sci-
licet viva, mortua, mortifera et mortificata.*

Opera viva ea sunt quæ fiunt in statu gratiæ cum debi-
tis conditionibus ut gloriam æternam mereantur : mortua,
sunt illa quæ, licet bona et supernaturalia, præmium cœ-

don, Barrow, Blancsford, etc.; ex Germanis Molanus apud
Bossuet, Leibnitz, expresse in syst. Theol., p. 348, Less,
Young. Vid. P. Perrone, de Purgatorio.

PROPOSITIO.

Existit purgatorium.

Prop. Illa propositio tenenda est quæ est de fide, pro-
batur Scriptura sacra, SS. Patribus, traditione et ratione ;
atqui propositio nostra est de fide, etc.

1º *Est de fide.* Sic enim definita fuit in Conc. Trid.,
sess. 6, can. 30 : « Si quis, post acceptam justificationis
» gratiam, cuilibet peccatori pœnitenti ita culpam remitti,
» et reatum æternæ pœnæ deleri dixerit, ut nullus rema-
» neat reatus pœnæ temporalis exsolvendæ, vel in hoc sæ-
» culo, vel in futuro, in purgatorio, antequam ad regna
» cœlorum aditus patere possit ; anathema sit. » Ergo.

2º *Prob. Scriptura sacra.* II Mach. XII, 43, Judas Ma-
chabæus, cum quidam Judæi in prælio adversus Gorgiam
cecidissent, facta collatione, *duodecim millia drachmas
argenti misit Jerosolyam offerri pro peccatis mortuorum
sacrificium, bene et religiose de resurrectione cogitans.* Dein-
de v. 46 : *Sancta ergo et salubris est cogitatio pro defunc-
tis eorare ut a peccatis solvantur.*

Unde sic : Sacrificium et preces inservire possunt mor-
tuis ut a peccatis solvantur ; sed inservire non possunt
beatis qui non habent peccata solvenda, nec damnatis qui,
fatentibus adversariis, a peccatis liberari nequeunt : ergo
existit purgatorium.

Neque dicant hæretici libros Machabæorum non esse
canonicos ; cum enim in primis Ecclesiæ sæculis a Græcis
et a Latinis inter libros canonicos annumerati fuerint, ut
constat testimoniis Tertull., S. Cypriani, Luciferi Calarit.,
S. Aug., conc. Carth. III, can. 47, concil. Romani sub
Gelasio celebrati, Innocentii I in Epist. ad Exuperium, etc.,
eorum *canonicitas* in dubium merito revocari non potest.
Aliunde, etsi concederetur illos non esse canonicos, saltem
negari non potest esse antiquissimos, et cuncta exemplaria,

sive Latina, sive Græca, sive Syriaca, eodem modo textum supra citatum exprimere : ergo fidem Judæorum sicut et Christianorum circa purgatorii existentiam testantur. Ergo.

Matth. XII, 32 : *Quicumque verbum dixerit contra Filium hominis, remittetur ei : qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro.* Christus loqui debuit modo intelligibili : porro verba ista, *neque in hoc sæculo, neque in futuro*, non habent sensum intelligibilem, si Apostoli credidissent, nulla remitti peccata in futuro sæculo. Quid sentiremus de homine dicente : Non nubam, neque in hoc sæculo, neque in futuro? Insulse loqueretur, quia supponeret posibles esse nuptias in altera vita : ergo similiter insane locutus fuisset Christus. Ergo.

Alia eruitur probatio ex I Cor. III, 15, ubi Apostolus dicit alios in die iudicii mercedem statim recepturos, et alios detrimentum passuros; salvandos tamen, sed quasi per ignem. Ergo 2º.

3º *Prob. SS. Patribus. Tertull.*, lib. de Monogamia, cap. 10, loquens de vidua, dicit : « Pro anima ejus (coniugis defuncti) orat et refrigerium interim adpostulat. »

S. Epiphanius, Hæresi 75, n. 7 et 8 : « Quæ pro mortuis concipiuntur preces, eis utiles sunt; necessario facere illud Ecclesiam dico, quæ traditum sibi ritum illum a majoribus acceperit. »

S. Aug., Serm. 172 : « Orationibus sanctæ Ecclesiæ, et sacrificio salutaris, et eleemosynis quæ pro eorum spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adjuvari, ut cum eis misericordius agatur a Domino, quam eorum peccata meruerunt : hoc enim a Patribus traditum universa observat Ecclesia. »

Plures alii Patres citari possent. *S. Epiphanius* et *S. Augustini* testimonia probant morem pro defunctis exorandi ipsorum tempore fuisse antiquum, id est, a Judæis transmissum Christianis, et in Ecclesia universalem : insuper *S. Aug.*, integrum fecit librum, de cura pro mortuis gerenda, et ipse pro matre defuncta oravit eamque orationi-

bus et sacrificiis lectorum suorum commendat, l. 9 Conf., cap. 13. Ergo 3º.

4º *Traditione.* Præter ea enim quæ retulimus et quæ traditionis existentiam, tum apud Christianos, tum apud Judæos ostendunt, sequentia addi possunt : Græci Latinis in hoc dogmate consenserunt in concil. Florentino; in eorum liturgia, sicut in nostra, oratur pro defunctis; imo in omnibus liturgiis ecclesiarum Orientalium, etiam antiquissimis et quæ ad ipsos Apostolos ascendunt, idem statuitur. Nec non dissentiunt Judæi recentiores, ut ex libris Rabbiorum ostendunt *Serarius* et *Genebrardus*. Pro mortuis orant Islamitæ.

Plus minusve expresse eadem doctrina de purgatorio habetur apud veteres tum Græcos, tum Romanos, ut videre est apud *Clem. Alex.* de Stoicis, et apud alios. De Persis idem refert *Eusebius*, præp. Evang., Zoroastrum citans. Suffragia pro mortuis admittunt Indi, ut patet ex variis relationibus itinerum.

5º *Ratione.* Constat, remissa culpa, non semper remitti pœnam temporalem : si quis ergo cum pœna temporali non soluta, aut cum aliquo peccato veniali decedat, non statim introibit in regnum cœlorum, nec damnatur : ergo debet esse locus in quo pœnas debitas patiens mundabitur : ergo, etc. Aliunde, etc. Ergo.

Inter rationes ab hæreticis contra dogma catholicum allegatas, objicitur 1º vocem *purgatorium* in Scriptura sacra non inveniri; 2º in Scriptura duos tantum exprimi status hominum è vita decedentium; 3º Græcos a Latinis in pluribus dissentire.

Verum 1º quid refert quod vox *purgatorium* in Scriptura non inveniatur, si res ipsa reperiatur? Certe vox *consubstantialis* non invenitur in Scriptura, nec vox *Trinitas*, et tamen eas admittunt Protestantes. 2º Scriptura duos tantum exprimit status hominum in altera vita post ultimum iudicium, ut in Matth. xxv, 34 et 41, scilicet, statum beatorum et statum damnatorum; sed alibi, ut ostendimus, supponit existere locum inter utrumque medium, in quo mortui adjuvari possunt. 3º Græci a Latinis dis-

sentiant circa naturam poenarum quibus animæ justæ plectuntur in purgatorio, non vero circa illarum existentiam. Ergo.

Duo puncta tantum ab Ecclesia fuerunt definita tanquam de fide catholica, scilicet, dari purgatorium et animas ibi detentas fidelium suffragiis, et potissimum salutari altaris sacrificio adjuvari: cætera liberæ theologorum discussioni relinquuntur.

Quæritur 1º quæ sit natura poenarum in purgatorio luendarum.

R. Juxta omnes, duplex est poena in purgatorio, una damni quæ est retardatio visionis beatificæ, et altera sensus. Hæc autem, secundum Græcos, per labores et dolores acerbos causatur: verum constans Latinorum sententia est, in purgatorio esse ignem materialem similem igni infernali, et ideo Ecclesiam pro animabus fidelium orantem, non petere tantum locum lucis et pacis, sed et refrigerii, videlicet contra ignis ardorem. Unde *S. Thomas* docet poenam purgatorii quamlibet poenam hujus vitæ excedere, quamvis poenis inferni æquiparari non debeat, propter amicitiam Dei, spem obtinendi gloriam æternam et resignationem patientium.

Non æquales sunt poenæ, sive in intensitate, sive in duratione, pro omnibus, quia non omnes eadem habent debita divinæ justitiæ solvenda. Hinc *S. Bonaventura* et *Bellarminus* dixerunt maximam purgatorii poenam maximam hujus vitæ poena esse graviolem, non vero minimam purgatorii poenam maxima hujus vitæ majorem esse.

Incertum est an daemones justos in purgatorio torqueant; graves theologum cum *S. Thoma* negant: affirmat vero *S. Bernardus* cujus sententiæ favent liturgiæ, in quibus petitur a Deo ut animas illas liberet de ore leonis.

Quæritur 2º ubinam sit purgatorium.

R. Commuiter docetur illud esse in visceribus terræ, prope infernum. Attamen *S. Thomas* dicit animas extra hunc locum, Deo ita permittente, aliquando purgari et in terra divagari, vel ad vivorum instructionem, vel ad mortuorum subventionem.

Ut certum habetur infernum esse subterraneum. Alius est locus etiam subterraneus, ab inferno et a purgatorio valde probabilius distinctus, quem habitant qui cum solo peccato originali mortui sunt.

Quæritur 3º quanto tempore animæ justorum in purgatorio detineantur.

R. Hoc prorsus ignoratur, Alexander VII sequentem damnavit propositionem: « Annum legatum pro anima » relictum non durat plus quam per decem annos. »

S. Aug. matrem suam triginta annos post mortem ejus sacrificiis et orationibus lectorum suorum commendabat; Ecclesia celebrat anniversaria ante plura sæcula pro quibusdam fidelibus in particulari condita: ergo fieri potest ut animæ diutissime maneant in purgatorio, et plures hæc verba I Petr. III, 19 et 20: *In quo et his qui in carcere erant spiritibus veniens, prædicavit; qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei poenitentiam in diebus Noe cum fabricaretur arca,* interpretantur de animabus in purgatorio detentis a tempore diluvii usque ad descensum Christi in inferos, id est, per duo millia annorum et amplius.

Quomodo autem mundabuntur qui in fine sæculorum cum debitis temporalibus decedent, prorsus ignoramus: Deus, cujus scientia est infinita, non carebit medio poenas proportionatas eis infligendi.

Quæritur 4º an animæ in purgatorio detentæ, certæ sint de salute sua.

R. Affirmative, idque ob revelationem ipsis factam in judicio particulari, et quia, ex speciali Dei protectione, confirmatæ sunt in gratia: mereri quidem non possunt, sed etiam peccare nequeunt. Unde si Ecclesia, orans pro illis, postulet ut liberentur de poenis inferni, ne absorbeat eas Tartarus, ne cadant in obscurum, etc., hoc est quia eas sibi et Deo repræsentat tanquam ex corpore exeuntes.

Quæritur 5º an animæ in purgatorio orare possint.

R. Quamvis illæ animæ mereri aut satisfacere nequeant, quia sunt in termino, actus virtutis, v. g., fidei, spei, charitatis, et patientiæ exercere possunt; similiter et orando,

aliquid a Deo impetrare valent, sive pro seipsis, v. g., aliquam remissionem pœnæ, ut fere omnes fatentur: sive, juxta multos, pro vivis, maxime pro illis qui orant pro ipsis, quia nobiscum sunt in communione sanctorum. Hinc nihil obstat, in ea sententia, quominus istæ animæ in privatis orationibus invocentur, sicut preces justorum viventium utiliter petuntur.

Queritur 6º an animæ in purgatorio detentæ, suffragiis vivorum adjuvari possint.

R. De fide est eas adjuvari posse: hoc constat ex conc. Florent., decreto de Purgatorio, et ex Conc. Trid., sess. 22, cau. 3, et sess. 25, decreto de Purgatorio, ubi definit « purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili altaris sacrificio juvari. »

Aliunde dogma istud cum articulo symboli, de communione sanctorum, conjunctum est et perpetua ac universali Ecclesiæ praxi probatur, ut testimoniis in propositione de existentia purgatorii allatis, et ex multis aliis quæ offerri possent, innotescit. Ergo,

Bona opera quibus animæ in Purgatorio adjuvari possunt, prout exponuntur in conc. Florent., sunt: « Missarum sacrificia, orationes, eleemosynæ et alia pietatis officia. » His adjungenda est indulgentia, quando ita conceditur ut defunctis applicari possit.

Sacrificium missæ et officium nomine Ecclesiæ celebratum, defunctis prosunt, licet a sacerdote in peccato mortali existente offerantur, quia hæc opera ex ipsius dispositione efficaciam suam non habent. Contra vero, orationes, jejunia aliaque opera personalia in statu peccati peracta, defunctis inservire nequeunt, quia non sunt viva, nec Deo grata.

Determinare non possumus qua mensura suffragia vivorum, etiam præstantissima, ut sacrificium missæ, pœnam in Purgatorio solvendam minuant, nec quo modo illorum valor defunctis applicetur; hoc a multis circumstantiis pendere potest, v. g., a natura peccatorum pro quibus pœna solvenda est, a voluntate pœnitentiam agendi quam

habuerunt defuncti, a sollicitudine qua movebantur viventes erga alios defunctos, a dispositionibus offerentium et orantium, etc.

CAPUT DECIMUM.

DE INDULGENTIS.

Indulgentia recte definiri potest: *Remissio pœnæ temporalis, peccatis actualibus jam remissis quoad culpam debitæ, extra sacramentum Pœnitentiæ facta ab eis qui habent potestatem thesaurum Ecclesiæ spirituales dispensandi.*

Dividitur 1º in plenariam et partialem. Indulgentia plenaria ea est quæ omnem pœnam peccatis debitam remittit: unde qui eam perfecte lucratus, statim decederet, in regnum celorum introiret. Indulgentia partialis ita vocatur, quia partem tantum, majorem vel minorem, pœnæ temporalis remittit.

Dividitur 2º in temporalem et in perpetuam. Indulgentia temporalis ea est quæ per aliquod tempus lucranda proponitur, et adveniente termino præfixo expiratur: est vero perpetua, quando indefinite concessa est; non cessat nisi per revocationem sufficienter manifestatam.

Dividitur 3º in localem, realem et personalem. Indulgentia localis illa est quæ affixa est loco, v. g., alicui ecclesiæ, capellæ, B. Mariæ; realis ea est quæ nonnullis objectis portabilibus, v. g., coronis, annexa est; indulgentia personalis illa est quæ uni vel pluribus personis annectitur: tales sunt indulgentiæ confraternitatibus concessæ quas confratres ubique lucrari possunt.

Breviter nobis dicendum est 1º de potestate Ecclesiæ concedendi indulgentias; 2º de iis qui hanc habent potestatem; 3º de causis ad quas licet indulgentias concedere; 4º de natura indulgentiarum; 5º de thesauro indulgentiarum; 6º de illarum efficacia, et 7º de conditionibus ad eas lucrandas requisitis.

aliquid a Deo impetrare valent, sive pro seipsis, v. g., aliquam remissionem pœnæ, ut fere omnes fatentur: sive, juxta multos, pro vivis, maxime pro illis qui orant pro ipsis, quia nobiscum sunt in communione sanctorum. Hinc nihil obstat, in ea sententia, quominus istæ animæ in privatis orationibus invocentur, sicut preces justorum viventium utiliter petuntur.

Queritur 6º an animæ in purgatorio detentæ, suffragiis vivorum adjuvari possint.

R. De fide est eas adjuvari posse: hoc constat ex conc. Florent., decreto de Purgatorio, et ex Conc. Trid., sess. 22, cau. 3, et sess. 25, decreto de Purgatorio, ubi definit « purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili altaris sacrificio juvari. »

Aliunde dogma istud cum articulo symboli, de communione sanctorum, conjunctum est et perpetua ac universali Ecclesiæ praxi probatur, ut testimoniis in propositione de existentia purgatorii allatis, et ex multis aliis quæ offerri possent, innotescit. Ergo,

Bona opera quibus animæ in Purgatorio adjuvari possunt, prout exponuntur in conc. Florent., sunt: « Missarum sacrificia, orationes, eleemosynæ et alia pietatis officia. » His adjungenda est indulgentia, quando ita conceditur ut defunctis applicari possit.

Sacrificium missæ et officium nomine Ecclesiæ celebratum, defunctis prosunt, licet a sacerdote in peccato mortali existente offerantur, quia hæc opera ex ipsius dispositione efficaciam suam non habent. Contra vero, orationes, jejunia aliaque opera personalia in statu peccati peracta, defunctis inservire nequeunt, quia non sunt viva, nec Deo grata.

Determinare non possumus qua mensura suffragia vivorum, etiam præstantissima, ut sacrificium missæ, pœnam in Purgatorio solvendam minuant, nec quo modo illorum valor defunctis applicetur; hoc a multis circumstantiis pendere potest, v. g., a natura peccatorum pro quibus pœna solvenda est, a voluntate pœnitentiam agendi quam

habuerunt defuncti, a sollicitudine qua movebantur viventes erga alios defunctos, a dispositionibus offerentium et orantium, etc.

CAPUT DECIMUM.

DE INDULGENTIIS.

Indulgentia recte definiri potest: *Remissio pœnæ temporalis, peccatis actualibus jam remissis quoad culpam debitæ, extra sacramentum Pœnitentiæ facta ab eis qui habent potestatem thesaurum Ecclesiæ spirituales dispensandi.*

Dividitur 1º in plenariam et partialem. Indulgentia plenaria ea est quæ omnem pœnam peccatis debitam remittit: unde qui eam perfecte lucratus, statim decederet, in regnum celorum introiret. Indulgentia partialis ita vocatur, quia partem tantum, majorem vel minorem, pœnæ temporalis remittit.

Dividitur 2º in temporalem et in perpetuam. Indulgentia temporalis ea est quæ per aliquod tempus lucranda proponitur, et adveniente termino præfixo expiratur: est vero perpetua, quando indefinite concessa est; non cessat nisi per revocationem sufficienter manifestatam.

Dividitur 3º in localem, realem et personalem. Indulgentia localis illa est quæ affixa est loco, v. g., alicui ecclesiæ, capellæ, B. Mariæ; realis ea est quæ nonnullis objectis portabilibus, v. g., coronis, annexa est; indulgentia personalis illa est quæ uni vel pluribus personis annectitur: tales sunt indulgentiæ confraternitatibus concessæ quas confratres ubique lucrari possunt.

Breviter nobis dicendum est 1º de potestate Ecclesiæ concedendi indulgentias; 2º de iis qui hanc habent potestatem; 3º de causis ad quas licet indulgentias concedere; 4º de natura indulgentiarum; 5º de thesauro indulgentiarum; 6º de illarum efficacia, et 7º de conditionibus ad eas lucrandas requisitis.

ARTICULUS PRIMUS.

DE POTESTATE ECCLESIE CONCEDENDI INDULGENTIAS.

Hanc potestatem plus minusve directe negarunt Valdenses, Wiclefistæ, et deinde *Lutherus*, ac post ipsum cuncti Protestantes. Contra quos sit

PROPOSITIO.

Existit in Ecclesia potestas concedendi indulgentias.

Prob. Illa propositio negari non potest, quæ est de fide, ac probatur Scriptura sacra et traditione: atqui propositio nostra est de fide, probatur, etc.

1° *Est de fide.* Sic enim definita fuit in Conc. Trid., sess. 25, decreto de Indulgentiis: « Sacrosancta synodus » indulgentiarum usum christiano populo maxime salutarem et sacræ conciliorum auctoritate probatum, in » Ecclesia retinendum esse docet et præcipit, eosque anathemate damnat, qui aut inutiles esse asserunt, vel eas concedendi in Ecclesia potestatem esse negant. » Duo igitur fide catholica constant, scilicet 1° Ecclesiam habere potestatem concedendi indulgentias, et 2° eas populo christiano esse salutaris. Ergo 1°.

2° *Prob. Scriptura sacra.* Matth. XVI, 19: *Tibi dabo claves regni cælorum, et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cælis; et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cælis;* et VIII, 18: *Quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cælo.* Unde sic: Ecclesia habet potestatem, sine ulla restrictione, aperiendi cælum, solvendo vincula quæ ingressum ejus impediunt: atqui penam temporalem peccatis remissis debita, est vinculum ingressum cæli impediens: ergo.

Ea potestate B. Paulus utens erga incestuosum Corinthium quem in vindictam criminis publica penitentia affecerat, reliquam penam in persona Christi indulsit, ne abundantiori tristitia absorberetur, II Cor. II, 7. Ergo 2°.

3° *Prob. Traditione.* Ex monumento novissime reperto et

in lucem edito (*monuments inédits sur sainte Marie Madeleine*, t. 2, p. 627), Benedictus IX, annò 1040, per bullam confirmavit indulgentiam plenariam, antea et probabiliter a pluribus sæculis, visitationi ecclesiæ sancti Victoris Massiliensis affixam. Versus finem ejusdem sæculi, Urbanus II, in concilio Claromontano, annò 1095, longe ante Valdenses, plenariam concessit indulgentiam iis qui crucem adversus infideles sumerent; nemo redarguit Pontificem eo quod talem exerceret potestatem: ergo tunc constans et universalis erat traditio circa illud punctum. In præcedentibus autem sæculis nullum deprehenditur vestigium institutionis hujus praxis: videmus e contra, in variis temporibus, quasdam indulgentiarum species in usu; summi Pontifices et episcopi pœnitentias canonicas sæpius relaxabant, modo propter aliquam compensationem minorem, modo ad commendationem martyrum. Dicitur autem non posset has relaxationes in commodum mere temporale cessisse nec solvise coram Deo, quod tamen asserere non dubitant Protestantes. Nam, ut ait *S. Thomas*, « Ecclesia hujusmodi indulgentias faciens magis damnificaret quam adjuvaret; quia remitteret ad graviores pœnas, scilicet purgatorii, absolvendo » a pœnitentiis injunctis. » Græci usum indulgentiarum non exprobraverunt Latinis, et ipsi indulgentias concedunt. Ergo 3°.

4° *Prob. ratione.* In Ecclesia est potestas ligandi per satisfactionem pro pœnis temporalibus impositam. Inde facile concipitur solvendi pro iisdem pœnis potestatem Ecclesiæ a Christo concedi potuisse.

Negari non potest plures olim irrepsisse abusus in concedendis indulgentiis, unde hæretici immerito sumpserunt occasionem adversus rem ipsam insurgendi: ipsis respondendum est per verba sacri Concilii Tridentini, quod, « in his concedendis (indulgentiis) moderationem, juxta » veterem et probatam in Ecclesia consuetudinem, » adhiberi cupit, ne, nimia facilitate, ecclesiastica disciplina enervetur; » sess. 25, Decret. de Indulgentiis. Abusus ergo de quibus conquesti sunt novatores, non im-

putandi sunt Ecclesiæ cuius doctrina semper fuit sancta, sed hominibus et præsertim quæstoribus, ut ipsum Concil. Trid. satis indicat in decreto citato.

Animadverti potest quantum sibi contradicant Protestantes, qui, dum agitur de satisfactione, nullam imponi volunt, suamque credulitatem catholicis exprobrant, laxitatem vero nimiam, dum agitur de indulgentiis.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE HIS QUI HABENT POTESTATEM CONCEDENDI INDULGENTIAS.

Hæc potestas non est ordinis, sed jurisdictionis; competit:

1° Summo Pontifici respectu omnium fidelium; ille enim solus habet jurisdictionem universalem;

2° Episcopis qui jure communi easdem concedere possunt indulgentias diocesis suis quas summus Pontifex cunctis fidelibus; sed concil. Lateran. IV, anno 1215, statuit, can. 62, quod deinceps annum duntaxat concedere possint die consecrationis ecclesiæ, et in quibuscumque aliis circumstantiis quadraginta dies tantum.

3° Papa vel alius episcopus electus et canonice institutus, licet non ordinatus, indulgentias concedere potest quia jurisdictionem habet. Episcopus, e contra, dimissus, vel *in partibus infidelium*, potestatem concedendi indulgentias non habet, quia caret jurisdictione.

4° Delegatus ad hoc easdem concedere potest indulgentias ac ille a quo fuit delegatus; apud omnes enim in confesso est actus jurisdictionis per delegatos exerceri posse.

5° Cum episcopi non habeant jurisdictionem in extraneos, solis diocesis indulgentias directe concedere possunt: si vero indulgentiam alicui loco affixissent, extranei eam consequerentur, opus determinatum perficiendo.

6° Cardinales centum dies concedere possunt in ecclesiis quarum sunt titulares, festis solemnibus, quando divinis officiis assistunt.

7° Legati a latere septem annos et septem quadragenas in terris suæ jurisdictionis concedere possunt. Verum hanc potestatem in Gallia exercere nequeunt, nisi specialem ad hoc obtinuerint delegationem, ut habuit cardinalis Caprara, anno 1802.

8° Vicarii generales, juxta multos, indulgentias concedere non possunt sine speciali delegatione Papæ vel episcopi.

ARTICULUS TERTIUS.

DE CAUSIS OB QUAS LICET CONCEDERE INDULGENTIAS.

Quoniam potestas concedendi indulgentias a Deo concessa est, Papa et episcopi non sunt illius domini, sed tantum depositarii: unde illa valide uti non possunt sine justa causa, quæ duo complecti debet, nempe finem Deo gratum et opus ad consequendum hunc finem idoneum.

1° *Finem Deo gratum.* Sola autem remissio pænæ temporalis non reputatur finis legitimus, alioquin Ecclesia omnem pœnam temporalem peccatis debitam semper sine alio motivo remittere posset, quod evidenter repugnat. Similiter indulgentia valide concedi non potest ob finem mere temporalem, v. g., ad obtinendam pecuniam, nisi hæc pecunia in bonum opus cedere deberet.

Fines vero legitimi propter quos indulgentias concedere licet, sunt: 1° conversio infidelium, exstirpatio hæreseon, et exaltatio sanctæ matris Ecclesiæ; 2° augmentum pietatis inter fideles qui, frequentiori usu sacramentorum aliisve motivis et auxiliis supernaturalibus accensi, excitantur ad melius vivendum; 3° ædificatio vel reparatio alicujus ecclesiæ, fundatio nosocomii, vel alicujus religiosi instituti in honorem Dei vel sanctorum, aut in gratiam pauperum, infirmorum, etc.

2° *Opus ad assequendum hunc finem idoneum;* id est, opus quod justam habeat proportionem cum fine obtinendo. Non necesse est ut pænæ remittendæ æquivalet, alioquin indulgentia jam non esset indulgentia; neque ut sit graviter molestum; aliunde enim sufficientem ha-

bere potest proportionem, v. g., si fidem excitet, spem erigat, charitatem inflammet, etc. Similiter quædam videri possunt levia respectu singulorum, quamvis sint majora respectu communitatis, ut recitare quinquies *Pater et Ave*, ad postulandam exstirpationem hæreseon, etc.

Non est fidelium, nec simplicium sacerdotum judicare de sufficientia causæ ob quam indulgentia conceditur. Cæterum, cum indulgentia sit divisibilis, si causa ad totum non valeat, valet saltem ad partem; si autem opus præscriptum recte perficiatur, pars ista obtinebitur.

ARTICULUS QUARTUS.

DE NATURA INDULGENTIÆ.

Sensus præsentis quæstionis est an Ecclesia, concedendo indulgentias, a pœna temporali debita realiter absolvat. Contendimus illam realiter absolvere; vel enim a pœna realiter absolvit, vel tantum permittit ut bona opera per modum suffragii Deo in compensationem pœnæ offerantur: atqui posterius dici non potest; potestas enim concedendi indulgentias probatur ex verbis Christi, *Quæcumque solveritis erunt soluta*: porro hæc verba veram absolutionem indicant. Unde summi Pontifices, indulgentias concedendo, prædicta verba sæpe referunt iisque nituntur, ut potestatem suam adstruant. Ergo.

Hæc tamen proprie dicta absolutio respectu vivorum duntaxat locum habet: nam mortui in purgatorio exstantes Ecclesiæ militantis non sunt subditi: ergo realiter absolvi nequeunt. Indulgentiæ igitur per modum suffragii ipsis applicari possunt, non vero per modum absolutionis. Ita omnes theologi, et summi Pontifices aliter non loquuntur quando permittunt aliquam indulgentiam mortuis applicari; dicunt enim eam per modum suffragii applicabilem esse.

ARTICULUS QUINTUS.

DE THESAURO INDULGENTIARUM.

Nomine thesauri indulgentiarum, intelligitur super-

abundantia satisfactionum Christi et sanctorum, quæ non fuerunt applicatæ et in memoria Dei custodiuntur.

Notandum est dari discrimen inter merita et satisfactiones; merita personæ merenti sunt propria et alteri communicari non possunt; v. g., qui præclaris gestis jus ad mercedem acquisivit, efficere non potest ut alter, jus suum ei cedendo, eadem mercede dignus sit. Contra vero satisfactiones pro altero solvi possunt: v. g., Petrus centum nummos debet Paulo; si hanc summam ex proprio nomine Petri tribuam Paulo qui eam acceptet, Petrus erit liberatus in stricto rigore justitiæ. Sic Christus pro nobis satisfecit.

Certum est ipsius satisfactiones fuisse superabundantes; nam unica actio ejus satisfactoria erat valoris infiniti, et pœna temporalis peccatis hominum debita, quantacumque supponatur, est finita: ergo maxima pars satisfactionum Christi nondum fuit applicata, dispensationi Ecclesiæ committitur, et ab ea, juxta prudentiæ regulas, applicari potest.

Sancta Maria ab omni labe peccati originalis et actualis divino auxilio custodita; S. Joannes Baptista in ventre matris sanctificatus, qui tamen austeram duxit vitam et decollatus fuit, multique alii sancti Deo obtulerunt satisfactiones pœnam peccatis suis debitam longe superantes: hæc superabundantia satisfactionum, tum Christi tum sanctorum, spiritualem Ecclesiæ thesaurum et indulgentiarum fontem inexhaustum constituit. Veritas ista contra Protestantes eam negantes probatur 1º auctoritate Clementis VI, Extrav. comm. l. 3, cap. 2; 2º auctoritate Leonis X, propositionem Lutheri damnantis atque dicentis indulgentias concedi *ex superabundantia meritum Christi et sanctorum*; 3º auctoritate Pii VI, qui in bulla *Auctorem fidei*, n. 41, propositionem eundem habentem sensum quem habet propositio Lutheri, damnavit; 4º usu Ecclesiæ publice et constanter docentis thesaurum indulgentiarum ex satisfactionibus Christi et sanctorum coalescere. Hinc merito dicere possumus cum Apostolo, Rom. v, 20: *Ubi abundavit delictum, superabundavit gratia.*

ARTICULUS SEXTUS.

DE EFFICACIA INDULGENTIARUM.

Effectus indulgentiarum spectari possunt respectu vivorum et respectu mortuorum.

De efficacia indulgentiarum respectu vivorum.

Certum est 1° indulgentiam non remittere peccatum, sive mortale, sive veniale, quoad culpam: nam remissio peccati supponit mutationem voluntatis et effusionem gratiæ: at indulgentia voluntatem non mutat, nec gratiam infundit, sed tantum compensat satisfactiones justitiæ Dei a peccatore debitas, et ad solum hunc finem conceditur.

Certum est 2° eam non remittere pœnam peccatis remissis debitam, si homo relapsus sit in novum peccatum mortale: nam homo in peccato mortali constitutus cujuslibet operis vivi est incapax; nec mereri, nec satisfacere de condigno, nec igitur remissionem pœnæ per applicationem indulgentiæ obtinere potest.

3° Si quædam bullæ, indulgentias concedentes, de remissione peccatorum loquantur, hoc intelligendum est de pœna peccatis debita; vel si de peccatis, eo sensu accipiendum est quod bona opera præscripta et religiose impleta contritionem excitent, peccata venialia remittant et ad remissionem peccatorum mortalium disponant.

4° Pœnitentia olim canonibus determinata est mensura quam sequitur Ecclesia in concedenda indulgentia. Unde indulgentia Quadragesimæ, centum dierum, septem annorum, etc., est relaxatio seu remissio, non solum coram Ecclesia, sed coram Deo, pœnæ temporalis quæ expiata fuisset per quadragenam, centum dies, aut septem annos pœnitentiæ canonicæ. Quæ vero pars purgatorii huic pœnitentiæ respondeat, quis sit modus applicationis indulgentiæ, Ecclesia non definit. Quando autem conceditur indulgentia plenaria, ea intelligitur quæ ex se sufficit ad plenam remissionem pœnæ temporalis solvendæ, et quæ

illam revera remittit pro iis qui, positis debitis conditionibus, ipsam lucrantur.

Nunquam certi esse possumus nos, per plures indulgentias etiam plenarias, plenissimam obtinuisse remissionem totius pœnæ temporalis peccatis nostris debita; sæpe enim indulgentia plenaria fit partialis vel defectu causæ sufficientis, vel defectu operis fini intento proportionati, vel defectu dispositionum in agente.

Hinc 1° indulgentia ab obligatione pœnitentiæ agendi non eximit; a fortiori fidelis pœnitentiæ sacramentalem sibi injunctam propria auctoritate omittere non potest, sub prætextu quod lucratus vel lucraturus sit indulgentiam; quia hæc pœnitentia legitime imposita et acceptata, ad integritatem sacramenti pertinet, et solus sacerdos tanquam iudex eam mutare potest.

Hinc 2° Indulgentiæ centum annorum vel majores, vel quævis sint, possunt adhuc esse insufficientes ad compensandam totam pœnam temporalem quam peccator solvere tenetur; v. g., si quis millies, tum interne, tum externe iteraverit peccatum pro quo pœnitentia decennalis imponenda erat ex canonibus, certe per talem indulgentiam pœnitentiæ canonicam non compensaret; aliunde nihil probat totam pœnam temporalem peccatis debitam pœnitentia canonica deleri. Ergo.

Hinc 3° peccatores vere conversi satagere debent ut bonis operibus et indulgentiis, sive partialibus, sive plenariis, debita quibus erga divinam justitiam astringuntur, quotidie minuant, atque penitus compensent in hac vita, ne in carcerem purgatorii missi, inde non exeant donec novissimum solverint quadrantem.

De efficacia indulgentiarum respectu mortuorum.

Certum est indulgentiam applicari posse defunctis in purgatorio detentis eisque prodesse; et, juxta Sylvium, Suppl. q. 71, art. 10, hæc propositio ad fidem pertinet. Etenim 1° Ecclesia ubique concedit indulgentias, declarans eas applicabiles esse defunctis: ergo credit eas de-

functis prodesse. 2° Leo X damnavit, anno 1520, propositionem Lutheri qui contendebat indulgentias defunctis non prodesse. 3° Pius proscripsit, in bulla *Auctorem fidei*, n. 42, aliam propositionem propositioni Lutheri similem, *tanquam falsam, temerariam, pias aures offendentem, summis Pontificibus injuriosam et praxi universalis Ecclesiae contrariam*. Ergo.

At, cum animæ in purgatorio detentæ jurisdictioni Ecclesiae non subdantur, indulgentia ipsis applicari non potest per modum absolutionis sicut vivis, sed tantum per modum suffragii; id est, fidelis, concedente summo Pontifice, haurit in thesauro Ecclesiae satisfactiones quas exhibet Deo, illum suppliciter rogans ut eas pro tali vel tali anima acceptare dignetur. Qua autem proportione Deus eas acceptet, nemo definire potest: itaque nunquam certi esse possumus animas, ope indulgentiarum, sive partialium, sive plenarum eis applicatarum, a purgatorio fuisse liberatas. Unde indulgentia qua promittitur liberatio unius animæ e purgatorio, vim habet quidem animam liberandi, verum semper ignoratur quo gradu de facto fuerit applicata.

Queritur quid necessarium sit ut indulgentia applicari possit defunctis.

R. Requiritur 1° ut superior ecclesiasticus declaraverit eam applicabilem esse defunctis; est enim actus jurisdictionis et a voluntate ejus pendet cui administratio thesauri Ecclesiae concedita est. Hinc indulgentia simpliciter concessa pro vivis applicari non potest defunctis, nec indulgentia mortuis destinata, ut indulgentia altaris privilegiati, vivis applicari potest: si autem declaretur tantum applicabilis defunctis, ad nutum fidelis eam lucrari conantis, ipsi vel defunctis applicari potest.

2° Requiritur intentio determinata. Revera enim dici non posset indulgentiam applicari, juxta verba Pontificis, si nulla aut vaga et indeterminata duntaxat exstitisset intentio eam applicandi. Quamvis definire nollemus indulgentiam pro pluribus defunctis oblatam eis non prodesse, saltem tutius est eam alicui individuo, vel nominatim, vel

ex aliqua circumstantia determinato applicare, v. g., animæ magis derelictæ, ei pro quo magis teneor orare, etc. Optimum est etiam plures simul habere personas in mente, sed conditionate, v. g.: Hanc indulgentiam applicare volo Andrea; si Andreas ea non indigeat, vel illius non sit capax, eam dirigo ad Petrum; defectu Petri, ad Joannem, etc.

3° Requiritur ut conditiones præscriptæ accurate impleantur. Si contritio et confessio inter has conditiones inveniantur, ut ordinarie contingit, status gratiæ necessarius est, *ut satis patet*. Si vero indulgentia applicabilis defunctis cuidam operi externo annexa sit, nulla facta mentione confessionis aut communionis, probabilius est eam applicari posse defunctis ab homine in statu peccati mortalis constituto; nam opera præscripta non sunt causa meritoria indulgentiæ, sed tantum conditiones sub quibus conceditur: atqui opus externum non est vitiatum, quia fit ab homine in statu peccati mortalis constituto: ergo. Ita *Navarrus, Suarez, Sylvius, Bonacina, Billuart* et multi alii, contra paucos qui æstimant statum gratiæ esse necessarium.

4° Requiritur ut defunctus in statu gratiæ decesserit: *hoc patet. Cajetanus* et quidam cum ipso docuerunt indulgentiam iis duntaxat prodesse defunctis qui, dum viverent, meruerunt ut ipsis applicari posset, claves Ecclesiae honorando, indulgentias defunctis applicando, alias pro seipsis lucrando et aliter justitiæ Dei satisfacere conando. Sententia ejus communiter rejicitur, licet plerique dicant indulgentias plus minusve prodesse defunctis, prout hi actibus suis meruerunt illas sibi applicatum iri. Hinc quanta sollicitudinis causa, sive erga nosmetipsos, sive erga defunctos!

ARTICULUS SEPTIMUS.

DE CONDITIONIBUS AD LUCRANDAS INDULGENTIAS REQUISITIS.

1° Indulgentia est actus jurisdictionis et absolutionis erga vivos: qui ergo non sunt membra Ecclesiae, eam lucrari non possunt.

2° Cum indulgentia sit remissio pœnæ temporalis, supponit statum gratiæ et remissionem culpæ in eo qui eam lucrari intendit. Non tamen necesse est ut opera præscripta in statu gratiæ impleantur, modo adsit gratia sanctificans eo iustanti quo ultimum opus perficitur; nam in eo momento indulgentia applicatur.

Peccatum veniale non impedit quin indulgentia peccatis remissis respondens applicari possit: verum tunc non est plenaria in sua applicatione, siquidem pœna peccato veniali adhuc exstanti debita non remittitur.

3° Requiritur intentio positiva saltem virtualis indulgentiam lucrandi: intentio virtualis ea dicitur quæ fuit actualis et in serie actionum adhuc perseverare censetur, quamvis agens de illa non cogitet. Nisi huiusmodi saltem intentio existeret, dici non posset hominem indulgentiam lucrari velle: attamen repugnat illum lucrari indulgentiam quam non intendit: ergo. Communiter docetur hanc intentionem per diem integrum perseverare, nisi retractetur: laudabilis est igitur et utilissima praxis piarum animarum quæ mane semper innovant propositum omnes lucrandi indulgentias bonis operibus hac die ab ipsis faciendis annexas.

4° Cuncta opera præscripta fideliter impleri debent; nam præcipue in hac materia valet axioma: *Verba tantum valent quantum sonant.*

Quaedam opera omnibus indulgentiis plenariis ordinariæ sunt communia, videlicet confessio, communio et preces juxta intentionem concedentis.

1° *Confessio.* Nisi præscriberetur, stricte necessaria non esset, ne quidem pro iis qui alicujus peccati mortalis sunt consciï; nam per contritionem perfectam justificationem obtinere possent.

At quando habetur in bullis, ut fere semper, *rite contritis et confessis*, certum est necessariam esse confessionem sacramentalem iis qui peccato mortali inquinantur, quantumvis sint contriti: ita respondit sacra Congregatio indulgentiarum, die 19 septembris, anno 1729.

Ab hac obligatione fere omnes theologi eximebant eos qui tantum habebant venialia: verum eadem Congregatio

pronuntiavit, die 19 maii 1759, illos pariter ad confessionem obligari. Clemens XIII hoc decretum approbavit, publicari et vim legis habere voluit.

Sed postea supplicationibus multarum communitatum virorum ac mulierum, parochorum et episcoporum cedens, rigorem hujus decreti temperavit per indultum die 9 septembris 1763, quo statuit ut omnes qui singulis hebdomadis confiteri solent, indulgentias plenarias occurrentes sine nova confessione lucrari possent, dummodo conscientia eorum nullo peccato mortali gravaretur. Hæc dispositio adhuc subsistit.

Dicta Indulgentiarum Congregatio aliud edidit decretum a Pio VII die 12 junii 1822 approbatum, quo permisit in gratiam eorum qui singulis hebdomadis non solent confiteri, ut confessio ad lucrandam indulgentiam in die festo necessaria, octo dies ante festum fieri posset.

Pluries concessa sunt indulta specialia ad tempus tantum duratura, vi quorum, illi qui solent confiteri bis in mense eodem privilegio gaudent ac ii qui singulis hebdomadis confitentur. Tale indultum, sicut prædecessores nostri, pro diœcesi obtinimus cujus renovationem tempore debito procuravimus.

Petitur an, in frequentibus istiusmodi confessionibus, semper concedenda sit absolutio sacramentalis, ut indulgentia obtineri possit.

R. In editionibus præcedentibus, dicebamus id necessarium nobis non videri, sed tutius esse absolutionem impertire, propter sententiam contrariam quorundam doctorum.

Nullum autem nuac exstat dubium; sacra enim Indulgentiarum Congregatio respondit, die 15 dec. 1841, necessarium non esse absolutionem dare.

2° *Communio.* Quandoque plenariam indulgentiam lucrari licet absque communione, v. g., in articulo mortis, ubi sacrum viaticum administrari non potest; in pio exercitio dicto *vicæ Crucis*, etc. Verum ordinariæ præscribitur communio quæ ipso die festi fieri debet: attamen decretum Congregationis indulgentiarum diei 12 junii 1822, a

Pio VIII approbatum, eam facere permittit vigilia festi.
 3° *Preces*. Ordinarie dicitur in bullis, *Qui pie oraverint*; sæpe exprimitur finis propter quem orandum sit, v. g., concordia principum Christianorum, exaltatio sanctæ matris Ecclesiæ, extirpatio schismatis ac hæreseon, conservatio summi Pontificis. Si finis non exprimatur, sufficit ut secundum intentionem concedentis indulgentiam oratur.

Non determinantur orationes faciendæ, et sufficit quinque recitare *Pater* et *Ave*, aut quid æquivalens, v. g., decanam Rosarii, litanias sanctissimi Nominis Jesu, beatissimæ Mariæ Lauretanæ, etc.

Oratio mentalis non sufficeret, quia per orationem simpliciter intelligitur oratio vocalis, eo modo articulata ut quis se audire possit.

Tempus ad recitandas hujusmodi preces determinatum extenditur a primis vespere ad ultimum crepusculum diei festi, et in diebus ferialibus, a media nocte ad mediam noctem sequentem.

Ex declaratione *Benedicti XIV*, Inst. 53, n. 7, et Encyclica *Inter præteritos*, diei 3 decembris 1749, § 53, opus aliunde præscriptum inservire non potest ad lucranda indulgentia Jubilæi: unde qui recitaret preces ad quas ex voto vel ex præcepto Ecclesiæ aut ex mandato confessorii tenetur, conditionem orandi ad lucranda indulgentiam a summo Pontifice præscriptam non implet.

Multa sunt alia scitu necessaria circa indulgentias plenarias et partiales, circa confraternitates et Jubilæum: pro iis ediscendis remittimus ad tractatum nostrum Gallicum cui titulus: *Traité dogmatique et pratique des Indulgences, des Confréries et du Jubilé, à l'usage des ecclésiastiques qui travaillent dans le saint ministère*; 1 vol. in-12.

DE EXTREMA-UNCTIONE.

Extrema-Unctio, sic dicta quia infirmis in extremo vitæ periculo constitutis administratur, vel potius quia ultima est unctio sancta homini destinata, aliis etiam donatur nominibus: v. g., dicitur *unctio infirmorum*, *sacramentum exeuntium*; et apud Græcos, *oleum sanctum*, *oleum cum oratione*, *oleum benedictionis*. *Arcudius*, l. 5, cap. 1.

Definiri potest: *Sacramentum novæ Legis quo, per olei benedicti unctionem et sacerdotis orationem, Christiano periculose ægrotanti animæ et etiam corporis, si expedit, sanitas restituitur*. Veritas hujus definitionis ex dicendis patebit.

Præsentem dividemus Tractatum in octo capita. In I^o de existentia, in II° de effectibus, in III° de forma, in IV° de ministro, in V^o de materia, in VI° de necessitate, in VII° de subjecto, et in VIII° de ritibus hujus sacramenti disseremus.

CAPUT PRIMUM.

DE EXISTENTIA EXTREMÆ-UNCTIONIS SACRAMENTI.

Juxta *Bellarminum* et quosdam alios, Valdenses, Wiclefistæ et Hussitæ sacramentum Extremæ-UNCTIONIS negaverunt: verum *Bossuet*, *Histoire des Variations*, l. 11, num. 108, *Juëna* aliique plures eos ab hoc errore vindicant. Lutherani vero et Calvinistæ illud suggillantes procul rejiciunt. Inter eos, tamen, plures fere nobis in hoc suffragantur. *Leibnitz*, *Syst. Theol.*, dicit « non multo » disputandum de unctione infirmorum, quæ verba habet » *Scripturæ sacræ*, interpretationem Ecclesiæ cui pii et » catholici homines tuto fidunt, etc. » Vide antiquorum

Pio VIII approbatum, eam facere permittit vigilia festi.
 3° *Preces*. Ordinarie dicitur in bullis, *Qui pie oraverint*; sæpe exprimitur finis propter quem orandum sit, v. g., concordia principum Christianorum, exaltatio sanctæ matris Ecclesiæ, extirpatio schismatis ac hæreseon, conservatio summi Pontificis. Si finis non exprimatur, sufficit ut secundum intentionem concedentis indulgentiam oratur.

Non determinantur orationes faciendæ, et sufficit quinque recitare *Pater* et *Ave*, aut quid æquivalens, v. g., decanam Rosarii, litanias sanctissimi Nominis Jesu, beatissimæ Mariæ Lauretanæ, etc.

Oratio mentalis non sufficeret, quia per orationem simpliciter intelligitur oratio vocalis, eo modo articulata ut quis se audire possit.

Tempus ad recitandas hujusmodi preces determinatum extenditur a primis vespere ad ultimum crepusculum diei festi, et in diebus ferialibus, a media nocte ad mediam noctem sequentem.

Ex declaratione *Benedicti XIV*, Inst. 53, n. 7, et Encyclica *Inter præteritos*, diei 3 decembris 1749, § 53, opus aliunde præscriptum inservire non potest ad lucranda indulgentiam Jubilæi: unde qui recitaret preces ad quas ex voto vel ex præcepto Ecclesiæ aut ex mandato confessorii tenetur, conditionem orandi ad lucranda indulgentiam a summo Pontifice præscriptam non implet.

Multa sunt alia scitu necessaria circa indulgentias plenarias et partiales, circa confraternitates et Jubilæum: pro iis ediscendis remittimus ad tractatum nostrum Gallicum cui titulus: *Traité dogmatique et pratique des Indulgences, des Confréries et du Jubilé, à l'usage des ecclésiastiques qui travaillent dans le saint ministère*; 1 vol. in-12.

DE EXTREMA-UNCTIONE.

Extrema-Unctio, sic dicta quia infirmis in extremo vitæ periculo constitutis administratur, vel potius quia ultima est unctio sancta homini destinata, aliis etiam donatur nominibus: v. g., dicitur *unctio infirmorum, sacramentum exeuntium*; et apud Græcos, *oleum sanctum, oleum cum oratione, oleum benedictionis*. *Arcudius*, l. 5, cap. 1.

Definiri potest: *Sacramentum novæ Legis quo, per olei benedicti unctionem et sacerdotis orationem, Christiano periculose ægrotanti animæ et etiam corporis, si expedit, sanitas restituitur*. Veritas hujus definitionis ex dicendis patebit.

Præsentem dividemus Tractatum in octo capita. In I^o de existentia, in II° de effectibus, in III° de forma, in IV° de ministro, in V^o de materia, in VI° de necessitate, in VII° de subjecto, et in VIII° de ritibus hujus sacramenti disseremus.

CAPUT PRIMUM.

DE EXISTENTIA EXTREMÆ-UNCTIONIS SACRAMENTI.

Juxta *Bellarminum* et quosdam alios, Valdenses, Wiclefistæ et Hussitæ sacramentum Extremæ-UNCTIONIS negaverunt: verum *Bossuet*, *Histoire des Variations*, l. 11, num. 108, *Juëna* aliique plures eos ab hoc errore vindicant. Lutherani vero et Calvinistæ illud suggillantes procul rejiciunt. Inter eos, tamen, plures fere nobis in hoc suffragantur. *Leibnitz*, *Syst. Theol.*, dicit « non multo » disputandum de unctione infirmorum, quæ verba habet » *Scripturæ sacræ*, interpretationem Ecclesiæ cui pii et » catholici homines tuto fidunt, etc. » Vide antiquorum

testimonia apud *Serrarium*, recentiorum vero apud *Esslinger*, citantem *Aumon*, *Augusti*, etc.

PROPOSITIO.

Extrema-Uncio est sacramentum novæ Legis proprie dictum.

Prob. Illa propositio est de fide catholica, et insuper probatur Scriptura sacra, traditione et præscriptione.

1° *Est de fide catholica.* Fusc enim exponitur in Decreto ad Armenos, et definitur in Concilio Trid., sess. 4, can. 1, de Sacramentis in genere, et sess. 14, de Extrema-Uncione, can. 1, sic se habente: « Si quis dixerit Extremam-Uncionem non esse vere et proprie sacramentum a Christo Domino nostro institutum, et a B. Jacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum; anathema sit. » Ergo 1°.

2° *Prob. Scriptura sacra.* Ep. B. Jacob. v, 14 et 15: *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, et orient super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus, et si in peccatis sit, remittentur ei.* Unde sic: In Extrema-Uncione reperitur, ex illo textu, 1° signum sensibile, ut patet; 2° promissio gratiæ, cum peccata remitti debeant; 3° institutio Christi, quia solus Christus gratiam huic signo annexere potuit; 4° institutio tandem facta modo permanenti; hic enim non agitur de quibusdam personis aut de circumstantiis peculiaribus, sed de recursu ad presbyteros pro omni tempore omnique infirmorum genere; is nempe est sensus obvius verborum B. Jacobi. Ergo 2°.

3° *Traditione.* *Origenes*, Hom. 2 in Levitic., n. 4: *Est adhuc et septima, licet dura et laboriosa, per penitentiam remissio peccatorum* (est sacramentum Penitentiae cujus characteres describit); addit: *In quo impletur et illud quod Apostolus dicit: Si quis autem infirmatur, etc.* Extremam-Uncionem comparat Penitentiae et velut supplementum ejus habet: porro æstimat ibidem Penitentiam esse sacramentum: ergo.

S. Chryrost. de Sacerdotio, l. 3, n. 6: « Neque sacerdotis dotes tantum cum nos regenerant, sed etiam post regenerationem admissa peccata condonare possunt; nam infirmatur, inquit, quis in vobis, advocet presbyteros Ecclesiæ, etc. »

Innocentius I, mortuus anno 417, in Epistola ad Decentium episcopum, ab illo interrogatus de quibusdam dubiis circa hoc sacramentum, respondet, inter alia, hoc sacramentum negandum esse penitentibus publicis quibus cætera sacramenta negantur: « Nam, inquit, penitentibus istud infundi non potest, quia genus est sacramenti; nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodo unum genus putatur posse concedi? » *Labbe*, t. 2. Ergo 3°.

4° *Præscriptione.* Hoc enim sacramentum communis est usus, non solum in ecclesia Latina, sed in cunctis ecclesiis Orientalibus; in cunctis retro sæculis reperitur existens, nec ulla assignari possunt introductionis ejus vestigia; merito applicatur regula *S. Aug.*: « Quod universa tenet Ecclesia, nec conciliis fuit institutum, sed semper retentum est, non nisi ab Apostolis traditum rectissime creditur. » Ergo 4°, etc. Aliunde, etc. Ergo.

Dices: Antiqui auctores, vitam et ultimos actus plurimorum virorum illustrium scribentes, de administratione hujus sacramenti omnino silent, v. g., *Eusebius*, in Vita Constantini Magni; *S. Athanasius*, in Vita S. Antonii; *Sulpitius Severus*, in Vita S. Martini; *Possidius*, in Vita S. Aug., etc. Ergo illud sacramentum tunc non existebat.

R. Nego consequ. Nam 1° multi vitam aliorum pietate conspicuorum enarrantes, de susceptione sancti Viatici nihil dicunt; et tamen incredibile est eos divinum illud sacramentum non suscepisse, cum concil. Nicæn., can. 13, dixisset: « De iis qui ad exitum veniunt, etiamnum lex antiqua regularisque servabitur; ita ut si quis egrediatur e corpore, ultimo et necessario viatico minime privetur; » *Labbe*, t. 2. 2° Indubitatum est S. Bernardum Extremam-Uncionem, cujus utilitatem in Vita S. Malachiae plurimum commendat, ante mortem quam prævi-

debat suscepisse; atqui tamen nullibi legitur eum sacramentum istud suscepisse. Aliunde antiquissima citari possent monumenta; sic Gregorius Turonensis Extremam-unctionem administratam fuisse refert Arthemio cuidam a S. Nepotiano; sic scimus adhuc S. Eugendum, abbatem, de functum an. 510, eam suscepisse; idem dicendum de S. Clothilde regina, ex ejus Aetis. Ergo ex silentio auctorum nobis objectorum nihil concludi potest.

Constat, ex dictis in Tractatu *de Sacramentis in genere*, cap. 4, Extremam-unctionem a Christo fuisse institutam; sed quo tempore, an ante Passionem, an post resurrectionem ejus, ignoramus, nec quaerendum esse judicamus.

CAPUT SECUNDUM.

DE MATERIA EXTREME-UNCTIONIS.

Duplex est materia hujus sacramenti, sicut et Baptismi ac Confirmationis, materia remota scilicet et materia proxima.

ARTICULUS PRIMUS.

DE MATERIA REMOTA.

1° Materia remota hujus sacramenti est oleum olivarum, ut constat 1° textu citato B. Jacobi, *ungentes eum oleo*; oleum enim simpliciter dictum, est oleum olivarum: ubi alia olea exprimenda sunt, aliquid communiter additur, et dicitur, v. g., oleum uncum, oleum amygdalarum, etc. 2° ex Decreto ad Armenos, in quo legitur de Extrema-unctione: *cujus materia est oleum olivarum*; 3° ex tota traditione et unanimi doctorum ac Pontificum consensu.

2° Oleum debet esse purum, id est, sine ulla admixtione alterius liquoris, saltem ex præcepto ecclesiastico, ut ait *Bened. XIV*, de Synodo diocæs., l. 8, cap. 1, n. 4. Contendit tamen *Suarez* contra institutionem Christi non esse alium liquorem luic admiscere, et balsamum oleo infir-

morum aliquando admixtum fuisse: hanc opinionem communiter rejiciunt doctores, sed fatentur validum fore sacramentum si, contra communem et perpetuam Ecclesiæ praxim, aliquid oleo infirmorum misceatur balsami, modo quantitas tanta non sit ut species olei corrumpatur et fiat unguentum.

3° Requiritur ut oleum ab episcopo sit benedictum: patet ex Decreto Eugenii IV ad Armenos, ex Concil. Trid., sess. 14, cap. 1, de Extr.-Unct., dicente *materiam* (Extremæ-unctionis) *esse oleum ab episcopo benedictum*, ex Rituali Romano, etc.

4° Hæc benedictio in ordine ad sacramentum Extremæ-unctionis adeo necessaria est, juxta communioem sententiam, ut sacramentum cum oleo profano, vel cum oleo catechumenorum, vel etiam cum sancto chrismate administratum, nullum esset. Quia tamen non pauci arbitrantur sanctum chrisma vel oleum catechumenorum sufficientem esse materiam, docet *S. Ligorius*, l. 6, n. 109, in necessitate Extremam-unctionem cum chrismate vel oleo catechumenorum ministrari posse sub conditione, et deinde iterandum sacramentum sub alia conditione, si, habito oleo infirmorum, ægrotus adhuc vivat.

Unde oleorum sacrorum distributor qui ea, etiam absque ulla culpa, promiscuisset, parochos sic deceptos monere teneretur sub peccato mortali, et alia obtinenda essent olea non dubia.

5° Benedictio ad sanctificandum oleum infirmorum necessaria, non adeo propria est episcopis ut ex delegatione expressa vel tacita summi Pontificis simplicibus presbyteris delegari non possit: nam « In Ecclesia Orientali, inquit *Bened. XIV*, de Synodo diocæs., l. 8, cap. 1, n. 4, » mos viget, a mille et amplius annis in ea receptus, ut » ipsimet presbyteri, cum se accingunt ad infirmum inungendum, oleum in ea sacramentali unctione adhibendum, benedicant. » Mos iste apud alias Orientales ecclesiæ, v. g., apud Armenos, existit, et ecclesia Romana illum pluries ratum habuit, ut videre est apud *Bened. XIV*, in loco citato, et in Constit. *Etsi pastoralis*, § 4, ubi agens

de Italo-Græcis, ait: « Non sunt cogendi presbyteri Græci » olea sancta, præter chrisma, ab episcopis Latinis diocæsanis accipere, cum hujusmodi olea ab eis in ipsa oleorum et sacramentorum exhibitione, ex veteri ritu, conficiantur seu benedicantur. » Bullar. t. 1.

7º Hæc autem facultas in ecclesia Latina simplicibus presbyteris nunquam conceditur, sed procul dubio concedi posset, sicut et apud Græcos: verum Pius VI eam vicariis generalibus dioceses episcopis destitutas administrantibus anno 1791 denegavit.

Paulus V, in congregatione generali coram se habita die 15 januarii 1655, temerariam et errori proximam declaravit propositionem in qua dicebatur Extremam-Uncionem valide administrari cum oleo episcopali benedictione non consecrato. Eodem sensu pronuntiavit *Gregorius XVI* die 14 septembris anni 1842.

8º Oleum infirmorum, sicut chrisma, singulis annis renovandum est et quidem sub gravi, et feria V in Cœna Domini ab episcopo diocæsano, vel sede vacante, a viciniori episcopo benedici debet. Valet tamen sacramentum cum veteri oleo administratum; imo eo uti licitum est si novum oleum nondum haberi potuerit.

9º Vetera olea, habitis novis, comburuntur et cineres in sacrarium mittuntur, vel si copia sit major, consumi potest in lampade coram venerabili Sacramento ardente; *Dens*, t. 7.

10º Si oleum in sufficienti non videatur quantitate ut per annum non deficiat, oleum olivarum commune cum oleo benedicto commiscere licet, juxta Rituale Romanum et omnes theologos, sed in minori quantitate; alioquin prius oleum desineret esse benedictum, quia moraliter idem jam dici non posset. Sed hæc adjunctio pluribus vicibus iterari potest, « ita ut oleum adjunctum consideratum separatim, et in unaquaque admixtione, sit in minori quantitate quam oleum benedictum, quamvis, consideratis omnibus additionibus simul, fiat quantitas major non benedicti; quemadmodum resolutum est a S. Congreg. concilii, die 23 septembris 1628. » Sunt

verba Pii VI respondentis, die 1 aprilis 1794, ad plurima quæsitæ a presbyteris Gallicanis sibi proposita.

11º Vigilandum est ut oleum profanum ita cum sancto commisceatur, ut nulla pars ejus, sine aliqua parte olei benedicti, sumi possit; quia probabilius manet commune, et non fit benedictum per commixtionem cum oleo benedicto, quidquid in contrarium dicant *Collet*, *Billuart* aliique plures.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE MATERIA PROXIMA EXTREMÆ-UNCTIONIS.

1º Materia proxima est applicatio materiæ remotæ, ac proinde in Extrema Uncione est unctio cum oleo infirmorum ab episcopo benedicto: patet ex verbis B. Jacobi, *ungentes eum*, et ex perpetua ac universali traditione.

2º Unctio fieri debet cum pollice dextro, et, in casibus extraordinariis, fieri potest cum virgula in oleo sancto intincta: sic expresse Rituale Cenomanense communi theologorum sententia innixum. Ea adhibenda est olei quantitas quæ ad unctionem proprie dictam sufficiat.

3º *Eugenius IV*, in decreto ad Armenos, septem numerat unctiones ad sacramenti hujus administrationem faciendas, videlicet: « Ungendus est (infirmus) in oculis » propter visum, in auribus propter auditum, in naribus » propter odoratum, in ore propter gustum vel locutionem, in manibus propter tactum, in pedibus propter gressum, in renibus propter libidinem ibidem vigentem. » Idem habet Rituale Romanum, quod tamen addit: « Sed renum unctio in mulieribus, honestatis gratia, » semper omittitur, atque etiam in viris, quando infirmus commode moveri non potest. » Et alia corporis pars pro renibus ungi non debet juxta Ritualis Romani dispositionem: attamen Rituale Cenomanense præscribit inungi, ante manus et pedes, pectus in viris, et immum guttur in mulieribus.

4º Constat unctiones pedum et renum, aut pectoris vel colli, ad essentiam sacramenti non pertinere: a fortiori

multæ aliæ unctiones apud Græcos usitatæ, v. g., in fronte, in mento, in genis, in cruribus, in genibus, etc., essentielles non sunt, siquidem sæpe vauiantur vel prorsus omittuntur, sine sacramenti detrimento.

5° Certum est necessarium non esse, necessitate sacramenti, ut unctio in duplici organo ejusdem sensus fiat, scilicet in duobus oculis, in duabus auribus, in utraque manu vel in utroque pede : unum singulorum sensuum organum ungeri sufficit, ut valeat sacramentum.

6° Multi theologi, inter quos *Syloius, Estius, Natalis Alexander, Juénin, Drouin, Tournely*, Theologia Lugd., Rotom., etc., æstimant unicam unctionem in quocumque sensu et præsertim capitis, sub forma universalis, inferius referenda, ad essentialiam sacramenti sufficere : 1° quia verba B. Jacobi verificantur ; 2° quia numerus unctionum nunquam fuit uniformis, sed variavit diversis temporibus, tum in Oriente, tum in Occidente, ut erudite ostendit *Bened. XIV*, de Synodo diocæs., l. 8, cap. 3, n. 3 ; 3° quia plurima Ritualia, et in primis Cenomanense, permittunt ut, in casu necessitatis, unica fiat unctio : quam disciplinam *Bened. XIV* referens, ibid. n. 4, minime ut reprehensibilem arguit. Ergo.

Multi vero alii, cum *S. Thoma*, ut *Layman, Sotus, Suarez, Bellarminus, Concina, Bonacina, Billuart, S. Liguorius*, etc., docent unctionem quaque sensuum essentialiam esse, idque constare dicunt ex perpetuo usu Ecclesiæ et communi doctorum consensu.

Posterior hæc sententia tutior est et sola in praxi sequenda, nisi periculum mortis urgeat ; quo in casu unicam adhibere licet unctionem in sensu magis obvio, alios sensus in forma modo generali exprimendo, ut indicat Rituale : melius est quippe dare sacramentum dubium quam nullum. Si vero infirmus supervivat, aliæ supplendæ erunt unctiones sub conditione tacita.

7° Ordo inter unctiones non est essentialis, juxta omnes : hinc qui ignoranter vel per inadvertentiam unum sensum ante alium unxisset, unctionem semel factam iterare non deberet.

8° Jure ecclesiastico omnes unctiones in Rituali propria diocæsibus præscriptas, juxta ordinem determinatum, unusquisque sacerdos facere debet, nec a peccato gravi excusari possit si voluntarie ab eo ordine recederet, vel aliquam unctionem extra necessitatem omitteret.

9° Si quis esset mutilatus, unguenda esset pars membro amputato vicinior, cum forma sensui cujus membrum erat organum correspondente : sic Rituale Romanum et omnes theologi, Similiter unguendi essent oculi cæci a natiuitate, sub forma consueta ; quia, licet per visum peccare non potuerit, non repugnat eum per desideria ad visum spectantia peccasse.

CAPUT TERTIUM.

DE FORMA SACRAMENTI EXTREME-UNCTIONIS.

1° Forma hujus sacramenti in Ecclesia Latina a multis sæculis usitata, in Decreto ad Armenos et in Concil. Trid., sess. 14, de Extr.-Unct., cap. 1, tradita, est sequens : *Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid peccasti per visum ;* vel ut in Rituali Romano et in Ritualibus nostris habetur, *quidquid per visum deliquisti.*

2° Eadem repetitur forma ad unamquamque unctionem, solummodo expressionem sensus mutando, et dicendo, *per odoratum, per gustum et locutionem, per tactum, per gressum vel per incessum, et apud nos habetur ; per ardorem libidinis et alia prava desideria, pro unctione pectoris in viris et colli in mulieribus ; per lumborum delectationem, ad unctionem renium, ubi hæc unctio pro viris est in usu.*

3° Si, ob necessitatem, unica fiat unctio, exprimitur sensus cujus organum inungitur, et alii adduntur generice, et melius specificè, ut multi volunt, arbitantes essentialia esse ut omnes sensus exprimantur, hancque adhibendam esse formam contendunt : *Per istam sanctam*

excommunicationem majorem incurreret, ut in Clement., l. 5, tit. 7, cap. 1, statuitur.

4° In gravi necessitate autem consensus sive parochi, sive episcopi præsumitur, et omnis sacerdos etiam regularis sacramentum istud licite administrare potest et ex charitate debet. *Ita generaliter theologi*, qui inferunt omnes sacerdotes ritum sacramentum Extremæ-Uncionis administrandi percillere teneri.

5° Idem sacerdos debet unctionem facere et verba formæ proferre, nec valeret sacramentum si unus ungeret et alter formam pronuntiaret.

6° Verum, cum singulæ unctiones propriam habeant formam sibi correspondentem, et partem efficiant integram, valeret sacramentum si tot essent sacerdotes quot unctiones faciendæ et unusquisque suam unctionem faciendo, verba correspondentia pronuntiaret, observando duplicia ejusdem sensus organa sub unica forma unguenda esse. *Ita omnes.*

7° Unde Græci etiam nunc septem, vel saltem tres, ubi septem haberi non possunt, advocare solent sacerdotes ad unguendum infirmum. Doctissimus *Martène*, de Antiq. Eccl. ritib., l. 1, cap. 7, art. 3, et *Bened. XIV*, de Synodo diocæs., l. 8, cap. 4, diserte ostendunt hunc morem in Occidentali Ecclesia diu viguisse, et Valdenses hoc sacramentum reprobasse *propter sacerdotes ibi necessarios*, qui pro sua opera non exiguam exposcebant mercedem: unde fiebat ut pauperes sine Extrema-Uncione decederent.

8° Omnes tamen fatentur unicuique sacerdotem tunc temporis sacramentum istud, etiam coram aliis sacerdotibus, valide administrare potuisse, sicut et apud Græcos illud valide administraret; ideoque verba beati Jacobi, *inducat presbyteros*, non eo intelligenda esse sensu quod plures necessarii sint, sed quod ad sacerdotes, non vero ad alios recurrendum esset; quemadmodum Christus dixit leprosis, apud Luc. xvii, 14, *Ite ostendite vos sacerdotibus*, quamvis sufficeret ut uni tantum sacerdoti se ostenderent.

9° Nunc vero apud nos graviter peccaretur, si plures

ad conferendam Extremam-Uncionem more veteri concurrerent, propter contrariam exstantem disciplinam, nisi sacerdos post inceptas unctiones deficeret, easque perficere non posset: tunc alter sacerdos præsens illas continuaret, jam factas non repetens; si notabile temporis intervallum effluisset, v. g., quadrans, omnes incipiendæ essent, quia unio moralis non existeret. Sic *S. Ligorius* et plures apud ipsum, l. 6, n. 724.

10° Parochi et vices eorum gerentes mortaliter peccant, si petentem inungere negligant, vel cum probabili periculo ne sine unctione moriatur differant, nisi aliqua legitima causa eos excuset; quia in re gravi non præstant id ad quod ex justitia obligantur.

Alii sacerdotes, parochi et vicariis deficientibus aut noalentibus, ad idem conferendum sacramentum ex charitate tenentur, sub gravi vel sub levi, juxta necessitatem ægroti. *S. Ligorius*, l. 5, n. 729, et *Ferraris*, vº *Ext.-Unct.*, n. 42.

Tempore pestis, succurrendum est ægrotis per sacramenti Extremæ-Uncionis administrationem, etiam cum periculo morbum contrahendi, si in gravi sit necessitate, præsertim si aliud suscipere non potuerit sacramentum.

CAPUT QUINTUM.

DE EXTREME-UNCTIONIS EFFECTIBUS.

Effectus hujus sacramenti est mentis sanatio et in quantum autem expedit, ipsius etiam corporis, inquit concil. Florent., in Decreto ad Armenos.

Concil. Trid. sic habet, sess. 14, de Extr.-Unct., can. 5: « Si quis dixerit sacram infirmorum unctionem non conferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleviare infirmos; sed jam cessasse, quasi olim tantum fuerit gratia curationum; anathema sit. »

Sacramenti hujus quatuor sunt effectus, scilicet, gratia sanctificans animam sanans, peccatorum remissio, reliquiarum peccatorum abstersio et corporis allevatio.

1° *Gratia sanctificans*. Probatum est enim Extremam-Uncionem esse novæ Legis sacramentum : ergo gratiam sanctificantem producit et quidem ex opere operato, idque de fide esse constat tum ex Tractatu de Sacramentis in genere, tum ex canone Concil. Trid. supra citati.

Hæc gratia primario sanat animam, ut docet concil. Florent., ac proinde non est mortuorum, sed vivorum, quia mortuus non sanatur ; est igitur per se augmentatio gratiæ sanctificantis dans jus ad gratias speciales in tentationibus exitum e præsentis vitæ comitantibus necessarias.

2° *Peccatorum remissio*. Hoc de fide est, ut patet ex supradictis, ex verbis beati Jacobi : *Et si in peccatis sit, remittentur ei*, et ex traditione universali. Per peccata autem intelliguntur 1° venialia quæ directe per sanationem animæ remittuntur, et 2° mortalia quæ in homine sufficienter attrito, saltem per accidens, et probabiliter directe remittuntur. Conclusio hæc deducitur 1° ex verbis Apostoli quæ, cum generalia sint, tam mortalia quam venialia complectuntur peccata ; 2° ex verbis Concil. Trid. supra relatis ; 3° ex consensu omnium doctorum ; 4° ex verbis formæ : *Induget tibi Dominus quidquid per... deliquisti*.

Diximus saltem per accidens, quia cum sacramentum istud primario institutum non fuerit ad peccata mortalia delenda, sicut Baptismus et Pœnitentia, accidentaliter tantum, secundum plures, ea remittit ; directe vero, juxta multos, licet secundario, si nempe infirmus in eis sit, sive per oblivionem, sive quia sacramentum Pœnitentiæ suscipere non potest, sive quia invalide fuit absolutus.

3° *Reliquiarum peccatorum abstersio*, quod sic exprimit Concil. Trid., sess. 14, de Extr.-Uct. cap. 2 : « Peccati reliquias abstergit, et ægroti animam alleviat et confirmat magnam in eo divinæ misericordiæ fiduciam » excitando, qua infirmus sublevatus et morbi incommoda ac labores levius fert, et tentationibus dæmonis calcaneo insidiantis facilius resistit. » Per reliquias peccatorum, intelliguntur torpor animi ad cœlestia, horror mortis, timor ob incertitudinem salutis, pronitas ad malum, pusil-

lanimitas, mentis dejectio, etc. Gratia sacramenti hæc radicitus non tollit, sed per auxilia supernaturalia plus minusve abundantia, secundum suscipientis dispositionem, dat robur contra illa, et efficit ut ægrotus ex ultimis pugnis victor evadat.

4° *Corporis alleviatio*. Hæc assertio fulcitur 1° verbis beati Jacobi : *Et alleviabit eum Dominus*, quæ, cum ad infirmum referantur, de alleviatione corporali simul et spiritali intelliguntur ; 2° verbis Decreti ad Armenos supra relatis ; 3° sequentibus verbis Concil. Trid., cap. 2 : « Et » sanitatem corporis interdum, ubi salutis animæ expediret, consequitur. »

Conditio, *ubi expedierit*, in verbis beati Jacobi et concilii Florent. necessario includitur ; nam Extremæ-Uncionis sacramentum ad spiritualem hominis utilitatem fuit institutum : porro sæpe salutis hominis non utile est ut amplius vivat vel sanitatem recuperet ; ergo. Imo communius docent theologi hanc corporis sanitatem, etiam salutis utilem futuram, non infallibiliter per illud sacramentum produci, sed tantum juxta divinæ Providentiæ ordinationem.

CAPUT SEXTUM.

DE EXTREME-UNCTIONIS NECESSITATE.

Certum est 1° Extremam-Uncionem ex se necessariam non esse necessitate mediæ : homo enim absque hoc sacramento justus esse potest. Si autem in justitia decedat, salvus erit. Ergo. Diximus ex se, quia hoc sacramentum per accidens fieri potest necessarium quasi necessitate mediæ, si nempe homo in peccato mortali constitutus, voce orbatu, mox sit discessurus. Ita multi auctores.

Certum est 2° apud omnes sacramentum hoc contemnere, aut cum aliorum offensione et scandalo negligere vel prætermittere, peccatum esse mortale, propter gravem irreverentiam rei sacræ illatam, aut propter scandalum : nullus ergo Christianus tantum Dei beneficium tuta cons-

cientia negligere potest, et multo minus sibi oblatum respuere.

Disputant theologi an sacramentum istud sit de præcepto sive divino, sive ecclesiastico, *Suarez, Estius, Sylvius, Cabassut, Sainte-Beuve, Billuart, S. Ligorius, etc.*, negant, contenduntque verba Apostoli de consilio intelligenda esse, nisi, ut ait *Sainte-Beuve*, ægrotus gravibus prematur tentationibus, ad quas superandas novo indigeat hujus sacramenti munimine.

Alii vero multi docent grave existere præceptum divinum et ecclesiasticum hoc suscipiendi sacramentum. Præcepti divini existentiam probant 1° ex verbis S. Jacobi, *inducat presbyteros*, quæ præceptum et non merum consilium exprimere videntur; 2° ex Concilio Trid., quod, capite 4, *Extr.-Unct.*, ait: « Quare nulla ratione audiendi sunt » qui contra tam apertam et dilucidam Apostoli Jacobi » sententiam, docent hanc unctionem vel signum hu- » manum, vel ritum a Patribus acceptum, nec mandatum » Dei, nec promissionem gratiæ habentem. » 3° Ratione, quia homo sacramentum hoc negligens, magna privatur gratia et auxiliis ei annexis: ergo contra charitatem sibi debitam graviter peccat.

Patroni alterius sententiæ fatentur hanc posteriorem omnino suadendam esse: nemo igitur Extremam-Unionem tuto negligere potest.

Existentiæ præcepti ecclesiastici infertur 1° ex communi persuasione fidelium et pastorum; 2° ex plurimorum conciliorum particularium decretis, uti *Coloniensis I*, anno 1536 celebrati, præcipientis privandos esse sepultura ecclesiastica qui hoc sacramentum contempserint, et tandem 3° ex Rituali dispositione ubi præceptum supponi videtur.

Curandum igitur, quantum fieri potest, ut ægroti tempore opportuno ultima suscipiant sacramenta.

Quæritur 1° an et quando sacramentum Extremæ-Unionis iterari possit.

R. Nonnulli theologi, in undecimo et duodecimo sæculo, docuerunt, referente *Bened. XIV*, de Synodo diœces., l. 8,

cap. 8, n. 3, fidelem oleo sancto semel inunctum, eodem deinceps inungi non posse; alii contra, illum in eadem infirmitate versantem, de novo inungi posse post triginta dies; alii hoc sacramentum bis dari non posse in eodem anno; alii vero plures antiqui, ut refert *Martène*, de Ant.

celes, Rit., l. 1. cap. 7, art. 2, n. 5, volebant infirmos vita periclitantes per septem dies continuos sancto oleo esse perungendos.

« Sed usus postea ab universa Ecclesia receptus, a theologi communi calculo approbatus, et synodorum ac Ritualium auctoritate roboratus, obtinuit ut semel duntaxat in eadem infirmitate Extrema-Unctio adhibeatur, » inquit *Bened. XIV*, ibid. n. 4. Hæc regula in omnibus Ritualibus statuitur et sola sequenda est.

« Quod si infirmi, post susceptam hanc unctionem, convaluerint, iterum hujus sacramenti subsidio juvari poterunt, cum in aliud simile vitæ discrimen inciderint, » Sic Conc. Trid., sess. 14, de *Extr.-Unct.*, cap. 3.

Extrema-Unctio igitur in eadem infirmitate iterari non debet, ut ait *Rituale Romanum*, nisi diuturna sit, ut cum infirmus convaluerit, et iterum in periculum mortis incidit.

Non requiritur quidem ut ægrotus radicitus fuerit sanatus, sed ut tanquam convalescens habitus fuerit, atque in novum vitæ periculum inciderit: si, omnibus perpensis, dubium existat, « magis pro reiteratione inclinandum est, » eo quod hæc reiteratio conformior sit veteri Ecclesiæ consuetudini, tum quod per eam novum ipsi infirmo subsidium spirituale sperari possit. » Sic concludit *Van-Espen*, part. 2, tit. 8, cap. 3, n. 39, et *Bened. XIV* hanc conclusionem citat et approbat.

Quæritur 2° an Extrema-Unctio iteranda esset si ægrotus eam cum malis dispositionibus suscepisset.

R. negative; tunc enim effectus manet suspensus, et sublato obice, applicatur. Ita *Dens*, t. 7.

CAPUT SEPTIMUM.

DE SUBJECTO EXTREMÆ-UNCTIONIS.

Nobis dicendum est 1° de iis quibus administrari potest Extrema Unctio; 2° de dispositionibus ad eam requisitis; 3° de iis quibus neganda est; 4° de ordine inter sacrum Viaticum et Extremam-Unionem; et 5°, per appendix de sepultura ecclesiastica.

ARTICULUS PRIMUS.

DE IIS QUIBUS ADMINISTRARI POTEST EXTREMÆ-UNCTIO.

Solis baptizatis, peccati post Baptismum commissi reis, infirmis et graviter periclitantibus hoc sacramentum conferri potest.

1° *Solis baptizatis*, cum Baptismus sit janua cæterorum sacramentorum.

2° *Peccati post Baptismum commissi reis*. Extrema quippe unctio peccatum originale remittere non posset, quia non fuit instituta ad regenerandum hominem, nec valide conferretur homini qui nullum peccatum actuale commisisset; tunc enim effectus ad quos primario destinata est, nempe sanitatem animæ, etc., obtinere non posset.

3° *Infirmis*. Mos existit quidem apud Græcos, sanos oleo sancto inungendi, et plures, ut *Juénin, Sainte-Beuve*, etc., volunt verum tunc administrari sacramentum: longe communius autem docent theologi invalidum fore hoc sacramentum sano ministratum, suamque sententiam probant 1° verbis beati Jacobi, *infirmatur quis in vobis*, quæ denotare videntur statum infirmitatis necessarium esse; 2° præceptis et statutis diversorum conciliorum, Extremam-Unionem infirmis adhibendam præcipientium; 3° dispositionibus Ritualium de solis infirmis, nunquam vero de sanis loquentium.

Quoad morem apud Græcos usitatum, dicendum est

cum *Bened. XIV*, de Synodo diœces., l. 8, cap. 5, n. 5, et 6, vel eos existimasse hanc unctionem sanis collatam, meram esse caremoniam et sacramentalem quamdam benedictionem, ut contendit *P. Goard*; vel illos graviter errasse, quod minus probabile est, siquidem in concilio Florentino, de singulis ritibus suis rationem reddere coacti sunt, nec circa hoc punctum fuerunt reprehensi, et tamen Eugenius IV, in Decreto ad Armenos, dicit: « Hoc sacramentum nisi infirmo, de cujus morte timetur, dari non debet. » Ergo.

4° *Graviter periclitantibus*. Nonnulli docuerunt hoc sacramentum cuilibet infirmo valide et licite conferri posse, quia beatus Jacobus gravitatem periculi exigere non videtur; verum communissima sententia tenet non solum illicitè, sed invalide dictum sacramentum infirmis non periclitantibus conferri: probant 1° ex verbis Eugenii IV, superius relatis; 2° ex Concil. Trid., quod, sess. 14, in præmio de Extr.-Unct., ait: « Ita Extremæ-Unionis, » sacramento finem vitæ, tanquam firmissimo quodam » presidio, munivit (Deus). » Finis ergo hujus sacramenti est succurrendi infirmis periclitantibus, ac proinde aliis valide conferri non potest.

Non tamen ultimus expectandus est vitæ exitus: certo in hoc gravis existit obligatio Extremam-Unionem administrandi; sed valide, licite et prudenter administratur ubi verum existit periculum mortis ex præseñti infirmitate sequenda, quamvis non proximæ: idque probatur 1° ex verbis Decreti ad Armenos jam citatis, *de cujus morte timetur*; 2° ex his Concil. Trid., *ibid.*, cap. 3, dicentis « hanc » unctionem infirmis adhibendam, iis vero præsertim qui » in exitu vitæ constituti videantur. » Vox præsertim supponit hoc sacramentum aliis infirmis in exitu vitæ nondum constitutis administrari posse; 3° ex auctoritate *Benedicti XIV*, qui, const. *Ex quo primum*, diei 1 martii 1756, § 46, ait hoc sacramentum ministrandum esse « solis » delibus graviter ægrotantibus; neque tamen expectetur, » inquit, tempus illud quo æger jam suæ mentis compos » non est. »

Quapropter, quoties viaticum ministratur infirmo, Extremam-Uncionem administrare expedit, quia tunc saltem probabile adesse vitæ periculum iudicatur.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE DISPOSITIONIBUS AD SUSCIPIENDAM EXTREMAM-UNCIONEM REQUISITIS.

1° Requiritur intentio expressa, vel tacita et legitime præsumpta, sacramentum istud suscipiendi, ut diximus in Tractatu de Sacramentis in genere.

2° Cum sacramentum istud ad sanandam animam primario instituitur, supponit eam esse viventem, licet infirmam; itaque, si fieri potest, confessio sacramentalis semper ei præmittenda est, aut saltem ægrotus eam habere debet attritionem quæ ad obtinendam justificationem in sacramento Pœnitentiæ necessaria est.

Ad uberiorem sacramenti huius fructum percipiendum, necesse est ut ægrotus 1° vividam habeat fidem et firmam salutis impetrandæ fiduciam; 2° divinæ voluntati perfecte se subjiciat; 3° vehementi desiderio ad regnum cœleste properandi et Christo perfruendi accendatur; 4° ut peccata sensibus correspondentia, dum inungitur, toto corde detestetur, suasque preces orationibus Ecclesiæ jungere studeat, de quo monendus est a sacerdote.

ARTICULUS TERTIUS.

DE IIS QUIBUS NEGANDA EST EXTREMA-UNCTIO.

Ex superioribus dictis, Extrema-Uncio neganda est: 1° pueris baptizatis usum rationis nondum assecutis, quia illius sacramenti nondum sunt capaces: ministranda vero foret, non solum pueris usum rationis certo habentibus, licet ad sacram communionem nondum fuissent admissi, sed et iis de quorum usu rationis vere dubitatur, quia pars tutior est eligenda: sic S. Ligorius, qui vult eos sub conditione unguendos esse: conditio autem non exprimitur. « Non » denegatur (hoc sacramentum) etiam pueris, si septimum

» attigerint annum, nec iis in quibus malitia supplet ætatem, etiamsi septenarii non sint. » *Bened. XIV* hæc Ritualis Argentinensis refert verba, eaque approbat, de Synodo diocæsis, l. 8, cap. 6, n. 2.

2° Deneganda est perpetuo amentibus, qui scilicet rationis usu nunquam potiti sunt: non autem eis qui usum rationis habuerunt, et postea amentia aut phrenesi correpti sunt, quia rationem peccati habere possunt, et præsumitur eos ante amentiam vel phrenesim voluisse ut sacramentum illud in periculo sibi ministraretur.

3° Neganda est sanis mox decessuris, v. g., præliaturis, naufragantibus, supplicio mortis plectendis, quia non sunt infirmi: non vero negaretur graviter vulneratis in prælio, naufrago ex aquis educto et graviter periclitanti, nec seni nullum dolorem experienti, sed præ senio deficienti: vere quippe sunt infirmi.

4° Non conceditur mulieri parituræ, etiam ante primum partum, quia, licet periculum timendum sit, reipsa non existit: secus si mulier illa in labore partus iudicetur periclitari; tunc enim vere est infirma et administrari debet, sicut alii quilibet infirmi, cum celeritate et cautione ex circumstantiis præscripta.

5° Neganda est homini nunc non periclitanti, sed periculosissimam subituro operationem, v. g., membri amputationem, calculi extirpationem, nisi jam graviter infirmus esset: tunc ante operationem omnibus muniretur sacramentis.

6° Neganda est iis qui eam sibi oblatam recusarunt cum impietate, obstinatione, sufficienter ostendentes se hoc sacramentum suscipere nolle: item iis qui publice in peccato vivunt, v. g., in concubinato, in matrimonio pure civili, in boni alieni possessione, etc., et scandalum reparare nolunt.

7° Iis qui sensibus subito destituuntur Extrema-Uncio concedenda vel neganda est, juxta regulas pro absolute concedenda aut neganda, in Tractatu de Pœnitentiæ statutis.

8° Probabilius est Extremam-Uncionem conferri posse

adulto infirmo statim post Baptismum; quia per Baptismum non omnes auferuntur peccatorum reliquiae, ut torpor ad bonum, pronitas ad malum aliaque similia ex peccatis actualibus provenientia. Ergo. Ita *Layman*, *Suarez*, *S. Ligorius*, n. 721, etc.

9° Non vero neganda est surdis-mutis, et caecis a natiuitate, nisi constet eos non peccasse, quia hujus sacramenti sunt capaces, et unctiones faciendae in organis vitiauis; etsi enim homines isti per ea exterius non peccauerint, interius peccare potuerunt per potentias ad illa correspondentes.

ARTICULUS QUARTUS.

DE ORDINE INTER S. VIATICUM ET EXTREMAM-UNCTIONEM.

In plerasque regiones olim irrepserat abusus ut oleo sancto non lenirentur infirmi, nisi vitam jam exhalaturi essent, quia saeculo decimo tertio falsa plurimorum animos invaserat persuasio quod, Extrema-Untione semel accepta, non liceret, etiam post restitutam sanitatem, uxores cognoscere, carnes comedere, nudis pedibus ambulare. Alii postea putarunt per Extrema-Untionem susceptionem facultatem condendi testamentum adimi, huncque errorem reperimus damnatum in concilio Mechliniensi, anni 1607: nunc, his erroribus amotis, nihilominus fideles a sacra unctione perinde ac a morte abhorrent, persuasum habentes nihil postea sibi expectandum esse praeter sepulcrum. Hinc contigit ut sacrum Viaticum ante Extremam-Untionem ministraretur.

Nullum est dubium quin Extrema-Untio, velut sacramenti Pœnitentiae supplementum, sacro Viatico praemissa fuerit: id scite demonstrant *Suarez*, *Launoy*, *Fan-Espen*, *Martène*, *Sainte-Beuve*, *Bened. XIV*, etc.

Non tamen deerant exempla Extrema-Untionis post sacrum Viaticum administrata, ut ostendit idem *Martène*, l. 1, cap. 7, art. 2, n. 4, et posterior hœc praxis adeo invaluit, ut Catechismus Concilii Trid., *S. Carolus Borromaeus* in suis Instructionibus, et innumera Ritualia Extremam-

Untionem post Viaticum praebendam esse decreverint; ratio est quia Eucharistia ut cibus ad confortandum in via praebetur, et ideo ut detur non est expectandum ultimum vitae periculum; hoc vero sacramentum, scilicet Extrema-Untionis, est exeuntium et quasi in ultimum fuit institutum.

Quaedam Ritualia nihilominus permittunt Extremam-Untionem nunc ante Viaticum conferri; Rituale Cœnomanense id suadet et commendat, 1° ut fideles ab eo sacramento minus abhorreant, videntes mortem non tam frequenter, nec tam cito illius susceptionem sequi: 2° ut aegrotus, ope illius sacramenti magis emundatus, sacram Eucharistiam cum abundantiori fructu suscipiat.

Bened. XIV, de Synodo diœces., l. 8, cap. 8, n. 2, hanc permissionem non improbat, licet « in locis in quibus hic » mos obsolevit, vigetque disciplina a Concilii Tridentini » Catechismo praescripta, non facile permitteremus, inquit, ab hac recedi, solum ad indulgendum privatae et » peculiari infirmi devotioni. »

Unusquisque igitur dispositionibus Ritualis diœcesis suae stare debet.

ARTICULUS QUINTUS.

DE SEPULTURA ECCLESIASTICA.

In omnibus sacrae sepulturae circumstantiis quadruplicem finem sibi proponit Ecclesia, scilicet, vivorum solatium, pietatis debitum, defunctorum honorem eorumque refrigerium ope divini officii-celebrationis, bonorum operum et precum, sive propinquorum, sive caeterorum fidelium. Ideo corpora in loco sancto deponuntur.

Sepositis iis ad quae officium defunctorum, caeremoniarum ordinem et expensas pro exsequiis solvendas respiciunt, pauca dicemus de tempore et loco sepulturae, ac de iis quibus sepultura ecclesiastica neganda est.

1° De tempore sepulturae. Art. 77 Codicis civilis, prohibetur ne sepultura fiat absque licentia magistratus civilis, gallice *le maire*, scripto data, in papyro libero, et

tantum viginti et quatuor horas post obitum, exceptis casibus extraordinariis, a magistratu civili determinandis, v. g., propter pestem, putredinem, etc.

Cavere debent parochi ne ad sepulturam cujusvis fidelis procedant quin licentia supradicta sibi fuerit exhibita, quamque prudenter servabunt.

Qui absque dicta licentia defunctum sepelirent aut sepelire facerent, damnari possent ad carcerem pro tempore a sex diebus usque ad duos menses, et ad mulctam sexdecim ad quinquaginta nummos. (*Code pénal, art. 358.*)

2° *De loco sepulturæ.* Decretum diei 12 junii 1804, semper existens, multas continet dispositiones circa loca sepultoris destinata quæ vocantur cœmeteria, et strictè prohibet ne mortuorum corpora in ullis ædificiis clausis, in quæ fideles cultus sui causa coadunari solent, sepeliantur. Parochi ab ea prohibitione recedere non debent.

Non prohibetur sepultura intra capellam in cœmeterio existentem.

Ponendi sunt defuncti secundum ordinem inceptum, sine ulla distinctione, nisi aliqua obtineatur concessio juxta conditiones in decreto 12 junii 1804, art. 13, præscriptas.

Proprietarius qui habet sacellum domesticum, a civitate vel pago saltem triginta et quinque metris distans, in eo sepeliri poterit, si id testamento præscripserit, vel alio modo postulaverit. Hoc merito inferitur ex articulis 1, 2 et 14 citati decreti.

Cum autem sacellum ad sepulturam ecclesiasticam non sit destinatum, necesse est ut parochus licentiam episcopi obtineat.

3° *De iis quibus sepultura ecclesiastica neganda est.* Certum est nullam nunc existere legem civilem vi cujus parochus aliisque sacerdos catholicus ad sepulturam aliquis defuncti procedere teneatur aut cogi possit: in decreto 12 junii 1804 statuitur, art. 19, quod, uno divini cultus ministro officium suum pro sepultura negante, magistratus civilis alterum ejusdem cultus ministrum ad eam sepulturam faciendam committet; sed nulla decerni-

tur pœna: imo additur: *Dans tous les cas, il est chargé (le maire) de faire porter, présenter, déposer et inhumer les corps.*

Quicumque ergo ecclesiasticos honores alicui defuncto negabit, non magistratibus laicis, sed solis superioribus ecclesiasticis rationem reddere tenebitur, maxime sub regimine actuali, ut omnes fatentur.

Cavendum tamen ne leviter denegetur sepultura ecclesiastica, quia non modica inde oriri solent incommoda. In sequentibus tantum casibus negandam esse nunc docemus:

1° Iis qui sectæ ab Ecclesia catholica separatæ per actus externos adhærebant, et nullum conversionis signum ante mortem dederunt, quales sunt Lutherani, Calvinistæ, sectatores dicti *de la petite église*; item iis qui publice profitebantur impietatem et omnem abjecerant religionem, si morte præoccupati, nulla pœnitentiæ exhibuerint signa;

2° Iis qui certantes in duello, statim occumbunt, nec ostendere possunt se pœnitere, aut scandalum reparare nequeunt, dolorem suum saltem coram nonnullis personis manifestando;

3° Iis qui in flagrante delicto moriuntur, id est, in actu peccati, v. g., in voluntaria et mortali ebrietate, quod raro evidenter cognoscitur, vel seipsos ex desperatione occidendo; non vero si ex morbo aut phrenesi mortem sibi inferrent, aut si, posita culpabili causa, ante obitum se pœnitere sufficienter ostenderent;

4° Iis qui scienter sacramenta Ecclesiæ sibi oblata ex impietate recusarunt, aut injustitiis notis vel aliis publicis scandalis satisfacere noluerunt, v. g., usuras lege damnatas restituendo, inimicis condonando, concubinam ejicendo, matrimonium civile legitimando, etc.

In dubiis, pro sepultura magis quam pro ejus negatione inclinandum est: verum tunc consulendus est episcopus, si per tempus liceat, ut omnis, quantum fieri potest, præcaveatur imprudentia.

Notandum parochos jus non habere apud nos impediendi ne corpora quibus honores ecclesiasticos denegant,

in cœmeteriis juxta ordinem consuetum deponantur, nec polluitur cœmeterium, modo defunctus fuerit baptizatus, et non excommunicatus publice denunciatus. Si vero non sit baptizatus, conandum est ut in parte infantibus sine Baptismate decedentibus reservata sepeliatur: alioquin pollueretur cœmeterium, et nulla in eo fieri posset sepultura ecclesiastica, donec, ex consensu episcopi, reconciliatum fuisset, corpore prius exhumato.

CAPUT OCTAVUM.

DE RITIBUS SACRAMENTI EXTREME-UNCTIONIS.

Pauca in hoc capite dicemus; remittimus enim ad Rituale propriæ diœcesis, quod unusquisque percipere et apprime sequi tenetur. Sint tamen sequentia:

1° Qui extra necessitatem hoc sacramentum ministraret sine vestibus præscriptis, nempe superpelliceo et stola, graviter peccaret; *ita omnes*; quia gravis est irreverentia erga sacramentum. Si vero urgens existeret necessitas, plures volunt sacramentum istud tunc sine dictis vestibus administrari posse, maxime si ægrotus aliud sacramentum suscipere non possit, propter magnam quam inde percepturus est utilitatem. Alii, e contra, negant, quia honor sacramenti simplici fidelis utilitati auteponendus est. Hæc sententia sola videtur sequenda in praxi, nisi legitima adsit dispensatio, ut in Anglia, ubi sacerdotes catholici Extremam-Unionem et etiam sanctum Viaticum in nosocomiis administrant catholicis, coram Protestantibus, absque superpelliceo et stola.

2° Omittere preces in Rituali præscriptas, ante et post unctiones faciendas, sine necessitate, peccatum est mortale; in necessitate, nullum est peccatum, cum Rituale dicat infirmum statim unguendum, et postea, si adhuc vivat, preces omissas continuendas esse.

3° Deferre Extremam-Unionem ad ægrotum eamque

ministrare sine lumine, non videtur mortale, sed tantum veniale. Hoc tamen cavendum est pro administratione.

4° Eam sine ministro qui respondeat conferre, non reputatur etiam mortale, et, in necessitate, nullum esset peccatum. In eo casu ministerio feminae uti non liceret. Ita *S. Ligorius*, l. 6, n. 724, et plures apud ipsum.

5° Omittere formam crucis inungendo, non reputatur peccatum mortale in se. Sic plures apud *S. Ligorium*.

6° « Minister, si est in sacris, vel ipsemet sacerdos, post
» quamlibet unctionem, tergat loca inuncta novo globulo
» hombycis, vel rei similis, eaque in vase mundo reponat; et ad Ecclesiam postea deferat, comburat, cineresque projiciat in sacrarium. » Sunt verba Ritualis Romani.

Juxta Rituale nostrum, globuli quibus loca inuncta tergantur, in ignem statim mittendi sunt, cum pane et aqua quæ purificandis digitis sacerdotibus inservierunt.

7° Oleum sanctum domi retinere non licet, nisi forte sacerdos prævideat se noctu vocandum, et periculum esse ne serius adveniret, si ad ecclesiam ire teneretur. *S. Ligorius*, n. 730.

8° Confessarius et præsertim parochus ne arbitretur ministerium suum erga moribundum per Extremæ-Unionis collationem esse completum; illum enim frequenter visitare debet, si possit; crudire, hortari, confortare, et denique, pro posse suo, in tanta extremitate adjuvare, ut in Rituali Romano atque in Rituali nostro optime explicatur.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA

DIRECCIÓN GENERAL DE

INDEX.

TRACTATUS DE SANCTISSIMA EUCHARISTIA.

PARS PRIMA.

	Paginae.
Definitio Sanctissimæ Eucharistiæ.....	1
De Eucharistia quatenus est sacramentum, seu de sanctissimo Eucharistiæ sacramento.....	2
CAPUT I. De sacramenti Eucharistiæ existentia et natura.....	ib.
ARTICULUS I. De præsentia reali Christi in Eucharistia.....	3
PROPOSITIO. Sanctissimum Eucharistiæ sacramentum continet vere, realiter et substantialiter corpus et sanguinem, una cum anima et divinitate Domini nostri Jesu Christi, ac proinde totum Christum.....	5
Argumentum 1. — Ex verbis Christi promissionem Eucharistiæ respicientibus petitur.....	ib.
Arg. 2. — Ex verbis institutionis Eucharistiæ petitur.....	9
Arg. 3. — Ex usu Eucharistiæ desumptum.....	11
Arg. 4. — Ex traditione petitur.....	12
Arg. 5. — Ex præscriptione petitur.....	18
ART. II. De modo præsentia realis.....	31
§ I. De transsubstantiatione.....	ib.
PROP. Christus est in Eucharistia per transsubstantiationem....	32
§ II. De natura specierum panis et vini post consecrationem....	38
§ III. De modo quo Christus est sub speciebus panis et vini....	42
PROP. Christus est totus sub utraque specie et sub singulis uniuscujusque speciei partibus sensibilibus, saltem separatione facta.....	ib.
IV. De duratione præsentia Christi sub speciebus panis et vini.....	44
PROP. Christus est sub speciebus panis et vini modo permanente....	45
§ V. De cultu Christo in divina Eucharistia debito.....	48
PROP. Cultus latriæ Christo debetur in Eucharistia.....	ib.
CAP. II. De materia sacramenti Eucharistiæ.....	49
ART. I. De pane Eucharistico.....	50
PROP. Solus panis triticeus adhibendus est ad consecrationem corporis Domini.....	ib.
De pane azymo vel fermentato.....	52

	Pagin.
PROP. Valet consecratio, tum in azymo, tum in fermentato, et disciplina utriusque Ecclesie retinenda est.....	53
ART. II. De vino Eucharistico.....	54
PROP. Solum vinum ex vite est materia consecrationis calicis.....	55
ART. III. De aqua in calice cum vino miscenda.....	58
PROP. Aqua commiscenda est vino in Eucharistia.....	ib.
ART. IV. De modo quo materia debeat esse præsens et determinata.....	61
ART. V. De unione utriusque speciei in consecratione.....	63
PROP. Jure divino prohibetur ne una species sine altera consecretur.....	64
CAP. III. De forma Eucharistiae.....	66
CAP. IV. De Eucharistiae ministro.....	69
ART. I. De ministro confectionis sacramenti Eucharistiae.....	ib.
PROP. Soli sacerdotes Eucharistiam valide consecrare possunt.....	ib.
Quæritur an plures ministri eandem hostiam et item vinum simul consecrare possint.....	71
ART. II. De ministro distributionis Eucharistiae.....	72
PROP. I. Soli episcopi et presbyteri sunt ministri ordinarii distributionis Eucharistiae.....	ib.
PROP. II. Diaconi sunt ministri extraordinarii distributionis Eucharistiae.....	73
Quæritur an, urgente necessitate, aliquis sanctam Eucharistiam sibi administrare possit.....	75
Notanda circa tempus, locum et modum sacram Eucharistiam administrandi, asservandi et ad absentes deferendi.....	ib.
1 ^o Tempus communionis.....	ib.
2 ^o Locus communionis.....	77
3 ^o Modus dandi communionem.....	ib.
4 ^o Modus sacram Eucharistiam asservandi.....	79
5 ^o Modus sacram Eucharistiam ad absentes deferendi.....	81
CAP. V. De sacra Eucharistiae subjecto.....	82
ART. I. De iis qui ad sacram Eucharistiam admitti possunt.....	ib.
1 ^o De infantibus et pueris.....	ib.
2 ^o De amentibus.....	83
De surdis et mutis.....	84
3 ^o De peccatoribus et capite damnatis.....	85
ART. II. De dispositionibus ad suscipiendam Eucharistiam requisitis.....	ib.
§ I. De dispositionibus ex parte animæ.....	ib.
§ II. De dispositionibus ex parte corporis.....	89
De jejunio.....	ib.
Notanda circa jejunium.....	91
Quæritur 1 ^o an usus tabaci, sive in pulvere, sive in fumigatione, sive in masticatione, jejunium Eucharisticum solvat.....	93
Quæritur 2 ^o an aliqua saltem temporis mora ante vel post Eucharistiae susceptionem a cibo potuque abstinendum sit.....	94

Casus in quibus jejunium ad sumpcionem Eucharistiae non requiritur.....	94
De munditie corporis.....	96
CAP. VI. De necessitate Eucharistiae.....	97
ART. I. An sacra Eucharistia sit ad salutem necessaria ex præcepto divino.....	98
Notanda circa viaticum.....	99
ART. II. An Eucharistia ex præcepto ecclesiastico sit necessaria.....	102
Observanda circa communionem paschalem.....	ib.
ART. III. An communio sub utraque specie sit necessaria.....	107
PROP. Nullum est præceptum divinum de sacra Eucharistia sub utraque specie sumenda.....	109
Quæritur an tanta conferatur gratia in communionem sub una quanta in communionem sub utraque specie.....	111
ART. IV. De frequenti communionem.....	113
PROP. I. Laudabilis et utilis est per se frequens communio.....	114
PROP. II. Ad frequentem communionem non solum necessaria est immunitas a peccato mortali, sed requiritur ut nullus sit affectus ad peccatum veniale, et ardens existat desiderium communicandi.....	115
Quaedam notanda circa frequentem communionem.....	117
CAP. VII. De effectibus Eucharistiae.....	120

PARS SECUNDA.

De Eucharistia quatenus est sacrificium.....	122
CAP. PREVIUM. De sacrificiis in genere.....	125
CAP. I. De existentia sacrificii Missæ.....	129
PROP. In Eucharistiae confectione, quæ dicitur Missa, verum Deo offertur sacrificium.....	131
CAP. II. De essentia sacrificii Missæ.....	139
ART. I. De re in sacrificio Missæ essentialiter offerenda.....	140
PROP. I. Nuda sacrificii crucis representatio ad essentiam sacrificii Missæ, prout a Christo fuit instituta, non sufficit, sed presentia realis est omnino necessaria.....	ib.
ART. II. De actione in qua essentia sacrificii consistit.....	142
CAP. III. De effectibus sacrificii Missæ.....	144
ART. I. Quos affectus sacrificium Missæ producit.....	ib.
PROP. I. Sacrificium Missæ est propitiatorium.....	ib.
PROP. II. Sacrificium Missæ est impetratorium.....	146
ART. II. Quomodo sacrificium Missæ effectus suos producat.....	ib.
ART. III. Quis sit valor sacrificii Missæ.....	148
CAP. IV. De iis pro quibus missæ sacrificium offerri potest.....	150
De viventibus.....	ib.

	Pagin.
De mortuis.....	151
CAP. V. De ministro sacrificii Missæ.....	154
ART. I. De obligatione quam habent sacerdotes Missam celebrandi.....	<i>ib.</i>
ART. II. De frequenti celebratione Missæ.....	156
ART. III. De obligatione applicandi fructum Missæ.....	160
ART. IV. De stipendio et obligationibus ex illo nascentibus.....	165
§ I. De origine et legitimitate stipendii pro Missa.....	<i>ib.</i>
§ II. De quantitate stipendii et ejus ad alios transmissione.....	168
§ III. De modo satisfaciendi pro stipendiis acceptis.....	171
P. I. De intentione.....	<i>ib.</i>
P. II. De altari privilegiato.....	174
P. III. De qualitate Missarum.....	177
P. IV. De dilatione Missarum.....	178
§ IV. De Missis fundatis et earum reductione.....	180
CAP. VI. De conditionibus ad legitime celebrandum requisitis.....	183
ART. I. De diversis liturgiis.....	<i>ib.</i>
P. I. Liturgia S. Jacobi.....	185
P. II. Liturgia S. Basili.....	<i>ib.</i>
P. III. Liturgia S. Chrysostomi.....	186
P. IV. Liturgia Romana.....	187
P. V. Liturgia Ambrosiana.....	188
P. VI. Liturgia Gallicana.....	<i>ib.</i>
P. VII. Liturgia Hispanica et Mozarabica.....	190
P. VIII. Alia liturgiæ.....	192
ART. II. De variis liturgiæ nostræ partibus.....	197
ART. III. De variis Missarum speciebus.....	227
§ I. Missæ majores et minores.....	<i>ib.</i>
§ II. De missa publica et privata.....	<i>ib.</i>
§ III. Missa præsanctificatorum.....	230
§ IV. Missa sicca.....	231
§ V. Missæ de tempore.....	<i>ib.</i>
§ VI. Missæ de sanctis.....	232
§ VII. Missæ votivæ.....	<i>ib.</i>
§ VIII. Missæ defunctorum.....	236
§ IX. Missæ sponsalium.....	240
§ X. Missæ coram exposito SS. Sacramento.....	<i>ib.</i>
ART. IV. De loco ubi Missa celebrari potest.....	242
§ I. De ecclesiarum origine.....	<i>ib.</i>
§ II. Forma ecclesiarum.....	<i>ib.</i>
§ III. Consecratio ecclesiarum.....	245
§ IV. Exsecratio et pollutio ecclesiarum.....	247
§ V. Effectus pollutionis ecclesie.....	251
§ VI. Reconciliatio ecclesiarum.....	252
§ VII. Necessitas ecclesiarum.....	253
§ VIII. Imagines in ecclesiis.....	256
§ IX. Reliquiæ sanctorum.....	259

	Pagin.
§ X. Campanæ in ecclesiis.....	261
§ XI. Aqua benedicta ad ecclesiarum januas.....	264
ART. V. De altari et ejus ornamentis.....	267
§ I. De altari.....	<i>ib.</i>
§ II. De altarium exsecratione et pollutione.....	272
§ III. De ornamentis altaris.....	275
ART. VI. De vasis sacris et objectis ad ea attinentibus.....	281
§ I. Calix et patena.....	<i>ib.</i>
§ II. Ciborium et ostensorium.....	285
§ III. Corporalia, pallæ et purificatoria.....	287
§ IV. Velum calicis, bursa, manutergium, etc.....	290
ART. VII. De vestibis sacris.....	291
§ I. De necessitate, benedictione et colore vestium sacrarum.....	295
§ II. De birreto, seu hiretto aut bireto.....	298
§ III. De dalmatica et tunica.....	300
§ IV. De cappa seu pluviali, superpelliceo, etc.....	302
ART. VIII. De rubricis servandis.....	303
§ I. De obligatione rubricarum ad Missam spectantium.....	<i>ib.</i>
§ II. De modis quibus peccari possit contra rubricas in Missa servandas.....	305
§ III. Quædam observationes in caeremonias et ritus Missæ private, ubi de sacerdote cæco et de Missali in lingua vernacula.....	311
§ IV. Observationes ad Missam solemnem vel simpliciter cantatam spectantes.....	319
P. I. Processiones.....	320
P. II. Cantus, musica, organum.....	321
P. III. Thurificatio.....	323
ART. IX. De defectibus in Missa occurrentibus.....	325
ART. X. De hora qua celebrare liceat.....	327
ART. XI. De præparatione et gratiarum actione celebrantis.....	328
ART. XII. De interruptione Missæ.....	331

TRACTATUS DE POENITENTIA.

Definitio Poenitentia.....	333
CAP. I. De existentia sacramenti Poenitentia.....	335
PROP. I. Poenitentia est verum novæ Legis sacramentum.....	337
PROP. II. Sacramentum Poenitentia habet vim remittendi omnia peccata post Baptismum commissa.....	340
PROP. III. Poenitentia est sacramentum a Baptismate prorsus distinctum.....	345
PROP. IV. Sententia absolutionis non tantum declarat peccata esse remissa, sed ea vere remittit.....	347

	Pagin.
<i>Queritur</i> 1 ^o an sententia veterum theologorum qui docebant ab- solutiorem sacerdotis esse tantum declaratoriam, sit hæretica.	359
<i>Queritur</i> 2 ^o quandonam institutum fuerit Pœnitentiæ sacramen- tum.....	<i>ib.</i>
CAP. II. De materia sacramenti Pœnitentiæ.....	351
ART. I. De materia remota sacramenti Pœnitentiæ.....	<i>ib.</i>
PROP. I. Omnia peccata mortalia post Baptismum commissa et nondum directe remissa per sacramentum Pœnitentiæ, sunt materia necessaria sacramenti Pœnitentiæ.....	<i>ib.</i>
PROP. II. Peccata venialia sunt materia sacramenti Pœnitentiæ sufficiens, sed non necessaria.....	352
PROP. III. Peccata jam directe remissa sunt materia sufficiens sacramenti Pœnitentiæ.....	<i>ib.</i>
ART. II. De materia proxima sacramenti Pœnitentiæ.....	354
PROP. Tres actus pœnitentis, contritio, confessio et satisfactio, sunt materia proxima sacramenti Pœnitentiæ.....	355
CAP. III. De contritione.....	357
ART. I. De contritione in genere.....	358
§ I. De necessitate contritionis in genere ad justificationem.....	<i>ib.</i>
PROP. I. Omni tempore contritio saltem implicita fuit necessaria necessitate mediæ ad remissionem peccatorum mortalium.....	<i>ib.</i>
PROP. II. Peccatum veniale non remittitur sine aliqua contri- tione.....	359
<i>Queritur</i> quandonam præceptum contritionis obliget.....	360
§ II. De dotibus seu qualitatibus contritionis.....	362
Sectio 1. An contritio debeat esse interna.....	363
PROP. Necessè est ad justificationem ut contritio sit interna.....	<i>ib.</i>
Sectio 2. An contritio debeat esse supernaturalis.....	<i>ib.</i>
PROP. Contritio ad justificationem necessaria debet esse superna- turalis, tum ratione principii, tum ratione motivi.....	<i>ib.</i>
Sectio 3. An contritio debeat esse universalis.....	364
PROP. Contritio ad justificationem necessaria debet esse univer- salis quoad peccata mortalia.....	<i>ib.</i>
Sectio 4. An contritio debeat esse summa.....	366
PROP. Contritio, ad justificationem necessaria, debet esse summa <i>appretiative</i> , non vero <i>intensive</i> , nec <i>extensive</i>	<i>ib.</i>
Sectio 5. De proposito non peccandi de cætero.....	369
PROP. Contritio ad justificationem requisita necessario includit propositum non peccandi, saltem mortali r. de cætero.....	<i>ib.</i>
Sectio 6. De modo quo contritio in sacramento pœnitentiæ adesse debeat.....	370
ART. II. De contritione perfecta.....	371
§ I. An contritio perfecta hominem Deo semper reconciliat ante sacramentum.....	<i>ib.</i>
PROP. Contritio perfecta hominem semper Deo reconciliat prius- quam sacramentum actu suscipiatur, quamvis sit in gradu	

infimo.....	372
§ II. An contritio perfecta votum sacramenti requirat ad ope- randam justificationem.....	374
§ III. An contritio perfecta sit dispositio necessaria ad sacra- mentum Pœnitentiæ.....	375
PROP. Contritio perfecta, ex se justificans, non necessaria est ad sacramentum Pœnitentiæ.....	<i>ib.</i>
ART. III. De contritione imperfecta, ad justificationem gehennæ concepta, § I. An attritio, ex consideratione pœnarum gehennæ concepta, sit honesta.....	<i>ib.</i>
PROP. Attritio, ex metu servili gehennæ concepta, honesta est, supernaturalis esse potest, et voluntatem peccandi non includit.	377
§ II. An attritio ex metu gehennæ concepta, ad justificationem sufficiat cum sacramento Pœnitentiæ.....	381
PROP. Sola attritio, si ve ex consideratione turpitudinis peccati, sive ex metu gehennæ concepta, ad justificationem in sacra- mento Pœnitentiæ obtinendam non sufficit, nisi aliquem con- tineat amorem Dei, sive spei, sive benevolentie.....	382
CAP. IV. De confessione.....	383
ART. I. De necessitate confessionis.....	386
PROP. I. Confessio sacramentalis necessaria est jure divino iis qui post Baptisma mortaliter peccaverunt.....	387
<i>Queritur</i> 1 ^o quo tempore præceptum divinum confessionis obliget.....	398
<i>Queritur</i> 2 ^o utrum confessio ex institutione divina debeat esse publica vel secreta.....	399
PROP. II. Confessio sacramentalis necessaria est jure ecclesiastico. <i>ib.</i>	
<i>Queritur</i> 1 ^o an præceptum annuæ confessionis obliget sub gravi.	400
<i>Queritur</i> 2 ^o quinam præcepto confessionis teneantur.....	<i>ib.</i>
<i>Queritur</i> 3 ^o an qui nullius peccati mortalis conscius est nihilo- minus præcepto confessionis teneatur.....	401
<i>Queritur</i> 4 ^o quandonam illud præceptum obliget.....	402
<i>Queritur</i> 5 ^o an qui decursu anni confessus est, iterum confiteri teneatur tempore paschali.....	403
<i>Queritur</i> 6 ^o an præcepto ecclesiastico per confessionem nullam satisfiat.....	<i>ib.</i>
<i>Queritur</i> 7 ^o quis intelligendus sit per proprium sacerdotem, de quo loquitur conc. Lateranense.....	<i>ib.</i>
ART. II. De conditionibus confessionis.....	404
§ I. De integritate confessionis quoad numerum, species et cir- cumstantias.....	405
PROP. Confessio jure divino debet esse integra quoad numerum, species et circumstantias peccatorum, saltem mutantes spe- ciem, quantum penitens moraliter potest.....	406
§ II. De causis ab integritate confessionis excusantibus.....	409
PROP. Impotentia, tum physica, tum moralis, ab integritate con-	

	Pagin.
essionis excusat.....	409
§ III. An invalide aut illicitè confiteatur qui confessionem dividit aut mentitur in confessione.....	411
§ IV. An peccata dubia sint declaranda.....	412
Quæritur 1 ^o an absolutio super peccatum dubium concedi possit.....	413
Quæritur 2 ^o an pœnitens qui confessus est peccatum ut dubium illud deziarare teneatur, si advertat esse certum.....	ib.
Quæritur 3 ^o ad quid teneatur qui bona fide confessus est peccatum, sive mortale, sive veniale, quod non commisit.....	ib.
§ V. De confessione peccatorum quæ jam fuerunt declarata vel inculpabiliter omisa sunt.....	414
PROP. Quocumque de causa nulla fuerit confessio, iterum declaranda sunt peccata.....	ib.
Quæritur 1 ^o quandonam peccata mortalia inculpabiliter omisa in confessione declarari debeant.....	415
Quæritur 2 ^o an pœnitens distincte confiteri teneatur peccata jam alias confessario nota.....	416
§ VI. De confessione generali.....	ib.
Quæritur 1 ^o quomodo fieri expediat confessio generalis.....	417
Quæritur 2 ^o quot vicibus ordinarie absolvenda sit confessio generalis totius vitæ.....	418
§ VII. De manifestatione complicitis aut alterius.....	ib.
§ VIII. De confessione scripto et per litteras.....	421
Quæritur an qui timet ne peccatum mortale e memoria excidat, illud scribere teneatur.....	423
CAP. V. De satisfactione.....	ib.
ART. I. De necessitate satisfactionis seu Pœnitentiæ.....	424
PROP. I. Remissa culpa, non semper remittitur, sed ordinarie remanet pœna temporalis luenda.....	ib.
PROP. II. Homo pœnam temporalem peccato remisso debitam operibus satisfactoriis redimere potest.....	428
Quæritur an homo pro pœna temporali de condigno satisfacere possit.....	429
PROP. III. Homo pro pœna temporali satisfacere tenetur.....	430
PROP. IV. Confessarius satisfactionem seu pœnitentiam peccatis proportionatam regulariter imponere tenetur.....	432
Quæritur an confessarius teneatur sub gravi injungere pœnitentiam pro venialibus aut gravibus jam remissis, supposito quod absolutionem concedat.....	ib.
ART. II. De quantitate et qualitate pœnitentiæ a confessario injungendæ.....	433
§ I. Præcipui Canones pœnitentiales per ordinem præceptorum Decalogi.....	434
§ II. De pœnitentiâ nunc injungenda.....	437
§ III. De operibus injungendis.....	440
Quæritur an bona opera pœnitentis, etiam non imposita, per	

verba confessarii, quidquid boni feceris et mali sustinueris, ad effectum pœnitentiæ sacramentalis eleventur.....	441
ART. III. De obligatione acceptandi et adimplendi pœnitentiam a confessario impositam.....	442
PROP. Pœnitens tenetur, sub peccato ex genere suo mortali, acceptare et adimplere pœnitentiam rationabilem et peccatis proportionatam, a confessario sibi impositam.....	ib.
Quæritur 1 ^o an confessarius possit imponere pœnitentiam gravem sub levi pro peccatis mortalibus.....	443
Quæritur 2 ^o quo tempore implenda sit pœnitentia.....	444
Quæritur 3 ^o quenam sint conditiones quibuscum pœnitentia impieri debeat.....	445
ART. IV. De commutatione pœnitentiæ a confessario injunctæ.....	446
Quæritur an unus pro altero satisfacere possit.....	447
CAP. VI. De forma sacramenti Pœnitentiæ.....	448
ART. I. Quæ sit forma sacramenti Pœnitentiæ.....	456
Quæritur 1 ^o quenam verba sint essentialia.....	456
Quæritur 2 ^o an absolutio sub forma æquivalenti prolata, v. g., <i>Condo, Remitto tibi peccata tua</i> , etc., sit valida.....	451
Quæritur 3 ^o an forma absolutionis ita essentialiter consistat in verbis ore prolatis, ut scriptura vel nultus non sufficiant.....	ib.
Quæritur 4 ^o an forma sub conditione prolata, sit valida et licita.....	ib.
ART. II. An forma deprecatoria sit valida.....	453
PROP. Probabilius est formam pure deprecatoriam ad validitatem sacramenti non sufficere.....	ib.
CAP. VII. De ministro sacramenti Pœnitentiæ.....	455
ART. I. De characterè in ministro sacramenti Pœnitentiæ requisito.....	ib.
PROP. Solut sacerdos minister est sacramenti Pœnitentiæ.....	456
ART. II. De jurisdictione ministro sacramenti Pœnitentiæ necessaria.....	459
§ I. An jurisdictione sit necessaria ad sacramentum Pœnitentiæ valide administrandum.....	ib.
PROP. Præter ordinis potestatem, necessaria est jurisdictione in sacerdote ut valide absolvat.....	ib.
§ II. Quinam jurisdictionem ordinariam habeant, in quos habeant, ubi exerceant et quomodo amittant.....	461
§ III. Quinam habeant jurisdictionem delegatam.....	463
Quæritur 1 ^o an quidam habeant a jure facultatem confessarium sibi eligendi.....	466
Quæritur 2 ^o quamdiu duret jurisdictione delegata.....	467
Quæritur 3 ^o an delegatus alium subdelegare possit.....	468
§ IV. An qui ex errore communi pro pastoribus ordinariis vel pro delegatis habentur, valide absolvere possint.....	468
Quæritur 1 ^o an ex solo errore communi, sine titulo, Ecclesia suppleat jurisdictionem.....	470
Quæritur 2 ^o an liceat uti jurisdictione probabili in personas vel	

	Pagin.
in peccata.....	470
§ V. Quid sit approbatio et an sit necessaria.....	471
Quæritur 1º an pro audiendis confessionibus monialium specialis requiratur approbatio episcopi.....	472
Quæritur 2º an capellani militum seu missionarii castrenses approbatione episcoporum indigeant.....	474
§ VI. Quinam a peccatis reservatis absolvere possint.....	475
PROP. I. Summus Pontifex et episcopi jus habent quosdam sibi reservandi casus.....	476
Casus summo Pontifici reservati, qui omnes annexam habent censuram.....	477
PROP. II. Extra mortis articulum vel probabile ejus periculum, solus superior cui casus reservantur, vel ipsius delegati, ab eis valide absolvere possunt.....	479
§ VII. Quinam habeant jurisdictionem in articulo mortis.....	481
Quæritur an simplex sacerdos, præsentate approbato, moribundum in articulo mortis absolvere possit.....	483
ART. III. De obligationibus confessarii.....	ib.
§ I. De obligationibus confessarii quæ spectant confessionem. <i>ib.</i>	ib.
Sectio 1. De probitate in confessario necessaria.....	484
Sectio 2. De scientia in ministro sacramenti Penitentia requisita.....	485
Quæritur an confessarius distinctam habere debeat singulorum peccatorum notitiam.....	487
Sectio 3. De prudentia in confessario requisita.....	488
Sectio 4. De obligatione audiendi confessiones.....	ib.
Quæritur an in penuria confessariorum simplices sacerdotes possint tuto conscientia munus confessarii repellere, cum illud exercere queunt.....	490
Sectio 5. De obligatione interrogandi penitentes.....	ib.
Quæritur 1º qua methodo interrogandi sint penitentes.....	492
Quæritur 2º quid agere debeat confessarius qui novit peccatum quod penitens non accusat.....	494
Sectio 6. De obligatione monendi et erudiendi ignorantes.....	495
Quæritur 1º an confessarius absolvere possit penitentem quem videt sequi opinionem minus tutam et minus probabilem.....	498
Quæritur 2º quid agendum sit erga senes, hebetes et rudes, qui mysteria necessitate mediæ necessaria discere aut retinere non possunt.....	499
Sectio 7. De obligatione quam habet confessarius dignoscendi et procurandi contritionem in penitente.....	ib.
§ II. De obligationibus confessarii quæ spectant ad absolutionem.	501
Sectio 1. De generali obligatione confessarii in danda aut differenda absolutione.....	502
Sectio 2. De agendi ratione confessarii erga eos qui ad restitutionem, reparationem injuriæ aut reconciliationem tenentur.....	504
Sectio 3. De agendi ratione confessarii erga eos qui versantur in	

occasione peccandi.....	505
Sectio 4. De agendi ratione confessarii erga consuetudinarios et recidivos.....	508
PROP. Peccator pluries absolutus et cum eodem habitu pravo recidens, absolvi non potest, extra necessitatem, nisi extraordinaria det signa conversionis.....	509
Quæritur 1º quanto tempore probandus sit consuetudinarius, recidivus, ut tuto absolvi possit.....	513
Quæritur 2º quid sentiendum sit de iis hominibus qui in Quadragesima tantum confiteri volunt, et quotannis eadem referunt peccata mortalia.....	ib.
Quæritur 3º quandonam confessiones recidivorum iterandæ sint.....	514
Sectio 5. De agendi ratione confessarii erga eos qui peccata sua negant.....	ib.
Sectio 6. De agendi ratione confessarii erga moribundos.....	515
Sectio 7. De agendi ratione confessarii erga scrupulosos.....	519
Sectio 8. De agendi ratione confessarii erga personas devotas.....	521
Sectio 9. De agendi ratione confessarii erga eos quos male absolvit.....	523
§ III. De obligationibus confessarii quæ spectant ad sigillum.....	524
Sectio 1. De obligatione servandi sigillum.....	ib.
PROP. Strictissima est obligatio inviolabiliter servandi sigillum confessionis.....	ib.
Quæritur ex qua confessione oriatur obligatio sigilli.....	526
Sectio 2. De iis quæ sub sigillo cadunt.....	527
Sectio 3. De iis qui ad sigillum obligantur.....	529
Quæritur 1º an ipse penitens obligatione sigilli teneatur.....	530
Quæritur 2º an confessarius quandoque loqui possit cum penitente de ipsius confessione.....	ib.
Quæritur 3º an confessarius aliquando uti possit notitia ex confessione accepta.....	ib.
CAP. VIII. De effectibus sacramenti Penitentia.....	531
ART. I. An ita deleantur peccata ut per novum peccatum non redeant.....	532
PROP. Peccata semel remissa per lapsum in novum peccatum non redeunt simpliciter.....	ib.
ART. II. An merita ante peccatum acquisita, per penitentiam reviviscant.....	ib.
PROP. Bona opera, per peccatum mortificata, efficacia Penitentia sacramenti reviviscunt.....	533
Quæritur quo gradu reviviscant merita.....	534
CAP. IX. De purgatorio.....	535
PROP. Existit purgatorium.....	538
Quæritur 1º quæ sit natura poenarum in purgatorio luendarum.....	538
Quæritur 2º ubinam sit purgatorium.....	ib.
Quæritur 3º quanto tempore animæ justorum in purgatorio de-	538

	Pagin.
tineantur.....	539
<i>Queritur</i> 4 ^o an animæ in purgatorio detentæ, certæ sint de salute sua.....	<i>ib.</i>
<i>Queritur</i> 5 ^o an animæ in purgatorio orare possint.....	<i>ib.</i>
<i>Queritur</i> 6 ^o an animæ in purgatorio detentæ, suffragiis vivorum adjuvari possint.....	540
CAP. X. De indulgentiis.....	541
ART. I. De potestate Ecclesiæ concedendi indulgentias.....	542
PROP. Existit in Ecclesia potestas concedendi indulgentias.....	<i>ib.</i>
ART. II. De his qui habent potestatem concedendi indulgentias..	544
ART. III. De causis ob quas licet concedere indulgentias.....	545
ART. IV. De natura indulgentiæ.....	546
ART. V. De thesauro indulgentiarum.....	<i>ib.</i>
ART. VI. De efficacia indulgentiarum.....	548
De efficacia indulgentiarum respectu vivorum.....	<i>ib.</i>
De efficacia indulgentiarum respectu mortuorum.....	549
<i>Queritur</i> quid necessarium sit ut indulgentia applicari possit defunctis.....	550
ART. VII. De conditionibus ad lucrandas indulgentias requisitis..	551

TRACTATUS DE EXTREMA-UNCTIONE.

Definitio Extremæ-Uncionis.....	555
CAP. I. De existentia Extremæ-Uncionis sacramenti.....	<i>ib.</i>
PROP. Extrema-Uncio est sacramentum novæ Legis propriè dictum.....	556
CAP. II. De materia Extremæ-Uncionis.....	558
ART. I. De materia remota.....	<i>ib.</i>
ART. II. De materia proxima Extremæ-Uncionis.....	561
CAP. III. De forma sacramenti Extremæ-Uncionis.....	563
CAP. IV. De ministro Extremæ-Uncionis.....	565
CAP. V. De Extremæ-Uncionis effectibus.....	567
CAP. VI. De Extremæ-Uncionis necessitate.....	569
<i>Queritur</i> 1 ^o an et quando sacramentum Extremæ-Uncionis iterari possit.....	570
<i>Queritur</i> 2 ^o an Extrema-Uncio iteranda esset si ægrotus eam cum malis dispositionibus suscepisset.....	571
CAP. VII. De subiecto Extremæ-Uncionis.....	572
ART. I. De his quibus administrari potest Extrema-Uncio.....	<i>ib.</i>
ART. II. De dispositionibus ad suscipiendam Extremam-Uncionem requisitis.....	574
ART. III. De his quibus neganda est Extrema-Uncio.....	<i>ib.</i>

ART. IV. De ordine inter sacrum Viaticum et Extremam-Uncionem.....	376
ART. V. De sepultura ecclesiastica.....	577
CAP. VIII. De ritibus sacramenti Extremæ-Uncionis.....	580

EXPLICIT TOMUS TERTIUS.

NOMA DE NUEVO LEÓN

GENERAL DE BIBLIOTECAS

REPOSICION DE LIBROS DE LA BIBLIOTECA DE LA UNIVERSIDAD DE NUEVO LEÓN

UANL

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
CAPILLA ALFONSINA BIBLIOTECA UNIVERSITARIA

6-16-83 MICROFILMADO R71

